

NICOLAE COSTIN

LETOPISETUL TARII MOLDOVEI

DELA ZIDIREA LUMII PÂNĂ LA 1601

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE
IOAN ȘT. PETRE



NICOLAE COSTIN

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI
DELA ZIDIREA LUMII PÂNĂ LA 1601

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE
PE HÂRTIE VIDALON, COUĂZECI ȘI
ȘASE DE EXEMPLARE NEPUSE ÎN CO-
MERȚ, NUMEROTATE DELA 1 LA 26.

NICOLAE COSTIN

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI

DELA ZIDIREA LUMII
PÂNĂ LA 1601

EDIȚIE CU O INTRODUCERE

de

IOAN ȘT. PETRE

Profesor secundar



FUNDAȚIA REGALĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ
BUCUREȘTI, 1942

PREFAȚA

Lucrarea de față este o urmare a studiului Nicolae Costin — Viața și opera, apărut în 1939 în editura « Tiparul Românesc ».

Am ținut să dau la iveală « Letopisețul Țării Moldovei » de Nicolae Costin dintr'un îndoit motiv: întâi, ca să pun la dispoziția istoricilor și a altor cercetători un text cât mai apropiat de originalul operei acestui cronicar, întrucât cel publicat de M. Kogălniceanu este fragmentar și cu greșeli și deformări, unele datorite manuscrisului transcris, altele editorului ; al doilea, ca să pun la îndemâna publicului cititor o carte veche, scrisă în graiul plăcut al bătrânilor, și care conține multe știri despre istoria Moldovei și a popoarelor vecine.

Dela apariția lucrării Nicolae Costin până la editarea « Letopisețului », am fost în măsură să aflu o serie de fapte noi pe care le dau aci, în introducere.

Ioan Șt. Petre

INTRODUCERE

I. NICOLAE COSTIN

1. **Schiță biografică.** Nicolae este al doilea fiu al lui Miron Costin și s'a născut după toate probabilitățile pe la 1660. Și-a făcut primele studii la colegiul iezuit din Iași și a fost un distins școlar. La vârsta de paisprezece ani, a ținut patru cuvântări ocazionale în fața domnitorului Antonie Ruset: trei în limba polonă și una în latină. În 1684 a fugit cu tatăl său în Polonia, unde și-a continuat studiile. Întors în țară la sfârșitul anului 1685, e numit treti-logofăt, dregătorie pe care o deține până în anul 1691, când se abate o mare nenorocire asupra familiei sale. În acest an, Constantin Cantemir, Domnul Moldovei, îndemnat de rudele sale, omoară pe tată-său Miron Costin și pe fratele acestuia Velicico Hatmanul. În acel timp, treti-logofătul se ducea la Țarigrad să se însoare cu Domnița Elena, fiica lui Duca Vodă. Este întors din drum dela Bârlad și închis în beciul curții domnești împreună cu frații săi: Ioniță, mai mare, și Petrașcu, mezinul. Apoi frații Costinești sunt eliberați pe chezășie.

Bănuți la tot pasul de dușmanii lor, ei petrec doi ani plini de griji. Fiind persecutați de Iordache Vistiernicul, atotputernic în domnia lui Constantin Cantemir, și nemai putând suferi traiul în Moldova, se hotărăsc cu alți boieri să fugă din țară. Domnul află și trimite după ei steaguri de slujitori să-i prindă. Fiii lui Miron Costin sunt scăpați de comandantul cetății Neamțului. Aici ei află, în Martie 1693, că domnul cel vitreg, Constantin Cantemir, și-a dat obștescul sfârșit. Noul domn pentru o lună, Dimitrie Cantemir, ales de boieri fără consimțământul Porții, se arată binevoitor față de Nicolae și frații săi, însă ei,

nesimțindu-se în siguranță, fug în Țara Românească la Constantin Brâncoveanu.

În Iunie același an, fiind numit domn Constantin Duca, ei se întorc în Moldova și Nicolae se însoară cu Domnița Elena, sora domnului Moldovei. Nicolae Costin este făcut hatman, mai marele oștilor, funcțiune pe care o ține până spre sfârșitul primei domnii a lui Constantin Duca. În Decembrie 1695, Duca fiind mazilit și venind domn Antioh Cantemir, Nicolae Costin fuge cu frații săi în Muntenia, unde rămân ca priebegi tot timpul acestei domnii, până în Septembrie 1700. Aici, în refugiu, moare fratele său Pătrașcu. Ioniță se întorsese prin 1699 și făcuse act de supunere către domnul țării.

În Septembrie 1700, Antioh este mazilit și Constantin Duca, cumnatul său, obține tronul Moldovei pentru a doua oară. Nicolae Costin vine în țară și este numit din nou hatman, dregătorie pe care o deține până în Septembrie 1703, când Duca este mazilit și numit domn Mihai Racoviță. Acesta l-a îndepărtat pe Nicolae din divan, precum și dela orice slujbă. În 1705, cu venirea lui Antioh pentru a doua oară, se produce împăcarea cu Cantemireștii și Nicolae este numit vornic de Țara de Sus. În 1707, cu a doua domnie a lui Mihai Racoviță, Nicolae Costin a fost din nou îndepărtat din divan.

În 1709 este numit de Nicolae Mavrocordat caimacam și acum la 50 de ani se află pe treapta cea mai înaltă a carierei sale politice. Până la venirea domnului, boierii i-au cerut ocrotire, știindu-l bine cu Antioh și fiind cumnat cu Constantin Duca. Nicolae Mavrocordat în prima domnie i-a încredințat dregătoria de vornic al Țării de Sus. În 1710 vine domn pentru scurtă vreme Dimitrie Cantemir. Acesta l-a numit mare logofăt. Este vrednic de amintit cum au lucrat împreună acești doi mari cărturari ai neamului. Cantemir ducea o politică rusofilă, iar logofătul său Nicolae Costin care era un spirit conservator, ținea cu Turcii. Cantemir nu se consulta cu el în hotărârile mari, ci cu rudele și alți prieteni. Neculce era hatman.

În 1710, țara a avut în fruntea ei un mănunchiu de scriitori: Dimitrie Cantemir, un savant, domn, Nicolae Costin, istoric erudit, mare logofăt, și Ioan Neculce, viitor cronicar, hatman. În 1711, cu a doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat, Nicolae Costin este menținut tot

ca mare logofăt. După fuga lui Dimitrie Cantemir în Rusia, el era acum persoana cea mai cultă din Moldova. Știa leșește, slavonește, grecește, latinește și era tălmăciul misionarilor care străbăteau țara. În Septemvrie 1712, ducându-se la o moșie a sa, s'a îmbolnăvit grav și în puține zile a murit.

2. Opera. Nicolae Costin are trei lucrări: 1. *Letopisețul Țării Moldovei dela zidirea lumii la 1601*, scris între 1700 și 1712¹⁾. Este opera sa de căpetenie, care ni-l înfățișează ca un mare erudit al vremii sale. Letopisețul este o cronică erudită. 2. *Cronica domniei dintâi a lui Nicolae Mavrocordat*, care conține istoria Moldovei în intervalul dela 14 Octomvrie 1709, data numirii ca domn a lui Nicolae Mavrocordat, până în Septemvrie 1711, când s'a întâmplat un cutremur. Cronica este scrisă în a doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat, adică între 1 Septemvrie 1711 și 1 Septemvrie 1712. 3. *Ceasornicul domnilor*, o prelucrare după cartea lui Guevara: « Libro aureo del gram emperador Marco Aurelio con el Relox de principes »: « Cartea strălucită a marelui împărat Marcu Aureliu cu ceasornicul domnilor ». Cartea este tradusă și prelucrată înainte de venirea lui Nicolae Mavrocordat în Moldova, deci înainte de 1709 și a fost citată în letopisețul țării sub două forme: în letopisețul către cititor astfel: « Iară eu am cetit cartea lui Marco Avriile, împăratul Râmului pe urma lui Traian, al patrula împărat în anii dela Hristos 161 și scrie cum să-l fie dus la Râm pe Decheval craiu împreună cu un fečor al lui », iar în redacțiunea către domn publicată de noi, în felul următor: « Iară într'alt chip aflu la cartea lui Marco Avriile, care au stătut împărat Râmului pe urma lui Traian, al patrula împărat la anii dela Hristos 161, căriia Curțius zice Časornicul domnilor, cum să fie dus pre Decheval viu la Râm împreună cu un fečor al lui »²⁾.

¹⁾ Nu între 1711 și 1712, cum a crezut Constantin Giurescu (*Noii contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene*, p. 11-12).

²⁾ Un studiu strălucit despre această prelucrare ne-a dat d. profesor N. Car-tojan în *Revista Istorică Română*, vol. III. Din Ceasornicul domnilor au publicat fragmente: Dr. Gaster, *Voroava Garamantilor* în *Literatura populară română*, N. Bălcescu în *Magazinul istoric pentru Dacia*, tom. III, p. 27 și Mihail Kogălniceanu, un fragment intercalat în cronica lui Mustea. Fragmentul poartă titlul: « Aici învață pre domni, și omenii cei mari, cu câtu îmbătrânescă de ani, cu atâta mai multu de răutăți se se lase », tom. III, p. 15-18 subsol.

3. *Insușiri literare.* Am arătat în studiul menționat că Nicolae Costin este cunoscut de publicul nostru intelectual prin caracterizarea poetică a lui N. Iorga, însă nepotrivită pentru acest cronicar, ca un pisar, un uricar, un copist cu călimările în brâu, care scrie de toate și de oriunde, și fără să aibă vreun sentiment în redarea materialului istoric, fiind numit inimă de pergament. Tot acolo am evidențiat că scopul lui Nicolae Costin a fost să ne dea o operă monumentală, la care urmașii să nu mai aibă ce să adauge, și că odată cu istoria Moldovei el a vrut să ne înfățișeze și istoria popoarelor megieșe. Privit astfel, Nicolae Costin apare ca un cronicar erudit.

Înainte de el, Moldova ne-a dat doi mari cronicari, care și-au pus problema romanității: Grigore Ureche și Miron Costin. După aceștia, la începutul secolului al XVIII-lea, în aceeași provincie, s'au afirmat doi cărturari: un istoric, Nicolae Costin, cu lucrări în care predomină povestirea ușoară a evenimentelor, și un savant, Dimitrie Cantemir, a cărui operă se citește cu multă greutate, din cauza stilului său influențat de construcția frazei latine. Logofătul Nicolae este premurgătorul lui Cantemir, el inaugurează genul cronicii erudite. Undeva N. Iorga l-a comparat cu Gheorghe Șincai¹⁾. Din publicarea Letopisețului Țării Moldovei, redacțiunea către domn, se va vedea că această fugară comparare cu Șincai este justă. Ambii se aseamănă prin felul cum au conceput istoria, prin rolul moralizator pe care și l-au însușit cu ocazia povestirii evenimentelor și prin ecoul pe care aceste evenimente l-au avut în sufletul lor.

Nicolae Costin este un istoric în sensul modern al cuvântului. L-am înfățișat sub acest aspect aiurea, și nu mai revin asupra chestiunii.

Logofătul Nicolae, deși erudit, nu este o «inimă de pergament», ci în lucrarea sa monumentală «Letopisețul Țării Moldovei» găsim accente care ne arată dragostea sa de neam: «Letopisețul rusesc scrie precum și pre această oaste a Litvei să o fi întâmpinat, după ce au trecut Nistrul, oastea lui Ștefan Vodă, cu carii să fie făcut mare război; ci, biruind pre oastea lui Ștefan Vodă, au străbătut de au

¹⁾ N. Iorga, *Istoria Literaturii Românești*, I, Secolul XVIII, vol. II, p. 231.

eșit înaintea lui craiu la Cernăuți. Ci ačasta nici Cromer, nici alte letopisețe leșăști nu scriu: că, de ar fi fost adevărat, cum ar fi tăcut, ales Cromer? ».

Adesea, pentru restabilirea adevărului, are rânduri convingătoare, care se adresează sufletului cititorului: « Iară despre moartea lui Alexandru Vodă scrie un Dlugoș Leah că l-au otrăvit Pătru Vodă, care au stătut domn țării. Iată aicea, nu la Cetatea Albă au murit Alixandru Vodă, ci în Țara Leșască, otrăvit de Pătru Vodă. Și iaste de crezut, că de unde avea nădejde de domnie, acolo au tras la nevoia sa Alexandru Vodă, nu la Cetatea Albă »; sau de înfrângerea lui Pătru Aron de către Ștefan cel Mare: « Ci Pătru Vodă nu s'au lăsat cu atâta, ci de iznoavă s'au bulucit și s'au lovit cu Ștefan Vodă la Orbic și iarăși au izbândit Ștefan Vodă. Măcar că scriu une letopisețe moldovenesti că au prins pe Pătru Vodă Aron și l-au omorât Ștefan Vodă, ci nu-i adevărat. Cronicarii într'alt chip scriu, acei leșăști, că au scăpat Pătru Vodă în Țara Leșască, cum vom arăta pe urmă, unde să va pomeni de războiul lui Ștefan Vodă cu Mateiaș craiul unguresc, din ce pricină au stătut ».

Uneori, chiar în pasajele traduse, se află compătimire pentru persoanele care suferă din cauza altora: « Bietul craiu Ludovic ca un om tânăr, cu câtă putere avea, îi iase Sultanului înaintea la Mohaci, la care loc și el singur au perit și mai și toată oastea ungurească, pripindu-l sultanul »; și în altă parte la același capitol: « Iară crăiasa (Izavela) ca una acum nu stăpână, să nu mai zăbăviască în casa altuia, strângându-și borfșoarele, au purces cu grei munți pre cale din pământul Ardealului. Spun la un munte înalt, pogorită din carâtă, până au încungiurat un pisc, căutând asupra Ardealului cu suspini, până i-a sosi carăta, cărturare fămee au scris într'un copaci cuvinte letinești, adecă: Așa va ceriul. Acesta semn lăsând durerii inimii sale, au purces părăsind Ardealul. »

Nicolae Costin a fost călăuzit de ideea de a da țării sale un letopiseț de vaste proporții. În povestirea evenimentelor el este condus de aceste două idei:

1. Dumnezeu ajută celor nevoiași și celor obidiți și nu lasă fără-delegile nepedepsite: « Nu peste multă vreme, toamna, spre luna lui Sep-

temvrie, au intrat 70.000 de Turci în Țara Rusască; toate acele locuri peste Nistru, pre Haliciu, pre la Jidacov, pre la Drohobeci și pre la Sambov, cu foc și cu sabie au pustiit, luund robi și mult plean. Și, de nu s'ar fi întors singuri păgânii de bună voe, nimeni nu le sta înaintea, nici le eșuia, ci numai singur Dumnezeu din ceriu, făcându-i-să milă de norod, i-au abătut cu acea iarnă de grabă cu omeți mari și cu geruri au căzut, cât nu putea Turcii străbate cu caii prin omeți. Și așa la 40.000 de Turci au rămas înghețați, nefiind Turcii și caii lor deprinși la atâtea răcele ». Și: « Intr'acest an mare cutremur s'au făcut în Țarigrad în 40 de zile; surpatu-s'au multe țăgarii turcești, iară, vrând Dumnezeu, au ferit bisericile creștinești. Multe mii de oameni au perit de acel cutremur, cât au căutat împăratului turcesc a fugi la Odriiu; ci nici acolo nu s'au cutezat a să așăza, ci în câmpu cu corturile au șăzut ». Despre sfârșitul lui Iliăș Vodă (Rareș) la Turci, adaogă cu satisfacție: « Așa i-au plătit Dumnezeu ! », iară despre Ștefan Vodă Rareș: « Pre proastă cale purcesese Ștefan Vodă cu acestea . . . și el pe urmă au urmat fapte lui Dumnezeu neplăcute. Așa judecă Dumnezeu pre curvarii și pre-curvarii, cum zice Pavel Apostolul cătră Corintieni ». « Și ačasta încă să se știe că prin slobozirea lui Dumnezeu, nerăbdând mai mult spurcata faptă, precum a lui Ștefan Vodă, să pedepsesc de oameni domnii răi și spurcați ». Exemplele se pot înmulți. În această privință seamănă cu cronicarii predecesori.

2. Cronicarul adânc impresionat de omorîrea lui Velicico, unchiul său, lovit în cap cu buzduganul în beciurile curții domnești de către Constantin Cantemir, și a lui Miron Costin la Roman de către Macri Vătaful, în tot cursul cronicii sale se ridică contra domnilor tirani și contra faptelor de cruzime. Astfel la domnia lui Ștefan cel Bun: « Scriu cronicarii leșăști de tirănia lui Ștefan Vodă, mai mult decât păgânii să fie făcut cu robii Leși ce-i prinsese într'acel război, că ori pre câți aducea vii la dânsul, îndată porunciia de-i omorîia. (Ačasta astupă alte bunătăți acelui Ștefan Vodă, că să cuvine ochii domnilor să fie depărtați de tiranie: măcar că ar avea pricină de omorît, ci departe de dânsul și dela ochii lui să să facă) ».

La omorîrea boierilor munteni de către Mihnea Vodă: « Murit-au dară Radul Vodă într'acest an după Paști, stând pre urma lui domn

Țărâi Muntenești cumplit Mihnea Vodă, carele au omorît pre boiarii muntenești. Rău au deprins a părea a o seamă de domni acestor țări, căci pre cei cumpliți și răi domni îi hulește lumea. Ar vrea de toți într'un chip să scrie historiile lumii, ci ačasta în zadar o fac; căci, de s'ar lăuda cei răi și cumpliți domni într'un chip cu cei buni și blânzi domni, nimic alt n'ar fi, fără hulă celor buni și laudă celor răi. Ci, căci muritorii mai mult aleargă după laudă decât după hulă, că ar alerga toți domnii după răutăți și după tirăanii ». La domnia lui Ștefăniță aceeași revoltă pentru uciderea lui Arbure: « Ci, cu toții s'au rădicat asupra lui Ștefan Vodă; ci cu greu iaste a afla pre tiranul adormit, că din fire iaste fricos, și după ce împreună fapta cu firea mai fricos să face. Căci fapta cea cumplită a domnilor cumpliți, le arată de pururea înaintea ochilor grije și primejdii. »

La moartea lui Ștefăniță Vodă are satisfacție: « Vezi aicea moartea acestui Ștefan Vodă de singură doamnă-sa omorît. Nu va fi putut nici ia a răbda vărsarea de sânge ce făcea Ștefan Vodă, domnu-său. Niciodată sfârșitul bun a tiranilor nu s'au auzit. Citește, cetitoriule, historiile împăraților lumii și vei vedea sfârșitul tiranilor tot rău ! » Despre Grit, un vărsător de sânge, adaogă: « Ci, nemerind în tabăra Muntenilor și a Moldovenilor, l-au prins și l-au pus la pază tare. Și așa să scurtăm voroava, luundu-l cei trei bărbați pre Grit, întâi au poruncit unui Țigan Calo de i-au tăiat mâinile, apoi au pus de i-au tăiat capul. Perit-au și Doție și alții mulți. Pre fečorii lui, Anton și Andrei, de-a-firea chipuri, aducându-i aicea la Pătru Vodă, i-au omorît. Vezi aicea cum plătește Dumnezeu tiranilor și vărsătorilor de sânge ! Iară de iaste așa cum scrie Istvanfie și de Pătru Vodă, ce au arătat nemilă cu fečorii lui Grit, cumplită și oțărîtă faptă și abia auzită la creștini în lume ! » La uciderea lui Ștefan Lăcustă exclamă: « O, spurcată faptă ! »

În cursul cronicii sale Nicolae Costin introduce capitole mari cu lucruri privitoare la streini: « Pentru cneția Litvei, cum s'au unit la crăia leșască », « Pentru Crijeci ce neam au fost », « Războiul lui Vladislav craiul leșesc și unguresc ce au avut cu Sultan Murat la Varna », « Obiceiurile Leșilor când fac craiu nou », « De lucrurile crăiei ungurești », « Pentru țara și stăpânirea Astrahanului », mari digresiuni, ce

abat atenția cititorului dela șirul povestirii, care trebuie să rămână Istoria Moldovei. Această abatere dela subiect este motivată din punctul său de vedere. Cronicarul a dorit să scrie o lucrare de proporții uriașe, la care urmașii să nu mai adauge nimic, urmând să servească cititorului pentru cultivarea și « deschisul minții ». Letopisețul său poate fi considerat ca un început de istorie universală, care a servit drept literatură națională și beletristică generațiilor următoare.

4. Stilul lui Nicolae Costin nu seamănă cu cel al cronicarilor predecesori, Grigore Ureche, Simion Dascălul și Miron Costin, ci cu al unui cărturar; el întrebuințează perioada largă: de aceea cititorul trebuie să-și concentreze atenția ca să poată urmări șirul frazelor lungi; totuși lucrările sale se pot citi cu plăcere.

5. Letopisețul și posteritatea. Un adnotator, la 1785, a lăsat pe un manuscris cu letopisețul Logofătului Nicolae următoarea însemnare: « 1785 luna lui Noemvri, am trecut acest hronograf dintr'o scoarță până în cealaltă de multe ori înaintea Prea sfinției sale părintelui mitropolit chiriu chir Grigorie, citindu-i seara la masă, în loc de vorbă, pofțind citanie la masă; și am însemnat spre știință. Arhimandrit Mihai » ¹⁾.

Un copist și-a însușit un fragment din predoslovie adresată domnului. În manuscrisul Nr. 9 dela Academia Română, care ne-a transmis romanul popular « Varlaam și Ioasaf », copiat la 1786 de stolnicul Iordache Sion, se află și această scrisoare a copistului către frate-său Constantin Sion : « Prea iubite frate, obiceiul au toți grădinarii cei iscusiți, când înflorescu în grădinile lor cele împărătești flori: ei întru întâiaș dată culegând, facă mănunchi și le ducă la stăpânii lor, apoi la prietenii lor cei prea iubiți, ca văzându-le să le mirosască și mult să-ș vesălescă ochii acei ce le-ar mirosi. . . . Iară tu, prea iubite frate, pre acest mănunchel de flori duhovnicești, cu multă dragoste să-l primești, ca oarecând împăratul Artaxerxu, pumnul cel de apă dela omul cel sărac, că luând au băut și mult s'au vesălit, căci n'au socotit darul lui, ci dragoste care o au arătat cătră dânsul. Deci acelui înțelept asămănându-te și tu, prea iubite frate; și sânt al tău mai mare frate » ²⁾.

¹⁾ Ms. 2601, fila 1. Academia Română.

²⁾ I. Bianu, *Catalogul manuscriselor românești*, I, pp. 35-36.

II. LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI

1. Edițiile anterioare. Letopisețul transmis de copiiști prin numeroase manuscrise a fost tipărit prima dată de Mihail Kogălniceanu, în anul 1847, în marea publicație *Letopisețul Țării Moldovei* cu litere chirilice, însă fragmentar: de o parte descălecatul dintâi, la mijloc cronică lui Grigore Ureche cu adaosurile lui Nicolae Costin în subsol, și la sfârșit marile excursuri datorite Logofătului Nicolae. Cum am arătat aiurea, letopisețul este un monument literar unitar și nu-l putem despărți în fragmente. Costin uneori omite pasaje din Grigore Ureche-Simion Dascălul, alteori parafrazează materialul copiat din acești croniciari. Deci letopisețul său rămâne un tot unitar și nu trebuie publicat în fragmente. Prima ediție are unele lacune în text, pe care le-am semnalat în studiul nostru. A doua ediție cu litere latine, adăogită, cu aceeași fragmentare a letopisețului, a apărut în anul 1872 (*Cronicile României* sau *Letopisețele Moldovei și Valahiei*¹⁾).

În intervalul dintre datele apariției celor două ediții, tipograful Ioanid, găsind un manuscris cu o redacțiune diferită de cea a lui Kogălniceanu, tipărește în anul 1858 la București « *Istoria Moldo-României* », în care se află letopisețul lui Nicolae Costin dela zidirea lumii

¹⁾ Cu douăzeci de ani înainte de M. Kogălniceanu, în 1827, s'a publicat de Hase la Paris în colecția „*Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque du Roi et autres bibliothèques*”; publiés par l'institut Royal de France, vol. XI, un manuscris datorit lui Amiras și care conține cinci capitole din letopisețul lui Nicolae Costin și anume:

Nr. I-er. *Expédition fabuleuse de l'empereur Trajan dans la Grande-Tartarie. Mur de Trajan. Fondation des premières villes en Moldavie.*

Nr. II. *Victoire d'Étienne le Grand, remportée sur les Turcs le 17 Janvier 1475, près de la rivière de Berlad.*

Nr. III. *Mort et caractère d'Étienne le Grand.*

Nr. IV. *Traité d'alliance entre l'empereur Soliman II et Jean de Zapolya, roi de Hongrie.*

Nr. V. *Expédition des Turcs contre la ville d'Astracan.*

Hase atribue greșit lui Nicolae Costin alte trei capitole, unul Nr. VI din cronică lui Miron Costin „*Règne du prince Radoul fils de Mihna surnommé le Grand (1623-1626)*” și alte două VII și VIII cu evenimente din secolul al XVIII-lea (I. Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, vol. III, p. 530-531).

până la cei doi urmași ai lui Alexandru cel Bun, circa 18 capitole din 40.

2. Manuserisele. Letopisețul lui Costin se găsește integral sau parțial în următoarele manuscrise dela Academia Română: 53, 59, 104, 115, 120, 123, 125, 168, 232, 236, 238, 240, 252, 253, 254, 256, 266, 268, 338, 340, 352, 353, 354, 400, 401, 492, 503, 580, 601, 731, 932, 1298, 1665, 2305, 2575, 2591, 2601, 2942, 3039, 3056, 3057, 3067, 3410, 3439, 4161, 4456, 4797 și Nr. 70, 75, 88, 91 și 116 dela Biblioteca Universității din Iași.

Manuscrisele Nr. 2591, 2601 și 3039 din Biblioteca Academiei Române, fiindu-mi necunoscute la tipărirea studiului citat, trebuie a fi descrise:

*Manuscrisul 2591*¹⁾. În folio. Sec. XVIII. Luat dela Muzeul de Antichități. Conține letopisețele Moldovei și Țării Românești într'o compilație făcută de Axinte Uricariul și Iștoc Comisul. Pe prima scoartă, o însemnare scrisă de două ori; aceeași însemnare, pe fila 1 numerotată a cronicii. Pe filele 2-6 inclusiv, numerotate, se află un mare tablou sinoptic cuprinzând: anii, numărul, sultanii, nr., vezirii, Valahia, Moldavia, List. Pe fila 7, sau pagina 1 numerotată de copistul manuscrisului, se vede următorul titlu:

« Letopisețul Țării Românești și a Țării Moldovei. De viața a prea luminaților domni c'au stăpânit între aceste 2 țări și ce s'au lucrat în zilele lor și a părților streine, care să megieșesc cu aceste țări, pre largu adunate de(n) multe letopisețe și cu bună îndreptare alcătuit, precum să vede ».

Pentru Țara Românească este cronica lui Radu Popescu. Pentru Moldova este letopisețul lui Nicolae Costin dela Dragoș la 1595. La pag. 311, se poate citi însemnarea: « Acest letopiseț iaste al logofătului al treilea Nicolae Nica ot mahalaua Sfintei Vineri ». La paginile 356 și 759, însemnări asemenea ale aceluiași proprietar al manuscrisului.

Manuscrisul se întrerupe la pagina 839 cu letopisețul lui Miron Costin, cu știrea că Moisi Vodă s'a dus în Țara Leșască după mazilie

¹⁾ A fost descris de d. Constant Grecescu în *Revista Istorică Română*, vol. VIII, 1938, p. 87-88.

și « i s'au săvârșit și viața în zilele domniei Dabijej Vodă, domnind ani 1 ». Manuscrisul se continuă cu Nr. 5367 dela aceeași bibliotecă. Ambele alcătuiesc o mare compilație de cronici moldovene și muntene.

Manuscrisul 2601. In folio. Secolul XVIII. Luat dela Muzeul de Antichități. Conține letopisețul Țării Moldovei dela zidirea lumii la 1661, deci letopisețele lui Nicolae Costin, Grigore Ureche-Simion Dascălul și Miron Costin.

Pe fila 1, o notiță din anul 1785, menționată mai sus în introducere și alta din 1812: « Rămasă dela părinți și numărată cu alte cărți ce au dat Dumnezeu supt a mea stăpânire. Constantin Aninoșan ». Manuscrisul cuprinde: Letopisețul lui Nicolae Costin, redacțiunea către domn, fără predoslovie, dela facerea lumii la capitolul « De orbirea lui Iliaș Vodă » (f. 2-70); urmează letopisețul lui Grigore Ureche-Simion Dascălul până la Aron Vodă (f. 70^v-156^v) și al lui Miron Costin, copiat în anul 1710 (f. 157-318). La fila 39 se află notița: « Cei ce au scris mai nainte istoria Țării Moldovei n'au scris adevărat, ca un Istratie Logofătul și alții ».

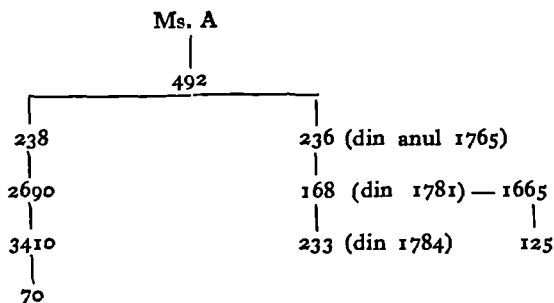
Manuscrisul 3039. In-4°. Cumpărat în anul 1904 dela Albert Zwiebel. Sfârșitul secolului al XVIII-lea. Este copie de pe manuscrisul 2601 pentru Nicolae Costin și Grigore Ureche-Simion Dascălul. Cuprinde: Letopisețul lui Nicolae Costin, redacțiunea către domn, fără predoslovie dela capul « Pentru facerea lumii » până la « De orbirea lui Iliaș Vodă » (file 1-154), tip de manuscris publicat de tipograful Ioanid, și letopisețul lui Grigore Ureche-Simion Dascălul până la 1595 (file 154-325). La fila 75, însemnarea marginală întâlnită și la 2601: « Cei ce au scris mai înainte istorie Țării Moldovii n'au scris adevărat, ca un Istratie Logofătul și alții ».

3. *Clasificația manuscriselor.* După felul cum au transmis cuprinsul letopisețului, manuscrisele se pot împărți în următoarele grupe:

Grupa A, formată din manuscrisele 125, 168, 233, 238, 492, 1665, 2690 și 3410 ale Academiei Române și Nr. 70, 75 și 91 dela Biblioteca Universității din Iași, cuprinde letopisețul lui Nicolae Costin, redacțiunea către cetitor, dela zidirea lumii până la 1601; manuscrisele 352, 492, 1665, 91, 125, 75, 168, 233 și 236 au aceleași opere: letopisețul lui Nicolae Costin și letopisețul lui Miron Costin în redacțiunea « Bato-

reștii... până la sfârșitul lui Ștefăniță snu Vasilie Vodă ». Ultimile trei manuscrise sunt date de copiiști și pe lângă lucrările lui Nicolae și Miron Costin mai conțin: « Pentru moaștele lui Constantin împărat și pentru proorocia Țarigradului învățatură » și « Slovele care era scrisă pre mormântul marelui împărat Costandin și înțelesul slovelor ce spun ». 236 este din anul 1765, prescris de pe altul moldovenesc asemenea de Stoian Bucureșteanu dela Antim; 168 din 1781 și 233 din 1784, ambele copiate de Iordache Miclescu de pe 236. Manuscrisele 492 și 91 datează din prima jumătate a secolului XVIII: 75 este o copie din secolul al XIX-lea. Copistul Al. Beldiman a omis versurile despre moarte. Cele cu numărul 238, 2690, 3410 și 70 sunt în redacțiunea: Capetele, Letopisețul lui N. Costin dela zidire la 1601 precedat de predoslovia către cetitor, versurile despre moarte, letopisețul lui Miron Costin dela Batorești la moartea lui Ștefăniță, cronica lui Amiras și cronica lui Ioan Canta, cu excepția manuscrisului 70 care cuprinde cronica lui I. Kogălniceanu în locul cronicii lui Canta. Cel mai vechiu este 238; partea întâia a manuscrisului inclusiv Amiras este scrisă după 1730; cronica lui Canta după 1773. 2690 este o copie de pe 238 iar 3410 de pe 2690. Manuscrisul 1665 este dela sfârșitul secolului XVIII, fiind o copie de pe 168, iar 125 o altă copie de pe 1665.

Filiația manuscriselor din această grupă este următoarea:



Grupa B, compusă din: 353, 580, 3056—57 și 401 are letopisețul lui Nicolae Costin redacțiunea către domn, dela zidirea lumii până la gonirea lui Aron Vodă din țară de către Lobodă cu oaste căzăcească, adică până în anul 1595. 580, 2715 și 401 cuprind aceleași opere: Carte

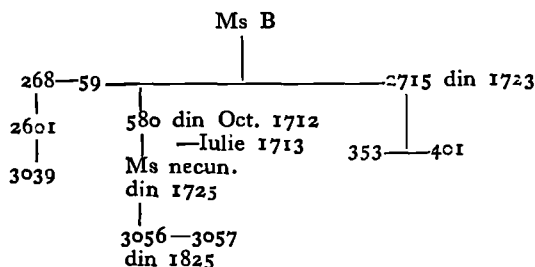
de neamul Moldovenilor, predoslovie către cetitori pentru stihuri, înțelesul stihurilor cum trebuie să se cetească, Viața lumii, epilog, Înțelesul pildelor ce sânt în stihuri, Graiul solului tătarăscu către Alexandru Machidon și răspunsul *lui* solilor, Epigrama — preosfințitului părinte Dosotei, stihuri împotriva zavistiei, toate opere ale lui Miron Costin, și letopisețul lui Nicolae cu predoslovie adresată Domnului în altă redacțiune, diferită de cea închinată cetitorului. 580 are Cartea de neamul Moldovenilor în șapte capitole; 2715 și 401, în cinci capitole și sunt așezate neregulat. Manuscrisul 401 este cu letopisețul lui Nicolae Costin numai până la domnia lui Ștefan cel Mare capitolul: « Pentru războiul lui Ștefan cu Ollrechtu, craiu leșescu ». Manuscrisul 353 conține aceleași opere, cu « De neamul Moldovenilor » tot în cinci capitole; are în plus Prea slăvita viță de N. Roset și Vița prea slăvitului neam de același. Manuscrisul 3056—3057 din 1825 reproduce o copie din anul 1725 scrisă atunci de copistul Radu Lupescul, logofețelul de divan, snu Mihail ieromonah și pe care nu o cunoaștem; conține numai letopisețul lui Nicolae Costin redacțiunea către Domn; prin urmare nu are operele lui Miron Costin.

Din această grupă cel mai vechiu este manuscrisul 580 scris în 1718 de pe o copie din 20 Oct. 1712 (nu 1713 cum greșit scrie copistul) — 25 Iulie 1713; îi lipsesc domnia a doua a lui Petru Șchiopul și începutul domniei Iancului Vodă Sasul.

Grupa C, alcătuită din manuscrisele 59, 268, 2601 și 3039 este o variantă a grupei B și conține letopisețul logofătului Nicolae închinat Domnului, dela facerea lumii numai până la orbirea lui Iliăș Vodă de către frate-său Ștefan Vodă, urmașii lui Alexandru cel Bun. Manuscrisele se continuă cu letopisețul cronicarilor Grigore Ureche Vornicul-Simion Dascălul; 59 este cel mai vechiu; are o parte, circa 15 capitole numerotate; restul nenumerate. Manuscrisele 268, 2601 și 3039 au câte și trele pe margine următoarele însemnări ale unui copist posterior și care a copiat manuscrisul 168 de pe 59: « Impăratul Râmului da haraci Dachilor » ms 2601 fila 22^v, 268 fila 36^v și 3039 fila 49^v și « Cei ce au scris mai nainte Istoria Țării Moldovei n'au scris adevărul, ca un Istratie Logofătu și alții ». Ms 2601 f. 34, 268 fila 58 și 3039 fila 75. Ms 2601 pe lângă operele lui Nicolae Costin și Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul

mai conține și letopisețul lui Miron Costin redacțiunea completă dela Aron la Ștefăniță sîn Vasilie Vodă — prescris în anul 1710; letopisețul lui N. Costin este mai nou din a doua jumătate a secolului XVIII.

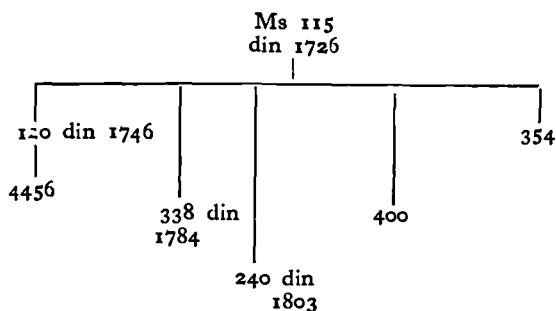
Filiația manuscriselor din grupele B și C este următoarea:



Grupele D, formată din manuscrisele 115, 120, 240, 338, 354, 4456 și 400, este o variantă a grupei A și transmite letopisețul redacțiunea către cetitor de la zidirea lumii numai până la izgonirea lui Alexandru Lăpușneanu de către Despot; manuscrisele conțin operele: 1. Titlul; 2. Capetele ce s'au scris; 3. Predoslovia către cetitor cu letopisețul lui N. Costin dela zidirea lumii la izgonirea lui Lăpușneanu; 4. Letopisețul lui Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul dela domnia lui Despot la Aron Vodă și letopisețul lui Miron Costin dela Aron la moartea lui Ștefăniță. Manuscrisul 400 începe cu domnia lui Dragoș și se termină la prima domnie a lui Radu cel Mare.

Cel mai vechiu este 115, fiind scris de Grigoraș sîn Vasilie Uricariul în anul 1726; 354 este prescris de același copist. Manuscrisele 338 și 240 sunt copii de pe 115; primul scris de Ștefan Stârce la 1784, al doilea de Antohi Sion la 1803. Manuscrisul domnesc 120 este o lucrare a copistului Ioan Păvăl Grămăticul din anul 1746. Acesta a avut ca model un manuscris tip 115 din care a eliminat istoria împăraților romani, o parte din cap. XII, descălecatul Țării Leșești cap. XV; Cnezia Litvei, Pentru Crijeți, din care a dat numai un fragment începând cu «Al treisprezecelea mistru...», obiceiurile Leșilor când fac craiu nou și Istoria Ardealului. Ms 4456 este o copie de pe 120 și conține letopisețul lui Miron Costin numai până la domnia lui Gaspar Vodă, unde manuscrisul se întrerupe.

Filiația manuscriselor din această grupă este următoarea:



Grupa E, cea mai bogată, cuprinde manuscrisele: 53, 104, 123, 132, 252, 253, 254, 256, 503, 731, 1298, 2305, 2575, 2942, 3067, 4161 și 4797 dela Academia Română și 116 dela Biblioteca Universității din Iași; e formată din trei familii:

Prima, compusă din: 104, 256, 731, 2305, 2942, 3067 și 116; majoritatea manuscriselor au operele: 1. Pinaț sau tabla de materii; 2. Carte de neamul Moldovenilor de M. Costin; 3. Letopisețul prescurtat al lui Nicolae Costin și atribuit de copiiști lui Ureche Vornicul, dela Togormu, al treilea fecior al lui Gomer, nepot lui Afet, la omnia a doua a lui Aron Vodă, și letopisețul prescurtat al lui Miron Costin. 256 n'are pinaț, carte de neamul Moldovenilor și descălecatul lui N. Costin prescurtat în patru capitole: 116, 731 și 3067 sunt fără letopisețul prescurtat al lui M. Costin. Manuscrisele 104 și 2305 sunt copiate la 1800 de Toader Sion; 731, de Nichifor Monahul la 1819 și 3067 este copie din 1832 de pe 731. La începutul domniei lui Ștefan cel Mare câte și patru au versuri despre acest voievod. Ele sunt copii de pe un manuscris din 1778 Octomvrie 24 necunoscut nouă. În lucrarea De neamul Moldovenilor această familie este denumită de C. Giurescu, Sion.

C-tin Giurescu a cunoscut numai cinci manuscrise. I-au rămas necunoscute manuscrisele 266 și 1298 dela Academia Română și 116 dela Biblioteca Universității din Iași.

Familia doua, numită de Buhuș, C. Giurescu în opera « Letopisețul Țării Moldovei 1661—1705 », de pe letopisețul buhușesc conținut, este formată de manuscrisele: 123, 232, 503, 1298, 2575 și 4797; se află

în redacțiunea: Predosloviea lui Miron Costin și Cartea de neamul Moldovenilor de același, letopisețul prescurtat al lui N. Costin, letop. prescurtat al lui Miron și letopisețul buhușesc (Letopisețul Țării Moldovei dela Eustratie Dabija la domnia a doua a lui Antioh Cantemir 1705). 4797 este incomplet: conține: De neamul Moldovenilor, letopisețul lui N. Costin și letopisețul lui Miron numai până la perirea lui Gaspar, în anul 1621. Manuscrisele 123, 503, 1298, 2575 și 4797 după predosloviea lui M. Costin au interpolată o prefață din anul 1732 a unui copist. 1298 este cel mai vechiu din familie, datează din 1732 și a rămas necunoscut lui C. Giurescu, însemnându-l cu X ¹⁾. 4797 este o copie de prin anii 1740—50; 232 este prescris de Spiridon la 1780—81; 503 este altă copie scrisă de D-tru Cântărețu de pe 232. Tot de pe acesta transcriu manuscrisul 123 în 1805 Vasile Pogor și Miron; 2575 este o copie târzie din 1834.

Familia treia este numită Neculce de Giurescu, fiindcă conține și cronica lui Neculce și este formată din manuscrisele: 53, 252, 253, 254, 4161. Acestea se află în redacțiunea: Predosloviea lui Neculce și a lui M. Costin, Pinax, Carte de neamul Moldovenilor, letopisețul prescurtat al lui Nicolae Costin, letop. prescurtat al lui Miron Costin, O seamă de cuvinte și cronica lui Neculce.

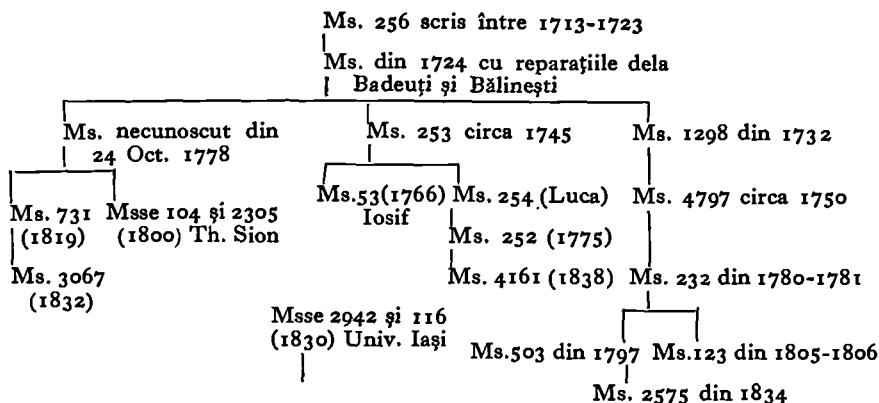
Manuscrisul 253 este cel mai vechiu, fiind izvodul lui Neculce. În anul 1766 Iosif Luca a scos două copii de pe acesta: Ms 53 din 27 Martie și 254 din 7 Aprilie. 252 este prescris la 5 Ghenarie 1775 de Ioasaf Luca ieromonah de pe 254. 4161 este o copie din 6 Noemvrie 1838.

În toate manuscrisele din această grupă, letopisețul prescurtat al lui N. Costin este intitulat de copiiști: « Inceputul sau începătura letopisețului Țării Moldovei » și e omisă istoria popoarelor vecine cu marile excursuri ale cronicarului.

Toate manuscrisele afară de 256 au două interpolări: una la domnia lui Ștefan cel Mare referitoare la reparația făcută de chir Calistru episcopul Rădăuților bisericii din Badeuți în anii 7228/1720 Mai 25 și alta din 12 Mai 7229/1721 la biserica dela Bălinești, ambele în ținutul Sucevei.

¹⁾ C. Giurescu, *Letopisețul Moldovei dela Dabija la domnia a doua a lui Antioh* 1661—1705, p. 43.

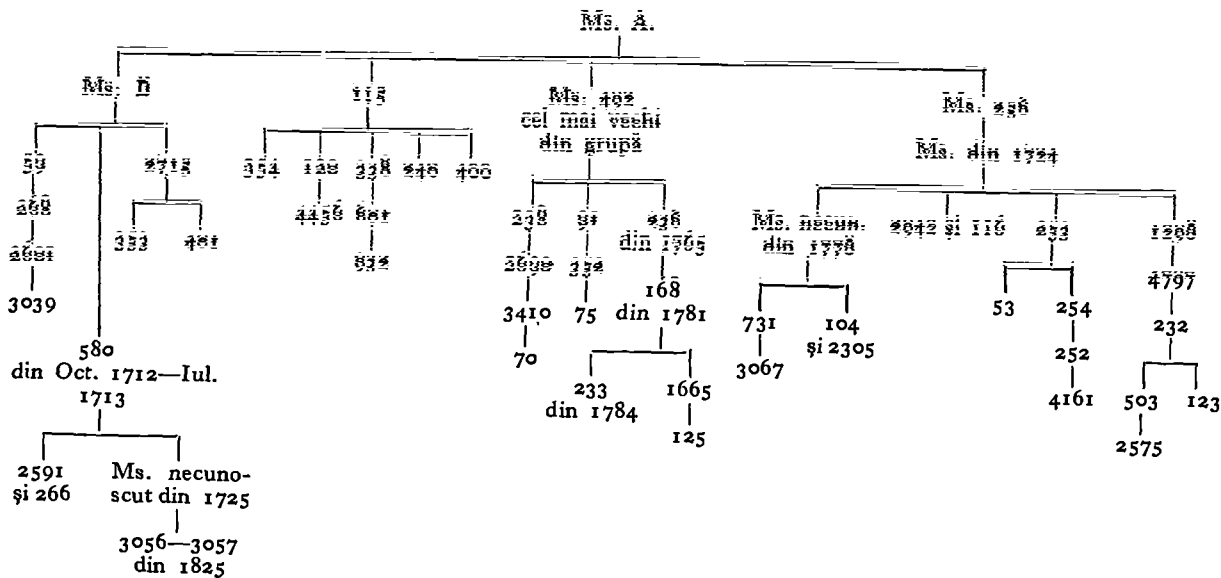
Filiația manuscriselor din această grupă este următoarea:



Grupa F formată din manuscrisele 266, 3439, 601, 932, 2591 dela Academia Română și 88 dela Biblioteca Universității din Iași, ne-a transmis numai fragmente din letopisețul lui Nicolae Costin. Manuscrisul 2591, o compilație de cronici moldovene și muntene, utilizează pentru epoca dela Dragoș Vodă la Aron Vodă Tiranul redacțiunea către domn, deci un manuscris din grupa B. 266 cuprinde letopisețul lui N. Costin dela zidirea lumii la capul 15: « De descălecarea Țării Leșești pe ce vreme și de ce neam s'au făcut » inclusiv; prin urmare din descălecatul dintâu lipsește capitolul XVI: manuscrisul mai cuprinde și două capitole din Cartea de neamul Moldovenilor. Este din prima jumătate a secolului XVIII și face parte din grupa B. Manuscrisele 601 și 932 au același fragment din letopiseț « Domnia lui Ștefan Vodă celui Bun cap 20 » până la luarea Pocuției. Primul datează cu aproximație din 1784, iar al doilea este o copie din sec. XIX de pe 601. Ambele reproduc un fragment de pe un manuscris din grupa A sau D, având redacțiunea către cetitor.

Manuscrisul 3439 reprezintă un manual întocmit la 6 Iulie 7251/1743 de un copist; utilizează și letopisețul lui Nicolae Costin; până la Dragoș reproduce descălecatul întâiu în opt capitole; dela Dragoș întrebuințează un manuscris de tipul precutat nr. 256 din grupa E, fără istoria popoarelor vecine.

Pentru a ilustra filiația manuscriselor din grupele de mai sus, dăm mai jos o stemă a tuturor manuscriselor cu letopisețul lui Nicolae Costin.



4. Letopisețul în două redacțiuni. Manuscrisele enumerate mai sus cuprind letopisețul lui Nicolae Costin în două redacțiuni: una către cititor, cu predoslovia semnată și cu povestirea faptelor până la anul 1601, cu evenimentele arătate mai pe scurt; alta către domn, cu predoslovia nesemnată și cu letopisețul numai până la anul 1595, mazi-lirea lui Aron Vodă după a doua domnie, însă cu multe întâmplări povestite pe larg.

Mihail Kogălniceanu a publicat în Letopisețele sale lucrarea lui Nicolae Costin în redacțiunea către cititor. A tipărit un manuscris combinat; dela zidirea lumii la izgonirea lui Alexandru Lăpușneanu de către Despot, după un manuscris din grupa C asemănător cu 115, iar dela Despot până la 1601 după unul din grupa A, probabil după 238.

Tipograful Ioanid a tipărit redacțiunea către domn incompletă, dela capul «Pentru facerea lumii» la subcapitolul «De orbirea lui Iliiaș Vodă», urmând un manuscris asemenea cu 2601 sau 3039.

Letopisețul către cititor, cu povestirea faptelor până la 1601, este o redacțiune posterioară cronicarului, iar cea către domn este redacțiunea primă, având o discontinuitate în redarea evenimentelor și lipsindu-i două capitole: unul din descălecatul dintâiu, istoria împăraților romani dela Adrian la Galian, și altul din descălecatul al doilea, capitolul: «Războiul lui Vladislav craiul unguresc și leșesc la Varna cu Sultan Murat», în locul căruia se află scris: «Aicea să scrie povestea crăiei lui Vladislav, cum au stătut craiu unguresc și să va pomeni și de războiul lui la Varna ce au avut cu sultan Murat împăratul turcesc». De asemenea ne-a lăsat o notă la domnia lui Alexandru cel Bun: «În zilele acestui Alexandru Vodă fu săborul al optulea în oraș în Florintina. *Aicea să pun ce feliu de târg și unde iaste vălet* 6940.»

Alcătuirea letopisețului în două redacțiuni își are următoarea explicație: Costin fiind bolnav și ajungând cu letopisețul său către domn până la domnia lui Aron Vodă, 1595, se va fi gândit că va rămâne opera neisprăvită, fiind concepută într'un plan vast (redacțiunea către domn povestește evenimente pentru un timp mai mic, și este mai dezvoltată decât cea către cititor).

Înrăutățindu-i-se boala, s'a hotărât să dea o redacțiune mai lungă în timp, însă cu știri mai puține, închinată cititorului, în care a adăogat

și lipsurile din redacțiunea primă către domn. Dar și acest manuscris pare să fi rămas neterminat și nerevăzut, deoarece ni s'a transmis cu multe omisiuni, care toate provin dela un prototip pierdut. Acesta va fi fost izvodul original al letopisețului lui Nicolae Costin.

5. Omisiuni în manuscrise. În letopisețul către cititor transmis de grupele A și C și cel către domn format de grupa B, găsim următoarele omisiuni:

1. Cap « Pentru Italia... »: « Că dela Beligradul dela Dunăre mergându... zile cum mergu neguțitorii agiungu la Veneție ». Ms. 238, fila 26v; 2690, fila 26; 3410, fila 27; 352, fila 25; 236, fila 24v; 168, fila 25v; 233, fila 16v; 1665, fila 21v; 125, fila 14v; 115, fila 24v; 580, fila 88; 2715, fila 44 și 353, fila 69.

2. Cap « Pentru Traian împăratul Râmului »: « După ce au gătit <podul> trecut-au Traian cu toate oștile sale peste Dunăre în cursul ailor dela zidire lumii... iară dela Hristos 105 », 238, fila 29v; 492, fila 26; 2690, fila 29v; 352, fila 31; 3410, fila 30v; 236, fila 28; 168, fila 29; 233, 1665 și 125 au textul fără omisiune, există o legătură de filiațiune între ele. Ms. 115, fila 27v. Manuscrisele 580, 2715 și 353 fără omisiune, însă cu textul diferit de grupul 233, 1665 și 125.

3. Soborul dela Florența: « Fiind dă față patriarhul de Țarigrad și împăratul Răsăritului grecesc... Paleolog, s'au adunat pentru mădu-lările legii », 238, fila 53; 492, fila 52v; 2690, fila 53; 3410, fila 53; 352, fila 55v; 236 adăogat mai târziu « Ioan » fila 55v; 168, fila 54v; 233 fila 36; 1665, fila 55v; 125, fila 43; 115, fila 48; 580, fila 139v; 2715, fila 69v; 353, fila 111.

4. Cap « Pentru Crijeci »...: « Cu care cărți au trimis pre... patriarhul Ierusalimului la Râm », 238, fila 54v; 492, fila 54v; 2690, fila 54v; 3410, fila 54v; 352, fila 57v; 236, fila 57; 168, fila 56v; 233, fila 37v; 1665, fila 58; 125, fila 44v; 115, fila 49v; 580, fila 143v; 2715, fila 71v; 353, fila 114.

5. Cap « Pentru doi fićori ai lui Alexandru Vodă... »; « ... Că în anul dela Hs, iară dela zidirea lumii 6943 Avgust 4 la Piperești s'au lovit Ilieș Vodă cu frate-său Ștefan Vodă », 238, fila 58v; 492, fila 58v; 2690, fila 58v; 3410, fila 58; 352 are anul dela Hristos greșit 1432, fila 61v; 236, fila 61v; 168, fila 61v; 233 are anul dela Hristos 1436, fila

40; 1665, fila 63; 125, fila 48v; 115, fila 53. Manuscrisele 580, 2715 și 353 n'au omisiune, au numai anul dela zidirea lumii.

6. Cap « Domnia lui Roman Vodă »... « Din sfatul lui Zbigneu cardinalului au ales craiu pre Cazimir al doilea fečor a lui Vladislav Iaghelo craiul leșesc și l-au coronit în Cracău în... », 238, fila 61v; 492, fila 61v; 2690, fila 61; 3410, fila 60; 352, fila 65; manuscrisele 236 și 168 au eliminat omisiunea; 233 a introdus anul 1446, fila 67, 125, idem anul 1447, fila 52v; 115, fila 55v; manuscrisele 580, 2715 și 353 au textul schimbat și cu multe adăogiri.

7. Cap « Războiul lui Mateiaș craiul unguresc cu Ștefan Vodă... »: « Au zidit mănăstirea Putna în anul dela zidirea lumii... Septemvrie 3 întru lauda lui Dumnezeu », 238, fila 68; 492, fila 69; 2690, fila 68; 3410, fila 66v; 352, fila 73; 236, fără luna Septemvrie și ziua, fila 73; 168 idem, fila 75; 233 idem, fila 47v; 1665, fila 76v; 125, fila 59v. Manuscrisele 580, 2715 și 353 au numai luna fără să se observe omisiunea.

8. Cap « Aicea scriem de lucrurile crăiei ungurești »: « În anii dela zidirea lumii... iară dela Mântuitorul nostru Isus Hristos 1480, crăind Matiaș Corvin pentru faptele și vestea celuilalt », 238, fila 102; 492, fila 104; 2690, fila 102; 3410, fila 97v; 352, fila 113; manuscrisele 236, 168 au numai anul dela Hristos, eliminând omisiunea, 1665, fila 120; 125, fila 95v; 115, fila 91. Manuscrisele 580, 2715 și 353 n'au omisiunea.

9. Subcapitolul « Cornea Portariul au stătut domn »: « În anii dela zidirea lumii... iară dela Hristos 1538, Alexandru Vodă Cornea cu Mihai Hatmanul iprocii, luând veste de Pătru Vodă Rareș »..., 238, fila 113; 492, fila 116; 2690, fila 113; 3410, fila 107; 352, fila 126; manuscrisele 236, 168, 233 înlătură omisiunea, 1665 și 125 au înlăturat ambele date; 115, fila 100; 580, fila 295; 2715, fila 139v; 353, fila 242v.

10. Domnia lui Despot: « Întăi Bârnov socotit-au că mai lesne iaste să... orice va putea decât să pătemască », 238, fila 125; 492, fila 128v; 2690, fila 125; 3410, fila 119; 352, fila 140; 236, fila 141; 168, fila 147v; 233, fila 88; 1665, fila 150; 125, fila 119v. Manuscrisele 580, 2715, 353 au cuvântul « să facă » Kogălniceanu l-a înlocuit cu: « să cerce ».

11. Domnia a doua a lui Alexandru Lăpușneanu: « Domnit-au întru amândoaă domniile ani . . . », 238, fila 132; 492, fila 136v; 2690, fila 132v; 3410, fila 126v; 352, fila 148v; 236, fila 150; 168, fila 157; 233, fila 93v; 1665, fila 160; 125, fila 126v; manuscrisele 580, 2715 și 353 fără omisiune.

12. Domnia lui Pătru Schiopul: « Iară și Căzaci n'au șezut fără lucru pe ace vreme că au lovit . . . având povață pre un Căzac anume Bogdan », 238, fila 145v; 492, fila 150; 2690, fila 146; 3410, fila 139v; 352 fila 140v; manuscrisele 580, 2715, 353 au înlocuit omisiunea prin *i*: i-au lovit (pe Tătari). Kogălniceanu a introdus « Crâmul ».

13. Sfârșitul lui Aron Vodă: « Și l-au închis cu toată casa lui în cetate în Alvinču în anul . . . în luna lui Mai și acolo ș'au sfârșit viața », 238, fila 154v; 492, fila 158; 2690, fila 154v; 3410, fila 149; 353, fila 176; manuscrisele 236, 168 și 233 au înlăturat « în anul »; 1665, 125 și anul și luna, lăsând loc alb. Manuscrisele 580, 2715 și 353 n'au omisiune.

14. Ponturile dintre Jicmont și Mihai Vodă: « În Beligrad în luna lui Mai în 9 zile pe calendariul papistașilor în anii . . . așezate și încheiate dintru amândoaă părțile », 238, fila 155v; 492, fila 159; 2690, fila 155v; 3410, fila 152v; 352, fila 177; 236, fila 178v; 168, fila 186; 233 are 1595; 1655, fila 194; 125, fila 151. Manuscrisele 580, 2715 și 353 au textul complet.

6. Deosebiri între redacțiuni și noi izvoare. Prin înfățișarea omisiunilor din manuscrisele celor trei grupe A, B, C, se observă că letopisețul către cititor, transmis de manuscrisele grupelor A și C, are circa 14 omisiuni, pe când letopisețul închinat domnului, din grupa B, are numai trei sau patru. Redacțiunea către domn s'a păstrat fără semnătura autorului sub predoslovie; din această cauză copiiștii de mai târziu l-au atribuit lui Miron Costin. La moartea Logofătului Nicolae, copiiștii au găsit redacțiunea către cititor nerevăzută de cronicar și cu unele cuvinte neînțelese; la transcriere au lăsat locul gol. Unii au încercat să introducă cuvinte și au scris greșit, cum s'a arătat mai sus.

Letopisețul către cititor este împărțit în unele manuscrise în 40 de capitole: 492, 238, 2690, 3410, 1665, iar în altele în 39: 236, 168, 233, 352, și sunt numerotate greșit. Letopisețul către domn este divizat

în 62 capitole. Ultimul, deși îi lipsesc cele două capitole semnalate mai sus, totuși dela Dragoș înainte pretutindeni are știri în plus; cele referitoare la popoarele vecine sunt în mare număr. Cititorul le poate observa singur, ediția noastră dând ambele letopisețe pe aceeași pagină. Intotdeauna sunt indicate izvoarele, pe care cronicarul le copiază, și prin aceasta Costin apare într'o lumină de adevărat istoric, meritând să fie comparat cu Șincai, prin mulțimea știrilor culese și indicate.

Printre ele se află și unele date inedite interesând istoria literară. Letopisețul către cititor ne-a pomenit numai pe Grigore Ureche, care este citat în mai multe locuri: « După ce s'au pustii, pe urmă vom scrie și descălecarea țării cu Dragoș Vodă pe ce vreme s'au tâmplat încheind și letopisețul scris de Ureche Vornicul până la domnie lui Aron Vodă ». În letopisețul către domn Logofătul Nicolae citează în două locuri pe ambii cronicari. La domnia lui Iliăș Vodă: « De acest Iliăș Vodă puțin am văzut la letopisețul lui Ureche Vornicul și a unui Simeon Dascălul » și la capul: « A doa domnie a lui Alexandru Lăpușneanul »: « Scrie Ureche Vornicul și după dânsul Simeon precum să fie fost moartea lui Alixandru Vodă cu înșălăciune ». O alta, în legătură cu Ceasornicul domnilor, s'a evidențiat mai sus.

Izvoarele letopisețului către cititor le-am arătat în studiul pomenit de nenumărate ori. Majoritatea autorilor pe care i-a copiat se află și în letopisețul către domn. În plus cronicarul utilizează altă lucrare a tatălui său, Miron Costin. La capitolul XVI « Descălecatul Țării Moldovei la ce văleat dela zidire s'au întâmplat », introduce o convorbire între Dragoș și Rusul Ețco și o poveste, copiate din lucrarea « Despre poporul Moldovei și al Țării Românesci », un fragment din cântul III. La domnia lui Alexandru cel Bun, înșiră o serie de dregătorii din aceeași lucrare polonă a părintelui său: « Ordinile funcțiunilor senatoriale și teritoriale a țărilor Moldovei și Munteniei ». O altă carte des citată este istoria Rușilor, ce se afla la Academia Română într'o serie de manuscrise. La domnia lui Ioan Vodă Armeanul aduce știri cu multe amănunte din Guagnin.

7. Greșeli și deformări la M. Kogălniceanu. a) Rânduri omise de Kogălniceanu din greșală.

1. *Predoslovie*. Ediția noastră.

«...Și pre noi cu neîndemână ni-au făcut, căci acolo în cartea Sivilii era prorocie scrisă de păgâni, precum Fiul lui Dumnezeu era să să întrupează.»

2. «Și au căutat lui Huniad a pune zălog la acel Gheorghe Despot pe Vladislav fiul său mai mare, până i-au trimis prețul răscum-părării.»

3. «Den care au căzut în mare herbințiala inimii și ș'au svârșit viața, cum s'au scris mai sus de moartea acestui craiu Ion Zapolii.»

Sunt și alte omisiuni, pe care nu le mai înșirăm, nefiind acesta scopul introducerii.

b) O mulțime de date greșite; unele se datoresc manuscrisului 115 urmat de Kogălniceanu, altele citirii editorului:

1. Cap XV: «Fiind cursul anilor dela Hristos Mântuitorul nostru 550, doi frați anume Leh și Ceh.»

2. «Iară în anul dela Hristos 1385 înțelegând Iaghelo marile cniaz a Litvei.»

3. «...Căruia i-au trimis așutor Alexandru Vodă împotriva Crije-cilor 400 de Moldoveni.»

Și din această categorie dăm o minimă parte din exemplele ce le cunoaștem.

c) Exemple cu deformări de sens:

1. Cap II: «Căroră încă Noe patriiarhul în viața sa li-au împărțit lumea în trei părți precum

Predoslovie. Ediția M. Kogălniceanu, Let. II, Buc., 1872, p. 35.

«...Și pre noi cu neîndemână ne-au făcut, căci Fiul lui Dumnezeu era să să întrupeze.»

p. 146: «Și au căutat lui Huniad a pune zălogu la acel George Despotul pre Vladislav, fiul său cel mai mare.»

p. 420: «den care au căzut în mare herbințela inimii și ș'au svârșitu viața.»

p. 82: «Fiind cursul anilor dela Hristos Mântuitorul nostru 508 doi frați anume Leh și Ceh» (Ms. 115).

p. 381: «Ără în anul dela Hristos 1375, înțelegându Iagelo Marele cnéz a Litvei.»

p. 387: «Căruia i-au trimisă în așutoră Alecsandru Vodă împotriva Crijacilor 500 de Moldoveni.»

Cap. II, p. 46: «...Căroră încă Noe Patriarcul în viața sa le-au împărțit limba în trei părți pre-

scrie Berosie: Asia, Africa și Evropa.»

2. Cap 11: «Scrie Bonfin istoricul ungar în carte 10 decad 2 «De lucrurile Ungurilor» că Ludovic craiul unguresc pentru să poată stăpâni fără de grijă pe Munteni, pus-au de au zidit cetatea Severinului.»

3. «Ce de acoloa ș'au luat oastea și s'au îndelungat și s'au dus în țara sa de nime nedodeit.»

4. Cap 12: «Iuliu Galba ș'au ales soție la împărăție pe Alexandru fiul Mamii vărul său.»

5. «Ce stând și Laski Liavul, care pe atunce era în mare cinste la craiul Ion Zapolie, și cu Verbeție în partea lui Grit.»

7. Limba. Limba cronicarului Nicolae Costin oferă filologului un bogat material de studiu de natură fonetică, morfologică, sintactică, dar mai ales lexicală. În letopisețul către domn sunt termeni poloni pentru care avem cuvinte corespunzătoare în graiul epocii. Autorul familiarizat cu limba polonă a introdus termeni neobișnuiți în vremea aceea: *podčașul*, *podscarbi* și *podscarbul* = «vistierul», *probosciul* = «preotul». Alte cuvinte polone curente epocii le-am semnalat aiurea. Relevăm noi forme interesante: a) fonetice și morfologice: *ai* = pluralul dela *an*, *numere*, pluralul dela *nume*, *flământiu*, *chelșug*, *șpusoarea*, *nemuritorie*; b) lexicale: *podani*, *huciu*, *coteică*, *camenă*, *fečor după gard*, *precupii*, *peveții*, *infula*, *paralisis*, *melanholia*, *strileț*, *lastră*, *păretar*, *porușnic*, *țitnar*, *ștercul*, *gomon*, *piștea*, *comornic*, *eresă*, *telali*, *zăhăială*, *roate nemțești*, *roată de slujitori*, *tarul*, *hasichiu*, *sângegașii*, *baliemezuri*, *gebhana*, *tabulhana*, *povod*, *colăcaci*, *sacsana*, *dunanma*, *comisari*, *cornul drept*, *cornul stâng*, *cercătorii*, *cercătura vinii*, *mistru*, *podcomori*, *poedinoc*, *bunčucuri*, *rahna*, *a cehăi*, *a gâbji*, *a săciui*, *a gâmba*, *a homnisi*, *a pre-*

cum scrie Berosie: Asia, Africa și Europa.»

p. 70: «Scrie Bonfin, istoricu Ungur în cartea X, cap. II: De lucrurile Ungurilor că Ludovic craiul Ungurescu pentru se pôtă stăpânii fără de grijă pământenii, pus-au de au ziditu cetatea Severinul.»

p. 390: «Ce de acoloa și-au luat ôstea și s'au îndelungat și s'au dus în țera sa de nime nedositu.»

p. 76: «Eliogobal... și s'au alesu soție la imperăție pre Alexandru fiul mai micu a vëru-seu.»

p. 414: «Ce stându și Laski Lévil, care pe atunce era în mare cinste la Craiul Ion Zapolie, și cu bărbăție în partea lui Grit.»

țălui și nămi, de cele mai sus zburând, a blăzni, a hărăți, a brodi cu vase, a nemernici, îngrecată etc.

8. Intocmirea ediției de față. Am urmărit să găsesc un manuscris, care să fie cât mai aproape de izvodul pierdut. Grupele A (deci manuscrisele 492, 238, 2690, 3410, 352, 236, 168, 233, 1665 și 125) și C (115, 120, 240, 338, 354, 4456, 340 și 400) au transmis letopisețul către cititor. Nr. 492 este mai vechi, însă cu lacune; îi lipsește predoslovie. De aceea am ales manuscrisul 238, care datează cu aproximație din epoca 1725-1735, fiind scris de Grigoraș snu Vasile Uricariul, copistul, care a transcris și manuscrisul 115 din 1726, cel mai vechiu din grupa C. Am urmărit de aproape corelația dintre manuscrisele 238 și 115. Grupa B, compusă din manuscrisele 580, 2715, 353, 3056 — 57 și 401, a transmis letopisețul redacțiunea către domn. Cel mai vechiu este 580 și se prezintă lacunar. 2715 este complet și datează din 1723. Unde a fost nevoie, l-am comparat cu 580. Copia cu letopisețul către cititor reproduce graiul moldovenesc al epocii, iar cea cu redacțiunea către domn, graiul muntenesc, apropiindu-se de limba literară din zilele noastre. La sfârșitul fiecărui capitol am indicat, izvoarele pe care Nicolae Costin le copiază sau traduce din cronicarii predecesori, români și streini.

9. Transcrierea. Din citirea și copierea manuscriselor am observat că între 1723 și 1735 semnele **Ѧ** și **Ѧ** între două consoane sau în poziție finală au aceeași valoare. Substantivul *Lȃși*, ca și altele multe, se află scris când *LѦși*, când *LѦși*. Chirilicele le-am transcris astfel:

Ѧ și **Ѧ** între două consoane sau în poziție finală sunt redată prin *e*, iar în cuvintele în care le pronunțăm astăzi *ea*, prin *ea*.

Ѧ inițial și după o vocală prin *ia*. Acest fapt mi-a fost indicat de manuscrisul 2715, unde copistul procedează astfel în majoritatea cazurilor.

Ѧ = *č* (*a*, *o*, *u*), *c* (*e*, *i*).

Ѧ = *ch* (*e*, *i*), *c* (*a*, *o*, *u*).

Ѧ = *ğ* (*a*, *o*, *u*), *g* (*e*, *i*).

Ѧ = *gh* (*e*, *i*), *g* (*a*, *o*, *u*).

Ѧ, **Ѧ** notează *ă* și *î*; m'am condus în transcriere după pronunțarea de astăzi.

Ѧ = *th*.

s,ş = z.

♣ = *în, im* (în toate cazurile).

Transcrierea celorlalte litere nu necesită explicații speciale.

Prescurtările au fost dezvoltate, ținându-se seama de fonetismul copistului. Literele aruncate peste rând au fost coborâte.

10. Aparatul de care m'am folosit la transcrierea manuscriselor:

A = Ms. 238 Academia Română; datează circa 1725-1735.

B = Ms. 2715 Academia Română din 9 Iulie 1723; B¹ din 1718.

C = Ms. 115 Academia Română din 25 Aprilie 1726.

| Liniile verticale arată începutul filelor.

< > = adaosuri ale editorului.

** indică omisiuni în text.

Nime mai bine și mai pre scurt toată desfătarea istoriei n'au cuprinsu, iubite cetitoriule, decât acela domnul voroavei râmlenești, Țițero, carele o au numit otcârmuire vieții; că cu aceia voroavă a lui toată roada a tuturor bunătăților și a învățăturilor cuprinzindu-o, au deșteptat viața oamenilor cătră gudecățile istoriei a le tixi. Întru ačasta părere fost-au și Tucidides, carele pre istorie o numește a fi cel mai ales și mai mare a vieții omenеști visteriu; mărturisind zice, cum că nice odănoară să nu fie istoriia osebită den mânnule stăpânitorilor și a sfetnicilor țărălor, ca o înfrânare celor desfrânați, așutorindu-să cu cetirea ei, să poată isprăvi trebuințāli, și a să feri de tāmplările primejdioasă, când să privăd pricini ca acelea. Că niceo înțelepciune omeniască altā nu-i, decât luarea aminte primejdiilor și lucrurilor viitoare, dentru cele

5

10

Nimini mai bine și mai pe scurt toată desfătarea istoriei n'au cuprins decât acela domn al voroavei râmlenești Țițeron, care o au numit otcârmuire vieții, prea luminate și prea înnălțate Doamne. Că cu aceia voroavă a lui toate rodirile a tuturor bunătăților și învățăturilor cuprinzāndu-le, au deșteptat viața oamenilor cătră judecățile istoriei a le tеxi. Întru ačastă părere au fost și Tucitides, carele prin istorie îl numește a fi cel mai ales și mai mare a vieții omenеști vistiiariu; mărturisind zice cum nici odinioară nu trebuie istoria, adecă oglinda adevărului, depărtată, așa dela mânnile domnilor, cum și sfetnicilor țărălor, ca niște înfrânări celor desfrânați; așutorindu-se cu citirea istoriilor, să poată isprăvi trebuințele și a să feri de întāmplările primejdioase, când să privăd pricini ca acelea. Că nicio înțelepciune omenеască alta nu-i decât luarea aminte a primejdiilor și lucrurilor viitoare dintru c le

15

20

25

trecute, ca dentr'un izvor scoasă știința; care singura istorie, mai mult decât alte știință să socotește a fi; că istoriia, precum pre toate științele cu nemurire împodobește cu înțelepciunea sa: așa pre cei tineri întru otcârmuire îi înțelepțește; dreptu cu cei bătrâni îi potrivește; iară pre
 5 cei bătrâni întru ispita tâmplărilor și vremilor de primejdii, cu dovadă întărește-i, și pre cei neînțelepți cu cunoștința vremilor celor primejdioasă trecute, la cele ce-s de față, mai treji îi face.

Că norocit să socotește acela, pre carele îl fac primejdiile streine triaz. Vede-să dar ispita istoriei, așa întru școale de sfat, cum întru
 10 lucrurile și isprăvile | războaelor, că poate mai mult adeverit lucru iaste, decât o mie de întrebări soficești. 57

Istoriia întâi învață pre sfetnicul cum să sfătuiască binele de obște, cu urmarea acelor de mai nainte trecute gudecăți, obiceiurile, primejdiile și învățăturile, care aduc mare folos cătră părerile sale,
 15 și orice greutăți întru ale giudețelor și alegerea sfatului a dezlega poate.

Așijdirea pre otcârmuitoarii oștilor, în războaie tari și norociți îi face cu pildele și ispitele tâmplărilor și vremilor trecute, agutorindu-i de vreme ce, ca pe o tablă zugrăvită, acelor prea puternici împărați, acelor prea viteji hatmani și a multelor năroade, izvorul și lucrurile isprăvite,

trecute, ca dintr'un izvor scoasă știința; care singură istoriia mai mult decât alte științe să socotește a fi; că istoriia, precum toate științele cu nemurire împodobește cu înțelepciunea sa: așa pre cei tineri întru ocârmuire îi și înțelepțește; drept cu cei bătrâni îi potrivește; iar pre cei bătrâni întru ispita tâmplărilor și vremilor de primejdie, cu dovadă întărește, pre cei neînțelepți cu cunoștința vremilor celor primejdioase trecute, la cele ce-s de față mai treji
 25 îi face. Că de nărocit să numește acela, pre carele îl fac triaz primejdiile striine. Vede-să dară ispita istoriei întru școală cum întru lucrurile și isprăvile războaelor, că poate mai mult decât o mie de întrebări filosofești. Istoriia întâi învață pre sfetnicul cum va să sfătuiască binele cel de obște cu urmarea judecăților acelor mai de nainte trecute, | obiăiurilor, primejdiilor și învățăturilor, care au dat mare folos cătră părerile sale; și orice greutăți întru ale
 30 judecăților și alegerea sfatului, a dezlega poate. 247

Așijderea pre ocârmuitoarii oștilor la războaie, tari și norociți îi face, cu pildele și ispitele a trecutelor tâmplări și vremi agiutorindu-i, de vreme ce
 35 ca pre o tablă zugrăvită a celor prea puternici împărați, a celor prea războinici hatmani și a multelor noroade izvorul și lucrurile isprăvite,

mutările, stăpâniile răsipite cu tăria și vicleșugul vrăjmașilor, oștile meștersuguite, mijlocele meștersugurilor, vicleșugurile, aflările, înșălăciunile vrăjmașilor, dobânda orașelor și a cetăților, istoriia dă socală.

Așijdirea a nedejdui, a nu să teme și pre norocul — carele necăiuri 5
multă șădere la un loc nu are — cum să mută, biruitoriul cum să vese
lește de izbândă, gonind pre cei biruiți, pre urmă ciia ce fug, cum să
fac biruitori asupra acelor biruitori mai întâi, cum bucuriia de sirgu
să întoarce în scârbă, și scârba în bucurie. Toate acestea dentru cetiala 10
istoriei să cunosc. Marco Lucul, neștiind niceun meștersug a războaelor,
fără numai dentru singura cetială nepărăsită a istoriilor, așa de mare
hatman a Romanilor au eșit, cât celui prea puternic Mitridat a Asiei,
și a Mării Albe, și a lui Tigranes Țărilor Armenești împărați, oștile cu
sabiia și cu foame de istov li-au stânsu, și pre singur Mitridat, stăpâ-
nind niamuri 22, a căror și limbi li știia, l-au izgonit dela mare și den 15
Asiia și den țările Armenilor, supuindu-le locul supt stăpâniia Râmului.

3^r Uite-să toți oștașii cu căpeteniile lor la istorii, și | să-ș aducă aminte
de acei vestiți oarecând hatmani și oșteni, să să deștepte cu oarecare
nevoință a laudelor celor trecuți, și cu veste a numelui nemuritoriu;

mutările, stăpânirile răsipite cu tărie, și vicleșugurile vrăjmașilor, oștile me- 20
ștesugite, mijloacele meștesugurilor, vicleșugurile, aflările înșălăciunii vrăj-
mașilor, dobânda cetăților și orașelor, istoriia dă socoteală.

Așijderea a nădăjdui a nu să teme, și pre norocul — carele nicăiri multă
șădere la un loc n'are — cum să mută, biruitoriul cum să veselește de izbândă
gonind pre cei biruiți; pe urmă cei ce fug să fac biruitori asupra celor birui- 25
tori; cum bucuriia să întoarce de sârg în mânăciune și întristarea întru bu-
curie. Toate acestea dintru citirea istoriilor să cunosc. Marco Lucul, neștiind
niciun meștersug al războaelor, fără numai întru singură citirea nepărăsit a
istoriei, așa de mare hatman al Romanilor au eșit, cât celui prea puternic,
Mitridat a Asiei și a Mării Albe și a lui Tigdnes țărilor Armeniei împărați, 30
oștile cu foame și cu sabie de istov le-au stins, și pre singur Mitridat stăpâ-
nind 22 de neamuri, a căroră limbi le știia, le-au izgonit dela mare și din Asia
și din țările Armenilor, supuindu-le locul supt stăpânirea Râmului.

Și de s'ar uita și ostașii noștri și căpitani la istorii, să-ș aducă aminte 35
cândva de acei vestiți oarecând hatmani și oșteni, i-ar deștepta cu oarecare
nevoință a laudelor celor trecuți, și cu dragoste a numelui nemuritoriu;

23: de socoteală B.

că istoriia deștiaptă și pre cei leneși și neștiuți spre mare lucruri, și pre cei răi și făcători de rău, cu certări și cu griji a numelui celui rău, îi oprește istoriia de răutăți; iară celor blagorodnici, pintini le dă istoriia; și că pildele acelor vechi și de demult cetiți, mai de folos sintu spre
 5 a-i deștepta, a-i pleca, și a le aprinde inimile, decât pravilele lui Solon și a lui Licurgu.

Că toți ne tragem după nevoința laudei și a numelui celui bun și veșnic și fiecare mai bun, după laudă să povățuiaște; precum și acela Alexandru Machedonianul, când s'au tăbărit la Sighet, la mormântul
 10 lui Ahilevsu, fiindu aprinsu de lauda acelu răsunit la lume pre acele vacuri, Ahilevsu, suspinând den pieptu, să fie strigat Alexandru zicând: « O nărcite tânurili, carele a vârtuților tale crainic și martor ai aflat pre Omirul ! ». De nu ar hi fostu Omirul, mormântul acela, care cu trupul și facteli și numele nu numai a lui Ahilevsu, ce a tuturor Grecilor și
 15 a vitejilor Elenilor, de tot li-ar fi îngropat și astupat cu țărna; a cărora bunătățile, vârtuțile, cu scrisorile Omirului și a altora, sintu apărute de uitare; precum zice oarecare Lacon: « O sfintă și mare a proorocilor ostentială ! Toate cu sorți le apuci și dăruști oamenilor muritori văcuire ».

căci istoriia deșteaptă și pre cei leneși și neștiuți spre mari lucruri; și pre cei
 20 răi și făcători de rău, cu certări și cu grija a numelui celui rău îi trage și-i oprește istoriia de răotăți și-i îngrozește. Iară celor cuminte și de bun neam, pinteni le dă istoriia, și cu pildele acelor vechi și mai nainte trecuți, mai de folos sânt spre a deștepta, a pleca și a aprinde inimile, decât pravilele lui Solon și a lui Licurg. 24v

Că toți ne tragem după nevoința laudei și a numelui celui bun și veșnic și fieștecă mai bun după laude să povățuiaște; precum și acela Alexandru Machidon, când s'au tăbărit la Sighet, la mormântul lui Ahileus fiind, aprins de vestea aceluia răsunit la lume pre acele vacuri Ahileus, suspinând din piept să fie strigat: « O nărocite tânărule, carele a vârtuților tale crainic și martor ai aflat pre Omirul ». Că de n'ar fi fost Omirul, mormântul acela, care cu
 25 trupul și faptele și numele nu numai a lui Ahileos, ci a tuturor Grecilor și a vitejilor elinești, de tot le-ar fi îngropat și astupat cu țărâna; a cărora bunătățile, vurtuțile cu scrisoarea Omirului și altora sânt apărute de uitare. Precum zice un Lacon:

« O sfântă și mare a prorocilor osteneală ! Toate cu soarte le apuci și dăruști oamenilor muritoare văcuiri ».

26: au prins B.

De ari stânge cineva numai istoriia a lucrurilor făcute, și faptele cele arătate de toți cei muritori oameni, abia de s'ari cunoaște viața oamenilor den dobitoace. Că, de nu ar fi istoriia, mare greșală și întunerec a tuturor lucrurilor ar fi în lume și în vacul acesta, și viața oamenilor puțin s'ar despărți de dobitocul cel mut: cu care și nemurirea 5
oamenilor s'ari stânge, de nu am avea în cuget | lucrurile trecute și cele viitoare cu socotială întriagă, și de cei mai bătrâni cu pildele de nu i-am socoti, așa mare și nespusă greșală ni-ar căuta a avea. Așa de zidirea lumii și a omului celui dentâi, a strămoșului nostru Adam, și de Dum-năzău și de poroncile lui, și de învățătura mântuirii noastre, niceo 10
știință nu am avea, de nu ni-ar fi descoperit și arătat noă Moisii den Duhul Sfint, Istoriia sfântă, Biblia. Și pre urmă Ezdra și alți proroci de nu ar fi lăsat vecilor următori, și mai pre urmă de acia, de minu-nată și de mirată întrupare a Domnului și Dumnăzăului nostru Is. Hs. și de patima și lăudata Inviare den morți, și alte prea slăvite lu- 15
cruri mântuitoare, cine dentru noi ari avea știință de nu ni-ar fi scris istoriia de acestea cei patru evangheliști? Cine ari și faptele Troadenilor și a Grecilor, de nu ar fi scris Omirul cu stihuri nemuritoare? Cine îndrăznirea lui Iraclie, cine vitejiia a marelui Alexandru întru stăpânirea

De ar stinge cineva numai istoriia a lucrurilor făcute și faptele cele arătate de toți cei muritori oameni, abia de s'ar cunoaște viața oamenilor din dobi-toace. Că, de nu ar fi istoriia, mare greșală și întunecare a tuturor lucrurilor ar fi în lume și vacul acesta, și viața oamenilor puțin s'ar despărți de dobitocul cel mut: cu care și nemuritorie sufletelor s'ar stinge, de n'am avea în cuget lucrurile trecute și cele viitoare cu socoteală întreagă, și de cei mai bătrâni cu pildele de nu i-am socoti, așa mare și nespusă greșală ne-ar căuta a avea. Așa de zidirea lumii și a omului celui dintâi, a strămoșului nostru Adam și de Dumnezeu și de poroncile lui, și de învățătura mântuirii noastre, nicio știință n'am avea, de nu ne-ar fi descoperit și arătat noao Moisi din Duhul Sfânt, istorie, sfinta Biblie și pre urmă Ezdra și alți proroci, de n'ar fi lăsat vacurilor următoare, și mai pre urmă, de aceia de minunată și de mirat întrupare și Naștere a Domnului și a Dumnezeului nostru și de patimile și lăudata înviare din morți și alte lucruri mântuitoare ale lui Hristos Domnului, cine dentru noi ar ști, de nu s'ar fi scris istoria de acești patru evangheliști? Cine ar ști faptele Troadenilor și a Grecilor, | de n'ar fi scris Omirul cu stihuri nemuritoare? 25
Cine îndrăznirea lui Iraclie? Cine vitejiia a marelui Alexandru întru stăpânirile

1: fapte la A. 24: strânge B.

lumii ari ține minte? Cine ar ști astăzi a hatmanilor Romanilor vestite războaie, și de otcărmuirea ei cea de obște și de altor împărați, și de căderile împărățaelor și de strămutarea vremilor? Adevărat, toate aceste odoară și științele s'ari fi stânsu la acești veci de pre urmă,
 5 de nu ar fi istoriia. Să ar fi cutezat acela Tarcvinie, craiul al cincele a Romanilor, zece milioane de galbeni de aur, nu trei sute, a da pre cărțile Sivillii Cumea, care cărți li-au aruncat Sivila Cumea în foc de au arsu, văziind că pentru mare osteniaia ei, au luat plată dela Tarcvinie cu preț numai de 300 ughi. De ar fi știut Tarcvinie ce taine să închidea
 10 în cartea aceia a Sivillii Cumei, care mai pre urmă într'alte cărți cunoscându-să, li-au plătit cu mare jeale a sa și a toatei republicii a Romanilor; și pre noi cu neîndămână | ni-au făcut, căci acolo în cartea Sivillii era prorocie scrisă de păgâni, precum Fiiul lui Dumnezău era să să întrupează, și scriia de căderile și schimbările stăpâniei cei de
 15 obște a Romanilor. Sivila aceia den Duhul Sfint prea de-amănuntul și pre orânduială au fostu scris. Care carte pre urmă cu mare cinste era ținută în visterile Râmului. Că adevărat nu numai cu mare pilde și de cinste, ce deosăbit den suflarea Duhului Sfânt era povățuiți a vacului celui vechiu. Oamenii cei învățați și mai pre urmă fămeile și

20 lumii ar ține minte? Cine ar ști astăzi a hatmanilor romani și a chesariilor vestite războaie, și de ocărmuirile lor și de obște și altor împărați, și de căderile împărățiilor și de strămutările vremilor? Adevărat, toate acest: odoară și științe s'ar fi uitat și stins la vacurile acestea, de nu ar fi istoriile. Ar fi cutezat acela Tarcvinii, al cincilea craiu al Romanilor, zece meleoane de
 25 galbeni de aur, nu 300 a da pă cărțile Sivilei Cumei, care le-au aruncat Cumea Sivila în foc de au ars, văzând că pentru mare osteneala ei, au luat plată dela Tarcvinie cu preț numai de 300 de galbeni de aur. De ar fi știut Tarcvinie ce taină să închidea în cartea aceia a Cumei Sivilei, care mai pre urmă într'alte cărți cunoscându-se, le-au plătit cu mare jale a sa și a toatei republicii a Romanilor, și pre noi cu neîndemână ne-au făcut, căci acolo în cartea Sivillii era
 30 prorocie scrise de păgâni, precum Fiiul lui Dumnezeu era să să facă om, și scrie de căderile și schimbările stăpânirii cei de obște a Romanilor. Sivilla aceia Cumea din Duhul Sfânt prea de-a-măruntul și pe orânduială au fost scris. Care carte pre urmă cu mare cinste era ținute în vistieriele Râmului. Că adevărat nu
 35 numai cu mari pilde și de cinste, ci deosebit din suflarea Duhului Sfânt era povățuiți a vacului celui vechiu. Oamenii cei învățați și mai pe urmă fămeile și

32: Savilla B.

35: cu din A.

multe feçoare, lucrurile și faptele a strămoșilor săi, așa la războaie arătate, cum la pace, au scris cu mare socotială și tocmală.

Aciasta dară, singură nemurire de lauda lui Iraclie, a lui Ahileu, a lui Chir, a lui Filip, a lui Alexandru, a lui Themistocles, a lui Leonid, a lui Alțibiad, a lui Epaminend, a Estipionilor, a lui Anibal, a lui Marie, a Siliei, a lui Pompeiu cel Mare, a lui Iulie Chesarului — scrisă cu mari cărți faptele războaelor, de unde și astăzi, nu așa dentru biruințele adese a lor, cum dentru scrisori le cunoaștem — au ațîțat la mari și cinsteșe lucruri și pre alții mulți, pre urma acelora nenumărați și îndrăzneți bărbați, carii s'au împinsu la mari hărnicii și laude, a căroră pomenire nice odănoară vechitura vremilor nu o va stânge den cărțile vieții. Că acei bătrâni și vechi oameni, în vredniciile sale de s'ari fi îndoit cu nepomenirea lor în vecii cești viitori, nu ș'ar fi lăsat viața sa întru atâtea primejdii și griji și cu cumpăna vieții lor. Ce era încredințați și întăriți, că după ostenele și arătare faptelor vrednice de laudă și bine menite ale sale, vor lua roadă dentru scrisoarea a oameni învățați, cu pomenire de dănșii la vecii viitori, precum nu s'au înșălat în socotelele lor.

5

10

15

multe feçoare, lucrurile și faptele a strămoșilor săi, așa la războaie cum la pace, au scris cu mare socoteală și orânduială.

20

Ačasta dar, singură nemurire de lauda lui Iraclie, a lui Ahileus, a lui Chir, a lui Filip, a lui Alexandru, a lui Temistocleu, a lui Leonid, a lui Alțibiad, a lui Epimenonda, a Stipionilor, a lui Hannibal, a lui Mariest, a Sillii, a lui Pompeiu cel Mare, a lui Iulie Chesar — scrisă cu mare cărți faptele războelor lor, din ce și astăzi nu așa dintru biruințele ales a lor, cum dintru scrisori le cunoaștem — au ațîțat la mare și cinsteșă lucruri și pre alții mulți, pre urma acelora nenumărați și îndrezneți bărbați, carii s'au împins | la mare vrednicie și laude, a căroră pomenire nici odinioară vechitura vremilor nu o va stinge din cărțile vieții. Că acei bătrâni și vechi oameni, în vredniciile sale de s'ar fi îndoit cu nepomenirea lor la vacurile ceste viitoare, nu ș'ar fi dat și lăsat viața sa întru atâtea primejdii și griji și cu cumpăna vieții lor. Ce era încredințați și întăriți, că după osteneală și arătarea faptelor vrednici de laudă și bine menit a sale, vor lua rod dintru scrisoare a oameni învățați, cu pomenirea de dănșii la vacuri viitoare, precum nu s'au înșălat în socotelele lor.

25

30

25v

Să pomenește în istoriile ungurești, cu mare laudă, Mătiaș Huniud, craiul ungurescu, să fie avut acestu obicei la ospetele sale: după ce părăsiia de oștit, având oameni învățați, le asculta voroavele, și mai multu pre ciia ce era prea știuți întru istorii; făcea voroave cu acia de lucrurile
 5 împăraților și altor oameni aleși și vrednici; sau poronciia cântăreților de cânta în canoane faptele a oameni bine-numiți și îndrăzneți la războaiele cu Turcii, în stihuri, scrisă pre limba a lor de moșie. Care obicei și în Italia, și la Turci, și în Țara Sirbască, și în alte țări, și aicea în țară la noi, vedem și până astăzi, la mesăli domnilor, cântând lăutarii cântecele domnilor trecuți:
 10 cu nume bun și cu laudă celor buni, iară cu ocară celor răi și cumpliți. Ačasta și Ahilevsu avea obicei, șezând supt cortu, fără altă zăbavă, cânta în cobuz faptele a oamenilor viteji.

De vreme dară că am arătat lauda și rodul istoriei, socotit-am, iubite cetitoriule, că și aicea în țara noastră mai multu folos va face letopisățul țării noastre, arătând descălecarea țării noastre de cine-i descălecată, și pe ce vreme au vinit Traian, împăratul Romei, întru aceste părți de loc, și den ce pricină și cum o au așezat-o?

Așijdărea avum să arătăm: mai nainte de vinirea lui Traian împăratul, ce niam au lăcuit pre aceste locuri și ce nume au avut, și de unde

20 Să pomenește în istoriile ungurești, cu mare laudă, Mateiaș Huniud, craiul unguresc, să fie avut acest obicei: după ce părăsiia de oștit, la ospetele sale având oameni învățați, asculta voroavele, și mai mult pre cei ce era prea știuți întru istorii; făcea voroave cu dâșii de lucrurile împăraților și altor oameni aleși și vrednici; și poronciia cântăreților de cânta în canoane faptele a oamenilor bine meniți și prea îndrăzneți la războaiele cu Turcii, în stihuri, scrise
 25 pre limba de moșia sa. Care obicei în Italia, în Țara Turcască la Turci, în Țara Sârbească, în Ardeal și aicea la noi în țară, vedem și până astăzi la mesele domnilor, de cântă lăutarii cântecele domnilor trecuți: lauda celor buni, iar ocară celor răi și cumpliți. Ačasta și Ahilevsu avea obicei, șezând supt cort, făr de alte zăbave, de cânta în copuz faptele oamenilor viteji.

De vreme dară ce am arătat lauda și rodul istoriei, socotit-am, prea luminate Doamne, că și aicea în țara noastră mai mult folos va face scrisoarea de lucrurile țării noastre, arătând descălecătorea țării noastre din cine s'au făcut, și pe ce vreme au nemerit Traian, împăratul Romei, într'aceste părți de
 35 loc, și din ce pricină și cum s'au așezat?

Așijderea mai nainte de aceia, vom arăta descălecarea țării de Traian împăratul, cine și ce neam lăcuisă pe aceste locuri și cum să chieama, și de unde

au nemerit pre aceste locuri? Cu care vom arăta sămințiile și altor nă-
roade, începând de după potop, și vom arăta și ce stimă au avut țara
încă de mai întâi de vinirea lui Traian, măcar că mai pre scurt de cum
ar fi datorii să scriem; că nu puțină ostenială iaste a lua de câteva sute
de ani trecuți peste mie. În care ani nime n'au ameliorat cu scrisoarea, 5
fără o samă de basne a unui Misail Călugăr, și a unui Simion, de pre
carii s'au fost lunecat și răpăosatul Grigorie Ureche vornicul; iară
mai pre urmă, tatăl nostru, Miron Costin logofătul, cu multă ostenială
și în oarecâți ani au început a scrie descălecarea țării de Traian; iară
8r mai pre scurtu de cum vei afla acestu letopisătu al nostru, | căci vremea 10
nu l-au lăsat a-l scrie mai pre largu. Însă dela dânsul avăm începătură,
și lui i-au fost milă, a arăta ocărăle și basnele a lui Misail Călugăr și
a lui Simion. Și după ce vom arăta descălecarea țării noastre, cum
s'au pomenit mai sus, arăta-vom pre urmă câtă vreme au trăit pre aicea
descălecarea lui Traian și pre urmă cine o au pustiit și pre ce vreme, 15
și de au mai trăit pre aceste locuri vreun niam, după ce s'au pustiit?
Pre urmă vom scrie și descălecarea țării cu Dragoș Vodă pe ce vreme
s'au tâmplat, încheind și letopisătu scris de Ureche Vornicul până
la domnia lui Aron Vodă; însă mai pre largu vom scrie, pomenind

au nemerit pre aceste locuri? Cu care vom arăta seminițiile și altor noroade ce 20
sânt de după potop, și vom spune și ce stemă au avut mai nainte de descălecarea
26r ei de Traian, | cu multă osteneală aflată; că nu puțin lucru iaste a lua oste-
neală de câteva sute de ani trecuți peste mie. În carii nimini n'au ameliorat cu
scrisoarea, fără o samă de basne a unui Misail Călugăr, și a unui Simeon, du-
pre carii s'au fost lunecat și săracul Urechie Vornicul; iară mai pe urmă Miron 25
Costin, ce au fost logofăt mare aicea în țară, cu multă osteneală și câțva ani
începuse a scrie descălecarea țării de Traian, împăratul Râmului, pre scurt
de cum vei afla acest letopiseț al nostru, căci vremea nu l-au lăsat mai pe larg
a scrie. Însă dela dânsul avem începătură și lui i-au fost milă, a arăta ocărăle ca
pre niște basne ale lui Misail și a lui Simeon. Și după ce vom arăta descăle- 30
carea țării noastre de Traian, împăratul Romei, vom arăta câtă vreme au
trăit țara descălecată de Traian și pe urmă cine o au pustiit, și pe ce vreme,
și de au mai trăit pre aceste locuri vreun neam, după răsipa descălecării lui
Traian? Și așa arătând la ce vreme s'au tâmplat, vom purcede a arăta descăle-
lecarea a doao de Dragoș Vodă, scris de Urechie Vornicul până la domnia 35
lui Aron Vodă; însă mai pe larg vom scrie, pomenind

și alte stăpânii megiiășe și ce s'au lucrat în părțile megiiășilor noștri; și dela Aron Vodă, de unde au început a scrie Miron Logofătul, până unde ne va lungi Dumnezeu vremea și viața.

Iară a pomeni de niște letopisățe pre urmă scrisă de o samă de boiari
5 de țară, nu socotescu altă, fără cât ocară li să face la vecii viitori de i-aș pomeni; că și la istorii a le scrie deplin și pre largu, trebuie și învățătura și știința altor țări, care acia nu o au avut.

Așa ce am putut, nu cu puțină ostentală, ce câțva ani am împreunat toate, și den toate unul acesta letopisătu.

10 Nice să socotiască oricine că iaste puțin lucru a scrie și a lăsa în veci scrisoare cu faptele a stăpâniilor. Și de vei ceti letopisățele altora, și uitându-te și la acesta unul și întru unul toate, vei cunoaște pre largu ostentia noastră, și ca pentr'o oglindă vei prăvi și a megiiășilor lucruri.

15 și alte stăpânii megiiăși și ce s'au lucrat la părțile megiiășilor noștri; și dela Aron Vodă, de unde au început a scrie Miron Logofătul, — așa de ne va lungi Dumnezeu vremea și viața —.

Iar a pomeni de niște letopisețele pre urmă scoasă a o seamă de boiari de țară, nu socotesc alta, fără decât ocară li s'ar face de i-aș pomeni; că și la istorii
20 a le scrie deplin și pre larg, trebuie și învățătura și știința altor țări, carii și aceia nu o au avut.

Așa dar ce am putut, nu cu puțină osteneală, ci câțva ani am împreunat toate, și din toate unul acesta letopiseț.

25 Nici să socotească cineva că iaste puțin lucru a scrie și a lăsa vacurilor scrisoare cu faptele a stăpâniei lor. Și de vei citi Măriia Ta letopisețele altora și uitându-Te și la acesta unul și întru unul toate, vei cunoaște Măriia Ta pre larg osteneala noastră, și ca pentr'o oglindă vei privi și a megiiășilor lucruri. Priimește | dar prea luminate doamne, aăsta osteneală a noastră cu veselă și domnească frunte, aducându-ț aminte Măriia Ta de Artaxerx, împăratul Persului,
30 căruia apă în pumni oarecare lăcuioriu din priința inimii sale cătră domnul său, și al doilea un măr au dus lui, cunoscură amândoi cuvioase hărăzirile dela împărați; nu pentrucă ar fi fost vrednice darurile acelor oameni proști aduse, ci pentru buna priință și plecată voe acelora cătră stăpâni, au fost priimit.

26v

Priimește, dar, iubite cetitoriule, și ačasta a noastră ostenială, care o închin cu bună priință și voe plecată; pre lângă care, rog pre Dumnezeu, să-ț dăruiască cuget bun, să cetești cu inimă bună și cu îndemnare, prăvind ca pren oglindă viața a domnilor trecuți, și a noastră trudă neuitându-o pururea. Amin.

5

De bine voitoriu, iubitului cetitoriu

Nicolae Costin vel Logofătu

Priimește dar și Mări a Ta, ca acei vestiți și prea puternici împărați, care o închin Măriei Tale cu bună priință și voe plecată ačastă osteneală a noastră în norocit numele Măriei Tale arătat, pre lângă care rog ca Dumnezeu hărăzitoriul de milele sale să te hărăzască pre Măriia Ta cu viață îndelungată și prea fericită, întru prea fericita și luminoasa stăpânirea Măriei Tale, adunat cu multă bucurie poftesc și priesc.

10

ro: rog din A.

Prima parte din predoslovie pp. 35—42 este tradusă de autor din Strjkowski, *Cronica Polska Litewska*; restul 42—45, din Miron Costin, *De neamul Moldovenilor*, ediția C. Giurescu, pp. 3—9.

- pre carii punem marturi letopisăţului « Descălecatul ţării dentâi şi de niamul Dachilor pre aceste locuri », cum şi de a doa descălecarea de Dragoş Vodă: Berosie « De niamuri », Dion « Învăţătura lui Traian », 5 Evtropii, Iulii Capitol, Bernand, Bomfin, Topeltin, Ian cel Mare, Istvanfie, Cromer, Stricovschii, Baronie, Carion, Cavaşius, Dluogoş Liah, Belschii, Mehovie, Vapovschii, şi alţii câţva, pre carii nu-i pomenim, pentrucă numai ce au amelîţat. .
-

< ISTORICII >

- 10 Pre carii punem martori letopiseţului « De descălecarea ţării dintâi şi de neamul Dachilor pre aceste locuri », cum şi pentru a dooa descălecarea de Dragoşi Vodă: Dion la « Viaţa lui Traian », Evtropie, Iulie Capitol, Bernad, Bonfin, Topeltinu, Ioan cel Mare, Istefafii, Cromeu, Stricovchi, Baronie, Carion, Cavaşii, Dluogoş, Pilschii, Gvatnii, Miehovnii, Vapovschii, Volfgang, 15 şi alţii mulţi, pre carii nu-i pomenim pentrucă numai ce au amerinţat de lucrurile ţării.

PENTRU ZIDIREA LUMII

< CAP I >

De zidirea sau făptura lumii, multe păreri și dovăzi a filosofilor și a poiaticilor păgânești era. Că unii socotiia a fi zidită lumea den haos, adecă den amestecarea lucrurilor și a stihiiilor, între carii și părerea poiaticului Ovidie au fost, unde zice în stihurile sale De Metamorfos I aceste: «Mainte de mare și de pământ și cât acopere ceriul, un chip era a firii în toată lumea, cărui chip i-au zis haos, groasă și neamistuită mamină, iproč». Iară Thales Milisie, care să număra între cei 7 prea înțelepți Greci, socotiia cu dovadă că toate lucrurile sint făcute den apă, urmând întru această părere a sa pre Omir cel vechiu, aflătoriu a toatei filosofiei, careli la XVI cap Iliad au scornit începătura a tuturor lucrurilor a fi oceanul, marea ce încungiuură

5

10

PENTRU FACEREA, ZIDIREA LUMII

CAP I

15

De zidirea sau făptura lumii, multe păreri și dovăzi a filosofilor și a poeticii păgânești era. Că unii socotiia a fi zidită lumea din haos, adecă din amestecătura și plămădeala lucrurilor și a stihiiilor, în care păreri și poeticul Ovidie au fost, cum zice la stihurile sale de Metamorfos I acestea: «Mai nainte de mare și de pământ și decât acopere ceriul, un chip era a firii a toată lumea, cărui chip i-au zis haos, groasă și neamistuită mamină, iproci». Iară Thales Milisie, care să număra între cei 7 prea înțelepți Greci, socotiia cu dovadă că toate lucrurile sânt făcute din apă, urmând întru această părere a sa pre Omir, cel mai vechiu aflătoriu a toată filosofia, carele la XVI capete Iliad au scornit începătura tuturor lucrurilor a fi ochianul. Iară Hipparăh pre urmă și

20

25

1: «Pentru zidirea lumii și pentru împărțirea limbilor și pentru niamurile oamenilor și descălecarea țărilor și pentru niamul Moldovenilor și a Muntenilor, de unde să trage și din cine sintu aduși pre aceste locuri. Cap 1. » C.

pământul. Iară Hiparh pre urmă și Iraclit Efisianul într'altu chip : socotiia a fi den foc și den apă lumea făcută. Empidoclei, Epicur, Dimocrat, Dio Libertan, Zeno, Pithagora și alți Greci, lăsindu-să pre mari mințile sale, feliuri de feliuri și multe începături a lumii a fi socotiia. Pre urma lor Aristotel, Țițero, Xenofan, iprocii, socotiia lumea a fi večnică, fără început și fără sfârșit. Iară după ce să priciia aceștea toți cu mințile mari între sâne, — cum mărturisăsc — Ținsorin și Cornilie Agrippa « De deșertarea științei » la cap LI: Oare oaăle au pasările s'au făcut întâi, de vreme ce nice oaăle fără pasiri, nice pasările fără oaă a să naște nu poate; după multe și îndelungate întrebări între dâns, neputându-să de ou și de | pasări tocmi, au întărit ačastă părere a sa, precum lumea și toată zidirea iaste fără început și trăesc în veci. Împrotiva căroră păreri era alții. Ce toți, cu cât mai adâncu vrea să-ș arete păreriile sale, cu atâta mai oțărîți au greșit, — fiind fără știința de atot puternicieii lui Dumnezeu, cela ce toate den nemic și den deșert, pline au făcut —. Unul numai dentre dânsii, Plato, cum socotesc unii că au cetit Svinta Biblie, ori că au avut den dumnezeiasca suflare, deșchis zice întru o carte a sa, ce să chiamă « Timeo », cum lumea iaste făcută

9^v

Iraclis Feseianul într'alt chip: socotiia a fi din foc și din apă lumea făcută. Empedocles, Epicur, Dimocrit, Diogenes Lambertanus, Zeno, Pithagor Samianul, Anaximenes, Ieroclit și alți Greci, alegându-se pe mari mințile sale, feliuri de feliuri, și multe începături a lumii socotiia. Pre urma lor Aristotel, Țițeron, Xenofon, Averoes și alții, socotiia lumea a fi večnică, fără început și fără sfârșit. Iară după ce să priciia aceștea toți cu mințile mari între sine, — cum mărturisesc Țe[n]sorin și Cornilie Agripa « De dășertarea științei » cap LI —: Oare oaoale au pasările s'au făcut întâi, de vreme că nici oul fără pasăre, și pasărea fără oul a să naște nu poate; după îndelungate întrebări și price între dânsii, neputându-se pentru ou și pentru pasăre tocmi, au întocmit ačastă părere a sa, precum lumea și toate zidirile sânt fără de început și fără de sfârșit și trăesc večnice în veci. Împotriva căror păreri era alți istorici. Ci toți, cu cât mai întru adânc vrea să-ș arate păreriile sale, cu atâta mai oțărîți au | greșit, — fiind fără știința de a tot puternicieii lui Dumnezeu, carele toate din nimic, din deșert pline au făcut —. Unul numai dintre dânsii, anume Platon, cum socotesc unii că au citit Sfânta Biblie, ori că au avut din dumnezeiasca suflare, deșchis zice întru cartea sa ce să chiamă « Timeos », că lumea iaste făcută

27^v

11: întrebări din B.

25: și din A...

35: zicerile B.

de Dumnezeu, și a toate altor zidiri, pricina a lui Dumnezeu bunătate și putere pune că iaste; pentru ce i-au zis acestui Plato, dumnezeescul filosof. Că și Ovidie pre semne dentru acest Plato au luat, când zice: « Fost-au om născut; pre acesta ori den sămânța dumnăzăiască l-au făcut acela meșterul lucrurilor, a lumii cei mai bune, izvorul, iproč ». 5
 Și așa să mai apropie de adevăr, măcar că era păgâni, mărturisind pre Dumnezeu a fi zăditoriul și începătura a tuturor lucrurilor, pre semne urmând Scriptura a lui Moiseiu.

Pentru aceia și noi mai adevărat și mai dovedit temeiul a începăturilor, a dovedirilor și a orânduiri istoriei noastre, în care arătăm cu alte niamuri și niamul Dachilor, cu mare ostentală, cu lungă nevoie și cu mare oserdie vecilor viitori, de aiurea nu am putut cunoaște fără dentru Svinta Scriptură, ca dentru o fântână și izvor științii și învățătura de Dumnezeu, carele iaste zăditoriul, otcărmuitoriul, înmulțitoriul și începătoriul tuturor lucrurilor. Și iată așa ne învață Scriptura a Duhului Svint, pren Moiseiu întâi, și cu aceste cuvinte toate den istorii începe: Den început au făcut Dumnezeu ceriul și pământul, soarele, luna, stelele și toate alte zădiri în văzduh, în mare și pre pământ viețuind, iproč. 10 15

e Dumnezeu și a toate altor zidiri, pricină a lui Dumnezeu bunătate și utere pune că iaste; pentru ce i-au zis acestui Platon, dumnezeescul filosof. Că și Ovidie pe semne dintru acest Platon filosoful au luat, când zice: « Fu om născut; pe acesta ori din sămânță dumnezeiască l-au făcut acela meșterul lucrurilor, a lumii cei mai bune izvorul, iproci ». Și așa să mai apropie de adevăr, măcar că era păgâni, mărturisind pre Dumnezeu a fi ziditoriu și începătoriu a tuturor lucrurilor, pe semne urmând Scripturii lui Moisi. 20 25

Pentru ce și noi mai adevărat și mai temeinic și mai dovedit temeiul a începăturilor, a dovăzilor și a orânduialelor istoriei noastre, în care arătăm cu alte neamuri și neamul Daților, cu mare osteneală, cu lungă nevoie și cu mare osărdie veacurilor viitoare, și de aiurea ce am putut culege fără dintru Sf. nta Scriptură, ca dintr'o fântână și izvor științei și învățătura de Dumnezeu, carele iaste ziditoriul, ocărmuitoriul, înmulțitoriul și începutul tuturor lucrurilor am aflat. Și iată așa ne învață Scriptura a Duhului Sfânt, prin Moisi întâi, și cu aceste cuvinte întâi de toată istoria începem. Precum din ceput au făcut Dumnezeu ceriul și pământul, soarele, luna, stelele și alte zidiri în văzduh, în mare și pe pământ, iproci. 30 35

Apoi a șease zi, den lut, den pământu, au făcut pre om după asă-
mănarea sa, cu obrazul spre ceriu înălțat, și 'n suflarea Duhului său
l-au înviiat și l-au însuflețit, viețuind și în veci | nemuritoriu, cu înță- 10^r
legere, cu înțălepciune, și cu alte daruri dumnezești decât toate alte
5 zădiri deplin împodobit. Precum și Mancineglu carte IV slăvește, zicând:
«Și fieștecine iaste pilda lui Dumnezeu întru chip mic, iproč».

Dat-au Dumnezeu lui Adam și soție de asemenea pre Evva, den
coasta a trupului lui Adam făcută de Dumnezeu; cu aceiaș suflare a
sa însuflețindu-o; i-au sălășluit pre amândoi în raiu, într'o priință îm-
preună moștenitori și petrecători desfătărilor raiului; pentru că fiind 10
ei decât toate alte zădiri înălțați, slobози de păcate și de moarte; iară
după călcarea poroncii, date lor de Dumnezeu, dentru svatul vicia-
nului, îndată rămasără păcatului și morții supuși, de care avăm în Svinta
Biblie deșchisă mărturie și învățătură. Nu voi să zăbăvăscu pre ceti-
15 toriul cu lungă voroavă, fără cât să știe că lumea aastă lată s'au început
și s'au înmulțit dentru aceste începuturi, și că Adam și Eva sint de

Apoi a șasea zi, de lut, de pământ, pre cel întâi Adam, adecă pre om,
l-au făcut cu asămănarea sa, cu obrazul spre ceriu înălțat, pre carele cu
suflarea Duhului său l-au înviiat, de să făcu cu sufletul viețuind în vecii
20 nemuritoriu, cu cuvântare, cu cuget, cu înțeleptire și cu alte daruri dumne-
zeești decât alte zidiri deplin împodobit. Precum și Maftinel Pus carte IV
slăvește, zicând: «Și fieștecine iaste pilda lui Dumnezeu întru chip mic,
iproci».

I-au adaos Dumnezeu lui Adam și soție de asemenea pre Eva din oase, sau
25 din coasta trupului lui, făcută de Dumnezeu; pre carii cu | aceiași suflare a sa
înviind-o, i-au pus pre amândoi întru soție împreună moșteni și petrecători
desfătării raiului; pentru că fiind decât toate alte zidiri înălțați, slobози de
păcat și de moarte, întru blagosloveniia lui Dumnezeu, după nevinovăție și
30 bunătate, în care era zidiți pre pământ, într'acel loc desfătat să petreacă și să-l
moștenească. Iar, după călcarea poroncii date lor de Dumnezeu, din sfatul
diavolului, împelițat supt șarpele cel viclean, de sârg rămasără păcatului și
lipsii și morții supuș, de care având Sfânta Biblie pre larg și deșchise mă-
turii și învățături.

Nu voi să zăbovesc pre cititoriul cu voroavă lungă, fără cât să știe că lumea
35 aastă lată s'au început și s'au înmulțit dintru aceste începuturi, și că Adam
și Eva sânt făcuți de

9: într'o ființă și într'o priință C.

Dumnezău făcuți; carii amândoi sint sămânța și temeiul înmulțirii tuturor năroadelor și niamurilor omenesti, oriunde viețuitori supt soare, în lume, precum vei vedea mai ȝos dovada de fiȝorii lui Noe.

Așjidirea îndată la începutul zidirii lumii, Dumnăzău cel prea puternic, ca un prea înțelept întru orânduiala sa, căsași au așezat căpetenie și orânduială puterii, când au dat lui Adam putere de stăpănit toate zădirile pre pământu și în mare, să le păzască toate acele lucruri, și să așezează bună rânduială între dănsle. Și aȝasta poroncă a lui Dumnezău iaste cea întâi începătura a giudecăȝilor și a legilor orânduite, și a toată stăpânirea den nafară a monarșilor, a crailor, a domnilor și a altor deregătorii duhovnicești și lumești, pentru așezarea adevăratei laudei lui Dumnezău, a orânduialei tuturor lucrurilor, certării și așezământului dreptăȝii lui Dumnezău, întru ce toate pentru poronca date lui Adam, Dumnezău foarte iubește.

De aicea și beserica lui Dumnezău ȝa de obște adevărată au luat începătură atunce, ȝă îndată fu poroncă lui Adam și Evei, cum ari păzi și ari arăta frica și credinȝa lor înaintea lui Dumnezău. Iară după ce greșiră, li-au arătat Dumnezău moarte veȝnică. Înșă îndată împotiva

Dumnezeu cel puternic ca un prea înțelept și amândoi sânt sămânța și cea una și temeinică înmulȝire tuturor noroadelor și neamurilor omenesti, oriunde viețuitori supt soare, în lume, precum să va vedea mai în jos dovada de feȝorii lui Noe.

Așjiderea îndată la începutul zidirii lui Dumnezeu cel puternic, ca un prea înțelept întru orânduiala sa, căsași au așăzat căpetenie și orânduială puterii, când au dat lui Adam putere și stăpănie peste toată zidirea, în mare și pre pământ, să le păzească toate acele lucruri, și să așaze bună orânduială între dănsle. Și aȝastă poroncă a lui Dumnezeu iaste cea dintâi începătura a judecăȝilor și a legilor orânduite, și a toată stăpânirea din nafară a monarșilor, a crailor, a domnilor și altor orânduiale duhovnicești și lumești, pentru așăzarea adevăratei laudei lui Dumnezeu, a orânduirei tuturor lucrurilor, certări și așezări dreptăȝii laudii lui Dumnezeu, întru ce toate pentru porunca dată lui Adam, Dumnezeu foarte iubește.

De aicea și biserica lui Dumnezeu cea de obște, adevărată, au luat atuncea începătură, ȝă îndată fu dată porunca lui Adam și Evii, cu care ar păzi și ar arăta frica și credinȝa lor înaintea lui Dumnezeu. Iar, după ce greșiră, le-au arătat Dumnezeu puterea diavolului și moartea veȝnică. Înșă îndată împotiva

morții, dentru miloserdia sa dumnezeiască, au făgăduit mântuitoare solie: adecă precum era să vie Hristos Mesia să zdrobască capul șarpelui, supt care era diavolul, ce au înșălat în raiu pre Evva, și pre noi să ne mântuiască den păcat și den moarte večnică. Cu nedejde ca aceia, Adam și Evva s'au mângâiat întru scârba lor, fiind urgisiț și scoși den raiu, ca de o veselă și mântuitoare prorocie dela singur Dumnezău dată, de vinirea Domnului Hristos. Și așea de atunce-ș întru aceste doaă chipuri s'au început beserica cea adevărată, întâi, precum svintul Epifanie, episcopul de Chipru, aiave dovedește împotriva ereticilor la carte I, tim I.

Așjderea ne mărturisește Șvinta Scriptură, precum Cain, fečorul lui Adam, pentru zavistie și răutatea sa den fire, au ucis pre Avel, frate-său, om bun și temătoriu de Dumnezău, nu pentru altă, ce pentru bună-tatea și dreptatea lui ce avea Avel cătră Dumnezău, căriia au zavistuit Cain că jărtvele ce jărtviia Avel dentru agonisita sa, den oi și dentru alte dobitoaci, le priimiia Dumnezău; că den ce era mai bune și mai grasă dobitoace giunghia și aprindea pre jărtăvnic și să innălța sfara dreptu la ceriu, și priimiia Dumnezău jărtva lui Avel. Iară Cain era den fire rău și den roada țarinii sale, ce era mai proastă pâne și pleave aprindea

morții, dintru milosârdia sa cea dumnezeiască, au făgăduit mântuitoare solie den sămânță femeiască: adecă pentru Hristos precum era să nască și să vie să zdrobească | capul șarpelui, supt care era diavolul și să răsipească împărăția diavolului și pre noi din păcat, și din moarte, și din robie večnică să ne mântuiască și să fim slobozi. Cu nădejdea aceia, Adam și Eva s'au mângâiat întru lipsa și întru neajunsul lor, goniți din raiu, ca de o veselă și mântuitoare prorocie dela singur Dumnezeu dată, de făgăduita venire a lui Hristos Domnului. Și așa de aici întru aceste doao chipuri s'au început biserica cea adevărată, întâi, precum dascalul Epifanie cel sfânt, episcopul din Chipru, aiave dovedește împotriva ereticilor la cap I, tim I.

Așjderea ne mărturisește Sfânta Scriptură, precum Cain, fečorul lui Adam, pentru zavistia și răutatea sa din fire, au ucis pre Avel, frate-său, bărbat bun și temătoriu de Dumnezeu nu pentru alta, ci pentru bună-tate și dreaptă lauda lui ce avea cătră Dumnezeu Avel, căruia au zavistuit Cain, căci jărtvele care făcea Avel lui Dumnezeu dintru agonisitele sale, din oi și dintr'alte dobitoace, le priimiia Dumnezeu; că fumul din jărtvele lui Avel drept spre ceriu mergea, când aprindea jărtvele pre oltariu sau pre jărtvenic. Iară Cain era din fire rău, să zăbovia cu arătura și când aprindea

și jărtviia lui Dumnezeu, și fumul nu să suia spre ceriu, ce să tindea
 gos pre pământ; și de aicea întâi, dentru îndemnarea diavolului înce-
 putu-s'au goana asupra besericii cei de obște.

Cain apoi, precum mărturisește Filon, de 15 ani, îndoindu-să de
 miloserdia lui Dumnezeu, povățuit fiind de cunoștința sa cea rea,
 fugit-au dela fața tătâne-său, lui Adam, spre răsărit, unde den soru-sa,
 anume Temeh, ce-i era fâmee, au născut fečor anume pre Enoh. Pre
 numele aceluia făcut-au cetate mare și o au numit Enohia, supt
 muntele Livan; de care Berosie la carte I, Iosif și Moisaïu Prorocul
 svint, mai pre largu mărturisăscu. Iară Filon jidovul scrie că acest
 Cain au făcut orașe de toate, carele să chiamă: Enoc, Mavli, Leed,
 Tehe, Țelez, Iebbat, care li-au răsipit potopul.

Pre urmă pre Cain, al șeaptele urmaș lui, sau strănepot den sămin-
 ția lui Lamah Orbul, fečorul lui Mathusal, l-au ucis la vânat cu săgiata,
 den tâmplare, neștiind de dânsul, precum în Biblie mai pre largu scrie.
 Și așa Cain fu omorît, precum și el au omorît pre frate-său Avel.

jărtvele sale din rodul semințelor sale, fumul să împrăștiia jos la pământ; și
 de aicea întâi dintru îndemnarea diavolului s'au început goana asupra bise-
 ricii cei de obște. Cain pre urmă, precum mărturisește Filon, de 15 ani, în-
 doindu-să cu milosârdnicia lui Dumnezeu, povățuit fiind de cunoștința sa cea
 rea, s'au ferit de fața tătâne-său, lui Adam, spre răsărit, unde din soru-sa,
 ce să chiema Temeh, pre care o avea muiare, au făcut fečor pre Enoh, pre a
 căruia nume s'au făcut oraș mare, anume Enohia și l-au împregiurat cu ziduri
 supt muntele Livan; de care Berosie la cartea I, Iosif și Moisi Prorocul sfânt,
 mărturisește mai pe larg. Iar Jidovul Filon la cartea ce să zice Biblie I, zice,
 precum Cain acesta au făcut și alte orașe, anume: Enoc, Mavli, Leed, Țelem,
 Tehe, Iebbal, care le-au răsipit potopul.

Pre urmă pre Cain, al șaselea următor lui, sau strenepot din seminția lui
 Lamah Orbul, fečorul lui Mathusal, l-au ucis la vânat cu săgata din întâm-
 plare, neștiind de dânsul; ci din povățuirea slugii sale, precum scrie Iosif Ji-
 dovul, măsurând cu săgeata la vânat; și pre aceia vreme, tâmplându-se în
 desime Cain, acea țintă la care măsurase Lamah Orbul din povățuirea slugii
 sale, au ucis pre Cain. Și așa să duse Cain dintr'astă lume cu acea moarte
 cu care moarte au omorît și el pre frate-său Avel; că cine oștește cu sabia,
 după cum au zis Domnul Hristos, de sabie piiare.

Viețuit-au Cain ani 730; iară tot au aflat Cain lăudorii săi și urmași den povățuirea diavolului, că au fost eretici spurcați, carii îl măria pre Cain de patriarh lor și zicea că cu cale au omorît Cain pre frate-său, iproci; de care cetește pe Epifanie la carte I tim 3 împotriva Caine-
 5 nilor lit iereticie.

Iară fićorii lui Cain și strănepoții lui, fićorii lui Lameh Orbului, au aflat întâi toate meștersugurile: Toval au izvodit corturi și toată agonisita a face cu arătură și cu dobitoc, ce fac agonisita la casă. Ioval au izvodit musichia și tot meștersugul cântării. Toval-Cain s'au
 10 făcut meșter de hier, lăcătuș, potcovar și zlătariu, zugrav, și toate lucrurile ce trebue oștenilor. Noema, strănepoata lui Cain, fata lui Lameh, au deprinsu toate torcăturile de lână, de in, țesătura și altu lucru tot în casă fămeesc: a strânge brânză și untu, iproci.

Acelaș Lameh Orbul, al șaselele săminție a lui Cain, fećorul lui Mathusal, au avut 77 săminții den doaă muiari: den Ada și den Sela, carii
 15 toți de năboiul potopului celui mare au perit, pentru mari răutățile lor, cât tot niamul Caimilor cel oțărît să stânsă den temelie; în care niam s'au arătat întâi răscumpărarea lui Dumnezeu că driaptă pentru

Viețuit-au Cain 730 de ani; iară tot au aflat Cain lăudătorii săi și următori
 20 din povățuirea diavolului; că au fost eretici spurcați, carii îl avea pre Cain de patriarh și să numia Cainenii, de mărturisii că cu cale au omorît Cain pre frate-său Avel, iproci.

Iar fećorii lui Cain și strănepoții lui, fećorii lui Lameh Orbul, au aflat
 25 întâi toate meștersugurile: Tobal au aflat muzica și toate meștersugurile cântării. Iarbal au aflat corturile și meștersugul cășaului pregiur dobitoace cu care fac tot felul de agonisită cu arătura. Tubal-Cain au aflat potcovăria, lăcătușia, zlătăria, zugrăvitura și toate lucrurile de treaba oștenilor. Iară Noema, strenepota lui Cain și fată a lui Lameh, toate torcăturile de lână și de in, și țesătura, untul și brânza, iproci, a face, și alte trebuitoare de
 30 casă fămeești au aflat și au scornit.

Acest Lameh Orbul, al șaselea urmaș sau strenepot a lui Cain, fećorul lui Mathusal, au avut optzeci și șapte de semenții din 2 mueri: din Ada și din Sela, carii toți de năboiul potopului celui mare, pentru mari răutățile sale au
 35 perit, că tot neamul Cainilor cel oțărît s'au stins din temelie; întru care neam s'au arătat întâi răscumpărarea lui Dumnezeu cea dreaptă și cumplită, pentru

7-8-9: Toval... cântării din C.

24-25: Tobal... cântării din B¹.

vărsarea de sînge nevinovat a lui Avel, în al treile și a patra săminție, cercând răscumpărare nedreptății.

114 Născutu-s'au pre urmă lui Adam, dela zădirea lumii în ani 230, al treile feçor, anume Sith, în locul lui Avel dreptului celui ucis, și în locul lui Cain ucigașului. Acesta Sith, petrecându-ș | viața întru Dum- 5 năzăire și săminția sa, pre urmă patriiarșii, din carii după trup au purces Domnul Hristos, întru aceleaș obiçaiuri a să teme de Dumnezău i-au învățat, și lauda lui Dumnezău cea adevărată au înmulțit-o și au lățit-o.

Scrie Iosif istoricul în istoriile cele vechi jidovești, precum Adam și fiiu-său Sith, fiind cu prea înțelepciune și știința a lucrurilor cerești 10 luminați, au făcut doi stâlpi, unul de piatră și altul de cărămidă, pre cari stâlpi au săpat slove: voia lui Dumnezău și învățătura lui și prorociile prin care să păzește cuvântul lui Dumnezău. Și pentru aceia au făcut doi stâlpi, unul de piatră și altul de cărămidă, prevăzind 15 den cursul ceresc, că era Dumnezău să certe lumea cu doaa certări: cu apă și cu foc. Ce nu știa, care urgie era să vie întâi. Pentru aceia au pus stâlp de piatră, ca, de va trimite Dumnezău urgiia sa în lume pen apă, să rămăe stâlpul cel de piatră; iară de va trimite prin foc,

vărsarea de sînge nevinovat a frăține-său, în al treilea și a patra seminție, cercând răscumpărarea nedreptății. 20

Născutu-s'au pre urma lui Adam, dela zidirea lumii 230 de ani, al treilea feçor, anume Sith, în locul celui ucis Avel dreptului, și a lui Cain ucigașului. Acel Sith, petrecând viața sa întru Dumnezeire și seminția sa, pe urmă pa- triiarșii, din cari după trup au purces Domnul nostru Isus Hristos, într'aceleași obiceiuri a să teme de Dumnezeu i-au învățat, și lauda lui Dumnezeu celui ade- 25 vărat, cu nevoință o au înmulțit-o și o au lățit-o. |

29v Scrie Iosif în istoriile sale cele vechi jidovești, precum Adam și Sith, fe- çorul lui, fiind cu prea înțelepciune și știința a lucrurilor cerești luminați, au făcut doi stâlpi, unul de piatră, altul de cărămidă, pre carii au săpat slove; voia lui Dumnezeu, și învățătura lui Dumnezeu, și poruncile prin care să pă- 30 zește cuvântul lui Dumnezeu. Și pentru aceia au făcut 2 stâlpi, unul de piatră și altul de cărămidă, prevăzând din cursul ceresc, că era Dumnezeu cu doao urgii să cerce toată lumea, cu apă și cu foc. Ci nu știa, care urgie să vie întâi. Pentru aceia au pus stâlp de piatră, că, de va trimite Dumnezeu urgiia sa în lume pen apă, să rămăe stâlpul cel de piatră; iar de va trimite prin foc întâi, 35

1: î l A. 5-6: Dmznărie A. 11-12: unul...stâlpi din C și alte manuscrise din grupa A. 33: să certe B¹.

să va topi stâlpul cel de piatră și a rămâne cel de cărămidă, de pomenire întru sămnuul vechiu și a săminții sale.

- 5 Așijderea scrie, precum acești doi patriiarși au împărțit cu orânduială anul în 12 luni și de mirare cursurile ceriurilor, și vârtejiturile lor întâi den suflarea Duhului Svint aflat, și pre urmă săminția sa, dentru aceleaș învățături i-au învățat, că neputinșos lucru să poată a cuprinde și a scorni singur mintea omeniască lucruri suptiri și înnalte și de mirat ca acelea, a ști crângurile și vârtejăle cerești, de nu li-ar fi lor descoperit și arătat sânșur Dumnezău. Și așea și învățătura și
 10 știința de Dumnezău, și scornitura slovelor la scrisoare, și toate învățăturile, oricâte sint, întâi dela Dumnezău, apoi dela Adam și dela Sith fiiu-său că sânt să credem; de care avăm mărturii multe la greceștii istorici, că scriptura și învățăturile dela patriiarșii jidovești toate s'au aflat, precum și Irodot scrie în cartea a cincea, precum Grecii toate
 15 învățăturile și slovele au luat dela Finichi, carii sint și acia de niamul jidovășcu, măcar că Grecii după basnele sale, deprinși să numere multe, zicând că ari avea acestea ce am zis mai sus, dela Cadmosul lor și dela alții. Iară Berosie la carte I «De lucrurile vechi», la începutul ostenelei

127

- 20 să va topi stâlpul cel de piatră și va rămâne cel de cărămidă, întru pomenire și întru semn vechiu seminției sale va rămâne.

- Așijderea scriu, precum acești doi patriiarși au împărțit anul cu orânduială în 12 luni și de mirare cursurile ceriurilor și vârtejurile lor, întâi din suflarea Duhului sfânt au aflat, și pre urmă neamul și seminția sa ce au stătut pe urma lor dintru aceleaș învățături i-au învățat. Neputinșos lucru să
 25 poate cuprinde și a scorni singură mintea omenească lucruri suptiri și înnalte și de mirat ca acelea, a ști crugurile și vârtejurile cerești, de nu le-ar fi descoperit lor și arătat singur Dumnezeu. Și așa și învățătura și știința de Dumnezeu, și scornitura la scrisoare și a toate învățăturile, ori câte sânt, întâi dela Dumnezeu, apoi dela Adam și dela feçorul său Sith să credem; de carii avem
 30 mărturii multe la istoriile grecești, că scriptura și învățătura dela patriiarșii jidovești toate s'au aflat, precum și Irodiet scrie în cărțile sale, a cincilea, precum Grecii toate învățăturile și slovele au luat dela Finichii, carii sânt și ei din neamul jidovesc, măcar că Grecii după faptele sale deprinse, numără multe, zicând că ar avea ačasta, care am zis mai sus, dela Cadmusul lor și
 35 dela alții. Iară Berosie la cartea «De lucrurile vechi», la începutul ostenelei

7: supt ceriu A și C.

22: ceriuriurilor B.

33: basnele B¹.

sale cu dovadă scrie, precum Haldeii mai nainte de potop, cu scri-soare haldeiască, pre stâlpi de piatră au scris urgiile ce era să fie în lume, și îngrozii pre oamenii cei răi, pre uriași, săminția lui Cain, trăgându-i dela răutățile lor; den ce să vede precum scrisoarea Haldeilor, sau mai întâi de cea jidovască, sau tot pe o vreme că s'au aflat.

5

Trăit-au Sith, feçorul lui Adam, ani 912, precum mărturisește Toliman Stela Signinianul; iară după ce au născut pre feçorul său Enos, era de 105 ani.

Adam, văzându-să îmbătrânit, și prevăzându-ș, den arătarea lui Dumnezău, sfârșitul său, chematu-ș'au muiarea și feçorii și toată să-minția sa și i-au învățat, aducându-le aminte, să aibă frică de Dum-nezău și i-au îngrozit cu doaa urgii a lui Dumnezău, ce era să vie în lume: una cu apă și alta cu foc, pentru oțăritele răutățile omenești. Și așea, tuturor dându-le blagoslovenii sa cea de apoi, au murit, vie-țuind ani 930, înaintea dela nașterea lui Noe cu 120 ani.

10

15

Enos, fiçorul lui Sith, nepot lui Adam, au slujit deplin înaintea lui Dumnezău, întru ruga sa și întru nepărăsite jirtve, în care bună-tăți învățat-au pre fiçorii și pre nepoții săi; de a căruie săminție și a

30^r

sale, cu dovadă scrie, precum | Haldeii mai nainte de potop, cu scrisoare hal-deiască, pre stâlpi de piatră au scris urgiile, ce era să vie în lume și îngrozii pre oamenii cei răi, pre uriași, seminția lui Cain, trăgând dela răutățile lor; de aicea să vede precum scrisoarea Haldeilor, sau mai înaintea de cea jidovească sau tot pe o vreme că s'au aflat.

20

Viețuit-au Sith patriarhul, feçorul lui Adam, 912 ani, precum mărturisește Toliman Stilla Signineanul; iară, după ce au născut pre feçorul său Enos, era de 105 ani.

25

Adam, văzându-se îmbătrânit și prevăzându-și din arătare dumnezeiască moartea, chiamându-și la sineș muiarea, feçorii, fetele și toate semințiile sale, i-au învățat, și le-au adus aminte, să păzească voia lui Dumnezeu și să păzească întru frica lui Dumnezeu. Spusu-le-au și pentru doao urgii ce era să vie în lume pentru oțărîte răutățile oamenilor, una prin foc și alta prin apă; până dând tuturor blagoslovenia sa cea după urmă, au murit, viețuind ani 930, mai nainte cu 126 de ani de nașterea lui Noe patriiarhului.

30

Enos, feçorul lui Sith, nepotul lui Adam, au slujit deplin înaintea lui Dumnezeu, întru rugăciunile sale și cu nepărăsite jărtve, întru care bunățăți au învățat pre feçorii și pre nepoții săi; de a căruia seminție și a

35

30: spusu...urgii din B¹31: pentru...oamenilor din B¹.

fieștecăruia vac, cu mare ostenială de noi vei afla scris, până la sămenția lui Noe patriarhului și a fečorilor lui, ce dentr'înșii toate niamurile omeneshi în lume s'au înmulțit.

5 Murit-au Enoh patriarhul, viețuind 905 ani. Și aicea trec istoriile jidovești, care fiecine poate să vază, cetind la Biblie și la Iosif jidovul « De lucrurile vechi jidovești », căci nu să atingu de istoriia și lucrul nostru.

Iară avăm în Svinta Scriptura lui Moiseiu, și la Beros, Iosif, | și 12v
la Filon, precum Dumnezău au certat toată lumea cu potopul, în anul
10 dela zidirea lumii 1656; căci tot trupul s'au fost strâcat și rătăcit den
calea sa pre pământ. Și acele păcate mai mari ce vătămasă pre Dumne-
zău, Svinta Scriptură le numără: întâi, uriciunea de Dumnezău zădi-
toriul său, desfrânarea, curviia, preacurviia, asupreale și tirăniile acelor
mai puternici spre cei mai slabi, spre cei mai săraci și neputernici. Pentru
15 aceia au trimis Dumnezău potop de apă pre pământ. Iară până a sosi
potopul, au arătat lui Noe, ce era de 500 ani pre atunci de vârstă, și
fu plăcut lui Dumnezău, ca să înfrâneze pre uriași de răutățile lor, și
le aducea aminte să să întoarcă.

20 fieștecăruia vac, cu mare osteneală de noi vei afla scris, până la seminția lui Noe patriarhului și a fečorilor lui, din carii toate neamurile în lume au purces.

Murit-au Enos plinind viața ani 905. Și aicea trec istoriile jidovești, care fieștecine poate vedea și citi în Biblie și la Iosif Jidovul « De lucrurile vechi a Jidovilor », căci nu se ating de istoriia și lucrul nostru.

Iară avem în Sfânta Scriptură, la Moisi, și la Beros, și la Iosif, și la
25 Filon, precum Dumnezeu au certat toată lumea cu potopul în anul dela zidi-
rea lumii 1656; căci tot trupul s'au fost stricat și rătăcit din calea sa pre pământ. Și acel păcat mai mare care tare mâniașe pre Dumnezeu, Sfânta Scrip-
tură le numără: întâi, uriciune dela Dumnezeu ziditorul său, desfrânare,
curvie, preacurvie, asupreală și tiranie a celor mai puternici între cei mai slabi | 30v
30 spre cei mai săraci și neputernici. Pentru aceia au trimis Dumnezeu groază
pre pământ, prin potopul apei. Iară, până a sosi potopul, au arătat lui Noe,
care era pre atunci de 500 de ani întru vârsta sa, ci pentru bunătatea lui, fu
plăcut lui Dumnezeu, ca pre uriași, seminția lui Cain, să-i înfrâneze dela
răutățile sale, și să le aducă aminte să se întoarcă.

13: desfârnamarea A. 18: să să întoarcă dela răutățile lor C. 19: scris, la, din B¹. 21: Noe B. 24: Avel B și B¹. 33: până din B.

Și au zis Dumnezeu lui Noe să facă corabie, până într-o sută de ani, și să se întoarcă oamenii dela păcat; iară istoricul Iosif pune 120 ani. Ce n'au ascultat oamenii să se întoarcă dela răutățile lor; ce încă își batjocuria de Noe, de ce făcea corabie în munte.

Iară Noe, după vreme arătată de Dumnezeu, intră în corabie cu fâmeia sa și cu trei fićori ai săi: Sim, Ham și Afet și cu fâmeile fećorilor săi: Tetea, Pandora, Noela și Noegla; așa scrie Berosie. Și au luat Noe în corabie den toate dobitoacele și hiarăle pământului și pasiri zburătoare, de cele curate câte șapte părechi, și de cele necurate câte două părechi, parte bărbătească și fâmeiască, pentru să se plodiască pre pământ după potop. Și la anii dela zădirea lumii 1656, în luna lui Prier, în 7 zile, s'au deschis gaurile oceanelor celui adâncu, și toate prăpăștile, izvorînd năprasnic. Așijdirea nuorii, peste măsură ploae sloboziră 40 de zile și 40 de nopți nepărăsit, și adăogându-se apa, au înecat tot pământul cu toți oamenii și cu toate câte era pre pământu.

Numai Noe cu ai săi rămasă ferit în corabie, plutind pe diasupra nălților munți, tocma 13 luni, că au stătut în măsura sa apa, zile 150.

Și i-au însemnat vremea să facă corabiia și să se întoarcă dela păcat pre oamenii cei răi, într-o sută de ani; iar Iosif, istoricul Iidovilor, pune 120 de ani. Ci n'au vrut să se întoarcă dela răutățile lor; ci încă înmulțindu-și păcatele, își batjocuria de Noe, căci făcea corabie în munte.

Și așa Noe, la anii vieții sale 600, după cum i-au arătat Dumnezeu, au intrat în corabie cu fâmeia sa și cu trei fećori ai săi: Sim, Ham și Iafet cu fâmeile sale: Peteia, Pandora, Noela și Noegla; așa scrie Borisie. Luat-au cu sine Noe de toate hiarăle pământului și a văzduhului, pasări din cele curate câte 7 părechi, iar din cele necurate câte două părechi, parte bărbătească și femeiască, pentru să se plădească după potop. Și din hrană s'au grijit. Și iată dela zidirea lumii, anul 1556, în luna lui Aprilie, 7^{ma}, s'au deschis gaurile ochiianului celui adânc și toate mările Răsăritului, Apusului, dela amiază noapte, și marea din mijlocul pământului, și toate pâraele năprasnice, fără de veste, în silă mare, au vărsat din ceru mările sale peste nădejdea omenească. Așijderea norii, năprasnică ploae slobozia și roae de sus, așa cât patruzeci de zile și 40 de nopți n'au încetat; adăogându-se apa, tot pământul și tot neamul omenească, hierile și tot lucrul viețuitoriu l-au înecat, i-au topit și i-au înecat. Numai însuși Noe au rămas ferit în corabie cu ai săi, în care au petrecut deasupra înalțelor stânci, plutind corabiia deplin 13 luni, că au stătut apa în măsura sa 150 de zile.

7: Noegla și Noegla A.

34: i-au topit și i-au nămolit B¹

Iară, după ce începură a să arăta vârurile munților, și scăzând apa, au | stătut corabiia în Țara Armeniască, pre munte naltu, anume Taurus, iară după mărturiia lui Berosie, pe muntele ce să chiamă Gordeiu; iară Svintul Epifanie, c'au stătut corabiia în Țara Candiei, pre muntele Ararat și Lubar, unde să arată une semne de acea corabie.

13^r

Iară, după ce s'au uscat pământul, au poroncit Dumnezeu lui Noe de au eșit den corabie, și atunce Dumnezeu, ca cum de al doile rând au așezat lumea; că întâi au blagoslovit pre Noe și pre fecorii lui, și s'au făgăduit ca să nu mai fie potop pre pământ, precum au pus semn de întărirea păcii, ca un zălog večnic, curcubău pre ceriu în câteva văpsele: roșie, verde, albastră, care și acmu de pururea mainte de ploae și după ploae, pen nuori să vede. Iară, după ce s'au făgăduit Dumnezeu așa lui Noe, cum nu va mai certa lumea cu potop, nice pre săminția omeniască nu o va mai pîiarde așa cumplit cu apă, au mai adaos acastă tocmeală, precum scrie Filon în cărțile « De bibliile vechi » cum: « de vor greși oamenii în lume trăind, îi voi certa cu foame sau cu armă, și cu foc, cu moarte, sau cu ciume, și cu cutremur de pământ, iproci; iară,

Iară, după ce începură a să arăta vârurile munților și apa scădea, au stătut corabiia în Țara Armenească, pre munte foarte înalt, anume Taurus, iară pe mărturiia lui Beros, pe muntele ce să chiamă Gordeiu; iară Sfântul Epifanie scrie, că au stătut corabiia lui Noe în Țara Candii, pre munții Ararat și Lubar, unde să arate une semne de acea corabie.

31^r

Iară, după ce s'au uscat pământul, au poroncit Dumnezeu lui Noe, să iasă din corabie, în care petrecuse un an închieiat și o lună; pe acea vreme Dumnezeu, ca cum ar fi al doilea rând făcut și așezat lumea; că întâi au blagoslovit pre Noe și pre săminția lui, și i-au făgăduit cum nu-i va mai certa așa cumplit pământul pentru om, nici lumea că nu o va mai vărsa cu ape, precum au pus semn și întărire pe ceriu și împăcaciune, și ca un zălog večnic între dânsul și între Dumnezeu, curcubeu pe ceriu în câteva văpsele: roșii, verzi și albastre, care și acum mai întâi de ploae și după ploae pen nori să vede. Iar după ce s'au făgăduit Dumnezeu a fi lui Noe, cum nu va mai certa lumea cu potop, nici pre neamul omenesc nu-l va mai pîiarde așa cumplit cu apă, iară s'au adaos acastă tocmeală, precum scrie Filon întru cărțile « De bibliile vechi », cum de vor greși oamenii în lume petrecând, îi va certa cu foamete, sau cu sabie și cu foc, sau cu moarte și cu ciume, și cu cutremur de pământ, iproci; iară,

22: Notă marginală, trimisă la Țara Candii: Critul.

dacă să vor plini anii vecilor, atunce va părăsi lumina, și va peri întunerecul, și voi învie morții, și voi rădica pre cei adormiți den pământ, și va întoarce iadul datorii sa, și pierzarea va întoarce partea sa, ca și eu, zice Domnul, să dau fieștecărue după faptele sale, și după roada cugetelor lor, până când voi giudeca între suflet și între trup, și să vor părăsi vecii, și să va stânge moartea și iadul își va închide gura sa, și va fi alt pământ și alt ceriu, lăcașul celor drepti în veci ».

Aici să vede, că au propoveduit Dumnezău lui Noe de zua gudețului și de înviarea morților.

Slobozit-au Dumnezău lui Noe și sămenții lui să mănânce carne de fiară și de dobitoc, și alte mâncări, care mai nainte de potop, oamenii nu le știia, nice le mânca, că de să zăbăviia după vânat, numai pentru piii să zăbăviia.

13^v Așezat-au Dumnezău atunce gudecata ca cei ucigași de oameni, | cu aceiaș moarte să să pedepsască, cu care au omorît și ei pre alții, den socotiala gudețului, și acelor vărsători de singe, așjidirea să li să verse sângele, de vreme ce omul iaste în chipul lui Dumnezău făcut.

Indată s'au apucat Noe a lucra pământul, fiind însuș stăpân a tot pământul, și au răsădit vie. Și întâi bătrânul Noe s'au îmbătat de vin,

deaca să vor plini anii vacului, atunce va părăsi lumina, și va peri întunerecul, și vor învia morții, și voi rădica pre cei adormiți din pământ, și va întoarce iadul datorii sa, și pierzarea va întoarce partea sa, zice Domnul, « ca și eu să dau fieștecăruiă după faptele sale, și după rodurile cugetelor lor, până când va judeca între suflet și între trup, și să vor părăsi vecii, și va stinge moartea, și iadul va închide rostul său, și va fi alt pământ și alt ceriu, lăcașul celor direpți în veci ».

Aicea să vede că au propoveduit Dumnezeu lui Noe de zioa județului și de înviarea morților.

Slobozit-au așjiderea Dumnezeu lui Noe și seminției lui, să mănânce carne de hiară și de dobitoace și alte mâncări, care mai nainte de potop, oamenii nu le știia nici mânca, că dă să zoboviia cu vânătorii, numai pentru piei făcea.

31^v Așazat-au Dumnezeu pe acea vreme giudecata: cei ucigași de oameni, cu aceiaș moarte să să pedepsească, cu care și ei au omorât pe alții, din socoteala giudețului și acelor | vărsători de sânge, așjiderea să li să verse sângele, de vreme că omul iaste după chipul lui Dumnezeu făcut.

Indată Noe au început, fiind singur stăpân a toată lumea, a să apuca de pământ și de agonisită și a pune vie. De care vin, singur bătrânul s'au îmbătat,

30: giudecata din B¹

cât zăcea ca un mortu și s'au golit. Și văzind Ham, feçorul cel mai micu, goliciunea tătâne-său, au răs arătând celoralalți frați. Scrie Berosie la carte I, precum acesta Ham s'au apucat de învățături diiavolești și farmece, pentru ce i s'au zis Zoroastel, precum anume au fărâmacat ei
 5 pre tatu-său bat, cât au rămas Noe ca un famân, de n'au mai avut de atunce-ș roadă a face copii.

Iară Sim și Afet, frații lui Ham, fiind clătiți cu dragoste spre tatul lor, abătându-ș ochii de cătră goliciunea tătâne-său, luând haină, au acoperit pre tată-său. Iară, trezindu-să Noe și oblicind fapta feçorilor
 10 celor ȇ'au avut dragoste adevărată spre însu, i-au blagoslovit, iară pe săminția lui Ham o au blăstămat, zicând: « Înmulțește, Dumnezeuale, pre Sim și lătește pre Afet și pre săminția lor în veci, iară Ham să fie rob lor, cu săminția lui în veci ! ».

De atunce-ș îndată au însemnat a trei fiçori ai săi trei deregătorii, sau
 15 trei orânduiale și ascultare, pentru ca fiecare de înșii statul și chemarea sa să păzască și să viețuiască, când au zis cătră înșii: « Sim, tu să jărtvești, rogu-te, și să zăbăvești cu Svinta Scriptură ca un preot ! Ham, tu ară pământul și păzește căsnicia și alte meștersuguri trebuitoare fă, ca un

asa cât zăcea ca un mort, fără rușine gol. Pre care văzându-l Ham, feçorul lui cel mijlociu, n'au acoperit goliciunea tătâne-său, ci arătându-l celoralalți frați rădea de dânsul, de carele pre urmă Noe oblicind.— Scrie Berosie la cartea I, precum acel Ham s'au apucat de învățăturile dievolești și de farmece, pentru
 20 aceia i s'au zis Zoroastris, precum anume să fie fărâmacat pre tată-său bat, cât pre urmă au rămas Noe ca un famen, de n'au mai fost vrednic spre plod.

Iară Sim și Afet, frați lui Ham, fiind clătiți cu dragoste de feçori adevărați, întorcându-și ochii săi de cătră goliciunea tătâne-său, au acoperit pre tată-său. Pre care în urmă Noe, oblicind fapta lor cătră sine, i-au blagoslovit, iar pe
 25 seminția lui Ham o au blestemat, zicând: « Înmulțește, Dumnezeule, pre Sim și lătește pre Afet și seminția lui în veci, iar Ham să fie șarb lor și seminției lor în veci ».

Și acolea îndată au însemnat Noe, a trei feçori ai săi, trei orânduiale și ascultare, pentru ca fieștecine dintre dânsii întru statul și chiemarea sa, hotărît să păzască și să viețuiască, când au zis cătră dânsii: Sim, tu te roagă, fă jărtvă, și te zăbovește cu Sfânta Scriptură ca un preot ! Ham, tu ară pământul și pă-
 35 zește căsnicia și alte meștersuguri trebuitoare fă, ca un

țaran ! Iară tu, Afet, otcârmuiaște și apără pre acești doi, ca un împărat și nemiș și hotarale lor le lărgeste ! ». Că Afet să înțeleagă lărgime sau lățime.

14^f Și așa Noe aceste trei deregătorii între trei fićori ai săi au ales, și au așezat deplin tot lucrul de obște, cu orânduială întemeind, fără care nice o stăpânie, nice împărăție, nice domnie a sta îndelungu | nu poate de vor eși aceste trei staturi den hotarale sale, precum astăzi vedem în 5
Țara Leșască.

Învățat-au Noe pre fićorii săi și pre sămînția sa bogoslovia și învățături întru lucrurile dumnăzăești, precum scrie Berosie, și le-au lăsat lor cărți întru carele mari taine de firile lucrurilor au scris. Așjidirea i-au 10
învățat și îmbletul ceriului, și au împărțit anul după curgerea soarelui și a 12 luni, și dentru acele învățături le spunea lor, ce să întâmpla în tot anul.

Și plinindu-să după potop lui Noe ani 350, iară dela nașterea lui viețuind ani 950, au murit, văzindu-ș nepoții și strănepoții și fećorii 15
den strănepoții săi, carii toți era 24.000 și 100 bărbați vârstnici, fără muiari și fără copii lor, carii pre atâția era; că precum scrie Berosie carte III, că tot de gemeni să năștea, parte bărbătiescă și fâmeiască. Așjidirea și copii aceia, după ce viniia în vârsta ailor săi și să însura,

țaran! Iară tu, Afet, ocârmuiaște și apără pe acești doi, ca un împărat și nemeș, și hotarul lor le lărgeste! Că Afet să tâlcuiaște lățime sau lărgime. 20

Și așa Noe, aceste trei orânduiale a trei fećori ai săi au ales, și au așezat deplin tot lucrul de obște, cu orânduială temeinică, fără care nicio stăpânie, nicio împărăție, sau crăie a sta îndelung nu poate, de vor eși aceste trei staturi din hotarale sale, precum vedem astăzi în Țara Leșască eșite. 25

32^r Învățat-au Noe pre fećorii și seminția sa, bogoslovia și | învățăturile întru lucrurile lui dumnezeuești, precum scrie Berosie, și le-au lăsat lor cărți întru care mari taine de hirile lucrurilor au scris. Așjiderea i-au învățat și cursul ceriului și au împărțit anul după cursul soarelui și a 12 luni, și dintru aceste învățături le spunea lor, ce să vor întâmpla în an. 30

Și așa plinind Noe după potop 350 de ani, iar dela naștere 950, au murit, văzându-și nepoții și strenepoții și fećori din strenepoții săi, carii de toți era 24.000 și 100 de bărbați vârstnici, fără mueri și copiii lor, carii pre atâtea era; că precum nașterea să năștea și parte bărbătească și fâmeiască, așjiderea și copii 35
aceia, după ce venia la vârsta anilor săi de să însura,

3: trei dregători C.

tot de gemeni era roada sau plodul dentr'înșii. Așea scrie Berosie, că niceodată Dumnezău sau firea n'au avut lipsă în trebuința lucrurilor, care răzima de bișugul și împlutura lumii, iproci. Și fișorii niceodată nu muriia înaintea sau mainte de părinții lor; ce, după moartea părinților

- 5 lor, cu aceiaș plodnicie în locul lor urma, fără numai Avel au murit ucis; și ačasta blagoslovenie au trăit, precum scrie Epifanie, 3332 ani, cât niceun feșor nu muriia mainte de părinții săi, fără unul, fișorul lui Aran, au murit în viderea tătâne-său — Thara — pentru lauda idoliască, carele însuș cu mintea sa au aflat de au sleit bozi, chipuri, și bozoae sau Dumnăzăițe de lut.
- 10 Fost-au și alte potopuri, care vărsa pre unele locuri de pământu, iar nu au înneecat tot pământul deodată, ca în vremea lui Noe. Xenofon « De potrivirea glasurilor » și alte potopuri punē că zice și le numără așea: « Potopuri multe au fostu: cel întâi cu vărsarea de ape pre pământu, care au trăit 9 luni pe vremea lui Lughghighes celui vechiu, de demult ».
- 15 Și pre acesta pre semne pre Noe, ca un păgân | îl socotește a fi, că mai sus în cartea lui, pre cel întâi Lughghighes strămoș lui Noe îl chiamă, carele au păzit niamul omenesc în corabie de potop, măcar că Svinta Scriptură mărturisește că Noe au fost 13 luni în corabie.

14^v

tot de gemeni sloboziia plodul din sine. Așa scrie Berosie de zice, că niciodată Dumnezeu sau firea n'au avut lipsă întru trebuința lucrurilor lor, care răzăma de bișugul și plinirea lumii, ipročaia. Și feșorii nici odinioară nu muriia înaintea părinților săi; ci după moartea lor, în locul părinților cu aceia plodnicie urma, fără numai Avel, carele n'au murit de moartea sa; și ačastă blagoslovenie au trăit, precum scrie Epifanie, 3332 de ani, cât niciun feșor nu muriia înaintea de părinții săi, fără un feșor al lui Aram, ce au murit înaintea tătâne-său, lui Thara, în vedere pentru lauda idolească, care singur întâi cu mintea sa au aflat sleind bozi, chipuri și Dumnezeiasă din lut.

- 20 Fost-au și alte potopuri, care vărsa pe unele locuri de pământ, iar nu în toată lumea, ca în vremea lui Noe; că Xenofont « De potrivirea glasurilor » și alte potopuri pune; că zice și le numără așa: « Potopuri multe au fost: cel întâi cu vărsarea apelor pre pământ, care au trăit 9 luni, pre vremea lui Ogghighes celui vechiu, de demult ». Pre acesta pe semne pre Noe ca pe un păgân îl socotește a fi, că mai sus în cartea lui, pre cel întâi Ogghighes precum strămoșul lui « Nin » îl cheamă, carele au păzit neamul omenesc în corabiia de potop, măcar că Sfânta Scriptură mărturisește că Noi au fost treisprăzăce luni în corabie.
- 30
- 35

6: 3331 C. 16: mărturisește C. 22: mai înaintea B¹. 25: mai înainte B¹. 33: Oghighen B. 34: păzit din B¹.

Al doile potop au fostu pe vremea lui Iraclie și a lui Promitheii, care au trăit o lună. Al treile potop, 2 luni, au fostu în zilele lui Oghighes Athinianul. Al patrulea potop, în Ahii, trei luni. Al cincile potop, a Thesaliei pe vremea lui Devcalion, împăratul Thesaliei, feçorul lui Promitheu, mai înainte de nașterea lui Hristos Domnul nostru cu 1540 de ani, după cum numără Carion și alții; pe care vreme toată Țara Grečască au fostu vărsată de ape, cât multe cetăți și orașe au înneecat cu oameni, cu dobitoace, fără ciia ce au fugit cu împăratul lor Deucalion în munți, pentru ce Ovidie, la carte I Metamorfosius, scrie precum întru aceia vreme toată lumea fu străcată de potop, pentru răutățile oamenilor; iară Deucalion cu muierea sa Pirtha, numai amândoi au scăpat de acea pediapsă, pentru bunătatea lor și pre urmă au înmulțit niamul omenesc și că era prea îmbătrâniți, că Deucalion era de 82 ani. Să-i fie învățat pre dânșii Themes bozoaia ca să arunce înainte oasăle mâne-sa, și dentr'acele oasă vor naște și vor crește feçori, feți și fete. Deci, fiind ascuțit la minte Deucalion, au socotit pământul a fi mumă-sa, iară piatrile a fi oasăle ei; pentru aceia cari pietri arunca Deucalion înainte sa, să făcea bărbat, iară cari pietri arunca Pirha muierea lui, să făcea muiari. Și de aice niamul cel

32^v Al doilea potop au fost pe vremea lui Iraclie și a lui Promothei, care au trăit o lună. Al treilea potop, doao luni au trăit pe vremea lui Oghighes Athineanul. Al patrulea potop, în Ahaiia, 3 luni. Al cincelea potop a Thesaliei, pe vremea lui Devcalion, împăratul Thesaliei, feçorul lui Promothei, înainte Nașterii Domnului nostru Hristos cu 1540 de ani, după cum numără Calrion și alții; pe care vreme toată Țara Grečască au fost vărsată de apă, atât cât multe orașă și cetăți cu oameni și cu dobitoace s'au înneecat, fără acei ce au fost fugiți cu craiul său Devcalion în munți, pentru ce Ovidius, la cartea I Metamorfisi, scrie precum într'aceia vreme toată lumea fu stricată de potop, pentru răutatea oamenilor; iar Devcalion cu muierea sa Perthă, carii numai amândoi au scăpat de acea pedeapsă pentru bunătatea lor și pe urmă au înmulțit neamul omenesc și că era prea îmbătrâniți, că Devcalion era de optzeci și doi de ani. I-au învățat pre dânșii Themes Dumnezeoia, bozioaia, ca să arunce înainte sa oasele mâne-sa, din care oase vor naște și vor învia feçorii și fetele. Devcalion, fiind ascuțit la minte, au socotit pământul a fi muma sa, iar oasele pietrile lui; pentru aceia, care piatră arunca Devcalion înainte sa, să făcea bărbat, iar care arunca Perthă, să făcea muiare. Și de aicea neamul cel

21: Haiia B. 30: că din B¹.

împietrit și îndărăptnic s'au înmulțit, ce să zice niam împietrit, rău și îndărăptnic.

Al șasele potop au fost atunce, când au răpit Paris pre Elena dela Lachedemonie, și au fugit la Troada.

- 5 Al șaptele potop au fostu, când au vărsat Faros toată Țara Eghiptului. Și dela potopul a toată lumea, č'au fostu în zilele lui Noe, până la nașterea lui Deucalion, acestaș Xenofont numără ani 700, de care scrie cu greșală. Pomeneste și Plato | în carte « De fire » în orașul Eghiptului, care să chiamă ciuilitura sau găcitura lui Solon celui înțelept, 15^r
10 cu preotul cel bătrân a Eghiptului, carii aruncă lene historiilor grecești, căci numai un potop țin minte, de vreme ce multe potopuri au fostu, zicând: « O Solon, Solon ! Grecii copii pururea sinteți ! Și nime den Țara Grească nu-i bătrân, căci tânără pururea iaste mintea voastră, întru care nu-i niceo știință cărunță, iproci ».

- 15 de piatră omenesc s'au înmulțit, zice, neamul împietrit, neam îndărăptnic.

Al șaselea potop au fost pe acele vremi, când au răpit Pares pre Elena den Lachedemonia în Troada.

- 20 Al șaptelea potop au fost pe acele vremii, când au vărsat Faros toată Țara Eghiptului. Și dela potopul a toată lumea, care au fost pe vremea lui Noe, până la nașterea lui Devcalion, acest Xenofont numără 700 de ani, de care scrie cu greșală. Pomeneste și pe Platon în cartea « De fire » în orașul Eghiptului, ce să chiamă Saim, găcitura lui Solon celui înțelept, cu preotul cel bătrân a Eghiptului, carii aruncă lene istoricilor grecești, căci numai un potop țin minte, de vreme ce numai un potop țin minte și multe potopuri au fost mai 25 nainte, zicând: « O Solon, Solon ! Grecii copii pururea santeți ! și nimini din Țara Grească nu-i bătrân, | căc tânără iaste pururea mintea voastră, întru 33^r
care nu iaste nici știință cărunță ! iprocie ».

9: celimitura C. Solomon A.

Întreg capitolul este tradus din Strj k o w s k i, o. c., pp. 1—7.

Pentru împărțirea limbilor când să zidiia turnul la Vavilon și de înmulțirea a multe năroade den trei fićori a lui Noe anul dela potop 131 pre mărturiia lui Berosie iară dela zidirea lumii după cum numără Țidovii 1787 ; iară alȃii scriu aducând mărturie pre Iosif Țidovul 2243

CAP II

5

În a cincea săminție după strașnicul potop, în anul 131, după mărturiia lui Berosie, a lui Iosif și a lui Epifanie, când s'au înmulțit rodul omenesc, den trei fićori a lui Noe, și toȃi oamenii o limbă avea, și o limbă știia a grăi, îndată domnii și otcărmuitorii lor, carii era 72 mai bătrâni, clătindu-să dela muntele Liubar și den hotarăle armenești, unde să chema hotarăle Ararat, s'au așezat toȃi în câmpii Senaar, ce ș'au ales mai desfătate de traiul lor. Și acești câmpii și acmu cu acel

10

De împărțirea limbilor când să făcea turnul la Vavilon și de înmulțirea a multe noroadе din trei fećori ai lui Noe anii dela potopul 131 precum mărturisește Berosie iar dela zidirea lumii cum numără Țidovii 1787 ; iar alȃii scriu aducând mărturie pe Iosif Țidovul 2245

15

CAP II

În a cincea seminție după potop strașnicul, în anul 131, după mărturisirea lui Berosie, a lui Iosif, a lui Epifanie, când s'au înmulțit neamul omenesc den trei fećori ai lui Noe și toȃi oamenii o gură și o limbă avea, îndată domnii și ocărmuitorii, carii era șaptezeci și doi mai bătrâni, clătindu-se dela muntele Lubar și din hotarele armenești ce să chiamă hotarul Hararat, s'au așăzat toȃi în câmpii Senear, care ș'au ales mai desfătat de traiul lor. Și acei câmpii și acum supt acel

20

12: desfătate locuri C.

nume sint în Persiia. Acolo au început turnul Vavilonul, vrând acolo să-ș așează scaonul crăiei sale, și să supue și alte năroade supt stăpâniia lor, și vârful turnului să agiungă până la ceriu, pentru să să numască Vavilonenii a fi cei mai de frunte și întâi întru niamurile omenești, și
5 împărăție peste toate împărățiile; și să să poată apăra de Dumnăzău dentr'acel turn, de ar mai fi vr'un potop.

Așjidirea au vrut, precum mărturisește Filon în carte « De lucrurile vechi » să-ș facă nume și laudă večnică în lume, scriindu-și și săpându-și toți numerele sale pe pietri și pe cărămizi; că dentru acea materie so-
10 cotisă să-ș zidiască turnul, | a căruia vârful și streășinile să agiungă la ceriu. Însă acastă trufașă și de mirat socotială a lor, Dumnăzău o au strămutat și o au întorsu în nemic, precum mărturisește Svânta Scriptură, că, după ce începură den temei a zâdi turnul, în sus înnălțindu-l, fiind
15 toți în limba lor de naștere jidovește sau după mărturiia altora, haldeiaște, dela Adam cel întâi patriiarh grăiia, îndată li s'au schimbat graiul cel de naștere. Că fiecare de înși într'alte limbi începură a grăi, ales cei 72

15v

nume în Persia stau. Acolo sfātuindu-se să zidească orași și turn, au început a zidi într'aceiaș câmpi haldeesti, asiriești, in Senear, desupra
20 apei Efrathului, turnul Vavilonul, vrând acolo să-și așaze capul împărăției sale, și să supue și alte noroad supt stăpânirea lor, și vârful turnului să ajungă până la ceriu pentru să să numească Vavilonenii a fi cei de frunte și întâi întru neamurile omenești — și să se numească Vavilonul împărăție peste toate împărățiile; cătră acestea să să poată apăra de Dumnezeu dintr'acel turn, de ar
vrea ca să mai certe cu potop.

Așjiderea au vrut, precum mărturisește Filon în cartea « De lucrurile vechi » să să facă nume și laudă večnică pre pământ, scriindu-și și săpând toți
25 dintru dâșșii numerile sale | pe piatră și pe cărămizi; că dintr'aceia materie socotise să-ș zidească turnul, al căruia vârful și strășinile să agungă la ceriu. Ci acastă trufașă și de mirare socoteală a lor, o au strămutat și o au întors întru
30 nimic Dumnezeu, precum mărturisește Sfânta Scriptură, că, după ce începură din temelie a zidi turnul, în sus înnălțându-l, cei ce era mai nainte într'o limbă de naștere, jidovește, sau după mărturiia altora haldeiaște, dela Adam întâiul patriiarh grăia, atuncea de sârg li s'au schimbat graiul cel den naștere. Că
îndată fieștecare dintru dâșșii în altă limbă au început a grăi, ales cei 72

33v

căpetenii mai bătrâni, ce era învățători și svetnici pregiur turnu a să zâdi. Îndată, dintr'o limbă ce avea, să schimbară și să făcură 72 limbi, și nu înțelegea unul altuia ce grăia, și rămasă lucrul lor neisprăvit.

Scrie Epifanie carte I, tom I că și turnul l-au răsăpit Dumnezeu den temelie cu năvarnice vânturi.

Iară fișorii și săminția lui Noe să împrăștiară unii în stânga, alții în driapta, tot niamul după limba ce li s'au schimbat, cu căpeteniile sale, căroră încă Noe patriiarhul în viața sa li-au împărțit lumea în trei părți, precum scrie Berosie: Asiia, Africa și Evropa. Și acestea sintu începăturili și dovăzile săminței și a nărodului despărțite a trei fișori a lui Noe: Sim, Ham și Afet în lume înmulțită.

Sim cel mai mare, dentru a căruia ghenealoghie Domnul Hristos Mântuitoriul nostru de mai nainte de veci, la plinirea vremii, om ade-vărat s'au născut, au stăpânit părțile la răsărita soarelui, stând pre lângă apa Efrac, și toată Siria Răsăritului cu săminția sa o au așezat.

Aicea am socotit a fi cu cale să însămnăm de acel de mirat turn dela Vavilon ce l-au făcut după potop cu a căruia răsipă și împărțirea limbilor că s'au făcut precum am arătat mai sus.

domni mai bătrâni, carii era pricina și învățătura pregiur zidirea turnului, dela carii într'acel čas dintr'o limbă s'au schimbat și s'au făcut 72 de limbi. Și de atunci și împărțirea limbilor dintru una, că neputând unul altul să înțeleagă, au rămas și acel lucru neisprăvit.

Iară Epifanie la carte I scrie că și turnul Dumnezeu l-au răsipit din temelie cu năvarnice vânturi.

Iară feșorii și seminția, urmașii lui Noe, să împrăștiară unii în stânga, alții în dreapta, tot neamul ce li s'au schimbat limba la Vavilon, cu domnii săi, căroră Noe în viața sa au împărțit și au însemnat, precum scrie Berosie, lumea în trei părți, adică: Asia, Africa și Evropa. Și acestea sânt începătură și dovada seminții și a noroadelor despărțite din trei feșori ai lui Noe: Sim, Ham și Iafet în lume înmulțiți.

Sim cel mai mare, dintru a căruia ghenealoghie Domnul Hristos și Mântuitoriul nostru Dumnezeu mai nainte de veci, la plinirea vremilor, om ade-uărat s'au născut, au domnit părțile Răsăritului, pre lângă apa Efracul, și voată Siria Răsăritului cu seminția sa au așezat.

Aicea am socotit a fi cu cale să însemnăm de acel turn de mirat a Vavilonului ce s'au făcut după potop cu a căruia răsipă și împărțire limbilor că s'au făcut precum am arătat mai sus pentru mai mare deșchisul minții.

Nevrod, fičorul lui Hus, nepot răului Ham, au făcut acel de mirare turnu la Vavilon, precum scrie în Cartea Facerii cap XI, stih 3, 4.

- Acesta turn în patru chipuri să socotește: întâi rădăcina sau pricina
 5 socotindu-să, adecă cei întâi meșterii, carii era | cei mai mulți den fečorii 16^r
 și nepoții lui Noe, între carii Nevrod, cap și domnu sau cum zic Grecii
 'Εργοδοιοχητής a tot lucrul au fost. A doa, den care să făcea acel lucru, era
 cărămizile și cleiul, în loc de var: așa scrie Strabo carte V file 705. În
 10 Vavilon mult cleiu să face, de care strângu grămăzi ca niște stânci,
 pentru triaba zădirilor, ce să fac de cărămizi. A triia după chip, că așa
 socotisă meșterii cei de frunte cu mintea lor, să facă acest turn așa de
 înalt, cât să agiungă la ceriu. A patra și pentru care hotar și fârșit au
 vrut să facă acel turn, în trei feliuri să înțelege: întâi iconomus, poletic
 15 și besăricesc; hotarul sau sfârșitul au fostu, pentru să aibă Nevrod
 cetate împărătiască, întru care să petriacă cu mare veste și laudă, precum
 să vede den cuvintele meșterilor, scrisă la Facerea cap XI: « Hotaru |
 poletic pentru să-ș adaogă noaă stăpânire Nevrod pre pământ, și să

Nevrod, fečorul lui Hus, nepotul răului Ham, au făcut acel de mirat turn
 a Vavilonului, precum iaste la Cartea Facerii cap XI, stih 3, 4.

- 20 Acest turn în patru chipuri să socotește: întâi rădăcina sau pricina | izvo- 34^r
 rând socotindu-se, adecă cei întâi meșteri, carii era cei mai mulți din fečorii
 și nepoții lui Noe, între carii Nevrod cap și domn sau cum zic Grecii
 'Εργοδοιοχητής a tot lucrul au fost. A doao materie, din care să făcea acel
 turn era cărămizile și cleiul, cu care plinia cărămizile în loc de var: așa scrie
 25 Stravon cartea V list 705. În Vavilon mult cleiu să face, din care strâng grămăzi
 ca niște stânci, pentru făpturi ce sânt trăitoare, de zidiri, care să fac din cărămizi.
 A trea, după chip, că așa socotise meșterii cei de frunte, cu mintea lor să facă
 acel turn; carii vorbiia întru sine să-l facă în orașul său la Vavilon acel turn, așa
 de înalt, cât să așungă la ceriu. A patra și pentru care hotar și sfârșit au vrut
 30 să facă acel turn, în trei feliuri să înțelege: întâi iconomicesc, politicesc și bise-
 ricesc; hotarul sau sfârșitul casnic au fost, pentru ca să aibă Nevrod cetate
 împărătească, întru carea să petreacă cu mare veste și pohvală, precum să
 vede din cuvintele meșterilor, ce scriu la Cartea Facerii cap XI: « Hotarul
 politicesc pentru să-și adaogă noao stăpânire Nevrod pre pământ, și să

11: mijlocul A și C.

23: 'Εργοδοιοχητής din A.

23: au tot B.

aibă prea tare apărare despre vrăjmașii săi, că era tiran și să temea de nepriiatini; că tiranii den firea lor sintu fricoși »; precum zice prorocul: « Acolo avea frică, unde nu era frică: că pre tiran și cunoștința lui cea den lontru îl face de să teme, și a avea grijă de fugă, nime gonindu-l, ce să-i goniască pre înșii sunetul frunzelor sunătoare »; cum scrie la Liviticon cap VI: « Hotarul besăricesc au fost ca să așeze Nevrod temeinică slujbă idolilor, să să lățască în lume; pentru aceia au trebuit să fie acel turn ca o mirare lumii, unde să să adune năroadele den lume, ca la un scaon a lui Dumnezeu ». Iară Dumnăzău cum ș'au batgocurit de deșarta socotială a lui Nevrod cu a celoralalți, am zis mai sus.

Și atâta ne agiunge pentru mai deșchisul minții la rândul istoriei noastre.

aibă prea tare apărare despre nepriiatenii săi, că era tiran și să temea de nepriiatenii săi; căci toți tiranii din firea sa sânt fricoși »; precum zice prorocul David: « Acolo le era frică, unde nu era frică », psal 53, stih 6: « că pre tirani și cunoștința lor cea din lăuntru îi face fricoși, și au grijă de fugă negoniți de niminea, ci să-i gonească pre dâșii sunetul frunzelor sunătoare »; cum scrie la cartea Leviticon cap XXVI: « Hotarul bisericesc au fost ca să așaze Nevrod temeinică slujbă idolilor, ca să se lățească în lume; pentru aceia au trebuit să fie acel turn ca o mirare lumii, la care să să adune noroadale din lume, ca la un scaun al lui Dumnezeu ». Iară Dumnezeu cum s'au bătgocorit de deșarta socoteală a lui Nevrod cu a celoralalți ce am zis mai sus.

3: să temea de frică C.

Autorul a tradus și acest capitol din Strjkowski, o. c., p. 8.

Pentru săminția și niamul lui Sim și de cinci fičori a lui

CAP III

Elam, fečorul cel mai mare a lui Sim, den care au purces Elamitenii
și Persii, niam cu bărbăție și cu stăpânie vestit. | Pomeneste de să- 16v
5 minția niamului Elamitelor, Xenofont, în cărțile sale, în care scrie pentru
Chir împărat; fiind monarh a Persilor și împărat mai a toată lumea,
au stăpânit, după mărturiia cronicarilor de obște, în anul dela zidirea
lumii 4441. Elam să înțelege după mărturiia sau tălmăcirea jidovască:
tânăr, copilandru, crescând întru anii; den ce socotesc că și astăzi Persii,
10 cum scrie Stricovschii, că au auzit cu urechile sale fiind în părțile
Persilor în anul dela Hristos 1574, că strigă la rugile sale Persii:
Hala elam sau Hala huhali, cum s'ar înțelege: Doamne Hali, sau

Pentru seminiția și neamul lui Sim și de cinci fečori ai lui

34v

CAP III

15 Elam, fečorul cel mai mare a lui Sim, din carii au purces Elamitenii și
Persii, neam cu bărbăție și cu stăpânie vestită. Pomeneste de neamul Elami-
tenilor și seminiția lor Xenofont în cărțile sale, întru carele scrie pentru Chir,
carele fiind monarh Persilor și împărat mai a toată lumea pe aceia vreme, pre
mărturiia a cronicarilor de obște, anul dela zidirea lumii 4441. Elam să înțe-
20 lege după tălmăcirea jidovească: tânăr, copilandru, crescând întru anii săi;
din ce socotesc că și astăzi Persii, cum scrie Stricovschie, că au auzit cu urechile
sale, fiind în părțile Persilor, în anul dela Hristos 1574, că striga la rugăciunile
sale Persii: Halaha elam sau Hala huhali, adecă cum s'ar înțelege: Dumne-
zeule și Hali sau

10-11: fiind ... la din C

Elam patriiarhul nostru. Ce, ori pre Elam, fiĉorul lui Sim, pomenesc, ori pre Hali, ginirile lui Mehmet, carele au scornit legea turĉască. Că și Turcii Halaha Mehmet, și Persii, carii au puțină despărțire de legea lui Mehmet: Halaha hali strigă. Ce aĉasta-i adevărat, că Turcii dela Elam, fiĉorul lui Sim, și nepotul lui Noe, au săminție.

5

Iară Assur, al doile feĉor a lui Sim, să înțalege binecuvântat, după mărturiia lui Teliman Stela; iară Rimighie, episcopul Antisidorenilor, tălmăcește acestu nume Assur: înnălțat. Pentru aceia zice Dumnezeu la prorocul Isaia: «Toiagul mâinii mele Asur». Dentre acesta Assur sintu Asirianii. Acesta au făcut vestit orașul Nineva în Asiria, la care oraș fu trimis Iona prorocul. Nineva să înțalege casa Ninevilor; iară Nin să înțalege fiiu, de care vei afla la Isaia 14.

10

Iară al treile fiĉor a lui Sim, Aran, care să înțalege de-a-firea și naltu. Dela acesta s'au început Sirianii și Damaschinenii; și scaonul, orașul Sirii iaste Damascul, cătră care mergând svintul Pavel Apostol, fu întorsu la credință, precum scrie în «Faptele Apostolilor» IX. La 7 Isaia iaste scris: «Capul Aramlenilor, Damascul cetatea». Feĉorii lui Aram, precum iaste scris la Facerea, X, au fost 4, anume: Messe,

15

Elam patriiarhul nostru. Ci nu știu pre Elam, feĉorul lui Sim patriiarhul, pome-nește, au pre Hali, ginerile lui Mehmet, carele le-au dat legea. Că și Turcii Halaha Mehmet, și Persii, carii puțin despărțiți de legea lui Mehmet: Halaha, hala strigă. Ci aĉasta-i adevărat, că Persii dela Elam, feĉorul lui Sim și nepotul lui Noe, au săminție.

20

Iară Asur, al doilea feĉor a lui Sim, să înțalege bună cuvântare, după mărturiia lui Teliman Stella; iară Dimighie, episcopul Antisirodenilor tălmăcește acest nume Asur: înnălțat. Pentru aceia zice Dumnezeu prin prorocul Isaia: «Toiagul mâniei mele Asur». Dintr'acest Asur sânt Asirianii. Acest Asur au făcut vestit orașul Nineva în Asiria, cătră care oraș au fost trimis Dumnezeu pre Iona prorocul. Și Nineva să înțalege casa Ninevilor; iară Nin să înțalege fiiu, de care vei afla la Isaia 14.

25

35^r

Aram, al treilea feĉor a lui Sim, care nume să înțalege de firea și înnalt. Dela acesta s'au început Asirianii și Damaschinenii. Și orașul din scaunul Siriei iaste Damascul cătră care mergând sfântul apostol Pavel, l-au întors la credință creștinească pen orbiri. La Isaia 7 iaste scris: «Capul Aramlenilor, Damascul cetatea». Feĉorii lui Aram, precum iaste la Naștere, zece, au fost 4: Mes,

30

35

Ghetter, Hus și Hul. Dela Mes și Ghetter, precum sună numele, împreunate amândoaă la un loc, au eșit Masaghetii, niam mare și vestit, diasupra Mării Caspiei, în gura apei Volgăi, unde sint acmu oardele Astrahanului, supt stăpâniia Moscului, | de carii Irodot în istoriia « De Chir », și Cvint Curtii « De Alexandru Machedon » pe largu și ades scriu; așijdirea și Ptolomeiu și Enea Silvie. . 17^r

Al patruale fiĉor a lui Sim, Arfaran, să înțălege: însănătoșat sau răsipă. Dela acesta au începătură Haldeii, și dela nepotul lui, Ever, sau Evra, fiĉorul lui Solomon, care au făcut Ierusalimul, au eșit Evreii, 10 adecă înstreinații, sau rătăciții pe în multe țări. Dentreu aĉastaș sămînție, au eșit Avram tatul și începătura a toți Jidovii, precum scrie la Biblie în Cartea Facerii XI. Iaste dar lucru aiavea, că Hristos Domnul nostru iaste de niamul lui Arfaran, și dela Sim, fiĉorul cel întâi a lui Noe, măcar că au fostu și al cincele feĉor a lui Sim, den care, zic unii, că 15 s'au plodit niamurili Lidiianilor în Asiia.

Ghetter, Hus și Hul. Den Mes și den Ghetter precum s'au împreunat numele amânduror la un loc, au eșit Masaghetii, neam mare și vestit, lângă Marea Caspiei, în gura apei Volgăi, unde astăzi oardele Astrahanului supuse supt stăpânirea Moscului, de carii Irodot în istoria « De Chir » și Cvintus Curtii 20 « De Alexandru Machidoneanul » pre larg și ades scriu; așijdirea și Ptolomeiu și Eneas Silvie.

Arfaran, să înțelege însănătoșat sau răsipa și dobânda, al patruale feĉor al lui Sim. Dela acesta au începătură Haldeii, și dela nepotul lui, Heviru, sau Hivra, feĉorul lui Solomon, carele au zidit Ierusalimul, au eșit Ovrei, adecă 25 înstreinații sau rătăciții prin multe țări. Dintre aĉastaș sēmînție au eșit Avraam tatăl și începutul Jidovilor, precum citim la Facere. Iaste dar aiave lucrul că Hristos Domnul nostru iaste din sēmînția lui Faras și dela Sim, feĉorul cel mai mare a lui Noe, măcar că au fost și al cincilea feĉor al lui Sim, din carii, zic unii, că s'au născut neamurile Lidiianilor în Asia.

1: Mes, Gher, Ter și Hus C. 21: Eivas Silvie B.

Întreg capitolul este tradus din Strjowski, o. c., p. 9 și 10.

Pentru săminția lui Ham

CAP IV

Ham, fiçorul cel mijlociu a lui Noe, au stăpănit acele locuri ce sint în Africa, spre amiazăzi, Eghiptul și Țările Murinilor.

Hus, feçorul întâi a lui Ham, au înmulțit niamurile Murinilor, la 5
hotarăle Africăi, de unde să începe vestită apa Nilul, precum scrie în
Cartea Facerii XI. Pentru aceia și Ptolomeiu, care au scris «Toată
lumea», niamurile Hussitiianilor le pune în țările de mijloc a Liviiianilor.

Feçorii lui Hus, Saba și Zevila; den Saba au eșit Arapii și Sabinnii,
a cărora crăiasă aceia Sava au mersu la Solomon, să asculte înțelepciunea 10
lui. Iară den Zevila, une niamuri și ostroavele Indiei în lat înșirate
spre apusul soarelui și spre miazăzi s'au înmulțit. Nembrut sau Nemrot,

Pentru seșinția și neamul lui Ham

CAP IV

Ham, feçorul cel mijlociu al lui Noe, au stăpănit acele locuri, care stau 15
pre amiazăzi în Africa, Eghiptul și Țările Arăpești sau Murenilor.

Hus, feçorul cel întâi a lui Ham, neamurile Murenilor le-au înmulțit la
hotarăle Africăi, unde să începe vestită apa Nilului, precum iaste scris în
Cartea Facerii: «Hus au încungiurat tot pământul iproci». Pentru aceia și
Ptolomeiu, cel ce au scris «Toată lumea», neamurile Husitenilor le pune în 20
țările din mijloc a Liviilor.

35^v Feçorii lui Hus, Sava și Zevila; din | Saba au eșit Arapii și Sabinenii, a
cărora crăiasă dela Sava au fost mers la Solomon, să asculte înțelepciunea lui.
Iar din Zevila, une neamuri și ostroavele Indiei în lat înșirat spre apus și
spre amiazăzi s'au înmulțit. Nevrod sau Nemrut 25

ce să înțelege: iute și strașnic stăpân, pre carele Berosie îl numește cel
 întâi Saturn a Vavilonului, feșor lui Hus, de niamul Uriiașilor, stră-
 nepot lui Noe. Acesta în Vavilon întâi au început a stăpâni strașnic,
 cât au silit cu putere de au supus niamurile de pen pregiur supt stă-
 5 pânii sa, și pre toți | i-au împreunat supt o stăpânie, cum ar fi supt un 17^v
 trup a stăpâniei sale. Dela acest Nemrot s'au început cea întâi stăpânie
 a Vavilonului a unuia în lume, anul, după cum scrie Berosie, dela potop
 131. Pentru aceia Svinta Scriptură pe Nemrot îl numește tare și nepre-
 geditoriu, venitoriu înaintea lui Dumnezeu; iară venitor, cum tăl-
 10 măcesc unii dintre dascalii svinți, să înțelege aice: cu putere și cu răz-
 boiu silnic, sau silind pre oameni la ascultare. Că Dumnezeu i-au dat
 putere ca aceia, cum zice Daniil Proroc: « Că Dumnăzău mută și iară
 întărește și întemeiază împărățiile ».

Mesraim, al doile feșor a lui Ham, au stăpânit locurile pe Marea
 15 Roșie și pe Marea Albă, ce să chiamă marea den mijloc de pământu,
 pre lângă apa Nilului, care pre urmă i-au zis Eghiptul, de pe Eghip
 Craiul, carele gonind pre frate-său Danaa, au stăpânit în Eghipt ani
 68; și craii Eghiptului s'au numit faraon, precum mărturisește prea
 vechiul istoric Manetan, în cartea «De craii Eghiptului ». Iară căci au

20 să înțelege: iute și cumplit stăpân, pre carele Berosie îl numește întâi Saturn
 a Vavilonului, feșor lui Hus, de neamul uriașilor, strănepot lui Noe. Acesta
 în Vavilon întâi au început a stăpâni cumplit, cât au silit cu putere de au
 supus neamurile de pen prejor supt stăpânii sa, cum ar fi supt un trup al
 stăpânirii sale. Dela acest Nevrod s'au început cea întâi stăpânii Vavilonului
 25 a unuia în lume, anul, după cum scrie Berosie dela potop 131. Pentru aceia
 pe Nevrod Sfânta Scriptură îl numește tare și nepregetătoriu, vânătoriu
 înaintea lui Dumnezeu; iar vânător, cum tălcuesc dascalii sfinți, să înțelege
 aicea cu putere și cu războiu silnic, sau silind pre oameni la slujbă. Că Dum-
 nezeu i-au dat putere ca aceia, cum zice Daniil prorocul: « că Dumnezeu
 30 mută și iară întărește și întemeiază împărățiile ».

Mesreim, al doilea feșor a lui Ham, au stăpânit locurile pe Marea Roșie
 și pe Marea Albă, cări mări fi zic istoriile marea din mijloc de pământ, pre
 lângă apa Nilului, care pre urmă i-au zis Eghiptul, de pe Eghipt craiul, cel
 ce au gonit pe frate-său Danaa, au stăpânit în Eghipt 68 de ani; și craii
 35 Eghiptului s'au numit faraon, precum mărturisește vechiul istoric Manetan
 în cartea « De craii Eghiptului ». Iară căci au

20: Sauturn B și B¹. 31: lucrurile B și B¹. 32: marea din A.

stăpânit întâi părțile Egiptului Mesraim, fișorul lui Ham, și astăzi Turcii zic acei pășii Mesraim, sau Misir, iară Jidovii: Mecraim, iproci.

Laabim, al treile feșor a lui Ham, dela care s'au chemat Livia în Africa.

Afud, al patruile fișor a lui Ham, dela carele sânt înmulțite niamurile Murinilor, ce să chiamă Aphudim, în partea Africăi la apus. Enanin sau Ananim, feșorul lui Mesraim, nepot lui Ham, să înțelege: puț sau izvor de ape; acela au așezat parte în Egiptet, care să chiamă Țirenu, și acolo au făcut oraș Țirene, de unde sântu eșiți Țiganii; și ačasta parte iaste în stăpâniia Egiptetului mai cu bișug. Lăsăm pre alții a lui Mesraim a-i pomeni pen scurtarea voroavei, că au avut 10 fișori. Ludin, dela care sint Lidiianii.

Al cincile feșor a lui Ham: Hanaan, care să tâlcuiăște negușitoriu.

Acesta au așezat acele locuri în Siria, pe Marea Albă, unde iaste Tirul și Sidonul, că Sidonenii și Tirenii era mai vestiți negușitori.

18^r Hamon au fost craiu | Liviiianilor. Hiteu, fișorul lui Hanaam, au făcut cetatea Hevron, den care sint Hitiiianii, unde au lăcuit Avraam. Evusău, al doile feșor a lui Hanaan, au stăpânit în Ierusalim și în Gava, den care sint numiți Gavaonitenii, iproci.

stăpânit întâi părțile Egiptetului Mesraim, feșorul lui Ham, și astăzi Turcii și Arapii zic acei pășii Misir, iar Jidovii: Messraim, iproci.

Laabin, al treilea feșor lui Ham, dela care s'au chiebat Livia în Africa.

36^r Pfut, din care înmulțite neamurile Murinilor ce să chiebat Pfutim în partea Africăi, la apus. Eneanim sau Ananim, feșorul lui Mesraim, nepot lui Ham, să înțelege: puțu sau izvor de ape. Acela au așezat partea în Egiptet, care se chiamă Țiren, și acolo au făcut oraș Țirene, de unde sânt eșiți Țiganii; și ačastă parte iaste în stăpâniia Egiptetului mai cu bișug. | Lăsăm pre alți feșori ai lui Mesraim pentru scurtarea voroavei, că au avut 10 feșori Ludin, dela carele sânt Mediiianii.

Al cincelea feșor a lui Ham, Canaan, ce să tâlcuiăște negușător. Acesta au așezat acel loc în Siria, pe Marea Albă, unde stă Sidonul și Tirul, că Sidonenii și Tirenii au fost mai vestiți negușători. Hamon au fost craiul Liviiianilor. Hiteus, feșorul lui Hanaan au zidit cetatea Hevron, din care sânt Hitiiianii, la carii au lăcuit Avraam. Ebuzin, al doilea feșor al lui Hanaan, au stăpânit Ierusalimul și Gava, din carii sânt numiți Gavaonii, iproci.

19: Gavaonenii C.

Așa să știi cetitoriule, că Sim cu săminția sa spre răsărit, în Asiia
 5 că Mare, s'au înmulțit și au întemeiat lăcașurile sale, unde sint astăzi
 Persii și Assiriani. Iară săminția a doa a lui Assamof, fișorul lui Ioctan,
 nepot lui Hever, strănepot Salii și prea strănepot lui Arfaran, fișorului
 lui Sim, au făcut și au înmulțit mari și late niamuri a Sarmotenilor, a
 10 cărora nume să chiamă în istorii Sarmati, și supt acest nume să închid:
 Știti, Moscalii, Sirbii, Leșii, Rusii, Litva, Zmuzii, Pomeranii, Volinii
 și alții.

Iară săminția lui Ham au ținut câtăva vreme Țara Hananeilor,
 10 Eghiptul, Ethiopiia sau Țările Murinilor și Livii.

Iară săminția lui Afet s'au împrăștiat și s'au sămănat prin toată
 Asiia că mai mică, și pre urmă lățindu-să lăcașurile sali la miazănoapte,
 în Evropa, și mai toată Evropa.

Și așa să știi cetitoriule, că Sim cu seminiția sa spre răsărit în Asiia cea mare
 15 s'au înmulțit și s'au întemeiat cu lăcașurile sale, unde sânt astăzi Persii și Asi-
 rianii. Iară seminiția a doao a lui Moftu, feșorul lui Octan, nepot lui
 Helev, strănepot Salii și strănepot lui Arferat, care au fost feșor lui Simu, au
 făcut și au înmulțit mari și multe neamuri a Sarmotenilor, căror pre urmă, după
 vreme i-au numit istoriile Sarmati, și supt acest nume să închid câteva nea-
 20 muri: Știti, Moscalii, Leșii, Rusii, Litfa, Jmuzii, Pomorenii, Volilenii, iproci.

Iară seminiția lui Afet s'au împrăștiat și s'au sămănat prin toată Lazia
 cea mică, și pre urmă lățindu-se lăcașurile sale la amiazănoapte în Evropa și
 mai toată Evropa.

19: Sabbati B.

Acest capitol este tradus de autor din Strj k o w s k i, l. c., pp. 10—13.

Niamul lui Afet

CAP V

De săminția și niamul lui Afet, al treile fičor a lui Noe. Afet să înțālege după jidovie: lățit sau lățire, și frumos. Acest Afet mai mic au fostu den fičorii lui Noe, măcar că cum scrie Berosie: după potop 5
au născut Noe pre Ionic, iproci, pre carii fi trecem a-i pomenire aicea.

Avut-au Afet, fičorul lui Noe, șapte fičori, anume: Gomer, Magor, Madian sau Madaim, Tuval, Tiras, Iavan și Mosoh sau Mesca.

Cum scrie Filon, Gomer să tâlcuiaște hotărînd sau obârșind; dela 10
acesta Gomer să trag Țimbrii. Dintu acestaș Gomer și niamul Țimbrilor, au eșit Nemții. Iară dela Tevcon Craiul, s'au schimbat numele Nemților, de le-au zis Tevtoni și Tudeschi. Așijdirea Gotii, Polevți,

De seminția și neamul lui Afet al treilea fečor al lui Noe

CAP V

15

Afet să înțelege în limbă jidovească: lățire și frumos. Acest Afet era mai mic de fečorii lui Noe, măcar că scrie Berosie că după potop au născut Noe pe Ionic, iproci, care lăsăm a-l pomeni aicea. Avut-au Afet, fečori pre: 36v
Gomir, Magog, Madiiam sau Maidiin, Tubal, Teras, Iavan și Masoh sau Mesca.

20

Cum scrie Filon, Gomer să înțelege hotărînd, sau obârșiind; din neamul acestui Gomer să trag Țimbrii. Dint'acesta Gomer și neamul Țimbrilor, au eșit Nemții. Iar dela Tvitcon, s'au schimbat numele Nemților, de le zicea Tivnoni și Tudeschi. Așijderea Gotii, Polovții,

Litva, Zmuzii, Iatvezii, Prusii cei vechi, Curiianii, Dančanii, Șfezii și Filandii tot dentru | acest Gomer au eșit.

18v

Magog, care să tâlcuiască negru, trăind supt cort sau streășină, că gog să înțelege cortu sau streășină. Dentr'acesta Magog au eșit niamul Știtilor
 5 sau Tătarăi toți. Iară den Tătar, Turcii, precum și Berosie scrie la carte V
 că Magog au așezat crăiele Asiei, unde Turcii stăpânesc; măcar că și den
 sămînția lui Ham s'au înmulțit une oarde. Dentr'acestaș, Ungurii sau Hu-
 grii; de pe apa Hugra sau Iugra, care stă în ținuturile moschicești, au
 eșit Ungurii, și trecând peste apa Volga, au bătut pre Gotti sau pre Polovți,
 10 ce era lăcuind pre apa Donului, care să numește la istorici Tanais, și la
 Marea Niagră, care să chiamă Palus Meotidis, pre strămoșii Litvei.

Madiam, al treile fečor a lui Afet; dentr'acesta sintu plodiț Midii, carii stăpânesc la răsărit.

Iavan sau Eon; dentru acesta sint eșiț tot niamul Grecilor. Iară
 15 Iavan, de pe jidovie, să înțelege: amăgitoriu sau viclenitor. Pentru
 aceia Grecii sint de niamul lor vicleni și amăgei; și pre acest Iavan,
 Grecii și Latinii îl numia Ianuș, și-l zugrăvia cu doaă frunți și cu
 doaă obraze: unul den dos, altul den față. Acest dar Ianuș i-au plodit și

20 Litva, Zmuzii, Iatvezii, Prusii cei vechi, Curiianii, Danceanii, Șvezii și
 Filandii, tot dintr'acest Gomir au eșit.

Magog, ce să tâlcuiască năroc, trăind supt corturi, că gog să înțelege cort
 sau strașină. Dintr'acest Magog, al doilea fečor al lui Afet, au eșit neamul
 Schithilor sau Tătarăi toți. Iar din Tătari, Turcii, precum și Berosie scrie la
 25 cartea V că Magog s'au așzatz în părțile Asiei, unde Turcii stăpânesc; măcar
 că și din semînția lui Ham s'au înmulțit une oarde. Dintr'acesteași, și Ungurii
 sau Hungrii, despre apa Hugra sau Iugra, care stă în părțile moschicești, au
 eșit Ungurii, și trecând peste apa Volga, au bătut pre Gotthi sau pre Polovți,
 carii lăcuia pre apa Donului, care să chiamă la istorici Tanais, și la Marea
 Neagră, ce să chiamă Palus Meotidis, pe strămoșii Litfei.

30 Ladain al treilea fečor al lui Afet; dintr'acesta sânt plodiți Midii, carii
 stăpânesc late țări la răsărit.

Iavan sau Ion, al patrulea fečor al lui Afet; dintru acesta au eșit toate nea-
 murile grecești. Iară Iavan pre jidovie să înțelege: amăgitoriu sau viclenitoriu.
 Pe semne pentru aceia Grecii din neamul lor sânt vicleni și amăgesc; și pre
 35 acest Iavan sau Ioan, Grecii și Latinii îl chiama Ianuș, și-l zugrăvia cu doao
 frunți și cu 2 obraze: unul din dos, altul din față. Deci acest Ianoș i-au plodit și

8: pe din B.

au înmulțit pe Greci, precum avăm temeinică mărturie la prorociia lui Daniil, carele prin acest cuvântu Eon, înțalege și închide pe toți Grecii; că pre răsturnătoriul și răsipitoriul monarh a stăpâniei Persului, așa îl numește: Iavan, împăratul grecesc și machidonesc, care au fost Alexandru Machedon; că acesta au bătut pre Darie, marele monarhu a Persilor, și au stăpânit 5
Țara Persilor și Vavilonul, de care Cvint Curțius, carte IV și V « De lucrurile lui Alexandru cel Mare » și Iustin carte XVIII, Diodor Sicul II, Erodit, scriu pre largu. Dela acestu Ian să numește marea, ce-i zic Iornăut.

Fečorii lui Ioan sau Iavan; aceștea sântu întâi Chetim, adecă bătând, den carii au eșit Machidonenii; prea ne arată deschis cărțile Macaveilor, 10
19^r că mai de mult, precum scrie și Ștefan Historicul, și Carion carte I, nu i-au chemat Machidoneni, ce Mahetini, jidovește, iară grecește Macheti; iară cu vreme s'au chemat Macheton sau Machedon.

Al doile fečor a lui Iavan, Elessa, den care au purces Eolii în Asia 15
că Mică; aceștea sint Grecii cei mai aleși.

Al treile fičor Tarsus, care au făcut oraș mare în Chilichiia, Tarsul; și Chilichiianii au plodit niamul Asiei.

Al patru fečor a lui Iavan, Dodanen, au plodit în Epir pre Dadenieneni; și dentru acest Epir au fost acel vestit Pir, împăratul Epirotilor,

i-au înmulțit pre Greci. Dintr'acest Iavan, fečorul lui Afet, au eșit neamul 20
Eolii, neamul grecesc, precum avem mai temeinică mărturie la prorocia lui Daniil, carele pre acest cuvânt Ioan, înțelege și închid pe toți Grecii; că pe răsturnătoriul și răsipitoriul stăpâniei Persilor, așa îl numește: Iavan, împăratul grecesc și machidonesc, care au fost Alexandru cel Mare; că acesta au bătut pre Darie, marele monarh al Persilor, și au stăpânit Țara Persilor și 25
37^r Vavilonul, de care Cvintu Curțius, cartea IV și V « De lucrurile lui Alexandru cel Mare » și Iustinu | carte XI, Diodor Sicul II, Irodot, scriu pre larg. Dela acest Ioann să numește marea, ce-i zic Ioanutu.

Fečorii lui Iavan sau a lui Ioan; aceștea sânt întâi Hetim, adecă bătând de care au eșit Machidonenii, prea deschis ne arată cărțile Macabeilor, că mai de 30
mult, precum scrie și Ștefan istoricul și Carion cartea I, nu i-au chiebat Machidoneni, ci Mahetem, jidovește, iar grecește Machiti; și cu vremea s'au chiebat Macheton sau Machedon.

Al doilea fečor al lui Iavan, Elesa, din carii au purces Eolii în Asia cea Mică; și aceștea sânt Grecii cei aleși. 35

Al treilea fečor a lui Iavan, Dodanim, au plodit în Pir pre Dodeiani și dintr'acest Epiru au fost cel vestit Pir, împăratul Epirotilor,

care au fost Râmlenilor puternic. Arbănașii Epirotis sintu. Așjidirea de acolo au fostu și Scanderbec Castriot, răsipitoriul puterii turcești. Și astăzi Turcii dentru acel Epir fac ostași mai războinici. Dentr'aceștiia Dodoneni au stăpânit ostrovul Rodosul și multe limanuri sau scale, în Asia, în Evropa și în Italia, den carii sint Chipriianii, Criterii, Calabriianii, Sițilenii, Massiliianii, iprocii; și s'au înmulțit cu niamul grecesc.

Toval, fișorul lui Afet, den care s'au plodit Halibiiianii; și acea parte de loc a Halebiianilor iaste numită în Asiia, de pe orașul ce să chiamă Halep, unde sint vestiți munți pentru argint și heru. Pentru aceia și la Facere IV, pomenește Moisei: « Toval ce au fostu întâi meșter de heru, cu megieșie aproape de Halepiiani ».

Iverii den Asiia, carii au în țările lor de agiunsu de toate mademurile, și cu acelea toți să zăbăvăscu; pentru aceia au și porecla, că Iveri să înțeleg, de pre lătinie, săpători. Acește toți pe urmă, Iverii cu domnul lor Iraclie, precum mărturisăscu unii, au mersu cu vasă pre Marea Adriei și pre Marea Albă, den Asiia, pen Țara Grečască la Ișpania, unde au pus Iraclie la strâmtorile mării doi stâlpi, care despartu Ișpaniia de Mavritaniia și de Africa. Și văzind Iverii în Ișpaniia, ca și în țara lor, munți bogați de mademuri: aur și argintu și hier,

care au fost Râmlenilor puternic. Arbănașii sânt Epirotii. Așjiderea de acolo au fost și Scanderbeg Castriot răsipitoriul puterii turcești. Și astăzi Turcii dintr'acel Epir fac ostași mai războinici. Dintr'acești Dodoneii au stăpânit ostrovul Rodos și multe limanuri sau scale în Asia, în Evropa și Italia, de care sânt Chipriianii, Sărătenii, Calabriianii, Sițilenii, Masimeni, iproci și le-au înmulțit cu neamul Grecilor.

Tubal, al cincilea fečor al lui Afet, din carii au eșit Halibianii, și aceia parte de loc a Halibianilor iaste numit în Azia, după orașul ce să chiamă Halebi, unde sânt vestiți munți pentru argintul și hierul. Pentru aceia și la Bitie IV pomenește Moisi: Caina, care au fost cel întâi potcovariu sau meșter de hier, cu megieșie aproape de Halibiani. Iverii din Lazia, care au țările lor de ajunsul de toate mademurile și cu acelea toți să zăbovesc; din ce au și poreclă, că Iverii să înțeleg despre letinie săpători. Aceștia pe urmă Iverii, după cum mărturisesc unii, cu domnul său Iraclie, au brodit din Azia cu vasă până în Țara Grečască pe marea Adriei, și pe Marea Albă în Ișpaniia, unde au pus Iraclie la strâmtorile mării doi stâlpi, care despart Ișpania din Mavritania și din Africa.

Iară Iverii dela Asia văzându-se în Ișpania ca și în moșiile sale munți bogați de mademuri; aur argint și her,

19: mulți A. 21: pustuirii turcești B. 23: muntele Manur B.

19^v precum scrie Iustin carte XLIV, s'au așezat acolo; și acea parte | a Ișpaniiei o au numit Iveria, pre numele lor. Acestea pre urmă împreunându-să cu Franțozii, ce să chema mainte Galateni și Țelteni, făcându-să și împreunându-să den dooă niamuri unul, adecă tot un niam, li-au zis Țilteberi, cum s'ar zice Țilti și Iveri; și așa Iverii den Asii, și den Ișpaniia Țiltiberi să chiamă; den Toval, fișorul lui Afet să trag. 5

Așezatu-s'au pre urmă multe niamuri în Ișpaniia, cum era în vremile vechi, de-ș căuta oamenii locuri mai bune de traiu, de să muta dentr'un loc la altul. Că Africanii, Arapii, Mavritanii, Cartaghenii, Râmlienii, Frâncii, Gotii, Ghepidii, Franțozii, Țimbrii, Humnii sau Ungurii, Vandalii, Elanii, și alți strămoși a Franțozilor, Nemților, Slovaciilor și Litveni, ades să rădica de mergea într'acele părți a Apusului, ca la locuri calde și bogate și de odihnă. Și care niam era mai puternic, acela să așaza. Că așa era de cinste bișugul acelor locuri, pentru mademurile aurului, argintului în Ișpaniia, cât Hanibal Cartaghenul, până au stăpânit acolo, în tot anul lua câte 12 buți de aur venit dentr'acei munți, precum mărturisăcu de acestea Plinie și Iustin. 10 15

Mosoh sau Meseh să înțelege de pe jidovie pe lătinie: trăgând la arcu, sau cum tâlcuiaște Teliman Stela: lățind sau împrăștiind. « Al

37^v precum | scrie Iustin cartea XLIV, s'au așăzat acolo; și acea parte a Ișpaniei s'au numit pe numele lor Iveria. Acestea pre urmă împreunându-se cu frații săi, carii mai nainte să chiera Galateni și Țilteni, făcându-se și sleindu-să din 2 neamuri un neam, le-au zis Țilbiter, ca cum le-ar fi zis Țilti și Iberi; și așa Iberii din Azia și din Ișpania Țilbiter din Tubal, feșorul lui Afet, să trag. 20 25

Așăzatu-s'au pe urmă multe neamuri în Ișpaniia, cum era în vremile vechi, de-ș căuta oamenii locuri mai bune de traiu, și să muta dintr'un loc la altul. Că Africanii, Arapii, Mavritanii, Cartaghenii, Râmlienii, Frâncii, Săitii, Ghepidii, Franțozii, Notmanii și pre urmă Țimbrii, Hunii sau Ungurii, Vandalitii, Alanii și alți strămoși a Franțozilor, Nemților, Slovaciilor și Litfenii ades să rădica de mergea în părțile Apusului, ca la locuri calde și bogate și de odihnă. Și care neam era mai puternic, acela să așaza. Că așa era de cinste acele locuri, pentru mademurile aurului, a argintului în Ișpania, cât Hanibal Cartaghenul, până au stăpânit acolo, în tot anul lua câte 12 buți de aur curat venit dintr'acele dealuri, precum mărturisesc de aceste Plinie și Iustin. 30 35

Masoh sau Mezeh să înțelege după jidovie pe lătinie: trăgând la arc, sau cum tâlcuiaște Telliman Stella: lățându-se sau împrăștiindu-se. « Al

șeasele fečor a lui Afet, sau de pe trasul arcului, au lățindu-să în hotar departe, să numește »; acesta iaste moșul și patriarhul a tot niamul Moscalilor, a Rusilor și a Leșilor, a Volinilor, a Cehilor, a Mazurilor, a Bulgarilor, a Sârbilor, a Horvaților, a tuturor năroadelor, care grăesc slovenește.

5 Teras, al șaptezele fečor a lui Afet, să înțalege: stricătoriu, răsipitoriu; acesta au înmulțit niamul Trachilor, pe carii o samă de scriitori de pământ, Tirighetii le zic. Acmu toate acele năroade le stăpănesc Turcii. Lăcuiitorii aciaa grăesc grecește, turcește, | slovenește și pre la 20^r orașale ce-s pre mare, grăescu și italiinește. Oraș mai ales acolo în 10 Trația Vizantiia iaste, ce să zice acmu Țarigrad, sau cetatea lui Constantin; Pera, ce-i zic Galata, Silivriia, Nicopoe, Odriiul și altele.

Așjdirea scrie Berosie cu dovadă la carte V, precum Teras, făcând Tirul, au așezat limanurile, scalele mării, și au așezat pe Trachi de pre numele său, pe vremea Belii, al doile fičor a lui Nemrot, craiului 15 dela Vavilon. Iară ce scriu unii, aleși Stela Teliman Signianul, precum de pre numele acestui Tiras s'au zis apei Nistrului Tiras, ce acestui lucru noi stăm împrotivă; că măcar că Nistrul, apa care să chiamă la istorii Tiras, să începe den munții rusăști departe de Trachiia, iară

șaselea fečor al lui Afet, sau din trasul arcului, sau după lățindu-se departe să 20 numește »; și acesta Masoh, iaste moșul și patriarhul a tot neamul Moscalilor, a Rusilor și a Leșilor, a Volinilor, a tuturor noroadelor, care grăesc cu limbă slovenească.

Teras să tâlcuiaște pe elinie stricător, răsipitor și acel care strică casele și le răstoarnă. Acest Teras, al șaptelea fečor a lui Afet, acesta au înmulțit neamul 25 Trachilor, pre carii o seamă de scriitori de pământ îi numesc Tirighetii. Astăzi toate acele noroade le stăpănesc Turcii. Lăcuiitorii aceia grăesc grecește, turcește și latinește, slovonește și pre la orașale ce sânt pre mare cu limanuri, grăesc și italinește. Oraș mai ales acolo în Trachia: Vizantia, astăzi Țarigradul sau | 38^r Constantinopolis; Pera ce-i zic astăzi Galata, Silivria, Nicopoe, Caliopoli, Lisimahia, Udriiul, iproci.

Așjderea scrie Berosie cu dovadă la cartea V, precum Teras, făcând Tirul, au așezat limanurile mării și au așezat și Trachii după numele său pe vremea 35 Belii al doilea, fečor al lui Nomrot, împăratului Vavilonului. Iar ce scriu unii, ales Stella Teliman Seghineanul precum de pre numele acestui Teras s'au zis apei Nistrului Teras, acestui lucru nu-i stăm; că măcar că apa Nistrului, care să chiamă la istorii Teras, să începe din munții rusești departe de Trachiia, iară

32: la malurile B 34: neamul B și B¹.

cade în Dunăre Nistrul aproape de Trachiia. Iară mai multu socotesc
că Ghenovezii, carii lăcuia în Crâm, carii și cetățili ce-s pe locul Mol-
dovei le-au făcut, sau de alții de mai nainte făcute, și ei le-au stăpânit,
și pentru mare regegiune a Nistrului, i-au zis Ghinovezii Tiras; că
italienește tirar sau tirari să înțelege săgetare, și ačasta apă Nistrul, 5
unde aliargă pentre stânci așea de iute, ca o săgiată den arcu.

Fičorii lui Gomor, acelu mai mare fičor a lui Afet, au fostu trei:
Ascanes, pre care îl numește Moissii la Cartea Facerii X: Ascenet, Rifaz
și Gomor. Dela Ascanes, precum toți istoricii jidovești într'un chip
mărturisăsc, au eșit toate niamurile nemțăști, carii întâi să chema Ascani. 10
Pre urmă, adăogând de pe nemție, le-au zis Descanii; mai pre urmă
Dvisconii și Tevtoni. Pomeneste și Omir pre Ascanie și Țara Ascania
la sfârșitul a doaa cărți, Iliad, între alți domni č'au fost vinit într'agiu-
toriu împotiva Grecilor la Troada.

Deci, precum s'au pomenit de niamuri și năroade, că să muta 15
în alte părți de loc, și-ș schimba locurile unul cu altul, sau
ii scotea den hotară mai bune, așea și Ascanenii, urmașii lui
Ascanie, s'au mutat în alte locuri; sau cercând locuri mai bune
sau neputând | trăi de asuprială altor niamuri, părăsitu-ș'au moșiile sale. 20v

cade în Dunăre Nistrul aproape de Trachia. Inșă mai mult socotesc că 20
Ghenovezii, carii trăia în Crâm, care și cetățile ce-s pe Nistru pe locul Mol-
dovei, le-au făcut, sau de alții sânt făcute mai de demult, mai nainte le-au
stăpânit, și pentru marea regegiune pre acolo a Nistrului, i-au zis Ghenu-
vezii Teras sau terare; că elinește teras să înțelege săgetare. Așa ačasta apă
Nistrul, unde cură pentre stânci așa de repede, ca săgata den arc. 25

Fečorii lui Gomer, acelu mai mare a lui Afet fečori, au fost trei: Ascanes,
pre carele îl numește Moisi la Bitie X: Ascernet, Rifat și Togomor. Dela
Ascanes, precum toți istoricii jidovești mărturisesc într'un chip, au eșit toate
neamurile nemțesti, carii întâi să chieama Ascani. Pe urmă, adăogând după
nemție, de le-au zis Descanii; mai apoi Dvisconii sau Tvisconi și Tevtoni. 30
Pomeneste și Omir pre Ascanie și țara Ascania la sfârșitul a doao carte, Iliad,
între alți domni ce au fost venit întru ajutoriu Troadenilor, împotriva Grecilor.
Și așa pe acea vreme, neamurile și noroadele să muta din alte hotară la alte
locuri și schimba moșiia unul altuia, din hotară mai bune gonindu-se. Așa și
Ascanii, urmașii lui Ascanie, s'au mutat pre alte locuri; sau cercându-ș locuri 35
mai bune, sau strănși fiind de asupreală altor neamuri, au părăsit moșiile sale.

1: în Marea Neagră C. 9: ...cum din B.

Că Savelic și Irodod, cu vestiți vechi istorici, scriu cu dovadă de urmașii acestui Ascanes, că Țimbrii, urmașii lui Gomer, den carii era și acest Ascanes, fost-au izgoniț den Aziia cea Mică de Aliat, craiul Lidilor; ce mai curund de bună voe s'au mutat, pe semne den locurile sale, și nu numai Țimbrii și Ascanii sau Tevtoni, Nemți, ce și Sarmatii, și Ghetei, Dații, unde sintem noi Moldovenii acmu, Alanii, Ghepidii, strămoșii Litvinilor, Sasii sau Sacii, și Hinitii, toți dentru un niam, dentru amândoi fićorii lui Afet; unii den Gomor, alții den Mosoh plodiți, împreunându-să cu puterile lor la un loc, den Aziia Răsăritului, spre miazănoapte trăgând, întâi s'au așezat diasupra Mării Negre, care să chiamă Meotes, în care cade apa Donului den părțile moschicești, la Azac întră în mare. De a căroră așezare la un loc, pe aceli vremi, frumos au scris în stihuri grecește vechiul Dionisie poiaticul, care așa să înțăleg pre românie:

15	Multe niamuri să ating	De locurile ce-s pe lângă Meotid
	Și Nemți și Ghetti	Și Sarmati și Bastarti
	Scaunul Daților	Și puternice piepturi a lui Alan.

Că Sabelic și Irodod, vestiții vechi istorici, scriu cu dovadă de urmașii acestui Ascanie, că Țimbrii, urmașii lui Gomer, din care era și acest Ascanes, fost-au izgoniți din Asia cea Mică de Alead, craiul Lidilor; ci pe semne mai curând de bună voe ș'au mutat locurile sale, și nu numai Țimbrii și Ascanii sau Tvisconii, Nemții, ci și Sarmatii și Ghetii, Dații, unde sântem acum noi Moldovenii, Alanii, Ghepidii, strămoșii Litvinilor, Sacii sau Sasii și Heneteianii toți dintr'un neam, dintru amândoi fećorii lui Afet; unii din Gomer, alții din Mosoh plodiți, împreunându-se cu puterile lor la un loc, din Aziia Răsăritului spre amiazănoapte trăgând, întâi s'au așăzat desupra Mării Negre, care să chiamă Meotis, în care cade apa Donul din părțile moschicești, căzând la Azac cade în mare. De a căroră așăzare la un loc, pre acele locuri, pe acele vremi, frumos au scris în stihuri grecești vechiul Dionisie poeticul, care așa să înțelege rumânește:

30	Multe neamuri să ating	Și Sarmati și Bastarni
	De locurile ce-s pe lângă Meotid	Scaunul Daților
	Și Nemți și Ghetti	Și puternici piepturile lui Alam.

6: Setei A. În dreptul rândurilor 7-9, pe margine, la o serie de manuscrise, adăogată însemnarea: « Aicea vezi cum au nemerit Dații la aceste locuri, unde-i acmu Moldova și Țara Munteniască și Ardialul » A și C.

38v

Arătaiu dar până aicea, cu multe niamuri, de unde au eșit și Dații, carii au descălecat locurile Țării Moldovii și a Țării Muntenestei dela părțile țărilor despre răsărit spre miazănoapte. Iară vom mai scrie de Dați, și de alte niamuri, č'au eșit tot dentru o săminție.

Den Gomer, al treile fečor a lui Gomer, nepot lui Afet, strănepot 5
lui Noe, Gotii cei războinici, soții Țimbrilor, și megiiășii lor: Iatvejii, Alanii, Polovcii, Peicinghii; era numărul lor cu Togormu cniazul lor 14.000, precum scrie Filo, și acestea în trei sute de ai după potop. După amestecarea limbilor la turnul Vavilonului, dacă să înmulțiră 10
sămențiile, au tras în părțile spre miazănoapte den Asiriia, până cât după 21^r câtăva vreme au vinit în câmpii ce să află | la Marea Niagră și Moartă, căriia îi zic istoricii Meotidis, precum scrie în scrisorile vechi: Pontum Evxenum și Palis Meotidis; acestu nume are Marea Niagră. Acolo într'acei câmpi, îndelungate vremi petrecând săminția și urmașii lui Gomer și a lui Togomer, strămturile Mării Negre, unde cade Iazerul 15
Meotidului într'însa, i-au zis Gomerium Bosforos; și pre urmă, după grece: Chimerium și Țimirium. De pre numele său i-au numit pre urmă acia sânguri Țimirii, și pe urmă cu vreme Țimbri s'au chemat. Iară pe urmă, neputând încăpea, că să înmulțisă de nu mai încăpea

Arătat-am dară până aicea, cu alte neamuri, de unde au eșit și Dații, carii 20
au descălecat locurile Țării Moldovei și în Țara Muntenească dela părțile răsăritului spre amiazănoapte. Iară vom mai scrie de Dați cu care și din alte seminții, ce au eșit tot dintr'un neam.

Den Togormu sau Tbormu, al treilea fečor al lui Gomer, nepot lui Afet, strenepot lui Noe, Gottii cei războinici, tovaroșii Țimbrilor și vecinii lor; 25
Iatvăeștii, Alanii, Polovții, Peiacinghii de carii cu numărul lor era cu singur Togormu. cneazul lor 14.000, precum scrie Filon, și acesta îndată la 300 de ani după potop. După amestecarea limbilor la Vavilon, deaca s'au înmulțit seminiile, au tras spre părțile spre amiazănoapte din Asiria, până după câtăva vreme au venit în câmpii carii să află astăzi la Marea Neagră ce-i zic și Moartă, căriia 30
îi zic istoricii: Pontumu Evxenum și Palus Meotidis. Acolo într'acei câmpi, îndelungate vremi petrecând săminția și urmașii lui Gomir și a lui Togormer strămturile Mării | Negre, unde cade iazerul Meotidului într'însa, i-au zis Gomireum și Bosforum și pe urmă, după grece: Chimernum și Țimerium. Dupre numele său i-au numit pre urmă aceiași singuri Țimerii și cu vreme 35
pre urmă Țimbri s'au chiebat. Mai apoi, neputând încăpea, pentru mulțimea cu care s'au plodit

- într'acei câmpii, s'au împrăștiat, cineș cu povățuitorii săi, în alte părți de lume. Unii au tras la apus și s'au așezat deasupra Prepontului, pre malul Asiei, unde cade Marea Niagră la Helespont, Marea Trachiei, la Țarigrad, la Galata și la Halchidon. Alții s'au așezat în Tavrîca, unde
- 5 sintu acmu Tătarăi Perecopului și Mancop și Chefea și Crâmul, vestite orașe. Alții în Trachiia au trecut și în Dația, unde sintem noi Moldovenii și Țara Munteniască. Și de acei Țimbri, căci au fostu aproape de Greci și având îndelungate războaie cu înșii, Omir întru Iliadele sale și Apolonie și alții în stihuri grecește și lăținește, scriu pre largu. Alții pre apa Do-
- 10 nului și pre apa Volgăi, în câmpii a trăi ș'au ales. Alții pe apa Buhului, căriia îi zic că să chema apa Buhului, Hipanes, precum zice Ptolomeiu și Solin, și pe Nipru, pe Desna, pe Sosa, iproci, s'au lătit. Iară alții au rămas pe loc, unde șăzusă dentăi, ales cei mai bătrâni, carii nu putea, nice li să cădea să îmble, rătăcind den loc în loc, tot pre lângă Marea
- 15 Niagră și pe iazerul ei. Și acia toți rămăsese Goti, Ghepidi, Pivceni și Pecinghi și Polovți de pre vânătorie sau de pe prada oștască s'au numit. Ie urmă alții și mai departe, spre miazănoapte trăgând, s'au așezat unde-i acmu Volinul, Podol și Litva. Alții spre marea, căriia îi zic Marea Balticum și Venedecum și Marea Prusască s'au lătit pre acele
-
- 20 într'acei câmpii, s'au împrăștiat, cineș cu povățuitorii săi în toate părțile de lume. Unii au tras la apus și s'au așăzat deasupra Propontului, pre malul Asiei, unde cade Pontul Evxinus, adică Marea Neagră, la Halespontu, Marea Thrachiei la Țarigrad, la Galata și la Halchidon. Alții s'au așăzat în Tarivca, unde sânt astăzi Tătarăi Pericopului și Mancop și Chefea și Crâmul vestit oraș. Alții în Trachia, au trecut și la Dația, unde sântem noi
- 25 astăzi Moldovenii și Muntenii. Și de acei Țimbri, căci au fost aproape de Greci și că au avut îndelungate războaie cu dâșii, Omiru întru Iliatdele sale și Apolonie în stihuri și Procopie, Iornandu și alți Greci și latini istorici de ajuns și pe larg au scris. Alții pe apa Donului și pe Volga în câmpii au trăit. Alții pe
- 30 apa Buhului, cării ape Ptolomeiu și Solin îi zic Hipanis, și pe Nipru și pe Desna, pe Sona, iproci, s'au lătit. Iară alții, în câmpii cei ce șăzuse întâi ales cei mai bătrâni, că de au umblat rătăciți, au rămas pre malurile Mării Negre și pre iazerul Meotidului. Și aceștea toți rămăsese Goti, Ghepidu, Pevceni și Picinghi și Polovții de pre vânătorie sau duple pradă obștească s'au numit.
- 35 Pre urmă alții și mai departe, spre amiazănoapte trăgând, s'au așăzat la locurile unde astăzi Volinul, Podolia și Litva. Iară alții spre mare, cării mări îi zice Balticum și Venedecum și Marea Prusească s'au lătit pre acele

21^v locuri, unde-s acmu Filandii, Șvezii, Litva, | Zmuzii, Cursii, Prusacii vechi și Danenii, carii toți den Afet și den Gomer, fečorul său, au eșit, schimbați cu limba dela turnul Vavilonului.

Așea vom dar să arătăm niamul Daților, carii au eșit la locul acesta a Moldovei și a Țării Românești; de unde și cum au nemerit pre aceste locuri, ni-au căutat și pentru alte niamuri, de începutul lor a scrie cu zăbavă cetitorului; socotim că de aicea ne va agiunge a scrie pre rând mai mult pentru Dachi, ce niam au fostu, că ni să pare că am scris deplin, care nice la un letopisăț a țării noastre, nime n'au ameliat măcar cât de puțin de acestea ce am scris noi, cu multă ostensială, den oare câte cărți streine.

10

locuri, unde astăzi Filandii, Șvezii, Litfa, Zmuzii, Cursii, Prusații cei vechi și Danenii, carii toți din Afet și din fečorul său Gomir au eșit, schimbați cu limbile dela răsipa turnului Vavilonului.

39^v Așa dară, pentru să arătăm neamul Dachilor, care au așăzat locurile aceste a Moldovei și a Țării Muntenestei, de unde și cum au nemerit pe aceste locuri, ne-au căutat și alte neamuri | din începutul lor a scrie, cu zăbava cititoriului. Socotim, că de acum ne-ar agiunge a scrie mai mult de Dachi, ce neam au fost și cum au nemerit pe aceste locuri, că ni să pare că am scris deplin; nici la un letopiseț al țării noastre ni să pare că n'au amelintat cât de puțin de acestea ce am scris noi în letopisețul nostru cu mare și multă osteneală, în multă vreme din multe cărți streine.

15

20

Pentru Dați

CAP VI

Iară la ce an s'ar fi așezat Dații pre aceste locuri dela zidirea lumii, cu greu iaste a să adevveri, de vreme ce nime ales văleturile n'au scris; 5 de au și scris, încă nu să tocmăscu: cându într'un chip Grecii, într'altu chip Râmlenii socotesc anii dela zidirea lumii; iară, cât am putut afla, nu am lăsat să nu scriem.

Pomenit-am mai sus, că înmulțindu-să niamurile în câmpii despre Marea Niagră, cât nu încăpea în locurile acelea, s'au rășchirat. Iară 10 Gheții, Dații, căroră le zice Curtius, scriitoriul vieții lui Alexandru Machidon: Dahi, Sahi, Gheti, Massagheti, fiindu cursul ailor dela

Iară la anii ce s'ar fi așăzat Dații pre aceste locuri dela zidirea lumii cu greu iaste a să adevveri de vreme că nimini ales anii nu scrie; iar de au și scris însă nu să tocmesc când într'alt chip Grecii, și într'alt chip Râmlenii socotesc anii 15 dela zidirea lumii; iară cât am putut afla n'am lăsat nescris

CAP VI

Cum s'au pomenit mai sus, înmulțindu-se neamurile în câmpii aceia despre Marea Neagră, atâta cât nu mai putea într'acele locuri încăpea, ci s'au împrăștiat cu povățuitorii săi pen toate părțile de lume. Atuncea Gheții, Dații, 20 căroră le zice Curtius, ce au scris « Viița lui Alexandru Machidon », Dachi, Sahi, Gheti, Massagheti, fiind cursul anilor dela

1: Pentru Dachii de pre aceste locuri, unde-i acmu Moldova și Țara Munte-niască C.

zădirea lumii 5400, au nemerit pe aceste locuri. Iară de unde li s'au dat acestu nume Dați acestor niamuri, č'au descălecat pre aceste locuri, scrie Strabo istoricul zicând: « Niamurile despre răsărit, mai vechi decât cele despre apus ». Scriu unii, precum aceste niamuri ce au nemerit într'aceste părți, li s'au zis Dați și Davi, ce să înțelege de pre limbă grečască dais, adecă războiu, că era acest niam a Daților foarte războinic; precum și Ghetilor de pre Ghessi, care să înțelege paliță lungă, că ghessis, precum au scris Criton, iaste bărnă lungă sau paliță lungă. 5
 22^r Și odată cu Dații s'au așezat spre aceste locuri și Gheții, însă ei mai spre răsărit, unde iaste Crâmul acmu; iară Dații mai spre Dunăre, și mai spre Țara Nemțască, precum mărturisăsc și cetățile sau orașele lor, care să hotărăscu tot în slovele dava, cumu-i: Serghi-dava, Deți-dava, Marți-dava, adecă dava lui Serghie, dava lui Dație, dava lui Marco, iproci. Iară Gheții era mai cunoscuți Grecilor, decât Dații pre atunce, căci Gheții mai adese trecând scursurile Dunării în Dobrogea, făcea mari prăzi, și în Trachiia, în Țara Grečască. Dion Prusău Sofista, 15
 prea învățat, au nemerit în părțile acelea, unde era așezați Gheții, precum mărturisește Filostrat, ce au scris istoria « De lucrurile Gheților ». Niamul

zidirea lumii 5400, au nemerit pre aceste locuri, unde sântem noi Moldovenii și Muntenii acum. Iar, de unde li s'ar fi dat acest nume Dați acestor neamuri, ce au descălecat aceste locuri, scrie Strabon istoricul de zice: « Neamurile despre răsărit mai vechi decât cele despre apus ». Scriu unii, precum aceste neamuri pe aceste locuri, li s'au zis Dați și Davi, ce să înțelege după grece, adecă războiu, că era acest neam al Daților foarte războinic; precum și Gheților despre gheghis, mutând după grece s în t care să înțelege paliță lungă; că gheghis precum au scris Criton iaste bărnă lungă sau paliță lungă. Și odată cu Dații au eșit pre aceste locuri și Gheții, însă ei mai spre răsărit, spre Marea Neagră, unde iaste Crâmul; iar Dații spre Dunăre și mai spre Țara Nemțască, precum mărturisesc și cetățile și orașele lor, care să hotărăsc tot în slove dava, cumu-i Serghie-dava, Deți-dava, Marți-dava, cum s'ar zice dava lui Serghie, dava lui Dație, a lui Marco, iproci. Iară Gheții era mai cunoscuți Grecilor pe acea vreme, decât Dații, pentru că Gheții mai ades trecând cursurile Dunării peste Dunăre în Dobrogea, făcea mari prăzi și în Trachia Țării Grecești. Dion Pruseu Sofista, 20
 40^r prea învățat, au nemerit în părțile acelea unde era Gheții așezați, care precum mărturisește Filostrat au scris istorie « De lucrurile Gheților ». Neamul 25
 30
 35

acesta, vechii Dați sau rămășița Gotilor; că totodată sintu știuți: Dații, Gheții și Gotii, mărturisește Tolpentin din Dion, la viața lui Domic, iproci.

Iară hotarările Dației despre răsărit era apa Nistrul, ce să chema Tiras; despre miazăzi Marea Niagră și Dunărea; despre apus Panoniia, unde-i
5 acmu Buda; despre miazănoapte Morava și Podoliia în crăiia leșască, unde iaste și Camenița. Sântu oarecare istorici, carii dau și Podoliia și câmpii peste Nistru, până în Buh, și peste Dunăre Misiile amândoaă, unde zicem acmu Dobrogea și o parte de Ilirîc, să fie tot de Dația.

Pre un niam ce le zic Boei, Tavrستی și Scorditii, ce au eșit den
10 sâminția Franțozilor, și trăia pre lângă apa Sava și Drava; împotriva acestora s'au rădicat Dații și i-au supus; ce pre urmă, împărțindu-să, Scordestii s'au împrietenit cu Dații și prăda în Dobrogea și în părțile Panonice, unde-i acmu Țara Unguriască; de aceste mărturisește Bonfin. De acești Dați pomenește Cvint Curțius, istoricul de faptele lui Ale-
15 xandru Machedon, cum am scris mai sus, însă nu aceia Alexandrie mișcunoasă, ce-i pre limba româniască plină de basne. El scrie că sintu viniț Sahi, Dahi, Gheti, Massagheti, tot un niam, | când încă lumea 22v toată era mai rară în oameni. Și dentr'aceștie Dahi, noi zicem Dachi, precum zic și Grecii; iară Latinii și Leșii zic Dați, den care niam sint
20 Sasii den Ardial. Și era și aicea în țară la noi Sasi, până nu demultu;

acesta, vechii Dați sau rămășița Gotilor; că totodată sânt știuți Dații, Gheții și Gotii, mărturisește Topeltin din Dion, la viața lui Domiacli și a lui Traian, Iulie Capitolin în viața lui Maximin, iproci.

Iară hotarările Dației despre răsărit era apa Nistrul, la istoricii cei vechi
25 Teras să numește; despre amiazăzi Marea Neagră și Dunărea; despre apus Panonia, acum țările Budii; despre amiazănoapte Morava și Podolia în crăiia leșască, unde iaste și Camenița. Sânt o seamă de istorici, carii dau și Podolia și câmpii peste Nistru, până la apa Buhului, și peste Dunăre Misiile amândoaă, carele să chiamă Dobrogea, și o parte de Iliric să fie fost tot de Dația.
30 De acești Dați pomenește și Cvintus Curțius, istoricul de faptele lui Alexandru Machidon, cum am pomenit mai sus, însă nu Alixandriia mincinoasă, care iaste și pre limbă rumânească plină de basne. El scrie: Sahi, Dați, Ghetti, Massagheti, tot unii, sânt veniți, cum s'au zis, când încă lumea era mai rară în oameni. Și dintr'acești Dahi, noi zicem și Grecii zic Dachi; iar Latinii și
35 Leșii zic Dații, dintru carii să trag Sasii din Ardeal. Și până nu demult au fost și aicea la noi în țară;

1: rămășița Gheților C.

iară la satele cele hănești în Buğac, și acmu sint de le zic Testabani, că să trag de acel niam, și au mari istorici marturi. Limba lor iară așa veche era, dela împărțirea limbilor dela zidirea turnului la Vavilon. Au price Sasii cu Nemții: carii sintu mai vechi de dâșii? Sasii zic că Nemții au luat limba dela dâșii, iară Nemții zic că Sasii dela dâși au eșit den Saxonia; ce aceste prici le lăsăm la dâșii; noi numai pomenim cât slujește rândului nostru la scrisoarea letopisășului nostru.

5

Acești Dați sau Dachi, cum am arătat mai sus, cu 400 de ani de mai nainte de Nașterea Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, s'au așezat pre aceste locuri, și având megiiși pe Gheți, împreunându-să la un loc, trecea Dunărea, și multe prăzi și stricăciuni făcea în părțile stăpânirii Râmului, că să făcea cu toții ca la doaș sute de mii de oaste.

10

Iară Avgust Chesariu, întâiul împărat a Râmului și a toată lumea, după ce s'au străcat și s'au mutat stăpâniia Râmului că de obște, pe a căruia vreme au născut Domnul nostru Isus Hristos, precum cântă

15

iar la satele cele hănești la Buğac, și acum sânt de le zic Testabanii, că să trag și au mare istorici martori. Limba lor iară așa veche, cum am arătat când s'au despărțit limbile dela zidirea turnului Vavilonului. Au price Sasii cu Nemții, pentru mai de multe vacuri, cine sânt mai vechi de dâșii?

40^v

Ceștea că Nemții au luat dela dâșii limba, iar Nemții zic că Sasii dela dâșii au eșit din Saxonia; ci aceste prici le lăsăm la dâșii; noi vom pomeni cât slujește rândul nostru la letopiseșul nostru.

20

Acești Dați sau Dachi, cum s'au arătat mai sus, cu 400 și mai bine de ani mai nainte de întruparea Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, s'au așăzat pre aceste locuri, și având megiiși pe Gheți, împreunându-se la un loc trecea Dunărea, și multe prăzi făcea în părțile stăpânirii Râmului. Ca 200.000 de oaste să făcea de toți de pre un neam ce le zic Boi, Tlavistri și Scurdastii, carii au eșit din seminția Franțozilor și trăia pe apa Travei și Savei; împotriva acestora s'au rădicat Dații de i-au supus; și pre urmă împărțindu-se Scurdistii, să tovăroșiia cu Dații de prăda Dobrogea în părțile Panonii, unde iaste acum Țara Ungurească; acestea mărturisește Bomfin.

25

30

Iară, deaca au stătut întâiul monarhul al Râmului și a toată lumea, Avgust Chesar, după ce s'au mutat și s'au stricat stăpâniia Râmului cea de obște, pe a căruia vreme au născut cu întrupare Mântuitoriul lumii Domnul nostru Isus Hristos, precum cântă

35

15: s'au născut C.

27: Boit B.

biserica noastră în sara născutului : ВІВІСЕТЬ ЄДННО НАЧАЛСТЕБЮЩІС НА ЗІМАН adică : « Avgust însuși stăpânind pre pământ »; acest împărat, Avgust Chesariu, au pornit împotriva Dachilor oaste 50.000 cu oamenii săi Curio și pe urmă cu Lucul, carii au străbătut cu oștile rămlenești până la marginile Donului și la Marea Niagră și abia au supus pre Dachii supt ascultarea împărăției Râmului, de au căutat Dații a dare bir la visteriia împărăției Râmului.

Iară scrie Ioan cel Mare în istoriia « De năroade » zicând : « Gottii la ostrovul Scandanavii sau Scandiia, curund după potop s'au așezat ».

Iară Ammii Marchel, la carte XXVII, cu socotiala a tuturor scriitorilor ailor, precum Dații sintu mai vechi decât Ungurii, veniți la Ardial și în locurile acestea unde sintem noi; că, în vremea ce vinisă Dații pe aicea, nu era în Țara Unguriască niceun Ungur; iară Dații cu câteva sute de ai mainte de Hristos, cum am scris mai sus, au ținut aceste locuri până la Traian, împăratul Râmului, precum vom scrie la rândul său. Și Filip, tatul lui Alexandru Machedon, precum mărturisește Iornand, legând pace cu Gotii, și-au luat și fămee pre Scodopa, fata lui Gottil, craiul Gotilor, cum cu legătura aceia să-ș întăriască împărăția Machedoniei. Iară Dația, zice Iornandu, Dația cea veche,

23^r

biserica noastră în vecerniia agiunului Nașterii : ВІВІСЕТЬ ЄДННО НАЧАЛСТЕБЮЩІС НА ЗІМАН iproci, adică : Avgust însuși stăpânind pe pământ; acest Avgust Chesar au trimis împotriva Dachilor 50.000 de oaste cu hatmanii săi cu Curio și pe urmă cu Luculus, carii au străbătut cu oștile Râmului până la marginile Donului și la Marea Neagră și abia au supus pe Dachii supt ascultarea împărăției Râmului, de au căutat Daților a da și bir împăraților Râmului.

Iară scrie Ioann cel Mare în istoriia « De năroadele » de zice : « Gottii la istovul Scandinavii sau Scandiia, curând după potop s'au așăzat ».

Iară Amie Marchel, la cartea XXVII, cu socoteala tuturor scriitorilor anilor, precum Dații sânt mai vechi decât Ungurii veniți în țările Ungurești, la Ardeal și în părțile acestea unde sântem noi; că pe ce vreme nemerise Dații într'aceste părți, iar în Țara Ungurească niciun Ungur nu era; iară Dații, precum am scris, mai înainte de Hristos cu câteva sute de ani au ținut aceste țări până la Traian, împăratul Râmului, de care vom scrie la rândul său. Și Filip Machidoneanul, tatăl lui Alexandru Machidon precum mărturisește Iornald, legând pace cu Gottii, și-au luat fămee pre Medopa, fata lui Gotin, craiul Gotilor, ca cu legătura aceia să să întărească împărăția Machidonienilor. Iară de Dația, zice Iornald : Dația cea veche,

41^r

care o stăpânesc acmu și năroadele Ghepidilor, care loc stă în vedere Missii, ce-i zicem Dobrogea acmu, peste Dunăre, ca cu un brâu împregiurată, doaă căi numai având, acestea locuri că s'au chemat unde-i acmu Moldova, Țara Munteniască și Ardialul; care și Iulie Capitol la « Viața lui Maxim » și Elie Spartu întru « Viața lui Antonin » împăraților Râmului, și Filip Melanhtu, tot așa mărturisăsc de zic: « Dații era unde sintu acmu 7 cetăți »; cu carii și Martin Ieziler zicând: « Să socotesc Ardelenii de războinici Evropii aceștiia, cu Moldovenii și cu Muntenii sintu vechi Dați ». Mărturisește și Ieronim Canin de Dați, zicând: « Gheții sau Dații tot locul au stăpânit, care închide astăzi Ardialul, Țara Munteniască și Țara Moldovii ».

Iară nu multă vreme trecând după moarte lui Avgustu Chesariu și altor împărați râmlenești, în anul dela Hristos 88, în zilele lui Domentian împărat, s'au rocoșit Dații asupra împărăției Râmului; trecând Dunărea, lovit-au cu oștile în Dobrogea, unde era Ulpius Sabinul deregătoriu dela împărății Râmului de pază despre Dați, și prădară Dobrogea peste tot, și omorîră și pre acel deregătoriu, ce era de pază, cum s'au pomenit; iară craiu Daților era anume Decheval. Iară înțelegând

care o stăpânesc acum și noroadele Ghepidilor, care loc stă în vederea Misii, ce-i zic Dobrogea acum, peste Dunăre cu munții ca cu un brâu împregiurată, doară cât numai având aceste locuri că s'au chemat, unde iaste acum Moldova și Țara Muntenească și Ardealul; care și Iulie Capitol la « Viața lui Maxim » și Elie Spart în « Viața lui Antonin » împăraților Râmului și Filip Melanhtu tot așa mărturisesc de zicu: « Dații era acum, unde sânt 7 cetăți », cu care și Martin Iezelefu zice: « Să socotesc Ardelenii de războinici Evropii, aceștiia cu Moldovenii și cu Muntenii sânt vechi Dați ». Iară aicea mărturisește și Gherolan Cachin de Dați zicând: « Dații sau Gheții tot locul au stăpânit, care coprinde astăzi Ardealul, Moldova și Țara Muntenească ».

Iară, după moartea lui Avgust Chesariu și altor împărați romani, stând împărat Dominchiian, în cursul anilor dela Hristos 88, s'au rocoșit Dații asupra împărăției Râmului; și trecând Dunărea cu oștile lor, au lovit în Dobrogea, unde era ispravnic pus de împărății Râmului pentru paza despre Dați, Opius Sabinul; prinsu-l-au viu Dații pe acel Opius și l-au omorît; prădat-au toată Dobrogea, având craiu pe acele vremi Dații pre Decheval. De aceasta înțelegând

13: 80 C.

16: împărăția C.

Domentian, împăratul Râmului, de rocoșirea Daților cu craiul lor, socoti să nu rămâe în ocară numele său de Dați, fiind birnici lui, și au purces cu oști asupra Daților, având hatman oștilor sale pre Avriliie Fescu. | Și sosind la Ilirac, îndată făcură pod de vasă, legate cu coșuri 23^v
 5 pline de piatră, peste Dunăre, și de sirgu trecu cu oștile sale și Fescu și Domentian. Iară Dachii cu craiul său Decheval, încă fiind gata, la Dunăre li-au eșit înaintea Râmlenilor; și dând războiu de îmbe părțile, cu multă vărsare de singe, rămas-au izbânda la Dați, și luară toată tabăra Râmlenilor; și s'au întorsu Domentian împărat cu multă rușine
 10 la Râm.

Scriu unii de zic că Domentian, vrând să-ș acopără ocară și să zică că el au biruit pre Dați, poroncit-au să-i iasă în tâmpinare tot orașul Râm, ca unui biruatoriu să-i facă cinste; ce mai mare ocară și batgocură au adus asupra sa Domentian împărat cu acea fală a lui mincunoasă.

15 N'au mai cutezat apoi Domentian a face războiu cu Dații, ce încă au legat de le da și bir Daților; și au luat bir în 20 de ani și mai bine Dații dela Râmleni până au stătut Traian împărat Râmului, de au bătut și au spartu pre Dați de pre aceste locuri, că prăda Dații țările ce era închinat la împărăția Râmului. Pentru aceia au luat bir, precum și Leșii

20 Domentian împărat, au socotit să nu să lasă în ocară Daților, carii și birnici era Dații împăraților Râmului; au purces singur cu oștile sale asupra lui Decheval, craiul Dachilor, și era hatman lui Domentian împăratul Avreliei Fusc. Și, după ce au sosit oștile râmlenești, cu Dometian împăratul, la Iliric, au făcut pod peste Dunăre din vase și coșuri umplute cu piatră, și de sârg trecură
 25 oștile lui Dometian cu hatmanul lor Avreliei Fosco. Ci și Dații cu craiul lor Decheval era cu oștile sale gata la Dunăre; și s'au făcut un războiu mare de amândoa părțile cu mare vărsare de sânge și biruiră Dații pre | Râmleni și-i răsipiră de le-au luat toată tabăra; iară Domentian s'au întors rușinat la Râm.

30 Însă au socotit Domentian împăratul să amistiuiască despre Râmleni ocară sa, s'au arătat că s'au înturnat cu izbândă; ci aceia mai multă ocară și batgocură i-au arătat asupra sa Dometian.

35 Ce pre urmă i-au căutat lui Domentian a da o sumă de bani din vistieria Râmului Daților, cum și în vremile noastre da Moscalii și Leșii Tătarilor cojoace să nu le prade țările; că prăda și Dații cu călărimea țările supuse

8: mare vărsare C.

și Moscalii până nu demultu, ce acmu în zilele noastre, da cojoace Tătarălor, să nu le prade țările, scrie Topeltin.

Iară pecetea Daților era doi lei cu gurile căscate unul spre altul, și diasupra lor era coroane.

Trăit-au Dații pre aceste locuri cinci sute și mai bine de ani. Deci s'au răsipit Dații de pre aceste locuri de puterea lui Traian c'au vinit asupra lor. 5

împărăției Râmului 20 de ani până la răsipa lor de Traian și lua Dații bir din vistieria Râmului, scrie Topeltin.

Iară semnul sau pecetea Daților era 2 lei împotrivă unul altuia cu gurile căscate, și desupra leilor coroană, precum pentru deschisul minții s'au zugrăvit stema Dații, cum vezi aici. 10

Trăit-au Dații dară pre aceste locuri 500 de ani, până la răsipa lor de Traian împăratul Râmului.

Capitolul este alcătuit din extrase copiate sau traduse din: Miron Costin, *I. c.*, p. 19, 25, 26; Antonii Bonfinii, *Historia Pannonica*, p. 5, 14, 24 și Laurentius Toppeltinus, *Origines et occasus Transsylvanorum*, p. 8, 24, 74, 75 și 76.

Pentru împărăția Râmului și pentru hotarăli ei

CAP VII

Impărăția Râmului, căria în putere și în lățime n'au fost nicio împărăție de când iaste lumea, citește istoriile Râmului și a lumii și vei
5 afla de mărimea ei, și altă mai mare împărăție decât aceasta n'au fost. De a'asta împărăție afla-vei și la proroci, ales la Daniil cu dezlegarea visului | lui Navohodonosor, împăratul Asiriii. De aceasta împărăție 24^r afla-vei că cântă și svinta beserica a noastră, în sara Nașterii Domnului și Dumnezăului nostru Isus Hristos: *ВѢСѢТЪ ЕДИНО НАЧАЛСТВОУЩЕ*
10 *НА ЗЕМАН*, adecă: Avgust singur domnia pre pământu, iproci.

Aicea veni rândul să pomenim de Traian împăratul Râmului carele au venit asupra lui Decheval craiul Dașilor de au descălecat cu Râmleni țărăle Dașilor, pomenind întâi de împărăția Râmului și de hotarăle ei pentru mai deșchisă voroavă a istorii noastre

15

CAP VII

Impărăția Râmului căria putere și lățime asemenea n'au fost nicio împărăție de când iaste lumea, de mărirea ei citește toate istoriile lumii, mai mare nu vei afla alta nici pre aceste vacuri de acum, nici în cele trecute. De a'astă împărăție vei afla și prorocii, ales la Daniil Prorocul, cu dezlegarea visului
20 lui Navohodonosor, împăratul Asiriei. De această împărăție cântă și sfânta biserica la vecernia Nașterii Domnului Dumnezeu și Mântuitorul Isus Hristos: *ВѢСѢТЪ ЕДИНО НАЧАЛСТВОУЩЕ НА ЗЕМАН* adecă: Avgust singur stăpânind pământul.

4: istoriile lumii C.

Acest Avgust, împărat Râmului, au stătut cel întâi după stăpânia cea de obște, de sfătuia Râmul cu obște. In zilele acestuia, au născut Hristos Mântuitorul lumii den Prea curata Feçoară Mariia.

Numele său să trage de pre orașul Roma, noi zicem Râmul, care oraș iaste în Italia pe apa Tivrului. Iară începutul împărăției aceștia iaste den Troada, care o au răsipit-o Elenii, având multă vreme războiu cu Troadenii, pentru răpirea Elenii, fâmeii lui Menelau, de Alexandru, fișorul lui Priam, împăratul Troadei; pentru care fâmee să o întoarcă domnu-său, de unde o răpisă, pururea sfătuia doi domni de Troada, anume: Antenor și Enea, ce mazădind pre alți domni svecnici feșorul lui Priam, să nu dea pre Elena, s'au trăgănat svada până la stângerea de tot a Troadei. Și n'au hălăduit nime altul, nice în cetate, nice în olatele ei, fără acești doi, ce s'au pomenit, Antenor și Enea cu gloatele lor; ori că știia Grecii sau Elenii că acești doi domni sfătuia spre bine pe Troadeni, și i-au lăsat de nu i-au gonit, ori ei, cunoscând la ce trage lucrul, s'au păzit de vreme; și au eșit cu oamenii săi, și s'au încărcat în vase, și s'au dus în lume. Deci Antenor au descălecat Veneția pre pământul Italiii.

42^r Acest Avgust, împăratul Râmului, au împărătit întâi după stăpânirea cea | de obște, de să stăpânia Râmul — cu sftcnici — de obște. Și în zilele acestuia au născut și Mântuitorul lumii, Fiiul și cuvântul lui Dumnezeu, din Prea-
curata Feçoară Mariia.

Numele său să trage după orașul Roma, cum zicem noi Râmul, care oraș iaste în Italia, pre apa Tivrului, curătoare în Marea Albă, cu cale de câteva zile mai jos de Râm, din izvorul munților Italiei început. Iară începutul aceștii împărății iaste dela Italia — care iaste mai veche decât Râmul și decât începutul aceștii împărății — iaste din Troada, care o au răsipit Elinii sau Grecii, trăgând multă vreme război cu Troadenii, pentru mare strâmbătate a lor ce să făcuse Troadenii cu furtișagul Elenii, femeii lui Menelau, de Alixandru Paris, feșorul lui Priam, împăratul Troadei, care fâmee să să întoarcă Grecilor pururea sfătuia doi domni din Troada: Antenor și Enea. Ci mazădind pre alți sftcnici domni feșorul lui Priam să ție cu dânsul, să nu dea pre Elena, s'au trăgănat sfada până la de tot stingerea a Troadei. Cât nimini n'au hălăduit, nici cetatea, nici olatele ei, fără numai acești doi domni, ce s'au pomenit, Antenor și Eneas cu gloata lor; ori că știind Grecii că aceia sfătuia spre bine și nu i-au gonit, ori că ei, ca niște oameni cunoscători la ce trage lucrul, s'au păzit mai de vreme și au eșit cu casăle și cu oamenii săi încărcăți în vase. Din carii Antenor au descălecat Veneția în pământul Italiei.

Iară Eneas pogorînd mai ȝos, au abătut la marginea iar a Italiiei, unde domniia Latin Craiul o parte de Italia. Îndemnat și de prorociei lor păgânești, au început svadă cu acel craiu anume Latin, după a căruia nume să numește limba lătiniască.

- 5 Nu era acele locuri, pre atunci, cu oameni deși așezate, și singur craiul îmbătrânit de zili, numai o fată den trupul său avea și era logodită după un domnu de Italia, anume Turnus, și era mulți domni de Italia | 24^v
nepriiatini; pre acia i-au tras Enea în partea sa împotriva lui Turnus, și a lui Latin Craiu, și cu războaie, cu multă vărsare de sînge, au biruit
10 pre Turnus, până au și perit Turnus în războiul. Deci au căutat lui Latin Craiu, a priimi pe Troadeni în țara sa în Italia, și pre Enea ginire în locul lui Turnus, că lui Enea îi murisă fămia de groază, când au văzut arzind de toate părțile cetatea Troada. Și s'au făcut Troadenii moșeni Italiiei așezați și legați între sâne, să trăiască Troadenii pre limba și pravi-
15 vila de giudeț a Italiianilor și Italiianii să priimască bozii și rugile, și obicaiurile de beserică a Troadenilor.

Deci den Enea și den fata lui Latin Craiu, iaste den sămînție în sămînție născuți doi frați, anume: Romul și Rem. Aceștia au urzit

- 20 Iar Enea pogorînd mai jos, au abătut la margini iar a Italiei, unde stăpîniia Latinus craiul o parte de Italia. Și îndemnat și de prorociei lui cei păgânești, au început sfadă cu acel craiu, anume Latinus, de pre a cărului numele și limba latinească.

- Nu era locurile acelea așa cu oameni mulți, pre acele vremi, și singur craiul îmbătrânit în zile, numai o fată avînd din trupul lui, ce era logodită
25 după un domn de Italia, anume Turnus, care avea mulți nepriiateni domni de Italia; pre aceia i-au tras Enea în tovărășie împotriva lui Turnus și a lui Latin craiul, și prin câteva războaie, cu multă vărsare de sînge, înfrîngînd pre Turnus până și la perirea lui în război. Numai ce au căutat lui Latinus craiul | a 42^v
priimi pre Troadeni în țara sa, în Italia, și pre Enea ginire în locul lui Turnus, că lui Enea îi murise Doamna de groază, când au văzut arzînd de toate părțile Troada. Așa s'au făcut Troadenii moșneni Italiei, așăzați și legați întru sine cu Italiianii, să trăiască Troadenii pre limba și pe praviile de județe a Ita-
30 lianilor, și Italiianii să priimească bozii și rugile și obiceiurile de biserica Troadenilor.

- 35 Și dintr'acest Enea cu fata lui Latin craiul, din neam în neam s'au născut doi frați, anume: Romul și Rem, carii au urzit

8: acia domni C.

orașul Râmul, pre giumătate Romul și pre ġumătate Rem. Și încă neînnălțate fiind zidiurile, au vinit într'o zi Rem să vază sporiul lucrului frăține-său, dencătro zădiia Romul, și vrând să facă șagă, au sărit peste zidiul frăține-său; iară frate-său, în loc luând sămnu și piezi răi orașului, apucă un fuște, și lovi pe frate-său Rem prin mijlocul trupului, și căzu mortu la pământu. 5

Iară Romul, stând diasupra trupului, i-au zis: « Așea să petriacă toți carii ar vrea să sae zidiurile acestea ». Și au rămas singur Romul urzitoriu orașului și crăiei, după a căruia nume iaste orașul Roma sau Râmul, cum zicem noi, și după oraș și numele împărăției. 10

25^r Fost-au această împărăție de începutul ei supt craiu dela Romul, craiul cel dentăi, până la Tarcvinie Superbus, adecă mândrul. Iară un fițor acelu Tarcvinie Mândrul, au făcut silă unii doamne, la casa ei, nefiind domnu-său acasă. Și după aceia silă, acea doamnă, anume Lucreția, den pat nu s'au sculet, ce de sirgu au scris la bărbatul ei, unde era, și la un unchiu al său, ce era vestit svetnic la Râm, anume Brut, să vie cum mai de sirgu la dânsa, că i-i despre moarte. Și dacă viniră și 15
întară în casă unchiul acei fâmei și bărbatul ei, | iară ia au zis:

Roma orașul, zidind pre jumătate Romul și pre jumătate din oraș Rem. Și încă neînnălțate zidurile, au venit într'o zi Rem să vază sporiul lucrului frăține-său, în partea unde lucra Romul, și vrând să facă șagă, au sărit peste zidul frăține-său răsând; îndată frate-său Romul, luund semn de piezi rele orașului, au apucat un fuște și au lovit pe frate-său Rem prin mijlocul trupului, și au căzut Rem mort de rană. 20

Iar Romul asupra trupului stând, au strigat: « Așa să petreacă tot carele va vrea sa sae zidurile acestea ». Și au stătut însuși Romul urzitoriu și orașului și crăii; de pe a căruia nume iaste și numele orașului Roma până astăzi și despre oraș și numele împărăției. 25

Fost-au această împărăție începutul său dela Romul, craiul dintăi, supt crai până la Tarcvinie cel Mândru, Râmlenii îi zic Tarcvinus Superbus, adecă 30
mândrul. Aceluia un fecor ce aveau au făcut silă noaptea la casa unui domn, nefiind acasă domnul, anume doamnei sale Lucreția. Carea după acea silă din pat nu s'au mai sculat, ci au scris la bărbatu-său, unde era, și la unchiu-său, vestit sfetnic pre atunce în Râm, anume Brut, să vie mai de sârg la dânsa, că iaste spre moarte. Și, deaca au sosit și au intrat în casă și unchiul și bărbatul 35
Lucreții, i-au zis:

11: dela din B. 16: svetnic și sinatoriu C.

« Nu vă apropiați de patul meu, spurcat de fișorul lui Tarcvinie; ce, de iaste trupul silit, nevinovății mele, moartea mea va fi martur ». Și scoasă un cuțit de supt perină ce-l gătisă de aceia triabă, și s'au lovit în inemă și după câteva șasuri au murit; că n'au gândit de moarte ca aceia nice

5 bărbatul, nice unchiu-său, ce până a năvăli să apuce cuțitul, ia s'au giunghiat.

Făcutu-s'au o zarvă mare în tot orașul de fapta aceia, arătând tuturor cuțitul cruntu de singele nevinovatei fâmei și sâlă, și stătu tot Râmul și olatele de au giurat cu Brut, ca să nu mai sufără crai peste înși mai

10 mare. Iară Tarcvinie Împăratul, urît și părăsit de toți svetnicii și slujitorii lui, pentru spurcata faptă, au fugit la Franțozii. Și dela acia luând agiutor, s'au ispitit cu sila să apuce împărăția Râmului, ce tot în deșertu s'au întorsu, gonit și răsipit și n'au mai dobândit c'au pierdut în viața lui, nice el, nice altul. Și de atunci s'au cârmuit acea împărăție tot cu

15 sfatul sinatorilor, până la Avgust Chesariu, cinci sute și mai bine de ani.

De mirat lucru că așasta împărăție, la statul și lățimea ei cât au venit tot într'acele cinci sute de ani den cârma svetnicilor. Și alegea ei cu svatul, den an în an, câte doi mai mari, căroră le zicea consuli,

20 « Îngăduiți, nu vă apropiați de patul meu spurcat de feșorul lui Tarcvinie; iar trupul de iaste și silit, nevinei mele moartea mea va fi martor ». Și au scos cuțit de supt perină, gătit de acea treabă, și s'au lovit cu cuțitul în inimă; au năvălit bărbatul și unchiu-său la pat, ci în deșărt | că căzuse cuțitul cu rana adânc, din care rană în câteva șasuri au murit Lucreția.

25 Făcut-au mare zarvă și turburare în tot orașul de o faptă ca aceia și s'au strâns tot orașul la Brut, căroru s'au arătat fapta feșorului lui craiu și cuțitul crunt de sângele nevinovatei fâmei și sila; au stătu tot Râmul și olatele de au giurat cu Brut, ca să nu mai sufere crai asupra lor. Iară Tarcvinie craiul, urît și părăsit de toți slujitorii lui, pentru spurcata faptă și sila aceia, au fugit

30 la Franțozii, dela carii luund ajutoriu, s'au ispitit cu sila să apuce scaunul crâii Râmului; ci tot gonit și răsipit s'au întors și n'au mai dobândit ce au pierdut în toată vieța sa, nici el, nici altul. Și de atunci s'au cârmuit acea crăie tot supt sfatul sinatorilor, până la Avgust Chesariul, 500 și mai bine de ani, precum și acum să cârmuesc Venețianii.

35 De mirat lucru că așastă împărăție, la câtă putere și lățime au venit tot într'acele sute de ani de supt cârma sfetnicilor au crescut. Și alegea ei cu sfatul, din an în an, câte doi mai mari, căroră cu numele boerii le zicea consules,

adecă capetele svatului; și mai mare era acestu nume consuli decât împă-
rator; că acestu nume împăratore era a hatmanilor, carii mergea în vr'o
parte cu oștile. Iară, dacă să întorcea den oști acasă, nu să mai chema
împăratore, ce iară pre numele lui să numia; împăratore să zice poron-
citoriu. Iară pe urmă, pentru izbânzi ce făcea acei împăratore, s'au
numit împărații, și au eșit mai mare și mai de cinste numele împăra-
ților decât a crailor.

5

Hotarăle aceștii împărații a Râmului, mai necuprinsă sintu, că nu
cu munți sau cu ape curătoare, cum vedem acmu, că despartu crăii
25^v de crăii și împărații de împărații, ce den toate părți au fostu hotarul 10
marea, ocehanul, care încungiură pământul. Începând den părțile
despre miazănoapte, ochianul cela ce încungiură Englitera, și tot acela
ocehan și despre apus și despre Hișpania și Portugalia, și despre apus
să trage tot acela ochian, încungiurând tot pământul despre amiazăzi,
pe după Africa, noi zicem Barbarezii, până vine la Marea Roșie, care 15
iaste între Eghipt și Aravia. Câte împărații, crăii, domnii și țări sintu
de le încungiură ochianul, precum s'au pomenit mai sus, toate supt
ascultarea împărații Râmului au fost.

adecă capetele sfatului, consilius latinește iaste sfatul; și mai mare era acest
nume de boierie consul decât împăratore; că acest nume împăratore era hat-
manilor, carii ducea în vr'o parte oștile și era cu acest nume numai până era 20
în oaste. Iară, deaca să întorcea acasă sau la Râm, nimini nu să numia impe-
ratori, ci iară pe numele lui ce avea dintâiu. Împăratore va să zică poruncitor,
care nume apoi, acei împăratore adecă hatmani au căzut pentru mare izbândă
ce făcea de să numesc împărații cu dânsul, și au eșit mai mare și mai de cinste 25
decât numele crailor.

Hotarăle aceștii împărații, a Râmului, mai necuprinse sânt, ca nu cu nis-
careva munți sau ape curătoare, cum vedem acmu, care desparte crăii de
crăii, și împărații de împărații, ei din toate părțile i-au fost hotar marea, ochia-
nul, carele încungiură pământul. Începând din părțile despre miazănoapte, 30
ochianul cel ce încungiură Englitera, și tot acel ochian pe despre apus
43^v pe după Ișpania și Portugalia și despre părțile apusului să trage tot
acel ochian, încungiurând tot pământul despre amiazăzi, pe după Africa,
noi zicem Barbarezii, până vine la Marea Roșie, care iaste între Eghipt
și între Aravia. Câte împărații, crăii, domnii, și țări sânt de le încun- 35
giură ochianul, precum s'au pomenit mai sus, toate supt ascultarea Râmului
au fost.

Încă mai spre răsărit dela Marea Roșie, dela ochianul de amiazăzi, tăind pre uscat: Araviia, Assiriia, până la muntele Caucas, între Hindii și Parthii, și până în Marea Caspiia, cu Armeniile amândoaă, și câte țări sintu între Marea Caspii și Marea Niagră: Ghiurgii, 5 Mengrili, Cerchezii și alte țări, și de acolo apa Donul și Volha, toate supt ascultarea Râmului au fostu! Și dela Tartariia cea Mare, ce să zice acmu Iuzbec, hanii cei mari dela Râm lua stiag de hăanii. Numai cu Hindii n'au încheiat lumea toată despre răsărit. Și viniia și de acolo multe țări să să închine; ce dela o vreme nice și-ii mai primiiia dela locuri 10 așa depărtate. Și unghiul cestaltu la ochian, unde sintu acmu Șvezii și Daniia, și unghiul spre apa Renului, pre aceste țări nemțești, că și Șvezii și Danii tot Nemți sintu, și un niam nu i-au putut supune nice într'un chip Râmlenii până la îndreptatul acei împărății în multe părți. Și câtă oaste au pierdut cu Nemții, bătănd războaie, cu cea 15 parte de lume, nu o ar fi pierdut. Însă numai o parte de Nemți supuși nu au fostu, iară cât ține Renul apa și acele ce sintu piste apa Renului, multe locuri au fostu supus, cum și Englitera, Franțozii și toată Hișpaniia.

Încă mai spre răsărit dela Marea Roșie, dela ochianul dela amiazăzi, tăind 20 pre uscat până la Araviia, Assiia, Sirii, până la muntele Cafcas, între Hândii și Parthi, și de acolo până în marea ce să chiamă Caspia și Marea Neagră: Giurgii, Mingreli, Cerchezii și d'alte țări, și de acolo apa Donul și Volha, toate supt ascultarea Râmului au fost. Și dela Tartariia cea Mare, ce să zice acmu Iuzbec, hanii cei mari dela Râm lua steag de hănie. Cu Hândii numai 25 n'au încheiat lumea toată despre răsărit. Și veniia și de acolo multe țări să se închine; ci dela o vreme nu și-i mai priimiia ca locuri depărtate. Și unghiul cestalt la ochian pre unde sânt acum Șvezii și Daniia, și unghiul spre apa Renului, pre aceste țări nemțești, că Șvezii și Danii tot Nemți sânt și un neam, nu i-au putut supune Râmlenii nici într'un chip, până la îndrep- 30 tatul acei împărății în multe părți. Și câtă oaste au pierdut cu Nemții, bătănd războaie cu acea parte de lume, nu ar fi pierdut. Însă numai o parte de Nemți supuși n'au fost, iară cât ține Renul apa și cele ce sânt pe lângă apa Renului, multe locuri au fost supuse cum și Engletera, Franțoi și toată Ișpania.

1: dela amiazăzi C.

26^r Caută acmu cu cugetul întru atâta mulțime și lățime de lume, câte mari | împărății sintu acmu, cum iaste: Englitera, Franțozul, Hișpaniia, Nemții până la Renu, Africa, Fesul, Afri, Livii, iproci, tot Eghiptul, Habeșii și împărăția Assiriei, Persul, Armeniile, Capadochiia, toată Greția și Machedonia, Iliria, Dachiia, unde sintem noi acmu, și alte țări și ostroave, și pre ochian, și pre Marea Albă și pre Marea Niagră, și pre Marea Caspia, la toate acestea eșia pași dela Râm, la unele pe un an, la altele pe trei ani, <și> mai mulți, care nu-i mai pomenim anume țările și olatele. Pași eșia și la Ierusalim, la țările jidovești tot dela ačasta împărăție, cum scrie și la Svinta Evanghelie. O samă de țări mai departe, supt crai birnici îi lăsa pre unii, ales la Africa, Eghiptul, Armenia; iară celelalte cum iaste Hișpania, Englitera, Franțozii, Nemții până la apa Renului, Italiia, țările grecești, țările Ierusalimului, Anadolul, ostroavele toate, cu senatorii, svecnicii Râmului, să otcârmuia, pentru ce au zis un filosof a lui Pir, craiului Epiroților, sau Arbănașilor, când l-au trimis în solie la Râm, că au văzut svatul lor de împărați adunat. Ce cât ne trebuie la rândul istoriei noastre, ne agiunge atâta și de împărăția Râmului. 5 10 15

44^r Caută acum cu cugetul întru atâta mulțime și lățire de lume, câte mari împărății sânt acum, cum iaste Engletera, Franțozii, Ișpania, Nemții până la apa Renului; la Africa, Fesul, Afri, Liviile, Maroh, Penni, tot Eghiptul, Habeșii și împărăția Asirii, Persul, Armeniile, Cappadochiia, toată Greția și Machedonia, Iliriia, Dachiia, unde sântem noi acum, și alte țări și câte ostroave și pre ochiian, și pre Marea Albă, și pre Marea Neagră, și pre Caspiia, | la toate acestea eșia pași dela Râm, la unul pre un an, la altele pe trei ani, mai mulți; câteva coale de hârtie s'ar mai lungi de așta a mai pomeni anume țările toate. Pași eșia și la țările jidovești dela ačastă împărăție la Ierusalim, de care lucru deșchis te va învăța sfânta evanghelie a patru evangheliști. O seamă de țări mai departe dintr'acestea, supt crai birnici îi lăsa la Africa, ales Eghiptul, Armeniia; iară celelalte cum iaste Ișpania și Engletera, Franțozii, Nemții până la apa Renului, Italia, țările grecești, toate țările Ierusalimului, Anadolul, ostroavele toate, cu sinatorii, adegă cu svecnicii Râmului să ocârmuia. Pentru aceia au zis un filosof al lui Pir, împăratul Epiroților, adegă Arbănașilor, când l-au trimis în solie la Râm, că au văzut sfatul lor de împărați adunați. Ci cât ne trebuie la rândul istoriei noastre, ne agunge atâta și de împărăția Râmului. 20 25 30 35

Capitolul este copiat din Miron Costin, o. c., pp. 18—24.

*Pentru Italiia de unde au eșit niamul moldovenescu după răsipa
Dachilor den locurile acestea*

CAP VIII

5 Toate lucrurile, când să spun dela începutul lor, să înțăleg lesne,
cum și de niamul moldovenesc a pomeni ne vine rândul aicea.

Țara Italiei iaste dreptu spre apus, cum să prinde de aicea dela noi,
nice așa departe de țara noastră, că dela Beligradul dela Dunăre, mer-
gând 30 zile, cum mergu negușitorii, agiungu la Veneție, care iaste
pe locul Italiei.

10 În statul său iaste între mări ca și Greția, că dencoace despre noi
să închide cu o limbă de mare, ce iasă den Marea Albă, ce să chiamă

*Pentru Italiia de unde au eșit neamul moldovenesc după răsipa Dachilor
din care țară au eșit strămoșii Moldovenilor*

CAP VIII

15 Tot lucrul deacă să începe a-l spune din ceputul său, mai lesne să înțe-
lege și neamul moldovenesc fiind dintr'o țară ce să chiamă Italia, a pomeni
și de Italia aicea ne trage rândul.

Țara Italiei de aicea dela noi drept spre apus, nu așa depărtată de țara
noastră, că dela Beligradul ce iaste pe Dunăre, unde întră apa Savei în Du-
năre, negușătorește mergând, iaste cale de 30 zile până la Veneția, și Veneția
20 iaste în pământul Italiei.

În statul său stă între mări ca și Greția, adică țările | grecești, că dincoace
despre noi să închide cu o limbă de Marea Albă, căriia îi zic Venețianii colfi

44^v

26^v aceea apă colfo de Veneția, cum zic Venețianii, | și să chieamă cu altu
 nume: Marea de Adriia; iară mării den care iasă acea limbă îi zic Latini:
 Marea Mediteranium, adecă marea den mijlocul pământului; iară alții
 și noi zicem: Marea Albă. Iară despre ceialaltă parte, despre apus,
 izbucnește iarăș dentr'aceiaș Mare Albă un unghiu de mare, însă nu 5
 cu atâta lungime, cum iaste limba častalaltă despre noi; și pre acela
 unghiu dentr'acolo iaste Enuia, noi zicem Enovezii; însă dentre aceste
 doaa limbi iasă Italiia, și în dricul pământului spre miazănoapte, de
 acolo până la hotarul Franțozilor.

Hotarale ei despre răsărit, cum s'au zis despre noi, limba de mare, 10
 și apoi țările împărăției nemțăști: Stiria, Carintia, Avestria; despre
 miazănoapte, Franțozii; despre apus, Hișpania; iară despre amiazăzi
 să închide cu Marea Albă, și tot aceia iaste care să întinde până la
 Țarigrad, Marea Albă.

Are Italiia domnii împărțite pre locurile ei, cum avea și Greția 15
 într'o vreme, a căror domnii și țări sint numerile acestea: Liguria, Tus-
 cana, Umbria, Sabina, Latium, de unde iaste limba lătiniască și dela
 Latin craiu; Neapolis crăie supt craii Hișpanii, Calabria, Apulia,

de Veneția, adecă limbă sau grumazi de Veneție. Să zice și Marea Adriaticum,
 Marea de Adriia. Iară mării din care iase limba aceia, să zice latinește marea 20
 Miditeranium, adecă marea de mijloc de pământ, iar Turcii, Grecii și alții
 zic Marea Albă. Iară dintr'aceiași mare Albă, un unghiu de mare, însă nu cum
 iaste limba častălaltă despre noi, și la acelalalt unghiu iaste Genua, cum zicem
 noi Ianovezii; însă într'aceste imbe limbile iasă Italia din dricul pământului
 spre amiazănoapte, de acolo până la hotarul Franțozilor. 25

Hotarul iaste despre răsărit, despre noi cum s'ar zice mai sus, limba de
 mare, și apoi Stiria, Carintia, Avstria, țările împărăției nemțăști; despre
 miazănoapte, Franțozii; despre apus, Hișpania; iar despre amiazăzi să în-
 chide cu Marea Albă; și tot aceia iaste care să întinde până la Țarigrad, de care
 s'au pomenit mai sus, Marea Albă. 30

Așa are Italia domnii în sine împărțite, cum și Greția avea într'o vreme,
 căror țări și domnii sânt numerile acestea: Leguria, Toscana, Umbria, Sabina,
 Lațium, de unde iaste limba latinească dela Latin craiul; Neapolis crăia supt
 crai Hișpania, Calambria, Apulea,

Romania, Istria, Hetruria, Campania, iproci, care le trec cu condeiul nostru pentru zăbava.

Iaste țara Italiei plină, cum să zice, ca o rodie de cetățî și de orașe iscusite; mulțime și desime de oameni, cu bișug de tot feliul de roadă și iscusenii; pentru aceia i-au zis: raiu pământului, Italiei. A căruia pământu, orașăle, grădinile, tocmelele la casă, cu mare desfătare traiului omenescu, cât nu-i în toată lumea supt ceriu, blându, voios și sănătos, nice căldură mare vara, nice erni greli. De grâu, de vin bun și ușor, de untdelemn, mare bișug; poame de tot feliul: chitre, naramză, alămâi, zahar.

Oameni iscusii peste toate niamurile, stătători la cuvântu, neamăgei, blânzi, și cu oamenii nemernici îndată să prietenesc, cum ar fi de ai săi, cu mare omenie; pentru aceia le zic gintilomi, cum zic Grecii, celebii; iară și în războaie neînfrânți într'o vreme, cum vei ceti de dânșii la istoriile Râmului.

Acea țară iaste acmu scaon și cuib a toată dăscăliia și învățătura; cum era într'o vreme Athina la Greci, acmu Padova în Italiia, așa de

Romania, Istria, Hetruria, Campania, și mai sânt țări mărunte, care le trecem cu condeiul pentru zăbava.

Iaste țara Italiei plină, cum să zice, ca o rodie, de cetățî și orașă; mulțime și desime de oameni, târguri vestite pline de tot bișugul și pentru mare iscusenie și frumusețe a pământului aceuia i-au zis: raiul pământului, Italia. A căruia pământ, orașăle, grădinile, tocmelele caselor lor, cu mare desfătăciune neamului omenesc, nu are toată lumea supt ceriu blând, voios și sănătos, nici călduri prea mari, nici erni grele. Grâu, vin dulce și ușor, untdelemn, mare bișug; și de poame de tot feliul: chitre, năramze, alămâi și zahar.

Oameni iscusii peste toate neamurile, stătători la cuvânt, nu amăgiți, blânzi, cu oamenii streini de alte țări nemăreți, îndată tovaroși cum ar fi de ai lor, cu mare omenie supt ceriu; pentru aceia le zic și gintiloni, cum zic Grecii celebii; și la războaie neînfrânți într'o vreme, cum vei afla la istoriile Râmului, de vei citi de dânșii.

Acea țară iaste acum scaunul și cuibul a toată dăscăliia și învățătura, cum era într'o vreme Athina la Greci, acum Padova în Italia și altele

iscusită și trufașă în meștersuguri. Iaste Italiia mai veche decât Râmul
adecă Roma, și decât împărăția Râmului, ce s'au zădit în țara Italiei,
de acei domni den Troada: Antenor și Enea, cum s'au pomenit mai
sus; Antenor Veneția cu olatele ei, iară Enea Râmului și împărăției
lui începătoriu și rădăcină-i iaste.

5

iscusite și trufașă mesteșuguri. Iaste Italia mai veche decât Roma, adecă
Râmul și împărăția Râmului, care s'au urzit în țara Italiei, după ce au
nemerit dela Troada, cum s'au pomenit mai sus: Antenor și Eneas; din
carii Antenor Veneției și olatelor ei, iar Eneas Râmului și împărăției ei înce-
pătoriu și rădăcină iaste.

10

Pentru numele Moldovenilor și a Muntenilor după ce au descălecat Traian

CAP IX

5 Numele Italiia iaste vechiu la toate istoriile cele vechi lătinești, de pe Ital craiul lor. Nemții Italiianului îi zic Valleos, și noă Moldovenilor și Muntenilor iară așa ne zic Valleos. Franțozii Italianului zic Valașhos. Leșii Italianului zic Vloh și noă Franțozii Valașhos, și Leșii Voloșin ne zic; iară Muntenilor dela o vreme au luat Leșii de le zic Moltan adecă Oltian. Ungurii Italiianului zic Olaș, iară Moldovanului și Muntianului, Olah. Și Țărâi Italiei Leșii zic: Vloșca zemea, 'adecă 10 Țara Vlohului, iară țărâi noastre zic Volosca zemea.

Caută-te acmu, cetitoriule, ca într'o oglindă, și prăvește de unde ești, lepădând dela tine toate celelalte basne, câte unii au însămnat de

De numele Moldovenilor și a Muntenilor după ce au descălecat Traian

15

CAP IX

Numele Italiei iaste vechiu la toate istoriile vechi latinești, de pe Ital craiul lor. Nemții Italianului zic Valleos, și noao Moldovenilor și Muntenilor iar așa Vallios. Franțozii zic Italianului Valașhosu, noao și Muntenilor iar așa Valașhos. Leșii, Italianului Vloh iar noao Voloșin. Muntenilor acum s'au luat 20 Leșii după apa Oltului și le-au mai adaos tiparnicii o slovă M de le zic Montan, adecă Oltean. Ungurii, Italianului Olaș, iar Moldoveanului și Munteanului Olah și Țărâi Italiei așisderea Leșii Vloșca zemlea, adecă Țara Vlohului, iară țărâi noastre Volosca zemli.

25 Vezi-te acum cititoriule, ca într'o oglindă și te privește de unde | ești 45^v
lepădând dela tine toate celelalte basne câte unii au însemnat de

tine, den neștiință rătăciți, alții den zavistie, care în lume dintre niamuri n'au lipsit niceodată; alții de buiguite scornituri și deșerte.

27^v Iară nu numai numele acesta, precum ai înțăles că iaste tot unul la toate țările, și al tău, și a Italiei, precum vei înțălege și mai pre largu, 5 osăbit de numele acestor țări, că și | Grecii și Turcii ne zic Vlah, ce și dentru altele te vei cunoaște: obiceiuri, hirea, graiul, până astăzi, că ești dreptu Vloh, adecă Italiian și Râmlian.

Multe obiceiae sint a Italiianilor și trăescu până astăzi; așea den ospete nemăreți, voioși și libovnici; așea la petrecânii, la întrebare unii pre 10 alții de viață, firea, clătirea. Cine au fostu la Italia să vază pre Italian, să ia aminte; nu va trebui mai bună dovadă să ciază, că un niam sintu cu Moldovenii.

Înțălege-vii și den capul, care să va scrie de graiul acestor țări, că și limba iaste dovadă, că în graiul nostru până astăzi sint cuvintele unele 15 lătinești, altele itălienești. Să miră un istoric anume Cavație zicând: « De mirat iaste că limba Moldovenilor și a Muntenilor, mai multe cuvinte are întru sine râmlenești decât ităliienești, măcar că Italiianul, tot pre un loc cu Râmlenii ». Ce aceia nu-i divă, că Italiianii târziu ș'au scornit

tine din neștiință rătăciți, alții din zavistie, care din lume nu lipsește 20 niciodată; alții din buiguite scornituri.

Iar nu numai acesta nume, precum ai înțeles iaste tot unul la toate țările, și al tău și Italiei, precum vei ști și mai pre larg la capul deosebi « De numele 25 acestor țări, » căci Grecii și Turcii ne zic Vlah. Ci și dintr'altele te vei cunoaște: din obicei, din fire și din grai, până astăzi, că ești drept Vloh, adecă Italiian și Râmlean.

Multe obiceiuri în cest neam trăesc a Italianilor până astăzi: așa din ospețele lor, nemăreți, voioși și liubovnici, așa la petrecânii, la întrebare unii pe 30 alții de viață, firea, clătirea. Cine au fost la Italia, să vază pre Italian, să ia aminte nu va trebui mai mare dovadă să crează că un neam sânt cu Moldovenii.

Înțelege-vei și din capul, care să va scrie de graiul acestor țări că și limba iaste dovada, că în graiul nostru până astăzi sânt cuvinte unele letinește, altele 35 itălienește. Să miră un istoric, anume Cavație, zicând: « De mirat iaste că limba Moldovenilor și a Muntenilor mai multe cuvinte are în sine râmlenești decât itălienești, măcar că Italianul tot pre un loc cu Râmlenii ». Ci aceia nu-i divă că Italianul târziu ș'au scornit

limba den lătiniască, așa de iscusită și dezmiardată, cât că iaste limbă îngeriască, îi zic, și întru unele peste samă își aduce cu a noastră.

Un istoric, anume Enea Silvie, și alții pe urma și pre cărarea lui, au scris în istoria sa, cum Moldovenii, ce lăcuescu pe pământul Dachiei cei de Sus, și Muntenii în Dachia cea de ȝos, acestu nume Vlah
5 să trage de pe Fliac, hatmanul râmlenesc. Și această părere a lui Enea, nu iaste de aiurea; numai au cetit niște stihuri a unui dascal, anume Ovidius, pre care l-au trimis în urgie în Cetatea Albă Avgust, Chesariul Râmului, pentru niște scrisori în stihuri, č'au fostu scris de dragoste, de să împlușă Râmul de curvii, den scrisorile și cântecele lui.
10 Acel Ovidius au scris câteva cărți în Cetatea Albă, fiind închis, urgisit, tot în stihuri, și acolo ș'au sfârșit și viața. Pre numele lui iaste balta Vidovul la Cetatea Albă. Una den cărțile lui ce are nume de Pontu, scrie la un priiatin | al său la Râmu, anume Grețin, aceste stihuri, precum le scriem aicea pre limba noastră de pre lătinie: 28r

«Gheții ținea într'o vreme, acmu Flacus ține,
Râpa scump'a Dunării, el singur cu sine:

limbă din latinească, așa de iscusită și de dezmiardată, cum că iaste limbă îngeriască îi zic, și întru unele foarte își aduce cu a noastră ales cu aceste silave
20 dela le, voi vă, să ne. . . ., cum: la noi, la dumneata, dela tine, la dumneata, la noi, de. . . la voi, care acestea în limba latinească, adecă râmlenească, acum nu încap, ci cură fără acestea în măsurile sale.

Un istoric, anume Eneas Silvie, și alții câțiva pre urma și pre cărarea lui, au scris în istoria sa, cum Moldovenii, carii lăcuesc pre pământul Dachiei
25 cei de Sus, și Muntenii pre Dachia cea de ȝos, acest nume Vlah au nume de pe Flac, hatmanul Râmului. Și această părere a lui Eneas nu iaste de aiurea, numai au citit niște stihuri a unui dascal, anume Ovidius. Pre acel Ovidius l-au făcut surgun cum zic Turcii de l-au gonit din Râm acolo | la Cetatea Albă pre Marea Neagră Avgust Chesar, împăratul Râmului sau al Romanilor, pentru niște stihuri ce scrisese de dragoste, de să umplușă Râmul de curvie,
30 de acele ȝocuri ale lui, cum fac și Moscalii de trimit la zatocenie, adecă urgie. Acela dar dascal Ovidius au scris câteva cărți șăzând la Cetatea Albă în urgie, iar în stihuri, că și viața acolo ș'au sfârșit. Și pre numele aceluia iaste balta Vidovul la Cetatea Albă. Într'acele cărți, una ce are nume de Pont, scrie la un priiaten
35 al său la Râmu, anume Grețin, aceste stihuri. Iată că ți le însămnăzi latinește:

«Praefuit his, Graecine, locis modo Flacus, et illo
Ripa ferax Istri sub duce tuta fuit.

El au ținut Misiia în pace, cu credință,
Pre Gheți i-au scos de aicea el, cu biruință ».

Așa însămiiază aceste stihuri, pomenind pre acel Fliac, cărui numele la istoriile Râmului iaste Fulvie Fliac consul, precum să numia pre acele vremi hătmăniile lor. Și de aceste stihuri s'au legat întâi acela Enea Silvii, și după dânsul și alții. Întru acia aflu și pre Ureche Vornicul următoriu, să fie numele țărălor acestora Vlah, de pre numele acela a lui Fliac, hatmanul Râmului, cărui lucru Carion istoricul stă împotrivă, și cu acela și Topeltin de Mediași, anume zic « că cei č'au scris, cum numele Vlah, acestui niam, Moldovenilor și Muntenilor, îi de pe Fliac Hatmanul, basne sint ». Cu acești doi și alții mulți istorici, cu carii, și eu ceiu partea mea, țiiu pentru aceste dovăzi, care deșchis ț'am scris, cum toată lumea zice Italianului așa cu un nume și noaă până astăzi. Și cel Fliac, de au bătut războae cu Tătării pre Dunăre, iară la descălecatul țărălor acestora nice o triabă nu are, că târziu după

Hic tenuit Moesas gentes in pace fidei:
Hic arcu fisis terruit ense Getas »¹⁾.

Scrie și pre limba noastră, cum arată mai în ȝos:

« Gheții într'o vreme, acum Flahcus ține
Râpa scump'a Dunării, el singur cu sine:
El au ținut Misia în pace, cu credință,
Pre Gheți i-au scos de aicea el, cu biruință ».

Așa însemnează aceste stihuri acelu dascal, pomenind pre Flah, căruia numele la istoriile Râmului iaste Fulvie Flacus consul lor. Și de aceste stihuri s'au legat întâi acel Eneas Silvii și după dânsul și alții. Și întru aceia aflu pre Ureche sâracul următor, să fie numele țărălor acestora Vlah după acel Flac, hatmanul Râmului, cărui lucru Carion istoricul stă împotrivă și cu dânsul și Topeltin de Mediaș anume zic « că cei ce au scris numele Vlah, acestui neam, adecă Moldovenilor și Muntenilor, că iaste de pe Flac, hatmanul Râmului, basne sânt ». Că acești doi și alții mulți istorici, carii și eu țiiu pentru aceștea dovăzi, care deșchis am scris, cum toată lumea zice Italianului așa cu un nume și noao până astăzi. Și acel Flac, de au bătut războae cu Tătării pre Dunăre, și la descălecatul țărălor acestora nicio treabă nu are, carii sânt târziu după

z: Greci A și C.

¹⁾ Toppeltin, o. c. p. 48.

5 Fliac sintu descălecate de Traian, împăratul Râmului, den țărăle Vlohului, adecă Italiei. Fără cine doar va zice că Italiianii acestu nume Vlah au dobândit dela Fliac, care lucru n'am cetit nice la o istorie a Râmului și de Italia. Alte chipuri și capete au avut Italia, mai vestite și
mai vechi decât acel Fliac. Cum ar fi luat Italiia nume dela acela? Ce
dela Italia atâta agiunge istoriei noastre, cât am arătat cu mărturiile
și a istoricilor și a numelui ce avem dela alte niamuri; să pășim de aicea
la altele pre rându.

10 Flac descălecată de Traiian, împăratul Râmului, din țărăle Vlohului, adecă Ita-
liei. Fără cine doară va zice că Italiianii acest nume Vlah au dobândit dela
Flah, care lucru n'am citit nici la istoriile ale Râmului și de Italia. Alte chipuri
și capete au avut Italia | mai vestite și mai vechi decât acel Flac. Cum ar fi luat
Italia nume dela acela? Ci de Italiia destul cât s'au arătat la istoriia noastră
15 cu mărturiile și a istoricilor și a numelui, care avem dela alte neamuri. Să
pășim acum la altele pre rând.

46v

5: de pe acela C. 6 de Italia C.

Intreg capitolul este copiat din M. Costin, *o. c.*, pp. 13—18.

28^v *Pentru Traian împăratul Râmului și pentru oștii lui c'au venit asupra
lui Decheval craiul Dachilor și la ce vreme*

CAP X

Traian, împăratul Râmului, al șaptelea după Avgust Chesariu, la
începutul împărăției lui, era al doilea vac după Hristos, fiind papă Ana- 5
clit, cum scrie Varonie, anii 103. Traian de niamul său era Șpaniol
sau Hișpan; luat-au scaunul împărăției după Nerva, și Nerva după
Domintiiian. Și văzind la slăbiciune împărăția sosită, dentru rea și

*De Traian împăratul și de neamul și cum au stătut împărat împărăției Râmului
și de oștile lui ce au tras asupra lui Decheval craiul Dachilor și la 10
ce vreme*

CAP X

Traian, împăratul Râmului, stând al șaptelea după Avgust Chesariul, la
începutul al doilea vac după Hristos, fiind papă pe acea vreme Anaclet, cum
scrie Varonie, anul 103. Traian ce să poreclia Ulpius de neam Hișpan din 15
orașul Tudertina, născut acest împărat din streini, adecă denafară de Italia
născut și neamul lui strein, și stătu împărat și de aicea stătură și împărați ro-
mani de au mers în Roma. Cu înțelepciune și bune a streinilor au crescut, pre-
cum oarecând între craii Romanilor Tarcvinie precum au fost strein, pre
acesta Traian Conțenos Nirvas l-au luat și fecă de suflet, zicând că nu moșie, 20
ci înțelepciunea fieștecui iaste să să socotească. Scrie Dion la Nirva, začalo 3.
Și așa Traian, fiind de neam Hișpan sau șpaniol, cuprinzând scaunul împă-
răției după Nerva, iară Nerva după Domenchiian, și aflând slăbită puterea îm-
părăției, dintru rea și

2: vreme au tostu C.

desfrănată cârma împăraților răi și turbați, — că și Dioclitian și acela a lumii ocară și tiran Neron tot mainte de Traian au fost, — întâi au tocmnit împărăția în ce era străcată și viniturile ei, apoi s'au apucat de oști împotriva tuturor, carii eșisă de supt ascultarea împărăției, țări și întâi asupra Daților, Țiitorii acestor părți.

Că așa să întărisă Dații asupra împărăției Râmului, cât și bir lua den visteriia Râmului, în zilele lui Domintian și a Nervii, în doaăzăci și mai bine de ani, precum scrie Topeltin, să nu prade țările ce era supt împărăția Râmului, cum s'au scris mai sus, că și până la Italia nu hălăduia de cămbulurile ce slobozia cu călărimea lor. Cum am văzut în zilele noastre pre Tătarăi Crâmului, fiind mai puțini decât oștile moschi-cești și leșești, și dela amândoi lua daruri, să nu le străce țările cu cămbulurile lor.

Întâi dar Traian, marele împărat, la al doile vac a lui Hristos după întrupare, plinindu-să vacul întâi ani 100, rădicat-au oaste împotriva Nemților, cum scrie Dion și alți istorici după acela, și izbândind, s'au întorsu și s'au apucat a găti oști asupra Daților.

desfrănată cârma împăraților răi și turbați că și Dioclitian și cel al lumii ocară și tiran Neron toți mai nainte de Traian au împărățit — întâi au aşăzat împărăția ce era stricată și veniturile ei, apoi îndată s'au apucat de oști împotriva tuturor, carii eșise de supt ascultarea împărăției, țări și crăii; și întâi au venit asupra lui Decheval, craiul Dachilor, Țiitoriul acestor părți.

Că așa să întemeiasă Dachii asupra împărăției Râmului, cum s'au pomenit | mai sus, cât în zilele lui Domentian și a Nervei, împăraților Râmului, lua și bir din vistierii Râmului pentru să nu strice țările împărăției cu prăzile. Că fiind neamul Daților pe atunce călăreș, prăda țările ascultătoare de împărăția Râmului cu călărimea, până la Italia de prăzile lor nu hălăduia, cum am văzut și în zilele noastre pre Tătarăi Crâmului, fiind mai puțini decât oștile Moscului, și a crăii leșăști, și dela amândoa aceste neamuri lua daruri, pentru să nu facă cămbulurile lor stricăciune țărilor lor.

Întâi dară Traian, marele, vestitul împăratul au făcut oaste împotriva Nemților, cum scrie Dion, la al doilea an al Domnului nostru Hristos după întrupare, după ce s'au plinit vacul dintâi ani 100, care Dion scrie viața acestui împărat și alți istorici după dânsul, și după război cu biruință s'au întors și au început a găti oaste asupra Daților.

47^r

*Războiul lui Traian împăratul Râmului cu Decheval craiul Daților*29^r

Cum scrie istoriia « De patru monarhii a lumii » de clătirea aceștii împărății dela Râm spre aceste părți, ca pe la 120 ani | după Hristos, iară cum scrie Varonie ca la 103 au fostu, că la al patrule an a împărății sale, au purces Traian asupra Daților. Împotriva căruia nice Decheval Craiu fără războiu nu s'au lăsat, ce trecând Dunărea cu oștile sale, au stătut împotriva lui Traian cu războiu în țările Misiiei, ce să chiamă Dobrogea. Stătu un războiu mare și nu cu puțină vărsare de singe.

5

Însă pre acele vremi, în toată lumea, nu era altă oaste nice mai temeinică, nice mai stătătoare și neînfrântă, ca oștenii Râmului, cu tocmală oștilor lor, cum vedem acmu la Nemți, tot bulucuri, și pentre bulucuri locuri deșchisă, să aibă loc deșchis a da agiutoriu bulucurile cele odihnite celor înfrânți sau obosiți, ce stau înaintea de să bat. Niceodată toate

10

Pentru războiul lui Traian împăratul Râmului cu Decheval craiul Daților

CAP XI

15

Cum scrie « Istoriia de patru monarși ai lumii » de clătirea aceștii împărății dela Râm spre aceste părți ca pe la 120 de ani dela Hristos, iară cum scrie Varonie ca la 103 ani au fost, că la al treilea an al împărăției sale, s'au clătit Traian asupra Daților. Împotriva căruia nici Decheval, craiul Daților așa fără război nu s'au lăsat. Ci, trecând Dunărea cu oștile sale, au stătut împotriva lui Traian împăratului cu război în Țara Misii, căruia îi zicem noi Dobrogea.

20

În doao rânduri au avut Traian împărat război cu Decheval. Ci după războiul dintâi, rămânând izbânditoriu Traian împăratul, iară Decheval craiul s'au plecat cu rugămintea de pace. Iară pe urmă Decheval și cu Dații s'au rocoșit asupra lui Traian împărat | împotriva căror iar s'au pornit Traian, cum scrie Dion și alți istorici pre urma lui, 600.000 de oșteni au avut Traian, fără altă adunare ce merg după oști, ales după oști mari înmulțite. Au stătut un războiu mare și nu cu puțină vărsare de sânge.

25

Însă pre acele vremi nu era altă oaste în toată lumea, nici mai temeinică, nici mai trainică la toate lipsele oștenești ca slujitorii râmlenești, neînfrânți din firea lor, și cu tocmeala oștile lor, care vedem acum la Nemți, tocmeala oștilor tot bulucuri pentre bulucuri și locuri deșarte pentre bulucuri, să aibă loc deșchis alte bulucuri, când ar trebui a da agutor bulucurilor celor ostenite în război, sau înfrânate, oaste proaspătă prin acele măidanuri slobode. Nici-odată toate

30

35

bulucurile nu încep războiul, ce numai cele den frunte; iară alte bulucuri cu mare tocmală stau de paza celor ce fac războiul. Și așa, luptându-să o parte de oaste, iară altă parte stă gata netrudită, că oastea netrudită pre lesne înfrânge pre ceia oaste ce-ș varsă focul sau vârtutea toată odată; 5 că oastea ce sare toată odată, toată să și răsipește îndată. Și cu tocmala oștilor sale, Râmlenii au supus toată lumea.

Mare tărie și neînfrântă avea și oastea Machidonenilor, ales tocmala pedestrimii ce să zicea: filandră; însă era prea strânsă acea filantră și la greu să lega pedestraș de pedestrași. Cu mare greu să rumpea aceia oaste, 10 că cu tocmala ei au călcat Alexandru Machedon tot Răsăritul. Însă pe urmă, dacă au început Machedonenii a bate războaie cu Râmlenii, pierdea războiul Machidonenii, cum va videa cine va ceti războiul lui Persăv, împăratul Machidonenilor cu Filip, hatmanul Romanilor.

Auzit-am pre mulți dând vina aceasta, cum că și Leșii și Moscalii și 15 alte oști creștinești, nu sar toți deodată la război; nu știu ce zic unii ca acia!

Oștile temeinice, cu multe časuri, cu multe zile bat un război, și știu aceasta, că întâi Leșii și Moscalii de ar slobozi toată oastea odată, niceun război | n'ar mai izbândi, ce toate le-ar piiarde. Așa dar 29^v

20 bulucurile nu încep război, ci numai cele tocmită în frunte; iar alte bulucuri stau gata cu tocmeală în preajma celor ce au început războiul. Și așa luptând multă vreme cu o parte de oști, alte părți stau gata netrudiți. Oastea proaspătă pre lesne urnește pre ceia ce odată își sloboade toată vârtutea; 25 că acea oaste care sare toată odată, odată să și răsipește. Și cu această tocmeală a oștilor sale, au supus lumea toată.

Mare tărie și neînfrântă era și oastea machidonească pe vremea lor, ales tocmeala pedestrimii căria zicea ei falantru. Și la greu să lega pedestraș de pedestraș. Cu mare greu să rumpea acea oaste, că cu acea tocmeală a ei au călcat Alexandru Machedon tot Răsăritul. Însă pre urma lui, deaca au început 30 a bate Machidonenii război cu Râmlenii, pierdea războiul Machidonenii, cum va vedea cine va citi războiul lui Persiv, împăratul Machidonenilor, cu Filip, hatmanul Romanilor.

Zic mulți dând vina aceasta, că Leșii și Moscalii și alte neamuri creștinești nu sar odată cu toții la război; dar aceia nu știu ce zic.

35 Că oștile temeinice cu multe časuri, cu multe zile bat un război, și știu și aceasta, că întâi Leșii și Moscalii, de ș'ar slobozi toată oastea odată, niciun război n'ar lua, ci toate le-ar piiarde. Așa dar

Decheval, craiul Dachilor, luptându câteva zile să opriască oștile lui Traian, n'au mai putut birui, ce au purces oștile lui den războiu în răsipă.

Traian împăratul, după izbânda de întâi asupra Daților, venit-au la apa Dunării, și stând cu oștile, adus-au meșteri de prin olatele acelea 5 și au zidit pod de piatră peste apa Dunării, cu mare minune vecilor viitori, care să pomenește și până astăzi Turnul-Săverinul în Țara Munteniască. Iară mărirea podului au fostu, cum mărturisește Bonfim din Dion istoricul, 50 de stâlpi de piatră, înalți câte de 150 de coți, fără temeliia ce era pe dâșii; iară de lat, podul era de 60 de coți. 10

După ce au gătit, trecut-au Traian cu toate oștile sale peste Dunăre, în cursul ailor dela zidirea lumii [5613] iară dela Hristos 105, în časta parte, unde iaste acmu Țara Munteniască, unde și Decheval, craiul Daților, au eșit cu oștile sale, la al doile războiu, stând Dații tare, cu singur craiul lor. Și craiul lor au perit în războiu și toată oastea lor 15 s'au întorsu în răsipă.

Zic că înfrângându-i în războiu Râmleni, au dat dos Decheval, craiul Dachilor, spre munte, și l-au așunsu Longhin în goană cu o samă

48^r Decheval, craiul Daților, luptând câteva časuri să oprească oștile lui Traian, n'au putut birui, ci au purces oștile lui în răsipă. | 20

Traian împărat, după izbândă asupra lui Decheval, au șazut la Dunăre și au adunat meșteri lucrători, și au zidit cu mare mirare vacurilor, pe urmă pod de piatră, care să pomenește până astăzi Turnul Severinului în Țara Munte- 25 nească; iaste acel loc în malul dincoace celui olat, cum zic Muntenii, județul Jiului. Iară mărirea podului așa au fost, cum mărturisește Bonfin din Dion istoricul, 50 de stâlpi de piatră, câte de 150 de coți de lungi, fără temelie ce era pe dâșii; iar de lat era podul de 60 de coți.

După ce au gătit podul, Traian trecut-au cu toate oștile sale Dunărea, fiind cursul anilor dela Hristos 105 ani, iară 122 cum zic alții, în časta parte unde iaste acum Țara Muntenească, unde și Decheval, craiul Daților, 30 eșind înainte cu oști, la care război stând tare Dații și craiul cu sine, au perit craiul. Că, după ce dedese dosul craiul Daților spre munții Ardealului, acolo supt munți, l-au ajuns Loghin din goană cu o sumă

4: împăratul Râmului C.

9: optu C.

30: iaste din A.

de oști râmlenești. Scrie Bonfin, și l-au prinsu viu și l-au dus la Traian împăratul. Zic unii, că după ce l-au prinsu viu, să să fie otrăvit singur, pentru să nu cază în ocară Râmlenilor; iară mai mulți scriu, că aducându-l viu înaintea împăratului, și după multă mustrare pentru rocoșirea lui
 5 asupra împărăției Râmului, l-au omorît. Iară eu am cetit cartea lui Marco Avriile, împăratul Râmului, pre urma lui Traian al patrului împărat, în anii dela Hristos 161, și scrie cum să-l fie dus la Râm pe Decheval Craiu împreună cu un fișor a lui, arătându-să Traian Împărat biruitor
 161 asupra lui.

10 Alții scriu că în doă rânduri au avut războiu Dații cu Traian împărat, și rămând biruit Decheval Craiu den războiul de întâi, s'au plecat cu rugămintă, și ș'au făcut pace, și priimindu-l, | Traian l-au ertat; și pe
 301 urmă el iară s'au rocoșit asupra lui Traian, și viind Traian al doile rând cu oști, cum scrie Dion și alți istorici pre urma lui, să fie avut Traian
 15 împărat oaste șease sute de mii numai de războiu, fără altă mulțime ce să trag după oștile mari.

Și pierzindu războiul Dații și peirea craiului lor, s'au dus tot niamul lor în răsipă de pre aceste locuri; iară căți au și rămas prostime, țărani, pe toți i-au scos Traian împărat de pe aceste locuri peste munți la Țara Unguriască; și în locul lor aicea în țară și unde iaste Țara Munteniască,
 20 din Dunăre până supt munți și până în Marea Niagră, și până în apa

de oști, și prinzându-l, l-au dus viu la Traian împăratul. Zic unii, că, deaca l-au prins viu, el singur să să fie otrăvit pentru să nu cază în ocară Râmlenilor; iar mai mulți scriu, cum aducându-l viu înaintea împăratului Traian, după
 25 multă mustrare pentru rocoșiturile lui asupra împărăției Râmului, să-l fie omorât acolo Traian. Iar într'alt chip aflu la cartea lui Marco Avriile, care au stătut împărat Râmului pe urma lui Traian al patrului împărat, la anii dela Hristos 161, căriia Curțius zice Căornicul Domnilor, cum să fie dus pre Decheval viu la Râm împreună cu un feșor al lui, arătându-se Traian
 30 biruitoriu asupra lui.

Și așa după acel război pierdut de Dați și perirea craiului lor, au purces tot neamul Daților în răsipă de pe aceste locuri, de unde-i Țara Muntenească și Țara Moldovei; câtă țară au și rămas pe loc prostime, țărani, pre toți i-au scos Traian de pe aceste locuri peste munți carii despart Țara Ungurească despre
 35 noi; și aicea de supt munți până în Dunăre și până în Marea Neagră și până în

Nistrului, tot locul au împlut de oamenii săi, Râmleni căsași, și mai mulți oșteni, precum zic ei colonia romana, adecă descălecarea Râmului.

Deci așa să află că iaste descălecarea cea de întâi pre aceste locuri cu Râmleni. Cine ar vrea să vază și cu ochii marturi, citiască pre istoricul Dion, carele au scris « Viața lui Traian împăratul » și pre Evtropii carele au scris « Viața lui Andriian împăratul Râmului » și pre Bomfin, istoricul ungur, și alți istorici anume: Cavații, Carion, Silvie, Cromver liav, Piaseșchii, Gvagnin, iprocii, și mai ales den cești mai de curund pe Topeltin de Mediași, iscusit istoric, carele de-a-măruntul din Dion scrie de niamurile țărilor acestora și ales de descălecatul cel dentâi întru aceste părți de lume, de Traian împăratul. 5 10

Măcar că căpeteniile Daților, domni cu casăle lor, s'au dus toți peste munți în Ardial, și de acolo cu toții s'au închinat lui Traian împăratului, tot nu i-au crezut, ce și acolo pentre dânșii, în Ardial, au descălecat Râmlenii pentru să nu mai poată a-ș rădica cap Dații împotriva Râmlenilor. Carii să vadă și până astăzi în tot Ardialul și în țările ungurești de sus Români mai în gumătate cu Unguri, de lăcuescu până astăzi, tot den descălecarea lui Traian împăratul Râmului, de să chiamă Români, | adecă Râmleni. 15 20

48^v Nistru, cât ține Moldova și Țara Muntenească, tot cu Râmleni și căsași, și mai mulți oșteni, precum zic ei colonia romana, adecă descălecarea Râmului. Și așa iaste descălecarea cea | dintâi acestor țări cu Râmlenii. Și cine ar vrea să știe, să vază și cu ochii martori, citească pre Dion istoricul, carele au scris « Viața lui Traian împăratul Râmului » și pre Bonfin istoricul Ungurul și pre alți istorici anume Carion, Cavație, Silvius, Cromver Leah, Persinschii, Gvagnin Litfin, și mai ales de aceștea mai de curând pre Topeltin din Mediaș, iscusit istoric, carele de-amăruntul din Dion scrie de neamul țărilor acestora, și ales de descălecatul cel dintâi pre aceste părți de lume, de Traian împăratul. 25

Măcar că căpeteniile Daților, domnii cu toate casăle lor, toți peste munți au trecut la Ardeal, și de acolo toți s'au închinat la Traian împăratul, tot nu i-au crezut; ci și peste munți pentre Dați au descălecat Râmleni, pentru să nu poată a-și mai rădica capul Dații împotriva împărăției, carii vedem și până astăzi, în tot Ardealul, în țările de sus cele ungurești mai în gumătate Ungurii cu Romanii, adecă Râmleni lăcuitori. 30 35

Averea craiului Decheval încă au aflat-o Traian, aproape de apa ce să
 chiamă Sargheția, într'un ostrov, cum zic unii den Unguri strog, iară mai
 nainte să numii Sarveția despre Ardial, despre amiazăzi. Mărturisăscu
 de aceste Zambuc și Lazie, cum toată averea lui Decheval o au aflat
 5 într'acel loc, săpându și abătând apa pe alte locuri, până au dat de avere.

Era acest obicei la împărăția Râmului: dacă să împlea Italia, în
 dricul împărăției de lăcuitori, de nu le mai agiungea loc de hrană, scotea
 cu sorți căsași de pen orașă și de pen sate, și-i muta la alte țări, unde
 era oameni mai puțini, sau unde vedea că să rădica de supt ascultarea
 împărăției vr'o țară. Și acolo cu sutele de mii de casă muta, și le împărția
 locuri, și să zicea acea descălecătură colonia romana, adecă descălecarea
 Râmului; de care colonii a lor iaste plină lumea: și la Asiia, adecă la
 Anadol, și la Africa, căria zicem noi Barbarezii, și la Hișpania, și pre
 apa Renului la Nemți, și la Franțozi, și la Rumele, în Țările Grecești,
 15 un niam ce să chiamă Coțovlahi, colonia Râmului.

Litva în crăiia leșască drepti Râmleni sintu; însă acest niam a Litvii,
 nu de Râmleni sintu aduși pre acele locuri, unde lăcuesc acmu; ce, de
 tirăniia lui Nero, împăratul Râmului, multe casă mari cu gloatele sale,

Averile craiului Decheval încă le-au aflat Traian împăratul, aproape de un
 20 ostrov, ce să chiamă Serghetia, sau cum zic unii din Unguri strog, iară mai
 nainte să chieama Sarviția, despre Ardeal, despre amiazăzi. Mărturisesc
 de acestea Zambucu și Lazie, cum toată averea lui Decheval o au aflat într'acel
 loc, săpând și abătând apa pre alte locuri.

Era obiței la Râmleni: deaca să umplea Italia, dricul împărății de lăcuitori,
 25 de nu le agiungea, nici îi biruia pământul cu hrana, scotea cu sorți căsași după
 orașă și de prin sate și-i muta la alte țări, unde vedea părți mai rari de lăcuitori,
 sau unde vedea că să rădică de supt ascultarea împărății vreo țară, acolo cu
 sutele de mii de case muta și împărția lor și zicea acei descălecări noao
 colonia romana, adecă descălecarea Râmului; de care colonie a lor iaste plină
 30 lumea: și la Asia, adecă la Anadol, și la Africa, care zicem noi Barbarezii, și
 la Ișpania, și spre apa Renului la Nemți, și la Franțozi, și la Rumele, în țările
 Grecești, un neam ce le zicem Coțovlah, colonia romana.

Litva în crăiia leșască direpți Râmleni sânt; însă acest neam al Litvei, nu
 de Râmleni sânt aduși pe aceste locuri, unde lăcuesc ei acum; ci sau din tiră-
 35 niia lui Neron, împăratului Râmului, multe case mari cu gloatele sale s'au ales

49^r

1: Traian împăratul C.

16: Acestu nume C.

cu domnul lor Livon fugând la Nemți, și de acolo, cumpărându-și vasă de mare, au șezut în vasă și au mersu pre marea, ce lovește la Gdanska, până la Liflantu, o țară; și de acolo descălecând malul, s'au lățit până unde iaste Litva acmu. Sau mai de crezut a fi, precum scrie Stricovschii la cărțile II a istoriei sale, cap V, De Litva, aducând martur istoriei sali 5
 31^r pe Dlugoș și pe Cromver la carte III file 61; precum în vremea ce s'au întăratat vrajbă între doi domni a Râmului, mai nainte de Nașterea lui Hristos, anume: între Iulie Chesar și între Pompeiu cel Mare, adu-
 nându-să câteva rudenii râmleni, de | frica lui Iulie Chesariu, ce stătusă biruitoriu asupra lui Pompei, lăsându-ș țara și moșiile, au intrat în vasă; 10
 pe mare mergând câtăva vreme, s'au așezat diasupra Mării Prusilor, și acolo au făcut oraș; și avea cârmuitoriu Livon, unde sint acmu Zmuzii și Livonii și Litvinii sau Litva, și de pre numele acelui cârmuitoriu Livon să chiamă Livonii sau Litva, țărălor acelora; și pune dovadă și apa ce să chiamă Livii sau Liva, și târgșorul diasupra acei coadă de mare, 15
 ce cade în Marea Balticum sau Marea Prusilor. Aduce pentru aceasta și mărturiile istoricilor: a lui Livie și a lui Flor, carii scriu de lucrurile

cu domnul lor Libon, fugind de răutatea și tirănia lui Neron la Nemți, și de acolo cumpărându-și vase de mare, au mers pre marea care lovește la Gdanska, până la Livilant, o țară; de acolo s'au lățit descălecând pre malul până unde iaste 20
 Litva acum. Sau mai de crezut, cum scrie Stricovschie la cărțile II-a istoriei sale, cap V, De Litva, aducând martori istoriile sale pe Dlugoș și pre Cromver la cartea III foi 61; cum pe vremea întru care s'au ațit mare vrajbă între Pompeiu cel Mare și între Iulie Chesariul Râmului, mai nainte de Nașterea lui Hristos, adunându-să o seamă de rudenii râmleni de frica lui Iulie Chesar, 25
 care au stătut biruitoriu asupra lui Pompeiu, lăsat-au țara Italiei, moșiia lor, au mers cu vase pe mare câtăva vreme și s'au așăzat desupra mării Prusilor, și acolo au făcut oraș, căruia i-au zis Romnove sau Romove, cum s'ar zice Râmul nou; și au stătut acel oraș până ce au nemerit păgânii Prusații; și acei Râmleni, carii au înnotat pre mare din Țara Italiei, au avut ocârmuitor pre 30
 Libon și au eșit desupra coadii mării la mal, unde sânt astăzi Zmuzii și Livonii sau Litfa, și de pre numele acelui ocârmuitoriu Libon s'au zis Livonia și Litfinia țărălor acelora; și pune dovadă și apa ce să chiamă Liba și târgșorul desupra acei coade de mare, unde cade în Marea Balticum, sau cum îi zic marea Prusilor. Și aduce și mărturii istoriile acelui Livie și a lui Florus, carii scriu « De lucrurile 35

Râmlenilor. Și așa scrie și părerea sa Stricovschii : « După ce au ră-
 săpit Iulie Chesariu oastea lui Pompeiu și pre Pompeiu ce scăpasă la
 craiul Eghiptului, i-au tăiat capul lui Pompeiu, și cercând pre hatmanii
 lui și tovarășii lui Pompeiu, între care era și acestu Libo, pre carele îl
 5 numește Flor: Publius Livo, fiindu hatman pe mare lui Pompeiu îm-
 protiva lui Iulie Chesariu; după ce înțaliasă de răsipa și peirea lui Pom-
 peiu, s'au tras pre mare cu vasăle ce-i era pre mână, spre părți pustii
 și locuri mai fără oameni; având grijă să să poată așaza mai lângă Italia,
 au nemerit în părțile acelea, cum s'au pomenit mai sus, unde sint astăzi:
 10 Zmuzii, Prusii, Litva, Livonii și în Țara Curlandiia, au făcut târgu, pre
 numele său, Liva, și i-au zis și Remnove; și astăzi să chiamă acel târgu
 Remove. Iară cu vreme s'au lătit acei Râmleni până unde iaste acmu
 Litva. Mulți ai supt ascultarea Rusilor au fostu; și înmulțindu-să den
 an în an, au supus ei pe Rusi, de le sintu vecini Rusii, toți dintr'acea
 15 țară.

De ari întreba oarecine: atâtea colonii în lume, de unde atâta mulțime
 de oameni? Numai în Italia, să iasă atâtea țări descălecate dentr'însa?
 Trebuie să știe că într'acea țară au fostu pe aceli vremi scaunul | împărăției,

317

Râmlenilor. Și așa scrie și părerea sa Stricovschie: « După ce au ră-
 sipit Iulie Chesar oastea lui Pompeiu și pe Pompeiu, care scăpând la
 craiul Eghiptului, i-au tăiat capul lui Pompeiu și căutând pe hatmanii
 tovaroșii lui Pompei, între care era și acest Libon, pre carele îl numește
 Florus, Publius Libo, fiind hatman la Pompeiu, pre mare împotriva lui
 Iulie Chesariul. După ce oblici | de răsipa și peirea lui Pompei, s'au dus
 20 cu vasăle ce-i era pe mână, spre amiazănoapte la locuri rare în oameni și pustie
 având grijă ca să să poată așaza mai lângă Italia, au nemerit la părțile acelea,
 cum am pomenit mai sus, unde acum Zmuzii, Prusii, Litfa, Lovinii sau Litva
 și în țara Curlendiia, au făcut târg pre numele său, Liba, pre lângă mare și i-au
 zis Romnove; acum să chiamă acel târg Romove. Iară cu vreme s'au lătit
 25 Râmlenii până unde iaste acum Litfa. Mulți ani supt ascultarea Rusilor au
 fost, până înmulțindu-se ei din an în an, au supus ei pre Rusi de le sânt podani
 Rusii acei țări.

497

De ar întreba cineva; atâtea colonii în lume, de unde așa mulțime de oa-
 meni? Numai la Italia să iasă atâtea țări descălecate dintr'însa? Trebuiește
 35 să știe că într'acele țări au fost pre acele vacuri scaunul împărății

5: hatman prea marelui Pompeiu C.

orașul Râmul, care oraș, nu cum sintu acmu împărățiile, ce au ținut toată lumea, dela apus până aproape și tot Răsăritul, fără puține împărății la răsărit. Cum s'au zis mai sus, izvorîia den toată lumea la Italia, pentru să fie în volnicia Italiei, șpan, adecă, nemiș, cum zic Leșii șlehtici. Și a doa, că în toată lumea nu iaste necăiuri pământu ca Italia, de toate bișug și dezmiardăciune, și bine i-au zis raiul pământului. A triia, că Râmlenii den toate olatele și țările lor, lua a zecea den oameni tineri; zicea Râmlenii acelor oameni obsidis adecă zălog de credință țării lor, și pre aceia îi pune de învăța oștenia ca în școale. Și carii era pe la școale încă supt stiaguri le zicea tironis; iară, dacă să învăța bine, cum va purta sulita, cum va muta pavăța, cum va întoarce sabiia, îi scotea la războae, și cu vreme den tironi, eșii de le zicea viteranii, adecă slujitori vechi bătrâni. Pre acei viterani apoi, îmbătrâniți în slujbe vestite, îi scotea de supt stiaguri și le da locuri pre la sate, pre la orașe, de casă, de vii, de grădini, de pământuri, și așa să împlea Italia cu mulțime de oameni, cât nu-i cuprindea pământul.

orașul Râmul, care oraș nu cum sânt acum împărățiile, ci au ținut toată lumea, dela apus până aproape și tot Răsăritul, fără puține împărății la răsărit, pre care nici și-i mai priimiia. Iară soli cu daruri toate țările acelea trimitea; spre amiază până unde să închide lumea cu ochianul supt împărăția Râmului; au fost și spre miazănoapte niște Unguri pre lângă mări nemțești, sânt și un neam. Acelea au rămas numai de nu era supuse supt Râm niciodată. Cura dar din toată lumea la Italia să fie în volnicie Italiei, șpan, adecă nemiș sau șlehtici. Și a doao pricină, că nu iaste în toată lumea altă parte de pământ ca Italia, de tot bișugul și dezmiardăciune, cât bine i-au zis raiul după pământ. A treia pricină și mai mare decât cele doao ce s'au pomenit, că Râmlenii din toată lumea luoa a zecea din oameni tineri, cum lua Turcii din Rumele; zicea Râmlenii acelor oameni obsides, adecă zălog de credință țărilor, și pre aceia îi pune de-i învăța ca la școală, oștenia. Și cei ce era pre la școală încă supt steaguri le zicea, tironis. Sfântul Stratilat Tiron dintr'acei slujitori au fost. Iară, deaca învăța bine, cum va purta sulita, cum va muta pavăza, cum va întoarce sabia, îi scotea la război, și cu vreme din tironis eșii de le zicea veteranii. Apoi îmbătrâniți în slujbe vestite, îi scotea de pre supt steaguri și le da pre la orașă, pre la sate, locuri de case, de vii, de grădini, de pământuri, și așa să umplea Italia de mulțime de oameni, cât nu-i cuprindea pământul.

8—9: zălog... oștenia din C; 24: că din A. 25: A doao B.

Multe obișaiuri de a Râmlenilor sint acmu la Turci, ca acestea: ce iau și ei de a zecea den oameni și iar așa îi împart pre la grădini, apoi în čata enicerilor; și fac și ei den slujitori bătrâni oturaci, iproci. Și nu-i divă că la Turci vedem obișae ca acelea ce au fostu și la împărăția Râmului; căci și Țarigradul și câte țări țin Turcii într'ăastă parte de lume, care să chiamă Evropa, parte de împărăția Râmului iaste.

Alexandru Machidon, în vremea împărăției sale, încă au făcut pre numele său colonii, și întâi la Eghipet, acel vestit oraș Alexandria, unde să scură apa Nilului în mare; iară și pe apa Donului și pe apa Hindului, și la Perși au descălecat orașe și olate pre numele său.

De ari fi acmu Istratie Logofătu și Simion Dascal și Misail Călugărul, cum s'ari apuca pentru această poveste cu basnele lor ce au scris, că rădăcina acestui niam | care iaste acmu pre aceste locuri, au fostu den temnițele Râmului de Laslou Craiul. Adevărat, că Traian împăratul dela Râm au adus și căsași, adecă dela Italia; și așa iaste, căsași au adus,

32^r

Multe obiceiuri de a Râmului sânt acum la Turci, ca acestea: și iau și ei de a zecea oameni, și iar așa îi împart pre la grădini întâi, apoi în čata inicerilor, și-i fac și ei apoi din slujitori bătrâni oturaci, curugii și timaruri. Toate acestea și altele multe obișaiuri dela împărăția Râmului sânt, că iničarii cum sânt acum la Turci, iară la Râm pritorani, adecă pedestrime de divan le zicea, cum la Turci culoglu. Și așa bulucurile pre număr: biringi, echingi, učungi, iară la Râmleni: primani, secundani, tergiiani, cvartani, pre numele bulucurilor, adecă cei dintâi, cei al doilea, cei al treilea, cei al patrulea, pre număr să știia bulucurile. Și nu-i divă ca la Turci vedem aceste obiceiuri, care au fost și la împărăția Râmului; căci și Țarigradul și câte țări țin Turcii într'ăastă parte de lume, ce să chiamă Evropa, parte de împărăția Râmului iaste.

Alexandru Machidon în vremea împărăției sale, încă au făcut în numele său colonii, și întâi la Eghipet, acel vestit oraș Alexandria, unde întră apa Nilul în mare; iară pe apa Donului și pe apa Hindului și la Perși, au descălecat orașă și olate pre numele său.

De ar fi acum Istratie Logofătu și fiiu-său un Simion Dascalul și un nepot al său, un Misail Călugărul, oare cum s'ar apuca de această poveste cu basnele lor ce le-au scris, că rădăcina acestui neam, care iaste acum pre aceste locuri, din temnețele Râmului? Că Traian împăratul adevărat că dela Râm au adus și căsași adecă dela Italia; și așa iaste, căsași au adus,

2: iau din B.

iară nu den temnițele Râmului, ce orășeni, căsași, săteni, și slujitori așezați; și casă de domni au așezat aicea pre la cetăți. Cum și lui Dragoș Vodă mare năpaste-i fac ciia ce zic, că au fostu păstoriu; ce pre mărturiia Maramorșenilor, cum scrie Miron č'au fostu logofăt mare, în izvoadele sale, că au auzit cu urechile sale, să fie fostu fičor de domn a unui Bogdan Vodă, născut în Maramorăș. După ce i-au scos de pre aicea mulțime de Tătară, năbușiți și cu Bolgarii dela Volga, apoi și Atila cu Ungurii, dar den temniță cu sutele de mii de oameni, unde s'ari afla, și apoi fămei iară atâtea tâlhăriță? Deci unde iaste, și cât vac iaste când au vinit Traian, împăratul Râmului, pe aceste locuri, la anii dela Hristos 103, sau cum scriu alții 120, și când s'au bătut Laslo, craiul unguresc, cu Tătarăi? Între Traian și între Laslo Craiu sint ani 800. Și au scris acești istorici minčunoși Istratie Logofăt, Simion Dascal și Misail Călugărul, că acela Laslou, craiul unguresc, au cerșut dela Râm oameni de oaste într'agiutoriu. Și niamul Românilor acmu trăia cu domnii săi în Maramorș, cești dencoace, iară cei dencolo despre Munteni, pre lângă apa Oltului.

Vezi aicea basnele lor, ce au scris; ce nu să prinde, cum zic mano țigănește.

50v iar nu din temnițele Râmului, ci oroșani căsași, săteni, tot din slujitori așăzați; și case de domni au așăzat aicea pre la cetăți. Cum și lui Dragoș Vodă mare năpaste îi iaste de-i zic că au fost păstoriu; ci pre mărturiia Maramorășanilor, cum scrie Miron Logofătul în izvoadele sale, că au auzit cu urechile sale, să fie fost fečor a unui Bogdan Vodă, născut în Maramorăși după ce i-au scos de aicea mulțime de Tătari și cu Bulgărime dela Volga năbușiți, și apoi pe urmă și Atila cu Ungurii. Den temnițe cu sutele de mii de oameni, unde s'ar afla, și apoi fămei iară atâtea tâlhărițe?. Deci unde iaste și cât vacu iaste când au venit Traian, împărat al Râmului, pre aceste locuri, la anii dela Hristos 103, sau cum scriu alții 120, după al doilea vac după Hristos cu întrupare, și când s'au bătut Laslo, craiul unguresc, cu Tatarăi? Între Traian și între Laslo craiul sânt 800 de ani. Și au scris acești istorici minciuni Istratie Logofotul și Simion Dascalul și cu un Misail Călugărul, cum să fie cerșut Laslo, craiul unguresc, ajutor dela Râm oameni. Și neamul Romanilor trăia atunci cu domnii săi în Maramorăș, cești dincoace, iar cei dincolo despre Munteni, pre apa Oltului.

Vezi aicea basnele lor ce au scris; ci nu să prinde mano țigănește.

Așezat-au Traian împăratul și domni pre la cetăți, cum zic la Leși
 caștalian, cineș cu olatul său, și în toate locurile și marginile oșteni, cu
 nume pre atunce țărălor acestora, unde-i țara noastră și Țara Munte-
 niască, Dația de Gos; iară Ardialului și părților celor de sus, cum s'au
 5 pomenit, să chema Dachia de Sus. Și au trăit tot cu acest nume țările
 acestea până la a doa descălecăre cu Dragoș Vodă, și acmu mulți ne zic
 și noăă și Muntenilor, streinii: Dația. Însă nărodul, | niamul lăcuiitorilor, 32^v
 nu ș'au schimbat numele său, ce tot Romanii, apoi cu vreme întru
 îndelungați veci, Români până astăzi ! Și țările megiiase știindu-ne de
 10 unde am eșit, adecă dela Italia, cării-i zic streinii Vlah, Vloh, Valleos și
 Ulah, de pre Vloh, adecă Italiian, au zis vlah, și Latinii Vlahia mai târziu.
 Așjidirea și ispravnicii și dregători acestor țări, ce am putut afla că au
 fostu, scrie Bomfin istoricul, ce au putut afla de pre stâlpii de piatră,
 ce avea obiceiul cei vechi Râmleni întru večnica pomenire a lor, de rădica
 15 stâlpi de piatră, în Țara Ardialului, ce să chema Dația de Sus, cu slove
 lătinești săpate în stâlpi, așa sunând: « Antonie Friar aceluî întâi
 dregătorului a Darcomanilor, Ulpianilor, a lui Traian, a Sarmaților,

Așzând Traian împărat și domni pre cetăți, cum zic la Leși caștaleni, cineș
 domnul cu olatul său, dominus după latinie, iaste la noi domn, iară pre toate
 20 marginile și locurile ales oșteni, cu numele pre atuncea țărălor acestora, unde
 sântem noi în Moldova și unde-i Țara Muntenească, Dachia de Gos; iar Ar-
 dealului și părților celorlalte de sus, precum s'au pomenit la hotarul Dachiei
 în capul de Dachia de Sus. Și acest nume au trăit într'aceste țări până la al
 doilea descălecăre cu Dragoș Vodă, și acum mulți zic țări noastre și Țări
 25 Muntenești, streinii: Dația. Însă norodul, neamul lăcuiitorilor nu s'au schim-
 bat numele său, ci tot Romanii, apoi cu vreme și îndelungate vacuri Romani,
 apoi Rumâni până astazi ! Și țările megiiășii știind de unde au eșit neamul
 acesta, că dela Italia, carii țări zic streinii vlah Vloh, unii valleos, unii Olah de pe
 Vloh adecă Italia au zis Vlah și Latinii Valahia mai târziu. Iară și ispravnicii și
 30 dregătorii acestor Țări, Daților ce | am putut afla din Bonfin istoricul, am
 însemnat aicea. Scrie Bonfin ce au putut afla din stâlpii de piatră, ce avea obiăi
 cei vechi Râmleni întru večnica pomenire a sa, de punea și în țara Ardealului,
 care să chiema Dația cea de Sus, cum s'au pomenit, să fie aflat o piatră cu slove
 5 lătinești, așa sămnând: « Lui Antonie Friar aceluî întâi dregătorului a Darco-
 manilor, Ulpianilor, a lui Traian, a Sarmaților,

2 : caștaliac A. 2 : locuri A.

oroșan, Sabinul, purtătoriu a treisprăzece polcuri, au viețuit ani 30, iproci ». Așijdirea mai încolo, lui Peurie Saturnin, solului împărătescu și ispravnicului, socotitorul descălecării Dației, Sarmației, iproci. Acest Antonie și Peurie Saturnic, dentru acea scrisoare, să văd că au fostu domni și otcărmuitori, puși de împărații Râmului, ori pe urma lui Traian la aceste țări. 5

De numerele c'au avut apele acestea și de patru părți a lumii: Aziia, Africa, Evropa și America

După așezarea cu Râmleni pe locurile acestea, purces-au Traian împăratul cu oștile sale în gos pe lângă Dunăre, cum să pomenește den vechi istorici că șease sute de mii de oșteni numai de războiu au avut, și trecând apa Siretiul, apoi Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul și Donul, care aceste toate cu alt nume s'au fostu numind: Siretiul să chema Halum, și acmu în istoriile vechi să chiamă așea; Prutul Hierazus, Nistrul Tiras; Buhul Hipan, Niprul Boristenes, Donul Tanais; și acastă apă Donul desparte Aziia dela Evropa, cum și la Țarigrad, Boazul mării, între Țarigrad și între Skiuder desparte Aziia de Evropa; Țarigradul și | Galata de Evropa, iară Skiuderiul, dencolo de Boaz, Anadolu, ce-i zic istoricii Aziia. 10 15

33^r

oroșani Sabinul, purtătoriu a treisprăzece polcuri au viețuit ani 30, ipročaia ». Așisderea mai încolo lui Peurie Saturnic, solului împărătesc și ispravnicului, socotitorul descălecării Dației, Sarmației iproci. Acel Antonie și Peurie Satornic dintru acea scrisoare să vede că au fost domni și cărmuitori, puși de împărații Râmului, ori pre urma lui Traian la aceste țări care să zice Dația de Sus și Dația de Gos. 20 25

După așazarea cu Râmenii pre aceste țări, Traian împăratul au purces pre Dunăre în gos cu oștile sale, de care s'au pomenit din vechi istorici, cu 600.000 de oșteni numai de război au avut, și trecând apa Siretului, apoi Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, Donul, care ape acestea toate pre atuncea cu alte nume să chiama: Siretul să chiamă Halum, și acum în istoriile cele vechi Prutul să chiamă Herazis, Nistrul, Teras, Niprul, Boristines, Donul, Tanais; și acastă apă Tanais împarte Asia de Evropa, precum desparte la Țarigrad Boazul de mare, între Țarigrad și între Scuder, dincoace Țarigradul cu Galata de Evropa, iar dincolo Scunderul de Asia. 30

Iară părțile despre amiazăzi, câte țări sintu să chiamă Africa. Părțile despre apus și spre miazănoapte să chiamă Evropa. Iară a patra parte iaste America și iaste depărtată și vine supt noi, cum ar fi statul ei, și după îmbletele soarelui, și altor lumini cerești; cându-i pre aicea
 5 zuă, iară la America iaste noapte, și cându-l aicea noapte, acolo-i zuă. Că, fiindu pământul rătund, așa vinu locurile în staturile sale după rătunzirea pământului, cum ar fi împotriva noastră, supt noi iaste aca parte de lume.

Deci aceste doaă părți de lume Evropa și Aziia la părțile despre
 10 miazănoapte le desparte Donul, cum s'au scris mai sus; iară deîntr'acoaci le împarte Marea Niagră și până unde cade apa Nilul în Marea Albă; iară Nilul desparte Aziia de Africa.

Dela Nil să începe Africa și acmu Eghiptul nu-i de Asiia, ce iaste de Africa, cu toate țările câte sintu den malul Nilului, până unde să
 15 închide cu marea ochianului, care încungiură pământul, alătura cu Marea Albă, până unde cură și Marea Albă în ochian, la Ișpania. Dencolo, Africa; dencoace Evropa; Ișpania, de Evropa; Fesul dencolo de Marea Albă, de Africa.

Acestea pomenindu-să pentru deschisul minții, să să înțăliagă statul
 20 lumii, ne întorcem la istoria pentru Traian, împăratul Râmului.

Că în patru părți împart scriitorii de pământ lumea. Răsăritului cu toate împărățiile acei părți îi zic Asia; iar părților despre amiazăzi câte țări sânt îi zic Africa, iar părților despre apus și despre amiazănoapte Evropa, a patra parte să chiamă America, care parte așa iaste depărtată și vini cum ar fi supt
 25 noi: că, când iaste la noi zioa, acolo noapte; și când la noi, noapte, la dânșii, zioa; că fiind pământul rătund, cum ar fi împotriva noastră, supt noi acea parte iaste.

Aceste doao părți de lume Evropa și Asia despre părțile de amiazănoapte le desparte Donul; iară într'acoace împarte Marea Neagră și Boazul cela ce
 30 cură în Marea Albă, în Marea Neagră, până unde cade apa Nilului în Marea Albă; și Nilul desparte Asia de Africa.

Dela Nil să începe Africa și Eghiptul, care nu sânt de Asiia, ci de Africa sânt toate țările câte sânt dela malul Nilului, până unde să închide cu marea ochianul, care încungiură pământul, alătura cu Marea Albă, până unde întră și Marea Albă în ochian, la Ișpania; dincolo Africa, dincoace Evropa; Hișpania de Evropa; Fesul dincoace de Marea Albă, de Africa.

Acestea pomenim pentru deschisul minții, să să înțeleagă statul lumii, ne întorcem la istoria pentru Traian.

517

Pentru Traian împărat câte părți de lume au îmblat cu oștile sale după ce au descălecat locurile acestea cu oamenii săi și pentru Troianul cel pe din sus de Gălați de cine s'au făcut

33v

Cum nu s'au îndestulat cu atâta parte de lume, cât au călcat cu oștile sale, de au trecut toată Evropa până la apa Donului, care apă 5
iasă den inima țărilor moschicești și dă în Marea Niagră la Crâm,
ce trecând peste Don, Traian împărat au călcat și Aziia, lovind pe la
Iuzbec mari țări tătarăști, și dela Iuzbec pre la Marea Caspiia, unde
să desparte | Cazanul și Astrahanul de țărele Persului, pe la Bahtri,
și de acolo prin țărele Persului și prin Siriia. 10

De acest vestit împărat, avăm și șanțul, săpat de oștenii lui în večnică,
pomenire, începând den Țara Munteniască peste toate apele aceste,
până la Don, tot acestu șanțu, care îl vedem aicea la noi.

Scrie Miron Logofătul în izvoadele sale, să fie trecut singur peste
acest șanț, aproape de Nipru, pre la un târgu, anume Vçorașnoe, nu 15
departe de Chioy, mai sus.

Să află de zic unii, că iaste săpat pentru sprejeniala despre Tătar, închi-
zind locul despre câmpi, în carii era și răpăosatul Panaetachii, tergimanul
cel mare și vestit la Poarta împărăției turcești; unde și la ce istoric ar fi cetit?

care nu s'au destulit cu atâta parte de lume cât au călcat cu oștile sale, de 20
au trecut toată Evropa până la apa Donului, care apă dinlăuntrul țărilor
moschicești iase și cade în Marea Neagră la Crâm. Și trecând Donul au călcat
și Asia, lovind pe la Iuzbec mari țări tătarăști, iară dela Iuzbec pre după
Marea Caspii, care mare desparte Cazanul și Astrahanul de țărele Persului,
pre la Bahtri, de acolo pen țărele Persului, pen Assiria. 25

De acest vestit împărat iaste și șanțul sau troianul săpat de oștenii lui în
večnica pomenire, începând din Țara Muntenească peste toate apele acestea,
care s'au pomenit: Siretiul, Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul până la Don, tot
acest șanț ce să vede aicea la noi.

Scrie Miron Logofătul în izvoadele sale, să-l fie trecut singur acest șanț 30
aproape de Niprul, pe la un târg, anume Vçorașnoe, tot pre câmpi acel oraș
nu-i departe de Chiev, care Chiev iaste la Nipru; și pe semne cum merge șanțul
mai sus de Chiev, au trecut Niprul Traian cu oștile sale.

Să află unii de zic, că acest șanț ce să vede și astăzi supt acest nume ce să
zice troian, să-l fie săpat pentru sprijineală despre Tătari, închizând locul despre 35
câmpi; între care era și răposatul Panaioti tergimanul cel mare și vestit pe vre-
mea lui la împărăția Turcului; unde și el ce istorii va fi citit acest lucru?

Scrie în izvoadele sale Miron Logofătul, cum la voroava cu Panaetachii, pentru acestu șanțu, ce-i zicem troian, au zis Panaiote, că istoricul Bonfin ungur pomeneste de șanțul acesta. Și scrie zicând că cine atâta loc de lume ar fi putut apăra și ține? Că de au fostu aicea țara
 5 descălecată cu mulțime de oameni de Traian împărat cât iaste între aceste ape den Prut până în Nistru, și den Nistru până la Nipru, și den Nipru până la apa Donului! Așa să fie răspunsu Miron Logofătul și lui Panaetachii, la ce nu au mai știut ce ari mai răspunde.

Așa zic și altora câți au scris, așa și lui Bomfin, de au scris așa,
 10 cum să fie săpat șanțul acesta de vr'o sprijenială despre Tătară. Iară mai de crezut sint ceia ce țin, că Traian împărat au pus de au săpat acestu șanțu în večnică pomenire a sa și veste, și să știe șliahul oștii, de ciia ce vin după oști mari și neguțitorii, și oștenii, cum fac și acmu Turcii pre șliavul oștilor lor movile, pentru vestea și pentru îndreptarea celor ce vin pe urmă: oșteni, sau olăcari, sau neguțitori.
 15

Scrie în izvoadele sale Miron Logofătul, cum | au vorovit cu acel Panaioti
 pentru acest șanț troian, au dat seamă că istoricul, anume Bonfin unguru, pomeneste de șanțul acesta. Și scrie de zice că ține atâta loc de lume, începând
 20 din Țara Muntenească până peste apa Donului trece, ar fi putut apăra peste tot locul, că să zicem, că dela capul șanțului de unde să începe întâi și pe desupra Gălașilor, alătura cu Dunărea merge, pe aproape și peste Prut, iar nu de parte de Dunăre, pe la satele turcești, apoi unde să depărtează troianul la câmp și dela Dunăre și dela Marea Neagră iar peste Nipru ca mai departe. Că de au fost aicea țara descălecată de Traian împăratul cât iaste între aceste ape Prutul
 25 și Nistrul, dară dela Nistru până la Nipru, și dela Nipru până la apa Donului! Așa să fie răspuns și lui Panaiotache. Zice Miron Logofătul: la ce n'au știut cum va mai răspunde Panaiotache.

Așa zic și celorlalți câți au mai scris, așa și lui Bonfin, de au scris așa, cum să fie săpat șanțul acesta pentru vreo sprijineală despre Tătari. Mai de
 30 crezut sânt cei ce zic, că Traian împărat l-au săpat acest șanț, pentru pomenire și veste, și să se știe șleavul oștii de cei carii să trag după oști mari: și neguțătorii și oștenii, cum vedem acum pre împărații turcești și vezirii lor, pe unde merg cu oști fac movile pe șleavul oștii pentru veste și pentru îndreptare celor ce vin pe urmă: oșteni, neguțători sau olăcari.

34^r

Nice să te miri, că ar fi putut săpa un șanțu mare ca acesta; ce să socotești mulțimea de șease sute de mii de oaste numai slujitori, fără de altă adunătură de oameni; | că într-o zi să se înșire o sută de mii de oameni unul lângă altul, să arunce lutul cine împotriva sa, cât loc pot cuprinde? Prea ușoară socotială: loc de două sau de trei mile mari; și la șease sute de mii de oameni să vine a șease zi într-o săptămână, o zi unui om la săpat rândul, fără altă adunătură.

5

Scrie Dion istoricul, care au scris viața și faptele acestui împărat, și Ev-tropii istoricul care au scris de viața lui Andriian împărat—acesta au făcut Odriul pe numele său, pe pământul Trachiei — de mulțimea oștilor lui Traian, cum s'au pomenit mai sus. Cu aceste oști, Traian, a căruia nume în istoriile Râmului, Ulpius Traianus, au călcat această parte de lume, ce-i călcată și de mai nainte de dânsul cu oști, de Pompeiu cel Mare și de Iulie Chesariu și de Avgust Chesariu, împărații Râmului; însă nu pe aceste locuri, ce pe la Perși. Iară Traian pre aicea au venit și au călcat această parte de lume, cum s'au pomenit, și el au așezat niamul și săminția care trăiaște până astăzi, în Moldova, în Țara Munteniască și în Ardial, cu acest nume Români.

10

15

Nici să te miri, cine ari fi putut săpa atâta loc, care cu mult mai mare au fost șanțul acesta, ci cu vreme s'au năruit și s'au mălit.

20

Oaste ca aceasta de 600.000 de oameni să se înșire unul lângă altul, să arunce pământul, cine drept sine, caută cât loc pot cuprinde 100.000 de oameni. Pre ușoară socoteală: loc de 2 mile mari sau și trei mile vor cuprinde, care face un conac întreg de oaste mare; și la 600.000 de oameni a șasea zi într-o săptămână, odată vine la săpat rândul unui om, și acest număr celui împărat fără altă mulțime ce să trage după oști.

25

52^v

Scrie Dion istoricul, carele au scris « Viața lui Traian împăratul », și Ev-tropie istoricul, carele au scris « Viața lui Andreian împăratul », nepot | lui Traian, care după moartea lui Traian au stătut el împărat Râmului și au făcut orașul Odriul, pe numele său, pe trei ape: Tungia, Marița și Artha pe pământul Trachiei. Cu aceste oști, Traian a cărui nume la istoriile Râmului Ulpius Traianus, au călcat aceasta parte de lume, călcată și de alții cu oștile Râmului mai nainte de dânsul; de Pompeiu cel Mare, și de Iulie Chesariul, și de Avgust Chesar; însă nu pre aicea, ci pre la Perși. Iară acesta Traian pre aicea au venit și au încungiurat această parte de lume, cum s'au pomenit și el au descălecat neamul săminția și limba care trăiaște până astăzi în Moldova și în Țara Rumânească și cât norod iaste în Ardeal, tot cu acest nume Rumâni.

30

35

Scrie Bomfin că, după ce s'au întorsu Traian în Râm, cu izbândă de pre Dați, au poroncit de au făcut un stâlp de marmure în Râm, întru pomenirea acei biruință asupra Daților. Și au fostu de lat acel stâlp de 128 coți, și avea scări 184; iară ferestri 43, după potrivirea

5 mării stâlpului, și în vârvul stâlpului scrise slove sâpate, toată istoria Daților, atunce scrisă cu slove; Calimpiarii apoi cu cheltuiala lui Filip al doile, craiu a Ișpanii, au săpat slovele, și pe urmă cu meșterșug de Alfonsu Țicaon tipograful, au făcut table 131, scrisă acea istorie și le-au trimis

10 Aflatu-s'au și aicea în țară la noi o piatră de marmure, care au adus-o în curțile domnești în Iași, în zilele lui Costantin Ducăi Vodă, cu slove sâpate lătinești, care le-am cetit eu, așa sunând: | « Împăratului, chesarului, bunului, fiului a Nervii, lui Traian, fericitului, a Țării Nemțăști și a Dachii, preutului celui mare, polcovnicului al șesăsprăzecele, împăratului al șasele, părintele patriei ».

34^v

După ce s'au întors Traian cu izbândă de pre Dachi, au poroncit de au pus stâlp de piatră în Râm, pentru pomenirea acei biruințe asupra Daților. Era de lat acel stâlp de 120 de stânjini mici, care avea scări 184, iară ferestri 43, după potrivirea mării stâlpului, săpătura cu slove scrisă toată istoria Daților

20 de atunca cu slove, iar pe urmă Calimpiarii cu chietuiala lui Filip al doilea, craiului Hișpanii, au săpat slovele, și pe urmă cu meșterșug de Alfonsu, ca un tipograf, au făcut 131 table de le-au trimis cu acea istorie pentr'alte țări, pentru pomenirea lui Traian Hișpanul, împăratul Râmului.

Aflatu-s'au și aicea la noi în țară o piatră de marmură, care o au adus la

25 curțile domnești în Iași, în zilele lui Costandin Duca Vodă, cu slove lătânești, care le-am citit singur, așa sunând, cum aratăm aicea, care slove așa să înțeleg pre limba rumânească: Împăratului, chesariului, bunului fiu a Nervei, lui Traian, fericitului, a Țării Nemțești și a Dachiei, preotului celui mare, polcovnicului a șasăsprăzece, împăratului al șaselea, sfetnicului, al șaptelea părintelui patriei, lui Publie Calpurnie, lui Avriile Ruft.

30 Și această piatră stă și până în zioa de astăzi, adusă dela Galați aicea în orașul Iașilor la curțile domnești.

9: sâpate slovele A.

Pentru acest capitol, autorul a utilizat următoarele izvoare: M. Costin, *o. c.*, pp. 26—30, 30—43; Topeltin, *l. c.*, p. 76; Bonfin, *o. c.*, p. 24; Baronius, *Annales ecclesiastici*, p. 4 și 22 și Strjkowski, pp. 41—42.

Aice ne vine rândul să pomenim și pentru cetățile ce să află aice în țară la noi

CAP XI

Cu anevoie iaste a scrie de cetățile țării, de vreme ce câteva sute de
ai peste mie trecând, necăiuri nu să află scris, fără cât răpăosatul Gri- 5
gorie Ureche Vornicul scrie în istoriia sa, adecă în letopisățul țării,
1465 de cetatea Chilia, precum că în anul 6973 că au dobândit-o Ștefan Vodă
1478 dela Turci, și apoi în anul 6986 Iuni 22, zice, că au început Ștefan Vodă
a zădi cetatea Chilia și o au săvârșit într'acelaș an; ce nu știm, cum
poate să fie acestu lucru, că întâi scrie că au răscumpărat-o dela Turci, 10
închinată de nevoie de Turci, și apoi să o zidiască?

Numai înțăleșu de Panaiotachie, ce era postelnic mare aicea la noi
în țară, om ales la trebile Porții pre atunce, cum denafară de cetatea

53^r *Aicea vine rândul să pomenim de cetățile ce să află aicea în țară la noi*

CAP XII

Cu anevoie iaste a scrie de cetățile țării noastre, de vreme ce atâtea vacuri,
câteva sute de ani peste mie trecând, nicăiri nu să află scris, fără cât Urechie 15
1465 Vornicul scrie pentru cetatea Chilie zicând: « În anul 6973 o au luat Ștefan
1479 Vodă cel bătrân dela Turci și apoi la anul 6987 Iulie 22 АНН zice, că o au
zidit Ștefan Vodă și o au săvârșit într'acelaș anu; ci mă mir, cum poate fi acest 20
lucru, că întâi scrie că o au răscumpărat dela Turci, închinată de nevoie Tur-
cilor, și apoi să o zidească? Aș zice că o au tocmît unde au trebuit; însă dela
anul 6973 până la anul 6987, 14 ani sânt, cine ar fi stricat? Că nici scrie că
o ar fi stricat cinevaș întru acei 14 ani.

Iară am înțeles mai pre urmă și dintru Panaiotachi Moruna, ce au fost po- 25
stelnic mare la noi în țară, om ales la trebile Porții pe atuncia, cum denafară
de cetatea

cea mare a Chiliei, iaste alta mai mică, carea să o fie zidit Ștefan Vodă cel Bun, ca o strajă cetății cei mari. Aăsta cetate Chilia are nume la istorici de-i zic Ahellia.

- Cetește gheografiile ceste mai de curund și vei afla și în istoriile Țarigradului, că împrumutând cu bani Ianovezii pre împăratul Țarigradului, să facă oști împotriva Turcilor, le-au pus zălog Crâmul, să-l ție Ianovezii, care să chema pre atunci grecește Hersonesul, și la istorii tot acela nume are Crâmul, și aăsta parte, unghiul mării cu scalele lui, unde-i acmu Buğacul, și pre atunce Ianovezii au zădit Chilia ce să chema Ahellia, pe Dunăre, și Chefea pe malul mării în Crâm, ce să chema Theodosiia la istorii.

- Să află și de Greci făcute cetăți, cum iaste Turnul Neoptolimul, în gura Nistrului, făcut de Neoptolim, feçorul lui Mitridat, carele vara | în vasă pe mare, și iarna pre uscat cu călărime, au bătut pre Tătară. 53^v
 Și pentru să împiadece calea Gheților, au făcut acea cetate în gura Nistrului, ce să chema Turnul Neoptolim.

cea mare a Chiliei iaste alta mai mică despre Dunăre, care zice să o fie zidit Ștefan Vodă cel Bătrân, ca o strajă cetății cei mari. Aăastă cetate a Chiliei alt nume are la istorici, îi zic Ahileia.

- Cetește gheografiile ceste mai de curând și vei afla și întru istoriile Țarigradului, cum împrumutând cu bani Ianovezii pre împăratul Țarigradului, să-și facă oști împotriva Turcilor, le-au dat zălog Crâmul, să-l ție Ianovezii, care zicea pre atunce Hersonul grecește, și la istorii acel nume are Crâmul și aăsta parte, unghiul Mării Negre cu scalele lui, unde-i Buğacul. Și atunce pe acele vremi Ghenovezii au făcut acea cetate Chilia și-i zicea Aheliia, pe Dunăre, și Chefea pe malul mării în Crâm, ce-i zicea Theodozia la istorii.

- Să află și de Greci făcute cetăți, cum iaste Turnul Neoptolimul, în gura Nistrului făcute de Neoptolim feçorul lui Mitridat, care vara în vase pe mare, și iarna pe uscat cu călărime, au bătut pre Tătari, | și pentru să împiadece calea Gheților, au făcut cetate în gura Nistrului, care să zice Turnul Neoptolim. 53^v
 Și satul ce să chiea pre atunce a lui Herma Hesmonatic și zic alții cum acel Neoptolim să fie fost feçor lui Ahilevsu, pre carele zis nu stă Bonfin, ci zice cum acest Neoptolim, feçorul lui Mitridat, care au făcut acea cetate pre numele său.

- Altele multe, căroră stau năruiturile de abia semnele să cunosc și pre Milcov, mai sus de Focșani, de care pomenește Urechie Vornicul că o chiea Crăciuna. Și așa tot pe o poveste stau, câte să află în Țara Muntenească, sau

În izvoadele răpăosatului Miron Logofătul, aflu zicând pe părere, să fie pe Cogâlnic, în Buğac, această cetate, care să chiamă la Tătari Tatar Bunari; ce acel turnu a lui Neoptolim iaste pe Nistru, făcut de Neoptolim, fičorul lui Mitridat, nu pe vremea când împărăția Grecii Țarigradul, ce cu mult mai înainte. Iară pe Cogâlnic, de iaste altă cetățue, poate tot de Ianovezi să fie făcută. 5

de Dați, sau altele de Râmleni făcute sânt. Și la podul lui Traian peste Dunăre, în Țara Muntenească la județul Jiului, iaste iară o cetățue năruită. Aceia adevărat de cine-i făcută cu numele Severinul, Bonfin zice din cuvânt în cuvânt: « Părosul Ulpie Traian, după ce birui pre Dați, întru semnul biruinței sale, au făcut Nicopol pe Dunăre. Așjderea și peste Dunăre au făcut podul, lucru de mirat, precum mărturisește și Dion la « Viața lui Traian », a căruia pod și astăzi i să cunosc pragurile în apă. Și mai încolo pe Dunăre în preajmă iaste târgșor Severinul, de Sever împăratul făcut și apoi tace ». Iar pe ce vreme au făcut Sever acel târgșor nu scrie; iar la alți istorici, cum la Dion, carele au scris « Viața lui Traian » împăratului, așa și la Topeltin, carele au scris ce să înțelege pre limba românească: a lui Traian večnicul stâlp. Să vede dar dintru acestea, că une cetăți întru aceste țări, și de Râmleni sânt făcute. La năruiturile cetății dela Gălați din sus, unde cade Bârladul în Dunăre, s'au aflat un ban de aramă galben, de mare cât un ort, numai mai gros, în care slove nu s'au putut citi de ceia ce știu lăținește, fără unii ce știu mai bine grecește a ceti, zic că scrie; iar acele slove de înțeles nu sânt. Așjderea o piatră mare adusă la biserica Diei mai mult nu s'au putut citi, înțelege, fără atâta: Sever împăratul Râmului. Acei cetățui îi zic Gălățenii Gherghina. Iar banul ce s'au aflat mai ȝos de Roman, iară la năruitura unii cetăți ce-i zice Semendrova, de mare cât șaistacii cei de patru bani leșăști, iară mai gros, de aramă roșie, și chipul Domnului supt pâlărie nemțască și împrejur slove sârbești: отицъ молдавсконъ Tatei Moldovei, iar dintr'altă parte scrie Hereghia de Moldova, aceia hereghia latinește, adecă strămoșie. Pentru aceia zic de cetăți că unele de domni, acum după a doao descălecătură a țărălor, sânt zidite. Și așa cât s'au putut ști de cetăți, acestea sânt acestor țări, că sunt unele făcute de Dați, cum iaste deșchis de Cetatea Albă; celelalte și de Râmleni, de Ghenovezi, și unele mai pre urmă și de domniile țărăi. Și atâta putem ști de cetățile, care să află într'aceste țări. 10 15 20 25 30

În izvodul lui Miron Logofătul, aflu zicând pre părere, să fie pe Cogâlnic, în Buğac, acea cetate, căriia îi zic Tătarași și ai noștri Cara-Burnar. Ci acel turn a lui Neoptolim iaste pe Nistru, făcut de Neptolim, fečorul lui Mitridat, nu pe vremea când împărăția Grecii Țarigradul, încoace, cum scrie în izvoadele sale, ci cu mult mai nainte. Iară pe Cogâlnic, de iaste altă cetățue, poate tot Ianovezii să fie făcut. 35

Iară Cetatea Albă iaste mai veche decât aceste, făcută ori de Dachi, ori de Râmleni.

5 Scrie Bonfin, istoricul ungur, în carte X, decad II « De lucrurile Ungurilor » că Ludovic, craiul unguresc, pentru să poată stăpâni fără de grijă pe Munteni, pus-au de au zidit cetatea Severinul, care era răsipită. Așijdirea și pe apa Prutului, căriia să zicea Hierassis, că așa să chiamo Prutul la istorii, să fie făcut o cetate ce să numiia Terh; ce cetate ar fi fostu aceia și în ce loc la Prut, nu putem ști; iară agiunge cât să cunoaște. Pe urmă craii megiași și domnii țări au făcut cetăți aice în țară.

10 Iară Cetatea Albă mai veche decât acestea, făcută ori de Dachi, ori de Râmleni.

15 Scrie Bonfin, istoricul ungur, în cartea X, decad II « De lucrurile Ungurilor » că Ludovic, craiul unguresc, pentru să poată stăpâni fără grijă pe Munteni, au pus de au făcut cetatea Severinul, care era răsipită. Așjderea și pe apa Prutului, căriia îi zicea Herassis — că așa să chiamo Prutul la istorici — să fie făcut o cetate ce o au chiebat Terhu; ce cetate ar fi fost aceia la Prut, în ce loc, nu putem ști; iară agiunge cât să cunoaște. Că pe urmă și craii și megiași și domnii au făcut unele ceteti aicea în țară.

Capitolul este transcris din: M. Costin, *o. c.*, pp. 43—49 și Bonfin, *l. c.*, p. 8 și 250.

*Pentru numele niamului acestor țări și pentru portul lor și pentru
graiul sau limba lor*

CAP XII

Mare dovadă niamurilor den ce rădăcină și izvor sint, numele ce
au, și între sine și dela streini, și măcar că niceun niam nu iaste în toată 5
lumea să aibă numai un nume; ce unele de pre capetele cele dentâi
vreunui nărod stăpânitoare, alte nume sint de pre locuri, de unde sint
începute; multe de pre cetăți mari, multe de pre ape, multe cu înde-
lungate vremi strămutate numerile de pre stăpânii, cum am arătat mai
sus, și arătăm și aicea. 10

35^v Că vedem niamul nemțescu supt aceste numere: întâi și mai ales
și mai de cinste: Alaman; | și așa le zic istoriile cele vechi și mai pre

Pentru neamurile numelui acestori țări și pentru portul lor

CAP XIII

54^v Pentru neamurile numelui acestor țări și pentru portul lor și de | limba 15
graiului de unde au aflat; așijderea și de tunsoarea carii să află și acum la
prostime pre supt munte.

Mare dovadă neamurilor din ce rădăcină și izvor sânt, numele ce au, și
întru sine și dela streini, și măcar că niciun neam nu iaste în toată lumea să
aibă numai un nume; ci unele dintre capetele cele dintâiu a vreunui norod stă- 20
pânitoare, alte nume sânt de pre locuri, de unde sânt începute; multe și de pre
cetăți mari, multe și duple ape, și multe cu îndelungate vremi, strămutat nu-
mele despre stăpânii, cum arătăm mai sus, și arătăm și aicea.

Că vedem neamul nemțesc supt aceste numere: întâi și mai ales și mai de 25
cinst: Alamani, așa le zic istoriile cele vechi și pe

16: de toți ori B și B¹

urmă și Turcii. Al doile nume, le zic Ghermani, adecă doi frați, lăti-nește Ghermanus. O samă de istorii le zic Tevtonis, de pre căpetenia lor Tevton; Italianii le zic Tudesco; Leșii, Moscalii, noi le zicem Nemți.

- Mai apoi alte numere, despărțite ca crengili dentr'un copaçu:
- 5 Șvezii, Danii, Saxonii, Franțozii, Belgăi, Batavii și alte țări mai mici, tot den rădăcina cea veche a Alamanilor sânt. Așa Ișpania, Iverii, Țiltiverii, Portugalii, tot un niam sintu. Turcii, de pre locul lor Turhi-stan, și de pre căpetenia lor cel dentâi: Osmangic, Otoman, Osmanlă. Moscalii, Rusii, Bolgarii, Sirbii, Horvații, Slovenii, Bohemii, Tații,
- 10 Leșii, tot un niam sint, fără alte numere ce au streinești, adecă la streini. Că întâi acestui niam, Grecii li-au zis Savromati de pe ochi miară-î-albeneți, adecă ochi de șopârlă, că grecește savros să chiamă șopârla, iară mati, ochiul.

Tătarăi, de pre apa Tartara; Schitii de pre sălbătăcie, iproci.

- 15 Așa toate niamurile sint cu multe numere, după vreme toate sintu; numai unele dentr'însele și li-am însămnat, pentru înțălesul numerelor, mai lesne niamului țărălor acestora: Moldovei, Țărăi Muntenești și Românilor den Ardial.

- 20 urmă și Turcii. Al doilea nume, le zic Ghermani, adecă doi frați latinește Ghermanus. O seamă de istorii le zic Tevtonis, de pre capul lor Tevton; Italianii le zic Tudesco, poate fi iară după Tefton. Leșii, Moscalii și noi, le zicem Nemți.

- Mai apoi alte neamuri, despărțite ca crângile dintr'un copaçu: Șvezii, Danii, Franțozii, Saxonii, Belgii, Batavii și alte țări mai mici tot din rădăcina cea veche Alamanilor viță și părți sânt. Așa Hișpania, Iverii, Țiltiverii, Porto-galii, tot un neam sânt. Franțozii, Galii, tot un neam sânt. Turcii de pre locul lor Turhiistan și de pre capul lor cel dintâi: Osmangin, Otoman, Osmanlă. Mos-calii, Rusii, Bulgarii, Sărbii, Horvații, Slovenii, Bohemi, Tații, Leșii, tot un neam sânt slovenesc fără alte numere ce au la streini. Că întâi acestui neamu
- 25 Grecii le zic Savromatii de pe ochii mierăi, albeneți, adecă ochi de șopârlă că grecește mavros să chiamă șopârla, iar mati, ochiul. Tătarăi de pre apa Tar-tara, Schitii după sălbătăcie, iproci.

- Așa toate neamurile supt multe numere, după vreme toate sânt; numai unele dintr'însele și le-am însămnat pentru înțelesul numerilor mai lesne nea-mului și acestor țări a Moldovei și a Țărăi Muntenești și Romanilor din Ar-deal. |
- 35

11: Acest niam A. 29: Acest neamu B.

Așa și niamul acesta, ce scriem țărilor acestora, nume dreptu și mai vechiu iaste Român, adecă Râmlian dela Roma. Acest nume, den descălecatul lor de Traian, și cât au trăit în munți, în Maramoroș și pe Oltu, tot acest nume au ținut și țin și până astăzi; și încă mai bine Muntenii decât Moldovenii, că ei și acmu zic și scriu Țara Româniască, și Românii acei de Ardial, iară streinii den pregiur le zic Vlah, de pe Vloh, cum s'au pomenit. Tot dela streini sintu aceste nume de pre Italia, cărora zic Vloh. Apoi mai târziu Turcii, după numele domnilor 36^r ȇ'au închinat țara la Turci, zic Moldovii Bogdan, iară Muntenilor Caravlah. | Grecii zic Bogdano-Vlahia, iară Muntenilor Vlahos. Iară acestu nume Moldov iaste de pe apa Moldova, după al doile descălecare a țării de Dragoș Vodă. Iară Muntenilor, ori de pre munte, ori de pre Olt, Olteni; Leșii zic Molteni. 10

Măcar că și la istorii și la graiul streinilor, și între sine, cu vreme, cu vacuri, cu primenele, iau și dobândesc și alte numere, iară acela ce iaste vechiu nume, stă neclătit Român ! 15

55^r Așa și neamul acesta ce scrie țărilor acestora, nume drept și mai vechiu iaste Rumân, adecă Râmlean dela Roma. Acestui nume, din descălecatul lor de Traian, și cât au trăit în munți, în Maromoruș și pe Olt, tot acest nume au ținut și țin și până astăzi; și încă mai bine Muntenii, decât Moldovenii, că ei și acum zic și scriu Țara Românească, și Românii cei din Ardeal; iar streinii din pregiur le zic Vlah, de pe Vloh, cum s'au pomenit. Valeos, Valascos, Olah, Voloșin, tot dela streini sânt puse aceste numere duple Italia, cărora zic Vloh; apoi mai târziu Turcii de pe numele domnilor ce au închinat țările la Turci, îi zic Moldovei Bogdan, iară Muntenilor Caravlah. Grecii zic Bogdano-vlahi, Muntenilor Vlahos. Că acest nume Moldovan iaste după apa Moldova, după al doile descălecare aceștii țări de Dragoș Vodă. Și Muntenilor ori de pe munte, ori după apa Oltului, Olteni; Leșii zic Molteni. 20 25

Măcar că și la istorii și la graiul streinilor, și între sine, cu vreme, cu vacuri, cu premelele iau și dobândesc și alte numere, iar acel care iaste vechiu nume, stă întemeiat și înrădăcinat Român ! Cum vedem, că măcar că ne răspundem Moldovani, noi nu zicem întrebând știi moldovenește, ci zicem: știi românește, adecă râmlenește ? Puțin nu zicem precum letinește: Știs romaniți. Stă dară numele cel vechiu ca un temei neclătit, deși adaog ori îndelungate vremi, ori streinii alte numere, tot acel din rădăcină rămâne neschimbat. 30 35

13: le zic C.

Iară cum să fie acestu nume Vlah, de pe numele lui Fliac, hatmanul Râmului, precum scriu unii în letopisățele sale aicea în țară, basne sintu.

Și așa, dovedindu numele niamului acestuia dentr'aceste țări, cum să vede den istorici mari și marturi țărălor împregiur, ne trage rândul a pomeni
 5 de portul, care acmu portul stătătoriu, ca numele și ca limba, nu iaste, ce cu vreme iau portul niam dela niam, unde și locul aduce de le caută lăcuiitorilor a-ș face haine îmbrăcăminte trupului, cum iaste firea ceriului și pusoarea vreunii părți de loc. Că partea despre miazănoapte, unde trăescu: Moscalii, Rusii, Tătarăi, iaste foarte rece, cu erni grele, și măcar cum sintu și prela noi
 10 iarni mari, iară la țara Italiei, erni ca acestea niceodată nu sint, ce foarte blânde erni; nice vara călduri așa mari. Le-au căutat dar acestor oameni, mutați pre aceste locuri, a-ș schimba și portul hainelor, după vremea acestui loc.

Cătră acestea, să cauți ce scrie iscusit istoric Laurentie Topeltin den
 15 Mediiși. Cuvintele lui ți le izvodesc: «Românii de Ardial ai noștri, poartă

Român, cum să răspund și cei toți din Țara Ungurească lăcuiitori. Și Muntenii răspund și scriu țările lor Țara Românească. Iar acest nume Vlah dela Turci și dela Greci, ce iaste dela Nemți Valios, dela Franțoi Valahos, cum s'au scris mai sus aceste numere, tot dela Vloh ce iaste Italian, din care țară a
 20 Vlohului, adecă a Italiei, au pornit Traian, împăratul Râmului, mulțime de noroadе fără de număr și i-au așăzat în ceste țări a Dachiei cei vechi. Iară să fie acest nume Vlah, de pe numele lui Flac, hatmanul Râmului, precum | au scris unii în letopisețele sale aicea în țară, basne sânt.

Și așa dovedind numele neamului acestor țări, cum vezi din istorici mari și
 25 martori țărălor împregiur, ne trage rândul a pomeni de port, care acum portul stătătoriu, ca numele și ca limba, nu iaste, ci iau neam dela neam porturile cu vremi, la care schimbare a hainelor aduce și locul, de le caută a face îmbrăcăminte trupului, precum iaste și firea ceriului și punerea a vreunii părți de loc. Că întâi aceste părți de lume, unde trăesc: Moscalii, Rusii, Tătarăi, să fie omul
 30 îmbrăcat în haine franțozești, ar peri de frig. Și măcar și pre aicea pre la noi, ce erni sânt! Țara Italiei erni ca acestea nu are niciodată, ci foarte blânde erni, nici vara nădușale așa mari, ci cuvioase călduri. Le-au căutat dară acestor oameni, mutați pre aceste locuri, a-ș muta și portul hainelor, după vremea acestor locuri.

Cătră acestea toate, caută ce scrie de portul Românilor iscusit istoric Lavrentie Topeltin din Mediiș. Cuvintele ți le izvodesc «Rumânii de Ardeal ai noștri, poartă

28: pe soare B; punerea B¹.

36^r haine lungi îmbrăcat tot trupul; ne fac mare învățătură portului
den vecii de demultu, care au ținut părțile acestea dela Septentrion
— adecă părțile care sintu apropiate spre miazănoapte —, care haine
pomeneste un dascal, anume Marțiales, că să chema endromida, portu
vechiu, nemândru, iară bun de luna lui Dechemvrie. Șlice | au de pâslă, 5
pe limba noastră glugă, care spun că și boiarii aicea în țară mai demultu
purta chivere ca acelea ». Iară pentru încălțăminte zice tot acestu istoric
Topeltin, și nu dela sine, ce pune cuvintele altor istorici mai vechi
decât dânsul, anume: Alfonsu și Plaftu și Aghel, carii au scris cărți de
portul cel vechiu a limbilor: « Feliul încălțămintelor Românilor iaste 10
piiale crudă de dobitoc, învălit pičorul bine, în obiiale de lână încăl-
țați, legat cu curele peste pičor dela degete până supt gleznă, și acesta
iaste portul Râmlenilor celor vechi, strămoșilor lor, carii purta în oști
a slujitorilor oșteni era la Râmleni; numai atâta osebite vedem, precum
cetim la istoriile cele vechi, că oștenii Râmului nu învăliia în obiiale, 15
ce gol picorul încălța cu piiale și cu legături încruciș ».

haine dela umere până peste tot trupul îmbrăcați; ne fac mare învățătură portu-
lui din vacurile cele vechi, care au ținut părțile acestea dela Septemtrion, (adecă
părțile ce sânt aproape de miazănoapte), tot trupul acoperit; care feliu de haine
pomeneste un dascal, anume Marțialis și să chiera endromida, vechiu port, 20
nemândru, iară bun de luna lui Dechemvrie. Șlice au de pâslă pe limba
noastră dătașcă cuglă, poate fi chivere; care nu de mult era acest feliu de chivere
la boiari aicea în țară.

Iară pentru opinci, caută ce zice tot acel istoric Topeltin, și nu dela sine,
ci pune cuvintele mai vechi de sine, istorici anume: Alfonsu și Plavt și Aghel, 25
carii au scris cărți de portul cel vechi a limbilor: « Feliul încălțămintelor
Rumânilor iaste cu piiale crudă fiește de ce dobitoc, peste pičor învăluit
bine, în obiiale de lână încălțați, și apoi piialea aceia o leagă cu cureaua peste
pičor, de înfășură pičorul tot, dela degete până sus toată glezna; și acesta
iaste portul a Râmlenilor celor vechi, strămoșilor lor, carii purta în oști acest 30
feliu de încălțăminte a slujitorilor oșteni era | la Râmleni. Numai atâta osebite
vedem, precum citim în istoriile cele vechi, că oștenii Râmului nu învăliia
în obiiale, ci gol pičorul încălța cu piiale și cu legături încruciș, că aceia în
opinci numai cât ținea pičorul, în călcăiu lega ». Acestea sânt cuvintele acelui 35
istoric, den cuvânt în cuvânt. La noi de cinste iaste acest fel de încălțăminte

7: guglă A.
vârful pičorului C.

11: tot pičorul C.

12: pičor dela gleznă în gos până în

26: a din A.

Așa iaste descălecatul acestor țări de Râmleni, cum s'au pomenit pre largu, iară nu den tâlhari, cum au scris basne Misail Călugărul și Istratie Logofătu.

După ačasta am socotit a fi cu cale să scriem împărății Râmului mai
 5 întâi, până unde și la ce împărați au năbușit pre aceste locuri Volgarii, și mai pre urmă Atila, care să scrie Bičul lui Dumnezeu, cu Ungurii, Tătari, de au pustiit aceste țări.

După ce s'au întorsu Traian, al șaptele an a împărății sale, aflat-au în Râm sol dela Indii venit, și acolo au poroncit de au făcut acel stâlpu
 10 de minune, în pomenire ce au bătut pre Dați. Mai pre urmă, viind Costantin cel Mare împărat în Râm, cum scrie un istoric anume Amianu, s'au mirat de făptura acelui stâlp a lui Traian. Alte făpturi, stâlpi ce era în Râm, unele de cutremurul pământului au căzut, altele cu vreme îndelungată, s'au răsipit; iară altele și nepriiatinii le-au străcat. Iară
 15 stâlpul lui Traian au stătut multă vreme. Și pe urmă la anul Domnului nostru lui Hristos 1594, precum mărturisește Varonie, au pus în vârful stâlpului Sixtus, Papa Râmului, icoana Svintului apostol | Petru, făcută de aramă, cu aur poleită.

37^r

acum la acest vacu care era de cinste la Râmleni și de vitejie port! Vedem
 20 acum la Cercheji, că acest port de încălțăminte pentru sprinteniia țin.

Așa iaste descălecatul țărilor acestora de Râmleni, cum s'au pomenit pre larg, iar nu de tâlhari, cum au scris basne Misail și Istratie Logofătu.

Iară, arătând de descălecatul țărei, am socotit a fi cu cale să scriem împărăția Râmului mai nainte, până unde și la ce împărați au năbușit Volgarii, și
 25 pre urmă Atila, care să scrie Biciul lui Dumnezeu, cu Ungurii, Tătari, de au pustiit aceste țări.

După ce s'au înturnat Traian, la alt an al împărăției sale în Râm, aflat-au soli dela India veniți, și acolo au poruncit de au făcut acel stâlp de minune, izbânda ce au făcut asupra Daților, care pre urmă venind Costandin cel Mare,
 30 împăratul la Râm, cum scrie un istoric, anume Armianus, s'au mirat de făptura acelui stâlp al lui Traian. Alte făpturi, stâlpi ce era în Râmu, unul din cutremurul pământului au căzut, altele cu vreme îndelungată s'au răsipit; altele pe urmă și nepriiatinii le-au stricat. Iară acel stâlp al lui Traian au stătut multă vreme. Și pe urmă, la anul dela Nașterea Domnului nostru Isus Hristos 1594,
 35 precum mărturisește Varonie, au pus în vârful stâlpului Sextus al cincilea, cu acest nume Papa al Romei, icoana cu chipul lui Sfetăi Petru, făcută de aramă poleită.

Supus-au Traian împărat în al optule an a împărăției sale pre Armeni și pre Parthi, și zăbăvind Traian împărat în părțile Răsăritului, făcând pace cu Iverii, cu Savromatii și cu alte limbi, luând Vavilonul, au făcut căutare oștilor sale, în care au aflat creștini 10.000, și i-au urgisit, adecă i-au trimis în urgie, la țările Armeniei. Iară un ispravnic a curții lui Traian, anume Romul, hulindu acea faptă a lui Traian, și muștrându-l pentru creștini, s'au mâniat Traian și au poroncit de l-au omorît. 5

Pre aceiaș vreme, zăbăvind-u-să Traian în Chesaria Capadochii au mai omorît și pre Iachentie cămărașul său pentru legea creștiniască. Pre aăstaș vreme a împărăției sale, al 11-le an, fu aruncat fiiarilor sălbateci Svintul Ignat, episcopul de Antiohia. 10

Iară la al doisprăzece ai a împărăției sale, zăbăvind-u-să, apucat-l-au iarna în Antiohia, și făcându-să cutremur mare în orașul Antiohiei atâta, cât abia au scăpat împăratul pre o feriastă afară. Arătatu-s'au și în Râm multe semne rele de moartea lui Traian împărat, că biserica sau capiștea cea păgânească, ce să chema Pantheon, care era cea mai de frunte, fu detunată și arsă. 15

Iară la 15 ai a împărăției lui, fiind cu oștile sali în Siriia, după ce dobândisă Vavilonul și Araviia, curund s'au ruptu den mâna lui Arapii

Supus-au Traian la 8 ani a împărăției sale pe Armeni și pe Parthi, și zăbovind Traian împăratul în părțile Răsăritului, făcând pace cu Inberii, cu Savromati și cu alte limbi, luund Vavilonul, au făcut căutare oștilor sale, în care au aflat 10.000 de creștini, pre carii i-au făcut surguni la țările Armeniei. Iar Romul, ispravnicul curții lui Traian, pe acele vremi, hulind acea faptă a lui Traian pentru creștini și muștrând pe domnu-său de mare muștrare mâniindu-se Traian, au poroncit de au omorît pre Romul. 20

Pre aceiaș vreme, zăbovind-u-să Traian în Chesaria Cappadochiei, omorî și pre Iachintie cămărașul său, pentru legea creștinească. Pre aceiaș vreme a împărăției lui Traian, al 11 an, fu aruncat fiarălor sălbatece Sfântul Ignatie, episcopul de Antiohia. 25

Iară la 12 ani a împărăției lui Traian, apucându-l iarna în Antiohia, mare cutremur să făcu în orașul Antiohiei, atâta cât de abia au scăpat împăratul Traian pe o fereastră afară. Arătatu-s'au și în Râm câteva semne rele de moartea lui Traian, că biserica sau capiștea păgânească în Râm, ce să chiuma Pantheon, care era cea mai de frunte în Râm, fu detunată și arsă de trăsnet. 30

La al 15 an al împărăției lui Traian, fiind cu oștile sale în Asiria, după ce dobândise Vavilonul și Aravia, curând s'au rupt din mâna lui Arapii 35

36: Ravia B.

și Agarenii, den care abia au scăpat Traian, căzind tunete și trăsnete cu vremi reli și mulțime de muște acoperindu-i oastea, și el bolnăvindu-să, den care boală n'au mai agiunsu să mai vază Râmul; că, înturnându-să să vie la Râm, au murit Traian în Chilichia, în oraș în Salonic, ce să
 5 chema și Traianopolis, de boală ce-i zic hidropică, mestecată cu apoplexia, iară cum scriu unii de vintre. Și au dus oasăli lui în Râm, și l-au îngropat într'acel turn a lui. Împărățit-au ani 19 și luni 6; fost-au de 61 ai de vârstă.

Număratu-l-au Râmlenii între Dumnezăii săi, că avea în poveste |
 10 Râmlenii, pre acest împărat: « Mai fericit decât Avgustu, mai bun decât Traian », când laudă cu îmbunătăuri pre alți împărați a lor. Luasă Traian fișor de suflet și moștenitoriu împărăției pre Andriian, nepot de soru al său, care au stătut împărat pre urma lui, în anul dela Hristos 118, și papă Râmului era atunce Iorest, iară cum scrie Varonie 120 ani.

15 Dacă stătu împărat Andriian, să arăta blând, ca să-l ție de bun sfetnicii lui, adevărindu-li-să că fără svatul lor și fără voia lor, nimic nu ari face, nice ar certa sau ar urgisi pe cineva, iproci. Iară pre urmă acestu împărat multe munci au făcut creștinilor. Și pe Eustafie Plachida, svintul și dreptul, ce să numia al doile Iov, vestit hatman a lui Traian, împreună

20 și Agarenii, de care de abia au scăpat Traian, căzând tunete și trăznete cu vremi rele și mulțime de muște acoperindu-i oastea, și el bolnăvindu-se, de care boală n'au mai văzut Râmul, că, întorcându-să la Râm, în Chilichia, în orașul Salonicul, căruia oraș i-au zis și Traianopolis, au murit Traian împăratul de dropică, amestecată și cu apoplexia, iară cum scrie unii de vintre. Împără-
 25 țit-au 19 ani și 6 luni, fiind de vârstă de 61 ani. Oasele lui le-au dus la Râm și le-au îngropat într'acel stâlp ce făcuse în Râm, de care am pomenit mai sus.

Număratu-l-au Râmlenii între Dumnezeii săi pe Traian; avea în poveste Râmlenii acest: « Mai fericit decât Avgust, mai bun decât Traian », când lauda cu îmbunătăiri pe alți împărați ai lor. Luasă feșor de suflet și următor
 30 la împărăția sa Traian, pe nepotu-său de sor, pe Adriian, care au stătut pre urma lui Traian împărat, la anul dela Hristos 118, fiind papă în Râm Evarestu, iară cum scrie Varonie 120 de ani.

Deaca au stătut Adriian la stăpânire, să arăta blând și silia să-l ție de bun sfetnicii Râmului, adevărindu-se cătră sfetnici că pe nimini nu va certa fără
 35 sfatul și vrerea lor, și altele ca acestea. Pe vremea acestui împărat, au pătimit sfântul Eustathie acela al doilea | Iov, ce să numisă mai nainte Plachida, vestit hatman al lui Traian, împreună

37v

57v

cu fâmeia sa și cu copiii săi, i-au pus pe bou de aramă, aprinsu de foc; lăsăm a pomeni creștinii câți au luat muncă pe vremea lui Andriian.

Iară la al patrulea an acestui împărat, fiind în Britania și vrând să despartă, să osăbască pe Râmleni de alte niamuri varvari, au poroncit de au făcut zid, loc de optuzăci de mile, pentru paza, ca să nu să roco- 5
șască alte limbi varvare asupra Râmului, și au poroncit de au străcat podul, ce făcuse Traian împărat peste Dunăre.

Iară la 5 ani a împărăției sale, s'au întorsu den părțile Răsăritului la Franțoi, apoi la Ișpania. În al șasele an a împărăției sale, să întoarsă la răsărit și rocoșirile Parthilor le așeză. Și de acolo au vinit în Țara 10
Grească. În al șaptele an, dela Athina, unde petrecând peste iarnă, s'au întorsu în Râm. În al optule an, care iaste dela Hristos 125, au mersu la Africa, unde au arătat multă facere de bine. În al 11-le an, s'au întorsu dela Africa pre la Athina, unde ernând, și a doa oară au trecut la Aziia. 15

38r În al 12-le an a împărăției sale, dela Aziia, unde au fostu așezat pre câțva la prietesugul său, și ales pe Hrosoi, craiul Parthilor, s'au întorsu în Siria, unde au descălecat alt oraș pe lângă Ierusalim, și i-au pus nume Elia-Capitolina, și acolo au făcut beserică lui Ioviș bozului sau Iupiter; Grecii zic Zevsu; pe acela loc era oarecând svinta beserică 20
a lui Dumnezeu. Și au tocmît Ierusalimul, care era străcat den temelie, încă de Tit împărat, și după ce isprăvi acel oraș, au vinit în Araviia și la Pelusia, și au pus de au înfrumușet mormântul lui Pompeiu, ce l-au fostu omorît Iulie Chesariu.

Iară la al 14-le și al 15-le și al 16-le an a împărăției sale, s'au rocoșit 25
Jidovii asupra împăratului, pentru căci le-au spurcat locurile svinte; împotriva căroră au trimis Andrian pre Iulie Sever, care, văzind mulțime de Jidovi, n'au cutezat fățiș a le da războiu, ce pre încet, încungiurîndu-le

cu fâmeia sa și cu copiii, puși pe bou de aramă, aprins de foc; lăsăm mai mult a pomeni creștinii câți au luat muncă pe vremea acestui împărat. 30

La al patrulea an a împărăției lui Adrian, fiind în Britania, vrând să osăbască pe Râmleni, sau stăpâniia Râmului de alte neamuri varvari, au poroncit de au făcut zid, de 80 de mile pentru paza.

5 caile, de le împiedeca hrana, cu meșterșug supuinđu-să, așa au întorsu pe Jidovi, cât puțini au scăpat vii dentr'înșii, în trei ani stând Sever pregiur dânșii. Și luându-le Jidovilor cetatea Vethua, cu alte 50 de cetăți mai mici, răsipitu-li-au până în temelie și au omorît ca la 50.000 de Jidovi.

După aceia ș'au ales Andriian împăratul și e fecor și moștenitoriu împărăției sale pre Comodveru, și l-au numit Elieveru Chesariu, și îndată l-au pornit în Țara Unguriască voevod și otcărmuitoriu țărilor ungurești. Ce într'aceiaș an, au murit Elieveru Chesariul, fiul de suflet
10 a lui Andriian. Văzindu-să și Andriian împăratul slăbit de boală, au ales la împărăție în urma sa împărat, pre Antonin Piu și curund întru acești ani au murit; împărătit-au acest Andriian ani 20.

Pre urma lui au stătut împărat Antonin Piu, adecă cel bun. Acestu împărat era blând, milostiv, și îndurat, pentru aceia i-au zis Piu, adecă
15 bun, că și goana de pre creștini au încetat cătăva vreme, și să înmulțisă legea creștiniască până la Sarmați, la Dachi și la Nemți.

Iară în al cincile an a împărăției lui, s'au ațitat iar goană asupra creștinilor de ispravnicii, ce era |puși pre la orașă și țări, și văzind
20 împăratul că să înmulțescu creștinii, au dat poruncă tare, să nu să citiască cărțile Sivilelor, în care să afla mare hulă legilor păgănești și laudă mare legii creștinești. Era pe acea vreme papă în Râm Telesforos.

În zilele acestui împărat, rădicatu-s'au minčunosul eretic Valentin dela Eghipt; fiind filosof de a lui Plato, învăța acestu eretic că sint 30
25 de Dumnăzăi și atâtea Dumnăzăite; învăța cum Hristos s'au născut den feçoară, luând trup den ceriu, cu care au trecut prin feçoară, și ca aceste basne. Așijdirea și alt eretic s'au izvodit tot pe vremea acestui împărat, anume Marchion den Pontu, care urma învățătura lui Cherdon, cum ar fi doi Dumnăzăi: unul bun, altul rău; și Dumnezău cel
30 rău au dat legea că veche, iară cel bun, legea noă.

Pentru blândețele acestui Antonin împărat, multe țări ce s'au fostu dezbatut de supt ascultarea împărăției Râmului, s'au închinat de bună voe iară suptu stăpâniia Râmului.

5: 580.000 A și C. 15: adecă îndurat și bun C.

Murit-au Telesforos papa, muncit pentru Hristos, în al 15-le an a împărăției lui Antonin Piu, și în locul lui au stătut papă Ighin. Scrie Baronie:

Iară după moartea lui Telesforos, s'au făcut cutremur mare în Râm și au arsu 340 de casă, în Râm. Puțin au trăit papa Ighin, că au murit măcenic, și în locul lui au stătut papă Pius, în al 19-le an a împărăției lui Antonin. Acesta Pius papa au așăzat Paștile să nu să facă de creștini cu Jidovii, a patrasprăzece zi a lunii, ce după Paștile Jidovești, în Dumineca viitoare, să sârbează creștinii Paștile.

Iară la 24 ani a împărăției lui Antonin Chesariului, ș'au săvârșit viața în bune bătrâneță, fiind cu vârsta de 74 ani. Domnit-au aproape de 24 ani, mai laudat decât alți împărați de maite de dânsul.

Iară pe urma lui Antonin, au stătut doi Chesari împărați Râmului:

Marco Avrilie și Luchis-Veru, carii să numia Antoneni. Iară la al cincile an a împărăției acestor doi împărați, s'au rădicat cu oști asupra Parthilor și a Armenilor, și cu izbândă s'au întorsu. Apoi la anul și Marcomanii s'au rădicat și s'au rocoșit despre împărăția Râmului, asupra căroră au purces împărății cu mare gătire, că și alte țări, și Ungurii, s'au fostu unit. Văzind acestea împărății, au așezat deodată țările Sirbii și Italia despre Marcomani și ei s'au întorsu la Râm, și pre cale au murit Luchil-Veru împăratul de apoplexia.

Scriu unii, precum Marcomanii au trimis sol la împărați, cum să vor pleca fără arme supt împărăția Râmului. Ce la al zecele an a împărăției sale, Marco Avrilie pornitu-s'au cu mari oști asupra Marcomanilor și altor țări, carii să dezbătusă dela stăpânii Râmului, cum și Ungurii. Stătut-au un războiu tare între Râmleni și între Marcomani; ce i-au înfrântu împăratul pre Dunăre, bulzindu-i pe ghiață, pre Marcomani și pre Unguri.

Iară în 20 ani a împărăției sale, Marco Avrilie pierdut-au doaăzăci de mii de oaste a sa, închizându-l la locuri strâmte Marcomanii și Cvadii și alte niamuri meșiiase. În strânsoare ca aceia fiindu Marco Avrilie împărat cu toate oștile sale, și neavând altă nădejde în jărtvele bozilor săi, au poroncit pen tabără să străge, de s'ari afla creștini oșteni

22: marginal, la o serie de manuscrise din grupa A și C, se află însemnarea: «Marcomani sintu Nemții».

cu dânsul, să facă rugă la Dumnezeu al creștinilor și să cee agiutoriu împăratului. Deci acolo în oastea lui era 12 polcuri de creștini, carii îndată puindu-să toți cu genunchele la pământu de să rugară lui Dumnezeu, îndată s'au pornit grele ploii cu fulger și trăsnet asupra vrăjmașilor, cât i-au înecat ploaia, și s'au răsipit; și birui pre vrăjmașii săi 5 Avriile împărat. Cunoscând împăratul acel dar dela Dumnezeu al creștinilor și izbânda ce s'au făcut, precum însuș au scris în cărțile sale la sfatul Râmului poroncind să nu facă goană asupra creștinilor, nice să-i părăscă nime, căci s'ar mărturisi a fi creștini. Și în scrisorile lui 10 c'au trimis | la Râm, mărturisește Marco Avriile că fiind în mijlocul Țării Nemțăști, între munți, s'au tâmplat acestea, măcar că unii scriu că s'au tâmplat în Țara Unguriască de Țos, unde iaste acmu Avstria. 39^v

S'au fostu sunat atunce de peirea împăratului într'acel războiu, care auzind un Avidie Casie s'au și rădicat asupra împărăției la răsărit, 15 și pe urmă adevărindu-să că împăratul iaste viu, fu ucis acel Avidie cu ficatorii săi, de oștenii ce era cu dânsul. Și mergând împăratul Marco Avriile, cu oști iară asupra Nemților și a Ungurilor, au murit în Beču și au rămas fiiu-său Comod, în locul lui împărat.

Așezind Comod împăratul lucrurile despre Nemți și despre Țara 20 Unguriască, s'au întorsu la scaunul său, la Râm. Ce era departe acesta Comod de tată-său; spurcat în toate, pre care pentru spurcata viața sa, fu urât tuturor; că vrea nărodul să-l numască și să-l aibă ca pe un Dumnezeu și să-l cheme fiiu lui Iraclie Zevsu, puindu-ș și stâlp în Râm. Și nerăbdând nărodul tirăniile și spurcăcunele lui Comod, fu 25 zugrumat după ce au împărățit ani 12.

Pre urma lui Comod, ales-au sfatul, boiarii, împărat pre Helvie Pertinax ce numai 88 de zile au împărățit și fu omorît de slujitori, cu îndemnarea lui Iuliiian Măzdelnicul, că au dat mazădă slujitorilor de l-au ucis. Împărățit-au și Iuliiian 55 de zile și fu omorît și el. Pre urma 30 acestuia fu ales de oșteni Septimie Sever; iară în Britaniia fură aleși doi împărați: Piștinie cel Negru în Siriia și Clondie Albim în Britaniia. Iară Sever, priimind soție la împărăție pre Albimie, s'au pornit cu oști asupra lui Piștinie cel Negru, și biruindu-l, l-au omorît.

6: Și cunoscând C.

Și împărățind Sever, pornitu-s'au cu oști asupra Vizantieii în anii
 dela Hristos 196, și asupra varvarilor, și a lui Pistinie celui Negru;
 ce, după trei ani, fiind încungiurată Vizantiia, o au dobândit, și i-au
 străcat zădiurile și o au făcut ca un sat. Înturnatu-s'au Siver cu izbândă
 la Râm, și den voia sfatului au coronit pre fiiu-său, Vasian, soție la
 împărăția Râmului. | În zilele acestui Sever au fostu mare goană asupra
 creștinilor. Iară pre aicea, pre la Dația, au așezat câțva ispravnici și
 deregători, pre carii anume, nu-i scriu istoricii, și acei ispravnici poate
 că au făcut Turnul Săverinul în Țara Munteniască, de să pomenește
 până astăzi. Murit-au Sever în Britaniia, după ce au împărățit ani 17,
 și l-au adus fićorii lui, de l-au îngropat în Râm.

Stătu împărat Antonin și Gheta, ficerii lui Sever, și nu trecu o
 lună de zile acestor doi frați, și au ăunghiat Antonin pe frate-său, Gheta,
 în brațele mâne-sa, și purcăsă Antonin, ce-i zicea Caracal, în părțile
 spre Dunăre și spre miazănoapte, cu oști; și întorcându-să dentr'acele
 părți, deci au mersu la Antiohiia, apoi la Alexandriia și acolo pe mulți
 oroșeni au omorît.

Purces-au cu oști Antonin Caracal asupra Parthilor, trimițând sol
 de au cerșut pre fata craiului Parthilor, pre care <ne> primiindu-l să-i fie
 ginere, au intrat cu oști în Țara Parthilor, de o au prădat. Vrajitu-i-au
 un matematic, anume Sărapion, și au zis că va muri curund Antonin,
 și va lua împărăția Macrin. Și eșind împăratul la vânat, și den po-
 ronca lui Opilie Macrin, ispravnicul divanului, fu omorît Antonin
 împăratul; 6 ai au împărățit Antonin. Iară Opilie Macrin, vârsând
 câțva bani la ostași, stătu împărat și au împărățit ani optu și l-au omorît
 ostașii.

Pre urma lui Macrin, stătu împărat Iuliu Galba, care s'au numit
 Sardanapal, și viind la Râm Iliu Galba, multe rele și spurcate fapte
 au arătat în Râm; și ș'au ales soție-ș la împărăție pre Alexandru, fiiul
 Mamiii, văru-său, și l-au numit Chesar. Și de aicea au început a avere
 cărmă Dația și Țara Unguriască, cu alte țări câteva supusă împărăției
 Râmului, den nepaza împăraților. Iară pre Iliu Galba, pentru nespusăli
 spurcăciuni îl ucisără împreună și pre mumă-sa.

16: părți de loc: C.

19: priimindu-l A.

Stătu împărat însuș Alexandru den cârma mâne-sa Mamiei, nefiind Alexandru încă la vârstă. Acest împărat au | izvodit la începutul stăpâniei sale, acestu vrednic cuvântu: « Ce nu-ți poștești ție a fi, altuia să nu faci ! ». Așezat-au acest împărat giudețale, ce au fostu mainte străcate în Râm și pre la alte olate. Făcut-au în Râm și feredeia de ape calde, care să chiamă therme, și li-au numit feredeele lui Alexandru. Așezat-au acestu împărat tocmele bune în Dațiia, unde sintem noi Moldovenii și Țara Unguriască. Mers-au cu oști acest împărat asupra lui Artaxerx, împăratul Persilor, și biruindu-i, s'au întorsu cu izbândă la Râm. Iară în Hronograf scrie, că mergând acest împărat asupra Perșilor, au luat cu sâne și pre mumă-sa, Mamiia, și înfrângându-i Perșii, au perit multe oști rămlenești, și prinsără și pre împăratul și pre mumă-sa, și periră ca nime de dânșii. Iară pre urmă rădicându-să asupra Nemților pentru rocoșiturili lor, ce pentru câteva polcuri de slujitori ce i-au fostu lipsit den slujitorie, ș'au agonisit ură despre toți, și l-au ucis, giunghiat împreună cu mumă-sa.

Pre urmă stătu împărat Maximin, fiind de niam Got despre tată, și pre mumă-sa o chema Mana, de niam gros și varvar. Acest Maximin luă izbândă de biruință asupra Nemților, și îndată, fără svatul domnilor, au ales pre fiiu-său Chesariu. Și înturnându-să den Țara Nemțască, venit-au în Țara Unguriască, de au ernat în orașul, ce să chiamă Sirmea, unde multe răutăți și prăzi au făcut. Acestea făcând Maximin, nu de împărat, ce de tâlhariu fapte, s'au rocoșit oastea, ce era în Africa, și au rădicat împărat pre Gordiiian, om bătrân de vârstă, dându-i soție la împărăție pre fiiu-său, Gordiiian cel Tânăr, carii dominind doaă luni în Africa, ucisără-i pre amândoi Capelian, hatmanul lui Maximin și cu alții.

Ales-au svecnicii împărat pe Marco Clondie Pupian și pre Deție Țelie Balbim, în anii dela Hristos, 237, lângă carii au adaos nărodul Râmului chesariu, pre Gordiiian, nepot lui Gordin celui bătrân. Iară Pupiiian și cu Balbim, carii era mai mult apărători lui Gordiiian copilului împărat, măcar | că era priumiți și dragi nărodului, iară urîți ostașilor, îi ucisără pre amândoi.

Rămas-au Gordiiian singur la împărăție cu mare poftă de svat și de nărod. Stăpânit-au în liniște. Acestu Gordiiian tânăr au încetat și

40^v

237

41^r

241 goana de pe creștini; în anul dela Hristos pre atunce 241, s'au întărtat
oști mari între Râmleni și între Perși, că Persii prăda Mesopotamia.
Iară împăratul Gordiiian ș'au luat împărătiesă, pre fata lui Misitii, om
ales și prea învățat, și au apropiat pe socru său cătră svaturile sale, și
s'au pornit Gordiiian cu mare oaste asupra Persilor, lăsând pre socru-
său în locul său, la Râm; biruit-au Gordiiian pre Perși. Murit-au socru-
său, Misitii, și făcându-să mare scumpete de pâne în Râm, stătu isprav-
nic și apărătoriu lui Gordiiian, Filip Arapol. Iară Gordiiian, gătindu-să
să se întorne la Râm, cu veselie de izbândă, să rădicară ostașii și-l
scoasăă den împărăție, cu îndemnarea lui Filip și pusăă ostașii pre
Filip la împărăție.

Acestu Filip era drag Ungurilor, și cu multe daruri dăruindu-i,
și o beserică, ce-i zic Lavreanii, fiind săracă, o au îmbogățit-o. Așă-
zat-au și pace întemeiată cu Persii; au zidit și cetate în Țara Arăpască,
pre numele său Filipopol. Iară între tirani împărățind Filip, îl ucisăă
pre dânsu și pre fičorul lui, după ce au împărățit ani 7: pre fičor în
Râm, iară pe bătrânul într'un oraș ce-i zic Verona.

Stătu împărat pre urma lui Filip, Duție, de niamul său Ungur,
den Țara Unguriască de Ğos, den târgul Țebal, om tare și vestit de
vitejie, și îndată ș'au ales pre fičorul său Hestruc soție. Acesta Deție
împărat mare goană au ațîțat asupra creștinilor. Iară în anul dela Hri-
stos 251, gătindu-să cu oști asupra Gotilor, carii prăda Misia, ce să
chiamă acmu Dobrogea și Trachia, viclenindu-l Tribunalie Galbul,
întâi fečorul său în războiur au perit, iară Deție, vrând să scape, căzut-au
într'o mlaștină cu calul și acolo au perit.

Stătu împărat în locul lui Deție, Trevunie Galba, carele așijdirea
îș luă soție la împărăție pre fiu-său, Volusian. | Iară în cursul ailor
dela Hristos 252, mare omor, s'au ațîțat în Ethiopiia, den care s'au
împlut și Râmul. Iară den rea cârma lui Galie împărat și al lui Vo-
lusian, multe țări s'au dezbătut de supt stăpâniia Râmului, între carii
și în Țara Unguriască să rădică Emilie Voevodul și ispravnicul pol-
curilor ungurești, și-l pusăă ostașii împărat. Și viind cu oști în Italiia,
și tâmpinându-să cu Gal și cu Volusian împărății, i-au înfrântu și
fură uciși de oșteni, și îndată rădicară împărat pre Emilian, care împă-
rățind în Râm numai trei luni, l-au omorît oștenii.

Stătu împărat Lichinie pre urma lui Emilian, pus de ostași și de boiarii svatului, întărit la împărăție, care ș'au luat soție pre fičorul său, Galian. Iar în zilele lui, s'au rădicat Nemții și au prădat țări de supt stăpâniia Râmului. Iară în anii dela Hristos 257, mare goană să fece 257
 5 asupra creștinilor. Iară la anul, Valerian lăsând pre fiiu-său, Galie, au purces în părțile Răsăritului asupra Persilor. Iară în urma lui Valerian, aliasără în Dobrogea împărat pre Eughenie, otcărmuitoriul părților ungurești; ce curund ș'au făcut moarte însuși cu mănule sale, pentru să nu încapă viu în mănule lui Galian. Iară Valerian fu biruit de Sappor, 10
 10 împăratul Persilor, și prinzindu-l, l-au belit de viu, și împărăți singur Galian. Și înțelegând Galie de moarte tatâne-său, aù poroncit de au părăsit goana de pe creștini.

Acestu Galie au lăsat o parte de Țara Unguriască de Sus Pipei, fetei craiului nemțăscu, logodind-o, să o dea după dânsu.

15 Pe vremea stăpânirii acestui Galian, în cursul anilor dela Hristos 265, iară dela zidirea lumii ani [5773] s'au pustiit locurile acestea, unde 265
 să chema Dația, ce era aşăzată cu Râmleni de Traian, împăratul Râmului, cum s'au pomenit mai sus, de aşăzarea ei.

Pentru acest capitol autorul a utilizat izvoarele: M. Costin, *o. c.*, pp. 49—53; Bonfin, *l. c.*, p. 15 și 26, un hronograf de tipul Ms. 772, f. 189 și Baronius, *o. c.*, p. 28, 29, 30, 50, 52, 54, 58, 59, 60, 66, 67, 68, 69, 85, 86, 89, 92, 95, 99, 100, 104, 106, 110, 111, 117, 119, 125, 140, 141, 144, 146, 152, 174, 185, 186, 216, 217, 218, 226, 253, 254, 267, 270, 271, 280, 293, 318, 340, 343, 353, 354, 355, 356, 357, 363, 364, 372, 416, 417, 420, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 444, 482, 496, 499, 547, 548, 567, 621, 622, 654.

Pentru rășipa Dației ce era de Traian descălecătă

CAP XIII

42^r Aicea ne caută a trăgăna condeiul istoriei noastre, să pășim a scrie
și alte niamuri, de carii s'au răsipit țările aceste | întâi de Goti și Unguri
cu Atila Craiul, și pre urmă de Volgari. Fie dar întâi de Goti. Niamul 5
acesta a Gotilor, precum scrie în cronica unguriască, venisă cu mulțime
mare den ostrovul mării Scandenaviei, despre marea cea dela miază-
noapte, în câmpi, între Nipru și între Volga stând; den care câmpi,
gonind pre Rusi sau pre Polovți peste Visla, s'au așăzat singuri în câmpii
aciia, care câmpi sintu de largi ca la 200 de mile de loc. 10

Acolo domnul Gotilor, anume Idantirsu, văzu în oștile sale pe de-
naintea corturilor multe mueri frumoasă desfrânate în curvie; le-au

De rășipa Dației de Traian descălecătă

CAP XIV

Aicea ne caută a trăgăna condeiul la istoria noastră; să pășim a scrie și alte 15
neamuri, de carele s'au răsipit țările acestea Moldova și Țara Muntenească
și întâi de Gotthi, de Unguri cu Atila craiul, și pe urmă de Volgari, carii au
pustiit și au răsipit locurile acestea. Fie dară întâi de Goti. Neamul acesta al
Gotilor, precum să află scris în cronica ungurească, care venise cu mulțime
mare din ostrovul mării Scandănavii, despre marea cea despre miazănoapte, 20
în câmpi, între apele Niprul și Volga; din care câmpi, gonind pe Rusi sau pre
Polovți peste Visla, s'au așăzat singuri în câmpii aceia, care câmpi să apro-
pie de 200 de mile.

Acolo domnul Gotthilor, anume Idantisbu, au văzut în oștile sale denaintea 25
corturilor multe fâmei frumoase desfrânate în curvii; le-au

18: Gosti B. 19: Gostilor B. 22: Lovți.

gonit dela corturi peste apa Volga; care muiari împlând pen pustiile Iuhrii, să împreuna cu Dumnezeuii cei de păduri, cumu-i cu Favnu și cu Satiri, așa cât s'au născut dentr'însăle mulțime de oameni; și, știind acele muiari că le-au gonit pentru frumuseța de pre la corturi, pentru
 5 aceia, cineș copilul ce i să năștea, îi spinteca obrazul în doaa, ca să pae grozliv și strașnic. Și așa s'au născut mulțime de oameni grozavi și groznici de ceia parte de Volga.

Iară Gotii, petrecând câtăva vreme pre acele locuri, să înturnară la Panonia, unde-i acmu Țara Unguriască. Iară Panoniia să numește
 10 și s'au numit de pre numele lui Pannon, care au fostu den săminția lui Sim, den urmașii lui Meset și den fičorii Aranii; așa îș scriu Ungurii începutul său. Acel Panon den cei mainte, carii au fostu trimiși de Noe în toate părțile lumii, au stăpânit cu sămențiile sali într'aceste părți pe Dunăre, și de pre numele lui, întâi Grecii Peonia, apoi Latinii i-au
 15 numit Pannonia. Pe ačasta Pannonia, s'au așezat Gotii la casăle lor, în anii dela Hristos 380.

Iară pre urmă s'au tâmplat unui uhru, dintre acei grozliivi, ce s'au născut dentr'acele mueri, cum s'au scris mai sus, acolo peste Volga, de au eșit la vânat; și aflând un cerbu albu, l-au gonit până ce l-au trecut

20 gonit dela corturi peste apa Volga; care mueri împlând prin pustiile Iuhrii, să împreuna cu Dumnezeii cei de pădure, cumu-i cu Favnu și cu Satiru, așa cât s'au născut dintr'însăle mulțime de oameni; și știind acele mueri că le-au gonit pentru frumuseți din corturi, pentru aceia cineș copilul ce i să năștea, îi spinteca obrazul în doao, ca să pae grozav și
 25 strașnic. Și așa s'au născut acea mulțime de oameni grozavi și groaznici de ceia parte de Volga.

Iară Gotthii, petrecând câtăva vreme | pre acele locuri, să înturnară la Pa-
 30 nonia, unde iaste acum, Țara Ungurească. Iară Panonia să numește și să numiia despre numele lui Panon, care au fost din seminția lui Sim, din urmașii lui Mizel și din fečorii Aranii; așa îș scriu Ungurii începutul său. Acel Panon de cei mai nainte, carii au fost trimiși de Noe în toate părțile lumii cu semințiile sale într'aceste părți, și duple numele lui întâi Grecii Peonil, apoi Latinii au numit-o Panonia. Pe ačasta Panonia s'au așăzat Gotthii ca la casele lor, fiind
 anul dela Hristos 380.

35 Iar pre urmă s'au întâmplat unui Iuhru dintr'acei grozavi, ce s'au născut dintr'acele mueri, ce le-au fost gonit Gotthii peste apa Volga; eșind la vânat au aflat un cerb-alb, și luund pe cerbu în goană, până ce l-au trecut

57^v

42^v peste apa Volga, în câmpi, unde trăisă mainte Gotii, unde n'au mai văzut vânătorul acela pre cerbu; ce, s'au uitat locului, i-au plăcut locul, și întorcându-să la ai săi, le-au spus de locuri | frumoasă și desfătate, la care s'au clătit acea mulțime de oameni strașnici și grozlivi de peste Volga și s'au așezat într'acei câmpi. 5

Acolo așezându-să puțină vreme, neavând hrană bună, au trimis oamenii săi să cerce locuri mai bune de hrană, carii au aflat Țara Panoniia, pământu de hrană; și așa s'au pornit acei dela Iuhra cu toate casăle lor la Panonia, lăcuind atunce în Panoniia și Gottii, cum s'au pomenit mai sus. Văzind Gotii un nărod groznic, cumplit și mult vinit asupra lor, 10 carii întru nemic nu-ș socotia viața lor, au fugit denaintea lor la Italia, iară ei s'au așezat în Panoniia, cu domnul lor Rava, în vremea Chesariului Gratiian, și s'au numit Humni, de pe numele apei Humna.

Deci petrecând Humnii în Panoniia, unde-i acmu Țara Unguriască, în urma Gotilor, cum s'au pomenit, s'au rădicat Râmlenii cu oști 15 asupra lor și au biruit ei pre Râmleni cu hatmanie ce avea Râmlenii, anume Macrin den Ilirie și Petric den Țara Nemțască, și n'au putut sta împotriva lor. După moartea domnului său Ravei, s'au rădicat și e

de časta parte de Volga, în câmpii unde au fost trăit mai nainte Gotthii, de unde n'au mai văzut pe cerb acel gonaș, ci uitându-se locului i-au plăcut; 20 înturnându-se dară înapoi la ai săi, le-au spus de locuri frumoase și desfătate, la care s'au clătit acea mulțime multă de oameni strașnici și grozavi de peste Volga, și s'au așăzat într'acei câmpi.

Acolo așăzându-se oarece vreme, neputând avea hrană bună, au pornit oamenii săi să cerce locuri mai bune de hrană, carii au aflat Țara Panonii, 25 pământ de hrană; și așa s'au clătit acei dela Iuhra cu toate casele lor la Panoniia, lăcuind pe acele vremi în Panonia și Gotthii, cum s'au pomenit mai sus. Văzând un norod groaznic, cumplit, mult venit asupra lor, carii drept nemic nu-și socotia viața, au fugit dinaintea lor din Panonia, Țara Ungurească, Gotthii la Italia, iar ei s'au așăzat în Panonia cu Domnul lor, anume Rava, pe vremea 30 chesariului Râmului Gratiian și s'au numit Humni, de pre numele apei Humnii.

Petrecând dar Humnii în Țara Ungurească, s'au rădicat asupra lor Râmlenii cu oaste, ci nimeni Râmlenii n'au isprăvit, că i-au biruit pre Râmleni cu hatmanii Râmlenilor, cu Macrin din Ilirie și pe Petric din Țara Nemțască, 35 cât nimeni nu i-au putut să-i oprească. După moartea domnului său Revii, au ales craiu

35: moartea din A.

craiu pre acel mare cumplit, pre Atila, în anul dela Hristos 428, craiu întâi unguresc, pre carele îl numia Tătarăi Ehello, bărbat tare la minte, hâtru, la inimă îndrăznețu, nărocos, și să scriia așa: « Atila, fiĉor lui Bendecuc, nepot tarelui Nevrod, crescut și ținut în Engald, den mila lui

5 Dumnăzău, craiul Ungurilor, a Midilor, a Gotilor, a Daților, Biĉul lui Dumnezău, spaima lumii ».

Adunatu-s'au cătră Atila și alte țări denpregiur, cumu-s Marco-manii, unde iaste acmu Morava, Ratevii, unde iaste acmu Slinsca; Ghepidii, unde-i acmu Litva, Șvezii, Șvabii, Gherulii, năroade den

10 părțile dela miazănoapte, și au întrat cu acești oameni în Țara Nemților, unde multe țări și orașă au luat și le-au pustiit, împotriva cărue s'au pornit Jicmontu, cneazul de Constrinția, cu oști; ce fu biruit de Atila; și atunce au luat Atila aceste cetăți vestite: Arghenta și Lugdunul, de le-au răsipit în urmă.

15 Iară după ce au înțăles | Volgarii, carii trăia spre miazănoapte și spre răsărit, pre apa Volgăi, de clătirea Humnilor în părțile ce am pomenit mai sus, pornitu-s'au și ei cu povățuitoriul său Derbal, și întâi au lovit Dația, unde sintem noi acmu Moldovenii și Țara Munteniască,

43^r

șie și povățuitoriu Humnii pre acel mare cumplit al lumii Atilla, care au început a stăpâni | la anul dela Hristos 428. Atilla, craiul cel unguresc întâi, pre carele îl numia Tătarăi Ehelum, bărbat tare la minte, hântru, la inimă îndrăzneț și norocos, care așa să scrie: « Atilla, feĉorul lui Bendecucu, nepotul marelui Nevrod, crescut și ținut în Engaldu, din mila lui Dumnezeu craiul Ungurilor, a Midilor, a Gotthilor, a Daților, Biciul lui Dumnezeu, spaima lumii ».

20

Adunat-au cătră Attila și alte țări vecini, cum sânt Narcumanii, unde-i acum Morava, Ratevi, unde-i acum Slonsca; Ghpidii, unde-i astăzi Litfa, Șvezii, Șvibii, Gherulii, oameni din părțile dela amiazănoapte, și au întrat cu acești oameni în Țara Nemților, unde multe cetăți și orașă au luat și le-au pustiit și sate, împotriva căruia s'au pornit Jicmont, cneazul de Constrinția, cu multă oaste, ci fu biruit de Atilla; și atunce au luat Atilla aceste cetăți Arghentina și Lugdunul, de le-au răsipit în urmă.

25

30

După ce au înțeles Volgarii, carii trăia spre miazănoapte și spre răsărit pre apa Volgăi, de clătirea Humnilor cu Atilla în părțile, care am pomenit mai sus, pornitu-s'au și ei cu povățuitoriul său Derbal și întâi au lovit Dația, unde sântem noi acum Moldovenii și Muntenii,

35

de au pustiit descălecarea lui Traian împăratul, și au fugit Românii cine încătăro au putut scăpa peste munți, la Ardial, la Maramoroș, și Muntenii pre Olt și s'au așezat Bulgarii pre aicea.

454 Iară în anul dela Hristos 454, înțelegând Bulgarii de moartea lui Theodosie. împăratului grecescu, au trecut de aicea peste Dunăre și 5
au luat amândoaă Misiile, ce să chiamă acmu Dobrogea ăa mare și cea mică, fiind între împărații grecești netocmală de casă, și pre numele lor, acele părți le-au numit Bulgariia, care cu acel nume să chiamă până astăzi, și singuri Volgarii acii spun și pomenesc, că strămoșii lor au nemernicit pre aicea den Țărăli Moschicești. 10

476 Acii Bulgari așezându-să în țările de peste Dunăre, au stăpânit o parte mai mare den Trachiia, și pre Zinon, împăratul grecesc, l-au bătut în anul dela Hristos 476, și au aprinsu Țarigradul cu foc de au arsu.

Iară pe urmă Anastasie împărat, văzind mare nevoe despre Bulgari, 15
au făcut zid de piatră, dela Silivriia, den malul Mării Albe, până la Marea Niagră, ca să aibă odihnă de Bulgari de după acel zid. Iară Trachiia au rămas cu Odriul fără apărare, care o au stăpânit Volgarii, și pre urmă oborînd acel zidiu, prăda Bulgarii olaturile Țarigradului,

de au pustiit acea descălecătură a lui Traian împăratului, răsipindu-se bieții 20
Rumâni, cine au putut scăpa peste munții Ardealului la Maramorăs, și dincolo Muntenii la Olt, și au rămas stăpâni Volgarii acestor pământuri.

454 Iară la anul dela Hristos 454, înțelegând Bulgarii, carii stăpâniia aceste locuri, de moartea lui Theodosie împăratului, au trecut Dunărea în Dobrogea, unde amândoaă Misiile, ce să chiamă Dobrogea astăzi, cea mare și cea mică, 25
cu lesne le-au dobândit, fiind între împărații grecești netocmele de casă, și pre numele lor acele părți Bulgarii le-au numit, care până în zioa de astăzi să numește Bulgaria, și singuri mărturisesc Bulgarii și aceștea de acum, cum strămoșii lor au nemerit acolo din părțile moschicești.

58v Acei Bulgari pe urmă s'au așăzat și au stăpânit o parte mai mare din Trachia. 30
476 Pre împăratul Țarigradului Zenon l-au bătut anul | dela Hristos 476, și-au aprins Țarigradul cu foc de au ars.

Pentru aceia Anastasie pe urmă, văzând mare nevoe despre Bulgari, au făcut zid dela Silivria, care stă pe malul Mării Albe, până la Marea Neagră, socotind să aibă liniște de după zid despre Bulgari. Iară Trachia cu Odriul le-au 35
lăsat fără apărătură, care o au așăzat și o au stăpânit Bulgarii. Și pre urmă oborînd acel zid, prăda olaturile Țarigradului,

precum mărturisește Cromer cap VIII, aducând mărturie pre Pomponie Let; și până astăzi să cunosc une semne de acelui zidiu, făcut de Anastasie, împăratul Țarigradului, ce l-au lucrat în ani 26.

- 5 Acestu împărat Anastasie fu omorât de trăsnet; iară Bolgarii, cu domnul lor Hrun, au prădat țările grecești și le-au stăpânit.

De aicea ne întorcem la rândul istoriei noastre, pentru mai bună deschiderea minții cetitorului, lăsând la alții să scrie de | niamul Bolgarilor, 43^v
ce să trag tot den Sarmați, den Slovați, cum am arătat mai sus, unde scri-săm niamurile, care de unde să trag de după potop, și în lume rășchirate.

- 10 *Aicea vom mai pomeni pentru Atila care au eșit cu Ungurii în Panonia cum am scris mai sus*

După ce să rădică craiu Atila, ș'au ales loc de scaun crăiei sale Sicamvriia, unde era Buda cea veche; vrând să așează stăpânia Știtei până la Dunăre, îndată pusă gândul să margă cu oști asupra Râmlenilor,

- 15 precum mărturisește Cromir cap VIII, aducând mărturie pe Pomponie Letu. Și până în zioa de astăzi să cunosc une semne de acel zid, făcut de Anastasie, împăratul Țarigradului, 26 de ani lucrându-l.

Acest împărat Anastasie, în număr ani 50, fu omorât de trăsnet, iară Bulgarii, cu domnu său Hrun, au prădat țările grecești și le-au stăpânit.

- 20 De acum ne adunăm la rândul nostru, pentru mai mare deschiderea minții cititorului de istoria noastră, lăsând la alții să scrie de neamul Bolgarilor, de care sânt toți Sarmații și Slovații, precum am arătat mai sus, unde am scris neamurile și seminiile, cum s'au despărțit dela potop și s'au împrăștiat pen lume.

- Iară socotim a fi cu cale să ne înturnăm a scrie de Atila, care au eșit cu Ungurii în Panonia, precum am început a spune mai sus, unde am scris de răsipa Țării Moldovei și a Țării Muntenestei, descălecate de Traian împăratul la ce vâlet și până unde, lesne va afla cititoriul; că după aceste vremi rămasă ră-răle pustii de lăcitoriul lui Traian, că de au stăpânit și Gotthii mai nainte de Bulgari, iar scurtă vreme, că i-au gonit Tătarăi cu Atila, cum din Țara Ungurească și de pre aceste locuri, iar Volgarii cum alte părți așa și aceste țări le-au stăpânit.

- După ce stătu Atila, cum s'au pomenit la locul său mai sus, la cârma crăii ungurești, s'au ales scaunul crăii sale Sicarbriva, unde era Buda cea veche, precum să văd multe semne; vrând să așaze stăpânia Schithii până la 35 Dunăre, și îndată își pusă gândul să margă cu oști asupra Râmlenilor,

luând soție la crăie pre frate-său, Bleda, iar unii zic că l-au chemat Buda; și pentru prepusurile viclenilor despre alte țări, să nu să ațîță asupra lui, făcu mai mare pe frate-său pe toată Sțitiia Evropii sau Țara Tătărăscă, dându-i mare putere. Iară, după ce au mersu cu multe oști, Atila trecând Dunărea, au prădat olatele Trachiei, Machedoniei, Ilirăcul, de care s'au pomenit mai sus. 5

Iară, trecând Atila cu oștile sale în Țara Frâncască, încungiurau cetatea Avrelia, în care cetate era svintul Ananiia episcopul, carele văzind atâtea tirării, ce făcea Atila asupra creștinilor, să sui pe zidiul cetății, și stupind spre tiranul Atila, îndatăș să porniră năvarnice ploi, cât i-au căutat a lăsa cetatea și s'au dus de acolo asupra Râmului, prădând și arzind. 10

Și dobândind Râmul, făcut-au mari cazne și munci pe creștini. Iară fiind acolo svîntul Nicazie, șezind denaintea besericii cu soru-sa, grăia cătră Atila: « Pentru ce, Atilo, faci goană asupra creștinilor, nărodului lui Dumnezău cu atâta tirănie? De vreme că te chemi, Bițul lui Dumnezău, căci nu pedepsești pre cei răi și pre cei mândri. Iară celor plecați, carii cad la picioare-ț, ție îți dau agonisitele sale și grumazii, 15

59^r luund soție la crăie pe frate-său Bleda, iar unii zic că l-au chiebat Buda; și pentru prepusurile viclenilor despre alte părți, să nu să ațîță asupra Atillii, l-au făcut mai mare pe frate-său pre toată Schitiia Evropiei, sau Țara Tătărăscă, dându-i mare putere. Și, după ce au lăsat pe frate-său, îndată s'au pornit cu multe și nenumărate oști, trecând Dunărea, au prădat olatele: Trachia, Machedonia, Iliricul, de care s'au pomenit și mai sus. 20

Iară trecând Atilla cu oștile sale în Țara Franțoească, încungiurând cetatea Avrelia, în care cetate era sfântul Anania Episcopul, carele privind atâtea tirării a Atillii ce făcea asupra creștinilor, suindu-se pre zidul cetății, au știpitu asupra vrăjmașului, și îndată să porniră năprasnici ploi, de au căutat Atillii a părăsi cetatea, și s'au pornit de acolo cu oștile asupra Râmului, prădând și arzând. 25

Și după ce dobândi Râmul, făcu mari cazne și munci pe creștini. Acolo în Râm era sfântul Nicazie, care șazănd dinaintea ușii bisericii cu soru-sa, grăia cătră Atilla; « Căci Atillo, faci goană asupra norodului lui Dumnezeu cu mare tirănie, de vreme că te chiești Biciul lui Dumnezeu, căci nu pedepsești pre cei răi și pe cei mândri. Iară celor plecați, carii îți cad la piçoare, ție îți dau agonisitele sale și grumazii, 30

1-2: pe margine, la o serie de manuscrise din grupele A și C, adăogată însemnarea: « Ungurii să număscu de pe Iuhra, unde s'au născut, și să număscu Unguri. Tot un niam sintu cu Tătărâi ». 2: părți C. 20: Săitiia B și B¹. 30: Nicazie din A.

căci nu-i erți, de vreme ce Dumnezeu spre cei plecați îș întoarce mila. Adu-ți aminte Atilo, că ești om ! Păzește-te, că nu ca un om faci, ce ca un bălaur cumplit, omori oameni. Adu-ți aminte că vei să mori, și cum cu mâ-nule crunte de sângele nevinovat, vei sta înaintea scaunului lui Dumne-
 5 zău la gudeț ? Să ții minte că fără plată | pentru nevinovatul sânge, nu vei eși
 dela Dumnezeu ! ». Iară zicându-le aceste, îi tăia capul unul ce sta acoloa ;
 iară pre soru-sa Evtropiia, vrând să o apuce, că era foarte frumoasă feçoară,
 ia ș'au scos ochii cu degetele, zicând : « Nu va lăsa Dumnezeu să prăvăscu
 spre ucigașul nevinovatului fratelui meu ! ». Și acolo au omorît-o și pre ia.

44^r

10 Iară auzind aceste cumplite fapte a Atilii, s'au strânsu toți Râmlenii cu
 oști, trăgând într'agiutoriu și pre Theodoric, craiul Gotilor, asupra Atilii, și
 pre oștile Râmului ; au ales hatman pre Eție, vestit om de războaie. Înțelegând
 Atila că au tras Râmlenii într'agiutoriu și pre Goti asupra lui, s'au sfătuit cu
 vrăjitorii săi. Fiind atunce Atila în părțile Galiei cu oștile sale, adusă-ră-i
 15 oștenii lui un săhastru dentr'o peștere aflat. Atâta găsim scris pentru Atila.

căci nu-i erți, de vreme că Dumnezeu spre cei plecați le întoarce milă. Ado-ți
 aminte Atillo, că ești om ! Păzește-te, că nu ca un om faci, ci ca un bălaur
 cumplit omori oameni ! Ado-ți aminte că vei să mori, și cu mâinile crunte de
 sânge nevinovat, vei sta înaintea scaunului și judecății a lui Dumnezeu ?
 20 Să ții minte că fără plată pentru nevinovatul sânge nu eși dela Dumnezeu ! ». Iar,
 acestea zicându-le, unul din cei ce sta acolo i-au tăiat capul. Iar pe
 soru-sa Evtropia, vrând să o apuce, că era foarte iscusită feçoară, ș'au scos cu
 degetele ochii, zicând că : « Nu va lăsa Dumnezeu să privăsc asupra ucigașului
 nevinovatului fratelui meu ! » Și așa fu omorită și ia.

25 Iară auzind aceste cumplite fapte a Atilii, s'au strâns oștile și toți Râmlenii
 trăgând întru ajutoriu și pre Teodorim, craiul Gottilor. Adunatu-s'au oaste
 multă asupra Atilii ; pre care oști a Râmului au ales hatman pre Eție vestit om
 de războaie, care se porni împreună cu Teodoric, craiul Gothilor, asupra Atilii.

Iară Atilla după ce înțelese precum și Gottii s'au împreunat cu Râmlenii,
 30 s'au sfătuit cu vrăjitorii. Și fiind Atilla cu oștile sale în părțile Franței, îi adu-
 seră ostașii lui un historic din peștere aflat.

59^v

Iară după moartea lui Traian, împăratul Râmului, au stătut împărat
 Adriian, nepotu-său de soru, carele au făcut Odriiul. Și acest Adriian au po-
 runcit de au stricat și podul cel de piatră pe Dunăre de Traian făcut. Scrie
 35 Dion cum acel pod era pe 20 de praguri sau stâlpi făcut, a cărora nălțime era
 de 150 de stânjini fără temeiurile ; latul podului era de 60 de stânjini.

Întreg capitoul este format din extrase traduse din Bonfinius, l. c., p. 1, 2,
 13, 23, 28, 29, 34, 35, 37, 42, 43 și 44 și Cromer, Polonia, p. 3, 8 și 9.

*Aicea arată câți ani au trăit pre aceste locuri așezarea Românilor
ce i-au așezat Traian și câți ani au trecut până la vremea lui Laslou
craiul unguresc și pre urmă câți ani au stătut locul pustiiu până la descă-
lecarea lui Dragoș Vodă*

CAP XIV

5

454 Scrie Bomfin istoricul, aducând mărturie pre istoricii mai vechi,
anume Suida și Evtropie, precum Avriliian, împăratul Râmului, vă-
zind că nu vor sta descălecăturile lui Traian pre aceste locuri, să fie
râdicat pre oameni de prin orașă și de prin sate, lăcuiitori, și i-au mutat
peste Dunăre în Dobrogea. Iară Topeltin scrie precum Gaie Chesariu 10
au stătut împărat după Traian; acela să-i fie mutat în Dobrogea și
atunceși în 454 ani dela Hristos, au năbușit Gotii și alte niamuri peste
locurile aceste, cum s'au scris mai sus.

Făcând dară socotială den zilele lui Traian, ce au adus pe aceste
locuri Râmleni, când au supus pe Dați, în anii dela Hristos 103, 15

Și scrie Bonfin, aducând mărturie pre istoricii, anume Suidas și Evtropie,
precum Avrilian, care au stătut împărat Râmului după Traian, văzând că
nu vor sta descălecăturile lui Traian pe aceste locuri, și să fie râdicat pe prin
orașe și de prin sate lăcuiitorii, și i-au mutat peste Dunăre de cea parte în
Dobrogea, așazăndu-i la mijlocul Dobrogii. Iar Topeltin scrie precum Gaié, 20
care au stătut împărat după Traian, socotind că nu vor sta îndelung descăle-
căturile lui Traian pre aceste locuri, i-au mutat în Dobrogea, și așa la anul
454 au năbușit, Gotii cum s'au scris mai sus.

Făcând dară socoteală dela vremile lui Traian, pe ce vreme au descălecat
aceste țări cu Râmleni, supuind pre Dachi, care au fost văleat dela Hristos 103, 25

7: Seida A. 23: Gotii din A. 23: s'au scris Idem.

până la Atila, č'au năbușit cu Tătarăi, den carii sintu Ungurii dela Iuhra, cum scriu istoricii ani 401, rămân ani 298 să fie trăit Românii pre aicea descălecați de Traian; cum zic alți istorici să fie descălecat Traian țările acestea în anii dela Hristos 120; și la anii 401 au năbușit Atila și pe urmă Volgarii cu povățuitorii lor. 44^v

Iară, după ce s'au pustiit țările acestea, unii mutați în Dobrogea de împărații Râmului, alții peste munți, așezându-să pe Olt, în Țara Ardealului, alții în Maramoroș, până în zilele lui Laslou, craiului unguresc, când s'au descălecat al doile rând Țara Moldovei de Dragoș Vodă și Țara Munteniască de Negrul Vodă. Acel craiu au stătut la crăia unguriască în anii dela Hristos 1080; iară scoțind cele 298 ani č'au trecut dela Traian până la Atila, când s'au pustiit țările acestea, și mai ales de Volgari, carii s'au tâmplat în anii dela Hristos 401, făcând socotială dela Atila și dela Volgari până la Laslou, craiul unguresc, pe vremea căruia s'au descălecat al doile rând țara, 700 și mai bine de ani au fostu pustii locurile acestea, de descălecătura cea dentăi de Traian, împăratul Râmului. 1080

până la Atila, ce au năbușit cu Tătarăi pe aceste locuri, cum scriu istoricii leat dela Hristos 401, rămân 298 de ani să fie trăit pe aceste locuri Râmlenii descălecați de Traian; sau cum zic alți istorici că au descălecat Traian țările acestea fiind anul 120; și la anul dela Hristos 401, năbușind Atila rămân 281, în care au trăit descălecăturile lui Traian pe aceste locuri, până la năbușirea Atiliei și pe urmă a Volgariilor, precum s'au zis mai sus, cu povățuitoriul lor. 20

Iar după ce s'au pustiit țările acestea, unii mutați în Dobrogea de împărații Râmului, cum s'au pomenit, alții peste munți, așezându-se pe Olt, în Țara Ardealului, alții la Maramoroș până la vremea lui Laslău, craiul unguresc, pe vremea a căruia s'au descălecat al doilea rând de Dragoș Vodă Țara Moldovei, de Negrul Vodă Țara Muntenească, care craiu au stătut la crăia ungurească fiind cursul anilor dela Hristos 1080. Scoțând dară cele 288, care au fost dela Traian până la Atila, când s'au pustiit țările acestea, și mai ales de Volgari, care nu peste multe vremi, după ce au înțeles de clătirea Atilliei la Panonia, s'au clătit ei de au năbușit într'aceste părți de loc. Socotindu-ț vezi cele ce au scris unii la 103 ani dela Hristos, când au venit Traian pe aceste ocuri de au descălecat, care au stătut până la vremile Atilliei, și mai ales a Volgariilor, care s'au întâmplat la anul dela Hristos 401. Făcând socoteală și de Atila și de Volgari până la Laslău, craiul unguresc, pe vremea a căruia s'au descălecat al doilea rând țările acestea, 700 și mai bine de ani au fost pusti aceste locuri de lăcuiitorii aduși de Traian împăratul Râmului. 60^r

25: Țara Moroș B și B¹

Ce Gotii întâi, apoi Volgarii au stăpânit locurile aceste, până ce s'au mutat și ei în alte părți de loc: unii peste Dunăre pe vremea lui Theodosie, împăratul grecesc, cum s'au scris mai sus, alții în alte părți, și rămâind de tot pustie țara, nelăcuind niceun niam până la Dragoș Vodă în Moldova, și Negrul Vodă în Țara Munteniască.

5

Ci Gottii întâi, pe urma lor Volgarii au stăpânit aceste locuri, până ce s'au mutat ei spre alte părți de loc: unii peste Dunăre pe vremea lui Theodosie, împăratul, acum al Țarigradului, cum s'au zis mai sus, alții în Țara Leșască, alții într'altă parte, și rămâind de tot pustie țara, nelăcuind niciun neam până la Dragoș Vodă aicea la Moldova și la Munteni Negru Vodă, carii au descălecat a doao oară aceste țări.

10

Pentru descălecarea Țării Leșăști

CAP XV

Descălecarea Țării Leșăști pe ce vreme și de ce niam s'au făcut. Fiind cursul anilor dela Hristos Mântuitorul nostru 550, doi frați anume: Leh și Ceh, den niamul Slovenilor sau a Sarmaților oameni îndrăzneți la vitejie, petrecând multă vreme în neodihnă și în ostenială, după ce văzură netocmală între ai săi, ce să lucra în Ilirac și în Dalmația, unde s'au fostu așezat, cum s'au scris mai sus, la rândul său, pre ce vreme au fostu eșit Volgarii cu Derbal, cniazul lor, de care și pustiire țărilor acestora s'au făcut, văzind acei doi frați oștiri atâtea între niamul lor, vorovindu-să amândoi, s'au clătit den Ilirac, | Țara Arvaților, și den Dalmația, dela oștile slovenești, 45r

Descălecarea Țării Leșăști pe ce vreme și de ce neam s'au făcut

CAP XV

Fiind cursul anilor dela zidirea lumii [6058] iar dela Hristos 550, rămâind țărele noastre pustii de lăcuiitorii cei aduși de Traian, împăratul Râmului, după biruința asupra lui Decheval și a neamului Daților, cum s'au pomenit mai sus și stăpânite de Gotthi și pre urmă de Volgari, cum s'au pomenit mai sus la rândul | său, unde scrie de răsipa Țării Moldovei și a Țării Rumânești, iar doi frați din neamul Slovenilor sau al Sarmaților, oameni îndrăzneți la vitejie, anume Lehu și Ceh, carii petrecând multă vreme în neodihnă și ostenele, după ce văzură netocmele întru ai săi, ce să lucra în Iliric și în Dalmația, unde s'au fost așăzat, cum s'au pomenit mai sus, la rândul său, cum și pe ce vreme au fost eșit Volgarii cu Derbal cneazul său, de care și pustiirea Țării Moldovei și Țării Rumânești s'au făcut, văzând acei doi frați și oștire între neamul lor atâtea, vorovindu-se amândoi, s'au clătit din Iliric, Țara Harvaților, dela oștile slovenești și din Dalmația, 60v

care era așezate cu tot niamul Volgarilor, cercându-ș loc de traiu în alte părți de lume.

Dându-să spre apusul soarelui, în părțile nemțăști, au descălecat și au stăpănit locurile între apa Visla, Albim și Vessurgu, adecă Vessera, care iaste știută în Țara Nemțască. Deasupra aceștii ape, au făcut cetate tare și i-au pus nume Bremen sau Brzeme, însămnând cu acestu nume, cum acolo au descălecat greutatea ostenelelor și neodihnelor sali trecute. Și Nemții până în vremile până astăzi, număscu acel oraș Bremen. Și de acolo să priciia și să sfădiia cu Nemții pentru hotar și pentru olatele megiiase. Și dela o vreme orașele de pe aproape și cetățile de bună voe li s'au închinat, iară unele le-au descălecat ei singuri.

Și așa, Cehul s'au așăzat pre Dunăre și pre apa Albim, unde să chiamă acmu Bohemia, că Cehilor le zic Bohemi; pre urmă au stăpănit pre Racuzi, Lusația, Morava, Meșno, dentru unele gonind pre lăcui-tori, într'altel puind pre de ai săi pentre lăcuiitorii cei vechi.

Iară frate-său Leh au întrat cu oarda sa mai în lontru, alegându-și loc de traiu mai spre miazănoapte, unde iaste acmu Țara Leșască,

care era așăzate tot cu neamul Bolgarilor, cercându-și loc de traiu într'alte părți de lume.

Dându-se spre apusul soarelui, în părțile nemțești, au descălecat locurile și au stăpănit între apele Visla, Albim și Vissurg, adecă Vissera, care iaste în Țara Nemțească. Deasupra aceștii ape, au făcut cetate și oraș tare, cărui i-au pus numele Bremen sau Brzemea, Preșburg au Pozonion sau dându-se a să înțelege cu acest nume, cum acolo au descălecat greutatea ostenelelor și neodinelor sale trecute. Și Nemții până în vremile acestea numesc acel oraș și cetate Bremen. Și de acolo să priciia și să sfădiia cu Nemții pentru hotară și pentru olaturile megiiasi, așa cât dela o vreme orașele de pe aproape și cetățile de bună voe li s'au închinat o seamă, iar o seamă le-au descălecat singur, pentru ceia ce vor rămânea de seminția lor pe urmă.

Și așa Cehul s'au așezat pe Dunăre și pre apa Albim, unde s'au făcut descălătura sa, țara veche a Nemților, care să chiamă astăzi Bohemia, că Cehilor le zicem Bohem; pre urmă au stăpănit pre Racuzi, Lusația, Morava, Meșno, dintru unele gonind pre lăcuiitori, dintru altel îndoind de ai săi între lăcuiitorii cei vechi.

Iară fratele lui Ceh s'au pornit cu oarda sa mai în lăuntru, la anul mântuirii noastre 550. Acesta Leh alegându-și loc de trai după plăcerea sa, și întâi dela apus spre amiazănoapte, dându-se într'acele părți, unde-i astăzi Țara Leșască,

6: Arzeme C.

16: Ceh C și A.

24: oștenilor B.

și pe apa Vislei, de unde s'au rădăcat Vandalitii, adecă niamul Sarma-
 ților, s'au așezat cu oarda sa, și pe urmă dela capul Vislei până la apa
 Odra, spre miazănoapte și spre răsărit au stăpânit Șlonsca, Malgrabstva,
 Prusii, Pomeranii, Malborgu, Lusația, Saxonia și alte locuri și cnezăi,
 5 omorînd pre unii den lăcuitarii acelor locuri, pre alții gonindu-i den
 moșiile sale, pre alții priimindu-i la mila sa.

Iară un crăișor nemțășcu au chemat pre Leh la poedinoc cu Vierșun
 să să lovască numai amândoi din arme; cine a birui să rămăe stăpâniia
 pe sama lui. Și au ucis Leh pre acel crăișor și i-au stăpânit toată țara
 10 lui, unde să chiamă acmu Pomorsca.

Aflat-au loc între ape, unde au descălecat oraș și au zidit | cetate 45^v
 în Țara Leșască, căriia i-au pus nume Gnezdo, ce să zice cuib, și acolo,
 din svatul vrăjitorilor săi, au așezat stima țării sale. Era acolo la acela
 loc și multe cuiburi de vulturi prin copaci, și au făcut stima țării sale

15 au nemerit și pe apa Vislei, de unde s'au ridicat Vandalitii, adecă
 neamul Sarmaților, s'au așăzat cu oardele sale. Pe urmă dela capul Vislei până
 la apa | Odra spre amiazănoapte și spre răsărit toate acele margini le-au stă-
 pânit, unde să zice astăzi, Țara Leșască, Șlonsca, Margrabstva, Prusii, Pome-
 ranii, Malborgu, Lusația, Țara Săsască și alte locuri și cnezii, omorînd pe o
 20 seamă de acei lăcuitarii acelor locuri, pe unii gonindu-i din hotarale lor,
 pre unii priimindu-i la mila sa, și așa lățindu-se în stăpânie Leh cu oar-
 dele sale.

Iară un crăișor nemțesc au chemat pre Leh la podinoc să se lovască numai
 amândoi din arme cu Vierșunu, care pre cine ar înfrânge să rămăie și stăpânia pe
 25 seama aceluia. Și acolo, lovindu-să amândoi, au ucis Leh pre acel crăișor nem-
 țesc și i-au stăpânit toată țara cu olaturile ei, care să chiamă astăzi Pomorsca.
 Din viteaza izbânda și noroc fericit au stăpânit Leh până la Marea Sar-
 mației.

Așăzându-și așa Leh stăpâniile sale, au cercat loc pustie în Țara Leșască,
 30 unde va afla loc de scaunul său cu oraș și cetate și iată den întâmplare au aflat
 un loc între bane și între iazere tinoase din firea locului cu tărie, și acolo au
 descălecat întâi oraș și cetate în Țara Leșască, căruia i-au pus numele Gnezno,
 care cuvânt să înțelege leșaste cuibul, aflându-se acolo și multe cuiburi prin
 copaci, de hulturi, că cuibul să chiamă slovenește gnezno. Și îndată acolo din
 35 sfatul vrăjitorilor, au așăzat stema țării sale,

vultur albu, cu aripile întinsă, care și până astăzi stă pecetea crăiei leșăști. Pus-au chipul hulturului și prin stiağuri și pen alte semne oștenești.

Iară numele lor, de pre Leh le zicem Leși și Boemilor le zicem Cehi de pe numele lui Ceh; iară Poliați le zic Leșilor de pe locuri și de pre câmpii pustii în țara lor, unde lăcuesc ei până astăzi; le zic Poliați, adecă câmpeni, că polia să chiamă câmpu, și pentrucă sintu îndrăzneți a să tâmpina în câmpi, cu nepriiatinii lor.

Așea arătăm descălecarea Țării Leșăști dela Leh, și Boemii dela Ceh den vestită vitejiia lor.

hultur alb cu aripile întinse, care și până astăzi stă pecetea crăii leșăști, poruncind Leh să pue pe steaguri și pe alte semne oștești pecete, hultur alb cu aripile întinse, care până în zioa de astăzi țin craii leșăști.

Și așa dela Leh, sau dupre numele Leh, care iaste descălecătoriul și povățuitorul Leșilor, dela Rusi și dela alți Sloveni, Lahi le zic Leșilor, precum Boemilor de pre Cehi, Cehi le zic. Iară această poreclă, care o au Leșii de le zic Poliați, de pre locuri și de pre câmpi pustii, pre carii trăesc astăzi, că campus pre limba latinească să înțelege câmpul. Pentru aceia de pre câmp, care să chiamă leșăște pole, s'au numit Poliați, că sânt oameni îndrăzneți a să întimpina | în câmp cu nepriiatenii săi.

Și așa arătăm descălecarea Țării Leșăști, precum a Bohemilor dela Ceh, așa dela Leh, nume slovenesc, are început și descălecătură Țara Leșască și Țara Bohemii dela Ceh.

Descălecatul al doile a Țării Moldovii la ce velet s'au tâmplat

CAP XVI

Cu anevoe iaste a-l adeveri deplin măcar că multe istorii am cercat
a țărilor den pregiurul țării noastre, și rusăști și leșăști, foarte de-a-
5 mănuntul; ce mai aproape de adevăr am aflat cum descălecatul țării
de al doile rând după pustiirea de Volgari și de Tătară, în anii dela
zidirea lumii 6860, iară dela Hristos 1352, pe vremea ce stăpâniia în 1352
Țara Leșască Vladislav Locheten craiu, tatul lui Cazimir al doile, iară
în Țarigrad împărăția Mihail Paleolog. Și dovadă punem de acasta,
10 că scrie și Ureche Vornicul, în letopisețul său, că doi fićori a lui Ștefan
Vodă, anume: Ștefan și Pătru, sfădindu-să pentru domnie aicea în
țară, au scos Pătru Vodă pe frate-său, Ștefan Vodă, cu aģutoriu
dela Unguri, den scaonul țării, și au fugit Ștefan Vodă la craiul
leșăscu, la Cazimir cel Mare, fećorul lui Vladislav Locheten.

15 *Descălecatul Țării Moldovei la ce văleat dela zidire s'au întâmplat*

CAP XVI

Cu anevoe iaste deplin a-l adeveri, măcar că nu o historie a țărilor streine de
prin pregiurul țării noastre, ci câteva am cercat și rusești și leșăști foarte de-a-
măruntul; ci mai aproape de adevăr am aflat, cum că descălecatul al doile rând a
20 țării după pustiirea de Volgari și de Tătară, la văleat dela zidirea lumii 6874, iar 1366
dela Hristos [1366] pe vremea ce stăpâniia Țara Leșască Vladislav, cu porecla
Lechetec, tatăl lui Cazimir cel Mare, al doilea cu acest nume, căruia i-au zis
Cazimir cel Mare, și pre vremea aceia împărăția Țarigradul Mihail Paleolog. Și
dovadă punem și acastă, că scrie și Urechie Vornicul la letopisețul său, precum
25 pe Ștefan Vodă fratele lui Pătru Vodă, amândoi fećori lui Ștefan Vodă, scoțân-
du-l Pătru Vodă cu ajutoriul unguresc din scaonul țării, au fugit frate său
Ștefan Vodă la Cazimir cel Mare, fećorul lui Vladislav Lochetec, craiul leșesc.

7: 6874: lipsă anul dela Hristos C.

Deci acel craiu Cazimir, au crăit ani 33, iară dela Dragoș Vodă până la Ștefan Vodă ce au avut acești doi fićori, cum s'au pomenit, Pătru și Ștefan, cum scrie Ureche Vornicul, să fac | ani 46; ce scoțînd treizăci și trei de ai a lui Cazimir, craiul leșăscu, unde năzuisă Pătru Vodă să-i dea aģutoriu să vie în țară domnu, rămân ani 13 trecuți. Pe vremea celui craiu Vladislav, aicea la noi era domnu Roman Vodă, fićorul lui Pătru Vodă, nepot lui Mușat Vodă. Iară ce scrie Ureche Vornicul că au fostu văleatul 6807 la descălecarea țării cu Dragoș Vodă, nu să tocmește, că încă pre accia vreme era pustie Țara Moldovei.

Iară Bomfin, istoricul ungur, carte X, decad II, așa zice de descălecatul țării de al doile rînd: « În vremea craiului ungurescu Ludovic, s'au rădicat un domnu, anume Bogdan, ce era lăcuițoriu în Maramoroș, cu Românii. Adunat-au cătră sine pre Valahi și au înțrat în țară la moșia sa, de o au descălecat, ce o părăsă de megiașia Tătărălor. Iară pe urmă văzînd Ludovic că s'au înmulțit Valahii, ce eșisă den Maramoroș cu Bogdan domnul în țară aicea, neputînd să-i scoață, i-au așezat supt stăpînirea sa, să dea bir crăii ungurești ».

Acest craiu Cazimir au crăit 33 de ani, iar domniile dintăi de acești doi fećori Pătru și Ștefan, fećorii lui Ștefan Vodă, dela Dragoș Vodă până la acest Ștefan Vodă, ce au avut doi fećori, cum s'au pomenit pre Petru și pe Ștefan, cum scrie Urechie, anii lor să fac 46; ci scoțînd treizeci și 3 a lui Cazimir, craiul leșesc, la care au fost năzuit Ștefan Vodă, fratele lui Pătru Vodă, la ajutor să-l ducă în scaunul țării, rămân 13 ani trecuți. Pe vremea lui Vladislav Lochetec, craiul leșăsc, în care stăpînia aicea la noi în țară Roman Vodă, fećorul lui Pătru Vodă, nepot lui Mușat Vodă. Iară ce scrie Urechie Vornicul că s'au aflat să fie fost văleat 6807 la descălecatul al doilea de Dragoș Vodă, nu-i adevărat, că încă pe acea | vreme era pustie Țara Moldovei.

Iară Bomfin, un historic unguresc, așa zice de descălecatul al doilea a Țării Moldovei: « Pe vremea stăpînirii lui Lodovic, craiului unguresc, s'au rădicat un Bogdan domn, care era lăcuițoriu la Maramorăș cu Rumânii, părăsînd locurile pentru megieșia Tătărălor. Acel Bogdan aducînd cătră sine pe Valahi, au înțrat în țara, moșia sa, de o au descălecat. Ci pe urmă, văzînd Lodovic că s'au înmulțit Valahii, ce eșise din Maramorăș cu Bogdan Vodă în țară, unde-i acum Moldova, neputînd să-l scoață, i-au așezat supt stăpînirea sa, cu bir de da lui Lodovicu, craiului unguresc ». Acestea le mărturisește Bomfin Ungurul, ce au scris « Istoria Ungurească » la carte X, decad II.

1: De acei A.

Iară Ureche Vornicul scrie că au descălecat țara Dragoș Vodă, ce socotim că poate să fie fostu Dragoș Vodă, fișor acelu Bogdan den Maramoroș, ce scrie Bomfin, istoricul ungur, că au descălecat țara a doa oară. Să să fie îndemnat Dragoș Vodă, zice, cu oarecâți de ai săi
 5 den Maramoroș, și au vinit peste munți în chip de vânătoare și au găsit o fiară, și gonindu-o cu dulăii până la apa Moldova, și obosită fiind hiara, au prins-o în apa Moldovei, la locul unde să chiamă Buorenii. Iar iaste o poveste lătiniască de zic — nu să pune nume în dar — Hiara aceia îi zic buor; poate că au fostu zimbru, și pre numele
 10 hiiarai să numește locul acela Buorenii; pus-au și pecetea domniei țării cap de bou, ce să vede până astăzi.

Iar Urechie Vornic scrie că au descălecat țara al doilea rând, Dragoș Vodă. Pe semne acest Dragoș Vodă iaste feșor acelu Bogdan Vodă, ce scrie Bomfin că au descălecat țara al doilea rând, într'acesta chip: Precum, fiind ei îndemnați
 15 câțiva feșori de domni din Maramorăș între carii să le fie fost cap Dragoș Vodă, în chip de vânătorie peste munții Maramorășului, în care aflând un zimbru, după care au mers cu toții câțva loc, l-au scos pre acel zimbru — a lui Dumnezeu povață au fost așa — mai la câmp, pe apa care să chiamă astăzi Moldova, pe numele coteicii, care urma acea hiară. Acolo într'un huciu în
 20 desime întră acel zimbru, ostenit de tot; au ucis pe zimbru a cei vânători. Iaste o poveste letinească de zic — adecă nu să pune numele în dar. După multa goană acelu zimbru, unde văzând acei vânători că au scos acel vânat la câmpu, s'au bucurat; și până astăzi iaste locul acela pe Moldova ce să chiamă Buourenii. Iară țanca și ia ostenită, limbind multă apă dintr'aceia apă, au crăpat.
 25 Vezi Moldova din ce s'au numit! Cărie țince numele era Molda; și de pre numele Moldei au zis și apei Moldova, care până astăzi trăiaște apa cu numele Moldova. Așjderea locului, unde au vânat acel zimbru sau bou, i-au zis Buorenii, care trăiaște până în zioa de astăzi cu acel nume Buorenii, locul acela.

De aicea s'au învitat acei nemeși oarecând Roman din Maramoreș, eșind
 30 mai la câmpu, pre apa Sucevei, având luat dela strămoșii | săi semnele strămoșai sale, oarecând au nemerit la locul unde iaste astăzi Sučava. Și năzărându-li-să de departe a fi fum de foc, deodată să îndoiră la loc pustiu; au biruit îndrăzneala lor și cercând, au aflat în mijlocul unii reade deasă o priseacă cu stupi, la care era trăitoriu un Rusu îmbătrânitu la acel loc cu priseacă. Pre
 35 carele întrebându-l: Bineți oame? Rusul să fie răspuns rusește: Neznai! Biuhmel! că era Rus de câțava vreme nemerit pe acele locuri.

46^v Eșit-au și mai la câmpu acei vânători și au nemerit la locul, unde iaste acmu mănăstirea Ețcanii, și acolo era prisacă cu stupi și era la acei stupi un Rus, anume Iațco, și întrebându-l ce om iaste, de trăiaște în loc pustiu, și cine stăpânește locurile acelea, el au spus că iaste Rus den Țara Leșască, și cum au auzit el den bătrâni că locurile | acestea 5
 agiungu până în Dunăre și până în mare și pe Nistru în sus, până unde să începe Țara Leșască.

Și pre numele lui Iațco să chiamă Ețcanii, iară apei Moldovei, unde au ucis hiara, cum s'au pomenit mai sus, pre numele unei țince ce o chema Molda, care de multă goană agiungând la apa, unde au ucis hiara, au 10
 crăpat de apă, limbind multă, și s'au numit Moldova apa Moldovei, pe numele Moldii.

Văzind Dragoș cu de ai săi locuri bune și desfătate, cu câmpu, cu păduri, cu ape bune, s'au sfătuit că-i loc bun de traiul lor, și întorcându-să în Maramoroș, au eșit cu toții den Maramoroș, luându-ș casăle 15
 și au vinit de s'au așăzat aicea în țară, unde să chiamă Câmpii lui Dragoș până astăzi. Și fiind Dragoș mai de cinste între alți nemiși domni și căpetenii, l-au rădicat cu toții să le fie domnu și i-au zis Dragoș Vodă.

Dusu-l-au pre Rusu la Dragoș Vodă și acolo cu tâlmaci întrebându-l de unde iaste de locul său, și pe ce vreme au nemerit, și cine ar stăpâni acel loc, 20
 și numele lui cum ar fi. La aceste întrebări ale lui Dragoș Vodă, au răspuns Rusul, că-i de neamul său Rus, venit de câțiva ani din Sneten la acel loc pustiiu, și nestăpânidu-l nimeni și că-l chiamă Iațco, și hotarăle țării că au auzit din bătrânii săi că merge în gos până în Dunăre și în sus până în Nistru, de să hotărăște cu Țara Leșască. 25

Iară Dragoș Vodă au spus acelui Ețco cum că iaste vechiu strămoșan din descălecatul cel dintâi a țării. Și întrebându-l de rudenii și semințiile Rusului, i-au dăruit acel loc cu uricu lui Ețco; căruia loc până astăzi să zice Ețcanii, de pre numele acelui Iațco, a doao descălecure de Dragoș Vodă după Buorenii. Iară Rusul priimind bucuros hărăzirea lui Dragoș Vodă, câte seminții au avut 30
 în Snetin, toate le-au tras la acele locuri a țării.

Și acolo toți acei feçori de domni și Maramorășani au rădicat cap și povățuitoriu și Domn pre Dragoș Vodă. Înturnându-să de iznoavă Maramorășanii de s'au luat și casele cu sine, s'au pornit și alți Maromorășani după Dragoș Vodă, de s'au așăzat deodată mai spre munte, unde să zice 35
 și până astăzi Câmpii lui Dragoș Vodă.

15: «luându-ș Maramoroș» în A stă în rândul 17, după «până astăzi».

— Iaste în Țara Unguriască o boerie de să chiamă Vanda. — Și așa s'au
 așezat viindu și alți Moroșeni pre unde le-au plăcut locul, pe supt munte:
 Români, Sasi și Unguri. Sučava târgul l-au descălecat niște cojocari;
 Soci să chiamă ungurește cojocariu, iară Sočavă, cojocărie. Așijderea și
 5 târgul Baia l-au descălecat niște olari Sasi; olărie săsește să chiamă bae.

Așijderea și Iațco, văzind că au vinit de s'au așezat Dragoș Vodă
 cu oameni den Țara Unguriască, mers-au și el în Țara Leșască de au
 chemat Rusi de ai săi, și au vinit de s'au așezat pe lângă apa Sucevii
 în sus; și cu vreme s'au strânsu mulțime de au împlut locul: Românii
 10 în ȝos până în Dunăre și cu Sasi, iară Rusii în sus, până în hotarul Țării
 Leșăști, den munte până în Nistru, și în ȝos până la Cetatea Albă și la
 Chilia, după vechi hotarale Dachiei și a descălecării lui Traian, cum
 s'au pomenit mai sus, la rândul său.

Și așa, arătându-să descălecarea țării a doa oară de Dragoș Vodă,
 15 în anii cum s'au scris mai sus, 6860, eșit den Maramoroș, ne vine rândul 1352
 a scrie de domnia lui Dragoș Vodă, c'au fostu întâi domnu țării, apoi
 mergându pre rând, scriindu și viața altor domni.

Iară Iațco cu câțva Ruși au cuprins câteva locuri cu așăzarea sa pe
 apa Sucevei și pe Siret. Iară și Unguri și Sasi au năvălit după Mara-
 20 morășani aicea în țară, de s'au așăzat pe apa Sucevei mai mulți cu mește-
 șuguri și depre numele lor stă și numele târgului au apei Sučava, căci cojoca-
 riul ungurește să chiamă suciu. Și acea mulțime a cojocarilor au astupat nu-
 mele lui Iațco, numai cu numele satul | Ețcanii, iară la Bae Sasiu toți olari, 63r
 săsește olarii îi zic bae.

Și așa în scurtă vreme s'au așăzat și s'au lătit Rumânii, eșiți din Maramo-
 reș, în ȝos până în Dunăre și în sus cu Rusii până în hotarale leșăști de s'au
 plinit cu vreme toate locurile țării noastre cu oameni, începând din munte
 până în Nistru, și în ȝos până unde cade Dunărea în Vidov și până la Cetatea
 Albă și la Chilia, după vechele hotară a Dachiei și a descălecăturii lui Traian,
 30 cum s'au pomenit mai sus, la rândul său.

Și așa descălecatul țării al doilea arătându-se de Dragoș Vodă, eșit la
 văleat 6874 din Maramoreș, ne vine rândul a scrie de domnia întâi a lui Dragoș 1366
 Vodă, purcegând pre rând și a altor domni.

15: 6874 C.

Pentru acest capitol a utilizat izvoarele: Gr. Ureche Vornicul-Simion
 Dascălul, *Letop. Țării Moldovei*, p. 22; Bonfin, *o. c.*, p. 251 și M. Costin,
Istorie în versuri polone despre Moldova și Țara Românească, p. 106—107.

Domniia lui Dragoș Vodă

Domniia lui Dragoș Vodă a scrie pre largu cu anevoie iaste, de vreme că ciia den vecii de atunce nemic n'au însămnat. Așijderea și alți istorici megiași nemic n'au amelîțat de această domnie, cum nice de alți domni č'au fostu pe urma lui, până la domniia lui Ștefan Vodă cu fičorii săi, Pătru și Ștefan, de carii vom scrie la rândul lor. Pentru aceea, și noaă cu anevoie ne iaste a scrie ce s'au lucrat, č'au așezat, cât au domnit și unde i s'au sfârșit viața; fără cât numai Ureche Vornicul scrie în letopisățul său, că au domnit ani 2 și au murit; iară mai mult nu scrie, nice ce s'au lucrat în zilele lui, într'acei doi ani, nice unde au murit.

5

10

Înțeles-am și noi de oameni bătrâni, lăcuitori de aicea den țară, cum să trage cuvântul den om în om, că o beserică de lemn la Olovăț, să fie făcută de Dragoș Vodă, și acolo zic, să fie îngropat Dragoș Vodă.

De domnia lui Dragoș Vodă

15

CAP XVII

Domnia lui Dragoș Vodă a scrie pre larg, cu anevoie iaste, de vreme că cei a vacului pă atunci n'au însemnat nimica. Așijderea și alți istorici megiași n'au amelîțat nimic de acest domnu și de domnia lui, cum nici de alții, până la domniile a doi fečori a lui Ștefan Vodă, Pătru și Ștefan, de carii la rândul său să va scrie. Pentru aceea cu anevoie iaste și noao a scrie pre larg ce au lucrat, ce au așezat, cât au domnit și unde i s'au sfârșit viața: fără cât Urechie Vornicul, la letopisețul său scrie, că au domnit doi ani și au murit; iar ce au lucrat într'acei doi ani, și unde au murit, nu să scrie.

20

Fără cât și noi din povestirea a o seamă de lăcuitori ce au apucat din poveste în poveste scriem cum și o biserică la Voloveț de lemn, făcută de Dragoș Vodă,

25

Și aceia beserică de lemn au mutat-o Ștefan Vodă cel Bun, de o au clădit la mănăstirea Putna, unde stă până acmu. Iară pe locul besericii acei de lemn, la Olovăț, Ștefan Vodă au zidit beserică de piatră.

După moartea lui Dragoș Vodă, au rămas domnu țării Sas Vodă, fișor lui Dragoș Vodă. Domnit-au ani 4, iară ce s'au lucrat în zilele lui, nemic nu scrie necăiuri.

După Sas Vodă, domnit-au fiiu-său, Lașco Vodă, ani 8.

Iară după moartea lui Lașco Vodă, au domnit Bogdan Vodă, ani 6. De acestu Bogdan Vodă poate să fie însemnat Bomfin istoricul, că au eșit den Maramoroș cu Valahi în țară.

Iară după Bogdan Vodă, domnit-au | Pătru Vodă, fișorul lui Mușatin, ani 16. De mirat iaste într'atâtea ani să nu să pomeniască mai multu de domnia lui; și nu altă pricină, fără cât toți aceștia, poate fi, n'au cutezat mai la câmpu a să lăți, de grija de Tătar, ce mai pre supt munte. Pentru aceia, nice în știința megiașilor nu era încă de tot dați, să scrie mai pre largu de dânșii.

După moartea lui Pătru Vodă, domnit-au frate-său, Roman Vodă. Și ačasta am adevărit, iubite cetitoriu, dentr'un uric acestui domnu

care pre urmă Ștefan Vodă cel Bun au mutat lemnul la Putna, de au făcut biserică cu acel lemn și în locul acela au făcut de piatră. Acolo iaste îngropat și Dragoș Vodă la Voloveț.

După moartea lui Dragoș Vodă, au stătu la domnia țării fiiu-său, Sas Vodă, domnind patru ani, iar ce au lucrat și ce ar | fi mai isprăvit acest Sas Vodă, nimica nicăiri nu aflu scris.

După Sas Vodă, au domnit fiiu-său Lașco Vodă, 8 ani. Și acesta č'au adaos, č'au făcut, nu putem ști, fără cât după ce au domnit 8 ani, au murit.

Și pe urma lui, au stătu la domnie Bogdanu Vodă, domnind 6 ani. De acest Bogdan Vodă poate fi să fie însemnat Bonfin, cum au eșit din Maramorăș în țară.

După domnia lui Bogdan Vodă, au domnit Pătru Vodă, feșorul lui Mușat Vodă, 16 ani. Mirare iaste în 16 ani să nu să pomenească mai mult de domnia lui; și nu altă pricină, fără cât toți aceștea poate fi, n'au cutezat mai la câmp a să lăți de grija Tătarălor, ci mai pe supt munte; nici era încă de toț dați în știința megiașilor, să scrie mai pre larg de dânșii.

După moartea lui Pătru Vodă, au domnit frate-său, Roman Vodă.

carele să află la mănăstire, la Pobrata, dela munte, scriind titulușul așa :
 великий самодержавный Божий милостивый господинъ Ю Роман воевода
 обладаа землею Молдавскою, от планин да до моря да есмьъ сынъ мойи
 Александромъ и Богданомъ и прочая, care dentru această să cunoaște că
 Alexandru Vodă cel Bătrân au fostu fișor lui Roman Vodă acestuia. Iară la

5

sfârșitul uricului zicea: писанъ снъ листъ въ градѣ нашемъ Ю Романа, вое-
 вода въ шесто-тисѣчномъ пол. Deci acest domn au descălecat târgul
 Romanul și au avut șeasă fișori. Acesta au mutat scaunul domniei în
 Roman și pre numele său s'au numit și târgul Romanul; și era anii dela

10

1492 zidirea lumii 6900, precum să află în uricile den zilele lui Roman Vodă.

Pre urma lui Roman Vodă au domnit Ștefan Vodă ani 7.

Iară pe urma lui Ștefan Vodă au rămas domnia țării la doi fișori a lui,
 anume Pătru și Ștefan carii, neputându-să tocni între sine pentru dom-
 niia țării, s'au ațîțat mare vrajbă într'înșii. Pătru Vodă, măcar că era frate
 mai mic, iară pentru blândețali și obișaiurile sale mai mult plecat spre
 inimile a mai mulți, au tras partea cea mai mare la sâne, — blândețele
 Domnilor pătrund inimile nărodului — de poftiia domnia țării.

15

Iară Ștefan Vodă, fiind scos den țară, având și grijă de înșălăciune
 despre frate-său, Pătru Vodă, au mers în Țara Leșască să-i dea ajutor
 craiul leșăsc, Cazimiriu, cu o samă de boiari, rugându-să craiului de

20

Și acesta au mutat scaunul țării la Roman, și după numele său au stătut și
 numele orașului Roman până în zioa de astăzi. La leat 6900 au stătut Roman
 Vodă, precum scrie Dosothei mitropolitul, că au aflat un uric din zilele lui
 Roman Vodă, dela văleat 6900 deplin.

1492

Pe urma lui Roman Vodă, au stătut Ștefan Vodă și au domnit 7 ani. Acest
 Ștefan Vodă, care au stătut pe urma lui Roman Vodă, au lăsat pe urma sa
 doi feșori, pe Pătru și pe Ștefan Vodă, carii neputându-se tocni pentru dom-
 niia țării, s'au ațîțat mare price în de sine. Pătru Vodă, măcar că era frate mai
 mic, iară pentru blândețele și obișaiurile sale, mai mult plecat spre inimile
 a mai mulți, au tras partea cea mai mare la sine — blândețele Domnului
 pătrunde inimile norodului — de poftiia domnia țării lui Pătru Vodă, care
 atingând la ajutoriul unguresc, mai curând au domnit domnia țării.

25

30

Iară Ștefan Vodă, fiind gonit din țară, având și grije de înșălăciune despre
 frate-său, Pătru Vodă, au tras în Țara Leșască la ajutoriul craiului Cazimir, cu
 o seamă de boiari ai țării, rugându-să craiului de

35

1-8: carele . . . fișori din C

agiutoriu împotriva frăține-său, lui Pătru Vodă, ce domnia în țară cu
 agiutoriu dela Unguri. Nu i-au apărat craiul agiutoriuul său, vrând să
 apuce țara supt stăpâniia sa; ce de sirgu au poroncit de s'au strânsu
 multe oști den Țara Ța mică Leșască și den Țara Rusască, făgăduin-
 5 du-să Ștefan Vodă, că nu va lipsi în viața lui de poroncile crăești, numai
 să pue nevoință craiul, să-l așează domnu în scaonul tatâne-său.

Și s'au pornit cu oști hatmanii leșăști, cu Ștefan Vodă, asupra lui
 Pătru Vodă. Și deodată mergea cu năroc lui Ștefan Vodă — care mai
 de multe ori deprinde a fi fățarnic — precum și aicea cu Ștefan Vodă.
 10 Măcar că de câteva ori, lovindu-să străjile leșăști cu străjili | lui Pătru 48^r
 Vodă, era izbânda tot la Leși, iară pre urmă, au rămas înșălați Leșii
 cu Ștefan Vodă și au vinit la mare perire.

Că Pătru Vodă, socotind că nu va putea sta împotriva oștii leșăști,
 s'au sfătuit cu meștersug să-i biruiască, precum de multe ori să tâmplă
 15 oștilor mai mici cu cele mai mari. Strânsu-s'au cu oastea sa Pătru Vodă
 și au intrat în codru. Tras-au și Leșii după Pătru Vodă, nesocotind
 Leșii meștersugul lui Pătru Vodă. Era codrul înținat de copaci, și în-
 trănd Leșii în codru, iată cad copacii asupra Leșilor, împinși de oamenii

ajutoriu împotriva frăține-său, lui Pătru Vodă, făgăduind Ștefan Vodă craiului
 20 Cazimir să nu lipsească în toată viața sa de supt poruncile crăești, numai să
 pue craiul nevoință să-l așaze la scaunul tătâne-său. Nu- i-au apărat agiutoriuul
 său craiul Cazimir, | vrând ca să apuce țara supt stăpânirea sa, ci de sirg,
 din poruncă crăiască, strângându-se multe oști din Țara cea mică Leșască
 și din Țara Rusească, la luna lui Iulie 1 11ⁿⁿ s'au pornit cu hatmanii leșăști
 25 și cu Ștefan Vodă asupra lui Pătru Vodă.

Și deodată să arăta norocul — care mai de multe ori deprinde a fi fățar-
 nic — precum și aicea cu Ștefan Vodă că măcar că de câteva ori lovindu-se
 străjile leșăști cu străjile lui Pătru Vodă, le mergea lui Ștefan Vodă și Leșilor
 cu noroc, iară pe urmă, înșălați Leșii cu Ștefan Vodă, la mare perire au venit.

Că Pătru Vodă, socotind puterea oștilor leșăști și a nu fi de potrivă oștilor
 sale, s'au sfătuit cu ai săi cu meștersug să poată birui pre Leși, precum de multe
 ori să întâmplă oștilor celor mai mici cu cele mai mari. Strânsu-s'au cu oștile
 sale Pătru Vodă, de s'au dus în codri. Și precum scrie Cromver, istoricul leșăsc
 să să fi ajuns Pătru Vodă pe taină cu boiarii pribegi, cari era cu frate-său Ște-
 fan Vodă. Tras-au și oștile leșăști după Pătru Vodă, nesocotind Leșii mește-
 35 șugul lui Pătru Vodă. Era codrul înținat de copaci; unde întrând Leșii, iată
 cad copacii, împinși de oamenii

lui Pătru Vodă și închisă fiind poticile. Îndată și Pătru Vodă cu oamenii săi au lovit pre Leși, și încătro era să margă Leșii, era drumul închis de copaci, că sta copacii tăiați și neborfiți, ce numai abia era înținați unul de altu, și-i împingea cu mâna și cădea mulțime de copaci asupra Leșilor. Atâta i-au ametit pre Leși copacii și i-au turburat, cât pre 5
carii nu-i omorîia de tot copacii, iară de mâni și de piçoare îi caliciia și-i prăvăliia, de cădea vii în mâinile oamenilor lui Pătru Vodă. Puțini au scăpat sănătoși dentr'acel codru.

Căzut-au în robie la Pătru Vodă trei stiağuri a trei voevozii: a Cracăului, a Sandomirului și a Liovului, și alte 9 stiağuri cu deosăbite semnele 10
stiağurilor sale. Oameni aleși au căzut în robie, anume: Navoi Tecenschii, fiçoru lui Ozdrovâz, voevodul Cracăului, și Zbigneu Oslenschiu, moșul lui Zbigneu, ç'au fostu pe urmă și episcop Cracăului și cardinal.

Auzindu Cazimiru, craiul leșăscu, rășipa oștii sale și căderea în robie acestor oameni de frunte, trimis-au soli la Pătru pentru răscum- 15
părarea robilor săi cu bani, pre carii cu lesne i-au scos dela Pătru Vodă.

Tâmplatu-s'au după această peire a Leșilor în Moldova, la anul, și mai mare peire în Țara Leșască, ciuma, în șease luni de cu toamnă;

lui Pătru Vodă asupra Leșilor. Și atunci deodată și Pătru Vodă cu oamenii săi dela poteci sărit-au, lovind pre Leși; încătro era să meargă Leșii, era drumurile 20
năruite de copaci, că era numai de abia înținați, de-i împingea cu mâna o seamă de copaci. Iar de un copaci, ceialalți mulțime să pornia asupra Leșilor. Atâta i-au ametit pre Leși copacii și i-au turburat, cât pre carii nu-i omorîia copacii de tot, iară de mâini și de piçoare îi sluiia și-i răsturna, de cădea vii în mâinile oamenilor lui Pătru Vodă. Puțini foarte au scăpat sănătoși Leșii dintru acel codru. 25

Căzut-au la robia lui Pătru Vodă 3 steaguri a trei voevozi: a Cracăului, a Sandmirului și a Liovului și alte 9 steaguri cu deosebite semnele steagurilor sale. Oameni aleși au căzut la robie, anume: Navoi Tecinschiu, feçorul lui Andrei, voevodul de Cracău și Zbigneu, Olesninschiu, care au stătut pe urmă 30
și episcop Cracăului și cardinal.

64^v Auzind această rășipă a oștilor sale și căderea | la robie acestor oameni de frunte, Cazimir, craiul leșesc, au pornit îndată sol la Pătru Vodă pentru răscumpărarea robilor cu bani, pre carii cu lesne i-au scos dela Pătru Vodă.

Tâmplatu-s'au după această perire a Leșilor la Moldova, la anul, și mai mare perire în Țara Leșască, çuma, 6 luni trăind de cu toamnă; 35

și atâta s'au fostu lătit, cât abiia pre ăumătate de au rămas oamenii în Cracău; doaăzăci de mii de oameni au murit | și mai mult pre oameni 48v
de frunte stăpâniia acel omor.

S'au mai ispitit și al doile rând Ștefan Vodă, a cere agiutoriu dela
5 craiul leșăscu; ce nu însămniază cronica leșască mai multu, fără cât
zice că multă gâlcăvă pre urmă au fostu între Ștefan Vodă și între
Pătru Vodă.

În anii dela Hristos 1370, murit-au craiul leșăscu, Cazimir. Eșind
la vânat, au alergat după un cerbu, au căzut cu calul și ș'au frântu un
10 pițor și i s'au tâmplat moarte.

Iară în urma lui au stătut craiu Ludovic, craiul ungurescu, nepot lui
Cazimiru mortului, îndemnat fiind de o samă de boiari leșăști; neavând
fiçori craiul Cazimiru parte bărbătiască fără numai doaă fete, au părăsit
vița crăiască. Mare mahniciune au rămas Leșilor după moartea cra-
15 iului Cazimir, că Ludovic craiul, fiind strein la crăiia leșască, pe nime
nu suferiia la sâne, ce toate lucrurile pe tâlmaci să isprăviia, și multe
locuri, ce era să le împreune cătră crăiia leșască, le da unui domnu

și atâta s'au fost lătit pen Țara Leșască, cât pren târguri și pe la sate, abia
pe jumătate de oameni au rămas; în Cracău au murit 20.000 de oameni și
20 mai mult pe oameni de frunte și mai cunoscuți stăpâniia acel omor.

S'au mai ispitit și al doilea rând Ștefan Vodă, a cere agiutoriu dela craiul
leșesc; ci nu însămnează cronica leșască mai mult, fără cât zice, că multă gâlcăvă
au fost pe urmă între Ștefan Vodă și între Pătru Vodă.

Murit-au și Cazimir craiul, al doilea cu acest nume craiu leșăsc, la anul
25 dela Hristos 1370. Eșind la vânătorie, l-au timpinat primejdie, că alergând
după un cerb, au căzut ăos cu calul și ș'au frânt un pițor, din care au și murit.

Iară Lodovic, craiul unguresc, nepot lui Cazimir mortului, îndemnat
fiind de o seamă de boiari leșăști la crăiia leșască, au intrat în Țara Leșască
deodată la orașul ce-i zic Sundeț, iară de acolo luat de boiarii Țării Liftei
30 l-au adus la Cracău și acolo l-au coronit Iaroslav, arhiepiscopul de Gnezna.
Că acest Cazimir, al doilea cu acest nume, neavând seminție parte bărbă-
tească ci numai 2 fete, au părăsit vița crăiască dela descălecătoriul cel întâi a
Țării Leșăști dela Leh. Iară mahniciune mare au rămas după moartea lui Ca-
zimir Leșilor, că Lodovic craiul, fiind strein la crăiia leșască nici pre un Leaf
35 nu suferiia la sine, ci toate lucrurile prin tâlmaci să isprăviia. Și câteva locuri,
ce era să le împreune cătră crăiia leșască, le da

32.: viața B și B¹.

ungurescu, anume lui cniaz Vladislav a Opoliei și altora. Nezăbăvind Ludovic craiu în Țara Leșască, s'au întorsu în Țara Unguriască, lăsind cărma crăiei leșăști mumei sali, Elisafții, surorii lui Cazimiru craiu, ă'au murit.

Ce ia, fiind fâmee bătrână, depărta oamenii vrednici cu svatul și aduna oameni de nemic și îmbunători. Doă fete a lui craiu Cazimiru, cu tot ce le-au rămas dela tatul lor, le-au trimis ačasta bătrâna, crăiasa Elisatha, în Țara Unguriască, la nepotu-său Ludovic, craiul unguurescu; și acolo au pus de s'au sunat cum fetele lui Cazimiru craiu nu-i sintu adevărate fete lui Cazimiru. Și pentru să nu agiungă fetele lui Cazimir după oameni mari, le-au măritat: pre cea mai mare Anna după Dvihelmu, cneazul Știliei; pre Iadviga, cea mai mică, după Romer, cneazul Stiriei; amândoi aceștia era legați supt crăia leșască pre acele vremi.

49^r Iară în anul 1377, sultan Murat, împăratul turcesc, fičor | lui Orhan
1377 nepotul lui Otoman, tare au înspăimant Țara Veneției, a Ghenuii, dentru
îndemnarea lui Ioan Cantacuzino, împăratul grecescu, scriu cronicarii leșăști. Iară Hronograful grecescu scrie că acestu sultan Murat, în zilele lui Ioan Paleolog, împăratul grecescu, au mărșu de au luat
1402 Solonul dela Frânci, în anul dela zidirea lumii 690; că Solonul l-au cumpărat Venețianii dela Manoil, fečorul lui Mihail Paleolog, împăratul

lui Vladislav, cneazului Opolii, unui domn unguuresc, și altele. Nezăbovind multă vreme craiul Lodovic în Țara Leșască, s'au întors în Țara Ungurească, lăsând cărma crăiei leșăști mumei sale, Elisaftei, surorii mortului craiului Cazimir.

65^r Ci, fiind muiare bătrână, depărta oameni vrednici cu sfatul și aduna oameni de nimica și îmbunători. Doao fete a craiului Cazimir și cu ce au rămas dela tatăl fetelor, | odoară, haine, le-au trimis toate ačasta bătrâna crăiasă Elisaftea, în Țara Ungurească, la nepotu-său Lodovic, craiul unguuresc. Au pus de au sunat cum fetele acelea nu sânt adevărate fete lui Cazimir. Și, pentru să nu ajungă fetele lui Cazimir după oameni mari, le-au măritat: pe cea mai mare Anna după Gvihelmu, cneazul Țilii; pe Iagvida după Romer, cneazul Astirii; amândoi aceștea era legați supt crăia leșească pe acele vremi.

1377 La văleat 1377, Amurat, împăratul cel întâi cu acest nume, al treilea împărat turcesc, fečorul lui Orhan, nepot lui Otoman, tare au spăimântat Țara Veneției, a Ghenuiei, din îndemnarea lui Ioann Cantacuzino, pe acea vreme împăratul grecesc anul 1363, împotriva lui Paleolog și trecând dela Anadol Amurat
1363 marea la Calipolu, au luat multe cetăți și orașă grecești la Evropa și pe urmă

grecescu, iară mai nainte au fostu a Enovezilor și apoi l-au luat Grecii dela Enovezi; ce atunce au înspăimat sultan Murat pre Venețiani. Și pre urmă au luat sultan Murat de supt ascultarea împăraților grecești: Bulgarii, Sirbii, Bosna, iproci.

- 5 Iară în anii dela Hristos 1379, au murit Ludovic, craiul unguresc 1379 și leșesc, fără de sămenție bărbătiască, rămându-i doă fete, anume: Mariia și Iadvida; ce, precum în viața lui, așa și după moarte, multă amestecare era în Țara Leșască.

Pentru cnezia Litvei cum s'au unit cătră crăia leșască

- 10 După moartea lui Ludovic, craiul unguresc și leșăscu, mare amestecătură era în Țara Leșască, pentru alesul craiului nou; că nice acestui craiu săminție parte bărbătiască nu i-au rămas, ce numai doă fete. Mariia au fost măritată după Jicmont, malăgrabul Brandaburgului, iară Iadviga era fată acolo. Unii trăgea pe Jicmontu la crăia leșască, iară
15 alții pre Iadviga, după cine ari socoti svatul crăii leșăști să o mărite, acela să fie craiu; și au rămas toți pre ačasta socotială. Iară Jicmont

au luat Bulgarii, Sârbii, Bosna, cu Odriul oraș în Trachia. Pe urmă acest Amurat, împăratul turcesc, au perit în Dobrogea ucis de Lazăr, despotul sârbesc; iară au perit și Lazăr Despotul într'acel război.

- 20 La văleat 1377, au murit Lodovic, craiul unguresc și leșesc, fără seminție 1377 bărbătiască, rămând 2 fete: Mariia și Iagvida; precum în viața craiului Lodovic, așa și după moartea lui, mari amestecături și turburări era în Țara Leșască.

De cnezia Litfei cum s'au unit cătră crăia leșască și pe ce vreme am socotit aicea să pomenim pre scurt

- 25 După moartea lui Lodovic, craiul unguresc și leșesc, care s'au prilejit la văleat 1377, mare amestecătură, cum și în viața acestui craiu, era în toată Țara Leșască; căci nici acest craiu sămânță bărbătească nu lăsase, ci iarăși ca și Cazimir 2 fete: Mariia și Iagvida. Maria au fost măritată după Jicmont malgrabul Brandeburgului, iară Iagvida încă era fată acolo. Unii trăgea pre Jicmont, ginerile acum făcut al lui Lodovic craiului, la crăia leșască, iară alții pre Iadviga, după cine ar socoti sfatul crăiei leșești să o mărite, și pre
30 acela să-l aibă craiu împreună cu crăiasa Iadviga; și pe acest sfat au rămas socotelele tuturor Leșilor. Iară Jicmont Malgrabul 65v

vinisă acmu în Cracău; ce, nelăsindu-l Leșii, ce s'au tâmplat la Cracău, i-au căutat a să întoarce înapoi în Țara Unguriască, petrecut de Leși.

49^v Și așteptând Leșii câtăva vreme venirea Iadvighii, fetei lui Ludovic, la Cracău, și fiind seim în Siragi, alesesă pre Samovit, cneazul Mazovii, să fie craiu leșăscu. Ce, înțelegând | de această crăiasa cea bătrână a Țării Ungurești, îndată au trimis 12.000 de Unguri cu giniri-său, Jicmontu, pre la Sondețu de au prădat Țara Mazovii. 5

Trimis-au Leșii sol la crăiasa Elisatha să nu-i mai ție cu cuvinte, ce să le trimiță pre Iadvega, zicând că apoi îș vor alege altu stăpân. N'au putut face într'altu chip crăiasa, ce au trimis pre Iadvega împreună cu giniri-său, Jicmontu, ca să păzască el și să cărmuiască, până va veni mai la vârstă fata crăiasa. 10

Văzind Leșii că-i are în nebăgare de samă crăiasa cea bătrână, și le trimite otcărmuitoriu cu fata, s'au strânsu mulți și au trimis înaintea lui Jicmontu să nu vie în Țara Leșască, că nu-l vor priimi nice craiu, nice otcărmuitoriu; că apoi să vor lupta cu dânsul, ca cu un vrăjmaș. Au căutat lui Jicmont a să întoarce înapoi dela Lubov. Iară crăiasa 15

acum purcesese și venise la Cracău, ci nu l-au lăsat Leșii, carii să tâmplase la Cracău, ci au căutat lui Jicmont, petrecut de Leși, să se întoarcă înapoi la Țara Ungurească. 20

Și așa, așteptând Leșii câtăva vreme venirea Iadvigăi, fetei lui Lodovic la Cracău, și, fiind săim în Săragiu, la acel săim Bogintu Arhiepiscopul, măcar că mai nimeni din domnii leșăști la acel săim la Săragi n'au fost mers, ci numai șleahță mănuntă, alesese pe Samovicu, cneazul Mazovii, craiul leșăsc. Ci, înțelegând această crăiasa cea bătrână a Țării Ungurești, de sârg au pornit 12.000 de Unguri cu ginere-său, Jicmont, malgrabul Brandaburcului, pre la Sonder la Mazovia, cătră carii și Leșii dela Cracău cu puținea oaste de au prădat Țara Mazoviei. 25

De iznoavă au trimis Leșii sol la crăiasa Elisaftha să nu-i mai ție cu cuvinte, ci să le trimiță pre Iadviga, zicând că într'alt chip îș vor alege alt stăpân. N'au putut face într'alt chip crăiasa bătrână, ci au trimis pre fata-ș Iadviga împreună cu ginere-său Jicmont, ca să să afle el păzitoriu până la o vreme și ocărmuitoriu, până va veni mai la vârstă Iadviga crăiasă. 30

Acestea văzând Leșii că-i are în nebăgare de seamă crăiasa cea bătrână și că li trimitea cu muiare ocărmuitoriu, strângându-se cu om mult, au tras la Sonciu și de acolo au trimis la Jicmont Malgrabul, care acum să afla la Lubov, să nu între în Țara Leșască că nu-l vor nici craiu, nici ocărmuitoriu, ci nu într'alt chip; ci, de va vrea să vie, ca cu un vrăjmaș or lucra cu dânsul. Au căutat lui Jicmont a să întoarce înapoi; iară crăiasa cea bătrână 35

au trimis pre fata-ș Iadviga cu alți boiari la Țara Leșască cu multă avere.

Eșitu-i-au înaintea mulți boiari și ostași cu bucurie, și viind crăiasa în Cracău, îndată au pomăzuit-o crăiasă Țării Leșăști, Bodgintu, arhiepiscopul Gnezului.

Iară în anul dela Hristos 1385, înțelegând Iaghelo, marele cneaz a Litvei, de vinirea și coronația Iadvighii, trimis-au la dânsa pre frații săi, pre Schirghel și pre Boris și pre Havnul, starostea Vilnei, cu daruri mari și prea frumoase, întrebând-o de va vrea să-l ia bărbat și să-l priimască la scaunul crăiei cu aceste tocmele: întâi, că să va boteza cu toată Țara Litvei, și va împreuna toate ținuturile, care le-au luat Litva den Țara Leșască, iar cătră Țara Leșască: așa cetăți cum și orașă, ales părțile rusăști și toată Țara Podliaș, și toți oamenii den robie îi va slobozi, carii era robiți încă de alți cnezi de mai întâi. Cătră aceasta, și cnezia Litvei că mare să o împreune cătră Țara Leșască în veci; și că va dobândi cneziile și țările a Șlonscăi, a Prusilor și a Pomeranii, și le va împreuna cătră crăia leșască; că avuția câtă are și câtă va avea,

au trimis pre fata-ș Iadviga cu alți boiari la Țara Leșască și anume cu Dimitrie, arhiepiscopul Strogonului și cardinal, și cu Ioan, episcopul Varadinului, și cu alți boiari mireni, cu multă avere.

Eșitu-i-au înaintea mulți boiari și ostași cu mare bucurie din Cracău, și, viind crăiasa la Cracău, îndată Bodgintu, arhiepiscopul Gnezului o au pomăzuit crăiasă Țării Leșăști, fiind și alți episcopi.

Iară la văleatul dela Hristos 1385, înțelegând marele cneaz Iaghello a Litfei, de venirea și coronația Iadvigăi, și fiindu-i aminte de dânsa că era frumoasă, din fire înțeleaptă și strămoșnică crăiei leșăști, au trimis la dânsa pe frații săi, pre Schirghel și pre Boris și pre Havnul, starostea Vilnei, cu prea mari și scumpe daruri, întrebându-o pre dânsa: vrea-vă să-l ia bărbat și să-l primească la scaunul crăiei, cu aceste tocmele întâi, că să va boteza cu toată Țara Litfei, și va înturna de va împreuna Țării Leșăști toate ținuturile care le-au luat Litfa din Țara Leșască: așa cetăți cum și orașe, ales părțile rusești și toată Țara Podleși, și peste acestea încă și toți oamenii din robie, pre carii din Țara Rusească de demult cei mai nainte de dânsul cnezi i-au luat, să-i facă slobozi. Și cătră acestea, cnezia cea mare a Litfei să o împreune în veci cătră Țara Leșască; și că va dobândi cneziile și țările a Șlonscăi, a Prusilor și a Pomeraniei, și le va împreuna cătră crăia leșască; avuțiile toate și visteriile care are și le va avea,

22: Bodgînând B,

50^r toată o va da rečpospolitii la Țara Leșască. | Era acest lucru tuturor Leșilor plăcut, nedejduind că așa vor avea pace despre dânșii.

Iară crăiasei nu-i plăcea, căci tată-său o logodisă după Gvihelm, cneazul Racuzilor, și la logodnă au fostu pus la mijloc galbeni 12.000, cine ari strica logodna, acela să piarză acea somă de bani; ce socotiia crăiasa că și acea somă de bani o va puiarde den partea ei. Ce și pentru 5
ačasta încă să apucasă solii Litvei că-i va plăti cniiazul Iaghelo.

Socotit-au Leșii să dea știre crăiasei cei bătrâne den mijlocul svetnicilor, și au mărșu soli leșăști la Țara Unguriască, împreună cu solii Litvei, și-i priimi bătrâna crăiasa cu dragoste; și le-au răspunsu cum 10
pre socotiala domnilor leșăști lasă să fie toate, ce ari socoti ei spre folosul rečpospolitii să facă. Iară întorcându-să solii dela Țara Unguriască, au mersu soli și la Litva, la Iaghelo cneazul, să-l aducă la crăie, după tocmelele făgăduite.

Iară, dacă au înțăles logodnicul, ce s'au pomenit Gvihelmu, cneazul Racuzii, știind și voia crăiasei spre însul, ori cu îndemnarea ei, precum 15
socotesc unii, <ori> den svatul lui Gnevoș Dalevič, podcomori a

le va da reciipospolitei la Țara Leșască. Era acest lucru tuturor Leșilor cuvios, nădăjduind că așa vor avea pace despre dânșii.

Iară crăiasei nu-i prea plăcea, căci încă fiind tată-său viu Lodovic, au fost 20
logodită cu Gvihelmu, cneazul Racuzilor, și la acea logodnă au fost pus la mijloc 12.000 de galbeni, ca cine ar strica logodna, acela să piarză acele 12.000 de galbeni; ci socotiia crăiasa că și acea sumă de bani să va puiarde despre partea ei. Ci și pentru ačasta încă să apucase solii Litfei că-i va plăti Iaghello.

Socotit-au Leșii să dea știre crăiasei cei bătrâne din mijlocul sfetnicilor, 25
și așa au mers solii leșăști din Țara Leșască la Țara Ungurească anume: Nicolai Bogoria, cașteleanul Zavishostchii, Blodec Ogrocenschii, podčaș a Cracăului și Crestin Ostrovschii starostea Cazemirului, împreună cu solii Litfei, pre carii bătrâna crăiasă ungurească i-au priimit cu dragoste și le-au răspuns, cum pe socoteala domnilor leșăști lasă toate crăiasa, ce vor socoti spre folosul 30
receipospolitei facă. Curând, după ce s'au întors solii din Țara Ungurească, au mers sol și la Litfa, | la Iaghello Cneazul, anume Leșco, podčașul Cracăului, Cristin din Ostrov, Pătru Șafranci din Lenciuciu, și Hințu dela Rogovcas, aduc pe Iaghelo după tocmelele făgăduite la crăie.

66^v Iară, după ce au înțeles de acest lucru Gvihelmu, cneazul Racuzii, știind 35
și voia crăiasei spre dânsul, ori cu îndemnarea ei, precum socotiia unii din sfatul a lui Gnevoș Dalevici, podcomori a

Cracăului, căci acestuia mai multu credea crăiasa, au vinit la Cracău cu frumoasă curte a sa nemțască, cu multă avere, și acolo în Cracău au șezut câtăva vreme. Iară în cetate nu l-au lăsat să între den svatul lui Domislav, caștalianului de Cracău, și a altor svetnici.

5 Iar crăiasa Iadvega adese să videa cu dânsul la mănăstirea lui Fran-ceșic. Venia cu șiraguri de dvorelnici și acolo în ospeță și în jocuri petrecea cu dânsul. Și spun că așea râvniia crăiasa să să cunune mainte cu Gvihelm până a nu vini Iaghelo, cât nelăsând svetnicii pre Gvihelm în cetate, singură cu mânuile ei vrea să deșchiză cetatea și să-l lasă în lontru, de
10 nu o ar fi abătut dela acel gând Dumitru Goranschii, visternicul crăiei.

Și așea Gvihelm, pricepând voia Leșilor și auzind că să apropie Iaghelo cneazul, au eșit pre taină den oraș și s'au dus la Racuzi. Iară
odoarăle și alte lucruri scumpe, li-au lăsat la Gnevoș Dalevič, podco- 50v
mori a Cracăului, pierdute în veci de Gvihelm, cniiazul Racuzii.

15 După ce au vinit Iaghelo la Cracău, în anul dela Hristos 1386, în luna lui Fevruari, în 12, după calendariul Râmului, s'au botezat el, puindu-i nume Vladislav; și acolo cu dânsu s'au botezat și frații lui și le-au dat nume de botez: lui Vigul, cneazul Chervonului, i-au pus

Cracăului, căci acestuia credea mai mult crăiasa, au venit la Cracău cu fru-
20 moasă curtea sa nemțască, cu multe avuții, și acolo în Cracău au șăzut câtăva vreme. Iar în cetate nu l-au lăsat să între din sfatul lui Domislav, cașteleanul Cracăului, și a altor boiari sfetnici, ci i-au căutat a șădea în târg.

Ci crăiasa Iadviga ades să vedea cu dânsul la mănăstirea lui Franțișăcu. Venia cu șireaguri de dvoreni și cu fete dvorelnice și acolo ospețe și danțuri
25 cu dânsul petrecea. Și zic că așa râhniia crăiasa să să cunune numai cu Gvi-helmu mai nainte de ce ar nemeri Iaghelo, cât nelăsându-l sfetnicii pre Gvihelmu la cetate, cu mâinile ei vrea să deșchiză cetatea și să-l lasă înlăuntru, de nu o ar fi abătut dela acelu gându Dumitru Goraischii, visternicul crăiei.

30 Și așa Gvihelmu, pricepând voia Leșilor și auzind că să apropie și Ia-ghello Cneazul, au eșit pe taină Dvihelmu din oraș și s'au dus la Racuzi. Iară odoarăle și alte lucruri scumpe le-au lăsat la Gnevoș, podcomori Cracăului, pierdute în veci de Gvihelm, cneazul Racuzii.

După ce au venit Iaghelo la Cracău, la văleat 1386, la luna lui Fevru-
arie 12 АНН, după calendariul Râmului, s'au botezat el, puindu-i numele
35 Vladislav, și acolo cu dânsul s'au botezat și frații lui Iaghelo și numiți cu nume de botez: lui Vigunu, cneazului Chiervonului, i-au pus

26 mai nainte din A.

nume Alexandru; lui Schirgailo și lui Coricel li-au zis, Cazimiri; lui Sfidrigailo, Boleslav.

Acesta Iaghelo, cum s'au zis mai sus, luând pe crăiasa Iadviga, fata lui Ludovic, au împreunat cnezia Litvei cătră crăia leșască de s'au făcut un trup. Și dela Iaghelo, căruia i-au zis Vladislav, s'au scris 5
craii și să scriu craii leșăști și mari cnezi a Litvei.

Și pe ce vreme și până aicea ne agiunge să știm de cnezia Litvei, cum s'au împreunat cu crăia leșască; altele, lăsăm la Leși să le scrie lucrurile lor și a Litvei, iară noi să vinim la rândul istoriei noastre.

Pătru Vodă, fratele lui Ștefan Vodă, după gâlčava c'au avut cu Leșii, 10
pe urmă s'au așezat, și singur Pătru Vodă, în zilele acestui craiu, au mârso la Liov împreună cu boiarii țării. Acolo aflând pe craiul, au așezat legături de pace de îmbe părțile și s'au întorsu Pătru Vodă la scaunul său, căci Pătru Vodă văzuse că crăia unguriască, după moartea lui Ludovic, au stătut câtăva vreme fără craiu, stăpânind crăiasa văduva, 15
cum s'au pomenit mai sus, s'au lipsit de supt ascultarea și apărarea Ungurilor și s'au închinat supt ascultarea lui Vladislav, craiului leșăsc, 1388 în anii dela Hristos 1388.

nume Alixandru; lui Schirgallo și lui Coricel le-au zis Cazimir, lui Sfidri- 20
ganlo, Boleslav.

Acesta Iaghello, cum am zis mai sus, luund pre crăiasa Iadviga, fata craiu- lui Lodovic, au împreunat cnezia Litfei cătră crăia leșască. Dela Iaghelo Craiul căruia i-au zis Vladislav, s'au scris craii și să scriu craii leșăști și mari cnezi a Litfei, cătră crăia leșască, de s'au făcut un trup.

67r Și pe ce vreme și până aicea ne agiunge să știm de cnezia Litvei, cum 25
s'au împreunat cătră crăia leșască. Alta, lăsăm la Leși a scrie de lucrurile lor și a Litfei; noi să venim la rândul nostru.

După gâlčava ce au avut Pătru Vodă cu Leșii, dela o vreme, pe vremea acestui craiu Vladislav, s'au așăzat și singur Pătru Vodă au mers la Liov împreună cu boiarii țării. Și acolo aflând pe craiul Vladislav, s'au așăzat cu 30
craiul legăturile de pace de îmbe părțile și s'au întors Pătru Vodă iar la scaunul său, căci văzuse crăia ungurească după moartea lui Lodovic, că au stătut câtăva vreme fără craiu stăpânind Elisafra, văduva crăiasa, cum s'au pomenit mai sus; ci, lipsind apărarea Ungurilor, s'au dat supt ascultarea lui Vladislav, cum am zis mai sus. Și această s'au întâmplat la 35
1388 văleat 1388.

4-5: «De s'au făcut un trup» se află în Ms A în rândul 6 după «a Litvei».

Scrie Cromer, cronicariul leșăscu, că și Mircea Vodă, domnul muntenesc, tot pe acea vreme — văzîndu stăpîniia unguriască supt cârma mueriască — când și Pătru Vodă au agiunsu cu prieteșugul la Vladislav Iaghelo, craiul leșăscu, precum mărturisește de zice: «Și până

51^r

la ačasta vreme sint în visteriul crăesc uricile | cu așezămînturile de pace cu Mircea, domnul muntenescu, care era birnic craiului unguresc; că după moartea lui Ludovic, au eșit de supt apărarea crăiei ungurești, și era scris că unul fără alt să nu să oștiască asupra craiului ungurescu ».

Scrie Anton Bomfin, cronicariul unguresc, că după moartea lui Ludovic, stînd la crăiia unguriască Jicmontu, văzînd că s'au dezbătut cîteva țări de supt stăpîniia crăiei ungurești, s'au rădicat cu oști asupra acelor țări, cumu-i: Bosna, Horvații, Volgarii, Moldovenii și Muntenii, și s'au pornit asupra Muntenilor al patrule an a crăiei sale. Că, pe vremea stăpînirii fămeești, în Țara Unguriască era multe amestecături; că Vlahii, carii trăescu pre locul Dachilor și a Gotilor, oțărîndu-să de stăpîniia mueriască, s'au fostu abătut dela crăiia unguriască, carii nice birul ce era tocmiți să-l dea, nu l-au dat. Pentru aceia, Jicmontu, craiul ungurescu, s'au pornit, zice, asupra lui Ștefan Vodă, domnul muntenesc.

Scrie Cromer, cronicariul leșesc că și Mircea Vodă, domnul muntenesc, tot pe acea vreme — văzînd stăpîniia ungurească supt cârma muerească — când și Pătru Vodă au ajuns cu prieteșug la Vladislav Iaghello, craiul leșăsc, precum mărturisește de zice: «Și până la ačastă vreme trăesc în visteriul crăesc uricele cu așezămînturile de pace cu Mircea Vodă, domnul muntenesc, care era birnic a craiului unguresc, și era scris ca unul fără știrea altuia să nu să oștească asupra craiului unguresc ».

Scrie Anton Bomfin, cronicariul unguresc, că după moartea lui Lodovic, stînd la crăiia ungurească Jicmont, văzînd că s'au dezbătut cîteva țări de supt stăpînirea crăiei ungurești, s'au rădicat cu oști asupra acelor țări, cumu-i: Bosna, Horvații, Bolgarii, Moldovenii, Muntenii, și s'au pornit asupra Muntenilor. Că, pe vremea stăpînirii muerilor în Țara Ungurească, era și multe amestecături; că Vlahii, carii trăesc pe locul Dachilor și a Gottilor, oțărîndu-se de stăpîniia muerească s'au fost abătut dela crăiia ungurească, care birul ce era să-l dea, nu l-au dat. Și pentru aceia, Jicmont, al patrulea an, după ce au stătut craiu, s'au pornit cu oaste asupra lui Ștefan Vodă.

11: cu din C.

14: muerești C.

Aicea stau de mă mir ce Ștefan Vodă au fostu acela, că letopisățăle leșăști pomenescu de Pătru Vodă în Moldova și de Mircea Vodă în Țara Munteniască. Poate Ștefan Vodă, fratele lui Pătru Vodă, după moartea frăține-său, că zice Bomfin, că acel Ștefan Vodă amândoaă țările domniia; care, după ce au auzit de vinirea lui Jicmont craiu, 5
au împlut Țara Olteniască, adecă Munteniască, de oști, și au prinsu toate strâmtorile și poticile munților cu oamenii săi, să închiză în munți pre Jicmontu craiu cu oștile lui. Orânduit-au oști și pe vârful munților, să-i fie de apărare.

Iară Jicmontu craiu, după ce au intrat în Țara Munteniască cu multă 10
oaste, trecând peste munți, i-au eșit înaintea Muntenii cu domnul muntenesc în munte și au dat mare războiu Ungurilor, cât înfrânesă pe Unguri, că și den munți cu piiatri îi uciea. Ce îmbărbătându-să Ungurii cu Jicmontu, craiul lor, au descălecat Ungurii de pre cai și au 51^v
înfrântu pe Munteni, | cât au purces în răsipă oastea lor, neputând 15
suferi focul Ungurilor; și-i goniră pren munți, zice Bomfin, și pre mulți au prinsu vii. Iară eșind Jicmond cu oastea sa den munți, au agiunsu

Aicea stau de mă mir ce Ștefan Vodă va fi fost acela, că letopisețele moldo-
venești după Pătru Vodă și cele leșești, mărturisesc și de Mircea Vodă, domnul
la Munteni, carii au părăsit crăia ungurească pre vremea stăpânirii Elisaftei 20
și s'au | închinat la Vladislav, craiul leșăsc. Poate Ștefan Vodă, fratele lui Pă-
tru Vodă, după moartea frăține-său, că zice Bomfin, că acel Ștefan Vodă
amândoaă țările stăpâniia; care, după ce au auzit de venirea craiului, au um-
plut Țara Muntenească de oaste și toate strâmtorile și potecile munților cu
oamenii săi, ca să închiză în munți pe craiul Jicmont cu oștile sale. Orânduit-au 25
oști și pe vârfurile munților, de apărat să fie.

Iară Jicmont Craiul, după ce au intrat în Țara Muntenească cu multă oaste,
trecând peste munți, i-au eșit înaintea domnul muntenesc în munte, unde mare
războiu au dat lui Jicmont Craiului și acum înfrânesă pe oastea lui Jicmont
Muntenii, că din munți cu pietri îi uciea pe Unguri. Ci, îmbărbătând pe Un- 30
guri singur Jicmont Craiul, au descălecat de pre cai Ungurii și acolo de iz-
noavă războiu, ci n'au putut Muntenii mai mult suferi gloanțele Ungurilor,
ci au purces în răsipă pre munți. Scrie Bomfin că i-au luat în goană Ungurii
pen munți, i-au așuns și i-au omorît și prinși vii. Și așa eșind oștile lui Jic-
mont și Jicmont craiul, au sosit din munți 35

3: Poate să fie C.

la Târgșor, în Țara Munteniască, unde era domnul închis să să apere. Iară nu scrie ce oraș au fost; ce, ori la Târgoviște, ori la Târgșor au fostu. De unde, înțelegând domnul muntenescu că vine Jicmontu, neașteptând să-l dobândiască, l-au tâmpinat cu boiarii săi și i-au căzut la
 5 piçoare, cerșindu-ș ertăciune și arătându-i pricinele abaterii sale de supt stăpâniia crăiei ungurești, iproci. Scrie Bomfin: Făcutu-ș'au pace domnul muntenesc atunceș despre Jicmont, craiul unguresc.

Aicea ne caută a mai trăgăna condeiul nostru până vom vini la rândul de unde am părăsit

10 În anii dela Hristos 1396, Vasilie, cneazul și împăratul Moscului, 1396
 mers-au singur la Vitold, marele cneaz a Litvei, la Smolensc; legând prieteșug amândoi, s'au vorovit să rădice oști amândoi asupra lui Temerlan, marele han tătărăscu. Pre aceia vreme era Smolenscul supt stăpâniia cneziei Litvei. Iară la anul 1514 l-au luat Vasilie, împăratul
 15 Moscului, dela cnezia Litvei și-l stăpânesc Moscalii până în zua de astăzi.

la Târgșor unde să închisese domnul să să apere. Iar nu scrie ce oraș, numai târgșor zice; la Târgoviște va fi. De unde, văzând domnul muntenesc că vine Jicmont, neașteptând să-l dobândească, l-au tâmpinat pre craiul
 20 Jicmont cu boiarii țărăi și i-au căzut la picoarele lui Jicmont Craiului, cerșindu-ș ertăciune, și arătând pricinile abăterii lui de supt stăpânirea crăiei ungurești, pentru stăpâniia ce să întâmplase a muerii și văzând lucru de răsipa acei crăii, ipročaia. Scrie Bonfin: Făcutu-ș'au pace domnul munte-
 nesc despre Jicmontu, craiul unguresc.

25 *Aicea ne caută oarece a mai trăgăna condeiul nostru până vom veni la rândul de unde am părăsit*

Fiind anul dela Hristos 1396, Vasilie, cneazul și împăratul Moscului, au 1396
 mers singur la Vitold, marele cneaz al Litfei, la Smolensc; legând prieteșugul amândoi, s'au vorovit să rădice oști amândoi asupra lui Temirlan, împăratul
 30 și marele han tătărăsc. Pe acea vreme era Smolenscul supt stăpânirea cneziei Litfei. Iară la văleat 1514 l-au luat Vasilie, împăratul Moscului, dela cnezia Litfei și stăpânesc Moscolii până în zioa de astăzi. 68r

Într'acestaș an, Jicmontu, craiul unguresc, vrându să scoată pe Turci den Dobrogea sau den Bulgaria, strâns-au multă oaste de creștini și s'au lovit cu sultan Baiazit; ce rămasă biruit Jicmontu de Turci, cât abia au scăpat peste Dunăre. Fostu-au cu Jicmontu craiu multă șliahtă leșască. După ce au pierdut Jicmontu războiul cu Turcii, fiind urît Ungurilor, au trecut în Țara Leșască la craiul Vladislav Iaghelo, în Cracău, și acolo au făcut legături cu Vladislav în ani 16. 5

Iară Vitold, cneazul Litvei, s'au pornit cu oaste singur asupra Tătarilor, și trecând apa Donului, aflat-au multă tătarăme, strânși cu mu-iari, cu copii, în câmpi și lovindu-i, i-au biruit și mulți robi au adusu în Litva. O samă de Tatară i-au trimis frăține-său | lui Vladislav Iaghelo, craiului leșăscu, și i-au botezat, iară o samă i-au așezat în Litva, pre lângă apa ce să chiamă Vaca și în alte locuri. Și până astăzi trăesc în spurcată legea lui Mehmet, Lipcanii ce sint în Litva. Scrie și Mehovie la decad cap XLI, list 271. 10 15

Ce pre urmă Temerlan au prădat Țara Rusască și Litva. Chiovul s'au răscumpărat dela Temerlan cu 10.000 de ruble. Acest Temerlan mai nainte vreme, având războiu cu sultan Baiazit, împăratul turcescu,

1396 Întru acestaș anu 1396, Jicmont, craiul unguresc, vrând să scoată pe Turci din Dobrogea sau din Bulgaria, carii acum dobândise cu Baiazit, împăratul turcesc, Thrachia și Țara Grečască, strâns-au mare oaste de creștini și s'au lovit Jicmont Craiul cu Baiazit; ci rămase biruit de Turci cu toți creștinii, cât abia au scăpat Jicmont Craiul într'o luntre peste Dunăre. Fost-au cu craiul Jicmont multă șleahță leșască. După ce au pierdut Jicmont Craiul războiul cu Turcii, fiind urît Ungurilor, au venit în Țara Leșască Jicmont la craiul leșăsc Vladislav Iaghelo și acolo la Cracău au făcut legătură cu Vladislav în 16 ani. 20 25

Iară Vituld, cneazul Litfei, s'au pornit cu oaste singur asupra Tătarilor și trecând apa Donul, acolo au aflat strânși multă Tătarăme cu mueri, cu copii, în câmpi; și lovindu-i, i-au biruit și mulți robi au adus cu sine la Litfa. O seamă de Tătar i-au trimis frăține-său, lui Vladislav Iaghelo, craiului leșesc și i-au botezat; iară o seamă i-au așăzat în Litfa, pe apa ce să chiamă Vaca și pe alte locuri. Și până astăzi trăesc în spurcata lege a lui Mahmet, Lipcanii ce să află în Litva. Scrie și Mehovie la cartea glav XLI, foi 271. 30

Ci pre urmă Temirlan au prădat Țara Rusească și Litfa. Chiovul s'au răscumpărat dela Temirlan cu 10.000 de ruble. După această biruință, au murit Temirlan, care înaintea vreme având război cu Baiazit, împăratul turcesc, 35

și prinzind viu pre sultan Baiazit, l-au băgat în cușcă de hier, de-l purta cu sâne. Și, când vrea să încalece Temerlan pre cal, încăleca de pre cușca aceia. Și l-au ținut închis în cușcă, până au murit de scârbă, prăvindu cum îi prăda și-i ardea țările lui, oastea lui Temerlan.

- 5 Pre urma lui Pătru Vodă au stătut domnu Iuga Vodă. Acesta au trimis la patriiarșia de Ohrida, de au luat blagoslovenie, și au pus mitropolit pre Theoctist și au descălecat orașă pren țară, pen locuri bune și li-au ales sate și le-au făcut ocoale pe împregiur. Și au început a dărui ocine a slugi, a voinici, ostași; și domnind doi ani, l-au luat Mircea
- 10 Vodă, domnul muntenesc, la sine.

l-au prins viu pre Baiazit și l-au închis într'o cușcă de hier, de-l purta cu sine. Temirlan să înțelege pre limba lor fier norocit.

- Iară după moartea lui Pătru Vodă, au stătut domn Iuga Vodă. Acest Iuga Vodă au întrecut pre alți domni înainte trecuți de dânsul. Trimis-au la patriierhia de Ohrida și au luat mai întâi blagoslovenia și au pus mitropolit pre Theoctist și au descălecat orașe prin țară, pe la locuri bune și le-au ales sate și le-au făcut ocoale prin pregiur și au început a dărui ocine prin țară a voinici și buni ostași; și au domnit doi ani și l-au luat Mircea Vodă la sine.

68v

La acest capitol autorul a copiat și tradus următoarele izvoare: Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul, *l. c.*, pp. 12—14; Cromer, *o. c.*, p. 217, 219, 231, 233, 224, 234, 232, 236, 239, 240, 241, 243, 244, 245, 253, 252, 254, 256, 255; Mathie de Mehovie, *Cronica Polonorum*, p. 254, 257 și 273; Bonfinius, *o. c.*, p. 267 și 268 și un cronograf de tipul ms 938, fila 324.

Domniia lui Alexandru Vodă cel Bun și Bătrân

CAP XVII

1401 În anul dela zidirea lumii 6909, stătu la domnie Alexandru Vodă, și îndată începu a face lucruri bune în țară. Zidit-au doă mănăstiri: Bistrița și Moldovița și le-au înzăstrat cu moșii și cu odoară.

5

Iară la al doilea an a domniei sale, adus-au cu multă cheltuială moștile svintului mucenic Ioan Novăi den Țara Turcăscă, dela Trapezontu, și le-au pus în vestita cetate a Sucevii cu mare cinste și pohvală de ferire domnii sale, ce să prăznuiască miercuri și ȝoi în săptămâna Rusaliilor. Afla-vei viața și măcenii svinții sale în cărțile besericii noastre și mai ales în Pouceniile părintelui Varlam mitropolitul, ce-i tipărită în zilele răpăosatului Vasilie Vodă.

10

Domniia lui Alixandru Vodă

CAP XVIII

1401 După Iuga Vodă stătu la domnie Alexandru Vodă, fiind cursul anilor dela zidirea lumii 6909. Scrie Cromver: Alixandru Vodă, cât au stătu la domnie, îndată au început multe lucruri și bune în țară. Zidit-au doao mănăstiri mari în țară, în Moldova: Bistrița și Moldavița, înzestrându-le cu multe sate, cu vecini și cu heleștei și cu veșminte scumpe înlăuntru și cu odoară.

15

Și la al doilea an al domniei sale, fiind mai întreg la minte decât cei trecuți mai înainte de dânsul domni, râvnind și întrebând lucruri spre folosul sufletului său, adus-au cu mare chietuială din țară păgână, dela Trapezond, sfintele moaște a marelui mucenic Ioann Novi, și le-au pus în vestita cetate ce iaste în orașul Sučavei, cu mare cinste și pohvală de ferire domniei sale, ce voi cerca în cărțile bisericii viața lui, carele miercuri și vineri, în săptămâna Rusaliilor îl slăvește țara noastră în Sučavă, unde zăcea moaștele la mitropolie.

20

25

Așijderea Alexandru Vodă, vrând să urmeze desăvârșit lucrurile spre podoaba besericii pravoslavnice, au trimis la patrierșie besericii Răsăritului, de au luat blagoslovenie după Iuga Vodă întâi și-au făcut mitropolit și i-au ales scaon mitropoliei în orașul Sucevii, în mănăstirea de lângă curtea domniască, cu sate, cu ocini. 52v

Făcut-au și al doile episcop Romanului și al treile episcop la Rădăuți, împărțindu-le eparhii, ținuturile în țară, și i-au așezat cu cinste, dându-le scaune să șază de-a-diriapta domnului, mai aproape de scaunul domnului decât boiarii cei mari.

Tocmit-au și boiarii, care-ș la rândul său, svetnici și cârmuitor, țărâi, cum sintu și până astăzi.

Și vrând să urmeze desăvârșit lucrurile spre podoaba bisericii pravoslavnice, au trimis la patriarșia bisericii Răsăritului de au luat blagoslovenie după Iuga Vodă întâi și au făcut mitropolit și i-au ales scaunul mitropoliei o mănăstire în orașul Sucevei, lângă curtea domnească, cu multe sate și ocine, să fie de slujba acei sfinte mitropolii.

Mai făcut-au și al doilea episcop după mitropolit la sfânta mănăstire ce iaste în oraș în Roman și le-au dat eparhie o parte de ținut de supt munte din jos. Așijderea și al treilea episcop la Rădăuți, dând eparhie Țara de Sus despre Țara Leșască, ținuturile din sus. După ce au așăzat vlădicii, le-au făcut cinste mare, dându-le scaune | din dreapta domnului, înaintea tuturor sfetnicilor lumești, aprcape de scaunul domnescu. 69r

Tocmit-au și orânduială boiari de sfat pentru ocărmuirea țărâi: logofăt mare, judecătoriu și alegătoriu de ocini, ispravnic pe o frunte de oameni de țară, ce sânt curteni, și judecătoriu tuturor cine sânt cu strâmbătăți în țară lăcuitori, dă seama tuturor ispravnicilor ce sânt la curtea domnească.

Vornic mare în Țara de Gos, judecătoriu tuturor cine au strâmbătăți în țară și globnicu de morți de om, și deșugubini ce să fac în părțile de gos, și vornic Bărladului. Vornicul cel mare de Țara de Sus, judecătoriu tuturor din țară cu strâmbătăți, și globnic de morți și deșugubini ce să fac la părțile lui și vornic Dorohoiului.

Părcălab de Hotin, la margini despre Țara Leșască și Căzască, judecătoriu la cest ținut tuturor. Hatman și părcălab de Sučavă și ispravnic pre toate oștile țărâi. Postelnic mare, dvorbitoriu înaintea domnului și părcălab de Iași, măcar că Iașii atunce nu era, și tâlmaciu a limbi streine. Spătariu mare și staroste de Cernăuți, și cu obiicăi îmbrăcat la zile mari cu haină scumpă domnească și zdvornitoriu, cu arme domnești la spatele domnului într'acele zile. Păharnic mare și boerii, câte le vedem până astăzi.

Însă numai pe aceste vremi umbra au rămas acelor vechi deregători! Caută, ce nu strămută vremea! precum să află și până astăzi aici în țară la noi.

Făcut-au Alexandru Vodă legătură cu craiul Ieșăscu, V Iaghelo, precum mai nainte și Roman Vodă, feșorul lui Pătru Vodă, pre carele l-au fostu prinsu den Moldova Svidrigailo, fratele lui Vladislav, craiului Ieșăscu, ce era stăpânitor în Podoliia, și l-au scos dela Svidrigailo, craiul Vladislav, și, după ce l-au scos, să fie ăurat Roman Vodă lui Vladislav, craiului Ieșăscu. 5

Scrie Stricovschii carte XIV, zač. VII, giurământurile lui Roman Vodă, cum va fi neclătit de supt poroncile lui craiu, precum și Alexandru Vodă. Pentru acest Roman Vodă, la alte letopisăți a țării scris nu aflu, precum nice cronicarii Ieșăști nu scriu, nice pomenesc nemic de Iuga, să fie fostu domnu pre urma lui Pătru Vodă, feșorului lui Ștefan Vodă. De acestu Roman Vodă scrie și Cromer, carte XVI la istoriia sa, că mai nainte de ce au trimis Alexandru Vodă soli de pace și cu legături de așezământu la craiul Vladislav Iaghelo, precum să află, că încă mai nainte Roman Vodă făcuse legătură cu craiul Vladislav Iaghelo, precum sintu și să află așezământurile amânduror în cămara crăiască, zice Cromer, și astăzi. Și tot să cunoaște că avea price Roman Vodă cu Alexandru Vodă pentru domnia 15

Făcut-au Alixandru Vodă legătură cu Vladislav Iaghelo, craiul Ieșăsc, precum mai nainte și Roman vodă, feșorul lui Pătru Vodă, pre care l-au fost prins din Moldova Svidrighel, fratele lui Vladislav Iaghelo, craiul Ieșăsc, stăpânind acel Svidrigailo Podoliia, cum am pomenit mai sus, l-au scos din închisoare pe Roman Vodă dela frate-său Sfidrigailo, Vladislav craiul Ieșesc. Și, după ce au eșit Roman Vodă dela fratele craiului din închisoarea lui Svidrigailo, să fie giurat lui Vladislav Iaghelo, craiul Ieșăsc. 25

69v Scrie Stricovschie cartea XIV, začalo VII, giurământurile lui Roman Vodă, cum va fi pururea neclătit de supt poruncile craiului, precum și Alexandru Vodă. Iar de acest Roman Vodă la alte letopisețe scris nu aflu, precum nici cronicarii Ieșăști nu pomenesc nimic de Iuga Vodă, să fie fost domn pe urma lui Pătru Vodă, feșorul lui Ștefan Vodă. De acest Roman Vodă scrie și Cromer, cartea XVI la istoriia sa, că mai nainte de ce au trimis Alixandru Vodă sol de pace cu legătură la craiul Vladislav Iaghelo, mai nainte cu Roman Vodă făcuse legătură craiul Vladislav Iaghelo, precum astăzi, zice Cromveru, să află așezământurile amânduror în cămara crăiască. Și tot să cunoaște că avea price Roman Vodă cu Alexandru Vodă pentru domnia 30 35

11: Iuga Vodă C.

17: cărna C.

28: după acest B.

țărâi; ce, pre urmă pe Roman Vodă l-au prinsu Svidrigailo cneazul, fra-
tele lui Vladislav craiu, din țară, și l-au dus la | Podoliia < la > închisoare. 53^r
Iară, dacă l-au scos dela închisoare craiul, cum s'au pomenit mai sus,
ce ar fi mai făcut acestu Roman Vodă, nu să află scris în cronica leșască.

- 5 Iară în anul dela zidirea lumii 6940, în zilele lui Alexandru Vodă, 1432
s'au făcut al optule săbor în oraș în Florintina, la Italiia. Multă adunare
de părinți, așa a Răsăritului cum și a Apusului, fiind de față patriiarhul
de Țarigrad și împăratul Răsăritului grecesc * * Paleolog, s'au adunat
10 pentru mădulările legii; și mai ales de purcederea Duhului Svint fă-
cându-să mare price, că beserica Apusului arată cum Duhul Sfânt
purcede și dela Părintele și dela Fiiul, care n'au priimit beserica Răsă-
ritului cu Marco, episcopul de Efes, să facă doă începături în Dum-
năzăire. Măcar că, fiind împărăția Răsăritului, sau a Țarigradului,
slăbită și cuprinsă de Turci, cât numai cu numele rămăsese împărat * *
15 Paleolog, iată au priimit de au iscălit cu alți episcopi părerea părin-
ților dela Apus, făgăduindu-să papa, că va trimite agiutoriu împotriva
Turcilor. Ce niceun agiutoriu n'au dat, nice au trimis, și mai mult
de scădere au fostu acel săbor besericii Răsăritului, decât de folos.

- 20 țărâi; ci, pre urmă, pre Roman Vodă l-au prins Svidrigailo Cneazul, fratele
lui Vladislav Iaghello, din țară și l-au dus la Podolia și acolo l-au închis.
Iar pre urmă, cum s'au pomenit mai sus, l-au scos Vladislav Iaghello, craiul
leșăsc, din închisoare. Ce va fi făcut acest Roman Vodă pe urmă, după ce
au eșit din închisoare, nu aflu mai mult scris la cronicile leșăști.

- 25 În zilele acestui Alexandru Vodă, fu săbor al optulea în oraș în Florintina,
— aicea să pun ce feliu de târg și unde iaste — văleat 6940, mare adunare de 1432
părinți, așa a Răsăritului, așa și a Apusului fiind față patriiarhul de Țarigrad și
împăratul Răsăritului sau al Țarigradului, Paleolog, s'au strâns pentru mădu-
lările legii și mai ales de purcederea Duhului Sfânt, făcând mare price, că bise-
rica Apusului arată cum Duhul Sfânt purcede și dela Părintele și dela Fiiul; care
30 n'au priimit biserica Răsăritului cu Marco, episcopul de Efes, să facă doao
începături în Dumnezeuire. Măcar că fiind împăratul Paleolog strâns de nevoia
și grija Turcilor, că rămăsese numai cu numele împărat, că-i cuprinsese Turcii,
iată au priimit de au și iscălit cu alți episcopi părerea părinților Apusului, fă-
găduindu-să papa, că va da agiutoriu împăratului Paleolog împotriva Turci-
35 lor. Ci niciun agiutoriu n'au dat și mai mult de căderea împărăției și bisericii
Răsăritului au fost acel al optulea săbor, decât de folos.

Trimis-au și Alexandru Vodă cu voia țării soli cu Grigorie Țamblic. Fost-au la acel săbor Hristofor Papa cu gardinalii săi. Mare price stă până în zua de astăzi între beserica Apusului și între beserica Răsăritului, și de atunce mare shizma, adecă dezlipire sau dejghinare-i între beserici. N'au aflat solii lui Alexandru Vodă nice pe patriarhul, nice pre împăratul, la Țarigrad; ce iar a să întorce, neisprăvind nemic, nu le-au părut a fi cu cale; ce s'au dus la Ohrida, unde gășind pe episcopul de Ohrida și dându-ș solii la dânsul, că era trimiși pentru învățătura legii, luat-au de acolo și preuți și cărți sirbești de toată orânduiala besericii.

53^v Vladislav Iaghelo craiul, înțelegând că Jicmontu, craiul unguresc, |
îndiamnă pre Crijecii Prusilor asupra lui; ce Vlaislav Iaghelo, aflându-să în părțile Țării Rusăști, trimis-au soli la Alexandru Vodă, îndemnându-l asupra lui Jicmontu, craiului unguresc, și i-au zălojit Snetinul și Colomăia, dreptu 1000 de ruble de argint.

Ispitindu-să craiu Vladislav asupra Crijecilor, i-au trimis și Alexandru Vodă 400 de Moldoveni, oameni aleși, carii au arătat mare vitejie și izbândă asupra Crijecilor. Că deodată, făcându-să Moldovenii a da dos și Crijecii eșind den cetatea Malborc, gonind pre Moldoveni,

70^r Trimis-au si Alexandru Vodă cu voia țării sol cu Grigorie Țamblac. La
acel săbor au fost și papa singur Hristofor cu cardinalii. Mare pricină stă până
în zioa de astăzi între biserica Apusului și între biserica Răsăritului, și de
atuncea | mare shisma, adecă dezlipire, stă între biserici. N'au aflat solii lui
Alexandru Vodă nici pre patriarhul. nici pre împăratul la Țarigrad; ci iarăș
a să întoarce neisprăvind nimica, nu le-au părut a fi cu cale; s'au dus solii lui
Alexandru Vodă la Ohrida, unde aflând pre episcopul de Ohrida și dându-se
solii la dânsul, căci era trimiși pentru învățăturile legii, de acolo au luat
și cărți sârbești și preoți cu de toate orânduialele bisericii.

Vladislav Iaghillo, craiul leșesc, înțelegând cum Jicmont, craiul unguresc, îndeamnă pre Crijicii Prusilor asupra lui; aflându-se Vladislav Iaghillo, craiul leșesc, în părțile rusești, au trimis sol craiul la Alexandru Vodă, îndemnându-l asupra lui Jicmont, craiul unguresc, și i-au zălojit Snetenul și Colomăia și toată Pocutia, drept 1000 de ruble de argint.

Ispitindu-să craiul Vladislav asupra Crijacilor, i-au trimis și Alexandru Vodă 400 de Moldoveni și într'ales, care au arătat mare vitejie și izbândă asupra Crijacilor. Că deodată, făcându-să Moldovenii a da dosul, și Crijicii eșind dintru o cetate ce-i zic Malborcu, gonind pre Moldoveni

6: a din B. 34: n'au arătat B.

și înșirându-i spre o dumbravă, s'au pedestrit Moldovenii și, săgetându-le caii, au dat dos Crijeii; și încălecând Moldovenii, mare moarte au făcut într'înșii și să întoarsără cu izbândă la obuz, unde era craiu Vladislav, cu mare mulțămîță și laudă dela craiul.

- 5 Iară de vreme ce am pomenit de Crijaci, am socotit a fi cu cale să scriem ce niam au fostu, și pe ce vreme au nemerit în părțile Prusilor și în megieșie cu Leșii.
-

- 10 până i-au înșirat spre o pădure, și acolo pedestrindu-să Moldovenii după obișaiul lor și supuindu-se în pădure, Crijacii încă au descălecat, gîndind că au fugit Moldovenii prin pădure. Și acolo au început Moldovenii a-i săgeta pre Crijacii nemțești; așa i-au săgetat, cât le-au căutat Nemților a da dosul. Și acolo au încălecat și Moldovenii și mare moarte au făcut într'înșii, și s'au întors Moldovenii cu mare izbândă la tabăra, unde era singur craiul Vladislav, cu mare mulțămîță și laudă dela craiu.

- 15 Iară de vreme că s'au pornit aicea de Crijaci, am socotit cu cale a fi să scriu de acești Crijaci cine și ce neam au fost și pe ce vreme s'au izvodit acest neam Crijaci și pe ce vreme au nemerit în părțile Prusilor și în megieșie cu Leșii.

Pentru acest capitol autorul a transcris și tradus următoarele izvoare: G r. U r e c h e V o r n i c u l - S i m i o n D a s c ă l u l , o . c . , pp. 14—17; C r o m e r , l . c . , p. 259, 260, 261 și 290; S t r j k o w s k i , o . c . , p.: M. C. Istorie în versuri polone despre Moldova și Țara Românească p. 115-117.

Pentru Crijeci ce niam au fostu și de unde s'au izvodit în Țara Leșască

Tij CAP XVII

1188 In anii dela nașterea lui Hristos 1188, stăpânind Baldovin, craiu creștinesc, în Ierusalim, cându aceia strânsoare avea creștinii despre păgânii Sarachineni, cât nu să poate a spune, nice cu condeiul a să scrie. După ce au luat păgânii dela creștini cetatea Ptolomeada, lăti-
nește Acona iară nemțește Acris, mari prăzi și scăderi făcea păgânii creștinilor. Care luându-le aminte Baldovin craiu, scris-au la alți creștini cu rugăminte pentru agiutoriu; care rugăminte au pornit oști den țările Râmului asupra Sarachinenilor, adecă dela Italia, den Longo-
bardiia, dela Venețiiiani șeasăzăci de galioani, în care era cinzăci de mii de oșteni, oameni aleși de războiu. Așjidirea dela Franțoji, dela Nemți, dela Sasi, dela Renu și dela Lubec, den Colna și den altă orașă,

707 *De Crijaci cine au fost de unde s'au izvodit în Țara Leșască și pe ce vreme au nemerit*

CAP XIX

1188 Anul dela nașterea lui Hristos 1188, stăpânind Baldovin, craiul creștinesc, în Ierusalim pe acea vreme, acea strânsoare avea creștinii despre păgâni Cheraițeni, cât nu să poate scrie cu condeiul. După ce au luat păgânii dela creștini vestitul oraș și tare cetate ce să chiuma Ptolemaida, latinește Ancona, iară nemțește Acris, mare prăzi și scădere dintru acel oraș făcea păgânii creștinilor. Care luundu-le aminte Baldovin Craiul, de sârg cu mare jalbă și rugăminte au scris la alți creștini pentru ajutoriu; la care rugăminte a lui Baldovin craiului, pornitu-s'au la oaste împotriva Serafenilor, din țările Râmului, adecă din Italia, din Logobardia, dela Venețiiiani, 60 de galioane, în care era 50.000 de oameni, ostași aleși de război. Așjiderea din Țara Franțozască și dela Nemți, din Țara Săsască, dela Renu și dela Lubecu, din Colna și dintr'alte orașă nemțești,

20: au scris B:

mulțime de oameni aprinși cu dragoste către Dumnezeu, așa pentru să vadă acele locuri, cum pentru | ajutor să dea a lor săi creștini.

54^r

Dentr'acest oraș, Nemți, oameni carii era oșteni, grijindu-și o corabie, căriia i-au pus nume Crache, în care era oameni ca la 500, carii dreptu supt cetatea și orașul Acona au mârșu.

Încungiurat-au pre urmă creștinii Acona cu mare putere; un an întreg stând supt cetate, o bătea cu multe feliuri de meșterșuguri, iară cu mare scădere în creștini: că mulți de săgețile nepriiatinilor răniți și bolnavi zăcea, și de necăiuri neavând niceo căutare. Unii de foame și de rane greli, și de boală, zăcea și muriia.

Aflatu-s'au între acei ostași zece bărbați, carii, având frica lui Dumnezeu, dintre acei nemeriți acolo den Țările Nemțăști, s'au aprinsu de mila creștiniască și s'au apucat a păzi și a griji pre acei bolnavi. Dentre carii un oroșan den Lubec, luând pânzăle corăbii aceia, ce-i zicea Crache, au dat-o de au făcut-o cort, precum au putut la aceia vreme. Supt acel cortu, au strânsu pre cei răniți și bolnavi și-i grijiia, și cu ajutoriul lui Dumnezeu și cu nevoința acelor păzitori, cu hrană, și cu unsori la rane, mulți s'au însănătoșat.

mulțime de oameni aprinși cu dragoste spre Dumnezeire, așa pentru să vadă acele locuri, cum pentru ajutoriu să dea acelor ai săi creștini.

Dintru acest oraș neamț, oamenii carii era oșteni, grijindu-și o corabie, căriia i-au pus nume Craie, în care era osebiți oameni 500, cari drept supt cetate și orașul Anconea au mers.

Încungiurat-au pe urmă cu mare putere creștinii Anconiei, Ancona, carii un an întreg stând supt cetate, o bătea cu feliuri de meșteșuguri, iară cu mare scădere întru ai săi creștinii: că mulți de săgețile nepriiatenilor răniți din creștini și bolnavi zăcea, carii de nicăiri nicio căutare având, cum să întâmplă în oști, unii de foame și de rane grele muriia.

Aflatu-s'au între acei ostași 8 bărbați, carii având frica lui Dumnezeu, dintru cei nemeriți acolo din Țările nemțști, s'au aprins de mila creștinească și s'au apucat de grija și paza acelor bolnavi. Între | carii un oroșan din Lobecu luund pânzele corabiei aceia ce-i zicea Craie, au dat-o de au făcut-o cort, precum au putut la acea vreme. Supt acel cort dar au strâns pre cei răniți și bolnavi, pre carii cu mare osteneală și cheltuială, cu feliuri de buruenuri, cu unsori, cu băuturi, cu mâncare îi căuta, așa cât cu ajutoriul lui Dumnezeu și cu nevoința acelor păzitori, mulți s'au însănătoșat.

71^r

1190 Iară, după ce dobândiră creștinii Acona, în anii 1190, dat-au creștinii beserica Svintului Ioan acelor bolnavi, care beserică au făcut-o oștenii creștini dela Rodos de mainte vreme. Deci au pus ispravnici pre acea beserică pe acei zece bărbați, să aibă grijă de acei bolnavi. Era pregiur acea beserică pomeți frumoși și i-au cumpărat acei 5
bărbați temători de Dumnezeu să fie pentru bolnavi; că dentr'acel pomăt avea cei bolnavi multe feliuri de roduri și multe feliuri de buru-
iane de liacuri pentru spălatul ranelor.

Și întâi, acolo în Acona, s'au făcut bolniță întru pomenirea Prea-
curatei Feçoarei Mariei, și întâi întru lauda lui Dumnezeu, cel slăvit 10
în Troiță. Cu această pildă, acel den Acona, Baldovin craiu, fiind povățuit, făcutu-ș'au și el bolniță în Ierusalim și-au numit-o bolnița
54^v Preasfintei Stăpânii Mariei, precum și în Acona, puind păzitori să
grijască pe cei bolnavi și răniți. Ispravnic pre acele bolnițe era
Henric den Vapolt, carele cu frații săi fu însănoșat și cu alți ostași
a mormântului lui Dumezău; că cu năroc era și tare sta împotriva
păgânilor.

La acest zacon, pre urmă foarte mulți den cnezi, den domni și
nemiși nemțăști, să adăogea. Era la număr întâi, în anul dentâi,

1190 Iară, după ce dobândiră creștinii Ancona, care s'au tâmplat la anul 1190, 20
fu dată de creștini biserica Sfântului Ioann acelor bolnavi. Acea biserică o au fost
făcut mai nainte vreme oștenii creștini dela Rodos, și au pus ispravnici pe
acea biserică pe acei 8 bărbați și le-au dat pre mână și pre bolnavii ca să le
aibă de grijă. Era împregiurul acei biserici pomeți foarte frumoși, care pomeți
i-au cumpărat acei 8 bărbați temători de Dumnezeu pentru cei bolnavi; că 25
dintru acel pomet avea cei bolnavi multe feliuri de roduri și alte folosuri și
feliuri de burueneri și de alte leacuri pentru spălatul ranelor.

Și acolo în Ancona, întâi s'au făcut bolniță întru pomenirea Curatei Fe-
çoarei Mariei, și întru lauda lui Dumnezeu întru Sfânta Troiță unuia. Cu
astă pildă, acel de Ancona, Baldovin Craiul, fiind povățuit, au făcut și el 30
bolniță în Ierusalim și au numit Bolnița Prea Sfintei Stăpânei Mariei, precum
și în Ancona, puind ispravnici pre aceia carii ar purta grijă acelor bolnavi și
răniți. Ispravnic pe acele bolnițe au fost Henric den Vapoltu, carele cu frații
săi fu însănoșat și cu alți ostași a mormântului lui Dumnezeu; că cu noroc
era și tare sta împotriva păgânilor. 35

La acest zacon, pe urmă foarte mulți din domni, din nemeși nemțești, să
adăogea la număr întâi. În anul dintâi,

numai 35, carii petrecea viață cu frică dumnezăiască, și mari nepriatini era tuturor nepriiatinilor svintei cruci. Și așa cu pilda a prea bunei viații sale, mulți dintre cei necredincșii venii la petrecerea viații lor, zicând cum acei bărbați svintoși stau întru toate faptele sale, petrec mai multe
 5 decât alții, cum dentru a lor pildă, s'au făcut creștini mulți și s'au botezat.

Da multă avere la acele bolniță și de ce mergea, de ce să înmulția bolnițele și acel zacon sau lege a Crijecilor; și când muriia vreun domnu în țara aceia svintă, lăsa lucruri scumpe la bolniță; de nemeriia acolo
 10 vreun oaspe cu nume știut, lăsa daruri la bolniță, poftind să aibă grijă de săraci, precum și Ragivel preoților Ierusalimului, ce păziia mormântul Domnului, de fac laudă lui Dumnezeu, le-au împărțit milostenii, precum scrie el întru îmbletele sale prin țări streine.

Și așa acel mistru sau ispravnic bolniței agonisit-au multe cărți
 15 pricinuitoare dela creștinii domni la Calestin al treile, papă de Râm, și la Henric chesariul al șeasăle cu acest nume; cu care cărți au trimis pre * * patriarhul Ierusalimului la Râm, de au așăzat și au scos zaconului sau legii nemțăști, întărire de Crijac, adecă — crucișar — în anul 1191, adăogând tiutiuluș ca să scrie: « Frățimea a casăi nem- 1191

20 numai 35, carii petrecea foarte viață dumnezeiească și mare nepriaten era tuturor nepriatenilor sfintei cruci. Și așa, cu pilda a prea bunei vieții sale, mulți necredincșii venii la petrecerea vieții lor, zicând cum acei bărbați sfântoși stau întru atâtea faptele sale, petrec mai mult decât alții, cum dintru a lor pildă, mulți s'au făcut creștini, lăsându-se sfântului botez.

25 Da multe averi la acele bolnițe, și de ce mergea de | aceia să mai înmulția bolnițele și acel zacon sau lege a Crijacilor; și, când muriia vreun domn în țara acea sfântă, fieștecare dintru acei domni lăsa lucruri scumpe la acele bolnițe, poftind ca să aibă grije de săraci, precum și Ragivil și preoților Ierusalimului, carii păziia mormântul Domnului, cu lauda lui Dumnezeu i-au făcut,
 30 precum scrie el întru umbletele sale prin țări striine.

Și așa acel ministru au agonisit multe cărți pricinuitoare dela creștineștii domni la Chelestin al treilea papă și la chesariul Hinrec al șaselea cu acest nume; cu care cărți au trimis pe patriarhul Ierusalimului la Râm, care au așăzat și i-au scos întărire pe acel zacon nemțescu de Crijacu
 5 în anul 1198, adăogând tituluș ca să se scrie: « Frățimea a casei nem- 1198

țăști a bolniții stăpânii Mariei în Ierusalim ». Așijderea le-au dat pecete cruce niagră, supt legea pravilii svintului Avgustin, poroncindu-le să să poarte cu toate așezământurile, cu faptele, cu volniciile, iproci.

55^r Acastă întărire și pecete adusă ră mistrului sau otcârmutorului |
 Crijecilor — sau să zicem românește crucișer — în Ierusalim, și acel 5
 uric cu mare cinste și țeremonie fu cetit. Acolo patriiarșii Ierusalimului
 au îmbrăcat pre frații acei legi sau pravilă, în haine albe scumpe, pe
 care era den față și den dos cruce niagră. Intr'acesta chip, pe urmă,
 de acest feliu de haine și alții purta; și de acei frați era pre acea vreme
 șapte preoți, carii acel feliu de haină purta preoțască și era nemiși 10
 lumești; acestora era slobod încinși cu sabii să facă liturghie, nime nu-ș
 rădea barba, și pe sac, în sac împlut cu pae, după zaconul lor, dormiia.
 Ce acesta curund o au schimbat — precum iaste în poveste — bișugul
 aduce desfrânare.

Fost-au așezat și altă orânduială zaconului acest mistru a bolniții 15
 Preacuratei stăpânii Mariei, Henric den Vapolt, adecă: întâi, greșind
 vreun frate dintre acia împotriva legii, sau zaconului său, să nu fie de
 nime certat, fără numai de singur mistrul zaconului, sau de cela ce-l
 va orândui el spre accia, și certarea nime den streini să nu știe.

țești a bolniții stăpânii Mariei în Ierusalim ». Așijderea le-au dat pecete cruce 20
 neagră supt legea zaconului Sfântului Avgustin, poroncindu-le să să poarte
 cu toate așezământurile, cu faptele și cu volniciile.

Acastă întărire și pecete fură aduse ministrului sau ocârmutoriului Cri-
 jacilor (adecă încrucișicarilor) 'în Ierusalim, și acel uric cu mare cinste
 și țeremonie fu citit. Acolo patriiarșii Ierusalimului au îmbrăcat pre frații 25
 acelui zacon în haine albe scumpe, pre care din față și din dos cruce neagră. Și
 întru acesta chip pe urmă, de acest feliu de haine și alții purta; și de acei frați
 era pe acea vreme, carii acel feliu de haine preoțască purta șapte preoți
 și era nemiși lumești; acestora era slobod încinși cu sabie să facă liturghie,
 nimeni nu-și rădea barba, și pe sac umplut de pae, după zaconul lor, dormiia. 30
 Ci acesta curând o au schimbat că — precum iaste în poveste —; bișugul
 aduce desfrânare.

Fost-au așăzat și altă orânduială zaconului acestui ministru a bolniței
 Prea curatei Stăpânei Mariei, Henricu de Vapolvu, adecă: greșind vreun frate
 dintru accia împotriva zaconului său, să nu fie de alt de nimeni certat 35
 fără de singur ministrul zaconului sau dela acela pre carele îl va orândui
 el spre accia, și certarea acestui fel, de care nimini din streini să nu știe.

A doa, pe frații ostași pe lângă dânsul au pus ȝudecători și i-au dat lui putere între dâșii, pe cei împotrivnici să-i tocmască și pe cei neascultoi să-i certe. A triia, au așezat numere știute de rugăciune otcenaș peste toată zua mirenilor să cetiască. Intr'aastă deregătorie au viețuit
5 ani 10 și au murit în Acona și acolo l-au îngropat.

Al doile mistru a Crijecilor au stătut Osto Carpen, nemiș nemțascu, la aastă deregătorie în zilele lui Filip Chesariului al doile și a lui Inochentie, papa Râmului; și în Țara Leșască era craiu Mecislav cel Bătrân, în anii dela Hristos 1200.

1200

Acestu mistru în prostie au slujit lui Dumnezău și în viața sa au făcut pecete zaconului cu chip de măgar, pe care ședea Maica Prea curata cu Fiul în brață și Iosif bătrânul pe lângă dâșii cu toiag și scrisoare pregiur pecete cu aceste cuvinte: « Pecetea orânduialii mistrului a frățimei casăi | nem-
10 țăști în Ierusalim ». Acestu feliu de pecete ținea Crijecii până în zilele lui
15 Friderih celui întâi a mistrului de acestu zacon. Acest Friderih pe urmă o au schimbat în țara Inflantie. Pe vremea acestui Carpen, frățimea ce să chema lătinește ensiferi, purtători de sabie, s'au izvodit; carii pe urmă s'au unit cu Crijecii Prusilor. 6 ani fiind în deregătorii sa, au murit în Acona.

557

A doao, pre frații ostași pe lângă dânsul au pus judecătoriu și i-au dat lui putere între dâșii | pre cei împotrivnici să tocmească și pre cei neascultători să-i certe. A trea, au așezat numere știute de rugăciune otcenaș peste toată zioa mirenilor să citească. Intr'aastă diregătorie au viețuit zece ani și au murit în Ancona și acolo l-au îngropat.

727

Al doilea ministru a Crijacilor după Henric de Vapulv, au stătut Osto Carpen nemiș nemțesc la aastă diregătorie pe vremea lui Filip Chesariului al doilea și al lui Inochentie al treilea, papii Râmului, și pe vremea lui Miecislav a craiului leșăsc, anul Domnului 1200.

1200

Acest ministru în prostie au slujit lui Dumnezeu, în viața sa făcând, au dat întâi pecete zaconului cu chip de măgar, pre care șădea Maica Precista cu coconul în brațe și Iosif bătrânul pe lângă dâșii cu toiag, și scrisoare pregiur pecete: « Pecetea orânduialii ministrului a frățimii casei nemțești în Ieru-
30 salim ». Acest feliu de pecete ținea Crijacii până la vremea lui Federih celui întâi a ministrului, de acest zacon. Acesta Fredreh o au schimbat. Pe vremea acestui Carpen, în Țara Iflantie, frățimea ce să numia lătinește ensiferi, purtători de sabie, s'au izvodit; carii pre urmă s'au unit cu Crijacii Prusilor.
35 6 ani, fiind în diregătorii sa, au murit îngropat în Ancona.

3: oscienaș A. 25: nemiș din A.

Al treile mistru a ostașilor mormântului lui Dumnezeu, fu ales Herman
 1206 den Olsația în anul dela Hristos 1206, pe vremea lui Filip Chesariu și
 a lui Inochentie papa Râmului. 4 ani au slujit și au murit în Acona.

Al patrulea mistru Crijecilor stătu Herman den Salța, nemiș, pe
 vremea împăraților Opto și Fridrih al doile și a papei Romei, Inochentii 5
 al treile, și a lui Onorie al treile, pus la această deregătorie în anul dela
 1218 Hristos 1218. Iară pe vremea stăpânirii lui, au luat Saraținii Ierusalimul
 de supt cârma creștiniască; iară Crijecii fură izgoniți afară den Siria; și
 aceasta tot pentru păcate. Că giudecățile lui Dumnezeu ascunsă suntu.

Iară pe urmă acești Crijeci s'au închinat la chesariul Fridrih, ru- 10
 gându-l să le dea loc să-ș facă beserică după pravila sa, să petriacă până
 la sfârșitul său, după cum era obișuință lui Dumnezeu. Datu-le-au
 chesariul loc știut de traiul lor.

1222 Iară în anul 1222, Conrad, cneazul Mazovii, având adese nevoi de Pru- 15
 saci, vecinii săi mărgineni și nepriiatini ai săi, au năzuit Conrad, cneazul

Al treilea ministru a ostașilor mormântului lui Dumnezeu fu ales Herman din
 1206 Olsația, anul Domnului 1206, pe vremea lui Filip al doilea chesariului și lui
 Inochentie papei Romei. 4 ani slujind sărăciei au murit și îngropat în Ancona.

Al patrulea ministru Crijacilor stătu Herman din Salța, nemiș dela Miena,
 pe vremea acestor împărați Ofto și Federih al doilea și a papilor Romei Ino- 20
 chentie al treilea și a lui Onorie al treilea, pus la această diregătorie în anul 1218,
 când crăia în Țara Leșască Miecislav. Acesta mare diresuri și așăzământuri au
 făcut zaconului său. Au agonisit dela papa și dela Federih Chesariul — că
 având în de sine price papa cu chesariul, el acelea toate cu înțelepciunea și cu
 socoteala sa, i-au așăzat și i-au tocmnit pe amândoi. Pe vremea acestui mini- 25
 stru, Conrad, malgrabul dăn Durea, de acest zacon, 2000 de nemiși nemțești
 72^v tot ostași, supt | cârma sa au avut, pre carii 30 de ani i-au ocărmut. Iar pe vre-
 mea nenorocitei stăpânirii a lui Sarachinii, au luat Ierusalimul de supt cârma
 creștinilor și le-au așăzat; iară Crijaccii fură izgoniți afară din Siria tot pentru
 păcat, că judecățile lui Dumnezeu ascunse sânt. 30

Și așa pre urmă, acești Crijaci s'au închinat la chesariul Federih, rugân-
 du-l să le dea loc să facă biserică după pravila sa, unde să petreacă până la
 sfârșitul său, după cum era făgăduiți lui Dumnezeu. Datu-le-au chesariul loc
 știut de traiul lor.

1222 Iară la anul 1222, Conrad, cneazul Mazoviei, având adese nevoi de Pru- 35
 saci, vecinii săi mărgineni și mari ai săi vrăjmași, au năzuit Conrad cneazul

20: Miena, Ofto Federih al doilea pe vremea acestor împărați B și B¹.

Mazoviei, la Fridric Chesariul, să-i dea agiutoriu pe acei Crijeci împotriva Prusacilor, ce era pe atunce păgâni. Așijdirea și dela singuri Crijecii dela Râm au poftit agiutoriu. Deci Fridric Chesariul au slobozit pe Crijeci, că era 20000.

- 5 Îndată cât au sosit Crijecii la Conrad, le-au dat Țara Helmului și cât loc cuprinde între Visla, Mocra și Drvința; că acel loc l-au avut Conrad osebi dela Leși, care l-au luat Leșii de supt Crijeci. Cu această tocmală, au lăsat acel loc Crijecilor | ca cu nevointă pururea să oștască Crijecii asupra păgânilor, pentru legea creștiniască; și după ce-i vor așeza pre păgâni, și-i vor supune,
- 10 să întoarcă Țara Helmului înapoi lui Conrad sau celor ce vor fi pe urma lui. Iară ei țărăle, ce ari dobândi dela Prusaci, să le împartă cu socotială a oameni vrednici, cu cneazul Mazoviii și cu urmașii lui. Leșilor, ca niște creștini, să nu le facă pacoste, nicio strâmbătate, nice scădere; pre vrăjmașii lor să nu-i ascunză, nice să le aște cu sfat sau cu altu agiutor a lor, ce împotriva păgâ-
- 15 nilor, vrăjmașilor svintei cruci, cât ar trebui lui și Leșilor, să le fie într'agiutoriu. Iară, de n'ari asculta și ari călca vreunul dentr'aceste giurământuri, atunce, ca unor vinovați, să le ia averea și locurile pentru nemulțămire.

56r

- Mazoviei, la Frideric Chesariul, rugându-l să-i dea întru ajutoriu pre acei Crijaci împotriva Prusacilor, carii era pe acele vremi păgâni. Așijderea și la singuri Crijacii dela Râm au trimis pre un episcop din Helmu anume creștin, căci cu sfatul acestui creștin au trimis Conrad, domnul Mazoviei, de au poftit întru ajutor pe Crijaci, poftindu-i ca să meargă la dânsul și el le avea de acea griă în țara sa. Chesariul dar Frederic din vremea sa au slobozit pe Crijaci, carii era 20.000.
- 20

- Îndată, cât au sosit Crizacii la Conrad, le-au dat Țara Helmului și cât loc cuprinde între apele: Visla, Mocra, Drvința că acel loc l-au avut Conrad de-
- 25 osebi dela Leși, care l-au luat Leșii de supt Crijaci. Cu această tocmeală, au lăsat acel loc Crizacilor Conrad, ca cu nevointă și pururea să oștească Crizacii asupra păgânilor pentru legea creștinească; și după ce-i vor așăza pe păgâni și-i vor supune, iară să întoarcă Țara Helmului înapoi lui Conrad sau celora ce vor fi pe urma lui. Și ei țărăle care vor dobândi dela Prusaci să le împartă cu socoteală a oameni vrednici cu cneazul Mazoviei și cu urmașii lui. Leșilor, ca niște creștini să nu facă nicio strâmbătate sau scădere; pre vrăjmașii lor să nu-i ascunză, nici să-i ajutoreze cu sfat sau cu ajutoriul lor, ci împotriva păgânilor și vrăjmașilor a sfintei cruci, cât ar trebui lui și Leșilor, să le fie întru ajutoriu.
- 30
- 35 Iar, de nu ar asculta și ar călca vreunul dintr'aceștea jurământul, atunce ca unor vinovați, să le ia averea și locurile pentru nemulțemirea.

Acastă tocmală și așezământ între Conrat, cneazul Mazovii, și între frații Crijeci au fost; care tocmală și așezământu li-au întărit Grigorie al noaole, papă a Râmului; le-au mai adaos pe < lângă > acesta Conrad, Crijecilor, Țara Dobrinului și cetatea Nessoava, în Țara Cuiavului. Așjidirea și Ghedeon, episcopul Pelomcului, le-au dat den eparhiia sa 5
une locuri să-ș ia de a zecea și sate cu ostrov.

Acestu așezământu l-au tăinuit Crijecii; numai uricul cu pecetea de aur a lui Frideric al doile, chesariului, cu mare nevoință-l ținea; care le-au întărit lor Țara Helmului cu a Dobrinului date, măcar că Conrat cneazul nu le-au dat în veci. Deci, pentru acea întăritură a lui 10
Fridric Chesariului, pre urmă mari sfăzi au fostu între Crijeci și între Leși, până ce s'au spartu și s'au străcat cele neadevărate a lor urice.

Așjidirea având 7 căpetenii mai aleasă acei doaăzăci de mii de Crijeci ostași, luând asupra sa împotriva păgânilor prusaci apărarea Leșilor și a Mazovilor, întâi în Țara Dobrinului s'au așezat, au pus întâi în partea 15
despre Visla o baștă, făcută de ștejar, dreptu în prejma Torunii, care să chiamă astăzi Dinbov, ce era să-i zică Dubov. Dentr'acolo păziia pre păgânii | Prusaci peste Visla, cu deasă și multe puști îi strica, și 56v

73r Acastă tocmală și așezământ între Conrad, cneazul Mazoviei și | între frații Crizeci au fost; care tocmală și așezământ le-au întărit Grigorie al noaolea, papă a Râmului; le-au mai adaos pe < lângă > acest Conrad, Crizecilor, Țara Dobrinului și cetatea Nessoava, în Țara Cuvuiavului. Așjiderea și episcopul Pelomcului, Ghedeon, le-au dat din eparhia sa une locuri să-ș ia de a zecea și sate cu ostrov. 20

Acest așezământ l-au tăinuit Crizacii, numai uricul cu pecetea de aur a lui Frederic al doilea, chesar, cu mare nevoință ținea; care au întărit lor Țara Helmului cu a Dobrinului date, măcar că Conrad Cneazul nu le-au dat în veci. Deci, pentru aceia întăritură a lui Frederic Chesariului, mari sfăzi s'au făcut între Crizaci și între Leși; până ce s'au spart și s'au stricat cele neadevărate urice. 25

Așjiderea mai având 7 căpetenii mai alese acei 20.000 de ostași, Crizecii luund asupra sa împotriva păgânilor Prusacii apărare Leșilor și a Mozavilor, întâi în Țara Dobrinului s'au așezat, au pus întâi în partea despre Visla o baște, făcută de străjari, drept în preajma Torunului, care să chiamă astăzi Dinbov, ce era să-i zică Dinbov. Dintr'acolo păziia păgânii Prusaci peste Visla, cu dese și multe puști îi strica, și 30
35

13: 7000 C.

22: Cuiavului B¹.29: cel neadevărat B și B¹.

pe urmă cu agiutoriu Leșilor și a Mazurilor, au început a să pleca păgânii Prusaci, pustiindu-le și străcându-le țara, cât au căutat Prusacilor dentru acele locuri a să părăsi și a lăsa lor Țara Helmului, iproci. Murit-au Herman den Salce și l-au îngropat în Berlum.

- 5 *Pre ce vreme s'au arătat acești Crijeci nepriiatini Leșilor și cându le-au trimis așutoriu Alexandru Vodă.*

Al treisprăzecele miestru sau otcârmuitoriul Crijecilor și a Prusilor, anume Carol den Trivăr, în zilele lui Henric Chesariu și a lui Climent, papa Râmului, și a lui Vladislav, craiu leșăscu, Lochetec, 1309
10 în anii dela Hristos 1309, au rădicat sabiia asupra Leșilor în loc de bine și de mulțămită. — Caută ce fac streinii, când îi priimăscu tovarăși lăcuiitorii țărălor, precum și la noi în țară pe urmă vei afla de Greci, la ce stat au adus țara noastră și boiarimea ei. — Că întâi Crijecii Țara

pe urmă cu ajutoriu Leșilor și a Mazurilor au început a să pleca și păgânii 15 Prusaci, pustiindu-le și stricându-le țara. Pe urmă orașul Torune și Elbiangu și alte târguri și cetăți, care era la dâșii, în scurtă vreme le-au zidit cu piatră, și Rogotin și Helmu, târgul și cetatea, dela nepriiateni luundu-le zidite, supt stăpânirea sa le-au supus; și fără de zăbavă Crizecii s'au lățit și s'au întemeiat, cât au căutat Prusacilor a să răsipi dintru acele 20 locuri și a lăsa lor Țara Helmului.

Pre urmă au murit Herman din Salci și l-au îngropat în Berlumu.

Și de aicea lăsăm rândul la Leși să scrie ei de acești Crizaci, ce să înțelege pre limba noastră încrucișății, de unde s'au izvodit și cum au nemerit în părțile Prusacilor și în megieșie cu Leșii; mai rămâne să însemnăm aicea:

- 25 *Pe ce vreme s'au arătat nepriiateni Leșilor acești Crizeci și pe urmă când au dat Alixandru Vodă așutoriu Leșilor împotriva Crizecilor*

Al treisprăzecelea ministru | sau ocârmuitoriul Crizacilor și a Prusilor, 73^v
anume Carol din Trevir, pe vremea lui Henric, cu acest nume al șaselea chesar și a lui Climent al cincilea, papa al Romei, și a lui Vladislav, craiul leșăsc, Lochetec pe poreclă, în anii dela Hristos 1309, au rădicat sabie asupra Leșilor, 30 în loc de bine și de mulțemită, — Caută ce fac streinii, când îi primesc tovaroși cu lăcuiitorii țărălor, precum și la noi în țară pe urmă vei afla pentru Greci la ce stat au adus țara noastră și boerimea ei. — Că întâi Crizecii Țara

14: Muzurilor B. 21: l au din A.

Pomeraniei o au luat dela Lev și altele, care până în zilele al triile Cazi-
miriu Craiu, au fostu aceste țări în mănule streinilor, cum s'au pomenit
mai sus, pustiind satele șlehticilor și omorînd pre slehtici.

Pre ačasta vreme, văzînd și alți megiiși că să înmulțascu și să întă-
rescu Crijecii asupra Leșilor, s'au rîdicat și Infleantii de au luat dela
Leși vestit oraș și cetate Riga, cu tot ținutul ei.

Și pre rînd, ce au lucrat acei Crijeci și asupra Litvei, cetește pre
Alexandru Gvagnin, istoricul țării și lucrurilor Litvei, vei afla. Iară
noi, cât am socotit să fie pentru deșchisul voroavei și științei noastre,
am scris până aicea.

După ce au pierdut războiul Crijecii, cum s'au scris mai sus, cu
Vladislav Iaghelo, craiul leșăscu, căruia i-au trimis așutor Alexandru
Vodă împotriva Crijecilor 400 de Moldoveni, căzut-au la pace Cri-
jecii, care au priimit craiu Vladislav Iaghelo, den svatul și socotiala
frăține-său, lui Vitold, cneazul Litvei, măcar că acea pace cu Crijecii
era peste voe svetnicilor | leșești. Legătura între ei, lăsăm la Leși să
scrie. Noi ne întoarcem la rîndul nostru.

Pomerania o au luat dela Lev și altele, carele până la vremea craiului
Cazimir al treilea, au fost aceste țări ce s'au pomenit mai sus, în mîinile
streinilor, pustiind satele șlehticilor și omorînd pre slehtici.

Pre ačastă vreme, văzînd și alți megiiși că să înmulțesc și să întărăsc Cri-
zecii asupra Leșilor, s'au rîdicat și Infleantii de au luat dela Leși vestit oraș și
cetatea Riga, cu tot ținutul ei.

Si pe rînd, ce au lucrat acei Crizeci și asupra Litvei, citește pre Alixandru
Gvagnin, istoricul vestit a țării și a lucrurilor Litfei, vei afla. Noi cât am
socotit să fie pentru deșchisul voroavei și științei noastre, am scris până aicea.

Pe vremea crăiei lui Iaghello, fiind aici în țară domn Alexandru Vodă, au
trimis și el ajutoriu lui Vladislav Iaghello, craiul leșăsc, 400 de oameni Mol-
doveni aleși împotriva Crizacilor, de care s'au pomenit mai sus. După ce
au pierdut Crizacii războiul cu Vladislav Iaghello, craiul leșăsc, căruia, cum
s'au pomenit mai sus, i-au fost mers așutoriu dela Alixandru Vodă împotriva
Crizacilor, căzut-au la pace Crizacii cu Vladislav Iaghello, craiul leșăsc, care
o au primit craiul din sfatul și socoteala frăține-său lui Vitold, cneazul
Litvei, măcar că era acea pace cu Crizacii peste voia sftenicilor leșești.
Legătura între ei, lăsăm la Leși să scrie. Noi să ne întoarcem la rîndul
voroavei noastre.

24: Cazaci B. 29: împotriva din A. 35: ne din B¹.

După ce au legat pace cu Crijecii, Vladislav Iaghelo, craiul leșăsc, s'au întorsu și s'au pogorît în părțile Țării Rusăști, dând Camenița și toată Podoliia pe samă frăține-său, lui Vitold, unde și Alexandru Vodă au mărso la craiul, fiind legați de mainte cu prieteșugul, au și mai
5 întărit legături de pace cu craiul leșăsc.

Scrie Cromver, istoricul leșesc, în cartea sa XX și Stricovschii carte XVI, la anii dela Hristos 1438. Iară Sfidrighel cneazul, fratele lui craiu
Vladislav Iaghelo, având multă price cu Leșii pentru Podoliia, cum
pre acea vreme stăpâniia Podoliia Svidrighel, fiind de multe ori
10 îndemnat craiul de Lev pentru Podoliia, să o ia de supt stăpâniia frăține-său; ce dela o vreme, i-au căutat craiului a faci pe voia Leșilor, și au purces cu oști asupra frăține-său, lui Svidrighel. Iară Svidrighel nedejduia la agiutoriul Crijacilor și a Inflantilor; și trăsese Svidrighel și pe Alexandru Vodă în partea sa asupra lui Vladislav,
15 craiul leșesc.

Iară Alexandru Vodă uitând legăturile sale č'au avut cu Vladislav Craiul, pe pofta lui Svidrighel și a Litvinilor, au prădat cu oamenii săi Snetinul, Haličul și olatul Cameniții. Ce, întorcându-să Alexandru

După ce au legat Vladislav Iaghelo, craiul leșăsc, pace cu Crizacii, dând
20 Camenița și toată Podolia pe seama lui Vitold, s'au întors craiul în Țara Leșăscă și nezăbovind acolo, s'au pogorît în părțile Țării Leșești, unde și Alixandru Vodă au venit, fiind și mai nainte vreme legați cu | prieteșugul, de iznoavă au făcut legătură cu craiul leșesc. 74^r

Scrie Cromver, istoricul leșesc, cartea sa XX și Stricovschii cartea XVI, la anul 1438 dela Hristos. Iară Sfidrighel Cneazul, fratele lui Vladislav Iaghelo, craiul leșesc, având multă price cu Leșii pentru Podolia, cum pe acea vreme
25 stăpâniia Podolia Sfidrighel, fiind de multe ori îndemnat de Lev craiul pentru Podolie, să o ia de supt stăpâniia frăține-său; dela o vreme i-au căutat craiului Vladislav a face pe pofta Leșilor și au purces cu oști asupra frăține-său, lui Sfidrighel. Sfidrighel avea nădejde pe ajutoriul Crizacilor și a Iflantilor; și
30 trăsese Sfidrighel și pe Alixandru Vodă în partea sa, asupra lui Vladislav Iaghelo, craiul leșăsc. 1438

Alexandru Vodă—scrie Stricovschie și Cromver tot acolo — uitând legăturile sale ce au avut cu Vladislav Iaghelo, craiul leșesc, pe pofta lui Sfidrighel
35 și a Litfinilor, au prădat cu oamenii săi Snetinul, Haličul și olatul Cameniței cu ținuturile ei. Ci, întorcându-se Alixandru

Vodă cu plianul den Țara Leșască, au agiunsu o samă de Leși de oastea craiului leșasc pe Moldovenii lui Alexandru Vodă, ce aducea plianul mai pe urmă, că Alexandru Vodă trecusă Nistrul mai nainte, și înfrângând Leșii pe Moldoveni, le-au luat plianul înapoi.

După această poticală, Alexandru Vodă, văzindu-să și scăpat de prietenie č'au avut cu craiu Vladislav, cum scriu istoricii leșești, den voe rea au murit. Domnit-au Alexandru Vodă ani 32 și luni 8 și multe lucruri bune au făcut aicea în țară, pentru care îl număscu toți lăcuiitorii țării noastre și-i zic: Alexandru Vodă cel Bun. Avut-au fičori cu doaa doamne Alexandru Vodă.

5

10

Vodă cu pleantul din Țara Leșască, au ajuns o seamă de șlehtici de a Bučaciului cu oastea lui Vladislav Craiul, iară Alixandru Vodă trecuse Nistrul; numai pe o seamă de oaste moldovenească ce aducea pleantul pe urmă i-au ajuns Leșii și i-au înfrânt rău pre acei Moldoveni, luundu-le pleantul înapoi.

După această poticală, Alixandru Vodă, văzându-se și scăpat de prieteșugul ce au avut cu craiul Vladislav, cum scriu istoricii cei leșești, din voe rea au murit. Acest Alixandru Vodă au domnit 32 de ani și 8 luni și multe lucruri bune în domniia sa au făcut aicea în țara pre urmă, pentru care țara i-au zis: Alixandru Vodă cel Mare. Făcut-au mănăstirea Bistrița și Moldovița, adus-au și moaștele sfântului marelui măcenic Ioan Novăi aicea în țară, a căruia viață și mucenie cine ar vrea să o știe, să caute în cărțile bisericii ȝoi în săptămâna Rusaliilor; atuncea să sārbează acest sfânt. |

15

20

Istoria Crijecilor e tradusă din Paszkowski, *Cronica Sarmasyey Europskyey*, pp. 26—35; știrile referitoare la Alexandru Vodă sunt din Cromer, *o. c.*, p. 304 și Gr. Ureche Vornicul și Simion Dascălul, *l. c.*, p. 17.

CAP XVIII

Alexandru Vodă, mai nainte de moartea sa, au ales să fie domn țărăi în urma sa Iliaș, fiiu-său cel mai mare, că-i rămăsese doi fićori:
5 Iliaș ři Ștefan, în anii dela Hristos 1433. Dacă stătu domnu Iliaș Vodă, 1433
după moartea tătâne-său, au urgisit ři au gonit pre frate-său, pe Ștefan
Vodă ři pre maștehă-sa să o fie înneecat.

Iară Ștefan Vodă au năzuit la domnul muntenesc, cu rugămintele
de i-au dat agiutoriu; ři viind cu oaste, au biruit pre frate-său, Iliaș
10 Vodă, la locul ce să chema Lolonii ři scoțindu-l den țară, au apucat
Ștefan Vodă domniia țărăi.

CAP XX

Lăsat-au pre urma sa Alexandru Vodă doi fećori: pre Iliaș ři pre Ștefan
15 Vodă, în anul dela Hristos 1433, că precum scrie Cromver, Alixandru Vodă 1433
au avut doi domni. Incă în viața sa Alixandru Vodă au ales domn țărăi pre
urma sa pre fećorul său cel mai mare, pre Iliaș Vodă, care, după moartea tătâne-său,
lui Alixandru Vodă, deaca au stătit domn, au gonit pre frate-său,
pe Ștefan Vodă, ři pre maștera sa să o fie înneecat.
20 Iară Ștefan Vodă au năzuit la domnul muntenesc, rugându-l de agiutoriu
împotriva frăține-său lui Iliaș Vodă. Așa Ștefan Vodă luund agiutoriu dela
Munteni, au venit în țară, unde i-au eșit înaintea frate-său Iliaș Vodă,
la locul ce să chiamă Lolotnii ři dându-și război, au biruit Ștefan Vodă
pe frate-său Iliaș Vodă ři-l scoasă din țară ři apucă Ștefan Vodă domniia
25 țărăi.

Iară Iliaș Vodă au năzuit la craiul leșăscu, Vladislav Iaghelo, arătându-și strâmbătatea făcută de frate-său Ștefan Vodă, și s'au rugat să-i dea ajutoriu împotriva frăține-său și să-l așeze în domnia țării, făgăduindu-să că în viața sa va rămânea neclătit den poroncile crăești și a rečpospolitei țării leșești.

5

Iară și Ștefan Vodă încă nu s'au lăsat cu atâta, ce au trimis și el soli cu daruri scumpe la craiul leșăscu Vladislav. Aflat-au solii lui Ștefan Vodă pe craiul la Lănceți și ș'au dat solii, arătând craiului, cum toată țara poftescu și priimăscu pe Ștefan Vodă, și mai bine să ție craiul cu Ștefan Vodă, pe carele priimește țara, decât pe Iliaș Vodă, care-i urît țării, că și Ștefan Vodă să făgăduiaște a fi cu priință Craiului și neclintit va rămâne în poroncile crăești, precum au fostu și tată-său, Alexandru Vodă. Și atunce prin solii acii s'au rugat lui craiu și pentru greșală ce ar hi făcut tată-său, Alexandru Vodă, împotriva luminatului craiu, să iarte ca un stăpân milostiv. Deci, măcar că Iliaș Vodă ținea pe Sofiia, sora lui craiu, ce dentru socotiala tuturor au ales să rămăe Ștefan Vodă la

10

15

Iară Iliaș Vodă au năzuit la Vladislav, craiul leșăsc, arătându-și strâmbătatea făcută de frate-său Ștefan Vodă, cum, fiind încă viu tată-său Alixandru Vodă, l-au fost ales pre dânsul ca pre un frate mai mare la domnia țării. Rugat-au pre craiul de așutoriu asupra frăține-său, lui Ștefan Vodă, și să-l așaze oștile crăești la domnia țării, făgăduindu-se în viața lui Iliaș Vodă, că va rămâne neclătit în poroncile crăești și a toată recepospolita leșască.

20

Iară Ștefan Vodă măcar că cu ajutoriul muntensc apucase domnia țării, nu s'au lăsat cu atâta, ci au trimis și el soli cu daruri scumpe la Vladislav craiul leșesc; care soli au aflat pre craiul la Lănceți, și acolo la Lănceți au dat solii oamenii lui Ștefan Vodă, arătând craiului și toată pofta dela țară, cum priimește țara pe Ștefan Vodă și mai bine să ție craiul cu Ștefan Vodă, pre carele l-au priimit țara, decât pre Iliaș Vodă, carele iaste urît țării, și Ștefan Vodă să făgăduiaște cu priință a fi craiului și nemutat va rămâne în poroncile crăești, precum și tată-său Alixandru Vodă. Și acolo prin solii săi s'au rugat craiului, în ce au vătămat pre craiul pe urmă, înaintea morții sale tată-său, Alixandru Vodă, potrivindu-se lui Sfidrighelschi, cum s'au pomenit mai sus, să iarte craiul și pagubele ce s'au făcut pe acea vreme în Podolia, ca un stăpân milostiv să le lasă. Iară, măcar că Iliaș Vodă ținea pre sora craiului, pre Sofia, din sfatul tuturor Leșilor au ales și au priimit să rămăe Ștefan Vodă la

25

30

35

75r

domniia țării, și atunci prin solii lui Ștefan Vodă, văzind priință cătră sine, i-au dat craiul lui Ștefan Vodă ținutul Șipenului cu Cecunul și cu Hmelovul. Iară lui Iliaș Vodă i-au dat un ținut să șază cu casa sa și să nu să amestice la domniia țării.

5 Ce Iliaș Vodă nu vru să rămăe | pre socotiala lui craiu, ce au întrat în țară cu oști asupra frăține-său, lui Ștefan Vodă, și tâmpinându-să cu oștile la Dărmănești în Săptămâna Albă, rămasă izbânda iar la Ștefan Vodă. 58r

Năzuit-au Iliaș Vodă și al doile rând la Leși, să mai strângă oști să vie în țară, ce văzindu-l Leșii că nu să așază, l-au luat cu poronca 10 craiului și l-au închis în cetatea Siragiului, ce iaste cu zid împregiur, pe apa ce să chiamă Varta, împreună cu doamnă-sa, Sofiia, și cu copiii săi, puind și pază, însă cu cinste.

Trimis-au craiul pre urmă solii săi la Ștefan Vodă de au și giurat 15 înaintea solilor crăești în Sučavă. Zis-au Ștefan Vodă cum și înaintea lui craiu va merge, unde ar fi să să încriază.

Arătat-au Ștefan Vodă, curund după această legătură, slujbă Leșilor, că, gătindu-să Tătarai să între în Țara Leșască, i-au lovit Ștefan Vodă

domnia țării, de vreme că-l priimește și țara și acolo prin solii lui Ștefan Vodă i-au dat craiul, văzând priință cătră sine, ținutul Șipinului cu Cecunul și cu 20 Hmelovul. Iară lui Iliaș Vodă i-au dat el ținut să șază cu casa sa, neamestecându-se la domniia țării.

Ci Iliaș Vodă n'au vrut să stea pe socoteala craiului, ci de iznoavă au întrat cu oști în țară asupra frăține-său, lui Ștefan Vodă, unde i-au eșit Ștefan Vodă 25 în timpinare la Dărmănești, în săptămâna albă, și de iznoavă și acolo rămasă biruit Iliaș Vodă.

Iară, după ce au năzuit și al doilea rând Iliaș Vodă la Leși, nu să așaza, ci căuta vreme să mai strângă oști să între în țară.

Ci pricepându-l Iani Țoli, din porunca craiului l-au prins și l-au așăzat 30 în cetatea Sireagiului — Siragi iaste oraș și cetate cu zid de piatră împregiur pre apa ce să chiamă Varta — cu doamna sa Sôfia și cu fecorii săi, puind și pază, însă cu cinste.

Iară pre urmă au trimis și craiul solii săi la Ștefan Vodă de au și giurat Ștefan Vodă înaintea solilor crăești în orașul Sučavei, arătând Ștefan Vodă, cum și înaintea craiului singur unde ar fi porunca să meargă, să se încredințeze.

35 Arătat-au curând după această legătură slujba sa Ștefan Vodă Leșilor, că nezăbavă vreme, gătindu-se Tătarai să între în Țara Leșască, i-au lovit Ștefan Vodă

7: cea albă C. 35: cu nezăbavă B.

și i-au strâcat rău și cetatea Branlavul, care era supt ascultarea lui Svidrigai, au luat-o dela oamenii lui Fridrigai și au închinat-o lui craiu Vladislav. — Scrie Cromver în carte XX și Stricovschii în carte XVI, zač. IV, în fârșit.

- 1434 n anul dela Hristos 1434, acestu craiu leșăscu, Vladislav Iaghelo, fiind 5
la un târgșor, anume Grodec, cale de 4 mile dela Liov, acolo aștepta pre
oamenii lui Ștefan Vodă să sosască den țară; și mâind supt cortu craiul, să
auză cântând privighitorile, primăvara fiind vremi răci, au răcit noaptea
și au căzut în boală și a șeptesprăzece zi au murit, într'o zi luni.
După moartea lui Vladislav, craiul leșăscu, au stăut la crăie fiu-său, Vla- 10
dislav al treile cu acest nume. Scrie Stricovschii la istoria sa, carte XVI, zač.
I, precum la coronația acestui craiu, să fie fostu și oamenii lui Ștefan Vodă.
1435 Iară în anul 1435, acestu craiu nou s'au pogorît la Siragi pentru săi-
mul. Atunce o samă de boiari leșești, priiatini lui Iliaș Vodă, s'au rugat

și i-au stricat rău. Și cetatea Branlavul, care era cu oameni, pe acea 15
vreme a lui Sfidrighel, o au luat de supt ascultarea lui Sfidrighel și o au în-
chinat craiului Vladislav. Scrie Cromver la cartea XX și Stricovschie la cartea
XVI začalo 4 în sfârșit.

- 1433 Iară la anul dela Hristos 1433, Sfidrigailo, fratele lui Vladislav Iaghelo, 20
75^v craiul leșesc, trăgând agiutoriu dela Liiflanti și cu Rusii împreună, Fedco Di-
mitrovici și cneazul Nom și cu Moscalii au prădat Țara Litfei. Pe urmă Sfi-
drighel, cu mare putere, au tras la Vetipsca de o au luat; și dintr'altă parte
cneazul Fedco și cu cneazul Nom au bătut cetatea Brescea în Litfa și Melnicul și
aproape era să le dobândească amândoa cetățile, ci înțelegând de oștile lui 25
Vladislav Iaghelo, craiul leșesc, s'au întors înapoi.
1434 În anul 1434, Vladislav Iaghelo, craiul leșesc, la un târgșor anume Grodec, 30
4 mile dela Liov, acolo aștepta pre oamenii lui Ștefan Vodă să sosească din
țară; și mâind supt cortu craiul, pentru să asculte priveghetorile, fiind primă-
vara aceia mai mult cu răceală, au răcit noaptea, din care răcală au căzut în
friguri cu lungoare și 17 zile în boală, la luna lui Mai, au murit.
După moartea lui Vladislav Iaghelo, craiul leșesc, au rămas la crăie fiu său,
Vladislav al treilea cu acest nume. Scrie Stricovschie la istoria sa, cartea XVI,
začalo I, precum la coronația acestui craiu, să fie fost și oamenii lui Ștefan Vodă.
1435 După coronația lui Vladislav, craiul leșesc, fiind anul dela Hristos 1435, 35
s'au pogorît craiul la Săragi pentru săimul. Iară o seamă de boiari leșești,
priiatenii lui Iliaș Vodă, au pofțit

lui craiu să-l sloboază pre Iliaș Vodă dela poprială. Ce craiul n'au priimit că agiunsesă Ștefan Vodă cu solii săi și la acest craiu.

5 Ce curund după ačasta, ori cum au fostu lucrul, au scăpat Iliaș Vodă den cetatea aceia și iară au întrat și al treile rând în țară, de au turburat o parte de țară asupra frăține-său, lui | Ștefan Vodă, însă eșindu-i Ștefan Vodă în tâmpinare la Podraga, iarăș nenorocirea lui Iliaș Vodă; și acolo au rămas biruit. 58v

De năroc era Ștefan Vodă cu frate-său Iliaș Vodă; când bine nū să mântuia de însu, atunce și sosiia cu oști asupra lui, că în anul dela Hristos [1435], iară dela zidirea lumii 6943, Avgust 4, la Piperești s'au lovit Iliaș 1435 Vodă cu frate-său, Ștefan Vodă; ce și acolo Iliaș Vodă pierdu războiul.

Vladislav, craiul leșăscu, văzind atâta netocmală și războaie între acești doi frați pentru domnia țării, i-au așezat prin solii săi, că le-au împărțit țara în doaă: lui Ștefan Vodă i s'au venit Țara de Țos cu Cetatea Albă, 15 cu Chilia și cu Tighinea; iară lui Iliaș Vodă, Țara de Sus cu Hotinul, cu Sučava și cu alte locuri den sus și Iașii.

Precum scrie Stricovschii la carte XVII, zač II, Iliaș Vodă nezăbăvind vreme au mărșu la craiul în Liov împreună cu boiarii săi, cum

pe craiul ca să-l sloboază dela opreală pe Iliaș Vodă. Ci craiul n'au priimit 20 că agiunsesese Ștefan Vodă cu solii săi și la acesta craiu leșăsc.

Iară curând după aceia, cu știrea starostelui acelu oraș a Siragiului, ori cum scriu unii, din nepaza străjanilor ce era păzitori lui Iliaș Vodă, au scăpat Iliaș Vodă din cetate și au întrat al treilea rând în țară, de au turburat o parte de țară asupra lui Ștefan Vodă, frăține-său; ci, eșindu-i înaintea Ștefan 25 Vodă la Podraga, iarăș nenorocirea lui Iliaș Vodă; și acolo au rămas biruit.

De noroc era Ștefan Vodă cu frate-său Iliaș Vodă; când bine nu să mântuia de el, atunce și sosiia cu oști asupra lui, că în anul 6943 Avgust 4, la Piperești s'au lovit Iliaș Vodă cu frate-său, Ștefan Vodă; ci și acolo Iliaș 1435 Vodă au pierdut războiul.

30 Vladislav, craiul leșăsc, văzând atâta netocmeală și turburare | între acești doi frați, pentru domnia țării, i-au așezat prin solii săi, că le-au împărțit țara în doao: lui Ștefan Vodă i s'au venit Țara de Țos cu Cetatea Albă, Chilia și Tighina, iară lui Iliaș Vodă, Țara de Sus cu Hotinul, Sučava și alte locuri din sus și Iașii. 76r

35 Cum scrie Stricovschie la cartea XVII, zač II, Iliaș Vodă; nezăbovind vreme, au mers la Liov la craiul Vladislav împreună cu boiarii săi, cum

19: popreală B¹.

scrie Cromver la carte XXI, de au giurat, fiind craiul de faţă, puind stiagul la piçoarele craiului, precum va fi credinços craiului şi gata în poroncile crăeşti, împotriva a fieştecarui nepriiaten a craiului. Şi atunce au legat să dea Iliaş Vodă pre an 100 cai, 400 boi, la kuhnea crăiască, 200 camene de moron şi 400 băibărace sau haine roşii; măcar cum scrie Cromver, peştele şi boii numai într'acel an au dat Iliaş Vodă craiului. Şi ţinutul Şcepinului č'au fostu dat craiul lui Alexandru Vodă, tatul lui Iliaş Vodă, cu uricu de aşezământu, le-au întorsu Iliaş Vodă craiului pentru pagubele ce au făcut Alexandru Vodă Leşilor, când au prădat Colomăia şi Sneatinul. Iară craiul au dat lui Iliaş Vodă cetatea Haličul să-ş ție acolo averea. 5 10

59^r Aşijdirea şi Ştefan Vodă într'acesta chip au trimis solii săi la acestaş craiu Vladislav cu daruri, făgăduindu-să şi el a rămâne supt poroncile lui craiu; ce la gurământu nu l-au mai silit craiul, socotind că va trăi Ştefan Vodă cu frate-său, Iliaş Vodă, precum s'au fostu legat amândoi cu gurământu în Cetatea Albă. | Iară la al patrule an, au şi mai giurat domnii cu toată boerimea lui Craiu Vladislav, şi atunce Ştefan Vodă au adaos să dea 5000 galbeni de aur pe an şi 400 cai, când 15

scrie Cromver la Cartea XXI, de au giurat craiului fiind de faţă craiul, puind steagul ţării la piçoarele lui craiu, precum va fi credinços craiului şi crăiei leşeşti şi gata pe porunca craiului împotriva fieştecarui nepriiaten a craiului. Şi acolo au legat bir pre an 100 de cai, 400 boi pentru treaba kuhniei crăeşti, 200 camene de morun şi 400 de băibărace sau haine roşii; măcar cum scrie Cromver, peştele şi boii numai într'acel an le-au dat Iliaş Vodă craiului. Şi ţinutul Scepiniului, cu care şi uricul cu aşăzământurile ce au fost dat craiul lui Alexandru Vodă, tatăl lui Iliaş Vodă, le-au întors craiului Iliaş Vodă pentru pagubele ce i-au fost făcut tată-său, Alexandru Vodă, Leşilor, când au prădat Colomăia şi Snetinul. Iară craiul au dat lui Iliaş Vodă cetatea Haliciul să-ş ție acolo averea. 20 25

Iară Ştefan Vodă într'acesta chip au trimis solii săi la Vladislav Craiul cu daruri, făgăduindu-se şi el a rămâne supt poruncile craiului; ci la giurământ nu l-au mai silit craiul, socotind că va vrea Ştefan Vodă a trăi cu frate-său, Iliaş Vodă, după cum s'au fost legat cu giurământ amândoi în Cetatea Albă. Iară la al patrulea an, de iznoavă au giurat amândoi domnii craiului cu toată boerimea ţării şi acolo au adaos Ştefan Vodă — scrie Cromver la cartea XXI — 5000 de galbeni de aur pe an şi 400 de cai, când 30 35

4: Alexandru Vodă C. 9: i-au prădat C.

ari trebui lui craiu — scrie Cromver la carte XXI și Stricovschii carte XVII, zač. II. —

Pre această vreme, întrat-au Tătarăi în Țara Leșască, de au prădat Podolia și întorcându-să cu plian Tătarăi, sărit-au biiții Podoleni
 5 după Tătar și agiungându-i, întorsu-s'au Tătarăi la dânșii și mulți nemiși au perit. Perit-au și Mihai Bučațchii.

Iară în anul dela zidirea lumii 6947, au prădat Tătarăi Țara de Sus 1439 până la Botășeni; ars-au și târgul Botășenii. Și iară la anul, după aceasta pradă, iarna, în luna lui Dechemvri, au prădat Tătarăi Țara de Țos; 10 ars-au Bârladul și Vasluiul.

Iară în anul dela Hristos 1439, venit-au soli dela Unguri la craiul leșesc, poftindu-l la crăiia unguriască, aflându-să pre atunci în mare grijă Ungurii de Turci, și poftiia solii ungurești pre Vladislav craiul leșăscu să-ș ia muiare pe o vară a sa, Elisafte, crăiasa lor, ce rămăsese văduvă.

15 Deci, după multe svaturi a svetnicilor leșăști, măcar că Vladislav, craiul leșăscu, era om tânăr, nepriimind să-ș ia fămee văduvă și în vârstă, mai mult bătrână și grea; ce, pe svatul tuturor, au priimit și crăiia unguriască. Între alte tocmele, așezat-au și aceasta: că, de va naște

va trebui craiului, scrie Stricovschie Carte XVII, začal II, la sfârșit.

20 Pre această vreme, au întrat Tătarăi la Podolia de au prădat și, întorcându-se cu pleantul Tătarăi, au sărit bieții Podoleni pre urma lor, pre care agiungându-i și biruiți de Tătară, mulți nemeși din Podolia au perit; unde și Mihai Bučațskie au căzut în război.

Iară la anul 6947, prădat-au Tătarăi țara până la Botoșani; ars-au târgul 1439 Botoșanii. Și iar la anul după această pradă | la Dechemvrie, au prădat 76v Tătarăi Țara de Țos; ars-au Bârladul și Vasluiul.

În anul dela Hristos 1439, venit-au soli dela Unguri, poftind pre Vladislav, craiul leșesc, la crăiia ungurească, aflându-se pre acea vreme în mare grijă Ungurii de Turci; anume acești soli era veniți: Ioann episcopul Sighinului, Matei Taloneanul, starostele Dalmației și a Carvanului, și Emeric Marchelin, postelnicul Siliției și poftiia acești soli ungurești pre Vladislav să-ș ia muiare pre văduva Elisafte, crăiasa lor.

30 După multe sfaturi a sfetnicilor leșăști, măcar că Vladislav craiul leșăsc, fiind încă om tânăr, nesuferind să-ș ia muiare în vârstă, mai mult bătrână și îngrecată, iară pre sfatul tuturor au priimit și crăiia ungurească, și între alte tocmele și aceasta s'au așăzat: ca, de va naște

18: și între C.

Elisafta crăiasa făt, și de va trăi să siliască craiul Vladislav cu agiutoriul său, să-l pue craiu Bohemii, iară crăiia unguriască să fie asupra lui Vladislav și a săminției lui. Și pentru ačasta tare să nevoia Ungurii, mai mult pentru grija ce avea despre Turci, că încă fiind viu Voiceh Albert, craiul ungurescu, au fostu trimis sultan Murat sol la craiul leșăscu, Vladislav, făgăduindu-i bani și 100.000 oaste să-i dea, numai să să rădice asupra lui Voiceh, craiului unguresc. Și au zăbăvit solii turcești la Cracău, până ce au luat răspunsu că Ungurii de bună voe a lor au dat crăiia unguriască lui Vladislav, craiului leșăscu.

5

597 Stătut-au dar Vladislav, craiul leșăscu, și craiu unguresc, și încă fiind solii ungurești în Cracău, la Vladislav craiu, iată de olac vini veste că au născut făt, crăiasa Elisafta.

10

Războiul lui Vladislav craiul leșăscu și unguresc č'au avut cu sultan Murat la Varna și au perit Vladislav craiu în războiu

Acest craiu Vladislav era, cum s'au pomenit mai sus, craiu leșăscu și unguresc, pe vremea ce împărăția Ioan Paleolog, împăratul grecesc, la Țarigrad, fiind în mare grijă de Turci, că den zi în zi îmbla să ia

15

crăiasa Elisafta făt, atuncea să silească craiul Vladislav să-l pue cu agiutoriul său craiu Bohemii; iară crăiia ungurească să fie asupra lui Vladislav și a săminției lui. Și ačasta tare siliia Ungurii, mai mult pentru greu ce avea despre Sultan Murat, împăratul turcesc, căci încă fiind viu Voiceh Albert, craiul unguresc, au fost trimis sultan Murat sol la Vladislav, craiul leșăsc, făgăduindu-i și bani și 100.000 de oaste să-i dea, numai să să rădice asupra lui Voiceh, craiului unguresc. Și au zăbovit solii turcești la Cracău, până ce atuncea au luat răspuns, precum Ungurii de bună voia lor au dat crăiia ungurească lui Vladislav, craiului leșăsc.

20

25

Stătut-au dar acest Vladislav, craiul leșăsc și craiu unguresc; iar aflându-se încă solii ungurești la Cracău, la Vladislav craiul, iată de olac le-au dat veste, cum crăiasa Elisafta au născut făt.

Aicea să scrie povestea crăiei lui Vladislav, cum au stătut craiu unguresc, și să va pomeni și de războiul lui la Varna, ce au avut cu sultan Murat, împăratul turcesc.

30

[Acest capitol lipsește din grupa manuscrisului tip B.]

Țarigradul, cum luasă și alte țări de supt stăpâniia Grecilor. Deci împăratul grecesc pururea scriia la Vladislav craiu și la Iangul, domnul Țării Ungurești cei den mijloc, Ortamağar, să nevoiască să vie să dea
 5 păgătoriu împotriva Turcilor, ca să izbăvască creștinii de încunșurarea
 tiască și nu să va mai chema craiu, ce împărat.

Iară craiu Vladislav cu Iangul Domnul, înțelegând pofta împăratului, le era aminte și cerca vreme să rădice asupra Turcilor pentru
 10 volnicia creștinilor. Și oblicind că sultan Murat s'au dus la Magnisiia
 să odihniască ca un om bătrân și lăsasă în locul său împărat pre
 fiiu-său, sultan Mehmet, om tânăr, neștiutoriu rândul oștilor, s'au
 gătit cu tărie mare și au trecut Dunărea și prădară și arsă satele bul-
 gărești și agiunsă până la Varna, de o luară.

Iară Turcii nemic de acăsta nu grijiia, că, fiind tânăr sultan Mehmet,
 15 îmbla tot la vânat și la alte dezmierdăciuni. Iară vizirii, ce era pregiur
 dânsu, au scris la sultan Murat numai să vie cum mai curund, că iaste în
 cumpănă să piară împărăția lor, că sultan Mehmet nu-i ascultă de ce-l
 sfătuescu ei. Atunce, sultan Murat îndată au vinit până împotriva Țari-
 gradului, la Schider peste Boaz; iară în časta parte, eșisă-i oștile în tām-
 20 pinare cu Halil Pașa. Au poroncit sultan Murat împăratului grecescu,
 lui Ioan Paleolog, să-l triacă cu vasă în časta parte de peste Boaz, să nu
 facă zăbavă cu trecătoarea pe la Calipoli, pe unde-i era a trece, că apoi
 vor străca pacea ce avea între sine.

Iară împăratul grecesc, Ioan Paleolog, de frică au trimis de au trecut
 25 pre sultan Murat cu toată oastea č'au avut, drept pre la Beșictaș, pe
 lângă Țarigrad.

Atăta minte avu împăratul grecesc, Ioan Paleolog, cu svetnicii lui
 și nu socotiră becisnicii, că Vladislav craiu pentru dânsii vinisă asupra
 Turcilor; că, de s'ar fi zăbăvit sultan Murat cu trecutul pre la Calipoli,
 30 să nu-l fie trecut dreptu pre la Țarigrad, s'ar fi zăbăvit și ari fi lovit
 Ungurii pre sultan Mehmet singur și ar fi izbândit Vladislav craiu
 și ar fi prinsu și pre sultan Murat.

Atunce sultan Murat au și mărșu la Unguri la Varna și <s'au> îm-
 preunat cu sultan Mehmet și s'au lovit cu Ungurii tare și înfrânsă
 Ungurii pre Turci și-i tăiară foarte tare, cât să îpuțină cālărima

60r

Turcilor; numai cu pedestrima rămasese sultan Murat. Să sfătuiră Turcii să fugă că pierdusă nădejdea; ce, enicerii n'au lăsat, măcar să piară până la unul, n'or fugi, ce cu toții să stea.

Deci, Ungurii simețindu-să, s'au sfătuit să-i mai dea războiul Turcilor și să facă năvală tocma la corturile împăraților. Iară Iangul, domnul unguresc, au zis cătră craiul și cătră toți boiarii, să margă el întâi cu o samă de oști, să facă năvală la Turci și la cortul împăratului, că-i părea că va izbândi; iară, neputând izbândi, atunci lesne va fi să vie și craiul pe urmă cu toată oastea, să facă năvală. Și plăcu tuturor acel sfat, că toți cunoștea că va face Iangul izbândă, fiind om înțeleptu și vitiaz bun. 5 10

Ce craiul, fiind tânăr, n'au ascultat, ce s'au protivit celor ce era pre lângă dânsul și-i zicea că, dacă va izbândi Iangul, să va vesti numele lui. Deci așa s'au înșălat craiul și îndată poronci de au dat în trâmbiță și încălecară beți, amețiți și fără de niceun cumpăt. Dederă năvală asupra porții împăratului, unde era enicerii, și să făcu un război iute și tare și năvăliia la cortul împăratului și să făcu moarte mare și cumplită, cât era numai să dea dos sultan Murat. Ce enicerii nu l-au lăsat, zicându-i că: « numai | ce-ț caută a muri aicea cu toți, cu noi, într'altu chip nu poate fi ». Și dând năvală craiul tocma în cortul împăratului, fără săială și fără cumpăt, iară un enicer dede de-i tăe amândoaă piçoarele cele denainte a calului de supt craiul, tocma denaintea împăratului, și îndată-l sfărâmară pe craiul în mici bucăți și-i luară capul de-l pusără într'o sulită și-l purtară pen tabără. Iară oștenii lui craiul începură a fugi și Turcii a-i goni, tăindu-i și luându-i în robie, și mai mulți s'au înecat într'o baltă mare de lângă Varna. Acestea toate le-au făcut svatul cel rău și turbat de vin. 15 20 25

Iară Iangul, încă până a nu da craiul războiul Turcilor, au cunoscut că va petrece craiul așa; ce de acoloa ș'au luat oastea și s'au îndelungat și s'au dus în țara sa, de nime nedodeit. 30

Atâta avum a pomeni războiul lui craiu Vladislav la Varna, și lăsăm să scrie Ungurii de aicea înaintea, iar noi ne întoarcem la rândul istoriei noastre.

De fiĉorii lui Alexandru Vodă

Iară, după ce s'au împărțit frații, Iliaș Vodă și cu Ștefan Vodă, cu țara, precum s'au pomenit mai sus, aflând vreme Ștefan Vodă să să mântuiască de frate-său, Iliaș Vodă, l-au prinsu cu vicleșug, poftin-
 5 du-l la sine, ca pe un frate, și i-au scos ochii în anii dela zidirea lumii 6952. Pentru această orbire a lui Iliaș Vodă de frate-său, Ștefan Vodă, 1444
 nemic nu scrie cronica leșască, ce numai în letopisățul țării am găsit scris. Iară, după ce au orbit pre Iliaș Vodă, au mai domnit împreună
 7 ani și au murit Iliaș Vodă. După aceia au mai domnit Ștefan Vodă
 10 5 ani.

Iară noi ne întorcem la rândul nostru.

După ce s'au împărțit frații Iliaș Vodă și cu Ștefan Vodă cu țara, precum s'au pomenit mai sus, au aflat vreme Ștefan Vodă ca să se curățească de frate-său, Iliaș Vodă; l-au prins cu vicleșug, poftindu-l la sine, ca pe un
 15 frate, și i-au scos ochii în anii 6952. De această orbire a lui Iliaș Vodă, 1444
 nimic letopisețele leșești nu scriu, ci numai la letopisețul moldovenesc am aflat scris. Și scrie că după ce au scos ochii Ștefan Vodă lui Iliaș Vodă, au domnit amândoi ** ani și au murit Iliaș Vodă. După aceia au mai domnit
 Ștefan Vodă 5 ani. Lăsat-au Iliaș Vodă pre urmă fecor pre Roman Vodă și
 20 Ștefan Vodă pre Pătru Vodă.

Pentru feciorii lui Alexandru a utilizat izvoarele: Gr. Ureche Voinicul și Simion Dascălul, *o. c.*, p. 17, 21; Cromer, *l. c.*, p. 310, 311, 317; Bonfinius, *o. c.*, p. 298 și Strjkowski, *l. c.*, p. 583, 585; pentru războiul lui Vladislav la Varna, Bonfinius, pp. 324—336.

*Domniia lui Roman Vodă fičorul lui Iliaș Vodă și războaele Ț'au
avut cu Pătru Vodă fičorul lui Ștefan Vodă*

CAP XIX

După moartea lui Iliaș Vodă, rămas-au la domnie fiiu-său, Roman Vodă, și lui Ștefan Vodă au rămas fiiu-său, Pătru Vodă. Iară Roman Vodă, neputând răbda atâta nedumnezărie a unchiu-său, a lui Ștefan 5
1448 Vodă, ce făcu cu tată-său, Iliaș Vodă, în anul 6956, vorovitu-s'au cu o samă de boiari și au prinsu pre unchiu-său, Ștefan Vodă, și i-au |
61r tăiat capul și au apucat Roman Vodă domniia țării.

Ce nu-i îngădui Pătru Vodă, fičorul lui Ștefan Vodă. Simțind Pătru 10
Vodă, că îmbla Roman Vodă să-l omoară cu vicleșug, i-au căutat deodată lui Pătru Vodă a da cale văru-său, lui Roman Vodă, și au pribegit
1449 la Unguri în anul 6957. După ce au pribegit Pătru Vodă în Țara

*Domniia lui Roman Vodă fečorul lui Iliaș Vodă și de războae ce au avut
cu Pătru Vodă*

15

CAP XXI

1448 După mortea lui Iliaș Vodă, în anul 6956, neputând răbda Roman Vodă, fečorul lui Iliaș Vodă, atâta nedumnezeire a unchiu-său, lui Ștefan Vodă, ce au făcut cu tată-său, Iliaș Vodă, s'au vorovit cu o seamă do boiari de curte și au prins pre unchiu-său Ștefan Vodă și i-au tăiat capul și au apucat Roman 20
Vodă domniia țării.

Ci nu i-au putut îngădui Pătru Vodă, fečorul lui Ștefan Vodă. Simțind Pătru Vodă că umbla Roman Vodă să-l omoară cu vicleșug, i-au căutat deodată lui Pătru Vodă a da cale văru-său, lui Roman Vodă, și au pribegit la
1449 Unguri în anul 6957. După ce au pribegit Pătru Vodă în Țara 25

Unguriască de nevoia văru-său, lui Roman Vodă, n'au zăbăvit, ce curundă vreme, agiutorindu-l Ioan Huniadi, vestit pre atuncea otcărmuitoriu Țării Ungurești, au vinit cu oaste unguriască și au împinsu pe văru-său, Roman Vodă, den țară, după ce domnisă un an, și s'au așezat Pătru
 5 Vodă la domnia țării.

Iară Roman Vodă au năzuit la craiul leșăscu, Cazimiriu, fiindu-i văr primare.

Aicea am socotit să ne întoarcem puțin iar înapoi

După peirea lui craiu Vladislav la Varna, mare jele s'au făcut în
 10 toată crăiia leșască de peirea craiului lor; și înțelegând că Ungurii ș'au ales craiu pe Ladislav, fișorul lui Arbert Voiceh, č'au fostu craiu mai nainte de Vladislav, č'au perit la Varna, fiind Ladislav copil numai de 5 ani, strânsu-s'au și Leșii al doile an după peirea craiului lor; căci nu crezusă îndată pentru perirea craiului, viindu-le vești într'alt chip.
 15 Iară pe urmă înțelegând Leșii că Ungurii ș'au pus craiu, cum s'au pomenit mai sus, pre Ladislav, atuncea și Leșii s'au strânsu la cetate la

Ungurească, de nevoia văru-său, lui Roman Vodă, n'au făcut zăbavă, ci curândă vreme agiutorându-l Ioan Huniadi, vestit pe acele vremi ȋiitori și ocărmuitori Țării Ungurești, au venit cu oaste ungurească și au împins pe
 20 văru-său, Roman Vodă, din țară, după ce domnise un an, și s'au așăzat Pătru Vodă la domnia țării.

Iară Roman Vodă au năzuit la craiul leșesc, Cazimir, fiind văr primare craiului leșăsc.

Și aicea socotim să ne întoarcem puțin înapoi

După perirea lui Vladislav al treilea, crai leșăsc și unguresc, la Varna, cum s'au pomenit mai sus, mare jale s'au făcut în toată crăiia leșască de perirea
 25 craiului lor; și înțelegând că Ungurii ș'au ales craiu pe Ladislav, feșorul lui Albert Voiceh, ce fusese craiu unguresc | mai nainte de Vladislav, craiul leșesc, care au perit la Varna, fiind copil Ladislav de 5 ani, s'au strâns și Leșii
 30 la 23 a lui Aprilie pe calindariul lor, al doilea an după perirea lui craiu Vladislav. Căci nu crezuse îndată de perirea craiului, viindu-le vești într'alt chip, cum l-ar fi luat în robie Turcii. Unii zicea că iaste dus în Țarigrad, alții la Veneția, alții la alte locuri. Iară pe urmă înțelegând că Ungurii ș'au pus și craiu, cum s'au zis mai sus pe Ladislav, atuncea și Leșii s'au strâns la cetate la

77^v

1445 Siragi în anul dela Hristos 1445. Acolo au socotit; din svatul lui Zbigneu cardenalului, au ales craiu pre Cazimiru, al doile fiçorul lui Vladislav Iaghelo, craiul leşăscu, şi l-au coronit în Cracău în **.

Iară Roman Vodă, după ce au năzuit la Cazimir craiu şi arătându-i strâmbătatea despre văru-său, Pătru Vodă, i-au răspunsu, că, după ce să va pogorî în Țara Rusască, îi va da răspunsu. Iară, pogorîndu-să craiul spre Țara Rusască, şi la Liov eşit-au înaintea craiului muma lui Roman Vodă, mătuşea craiului, având cu sine 200 de Moldoveni, agiutoriu fiiu-său, lui Roman Vodă. Gătisă craiul câţava oaste într'ăgutor lui Roman Vodă, să margă asupra lui Pătru Vodă, ce, dacă au înţales

1445 Siragi, în anul dela Hristos 1445. Acolo au sfătuit din socoteala lui Zbigneu Cardinalului, ca să aleagă craiu pre Cazimir cneazul Litvei, fratele lui Vladislav craiul leşesc şi unguresc, perit la Varna, şi îndată au trimis soli la Litfa, să poftească pe Cazimir Cneazul la crăia leşască, la săimul la Petricov. Iară Cazimir au pornit pre solii leşeşti cu răspuns îndoit, zicând: că el însuș pentru jălea frăţine-său, lui Vladislav Craiului, nu poate să meargă la săimul dela Petricov. Ci au trimis solii săi pre Rafivil, pre Chertzgal şi pre Pață, în luna lui Septemvrie. Iară, neplăcând Leşilor răspunsul lui Cazimir, de iznoavă au trimis la Cazimir opt boiari de sfat, să-l aducă cu tot deadinsul la crăie pe Cazimir; şi, de n'ar priimi, sau ar mai lungi cu voroavele, să-i spue solii că-ş vor cerca alt craiu. Ci Cazimir tot sta îndoit, că şi boiarii Litfei nu era bucuroşi să-i lase Cazimir, căci l-au cunoscut om îndrăzneţ la lucrurile războaelor. Iar muma lui Cazimir îl sfătuia ca pre un feçor să asculte sfatul cel mai de folos; ci tot așa au răspuns Cazimir solilor leşăşti, să aştepte cu săimul dela Petricov, până să va mai sfătui cu boiarii Litfei. Strâns-au săim Cazimir Craiul, cneazul, la Vilna

1446 în Litfa în anii dela Hristos 1446, în luna lui Ghenarie. Acolo s'au strâns Litfa toată şi au răspuns Leşilor să mai aştepte cu alesul craiului nou; că, într'alt chip de vor vrea să facă Leşii, să vor scula cu toată puterea asupra lor. Ci au căutat Leşilor şi de nevoe a aştepta. Şi așa, pentru să scurtăm voroava, au ales pe Cazimir, al doilea feçor a lui Iaghello, craiul leşesc, coronit în Cracău.

Iară Roman Vodă, după ce au năzuit la craiul leşesc Cazimir şi arătând | strâmbătatea despre văru-său, Pătru Vodă, i-au răspuns, cum, după ce să va pogorî în Țara Rusască, îi va da răspunsul lui Roman Vodă. Şi așa, pogorîndu-se Cazimir Craiul spre părţile ruseşti şi la Liov, au eşit înaintea craiului muma lui Roman Vodă, mătuşa lui craiu, având cu sine 200 de Moldoveni, agiutoriu fiiu-său, lui Roman Vodă, asupra lui Pătru Vodă. Gătise craiul Cazimir câteva oşti întru agiutoriu lui Roman Vodă, să meargă asupra văru-său, lui Pătru Vodă, ci, după ce au înţeles

craiul că au murit Roman Vodă, otrăvit de văru-său, Pătru Vodă, s'au pogorît craiul la Cameniță; | era cu craiul voevoziile: Primislii, a Liovului, a Helmului și a Podoliei. Și viind craiul la Cameniță, îndată au trimis soli la Pătru Vodă să margă înaintea craiului, să facă giurământu — scriu cronicarii leșăști — și să-i dea pre Mihail Cneaz, fičorul lui Jicmontu, cneazul de Litva.

Iară Pătru Vodă, văzindu-să mântuit de nepriiatinul său, Roman Vodă, au răspunsu solilor crăești: pentru giurământu iaste gata aicea și înaintea lui craiu să margă nu s'au apărat, numai să nu fie chemat cu vreun vicleșug; iară, pre Mihailo să-l dea, nu i să cade pre cela ce au năzuit la dânsu, ca să nu-ș piarză credința, nice craiului socotește că nu-i va fi cu cinste; iară den țară îl va goni, precum au și făcut; peste puțină vreme l-au gonit Pătru Vodă den țară; care au mărșu la Tătar și multă pagubă au făcut Leșilor în Podolia.

15 Așjidirea la anul dela Hristos 1449, acel Mihailo, împreunându-să 1449 cu Tătara, au lovit în țara Sibirului și au luat Starodubol, Novogrodul și alte multe cetăți rusăști. Acestu Mihailo, fičorul lui Jicmontu,

că Roman Vodă au murit otrăvit de văru-său, Pătru Vodă, s'au pogorît craiul la Camenițe. Era cu craiul voevoziile: Primisliia, Liovului, a Helmului și a Podoliei. Și, viind craiul Cazimir la Cameniță, îndată au trimis solii săi la Pătru Vodă, pe Ozdrozov voevodul Țării Rusești și pe Conepolskii caștalanul Sandomirului și starostele de Premislea, să meargă singur Pătru Vodă înaintea craiului, să facă jurământ — scriu cronicarele [sic] leșăști — și să-i dea pre cneazul Mihail, fečorul lui Jicmont, cneazul de Litva.

25 Iar Pătru Vodă, văzându-se și mântuit de nepriiatenul său, Roman Vodă, au răspuns solilor leșești: cât pentru jurământ, iaste gata aicea și înaintea lui craiu să margă, nu s'au apărat; numai să nu fie chemat cu vreun vicleșug. Iar pre Mihail să-l dea, nu i să cade pre acel ce au năzuit la dânsul, ca să nu-și piarză credința, nici craiului socotește că nu-i va fi cu cinste; iar din țară îl va goni, precum au și făcut; peste puțină vreme l-au gonit pre Mihailo Pătru Vodă din țară, care au mers la Tătar, la hanul Crâmului, și mare pagubă au făcut Leșilor în Podolia.

Așjiderea, pre urmă, la anul 1449, cu aceiași Tătari, acel Mihailo împreunându-se, au lovit Țara Sibirului și au luat Starobudul, Novogrodul și alte multe cetăți rusești. Și aicea, de vreme că am pomenit de acel Mihailo, am socotit să înșămnmă pricina fugirii lui din Țara Leșască, spre aceste părți.

Acest Mihailo, fečorul lui Jicmont,

cneazului de Litva, după peirea lui craiu Vladislav la Varna, și el nedej-
duia că va apuca crăia leșască. Iară, după ce stătu Cazimiru craiu, el
au vinit la craiul și s'au rugat de cnezia tătâne-său, lui Jicmontu, la
Litva. Ce, văzind Mihailo că nimic nu isprăvește, cunoscând pe craiul
cu ură asupra sa, au fugit den Litva la Mazoviia, la socru-său, apoi
la Prusi, apoi la Smolensca și, neputându-să mistui, au vinit pen Țara
Unguriască în Moldova, la Pătru Vodă. 5

Cazimiru, craiul leșăscu, după acea solie, grăbindu-să să margă
în Litva pentru seimul Novogrodului, luând veste de Pătru Vodă că
vine la Hotin să facă gărământu sângur lui craiu Cazimiru, au trimis
craiul patru boiari de ai săi la Hotin, la Pătru Vodă, iară craiul au purces
la Litva, neașteptându vinirea solilor săi. Iară Pătru Vodă au gurat
înnainte solilor leșăști împreună cu boiarii săi, cum vor fi cu priință
lui craiu. 10

62^r Iară încă fiind craiul la Cameniță, să fie vinit sol dela hanul | Crâ-
mului la craiul, îndemnând pre craiul asupra lui Pătru Vodă. Iară cu
ce răspunsu îl va fi întorsu pre acel sol tătărăscu, nu scriu istoricii
leșești, numai înșămniază că pe taină l-au pornit. 15

78^v cneazului Litvei, după perirea lui Vladislav, craiul leșesc, la Varna, și
el nădăjduia că va apuca crăia leșască. Iară după ce au stăut Cazimir,
pe acea vreme, rugându-se craiului de cnezia tătâne-său la Litva, |
ci, văzând Mihailo că nimic nu isprăvește și cunoscând pe craiul cu
ură asupra lui, au fugit din Litva la Mazovia, la socru-său, tatăl muerii
sale, și de acolo la Prusi; ci și acolo văzând că nu va putea trăi, s'au dus
la Smolensca, și de acolo pen Țara Ungurească, au venit la Pătru Vodă,
în Moldova. 20 25

Cazimir, craiul leșesc, după acea solie, grăbindu-se să meargă în Litva,
pentru că să apropiia vremea săimului Nevrogrodului, luund veste de Pătru
Vodă că vine la Hotin să facă jurământ singur lui craiu, Cazimir Craiul au trimis
patru soli la Pătru Vodă, la Hotin, iar craiul, neașteptând venirea solilor
săi, au purces la Litva — scrie Cromver cartea XXII —. Iară Pătru Vodă au
jurat înnaintea solilor leșești împreună cu toți boiarii țării, cum vor fi cu
priință lui craiu. 30

Iară, încă fiind craiul la Cameniță, să fie venit sol dela hanul Crâmului, la
craiul Cazimir, îndemnând pe craiul asupra lui Pătru Vodă. Iar, cu ce răspuns
îl va fi întors craiul pre acel sol tătărăsc, nu scriu istoricii leșăști, numai însem-
nează zicând că pe taină l-au pornit. 35

Scrie letopisățul țării, că acest Pătru Vodă să fie dat cetatea Chilie Ungurilor; iară pentru ce au dat-o nu însămniază; nice cronicarii le-șăști nemic de ačasta nu scriu.

5 Bine încă nu aghunsu craiul în Litva, iară Tătarăi au întrat în Țara Leșască la Podoliia, de au ars-o și au prădat; ce la întorsu, zic, că i-au lovit la strâmtori Theodor Buceațchii staroste și au scos tot plianul.

În anul dela Hristos 1448, Ioan Huniad, otcârmuitoriul Țării Un- 1448 gurești, după ce au perit Vladislav craiu la Varna, au purces cu oști asupra Turcilor; ce, den vicleșugul lui Gheorghie Dispot, domnul sirbăscu, fiind încunghurat Huniia de Turci în câmpii Merulii, la marginea Bolgarilor, au pierdut Huniia războiul și au perit creștini optu 10 mii; și fugind Huniad, l-au prinsu Gheorghie Dispotul și au căutat lui Huniad a pune zălog la acel Gheorghie Dispot pe Vladislav, fiu-său cel mai mare, până i-au trimis prețul răscumpărării.

15 Iară Pătru Vodă, după ce au dat cetatea Chilie Ungurilor, cum scrie letopisățul țării noastre, au mai domnit un an și au murit; iară câți ani au domnit peste tot nu scrie.

Acest Pătru Vodă să fie dat Chilia cetatea Ungurilor, scrie letopisețul moldovenesc, iară cronicarii leșești de ačasta nimic nu însemnează, pentru ce să 20 fie dat Pătru Vodă acea cetate Ungurilor, așa departe de ei fiind.

Iară Cazimir, craiul leșesc, bine n'au sosit în Litva, iar Tătarăi au întrat la Podoliia de au ars și au prădat; ci la întors, la strâmtori, i-au lovit Theodor Buțaschi, starostea Podoliei, și au scos mulți robi.

În anii dela Hristos 1448, Ioann Huniad, ocârmuitoriul Țării Ungurești, 1448 după ce au pierdut războiul la Varna, unde au perit Vladislav, cum s'au pomenit, de iznoavă într'această an au purces cu oști asupra Turcilor; ci, din vicleșugul lui Gheorghie, despotul sârbesc, fiind încungiurată Huniad de Sultan Murat, împăratul turcesc, în câmpii Merulii, la marginile Bolgarilor, au pierdut Huniad războiul, perind 8000 de creștini; și fugând Huniad, l-au prins 25 Gheorghie Despotul și au căutat lui Huniia a pune zălog la Gheorghie Despotul pre Vladislav, fiul său cel mai mare, până au trimis prețul său de răscumpărare. |

Iară Pătru Vodă, după ce au dat cetatea Chilie Ungurilor, cum scriu 79r une letopisețe moldovenești, au domnit un an, iară peste tot cât au domnit nu scriu, au murit. 35

7: În anul dela zădirea lumii 6958 C.

După moartea lui Pătru Vodă, au stăut domnu un Ștefan Vodă și au domnit un an, precum scriu une letopisăță a noastre, și au murit. Apoi au domnit Ciubăr Vodă doaă luni. Scriu dentr'un letopisăț lătesc să fie adaos aceste domnii, ce eu în letopisățele leșăști nu aflu; ce cum le-au fostu scurtă domniia, așa li-i scurtă și pome-nirea lor. 5

Iară după acei domni, s'au rădicat domnu Bogdan Vodă, făcându-să fičor lui Alexandru Vodă celui Bun; ce, precum scrie Stricovschii în cartea istorii sale XL, zač. II, n'au fostu fičor cu cununie lui Alexandru Vodă. Acestu Bogdan Vodă s'au lovit cu Alexandru Vodă la 627 Tămășeni, mai sus de Roman, și după multă nevointă | au biruit Bogdan Vodă pre Alexandru Vodă. Într'acel războiu au perit Onciul Logofăt și Coste și Andronic și alții mulți și au apucat Bogdan Vodă domniia țării. 10

După moartea lui Pătru Vodă, au stăut domn un Ștefan Vodă și au domnit un an, precum scriu letopisețele moldovenești, și au murit. Iară după acel Ștefan Vodă, să fie domnit unul, anume Ciubăr Vodă, 2 luni. Scriu dintr'un letopiseț letinesc să fie adaos aceste doao domnii, ci eu nicăiri n'am dat în letopisețele leșăști; ci, cum le-au fost scurtată domniia, așa le-i scurtă și pome-nirea de dănșii. 15 20

1462 În anul dela Hristos 1462, semne de mirat s'au făcut, văzându-se pe ceriu după apusul soarelui cruce cu sabie zmultă între răsărit și între apus.

Domniia lui Bogdan Vodă'ce să numiia fečor lui Alixandru Vodă.

CAP XXII

Iară, după moartea lui Pătru Vodă și acelor doi domnișori Ștefan și Ciubăr, au stăut la domniia țării Bogdan Vodă, făcându-se fečor lui Alixandru Vodă celui Bătrân; ci precum scrie Stricovschii la cartea istoriei sale XL, začalo II, n'au fost fečor cu cununie lui Alixandru Vodă acest Bogdan. Iară acest Bogdan Vodă s'au lovit cu Alixandru Vodă, Aprilie 22 АНН, la Tămășeni, aproape de orașul Romanul, și după multă nevointă, au biruit Bogdan Vodă pe Alixandru Vodă. Și într'acest război au perit și Onciul Logofătul și Costea și Andronic și alții mulți și au apucat Bogdan Vodă scaunul țării. 25 30

3: un Ciubăr... C. 5-6: voroava C.

Iară Alexandru Vodă au fugit în Țara Leșască și au cerșut agiutor dela craiul leșăscu; și au trimis craiul pre Ioan Siniavschii cu Țara Ruscă și cu Podoliia și au împinsu pre Bogdan Vodă și au apucat Hotinul și Niamțul și Sučava și s'au așezat Alexandru Vodă la scaun.

Iară Bogdan Vodă fără zăbavă, înțelegând că s'au întorsu Siniavschii în Țara Leșască, adunând oameni de pe unde au putut, și cu multă nevoie au scos pre Alexandru Vodă den domnie și den țară și au apucat domniia Bogdan Vodă.

Mers-au Alexandru Vodă iară la craiul leșăscu de s'au jeluit; și stând craiul multă vreme la svat la ce cale ari putea pune țara, aflându-să atâtea amestecături într'însa, o samă de svetnici zicea: de iaste voia lui craiu să ia toată Țara Moldovei supt stăpâniia sa, să scoată domnii dentr'însa și să facă ținuturi, să pue oamenii săi gudeț, iară lui Alexandru Vodă să-i dea vreun olat în Țara Leșască, să-i fie pentru traiul său. Iară altor svetnici s'au părut acest sfat foarte cu greu și primejdios între un nărod nesuferitoriu de stăpâni streini; și cătră acestea,

Iară Alexandru Vodă au fugit în Țara Leșască și au poftit agiutoriu dela craiul; și au trimis craiul pre Ioan Sinevschie cu Țara Rusească și cu Podoliia și au împins pe Bogdan Vodă și au apucat Hotinul, Neamțul și Sučava și s'au așezat Alixandru Vodă la scaun. Eu nu aflu să fie fost Bogdan Vodă, feșor lui Alixandru Vodă, ci celui bătrân Alexandru Vodă, însă nu cu cununie, precum scriu cronicarii | leșești, să iai aminte pre urmă.

Iară Bogdan Vodă fără zăbavă, auzind că s'au întors Ioan Sinevschii în Țara Leșască, adunând oameni de pretutinderea și după multă nevoie, au scos pre Alixandru Vodă den domnie și din țară și au apucat domniia Bogdan Vodă.

Ci Alexandru Vodă, după ce s'au întors în Țara Leșască, de iznoavă au făcut jalbă la craiul Cazimir. Stătut-au craiul de aceasta multă vreme la sfat la ce cale ar pune țara, aflându-se atâtea amestecături într'însa. O seamă de sfetnici sfătuia de zicea: de iaste voia lui craiu să ia toată țara Moldovei supt stăpânirea sa, să scoată domnii dintr'însa și să o facă ținuturi, să pue gudețele sale pentr'însele, iar lui Alixandru Vodă să-i dea în Țara Leșască vreun olat pentru traiul său. Părutu-s'au altor sfetnici aceasta foarte cu greu lucru și primejdios într'un norod nesuferitor de stăpânii striini; și cătră aceasta,

pentru legea și pentru megieșie aproape cu Turcii, carii să lășișă până în Dunăre, cu greu să socotiia lucrurile. Și zicea că mai bine iaste să se apere de după păretele altora, decât de după al său, de un vrăjmaș ca Turcul. Mai sănătos svat au aflat cestu de pe urmă, ca, cu putere streină și primejdie streină, mai lesne-i a să mântui de vrăjmași.

5

63r Și îndată pe boiarii moldoveni, ce era cu Alexandru Vodă în Țara Leșască aliasără pe Ozdrovoz, cu Conețpolschii, să ducă pe Alexandru Vodă în scaunul țării, carii au scos voevoziia rusască și avea și Moldoveni gloate mari. Și, dacă intrară în Moldova trei oști mari: Moldovenii cu domnu-său un polc, cu Podolenii era Bučațchii, iară cu altă oaste era Conețpolschii, trecut-au | Nistrul pre la cetatea Hotinului, că era cetatea pre mâna oamenilor lui Alexandru Vodă.

10

Bogdan Vodă era atunce la Lipovățu. Iar Leșii, înțelegând de Bogdan Vodă aproape, au trecut Prutul să-i dea războiu; ce Bogdan Vodă, socotind că nu le va putea sta împotrivă, s'au tras la locuri strâmte, pentru să înșele pre Leși, și zăbăvind, să-i flămânzască. Așea i-au purtat den loc în loc până la apa Bârladului; iar el tot ținea pădurile și trimitea cu înșălăciune, că i-i voia să să plece lui craiu și, până va vini Alexandru

15

pentru megiașii aproape cu Turcii, carii acum luase supt stăpânirea lor Bolgariia și țărniurile Dunării, cu greu să socotiia lucrurile, și zicea că mai bine iaste să se apere de după păretele altora, decât de după al său. Mai sănătos sfat au aflat ceste de pre urmă; ca cu putere striină și cu primejdie striină, mai bine iaste a să apăra și a să mântui de un vrăjmaș ca Turcul.

20

Și așa pe o seamă de boiari moldoveni, ce să afla pe acea vreme în Țara Leșască cu Alixandru Vodă, alesără pe Ozdrovoz, Conețpolschii, să ducă de iznoavă pre Alixandru Vodă în scaunul țării, carii au scos voevozie rusească și au avut și din Moldoveni gloate mari. Și deaca au intrat în Moldova trei oști mari: Moldovenii cu domn nou Alixandru Vodă un polcu, cu Podolenii era Bučațschii, iar pe altă oaste era Conețpolschii, care oaste au trecut Nistrul la Hotin supt cetate, că era cetatea pre mâinile oamenilor lui Alixandru Vodă.

25

30

80r Iară Bogdan Vodă era atunce la Lipovăț. Leșii, deaca au înțeles de el, au vrut să treacă Prutul, să-i dea războiu, ci Bogdan Vodă, socotindu-se că nu le va putea sta împotrivă, s'au dus la strimtori, pentru să tragă pre Leși la strimtori, și zăbovind, să-i flămânzească. Așa i-au purtat din loc în loc până la apa Bârladului, iar el tot ținea pădurile și trimitea cu înșălăciune | cumu-i e voia să se plece lui craiu, și până va veni Alixandru

35

Vodă la vârstă, că era atunce de 15 ani, să ție Bogdan Vodă scaonul țării, făgăduindu-să, precum mărturisește Dlușoș, istoricul leșesc, și Mehovie, 70.000 galbeni de aur turcești, iară, cum scrie Vapouschii 7000 de galbeni turcești să dea craiului pre an, și alte daruri multe făgăduia, numai să-l apere craiul de Turci.

Crezind Leșii aceste cuvinte a lui Bogdan Vodă, au lăsat să fie pe îngăduința lui și s'au întorsu Leșii cu oștile spre țara lor. Iară Bogdan Vodă să ascuțuia să-i poată vâna undeva. Ce simțind Leșii den oamenii lui Alexandru Vodă, că le zicea să nu să încriază lui Bogdan Vodă, ce să să păzască. Ce Leșii, fiindu mai mult cuprinși de înșălăcunea lui Bogdan Vodă, cum să să păzască, că era și simeți Leșii, până au fugit și un diiac a lui Bogdan Vodă la oastea leșască, de le-au spus să să păzască.

Atunce boiarii lui Alexandru Vodă sfătuia să încungure pădurea să scape de meștersugul lui Bogdan Vodă, că în pădure supusesă Bogdan Vodă oaste. Ce Leșii n'au ascultat, ce au intrat pen pădure să triacă și ș'au trimis carăle înaintea cu pârcălabul de Hotin și cu dânsul toți Moldovenii și Podolenii.

Deci, cându era la mijlocul pădurii, făcut-au năvală oastea lui Bogdan Vodă la carăle Leșilor; și apărându-să Leșii și Moldovenii ce era cu carăle,

Vodă mai la vârstă, că era atunce de 15 ani, să ție Bogdan Vodă scaunul țării, făgăduindu-se, precum mărturisește Dlușoș, istoricul leșesc, și Mihovie, 70.000 ughi turcești, iară cum scrie Vapomschie 7000 ughi turcești să dea craiului pre an, și alte daruri multe făgăduia, numai craiul să-l apere de Turci.

Crezând Leșii aceste cuvinte a lui Bogdan Vodă, au lăsat să fie pe îngăduința lui și s'au întors oștile spre țara lor. Iar Bogdan Vodă să ascuțuia să-i poată vâna undeva. Ci, simțind Leșii din oamenii lui Alixandru Vodă — că le zisese să nu să încreze Leșii lui Bogdan Vodă, ci să să păzească — ci Leșii fiind mai mult cuprinși de înșelăciunea lui Bogdan Vodă, până ce au fugit un diiac a lui Bogdan Vodă la oastea leșască, de le-au spus.

Atuncea boiarii lui Alixandru Vodă sfătuia să încungere pădurea, să hălăduiască de meștersugul lui Bogdan Vodă, că în pădure supusesă Bogdan Vodă oaste. Ci Leșii, fiind dârji, n'au vrut să asculte, ci au intrat să treacă pren pădure și ș'au trimis înaintea carăle cu pârcălabul de Hotin, și cu dânsul toți Moldovenii și Podolenii.

Deci, când era la mijlocul pădurii, au făcut năvală oastea lui Bogdan Vodă la carăle Leșilor; ci, apărându-se Leșii,

13: să sfătuia C. 15: în pădure C.

abia au scăpat cu multă pagubă și perire. Iară, când vru să între și ceialaltă oaste leșască, atunce s'au ivit și Bogdan Vodă cu toată oastea, cu multe stiaguri și bućume, și fără călărime, pedestrime multă.

63^v Văzind așea Leși, s'au | tocmnit de războiu și au băgat în mijloc pe Alexandru Vodă; și s'au bătut de mainte de apusul soarelui, până 5
ce au înnoptat, perind de îmbe părțile, până s'au înglotit pedestrimea, care au făcut la strâmtori multă moarte în Leși, tăind cu coasăle vinele cailor. Unde și hatmanii Leșilor, vrând să îmbărbătează pe ai săi, ș'au pus și ei capetele, ales Pătru Ozdrovoz și Neculaiu Porava și Mihail Bućățchii. Și era izbânda la Bogdan Vodă, de nu ar fi dat aģutoriu Mol- 10
dovenii lui Alexandru Vodă, carii trecusă peste pădure cu Podolenii, ce-i trimisesă cu carăle. Aciia s'au întorsu de au îmbărbătat pe cei pietori și au înfrântu pe oastea lui Bogdan Vodă de au dat dos și au împlut pădurea. Și au rămas izbânda la Leși. Mulți Leși au perit într'acel războiu: Nievoerschie, Bienscovschii, Davidovschii și alții mulți ca aceștea. 15

Iară Alexandru Vodă, cunoscând că nu să va așeza la domnie, că pe vrăjmașul său, Bogdan Vodă, măcar că-l înfrânsese atunce, iară niceo pagubă

abia au scăpat cu multă pagubă și perire. Deci vrând și ceia oaste leșască să între, atunce s'au ivit Bogdan Vodă cu toată oastea, cu multe steaguri și bućume și fără călărime, pedestrime multă. 20

Văzând acăsta Leși, s'au tocmnit de război și au băgat în mijloc pre Alixandru Vodă; și s'au întâmplat acest război a șasea zi după ce făcuse pace la Crasna; și s'au bătut mai înaintea de apusul soarelui până ce au înnoptat, perind de amândoa părțile, până s'au înglotit pedestrimea, care au făcut la strâmtori multă moarte în Leși, tăindu-i cu coasele vinele cailor. Unde și hatmanii Le- 25
șilor vrea să îmbărbăteze pre ai săi, ș'au pus și ei capetele ales: Pătru Osdroviș și Nicolai Porava și Mihail Bućățchii. Și era izbânda la Bogdan Vodă, de nu ar fi dat aģutoriu Moldovenii lui Alixandru Vodă, carii trecuse pădurea cu Podolenii ce-i trimisesese cu carăle. Aceia s'au întors înapoi de au dat inimă celor peritori | și au înfrânt pre oastea lui Bogdan Vodă și au dat dosul a fugi și 30
au umplut pădurile. Și așa, cu vitejiia Moldovenilor, au rămas izbânda la Leși, cei ce pierduse războiul. Mulți Leși au perit în războiul acela: Nievoerschie, Biesovschie, Davidovschii și alții mulți ca aceștea.

Iară Alixandru Vodă, cunoscând că nu să va putea așeza la domnie, că pre vrăjmașul său, Bogdan Vodă, măcar că-l înfrânsese într'acea dată, iară nicio pagubă 35

11: peste Dunăre C. 12—13: pietori A. 32: aleși B și B¹.

nu-i făcuse. Că Bogdan Vodă și cu oamenii săi, cumu-ș era deprinși a ținea pădurile, de să și rășchirasă, îndată s'au strânsu și s'au bulucit să lovească pre Leși, știindu-i slăbiți de tot. Ce, înțelegând Leșii împreună cu Alexandru Vodă, temându-să să nu-i lovească fără veste, n'au mai așteptat, ce s'au bulucit cu Alexandru Vodă și s'au tras de grabă spre Țara Leșască. Însă nu
 5 au lăsat Leșii trupurile hatmanilor săi, ce pe Pătru Ozdrovoz ducându-l la Liov, l-au îngropat acolo; și acolo în Liov, frate-său, episcopul Liovului, de jelea frăține-său, după ce l-au îngropat, au murit și el.

Scrie Cromver la cartea sa XXII, că, după această bătae a Leșilor cu
 10 Bogdan Vodă, înțelegând Tătarăi de perirea Leșilor în Moldova, curund au intrat în Podolia de au prădat și Țara Rusască, până la Grodec, mai sus de Liov, și până în marginea Țării Bălzii.

Scrie Cromver că, după ce au sosit Alexandru Vodă în Țara Leșască, au mărșu la craiul împreună cu mumă-sa, doamna Mariia,
 15 la Sambor, că acolo vinisă craiul de după săimul den Litva. Rugatu-s'au craiului de ajutoriu fiu-său, lui Alexandru Vodă, să-i dea împotriva

nu-i făcuse, că Bogdan Vodă cu oamenii săi, cumu-ș era învățați a ține pădurile, măcar că să rășchirase din război prin păduri, n'au pierdut nădejdea, ci de iznoavă s'au strâns și s'au tăbărit să lovească pre Leși că-i știa
 20 slăbiți de tot. De aceasta înțelegând Leșii împreună cu Alixandru Vodă, văzându-se slăbiți de tot ajutoriul, măcar că deodată înfrânsese pe Bogdan Vodă, iară al doilea rând nu era nădejde, știind că lui Bogdan Vodă puțină pagubă în oaste îi făcuse, iară din oastea leșască mulți perise. Văzând că nu le slujăste norocul, nu s'au apucat de scaun, nici au așteptat al doilea război, temându-se
 25 să nu-i lovească fără veste Bogdan Vodă, cu oaste tocmită și să nu petreacă mai rău decât întâi; bulucindu-se cu Alixandru Vodă cu toții s'au tras de grabă spre Țara Leșască. Însă Leșii n'au lăsat trupurile hatmanilor săi, ci pe Pătru Ozdroviș ducându-l la Liov, l-au îngropat în Liov. Frate-său, arhiepiscopul Liovului, de jalea frăține-său, după astrucarea frăține-său, au murit.
 30 Era pe acea vreme acel episcop vestit om pentru învățătura.

Scrie Cromver la cartea sa XXII, că după acea bătae a Leșilor de Bogdan Vodă, curândă vreme, înțelegând Tătarăi de perirea Leșilor în Moldova, au intrat în Podolia de au prădat și Țara Rusească, până la un târgșor, anume Grodec, mai sus de Liov și până la marginile Țării Belzii.

După ce au sosit Alixandru Vodă în Țara Leșască — scrie Cromver — de
 35 iznoavă împreună cu mumă-sa, doamna Mariia, s'au dus la Cazimir Craiul, pre carele l-au aflat la Simbor, venit dela săimul Litfei, rugându-se craiului de ajutoriu fečorului său, lui Alixandru Vodă, împotriva

64^r lui Bogdan Vodă. Ce, pentru să să mântuiască | craiul de acea doamnă, au răspunsu că la săimul viitoriu a socoti.

Iară Bogdan Vodă, văzindu-să curățit de Alexandru Vodă, s'au așezat în domnie. Și după doi ani a domniei sale — scrie cronicariul leșăscu — că unul de ciia ce era cu Alexandru Vodă, anume Pătru, fečor nu cu cununie 5
lui Alexandru Vodă celui Bătrân, văzindu că craiul leșăscu gătează oaste, îndemnat de Alexandru Vodă, asupra lui Bogdan Vodă, întrat-au în țară acel Pătru fără veste și aflând pe Bogdan Vodă bat, l-au omorît. Și cu vicleșug despre Alexandru Vodă, au apucat scaonul țării și au pus gând cum ari putea să omoară și pe Alexandru Vodă. Așa scrie Cromver istoricul. Iară 10
letopisățul nostru scrie că, după ce au domnit Bogdan Vodă 2 ani, au venit fără veste Pătru Vodă Aron și au aflat pre Bogdan Vodă la sat, la Răuseni, den ȝos de Sučava, și l-au lovit vineri, în răvărsatul zorilor, Octomvrie 16; și acolo i-au tăiat capul lui Bogdan Vodă și au stăut domnu Pătru 1455
Vodă Aron în anii dela Hristos 1455, iară dela zidirea lumii 6963. 15

lui Bogdan Vodă. Ci craiul, pentru să se mântuiască acea dată de acea doamnă Mariia, au dat răspunsul, cum la săimul viitor va socoti craiul. |

81^r Iară Bogdan Vodă, văzindu-se curățit de vrăjmașii săi, s'au așăzat la scaun. Și după doi ani ai domniei sale — scrie cronicariul leșăsc — precum unul din cei ce era cu Alexandru Vodă, anume Pătru, fečor după gard a lui Alexandru 20
Vodă Bătrânul, văzând că craiul leșesc Cazimir gătează oști asupra lui Bogdan Vodă, fiind îndemnat și de Alexandru Vodă, întrat-au acel Pătru, fără veste, făcându-se fečor de domn, precum s'au zis mai sus, au aflat pe Bogdan Vodă bat și l-au omorît. Și cu vicleșug despre Alixandru Vodă au apucat scaunul țării, și îndată acest Pătru Vodă au pus gând cum ar putea cu vicleșug să omoară pre Alixandru Vodă. 25

Acastă poveste scrie și Cromver, cronicariul leșesc. Iară letopisețul moldovenesc scrie, precum că, după ce au domnit Bogdan Vodă doi ani, au venit fără veste Pătru Vodă, ce l-au poreclit Aron Vodă, și au aflat pe Bogdan Vodă la sat la Răuseni din ȝos, și l-au lovit vineri Octomvrie 16 zile, în vărsatul 30
zorilor și acolo i-au tăiat capul lui Bogdan Vodă. Apoi au stăut la domnie 1451
Pătru Vodă Aron, fiind anii dela Hristos 1451, iară dela facerea lumii 6959.

15: corectat cu cerneală mai nouă din 1451; 1451 C. 20: a lui apoi Alexandru.... B și B¹.

Pentru acest capitol a utilizat izvoarele: Gr. Ureche și Simion Dascălul, *o. c.*, pp. 21—23—27; Bonfinius, 337, 338, 339, 341, 342 și Cromer, *l. c.*, p. 337, 338, 339, 340 și Strjkowski, *Carte 20 zac.* 21, p. 584.

Domniia lui Pătru Vodă Aron

CAP XIX

Alexandru Vodă, văzindu-să amăgit de Pătru Vodă Aron, ce să
făcea fiilor lui Alexandru Vodă, scrie Cromver în carte XXII, că iar
5 să fie luat așutor dela craiul leșăscu asupra lui Pătru Vodă și l-au așezat
în domniia țării. Iară letopisățul țării noastre scrie că au vinit Alexandru
Vodă, tatăl lui Bogdan Vodă, cu oaste asupra lui Pătru Vodă Aron și au
avut războiul la Movile; ce nenărocirea lui Alexandru Vodă, nice aicea nu
i-au slujit să izbândiască, că au biruit Pătru Vodă pre Alexandru Vodă,
10 și văzindu că au pierdut războiul, au fugit Alexandru Vodă la Cetatea
Albă, și acolo ș'au sfârșit viața; iară Pătru Vodă au domnit 2 ani.

*Domniia lui Pătru Vodă Aron care s'au întâmplat în anii dela Hristos 1451 1451
iară dela Adam 6963*

CAP XXIII

15 Alexandru Vodă, văzându-se amăgit de Pătru Vodă, carele să făcuse feșor
lui Alexandru Vodă celui Bătrân—scrie Cromver la cartea XXII—de iznoavă
s'au rugat lui craiu Cazimir de i-au dat ajutoriu asupra lui Pătru Vodă, ce scriu
letopiseștele moldovenști că l-au poreclit Aron, și scriu cum că de iznoavă
20 oștile leșăști să fie așăzat iar pe Alixandru Vodă la scaunul țării. Iară de răz-
boiul lui Alixandru Vodă cu Pătru Vodă Aron nu scriu fără numai cât am
pomenit mai sus, iară alte letopiseștele moldovenști scriu, că au venit Alixandru
Vodă, tatăl lui Bogdan Vodă, cu oaste asupra lui Pătru Vodă Aron și | au
avut război la Movilă; ci nenorocirea lui Alixandru Vodă, nici aicea nu i-au
slujit să izbândească, că au biruit Pătru Vodă pe Alixandru Vodă. Iară Ali-
25 xandru Vodă, văzând că au pierdut războiul, au fugit la Cetatea Albă și acolo
ș'au sfârșit și viața; iară Pătru Vodă au domnit doi ani.

11: și viața C.

64^v Numai, mă mir de acestu Alexandru Vodă, că-l mărturisăscu letopisățile că au fostu tată lui Bogdan Vodă. Nu știu de unde au luat
 ačasta, că cronicarii leșăști mărturisăscu că Bogdan Vodă să nu fie
 5 fostu cu cununie fičor lui Alexandru Vodă celui Bătrân care de câțva
 ani murisă. | Iară acest Alexandru Vodă, care au avut bătae cu Bogdan
 Vodă, nu i-au fost tată, că Alexandru Vodă au fostu fičor lui Iliaș Vodă,
 și era de 15 ani de vârstă, când s'au bătut cu Bogdan Vodă și-l aducea
 Leșii să-l pue domn în scaonul țării, și Bogdan Vodă era în vârstă.
 Ce nu poču adevveri de acest Alexandru Vodă, tată lui Bogdan Vodă,
 că nu-l mărturisăscu scriitorii moldovenești, de unde au vinit acest 10
 Alexandru Vodă, de s'au bătut cu Pătru Vodă Aron; că alt Alexandru
 Vodă pre aceli vremi nu să află scris în cronicile leșăști, fără de Alexandru
 Vodă, fičorul lui Iliaș Vodă, ce au luat ajutoriu dela Cazimir, craiul
 leșășcu, ce-i era văr primare, și, după ce l-au scos Pătru Vodă den țară,
 iar în Țara Leșască au năzuit. 15

Iară pentru moartea lui Alexandru Vodă, scrie Dlușoș Liah, că
 l-au otrăvit Pătru Vodă, care au stătut domn țării; și iaste de crezut că
 nu la Cetatea Albă au murit Alexandru Vodă, ce în Țara Leșască, otrăvit

Numai mult mă mir de acest Alixandru Vodă, că-l marturisesc alte letopi-
 sețe că au fost tată lui Bogdan Vodă. Nu știu de unde au luat ačasta, că croni- 20
 carii leșăști mărturisesc că Bogdan Vodă n'au fost cu cununie fečor lui Ale-
 xandru Vodă celui Bătrân, care de câțva ani murise. Iară acest Alixandru
 Vodă, care au avut bătae cu Bogdan Vodă nu i-au fost tată, că Alixandru Vodă
 au fost fečor lui Iliaș Vodă și era de 15 ani de vârstă, când s'au bătut cu Bog-
 dan Vodă, și-l aducea Leșii să-l pue domn în scaunul țării, și Bogdan Vodă 25
 era de vârstă. Ci nu poci adevveri de acest Alixandru Vodă, tatăl lui Bogdan
 Vodă, că nu-l mărturisesc scriitorii letopisețelor moldovenești, de unde au venit
 acest Alexandru Vodă, de s'au bătut cu Pătru Vodă Aron; că alt Alixandru
 Vodă pe acea vreme nu să află în cronicile leșești scris, fără de acest Alixandru
 Vodă, fečor lui Iliaș Vodă, ce au luat ajutoriu dela craiul Cazimir asupra lui 30
 Bogdan Vodă, și, după ce l-au scos Pătru Vodă Aron din scaunul țării pre
 acest Alixandru Vodă, fečor lui Iliaș Vodă, iară în Țara Leșască au năzuit.

Iară pentru moartea lui Alixandru Vodă, scrie un Dlușoș Leah, că l-au
 otrăvit Pătru Vodă, care au stătut domn țării. Iată aicea, nu la Cetatea Albă
 au murit Alixandru Vodă, ci în Țara Leșască otrăvit 35

5: au murit C. 33: iară după B și B¹.

de Pătru Vodă; că, de unde avea nădejde, acolo au năzuit la nevoia sa Alexandru Vodă.

Pătru Vodă în câteva rânduri, au trimis soli la craiul leșăscu, Cazi-
miriu, să-l priimască supt apărarea crăii sale, gîrîndu-i că va fi cu
5 priință crăiei, ce deodată, nu l-au priimit. Iară Cromver cronicariul,
în cartea sa XXV scrie că au cetit în Cracău, în cămara crăiască, așe-
zămînturile Moldovei, scrisă cu slovă sirbască, că în anul dela zidirea
lumii, după cum numără beserica Răsăritului, 6963, Pătru Vodă, domnul 1455
Moldovei, au făcut gîrămîntu craiului pen nevoința lui Ozdrovoz,
10 voevodul Țării Rusăști, și a toți boiarii svetnici, în care să făgăduiasse
Pătru Vodă să dea așutoriu craiului leșăscu, pre obiceiul vechiu a dom-
nilor trecuți de mai 'ntâi de dînsu, la oștile crăești. Iară maicii sale,
Mariei, lasă-i târgul Siretiului, cu ocolul lui, până când va face craiul
între dînșii altu așezămîntu.

15 Aicea să vede că au fost Pătru Vodă și Alexandru Vodă fiçori lui
Iliiaș Vodă, pe carele, cum scrie Dlușoș, l-au otrăvit Pătru Vodă | acesta; 65r
și zice că acestu Pătru Vodă au fostu fiçor lui Iliiaș Vodă, frate cu Ale-
xandru Vodă, pre care l-au otrăvit frate-său, Pătru Vodă. Că și pre

20 de Pătru Vodă; și iaste de crezut că, de unde avea nădejde de domnie,
acolo au tras la nevoia sa Alixandru Vodă, nu la Cetatea Albă.

După aceia, în câteva rânduri au trimis Pătru Vodă soli la craiul leșesc,
Cazimir, să-l priimească supt apărarea crăiască, giurîndu-i că va fi craiului cu
priință, ci nu l-au priimit craiul deodată. Iară Cromver, cronicariul leșesc, la
cartea XXV scrie că au citit în Cracău, în cămara crăiască, așezămînturile
25 Moldovei, scrise cu slovă sârbească, că la anul dela zidirea lumii, cum numără
biserica Răsăritului 6963, iară dela Hristos 1455, Pătru Vodă, domnul Moldovei, 1455
au făcut gîrămînt craiului prin nevoința lui Odrivoz, voevodul Țării Ru-
săști, și toți boiarii sfetnici, în care să făgăduiasse | Pătru Vodă să dea așutoriu 82r
craiului și crăiei leșești pre obiceiul vechiu a domnilor mai nainte trecuți
30 de dînsul, la oștile crăești; iară maicii sale Mariei, lasă târgul Siretului, cu oco-
lul lui, până când va face craiul între ei alt așezămînt.

Aicea vede-să că au fost Pătru Vodă și Alixandru Vodă, feçori lui Iliiaș
Vodă, pre carele, cum scrie Dlușoș, l-au otrăvit Pătru Vodă acesta; și scrie de
zice că acest Pătru Vodă au fost feçor lui Iliiaș Vodă, frate cu Alixandru Vodă,
35 pre carele l-au otrăvit frate-său, Pătru Vodă. Că și pre

doamna Mariia o face cronicariul mumă lui Pătru Vodă, și zice: și acest Pătru Vodă, den svatul boiarilor săi, într'aceș an, au trimis solii săi la sultan Mehmet, împăratul turcesc, de au legat bir pre an galbeni 2000, răspunzind Leșii, că nu pot da agiutoriu domnilor den Moldova, fiind învăluți cu oști asupra Prusilor.

5

Într'aceș an, au murit și Ioan Huniad, vestitul cârmuitoriu Țării Ungurești; iară la al doile an, au murit și Vladislav, craiul unguresc, în vremea nunții sale, în oraș în Praga.

1453 Iară în anul 1453, sultan Mehmet, împăratul turcesc, au luat Țari-gradul, cu mare jele și grijă a toată creștinătatea, cinzeci de zile bă-
tându-l, și luarea lui mai mult zic, că s'au luat den vicleșugul unui
Grec, anume Ghierluc, care au arătat locul, pre unde era mai slabă
cetatea; iară pre urmă nu-l lășă Dumnezeu pre acel Grec fără de pe-
diapsă, că au poroncit sultan Mehmet de l-au muncit, până au murit.
Perit-au la poarta cetății și împăratul grecesc, Paleolog, în războiu.

10

15

Sadahmat, hanul de peste Volga, fugind cu 9 fićori ai săi și cu o samă de mărzaci și ispravnici mai de frunte ai săi, au năzuit la Litva ca la niște priiatini ai săi. Ce s'au amăgit că l-au prinsu boiarii Litvei,

doamna Mariia o face cronicariul mumă lui Pătru Vodă, și zice: și acest Pătru Vodă din sfatul boiarilor săi, într'acelaș an au trimis soli la sultan Mehmet, împăratul turcesc de au legat bir pre an 2000 ughi, răspunzând Leșii că nu pot da agiutoriu domnilor din Moldova, fiind învăluți cu oștile asupra Prusilor.

20

Într'aceș an, au murit și acel vestit ocârmuitoriu Țării Ungurești, Ioann Huniad; iară al doilea an, au murit și Vladislav, domnul unguresc, pe vremea nunții sale în oraș în Praga.

25

1453 În anul dela Hristos 1453, sultan Mehmet, împăratul turcesc, fećorul lui sultan Murat, au luat Țari-gradul, cu mare jale și grije a toată creștinătatea, 50 de zile bătându-l și luarea lui mai mult s'au prălejit din vicleșugul unui Grec, anume Gherlucu — uită-te ce neam sânt Grecii — de au arătat locul mai slab și au dobândit cetatea; iară pe urmă nu l-au lăsat Dumnezeu fără pedeapsă că au poruncit Sultan Mehmet de au muncit pre acel Grec, până l-au omorît. Perit-au la poarta cetății Paleolog, împăratul grecesc, stând tare la război.

30

Sadahmat, hanul de peste Volga, fugind cu 9 fećori ai săi și cu o seamă de mărzaci și ispravnici mai de frunte ai săi, au năzuit la Litva ca la niște priiateni ai săi. Ci s'au amăgit, că l-au prins boiarii Litfei,

35

prepuind pre dânsul, să nu fie vinit pentru răsipa Litvei; și vrând să fugă den Litva, l-au agiunsu Litvenii pre acel han după Chiev și l-au prinsu, puindu-l la închisoare în cetatea Romna, și acolo au fost închis până la moartea lui.

- 5 Sidor, mitropolitul Chievului, care s'au tâmplat și la săborul dela Florenția, pe care îl făcuse cardinal Papa Eughenie dela Râm, strâns-au multă șliahtă rusască și oaste, de au mârșu într'agiutoriu împăratului grecesc la Țarigrad, unde mare vitejie au arătat. Ce, precum s'au scris mai sus, că au rămas izbânda la Turci, luând Țarigradul cu mare scă-
- 10 dere | creștinilor tot pentru păcate, de-l stăpânesc Turcii până în zua de astăzi. 65^v

prepuind pre dânsul să nu fie venit pentru răsipa Litfei; și vrând să fugă din Litfa, l-au ajuns Litfenii pre acel han după Chiev și l-au prins, puindu-l la închisoare în cetatea Rovca, de au rămas închis până la moartea lui.

- 15 Zedor sau Sidor, Mitropolitul Chiovului, care s'au întâmplat și la | săborul dela Florenția, pe carele îl făcuse și cardinal Evghenie, papa al Romei. Strângând acel Sidor mitropolitul câțeva șleahță și oaste rusească, au mers întru ajutoriu lui Paleolog, împăratul Țarigradului, unde mare vitejie au arătat. Ci, precum s'au pomenit mai sus, stând bărbătește Paleolog la poarta cetății, au perit și luundu-i capul un iničariu, l-au dus la Sultan Mehmet. Și așa, până
- 20 astăzi, stăpânesc Țarigradul pentru păcatele creștinilor, cu mare pagubă a toată creștinătatea Țarigradului. 82^v

- Pre această vreme Ioan, cneazul Ostrogonului, și Ioan Lavcea în zio de Paști, precum scrie Mihovie, au lovit pre Tătar la Trâmbovle și așa i-au bătut,
- 25 cât niciunul n'au scăpat, precum și Cromer scrie la cartea XXII.

Pentru acest capitol autorul transcrie din Gr. Ureche - Simion Dascălul, o. c., p. 28 și traduce din Cromer, l. c., p. 343, 344, 357 și 358.

Domniia lui Ștefan Vodă cel Bun feçorul lui Bogdan Vodă

CAP XX

1457 După doi ani a domniei lui Pătru Vodă Aron, rădicatu-s'au den Țara Munteniască Ștefan Vodă, feçorul lui Bogdan Vodă, cu oaste munteniască și den țară adunați, cumu-i firea Moldovenilor gata la domnie noaă, 5
au întrat în țară și sâлинд spre Suçava, la scaunul țării, eșitu-i-au în-nainte Pătru Vodă Aron și s'au lovit în zua de Țoi Mari, Aprilie 12, la Doljești, pe Siretiu, la Tină, și înfrânsă Ștefan Vodă pe Pătru Vodă Aron. Ce nu s'au lăsat Pătru Vodă cu atâta, ce iară s'au bulucit la Orbic și s'au lovit cu Ștefan Vodă și rămasă izbânda iar la Ștefan Vodă. 10

Scriu cronicarii leșăști că au pribegit Pătru Vodă Aron în Țara Leșască, precum vom arăta mai ȝos. Iară Letopisățul moldovenesc

Domniia lui Ștefan Vodă ce-i zic cel Bun feçorul lui Bogdan Vodă și de multe războaie minunate ce au făcut

CAP. XXIV

1457 După doi ani ai domniei lui Pătru Vodă Aron, rădicatu-s'au den Țara Muntenească Ștefan Vodă, feçorul lui Bogdan Vodă, cu mulțime de oaste muntenească și de țară adunați — după firea Moldovenilor gata la domnie noao — au întrat în țară și silind spre scaunul Suçavei, i-au eșit în-nainte Pătru Vodă Aron pe Siret, la Doljăști, la Tinea, și s'au lovit în zioa de Joi Mari, Aprilie 12 și înfrânse Ștefan Vodă pe Pătru Vodă Aron. Ci Pătru Vodă nu s'au lăsat cu atâta, ci de iznoavă s'au bulucit și s'au lovit cu Ștefan Vodă la Orbic, și iarăș au izbândit Ștefan Vodă; măcar că scriu une letopisețe moldovenești că au prins pe Pătru Vodă Aron și l-au omorît Ștefan Vodă, ci nu-i adevărat. 20
Cronicarii într'alt chip scriu — acei leșăști — că au scăpat Pătru Vodă în Țara Leșască, cum vom arăta pe urmă, unde să va 25

8: Joldești C. 11: Aron cu atâta după ce s'au dus în Țara Leșească, C.
19: pre scaunul B și B¹.

scrie că au prinsu Ștefan Vodă pe Pătru Vodă Aron și l-au omorât; ce nu să tocmeste, nice iaste adevărat.

După ce au biruit Ștefan Vodă pe Pătru Vodă Aron, s'au strânsu boiarii țării împreună cu Theoctist mitropolitul și cu mulți călugări și
5 alte căpetenii de țară, la locul ce să chiamă Dreptate; și cu toții l-au rădicat domnu și l-au pomăzuit Theoctist mitropolitul și au mărsu în Sučavă la scaunul țării; și îndată au dat oștenilor săi stiağuri și au făcut hotnogi și căpitani și atunceș să cunosc Ștefan Vodă că va fi plecat mai mult spre războaie decât spre pace.

10 Ștefan Vodă, fiind poftitoriu de războaie și inima lui plecată spre vărsare de sînge, nu zăbăvi multă vreme după ce să așază în domnie. În al cincile an a domniei sale, în anii dela zidirea lumii 6969, iară dela Hristos 1461, s'au rădicat cu toată puterea sa și au trecut în Ardial, 1461
de au prădat Țara Săcuiască. Nice au avut cine să-i stea împotrivă, ce
15 cu multă pradă s'au întorsu fără de niceo smintială. |

Iară în șease ai a domniei sale, în cursul ailor dela zidirea lumii 66r
6971, Iuli 22, au lovit cu o pușcă în gleznă pe Ștefan Vodă la cetatea 1463
Chiliei. Mai mult nu scriu letopisățile țării, ce au isprăvit la Chilia,

pomeni de războiul lui Ștefan Vodă | cu Mateiaș, craiul unguresc, din ce 83r
20 pricină au stătut.

După ce au rămas Ștefan Vodă biruatoriu asupra lui Pătru Vodă Aron, s'au strâns boiarii țării, mari și mici, și altă curte mărunță, dimpreună cu Theoctist Mitropolitul și cu mulți călugări, la locul ce să chiamă Direptate și cu
25 toți l-au rădicat domn cu voia tuturor și l-au pomăzuit spre domnie Theoctist Mitropolitul; și acolo au luat Ștefan Vodă steagul Țării Moldovei și au mers la Sučavă, la scaunul țării.

Cunoscutu-s'au îndată Ștefan Vodă, la începutul domniei sale, că va⁷ fi mai mult plecat spre războaie decât spre pace, că îndată au dat oștilor sale steaguri și hotnogi și căpitani.

30 Ștefan Vodă, fiind om de pururea poftitoriu de războaie și inima lui fiind plecată spre vărsare de sânge, nu peste multă vreme după ce s'au așăzat la domnie, al cincilea an a domniei sale, în anul dela zidirea lumii 6969, iară dela Hristos 1461, s'au rădicat cu toată puterea sa și au trecut în Ardeal de au pră- 1461
dat Țara Săcuiască; nici au avut să-i stea împotriva, ci fără de nici o sminteală.

35 Iară în 6 ani a domniei sale, în cursul anilor dela zidirea lumii 6971, Iulie 1463
22, au lovit cu o pușcă în gleznă pe Ștefan Vodă la cetatea Chiliei. Mai mult nu scrie acel litopiseț, ce au isprăvit la Chilia,

fără ce scriu că al șaptelea an a domniei lui Ștefan Vodă, Iuli 5, ș'au luat doamnă de mare rudă, pre Evdochia dela Chiev, sora lui Simion împăratului; iară unii zic, că au fostu fată lui Simion împărat, iară nu sor.

1465 Iară în anii 6973, Septemvrie 23, adunând Ștefan Vodă multă oaste de țară, vrând să răscumpere cetățile, ce le luasă păgânii dela alți domni, pogorîtu-s'au la cetatea Chiliei și sosind, au început a bate cetatea miercuri spre ȝoi și simbătă s'au închinat cei den cetate și au intrat Ștefan Vodă în cetatea Chiliei și acolo au petrecut trei zile, vesălindu-să. 5

După aceia au mărșu la Cetatea Albă, unde făcând multă năvală, au dobândit și Cetatea Albă cu multă vărsare de singe și perire li-au dobândit, și întărindu-le cu zahara și cu slujitori, au lăsat pre Isaiia și pre Buhtea pârclăbi să aibă de grijea cetăților, iară Ștefan Vodă s'au întorsu la scaunul său, la Sučavă. 10

1466 Iară în anul 6974, Iuli 10, al zecele an a domniei sale, au început Ștefan Vodă a zidi mănăstirea Putna întru slava lui Dumnezeu și a Prea curatei Maicii sale, Feçoarei Mariei. 15

fără ce scriu că la al șaptelea an a domniei lui Ștefan Vodă, Iulie 5, luat-u-s'au doamnă de mare rudă, pre Evdochia dela Chiev, sora lui Simeon Împăratul; și zice că cronicariul leșesc scrie că au fost acastă Evdochie fata lui Simeon Împăratului, iară nu sor. 20

1465 Fiind cursul anilor 6973, Ghenarie 23, adunând Ștefan Vodă multă oaste prin țară, vrând să răscumpere cetățile, care le luase păgânii dela alți domni, pogorîtu-s'au cu toată puterea sa spre cetatea Chiliei, și sosind la cetate miercuri spre ȝoi, spre miazănoapte, început-au a bate cetatea; însă ȝoi nu s'au apucat de hart, iar vineri dins-de-dimineață au prins a bate cetatea și toată zioa s'au hărățit până în sară; iară sâmbătă s'au închinat cei din cetate și au intrat Ștefan Vodă în cetatea Chiliei și acolo au petrecut trei zile, veselindu-se. 25

83v După aceia au mers și la Cetatea Albă, unde au făcut multă năvală, au dobândit și Cetatea Albă; și așa amândoa cetățile cu multă vărsare de sânge și perire le-au dobândit, care întărindu-le cu zaharea și cu slujitori, au lăsat pre Isaia și pre Buhtea pârclăbi, ca să aibă de grija cetăților, iar el s'au întors la scaunul său, la Sučavă. 30

1466 Și la al zecelea an al domniei sale 6974 dela zidirea lumii, Iulie 10, au început Ștefan Vodă a zidi mănăstirea Putnei întru slava lui Dumnezeu și a Preacuratei Maicii sale Feçoarei Mariei. 35

Toate evenimentele din acest subcapitol sunt copiate din Gr. U r e c h e - S i m i o n D a s c ā l u l, p. 28, 29, 30 și 31.

Războiul lui Matiaș craiul unguresc cu Ștefan Vodă

5 Pricina oștirii lui Matiaș craiul asupra lui Ștefan Vodă o scrie pre
largu Cromer, istoricul leșăsc, la cartea XXVI. După ce au biruit
Ștefan Vodă pe Pătru Vodă Aron, era atunce în războiu cu Pătru Vodă
și un Berindel, ce trăgea nedejde și acela de domniia țării, au năzuit
amândoi cu Pătru Vodă în Țara Leșască la Cazimiru, craiul leșăsc,
rugându-să de agiutoriu să le dea împotriva lui Ștefan Vodă. Ce craiul
leșăsc, având de mai întâi prieteșug legat cu Ștefan Vodă, nu le-au dat
nicio nădejde.

10 Deci Aron Pătru Vodă cu Berindel, văzindu-să căzuți gos de agiu-
toriul Leșilor, știind pre Mătiăș, craiul unguresc, nepriaten lui Ștefan

De războiul lui Mateiaș craiul unguresc cu Ștefan Vodă.

CAP XXV

15 Pricina oștirii lui Mateiaș, craiul unguresc, asupra lui Ștefan Vodă o scrie
pre larg Crommer istoricul leșesc la cartea XXVI. După ce au biruit Ștefan
Vodă pe Pătru Vodă Aron, la care război era cu Pătru Vodă și un Berindel,
carele și acela trăgea la sine domniia țării, au năzuit amândoi și Pătru Vodă și
Berindel la Cazimir, craiul leșesc, rugându-se de ajutoriu împotriva lui Ștefan
Vodă. Ci craiul leșăsc Cazimir având de mai întâi legat prieteșug cu Ștefan
20 Vodă, precum să va mărturisi aicea, după ce să va arăta sfârșitul aceștii
bătăi între Mateiaș, craiul unguresc, și între Ștefan Vodă, nu le-au dat nicio
nădejde.

Iară Pătru Vodă Aron cu Berindel, văzându-se căzuți gos de agiutoriul
Leșilor, știind pre Mateiaș, craiul unguresc, nepriaten lui Ștefan

66v Vodă pentru prada ce făcuse Ștefan Vodă în Țara Unguriască, au trecut în Țara Unguriască la | Matiiș craiu, rugându-l de ajutoriu, și îndemnând și pre singur craiul asupra lui Ștefan Vodă. Iară Matiiș craiu, și pentru pricina ce avea de mai nainte asupra lui Ștefan Vodă, și fiind și simăț pentru câteva războaie cu năroc, č'au avut și cu Turcii și cu alți megiiși ai săi, și râvnind să tragă și țara supt stăpâniia sa, că de multe ori să lăuda, că izbândeale ce face Ștefan Vodă, cu puterea lui Mătiiș craiu le face, și făcea pe Ștefan Vodă că iaste ispravnic pus de dânsul, socoti să nu lasă vreme ca aceia, având domni gata pe Pătru Vodă Aron și pe Berindel, însă mai ales pe Pătru Vodă. 5 10

Și îndată strângând ca la 40.000 de Unguri și altă adunătură, au purces singur Matiiș craiu și au vinit peste munți asupra lui Ștefan Vodă. Deodată au trimis solii săi să i să închine; și au eșit cu oștile Matiiș craiu, pre Oituz, și au vinit dreptu la Roman și au șezut șeasă zile de s'au odihnit; și purcezind, au aprinsu târgul Romanul în urma lui, de au arsu, și au mărșu drept spre Sučavă, arzind și prădând. 15

Iară Ștefan Vodă, nepriimindu solii lui Matiiș craiu, sta gata cu oastea sa, de-l aștepta să-i dea războiu. Avea Ștefan Vodă ajutoriu și

Vodă, pentru prada ce-i făcuse lui Mateiaș craiului Ștefan Vodă în Țara Ungurească, au trecut la Țara Ungurească la craiul Mateiaș, rugându-l de ajutoriu, și îndemnându-l și spre singur Mateiaș Craiul asupra lui Ștefan Vodă. 20

84r Craiul Mateiaș, pentru pricinile ce avea de mai nainte asupra lui Ștefan Vodă, și fiind și semeț de câteva războaie cu norocul ce au avut cu Turcii și cu alți megiiși ai săi, și râvnind să tragă și țara | supt porunca și stăpâniia sa căci de multe ori să lăuda că izbândeale ce face Ștefan Vodă, cu puterea lui Mateiaș Crai le face, și făcea pe Ștefan Vodă că iaste ispravnic pus de dânsul, socoti să nu lasă vreme ca aceia, având domni gata, pe Pătru Vodă Aron și pe Berindeiu, ci mai ales pre gloată. 25

Îndată strângând ca 40.000 de oaste, au purces singur cu sine Mateiaș Craiul, de au tras peste munți asupra lui Ștefan Vodă, deodată trimițind Mateiaș Craiul sol la Ștefan Vodă să i să închine; și au eșit cu oștile sale Mateiaș Crai în țară pe Troțuș și de acolo drept spre Roman, unde au odihnit 6 zile; și purcegând din Roman, au ars și târgul Roman în urma sa și de acolo au tras drept spre Sučavă asupra lui Ștefan Vodă, arzând și prădând. 30 35

Iară Ștefan Vodă, solii lui nepriimind, sta gata cu toate oștile sale, de-l aștepta pre Mateiaș Craiul la Sučavă să-i dea război. Avea Ștefan Vodă ajutoriu și

dela Cazimiriu, craiul leșăsc; însă, să tâmpine Ștefan Vodă pre Matiaș craiu la loc largu, nu cuteza, ce-l aștepta să-l poată lovi mai la strâmtoare.

Iară Matiaș craiu, nevrându să lasă niceun unghiu în țară necălcăt de oamenii săi și neprădat, s'au abătut spre Moldova și au sosit la târgu, la Baia, Dechemvrie 14. Și acolo cum nu vrea avea niceo grijă de Ștefan

Vodă, așa au lăsat oastea fără de niceo pază la băuturi și în pradă. Iară Ștefan Vodă, înțelegând den limbi, că s'au abătut Ungurii spre Bae, socoti să-i lovască acolo la loc strâmt; și îndată au purces den Sučavă, sara, cu toată oastea sa, pedestrime și călărime, și aflând pre Unguri adormiți, fără de grijă și amețiți de beție, noaptea, când toate să văd mai strașnice și mai groznice, aprins-au | târgul asupra Ungurilor. Întrat-au oștenii lui Ștefan Vodă în Ungurii lui Matiaș craiu atâta, cât nu avură de ce să mai apuca Ungurii, fără decât cine încătro putea, așa pleca de fugă, noaptea, să scape cu zile de spaima focului și de moarte. Și nime nu să mai întorcea; și prin munți, prin potici, le ținea calea țărani, trimiși de aceia triabă gata, îi tăia cu coasă, cu fușturi și cu topoare pre câți-ș tâmpina.

67^r

dela craiul leșăsc Cazimir; însă să se întâmpine la loc larg Ștefan Vodă cu Mateiaș Craiu nu cuteza, ci aștepta să-l poată lovi mai la strâmtoare.

Iar Mateiaș Craiu, nevrând să lasă niciun unghiu de țară neprădat și nesticat de oamenii săi, s'au abătut spre Moldova, la târg la Bae, unde au sosit cu oastea sa, Dechemvrie 14 дн. Și acolo, cum n'ar avea nicio grijă de Ștefan Vodă, lăsând oastea fără de nicio pază la băuturi și la pradă.

Iară Ștefan Vodă, după ce au înțeles dintru limbi, că s'au abătut Mateiaș Craiu spre Bae, socoti vreme bună și loc mai strâmt să-l lovască pre Mateiaș Craiu; și îndată, în apusul soarelui, au pornit toată oastea călărimea și singur Ștefan Vodă cu toată pedestrimea s'au pornit den Sučavă după călărime la Bae, unde aflând pre Unguri adormiți, fără de grije, beți, în somnul dintâi, fiind întunec, când toate să văd mai strașnice și mai înfricoșate, mai înspăimate au aprins târgul asupra Ungurilor. Și îndată au întrat oastea lui Ștefan Vodă în oștenii lui Mateiaș Craiu, fiind beți și fără străji, atâta, cât n'avea Ungurii de ce să apuca. Văzând și focul asupra sa la un loc cu moartea, n'au mai putut Ungurii să să apuce de alt, fără cât cine încătro putea pleca, da fuga noaptea să-și scutească viața. Și cine cum scăpa, nu să mai întorcea; ci prin munți de au scăpat cineva, din țărani carii era din porunca lui Ștefan Vodă | gata pre la poteci cu arme, cu coase, cu topoară și cu sânețe.

84^v

13: fără cât: C.

Iară singur Matiaș craiu cu câți s'au aflat lângă dânsu atunce, rănit cu trei rane, cum scrie Cromer, lăsându toată tabăra, au scăpat peste munți. Perit-au pre loc 10.000 de Unguri; perit-au și Berindel, ce trăgea nădejde de domnie, iară Pătru Vodă Aron au scăpat în Țara Leșască. Așa s'au tâmplat laudei lui Matiaș craiu, după cum zice Svinta Scriptură: Domnul celor mândri le stă împotrivă. 5

Iară Ștefan Vodă, după izbândă și biruință asupra Ungurilor, îndată trimisă solii săi cu daruri den dobânda sa la Cazimiriu, craiul leșăsc, și îl aflară în Litva, în oraș în Vilna, solii lui Ștefan Vodă, mulțămindu craiului de agiutoriu, poftind și înaintea să nu-i lipsască agiutoriul. 10

Iară Bomfin, istoricul unguresc, nicecum nu priimește această izbândă a lui Ștefan Vodă; ce el laudă în partea lui Matiaș, craiul unguresc, vrând să acoperă ocară Ungurilor; iară ce scrie, mincuni scrie. Istvanfie, biruința lui Ștefan Vodă o scrie deplin asupra lui Matiaș craiu, precum am pomenit mai sus. 15

Iară Matiaș craiu, dacă au scăpat deodată la Ardial, au dat vina boiarilor săi și Ardelenilor, cum să să fie agiunsu cu Ștefan Vodă, și le-au luat galbeni de aur 400.000.

Iar singur Mateiaș Craiu cu câți s'au aflat lângă dânsul atunce, rănit cu trei rane — scrie Crommer — lăsând toată tabăra, au scăpat peste munți, având povată pre un Moldovean. Perit-au pe loc 10.000 de Unguri; și acolo și Berindeiu Vodă au perit; iară Pătru Vodă Aron au scăpat în Țara Leșască. Așa s'au întâmplat lauda lui Mateiaș Craiu, după cum zice Sfânta Scriptură: «Dumnezeu stă împotrivă celor mândri și sămeți». 20

Iară Ștefan Vodă, după izbândă și biruință asupra lui Mateiaș, craiul unguresc, au trimis îndată solii săi cu daruri din dobânda sa lui Cazimir, craiul leșăsc, pre care l-au aflat solii lui Ștefan Vodă în Litva, în orașul ce-i zic Vilna, mulțemind craiului de agutor, și înaintea poftindu-l să nu-i lipsească ajutoriu. 25

Iară Bomfin, istoricul unguresc, nicicum nu priimește această izbândă a lui Ștefan Vodă, ci el laudă partea lui Mateiaș, craiului unguresc, vrând să acopere ocară craiului Mateiaș; iară ce scrie, scrie minciuni. Că Istvalfie, biruința lui Ștefan Vodă o scrie deplin asupra lui Mateiaș, craiul unguresc, precum s'au pomenit mai sus. 30

Iar Mateiaș Craiul, după ce au scăpat deodată la Ardeal, au dat vina bieților Ardeleni, cum să să fie agiuns cu Ștefan Vodă, și le-au luat 400.000 de galbeni de aur. 35

15: s'au pomenit C.

Mătiaș craiu să mai găti de oaste; ce, neștiindu-să încă adevărat, au trimis craiul leșăsc la Ștefan Vodă, cum îi va da ajutoriu asupra lui Matiaș craiu. Însă acea gătire pe urmă Matiaș craiu au făcut asupra Cehilor, ce le zic Bohemii.

5 Însă întâi de ce era să să porniască Mătiaș craiu asupra Cehilor, au trimis soli la Cazimiru, craiul leșăsc, legând întâi pace Mătiaș, craiul unguresc, cu | Frideric, împăratul nemțăscu, trăgând în partea sa acea domnie a Bohemii, având Cazimiru, craiul leșăsc, de pre săminția sa triabă la acea cnejie a Bohemii. Ce n'au priimit Cazimiru craiu pofta lui Matiaș, craiul unguresc, ce dăruind bine pre solii lui Matiaș, s'au întorsu înapoi.

10 Iară după această izbândă, Ștefan Vodă, vrând să-ș răscumpere strâmbătatea ce-i făcuse Ungurii cu craiul lor Matiaș, s'au rădicat cu oaste și au trecut la Ardial de au prădat și au arsu Țara Săcuiască. Bine au zis un poiatic — scriitoriu de stihuri — : « Când nebunesc împărații,

15 piiare nărodul ». Așea și Țara Săcuiască, câtă pradă și răsipă i-au făcut Ștefan Vodă, pentru vrajba cu Matiaș craiu, și s'au întorsu Ștefan Vodă cu pace, fără de niceo smintială.

20 Mateiaș Craiul de iznoavă s'au gătit de oaste; de care încă neștiindu-se adevărat, au trimis Cazimir, craiul leșesc, la Ștefan Vodă, cum îi va da ajutoriu asupra lui Mateiaș Craiu. Însă acea gătire pe urmă Mateiaș craiul au făcut asupra Cehilor, ce le zic Bohemii.

25 Iară întâi, de ce era să să pornească Mateiaș Craiu asupra Cehilor, au fost trimis soli la Cazimir craiul leșăsc, legând întâi pace Mateiaș Craiul cu Frideric, împăratul nemțesc, trăgând în partea sa acea domnie a Bohemiei, având Cazimir, craiul leșăsc, despre seminție treabă și amestec la acea cnejie a Bohemiei. Ci n'au priimit Cazimir Craiul acea poftă a lui Mateiaș, craiul unguresc, ci fără de zăbavă vreme, bine dăruiți solii lui Mateiaș Craiul de Cazimir, craiul leșesc, s'au întors înapoi.

30 Iară, după această izbândă a lui Ștefan Vodă ce făcuse la Bae cu Mateiaș, craiul unguresc, s'au rădicat Ștefan Vodă cu toată puterea sa, vrând să-și izbândească | strâmbătatea ce-i făcuse Ungurii, lui Ștefan Vodă, au intrat la Ardeal și multă pradă și ardere au făcut în Țara Săcuiască. Bine au zis un poetic — scriitori de stihuri — : « Când nebunesc împărații, piiarde norodul ». Așa și biiata Țara Săcuiască, câtă pradă, robie, au luat dela Ștefan Vodă pentru neprieteșugul cu Mateiaș, craiul unguresc. Și așa Ștefan Vodă s'au întors cu

35 pace fără de nicio sminteală.

21: Behemii B și B¹.

După acestea, au încetat vrajba între Matiiș, craiul unguresc, și între Ștefan Vodă; văzind ei pre vrăjmașul a toată creștinătatea, pe Turcul, că le stă în spate și asupra volniciei tuturor întinde mreșile sale să-i vânează, măcar că să arăta păgânul cu multe cuvinte de înșălăciune, și cătră unul și cătră altul, zădărându ni pre unul, ni pre altul, nedejduind că între acele amestecături i se vor pleca lui pentru ajutorul și cu vreme sub giugul său să-i supue. Cunoscând acestea Mătiiș, craiul unguresc, cu Ștefan Vodă s'au împăcat; și după așăzarea lor, au dăruit Mătiiș craiul lui Ștefan Vodă doaă cetăți în Ardial, anume: Balta și Ciceul.

Iară, după ce au legat pace Matiiș craiul cu Ștefan Vodă, trimis-au și Cazimiriu, craiul leșăscu, soli la Ștefan Vodă, anume pre Dobieslav Bișovschii, caștalianul Belzii, și pre Stanislav Tecenschii, fișorul lui Ioan, caștalianul de Cracău, mai întărind prieteșugul craiului cu Ștefan Vodă, și adăogând și ačasta: ca să nu oștiască asupra nemărue Ștefan Vodă fără știrea craiului leșăsc; așjidirea și craiul, nice pre un nepriiatin a lui Ștefan Vodă să nu-l priimască supt apărarea sa. Și pornindu-și solii la Ștefan Vodă în luna lui Iunie, iară însuș s'au întorsu la Vislița.

Iată, nu multă vreme după ačasta, au încetat vrajba între Mateiaș, craiul unguresc, și între Ștefan Vodă; că văzând ei, precum vrăjmașul lor și a toată creștinătatea, Turcul, le stă în spate și asupra volniciei tuturor întind mreșile sale ca să-i cuprinză, măcar că să arăta păgânul priiaten cu multe cuvinte de înșălăciune și cătră unul și cătră altul, ca să-i poată vana, ni pre unul, ni pre altul zădăriăa, nădăjduind că într'acele amestecături să vor pleca lui pentru ajutorul, și cu vreme supt jugul său să-i supue, cunoscând ačasta, Mateiaș Crai și cu Ștefan Vodă s'au împăcat și s'au așăzat. Și încă, după pace așăzată și legătura ce făcuse amândoi, au dăruit Mateiaș Craiul pre Ștefan Vodă cu doao cetăți: Balta și Ciceul.

După ce au legat pace Mateiaș, craiul unguresc, cu Ștefan Vodă, trimis-au și Cazimir, craiul leșăsc, soli la Ștefan Vodă, anume pre Dobieslav Beșovschie, caștalianul Belzului și pre Stanislav Tecenschie, feșorul lui Ioan, caștalianului de Cracău, mai întărind prieteșugul craiul cu Ștefan Vodă și adăogând și ačasta: ca să nu oștească asupra nimărui Ștefan Vodă fără știrea craiului, iară craiul nici pre un nepriiaten al lui Ștefan Vodă să nu-l priimească supt apărarea sa. Și pornindu-ș solii Cazimir, craiul leșesc, la Ștefan Vodă în luna lui Iunie, craiul însuș s'au înturnat la Vislița.

10: Basta A. 18: Iulie C. 30: Doblieslav B.

Iară al doile an, după pace așezată între dânși, viind craiul în Liov, aștepta vinirea lui Ștefan Vodă la dânsul, pentru să facă singur întâritură și legături de pace. Ce au răspunsu Ștefan Vodă solilor crăești că acea dată nu poate să margă la craiul, pentru multe valuri ce are despre Turci și despre Unguri.

- 5 Poate fi că avea și prepus despre o samă de svetnici, ca mergând la craiul leșăsc, să nu-l opriască. — La oamenii mari și prepusuri mai mari—. Iară înna-inteasolilor crăești, Ștefan Vodă au făcut gurământu craiului, adevărindu-să pre altădată, ori la Cameniță, ori la Colomâia, ori la Snetin, va veni însuș cu sine la craiul, numai știre să aibă de vinirea craiului, cu doaă luni mai nainte.
- 10 Preatunce au nemerit soli și dela hanul tătărăsc Mugle-Cherei la craiulleșăsc.

Râdicatu-s'au mulțime de Tătari de peste Volga, și au vinit în țară să prade. Ce, prinzind de veste Ștefan Vodă, le-au eșit în tâmpinare la o dumbravă, la Lipniți, aproape de Nistru, Avgust 20, și lovindu-i Ștefan Vodă, i-au înfrântu și i-au gonit și multă moarte au făcut într'înșii.

- 15 Scrie Stricovschii cronicariul că într'acel războiu au căzut în robie la Ștefan Vodă un fičor a hanului și să fie trimis hanul de peste Volga soli la

Iară, la al doilea an după pacea între dânșii, în anii dela Hristos 1466 Ghenarie, purceând craiul Cazimir dela Cracău, au venit drept la Țara Rusască, 1466

- 20 așteptând la Liov venirea lui Ștefan Vodă la dânsul, pentru să facă singur întâritură legăturilor sale Ștefan Vodă cu craiul leșesc Cazimir. Ci Ștefan Vodă acea dată au răspuns prin soli că nu poate să meargă la craiul, pentru multe valuri ce are despre Turci și despre Unguri. Poate fi avea și prepus de o seamă de sfetnici, ca mergând la craiul Cazimir, să nu-l oprească. — La oameni mari și prepusuri mari. — Iară înaintea solilor crăești, anume Ioan
- 25 Muzin, voevodul Podoliei, și a lui Stepca Iaroslav, podcomorul de Primisla, au făcut gurământ craiului Cazimir, adevărindu-i că și singur pe altă dată, ori la Cameniță, ori la Colomâia, ori la Snetin, va veni și singur Ștefan Vodă la craiul, numai știre să aibă cu doao luni mai înaintea de venirea craiului acolo. Pre aceia vreme, au nemerit la craiul Cazimir și soli dela Mugli-Chirii
- 30 sultan, hanul tătărăsc.

- Râdicatu-s'au mulțime de Tătar de peste Volga și au intrat în țară să prade, căroră prinzându-le de veste Ștefan Vodă, le-au eșit în timpinare și la o dumbravă, ce să chiamă Lipniți, aproape de Nistru, i-au lovit Ștefan Vodă cu oastea sa, Avgust 20, și, dându-le război vitejaște, i-au înfrânt și multă
- 35 moarte și răsipă s'au făcut între dânșii.

Scrie Stricovschie cronicariul, că într'acel război au căzut la robii lui Ștefan Vodă, fečorul hanului, pentru care să fie trimis hanul de peste Volga, la

1: an, let 1466 Ghenar C. 11: despre Volga C.

Ștefan Vodă, să-i sloboază feçorul den robie. Ce Ștefan Vodă, văzind solii hanului cu simetje trimisă la dânsul, au poroncit de au omorît pe fiçorul hanului înaintea solilor acelora; apoi au poroncit de au înțapat pre solii aceia; numai pre unul au lăsat cu nasul și cu urechile tăiate, să margă să spue hanului ce au văzut. De acasta scrie Cromer și Dluçoș și Mehovie istoricii.

5

Iară Ștefan Vodă, cunoscând că acele izbânde nu de aiurea, ce dela Dumnezău i să pogoară, întorcându-să la scaunul său, la Sučavă, au svințit mănăstirea Putna, în anul dela zidirea lumii * * Septemvrie 3, întru lauda lui Dumnezău și a Preacuratei, Preasvintei, Născătoarei de Dumnăzău și pururea Feçoarei Marii, cu multă adunare de călugări, cu Theofil mitropolitul și Tarasie episcop |și Iosif arhimandritul, egumenul Putnei. Scriu că au fostu la liturghie, episcopi, arhiepiscopi și preoți cu diiaconii la jărtăvnic 65.

68v

Ștefan Vodă soli să sloboază pre fiiul său din robie. Ci Ștefan Vodă, văzând solii hanului cu semeție trimisă, au poruncit înaintea solilor de au omorît pre feçorul hanului; pre urmă și pre soli au poruncit Ștefan Vodă de i-au înțepat, slobozind numai pre unul cu nasul și cu urechile tăiate, să meargă să spue hanului ce au văzut. De acasta Dluçoș și Cromer și Mihovie scriu.

15

Pre aceia vreme, Tătarai de peste apa Volgăi, cu hanul său Mainac, trecând Niprul, împărțindu-se în doao părți, au lovit unii la Litva, alții la Podolia, carii în Litva și 'n Podolia, ținuturile Litfei la Volin, toată acea margine pre lângă Cameniță, pre lângă Zitomiru, Ruzmir, Jidova, Vlodimir, au prădat și au robit 10.000 de oameni. Că Litfinii, fiind strânși puțini, n'au cutezat să-i lovească pre Tătar. Precum scrie Cromir, au fost dat mai nainte știre lui Cazimir, craiul leșesc, Mendli-Ghirii, hanul Crâmului, având prieteșug acel han cu craiul leșesc Cazimir. Iar mai în lăuntru n'au putut strica acei Tătari, că era strânsă oaste leșască și rusească la Trâmbole cu Rafal Iaroslavschii, |starostele Liovului, și cu Pavel Iasinschie, starostele Belzului și a Helmului.

25

Așa Ștefan Vodă, cunoscând că acele izbânde nu de aiurea, ci dela Dumnezeu i să pogoară, întorcându-să la scaunul său, la Sučavă, au sfințit mănăstirea Putna, Septemvrie 3, care iaste zidită de dânsul întru lauda lui Dumnezeu și a Preacuratei Feçoarei Maicei Domnului nostru Isus Hristos, la care sfințire multă adunare de călugări au fost, cu carii și însuș Theofil Mitropolitul și Tarasie Episcopul, dimpreună cu Iosif, arhimandritul și egumenul Putnei era. Scrie că au fost la liturghie, arhiepiscopi și preoți cu diaconi 64 la jărtvenic.

30

27: Bezului B și B¹.

Pentru acest capitol transcrie și traduce din: Gr. Ureche - Simion Dascălul, l. c., pp. 31—34; Cromer, o. c., p. 398, 399, 402, 403, 405, 409 și Bonfinius, p. 396, 397 și Strjkowski, Tom. II, p. 271.

Războiul lui Ștefan Vodă cu Radul Vodă

Zavistiia muma tuturor răutăților în lume ačasta iaste, precum și aicea vedem între Radul Vodă, domnul muntenesc, și între Ștefan Vodă în anii dela Hristos 1470. După obiçaiul nostru omenesc, cu 1470
5 cât ari avea neștine mai mult, cu atâta zavistuiăște la averea altuia, cum n'ari avea. Așea Ștefan Vodă, nu-i agiungea al său, ce zavistuiua Radului Vodă.

Scrie cronicariul leșăsc — că pe vremea ce știa Ștefan Vodă că să apropie vremea să margă singur la craiul leșăscu, precum să fâgă-
10 duisă, să pogorisă craiul cu 3000 de oameni spre Țara Rusască, să aștepte vinirea lui Ștefan Vodă. Ce iarăș pricea cu Radul Vodă

*Pentru zavistiia între Ștefan Vodă și între Radul Vodă domnul muntenesc
și de multe războaie ale lor*

CAP XXVI

15 Zavistiia muma tuturor răutăților în lume ačasta iaste, precum și aicea vedem între Radul Vodă, domnul muntenesc, și între Ștefan Vodă, în anii dela Hristos 1470. După obiçaiul omenesc, cu cât cineva ar avea mai mult, cu atâta zavistuiăște altul ce ar avea și el pre atâta. Așa și Ștefan Vodă nu-i
1470 agungea al său, ci zavistuiua Radului Vodă.

20 Scrie cronicariul leșesc, că pre acea vreme, știind că să apropiia vremea fâgăduinței lui Ștefan Vodă, cum că era să meargă singur la Cazimir craiul leșesc, au purces craiul dela Corcin cu 3000 de oameni spre Țara Rusască, vrând acolo să aștepte pre Ștefan Vodă. Ci de iznoavă pricea cu Radul Vodă,

împiedecă pre Ștefan Vodă, de nu putu merge însuși la craiul leșăsc. Iară soli au trimis Ștefan Vodă cu cărți iscălite și cu pecetea sa, în care să adeveriia, cum la anul viitoriu, în luna lui Mai, va merge la craiul. Simțisă craiul leșăsc de gătirea lui Ștefan Vodă asupra Radului Vodă și în mare grijă era craiul, ca să nu agiungă Radul Vodă la agutoriu Turcilor și să nu fie apoi răsipă Țării Moldovii. Iară de vinirea lui Ștefan Vodă, înțelegând craiul, s'au așezat în șeasă luni, după ce să va da știre lui Ștefan Vodă dela cralul, să margă Ștefan Vodă la craiul; și atunce să întoarsă craiul la Corcin.

5

Iară Ștefan Vodă au strânsu țara și slujitorii și au întrat în Țara Munteniăscă și au prădat marginea, Fevruarie 27, și au arsu Brăila 1471 într'o zi, marți, în Săptămâna Albă, văleat 6979.

10

Iară Radul Vodă, văzind atâta pradă în țara sa, făcută de Ștefan Vodă, nu s'au lăsat să nu-ș caute strâmbătatea sa. Însă de multe ori să tâmplă de sintu așea de fragede lucrurile omenești; den nerăbdare mai

15

domnul muntenesc, au împiedecat pre Ștefan Vodă, de n'au putut merge însuși la craiul Cazimir. Iar sol au trimis cu cărți iscălite și cu pecetea sa, în care să adeveriia cum la anul viitoriu, în luna lui Mai, va merge la craiul. Simțise atunce și craiul Cazimir de gătirea lui Ștefan Vodă asupra Radului Vodă, și în mare grijă căzuse craiul, ca să nu agiungă Radul Vodă la agiutoriu Turcilor, din care să nu fie mai pe urmă răsipă Țării Moldovei. Iar de venirea lui Ștefan Vodă, înțelegând craiul Cazimir, s'au așăzat în 6 luni, după ce va da știre lui Ștefan Vodă, să să afle la craiul. Și așa craiul Cazimir s'au întors iară la Corcin.

86v

20

Iar Ștefan Vodă au strâns țara și slujitorii și au întrat în Țara Muntenescă și au prădat marginea, Fevruarie 27, și au ars Brăila într'o marți, în săptămâna albă.

25

Scrie letopisețul țării de perirea a o seamă de boiari de Ștefan Vodă, anume Isaia Vornicul, Negrea Păharnicul și Alexie Stolnicul, în târg în Vaslui. Iară, ce pricină de moarte au avut acei boiari, nu pomenește letopisețul; poate că se ajuns cu Radul Vodă, domnul muntenesc.

30

1471 Iară Radul Vodă, în anii dela zidirea lumii 6979, văzând atâta pradă în țara sa, făcută de Ștefan Vodă, nu s'au lăsat să nu-ș caute strâmbătatea sa. Însă de multe ori să întâmplă de sânt așa de fragede lucrurile omenești; de nerăbdare, mai

35

13: pradă și răsipă C.

multă scădere și pagubă aduc; așa și Radul Vodă, strângându-și oastea sa și megieșască, | au venit asupra lui Ștefan Vodă.

69r

Ce îndată îi eși înaintea Ștefan Vodă și s'au lovit oștile la locul ce să chiamă Socii, Martu 7, cu mare îndrăznire. Ștefan Vodă birui pre
5 Radul Vodă și luă toate stagiurile cu multă moarte în oștenii Radului Vodă, și pre câți au prinsu vii, pre toți i-au omorît; numai pre Stanțul Logofătul și pre Mircea Comisul i-au luat vii.

Într'acest an fost-au mare cutremur de pământu, Avgust 29, pe vreme de prânzu. Măcar că firesc lucru iaste acesta, cutremurul, când
10 să tâmplă, iară pot să zică că semne și arătare, cutremurul, vremilor viitoare iaste. Precum și atunce au însămnat mare vărsare de singe și giugul păgânilor în biata Moldovă și în alte părți creștinești până astăzi, precum vom scrie la rândul său.

În anii dela Hristos 1473, Matiaș, craiul unguresc, au trimis 16 mii
15 de oaste cu Thoma Tarcet de au prădat pre supt munte, în Țara Leșască.

multă scădere și pagubă aduce după sine îndoită; așa și Radului Vodă s'au întâmplat; care strângându-ș oastea sa și vecinească, au venit asupra lui Ștefan Vodă.

Ci Ștefan Vodă, aflându-se gata, de sârg s'au pornit și i-au eșit înaintea
20 la Soci. Și acolo dându-ș război, Martie 7, cu mare îndrăznire au biruit pre Radul Vodă, luund toate steagurile cu multă moarte în oștenii Radului Vodă, și pre carii i-au prins vii, i-au omorît; numai pre Stan Logofătul și pre Mircea Comisul i-au luat vii.

Într'acest an, au fost și un cutremur mare de pământ, Avgust 29, peste
25 toată țara, în vreme ce șăzuse domnul la masă de prânz. Măcar că firesc lucru sânt aceste cutremure, când să întâmplă, că pricina când să cutremură pământul nu iaste alta, fără de multă umezeală a pământului, să strâng răsuflătorile pământului, și atuncea din umezelele acele închise în lăuntrul pământului, să izvorește vânt, și acel vânt fiind închis înlăuntru îș cărcă loc să sufle și să
30 iasă afară; unde neaflându-ș de grabă loc, pentrucă sânt încuiate acele gauri sau răsuflători a pământului, să izbește cu mare tărie acel vânt și, izbindu-se așa de tare, cutremură pământul până atuncea, când | găsește loc de iase afară. Iară pot să zică că semne și arătare cutremurile vremilor viitoare sânt, precum
și atuncea au însemnat acest cutremur mare vărsare de sânge și giugul
35 păgânilor pe biata Moldova, și pe alte părți creștinești, până la această vreme de acum, precum va arăta la locul său.

87r

În anul dela Hristos 1473, Mateiaș, craiul unguresc, au pornit 16.000 de
oaste cu Toma Tarcet, de au prădat pe supt munte în Țara Leșască.

Așijdirea sultan Mehmet, împăratul turcesc, au prădat Țara Bosnei și, bătând cetatea Iaița, cu multă rușine s'au întorsu, lăsând tunurile toate înecate în apă.

Așijderea sultan Mehmet, împăratul turcesc, au prădat Țara Bosnii, și bătând cetatea Ianța, cu mare rușine s'au întors, lăsând tunurile toate înecate în apă.

5

Husaan Cazan, împăratul Persilor, biruind în câteva rânduri pre Sultan Mehmet, împăratul Turcilor, așa cât la un război câteva zeci de mii de oaste i-au tăiat și o au robit a lui sultan Mehmet. Și i-au luat în Azia crăia Trapezontul și Sinapul la Anadol.

10

Autorul copiază știrile. din acest subcapitol din Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălu, *l. c.*, pp. 35—36 și traduce din Cromer, *o. c.*, p. 405, 413, 414.

Al doile războiu c'au avut Radul Vodă cu Ștefan Vodă domnul Moldovei la Izvorul Apei în anul 6981

1473

CAP XXII

5 Ștefan Vodă, fiindu aprinsu pururea spre lucruri de vitejie, strânsu-
ș'au oastea și-au luat cu sine pre Basarab să-l ducă, să-l pue domn
Țării Muntenesti. — Inimile mari, mari lucruri râvnesc, de multe ori
a face și a să lăți peste hotarăle sale. — Ștefan Vodă, gătindu-să de răz-
boiu asupra Radului Vodă cu oaste, Noemvrie 8, au sosit Ștefan Vodă
10 la margine și au împărțit toate stiagurile oștii sale pre Milcov. Iară în
18 zile, tot într'aceștii luni, goi, s'au lovit cu Radul Vodă la locul ce să
chiamă Cursul Apei și dând războiu de îmbe părțili vitejește, s'au
bătut până în sară; așijdirea și vineri și simbătă până în sară. Iară
noaptea, spre Duminecă, Radul Vodă, lăsind toată tabăra, au fugit cu

15 *Al doilea război a Radului Vodă, domnul muntenesc, cu Ștefan Vodă la
Izvorul Apei în anul dela zidirea lumii 6981*

1473

CAP XXVII

Ștefan Vodă, fiind aprins de pururea lucruri vitejești, strâns-au oaste și au
luat cu sine pre Băsărabă Vodă, ca să-l ducă la Țara Muntenescă, să-l pue
domn. Inimile mari, mari lucruri râvnesc, de multe ori să ispitesc a face și a
20 să lăți peste hotarele sale. Așa Ștefan Vodă, gătindu-se de iznoavă asupra Ra-
dului Vodă cu oaste, Noemvrie 8 АННН, au venit la margine Ștefan Vodă și au
împărțit toate steagurile oștii sale pre Milcov. De acii s'au împreunat cu Radul
Vodă, goi, într'acastă lună 18 zile, la locul ce să chiamă Cursul Apei, și dându-i
război de îmbe părțile vitejaște, s'au bătut până în seară; așijdirea și vineri
25 și sâmbătă toată zioa până în seară. Iară noaptea spre duminecă, au lăsat Ra-
dul Vodă toate ale sale în tabără și au fugit cu

69^v toată oastea sa la scaonul său, la București. Iară Ștefan Vodă, por-
nindu-să după dânsul, încunghurat-au Bucureștii Noemvrie 23; iară
Radul Vodă într'aceia noapte, au fugit den cetate, den București, lăsân-
du-și pre doamnă-sa Mariia cu fiică-sa Voichița și tot Ț'au avut și
s'au dus la Turci.

5

Iară Ștefan Vodă, miercuri Noemvrie 24, au dobândit cetatea Bucu-
reștii și au luat pre doamna Radului Vodă și pre fiică-sa, Voichița,
ș'au luat-o și doamnă, că-i murisă doamna Ț'au avut după Chineajna.
Luat-au Ștefan Vodă toată averea și tot Ț'au avut Radul Vodă și toate
stiagurile lui și, veselindu-să trei zile, s'au întorsu înapoi la scaunul
său, la Sučavă.

10

Precum scrie Stricovschii și Cromer, lăsat-au domn pre Băsărab
Vodă în Țara Munteniască și au domnit o lună. Iară Radul Vodă nă-
zuisă la aghutoriul turcesc.

După această izbândă, Ștefan Vodă au trimis solii săi la Cazimiriu,
craiul leșăsc, făcându-i știre de izbândă asupra Radului Vodă, trimi-
țind și 28 de stiaguri, luate dela Radul Vodă, arătând că și domnu au
pus pre Băsărab, în locul Radului Vodă.

15

87^v toată oastea sa la scaunul său, la București, pre apa Dâmboviței. Iară Ștefan
Vodă s'au pornit după el cu toată oastea sa, și într'acastași lună, în 23 de
zile, au încunghurat cetatea | Bucureștilor; iară Radul Vodă într'aceiaș noapte
au fugit din cetate, lăsându-și pre doamna sa Mariia și pre fie-sa Voichița
și tot ce au avut și s'au dus la Turci.

20

Iară Ștefan Vodă, miercuri la 24 de zile a aceștii luni, au dobândit cetatea
și au intrat într'insa și au luat pre doamna Radului Vodă și pre fie-sa Voichița,
și doamnă, că-i murise doamna ce au avut după Cneajna. Luat-au Ștefan
Vodă toată averea și hainele cele scumpe, și toate steagurile Radului Vodă
și, veselindu-se trei zile, s'au întors la scaunul său, la Sučavă, lăsând pre Bă-
sărab domn Țării Muntenesti, care au domnit o lună. Iară Radul Vodă nă-
zuisă la aghutoriul turcesc.

25

30

După această izbândă asupra Radului Vodă, Ștefan Vodă întorcându-se
la scaunul său la Sučavă, precum scrie Stricovschie și Cromer, au trimis Ștefan
Vodă solii săi la Cazimir, craiul leșăsc, făcându-i știre de izbânda sa asupra
Radului Vodă, trimițând 28 de steaguri, luate dela Radul Vodă. Arătat-au
solii lui Ștefan Vodă cum și cetatea, unde-i scaunul Radului Vodă, cu toată
averea și cu doamna lui o au dobândit, și cum au pus și domn în locul Radului
Vodă pre Băsărabă Vodă.

35

Iară încă acii soli a lui Ștefan Vodă, aflându-să nepurceși dela craiul, iată și alți soli sosăsc dela Ștefan Vodă, la Cazimir craiu, cerșind așutoriu Ștefan Vodă împotriva Radului Vodă, făcându-i știre, cum Radul Vodă, luând așutoriu dela Turci, au intrat în țară de pradă cu foc și cu sabie.

5 Pornit-au îndată Cazimir, craiul leșăsc, pre Dobieslav caștelianul și pre Eghidei Sohodolschii la Radul Vodă, pentru să-l împace cu Ștefan Vodă; iar lui Mihai Bucațschii, staroste, i-au poroncit de sirgu să porniască șliahta den Podoliia într'agiutoriu lui Ștefan Vodă.

10 Radul Vodă, năzuind la sultan Mehmet, împăratul turcesc, de i-au dat așutoriu în anul dela Hristos 1475, și au intrat în Țara Munteniască 1475 cu 15.000 de Turci, fără de alți lefecii ce adunasă și au dat războiului lui Băsărabă ȝoi Dechemvrie 25 și au înfrânt pre Băsărab Vodă, care, văzin-du-să împresurat de vrăjmașii săi, au năzuit la Ștefan Vodă în Moldova.

15 Iară Turcii s'au pornit în goană după Băsărab Vodă și au vinit până la Bârlad și de acolo Turcii au slobozit | cămbulurile sale de au 701 prădat țara și s'au întorsu înapoi pen Țara Munteniască.

Iară, încă aflându-se acolo acci soli trimiși de Ștefan Vodă la Cazimir, craiul leșesc, iată și alți soli ai lui Ștefan Vodă au nemerit la craiul leșesc Cazimir, cerșind ajutoriu Ștefan Vodă dela craiul leșăsc împotriva Radului Vodă, făcând știre cum Radul Vodă, trăgând așutoriu dela Turci, dela sultan Mehmet, împăratul turcesc, au intrat în țară Radul Vodă de prada cu foc și cu sabie. Pornit-au îndată craiul leșesc Cazimir, socotind că-i va putea împăca pre Radul Vodă cu Ștefan Vodă, pre Dobieslav Bisonschie, caștalanul Belzului, și pre Eghidie Suhodonschii, la Radul Vodă pentru pace; iară lui 25 Mihai Bucațschii, starostele de Sneten, au poruncit de sârg să pornească șleahta din Podolia întru ajutoriu lui Ștefan Vodă.

Iară Radul Vodă năzuind la sultan Mehmet, împăratul Turcilor, în anul dela Hristos 1475, după ce au luat așutoriu, au intrat în Țara Muntenească 1475 cu 15.000 de Turci, fără de alți lefecii ce adunase și au dat războiului lui Băsărabă Vodă, ȝoi, Dechemvrie 25 AMH și au înfrânt pe Băsărabă Vodă și toată oastea lui, care, văzându-se | împresurat de vrăjmașii săi, au năzuit drept în 88r Moldova la Ștefan Vodă.

35 Iară Turcii s'au pornit în goană după Băsărabă Vodă și au venit până la Bârlad; de acolo au repezit cămbulurile sale de au prădat țara și s'au întors înapoi spre Țara Muntenească.

1: abii soli C. 6: să-i împace A. 10: 1473 C. 12: 23 C. 23: Doblieslav.

1474 În anul 6982, luat-au Ștefan Vodă cetatea Teleajina și au tăiat capetele pârcălabilor, robindu-le muiarile; atunce Ștefan Vodă mulți Țigani au scos den Țară Munteniască în țară.

Într'acestaș an, au fostu războiu cu Ungurii în Țara Munteniască și cu Țăpăluș Vodă și îi birui Ștefan Vodă.

5

1474 În anul 6982, au luat Ștefan Vodă cetatea Teleajina și au tăiat capetele pârcălabilor, robindu-le muerile. Atuncea au scos mulți Țigani din Țara Muntenească aicea în țară la noi.

Într'aastă lună, în 5 zile, au fost război în Țara Muntenească cu Ungurii și cu Țăpăluș Vodă și birui Ștefan Vodă pre Unguri.

10

Autorul copiază cele mai multe știri din: Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul, *l. c.*, p. 36, 37, 38, 39 și traduce din Cromer, *o. c.*, p. 413 și Strjowski, p. ...

De vestită izbândă a lui Ștefan Vodă c'au bătut pre Turci

În anul 6983, iară dela Hristos 1475, sultan Mehmet, împăratul 1475
turcesc, nevrând să lasă pre Radul Vodă, fiind supus împărăției tur-
cești, într'atâtea pagube ce-i făcuse de multe ori Ștefan Vodă, gătind
5 120.000 oaste turcăscă cu Tătari, Ghenarie 20, i-au pornit < cu > Radul
Vodă asupra lui Ștefan Vodă, vrând să supue și pre Ștefan Vodă,
nu că-i era milă de Radul Vodă.

Iară Ștefan Vodă, luând ajutoriu 2000 de oaste călăreți leși și având
și oastea sa patruzăci de mii și mai avea 5000 de Săcui, cu această oaste
10 Ștefan Vodă nu așa că va putea sta fățiș împotriva atâta mulțime de
Turci și Munteni cu Radul Vodă, ce cu meșterșug au socotit să încapă
cum ori putea. Că întâi au trimis de au pârjolit iarba peste tot locul
în calea Turcilor, de le-au slăbit caii. Iară, după ce au intrat Turcii

De cumplita bătae a Turcilor de Ștefan Vodă în anul 6983 iar dela Hristos 1475 1475

CAP XXVIII

Mehmet, împăratul turcesc, nevrând să lasă pre Radul Vodă, fiind supus
împărăției turcești, într'atâtea pagube ce-i făcuse în câteva rânduri Ștefan
Vodă, gătindu 120.000 de oaste turcăscă cu Tătari, Ghenarie 20, s'au pornit
Radul Vodă asupra lui Ștefan Vodă — nu că-i era milă de Radul Vodă. —

10 Iară Ștefan Vodă luund ajutoriu și dela Cazimir, craiul leșesc, cu 2000 de
oaste călărime și având și oastea sa 40.000 și 5000 de Săcui dobândise dela
Mateiaș, craiul unguresc. Cu această oaste nu așa că va putea sta fățiș împotriva
atâta mulțime de oaste turcăscă și muntenească cu Radul Vodă, ci cu meșter-
șug au socotit să încapă. Că întâi au poruncit de au pârjolit iarba pe tot locul
25 înaintea Turcilor, de le-au slăbit caii cei gingași. Iară după ce au tras pe Turci

în locuri strâmte, deasupra Racovățului, la apa Bârladului, acolo au dat războiul Turcilor, supuind o samă de oaste în luncă, de unde au început a da semne de războiu: în trâmbiță, în bucume și în dobe. Și întorcându-să Turcii asupra glasului bucumelor și altor semne de războiu, că și negura nu lăsa pre Turci să priăpă, de unde le caută a da războiu lui Ștefan Vodă, atunce Ștefan Vodă au lovit pre Turci den dos; și de mulțimea Turcilor, să ametișă oștenii lui Ștefan Vodă, biruitori văzându-să, și singur Ștefan Vodă îmbărbătându-i pre ai săi, cu așuturiul lui Dumnezeu rămasără biruiți Turcii, cât ei în de sine s'au fostu tăind.

70^v Scrie Ian Stricovschii, carte XX, zač. III, | la o sută de mii de trupuri să fie căzut într'acel războiu, precum zice Stricovchii, că au văzut cu ochii săi grămăzile de oase la acel loc, unde au fostu acel războiu, viind el den Țara Turcăscă în anul dela Hristos 1575; și era și trei cruci de piatră, pusă în semnele^zacei vestite biruință a lui Ștefan Vodă. 1575 Perit-au mulți pași aleși în războiu și mai multe de 100 de stiaguri. Pre câți au prinsu vii, i-au înțepat. Iară pe patru robi turci, mai aleși, oameni de frunte și 36 de stiaguri și o parte de dobândă, au trimis

la strâmtoare, desupra Racovățului, pre apa Bârladului, și acolo le-au dat război Ștefan Vodă Turcilor, cu așuturiul lui Dumnezeu. Supusese o seamă de oameni în luncă, unde au început a da semne de război: cu trâmbița, cu buciume și dobe. Ci întorcându-se oastea turcăscă asupra glasului buciurilor și altor semne de război, că și negura nu-i lăsa să priăpă Turcii de unde | le-ar fi a da război lui Ștefan Vodă, acolo din dos i-au lovit Ștefan 88^v Vodă pe Turci; și de mulțimea Turcilor, să ametișe oastea lui Ștefan Vodă, biruitoriu văzându-se, ci singur Ștefan Vodă în fruntea oștilor sale, nepărăsind, îmbărbăta pre ai săi. Și așa cu ajutoriul a unuia Dumnezeu, rămasără cu mare ocară biruiți Turcii, ei între ei să omorăia.

Scrie cronicariul Ioan Stricovschii, cartea XX zač. III, la 100.000 de trupuri să fie căzut într'acel război, precum zice Stricovschii, că au văzut singur la 1575 anul dela Hristos 1575, cu ochii săi grămăzi de oase, viind el din Țara Turcăscă, și trei cruci de piatră puse întru semnele acei biruințe a lui Ștefan Vodă. Perit-au câțva pași aleși într'acel război și mai mult de o sută de steaguri; pre cei prinși i-au înțepat. Iar 4 robi mai de frunte cu 36 de steaguri și o parte de dobândă au trimis cu oamenii săi Ștefan Vodă la Cazimir,

craii lui leșăscu în Litva, mulțămindu-i de așutoriu. Scrie cronica leșăscă: patru pași aleși au căzut într'acel războiu. Arătatu-s'au Ștefan Vodă, după acest războiu, plecat cu biruința; dela singur Dumnezău au numărat că iaste izbânda. Patru zile niceo mîncare n'au mîncat, fără numai pâne cu apă. Pre fičorul lui Isac Pașea, după ce l-au prinsu viu, l-au slobozit.

Iară Turcii č'au scăpat, au luat pen păduri și au eșit unde să începe Smila, sau apa Smilii, în ținutul Tutovii. Acolo Turcii, în legea lor, au mulțămit lui Dumnezău că au eșit la lume.

Iară Ștefan Vodă s'au pornit după dâșii cu Moldovenii săi și cu 2000 de Leși și au gonit pe Turci, până i-au trecut Siretiul la Ionășești, unde să pomenește Vadul Turcilor. Și acolo la o movilă mare, diasupra Tecuțului, la Siretiu, odihnind Ștefan Vodă trei zile, i-au vinit veste dela starostii de Crăciuna, cetate diasupra Milcovului, că Radul Vodă vine cu oști fără veste.

Și întristându-să Ștefan Vodă, cu cine avea cu ai săi, au răpezit la oștenii săi de-i strîngea de sirgu. Venit-au atunce și Șendrea Hatmanul, cumnatul lui Ștefan Vodă, cu o samă de oaste, č'au fost rămas

craii lui leșesc, la Litva, mulțămindu-i de așutoriu. Scrie cronicariul leșesc: 4 pași aleși au căzut într'acel război, steaguri mai multe de 100 luate și zice: măcar că și lui Ștefan Vodă nu fără de mare vărsare de sânge i-au rămas biruința despre păgâni, începuse a să ameți oastea lui Ștefan Vodă. După acest război cu biruință, plecat unuia lui Dumnezeu, au numărat că au fost 4 zile după război, nicio mîncare n'au mîncat, fără numai pâine și apă. Pre fečorul lui Isac Pașei, după ce l-au prins viu, l-au slobozit.

Iară Turcii ce au scăpat, au luat pren păduri și au eșit unde purcede apa Smilii, la ținutul Tutovei. Acolo, în legea lor au dat laudă lui Dumnezeu că au eșit la lume.

Iar Ștefan Vodă s'au pornit după ei cu ai săi Moldoveni și cu 2000 de oaste leșăscă, ce i-au fost venit întru așutoriu, și au gonit pre Turci, până au trecut Siretul la Ionășăști, unde să pomenește astăzi Vadul Turcilor. Și acolo de supra Siretului, la o movilă mare, a Tecuciului, odihnind trei zile, i-au venit veste dela starostii dela Crăciuna — Crăciuna era cetate la Putna deasupra Milcovului — cum Radul Vodă vine cu oști asupra lui Ștefan Vodă fără de veste.

Și întristându-se Ștefan Vodă, cu cine avea cu ai săi, au răpezit la oștenii săi de-i strîngea de sîrg. Atuncia au sosit și Șendrea Hatmanul, cumnatul lui Ștefan Vodă, cu o seamă de oști, ce au fost rămas

înnapoi; venit-au și Coste Păharnicul cu altă samă de oaste, ce gonisă pre Turci de-i trecusă peste Siretiu.

71^r Și având bucurie Ștefan Vodă de ai săi, cum să afluă pregiur dânsul la vreme de grije, îndată au răpezit | pe Șendrea Hatmanul în chip de strajă, cu puținței slujitori, înaintea oștii munteneste. Și dând ei peste oastea munteniască, fură biruiți; și peri acolo și Șendrea Hatmanul mai 5
 ȝos de Râmnic, unde să pomeni multă vreme Movila Șendrii, și l-au dus de l-au îngropat în Doljești lângă tată-său.

Iară Ștefan Vodă, înțelegând că-i vine asupra Radul Vodă cu oști, au trecut Siretiul Ghenarie 13 zile și să loviră mai sus de Râmnic. Și 10
 dând războiu de îmbe părțile vitejește, multă moarte să făcu și cu așutoriu lui Dumnezău au rămas izbânda la Ștefan Vodă. Dat-au voe Ștefan Vodă oștii sale să prade în trei zile, cât vor putea în Țara Munteniască; și prădând, adus-au multă dobândă oștenii.

Și zăbăvind acolo Ștefan Vodă, până a să strânge oastea, adus-au 15
 acolo pre mulți din boiarii Țării Munteneste și alte capete, oameni de folos, și au pus pre ai săi boiari și oameni de cinste, de au vorovit și

înnapoi; îndată și Costea Păharnicul cu altă seamă de oaste, ce au fost gonit pre Turci de i-au fost trecut Siretul, au sosit.

Și având bucurie Ștefan Vodă de ai săi, cum să afluă preșur de dânsul la 20
 vreme de grijă, îndată au răpezit pre Șăndrea Hatmanul cu puținței slujitori, în chip de strajă, înaintea oștii munteneste; carii, dând preste oastea munte-nească, mulți pre puținii, fură biruiți de oștenii Radului Vodă, unde și Șendrea Hatmanul au perit mai ȝos de Râmnic; acolo s'au pomenit multă vreme Mo-
 vila Șăndrii și l-au dus de l-au îngropat în sat, în Joldești, lângă tată-său. 25

Înțelegând Ștefan Vodă cum adevărat Radul Vodă, domnul muntenesc, îi vine asupra cu oastea sa, Ghenarie 13, au trecut Siretul și mai sus de Râm-
 nic le-au fost războiul. Și dând războiu vitejaște despre îmbe părțile, multă 30
 moarte s'au făcut și cu vrerea lui Dumnezeu, au rămas izbânda la Ștefan Vodă, că pierduse Muntenii războiul. Dat-au Ștefan Vodă voe oștii sale să prade în
 trei zile, cât vor putea în Țara Rumânească; și prădând, adus-au multă do-
 bândă ostașii.

Și zăbovind Ștefan Vodă acolo, până a să strânge oștile toate, aducând și
 pre mulți din boiarii munteneste și alte capete, oameni de frunte, acolo au pus 35
 și oameni de ai săi, boiari de cinste, de au vorovit și

au tocmnit, de au despărțit hotar țării pân'în pâraul Milcovul, unde și până astăzi să hotărește. Că mai nainte era price pentru hotar: că Muntenii vrea să ție hotarul țării lor până în apa Trotușului, iară Moldovenii nu-i lăsa. Ce au vrut Dumnezău de au luat Ștefan Vodă cetatea Crăciuna, den gura Milcovului, diasupra Odobeștilor cu tot ținutul ei ce să chieamă ținutul Putnii și l-au lipit de Moldova și au pus starostii săi pre Ivan și pre Vâlcea.

Întorcându-să Ștefan Vodă cu oștile sale și viind în sus pre Bârlad și socotind locul la Vaslui a fi de casă domnești, au pus de au zidit beserică, pre numele svintului Ioan Preditec, întru lauda și bucuria după izbândă cu năroc, ă'au biruit pre Turci și pre Munteni, dând laudă lui Dumnezău. Și pre urmă au făcut lângă beserică și casă domnești, care să cunoscă și astăzi în târgu, în Vaslui.

Aflându-să Ștefan Vodă atunce la Vaslui, fi vini veste de olac dela deregătorii de Soroca, pentru Lobodă și Nelivaico, hatmanii căzăcești, cum au întrat în țară și pradă. | Deci Ștefan Vodă, nesuferind pe nepriiatinii săi, să-i lasă să-i străce țara, îndată au mărșu cu ai săi și tâmpinându-să cu acei Căzaci la Grumăzăști, pre Răut, lovindu-i fără

71v

au tocmnit, de au despărțit din Milcovul cel Mare o parte de pârau, de vine pre lângă Odobești și trece de dă în apa Putnii. Și până astăzi iaste hotarul Țării Moldovei și a Țării Muntenesti acel pârau, ce să desparte din Milcovul cel Mare. Iar de mai nainte au fost având țările amândoa pricină pentriu hotar; că Țara Muntenescă vrea să ție hotarul său până în apa Trotușului, iară Moldovenii nu-i lăsa, până au vrut Dumnezeu de s'au tocmnit așa. Și au luat Ștefan Vodă cetatea Crăciuna cu tot ținutul ce să chieamă ținutul Putnii, și l-au lipit de Moldova și au pus pârcălabii săi pre Vâlcea și pre Ivan.

Întorsu-s'au Ștefan Vodă cu oștile sale și mergând pre apa Bârladului în sus, plăcându-i locul între Bârlad și între Vaslui, întru aceia laudă și bucurie după izbânda cu noroc ce au biruit pre Turci și pre Munteni, au început a zidi biserica lui Sfetâi Ioan Prediteci în târg în Vaslui, dând laudă lui Dumnezeu pentru biruința ce au făcut, și pre urmă casă domnești, cum să cunoscă și până în vremea de acum.

Aflându-se într'acea vreme Ștefan Vodă cu oștile sale la Vaslui, iau veste de sârg cu olăcari dela Soroca, cum Lobodă și Nelivaico, hatmanii căzăcești, au întrat în țară și pradă. Deci Ștefan Vodă, neputând suferi pe nepriiateni să-i lasă să strice țara, îndată cu ai săi cu câți era, i-au căutat a merge, unde s'au și întâmpinat cu acea oaste căzăcească pre Răut, la Grumăzești, fiind Cazacii în pradă răsipiți; și lovindu-i noaptea fără

89v

15 cum din B.

veste, noaptea, rămasă Căzacia biruiți; și prinsă atunce și pre Lobodă, hatmanul căzăcesc, și gonindu-i spre Nistru, mulți s'au înecat în Nistru cu Nelivaico hatmanul, fugind. Era și un polcovnic vestit, anume Jura; acolo s'au înecat, unde și astăzi să pomeniște acel loc, de să zice Vadul Jurăi.

5

Și întorcându-să Ștefan Vodă de acolo, au descălecat târgul Iași, și întru lauda lui Dumnezeu, au început a zidi biserica Svetăi Nicolae; și au mersu la scaunul său, la Sučavă, cu mare laudă de izbândă dela singur Dumnezeu, eșindu-i înaintea mitropolitul cu litie, ca unui birui-toriu de limbi păgâne, de l-au blagoslovit.

10

Atunce mare bucurie fu tuturor crailor și domnilor de pen pregiur de biruință. Și, după ce s'au așezat la scaunul său, au început a zidi mănăstirea Svetăi Dimitrie, ce iaste înaintea curților domnești, în Sučavă. Și atunce s'au cununat cu doamna Voichița, fata Radului Vodă, iar pre maică-sa cu mare cinste au trimis-o la domnu-său, Radul Vodă, în Țara Munteniască. Rugatu-s'au Ștefan Vodă, prin solii săi,

15

de veste, rămasă biruiți Căzacia. Atuncea și Lobodă, hatmanul căzăcesc, fu prins de oștenii lui Ștefan Vodă, și gonindu-i spre Nistru, Neleivaico Hatmanul și cu o seamă de Căzaci au intrat să treacă Nistrul și mulți s'au înecat. Și un polcovnic vestit, anume Jora, acolo s'au înecat, unde și astăzi să pomeniște de-i zic acelui loc Vadul Jorăi.

20

Și de acolo s'au întors Ștefan Vodă și au descălecat târgul Iași, și în lauda lui Dumnezeu au început a zidi biserica lui Sfetăi Nicolai, care stă și până astăzi în orașul Iașilor, lângă curtea domnească. Deci s'au întors la scaunul său, la Sučavă, cu mare pohvală și biruințe dela singur Dumnezeu de sus, eșindu-i înaintea mitropolitul cu toți preoții, aducând sfânta evanghelie cu cinstita cruce în mâinile sale, ca înaintea unui împărat și birui-toriu de limbi păgâne, de l-au blagoslovit.

25

Atuncea mare bucurie au fost tuturor domnilor și crailor de prin peğur de biruințe. Și, după ce s'au așăzat la scaun în Sučavă, în lauda lui Dumnezeu au început a zidi mănăstirea lui Sfetăi Dimitrie, ce iaste înanitea curții domnești în Sučavă. Și atuncea s'au cununat cu doamna Voichița, fata Radului Vodă, iar pre maică-sa cu mare cinste la domnu-său, Radul Vodă, în Țara Muntenescă o au trimis.

30

Iară solii trimiși dela Ștefan Vodă au aflat pre craiul Cazimir în Litfa, unde au fost mers la anul nou, trimițând 4 robi mai aleși, 36 steaguri și parte de do-bânda lui. Și că știa Ștefan Vodă că nu să va lăsa păgânul cu acea rușine, au rugat Ștefan Vodă, prin solii săi

35

90r

craiului leșăscu, ca să să apropie craiul cu oștile sale spre Țara Rusască, să fie mai aproape de Ștefan Vodă, și auzind Turcii apropierea lui, să aibă grijă.

- 5 Rădicat-au Ștefan Vodă atunce pre mulți den prostime la statul de nemiși, pentru vitejie c'au arătat în războaiele acelea.

- Trimis-au Ștefan Vodă și la sultan Mehmet soli cu daruri, să facă jalobă că niște oameni răi den Țară Turcăscă au vinit de i-au prădat țara, și i-au căutat a-ș apăra țara de acei oameni răi, cum au putut, socotind că ce au făcut, fără știrea și fără poronca
10 împărăției sale au făcut; știind Ștefan Vodă că nu să va lăsa cu atâta sultan Mehmet, împăratul turcesc, nice va uita perirea oștii sale de Ștefan Vodă. |

- Așijdirea și papei de Râm și lui Matiaș, craiul unguresc, au trimis Ștefan Vodă daruri, poftindu-i și pre dâșii de agiutoriu împotriva a
15 unuia așea puternic de obște vrăjmaș a toată creștinătatea. 72r

Iară Matiaș, craiul unguresc, îndată au luat asupra sa acea izbândă a lui Ștefan Vodă; lăudându-să, au răpezit cărți pre la megiași, dând știre că ispravnicul său, Ștefan Vodă, au bătut pre Turci, iproci; măcar că nu de mult mai nainte petrecusă rușine mare de ispravnicul său,

- 20 pre craiul leșesc, ca să să apropie craiul cu oștile sale spre Țara Rusească, să fie mai aproape de Ștefan Vodă, că auzind Turcii de apropierea craiului de țară, să aibă de grijă.

Rădicat-au Ștefan Vodă pre mulți din prostime pentru vitejiia lor la statul de nemiș.

- 25 Iară și la sultan Mehmet au trimis sol Ștefan Vodă cu daruri, poruncind solilor să facă jalbă, că niște oameni din Țara Turcăscă eșind, au prădat locurile lui; de care apărându-se țara, i-au căutat lui Ștefan Vodă a-ș apăra țara, de au bătut pre acei făcători de prăzi și s'au rugat sultanului ca pre cei ce vor fi scăpat, să să dea lui Ștefan Vodă la pedeapsă, socotind că ce au făcut aceia,
30 fără porunca și știrea sultanului au făcut.

Așijderea și papei Romei și craiului unguresc, Mateiaș, au trimis Ștefan Vodă frumoase daruri, poftind și pre ei de agiutoriu împotriva a unuia așa de puternic și de obște vrăjmaș a toată creștinătatea.

- Iară Mateiaș Craiul îndată au luat asupra sa acea izbândă al ui Ștefan Vodă; lăudându-se, au repezit cărți pre la megiași, dând știre că ispravnicul său,
35 Ștefan Vodă, au bătut pre Turci, măcar că nu multă vreme mai nainte au fost pățit rușine mare Mateiaș Craiu de acest ispravnic al său,

Ștefan Vodă, când au fostu trimis 6000 de Unguri cu sârdariul său, Maer Balas, să prade în Moldova.

Intr'acest an, vinit-au soli la Cazimiru, craiul leșăsc, trimiși de Isac Trapezinianul a Husan Cazanilor, îndemnând pe craiul leșăsc asupra Turcilor. Și dela craiul leșăsc, aceștiași soli au trecut la alți 5
domni creștinești, tot cu îndemnare asupra Turcilor.

Iară Ștefan Vodă nu părăsiia a trimite soli la craiul leșăscu, rugându-l de ajutoriu împotriva Turcilor; că înțalesesă Ștefan Vodă den iscoadele sale, precum sultan Mehmet strânge mulțime de oști la Odriiu.

Svătuia Litva pe craiul Cazimiru să apere pe Ștefan Vodă în Moldova de Turci cu toată puterea sa, să-i fie ca un părete Moldova, decât pierzind-o, să-i fie a să lupta cu Turcii pentru Țara Leșască. Ce nemic n'au folosit, nice au clătit acestea sfaturi pe Cazimir craiu, nice îndemnarea și poftele a lor săi, că să strânsesă toți svecnicii la craiul în Liublin, în luna lui Iulie. Fost-au 15 zili voroava pentru Turci și pentru Ștefan 15
Vodă; și acolo cu mânie s'au sculat, cu svatul domnilor tuturor, asupra craiului, Dierslav Rizvanschii, voevodul Cracăului, Iani Rizvanschii, caștelanul Sandomirului și marșălăcul crăii, zicând craiului că cu

de Ștefan Vodă, când au fost trimis 6000 de Unguri, cu sârdariul său, cu Maer Bălas, să prade Țara Moldovei. 20

Intr'acest an, venit-au sol la Cazimir, craiul leșesc, trimiș de Isac Trapezinianul a Husan Cazanilor, îndemnând pe craiul Cazimir asupra Turcilor. Și dela craiul Cazimir, aceștiași sol au trecut la alți domni creștinești, tot cu îndemnare asupra Turcilor.

Iară Ștefan Vodă nu părăsiia prin nepărășiții solii săi, unul după altul, trimițind la Cazimir, craiul leșăsc, poftind ajutoriu împotriva lui sultan Mehmet; că acum înțelesese Ștefan Vodă din iscoade ce avea trimiși la Poarta turcească, precum sultan Mehmet, împăratul turcesc, strânge mulțime de oști la Odriiu. 25

Sfătuia Litva pre Cazimir Craiul ca să apere pre Moldova cu toată puterea despre Turci, să-i rămăe părete Moldova, decât pierzând-o să-i fie a să lupta 30
cu Turcii pentru Țara Leșască. Ci nimic n'au folosit, nici | au clătit aceste sfaturi pre Cazimir Craiul, nici îndemnarea și poftele a lor săi, că să strânsese toți svecnicii la craiul în Liublin, în luna lui Iulie, unde 15 zile au fost de ačasta cu Turcii și cu Ștefan Vodă voroava. Și acolo cu mânioasă voroavă, cu sfatul tuturor domnilor leșăști s'au sculat asupra craiului Cazimir, Deerslav 35
Rezvanschii, voevodul Cracăului, și Iane Răzvanschii, cașteleanul Sandomirului și marșălăcul crăiei, zicând craiului că prin

nebăgarea de samă a lui, precum și tată-său și frate-său, ca niște blăstămați, crăiia leșască, care o au luat în floare, și acmu nu numai de nepriiatini, ce și de tovarășii necuvioși, și despre Litva rău, care den puterea și statul ei, s'au răsipit | și s'au scurtat și împutinat.

72^v

- 5 Iară cu aceste voroave a lor, altă n'au isprăvit, fără cât că au trimis Cazimiru craiu soli la sultan Mehmet, pre Martin Vrocemovschii, stolnicul Cracăului, poftind pre împăratul, aducându-i aminte prieteșugul vechiu, care era între împărații turcești cu craii leșăști, să-ș părăsască oștile diasupra Moldovii, care iaste supt apărarea crăiei leșăști;
- 10 că, într'alt chip, toată puterea sa craiul Cazimiru împotriva celor ce s'ari rădica asupra a lor săi i-a căuta a o pune. Măcar că mai nainte, fiind de toți monarșii creștinești îndemnat Cazimiru craiu asupra Turcilor, niceodată n'au priimit să rădice asupra Turcilor. De au greșit ceva Ștefan Vodă sultanului, acea greșală cu svatul tuturor svet-
- 15 nicilor trebuie să să dezlege gudețul.

Ce cu acestea cu toate, s'au întorsu solul Vrocemovschii îmbrăcat cu o cabaniță cu soboli, cu mărgăritariu cusută pe margine, dela sultan Mehmet, împăratul turcesc; cu care solie, abia la anul au sosit la craiul, tâmplându-să multe pedici pre cale.

- 20 nebăgarea de seamă a lui, precum și a tătâne-său și a frăține-său blestemăție, crăiia leșască, care o au luat floare, și acum nu numai din nepriiateni, ci și din tovaroșii necuvioși, și despre Litfa rău, carea din puterea și statul ei s'au răsipit și s'au scurtat și împutinat.

- Iar cu aceste toate voroavele lor, nimic alt n'au isprăvit, fără cât ačasta :
- 25 de au trimis craiul Cazimir sol la sultan Mehmet, pre Marțin Vrocimovelschii, stolnicul Cracăului, poftind pre împăratul, aducându-i aminte cu prieteșugul vechiu, care era între împărații turcești cu craii leșăști, să-ș părăsească oștile deasupra Moldovei, care iaste supt stăpânirea crăiei leșăști; că într'alt chip, toată puterea sa craiul Cazimir împotriva celor ce să vor rădica a lor săi, i-a căutat a o pune. Măcar că mai nainte, fiind de toți monarșii creștinești îndem-
- 30 nat craiul Cazimir asupra Turcilor, niciodată n'au primit să rădice asupra Turcilor. De au făcut Ștefan Vodă ceva greșală sultanului, atuncea cu sfatul tuturor trebuie să să dezlege judecata.

- Ci cu acestea cu toate, s'au întors solul Vrocimenschii îmbrăcat cu o cabaniță cu soboli, cu mărgăritari cusute marginile, dela împăratul turcesc; cu care solie, abia la anul au sosit dela împăratul, tâmplându-se multe piiadeci pre cale.
- 35

Iară Turcii atunci au pornit 70 de galioane la Crâm și au poroncit Tătarălor de pre uscat și au dobândit Chefe, cetate vestită a Ianovezilor, care neputând-o Tătarăi mai mult apăra, a seaze zi o au luat Turcul supt ascultarea sa cu vicleșug. Și dobândind cetatea, îndată pre nemiși, cu femeile și cu copiii săi și împreună cu singuri viclenitorii și cu hanul Crâmului Menghe-Cherii, cu doi frați a lui, carii, ori den tâmplare viniți acolo, ori de frică au vinit dela câmpu, ca să scape în cetate, pre toți i-au trimis la Țarigrad. Iară pe prostime, lăsându-i pe loc până la o vreme, apoi i-au mutat pre aiurea. Pre neguțitori, pre soli și alți cercători, pre toți i-au omorât.

Numai un galion, ce avea înlontru 150 de copii tineri, luați den Chefea, pentru spurcata sodomie a prea curvariului Turc, și ce era dobândă mai bună, au dus la sultan Mehmet, fiind ispravnic pe acel galion un Grec. — Iată-i și pezevenchi Greci! — | Și acest galion era despărțit de alte galioane și era 24 de Turci în galion pentru apărare.

Acestea le scrie cronicariul leșesc denț'un pisar crăesc, carele pre aceia vreme s'au tâmplat la Crâm, trimis de Cazimiriu, craiul leșesc, la Menghe-Cherei Hanul.

Iară Turcii într'aceia vreme au pornit 70 de galioane în Crâm, și poruncind Tătarălor cu o seamă de oaste să meargă întru așuturiu, au încungiurat și despre mare și despre uscat Chefea, cetatea Ianovezilor, vestită pe acea vreme, care, neputându-o Tătarăi mai mult apăra, a șasea zi o au luat Turcul supt stăpânirea sa, și așa cu vicleșug și pre oroșanii mai de frunte Vloși, care vicleșug mai nainte de 5 ani s'au fost gătind. Și dobândind păgânii cetatea, îndată | pre nemiși cu fâmeile sale și cu copii și împreună cu singuri viclenitorii și cu hanul Crâmului Menghe-Gherei, cu doi frați ai lui, carii ori din ce întâmplare veniți acolo, ori de frică să scape acolo la cetate dela câmp, pre toți i-au trimis la Țarigrad. Iară pe prostime lăsându-i până la o vreme pre loc, i-au mutat pre urmă pre aiurea. Pre neguțatori moldoveni, pre soli și alți cercători, pre toți i-au omorât.

Un galion numai care avea înlăuntru 150 de copii tineri den Chefea, luați pentru spurcata rahna și preacurvia a tiranului Turc, și ce au fost mai bun dobândite, au adus la Sultan Mehmet, fiind ispravnic pre acel galeon un Grec. Și acest galion era despărțit de alte galioane; 24 Turcii, carii era în galion pentru apărare, au nemerit la Chilia, care pe urmă o au luat Ștefan Vodă.

Acestea scrie cronicariul leșesc dinț'un pisariu crăesc, care au fost de craiul leșesc Cazimir trimis la Sultan Menghe-Gerei hanul, care s'au întâmplat acolo pe acea vreme.

13: galion unguresc C.

Atunce au luat sultan Mehmet cetățile în lungu, pe împregiurul Crâmului stându; luat-au și Cetatea Albă.

Iară, când s'au întorsu solul leșăsc, Martin Vrocemovschii, dela împăratul turcesc, au spus craiului, cum au aflat pe sultan Mehmet în Bulgariia, la Varna cu nenumărate oști, viind spre Moldova asupra lui Ștefan Vodă.

Acest răspunsu au adus craiului dela sultan Mehmet, împăratul turcesc: precum bucuros ar hi fostu să facă în destul poștei craiului, de nu l-ar fi aflat purces den Odriiu cu oști asupra Moldovanului, zicând că acea oștire pe rugămintea Muntenilor și a Tătarălor, birnicilor săi, face, pre carii nu poate să-i părăsască.

Ar fi dat pace Moldovenilor, de nu ar fi oprit birul cel legat pre an și de ar fi slobozit robii și de ar fi întorsu cetatea Chiliei.

Scrie cronicariul leșăscu, că răpeziia Ștefan Vodă soli după soli la craiul leșăscu, pentru ajutoriul, arătându-i precum toți Moldovenii,

Oblicind și Țara Leșăscă la Cazimir Craiul de luarea Crâmului și de Chefe de Sultan Mehmet, împăratul turcesc, mare spaimă și groază au adaos Țării Leșești și întru inimile Leșilor, așa ca când ar fi prădat Turcii Podolia și Țara Rusească. Iară, strângându-se Leșii la săim în Corcin, să sfātuia să facă oști împotriva Turcului. Ci unii sfātuia să nu zădărască pre un puternic păgân ca acela; alții să aștepte pe Vrăcimovici, care era trimis sol la Sultan Mehmet, sfātuia.

Dat-au nădejde lui Ștefan Vodă Cazimir Craiul de ajutoriu că-i va da prin Stanislav Vontrobca, voevodul Belzului, și pre Andrie Borisovschii, proboșciul Penceciului.

Iară sultan Mehmet, împăratul turcesc, după ce au dobândit Chefeoa, au luat cetățile în lung, împregiurul Crâmului stând, au luat și Cetatea Albă.

S'au fost întors dela sultan Mehmet, împăratul turcesc, Martin Vrocimovschie, solul leșesc, spuind cum au aflat pre sultan Mehmet în Bulgaria, în orașul Varna cu nenumărată oaste, trăgând la Moldova asupra lui Ștefan Vodă.

Acest răspuns au adus craiului Cazimir dela împăratul turcesc, precum ar fi fost bucuros să facă în destul poftii craiului, de nu l-ar fi aflat acum purcezând din Odriiu cu oști asupra Moldovanului, zicând că acea oștire pre rugămintea Muntenilor și a Tătarălor, birnicilor săi, face, pre carii nu poate să-i părăsească. Ar fi dat pace Moldovenilor, de nu s'ar fi oprit birul cel legat pre an, și de ar fi slobozit robii și de ar fi întors cetatea Chiliei. — Ii zic Ahiliia la istorici.

Scrie cronicariul leșesc, că repeziia Ștefan Vodă sol după sol la craiul Cazimir de ajutoriu, arătându-i precum Moldovenii toți

văzindu-să acoperiți de atâta mulțime de Turci, cineș de sine să socotește, și pre însu singur îl lasă; iară, de ar videa așuturiul crăesc, toți vor sta pre lângă dânsu. Și altele ca acestea arăta Ștefan Vodă lui craiu. Înțelegând craiul acestea, poroncit-au să margă toată Țara Rusască, Podolia și Țara Belzii, să stea de strajă la margine. Iară așuturiu lui Ștefan Vodă n'au vrut să-i dea. 5

văzându-se acoperiți de atâta mulțime de Turci, cineș de sine să socotește, și pre Ștefan Vodă singur a-l lăsa; iară, de vor vedea așuturiu crăesc, toți vor sta pre lângă Ștefan Vodă. Le arăta și ačasta prin soli că, dobândind Turcii Moldova, deodată vor alerga și în părțile crăiei leșești, arzând și prădând păgânii. Aceste toate înțelegându-le Cazimir Craiul, de sârg toată Țara Rusască, Podolia și Țara Belzului rădică care cu Pavel Iasinschii podscarbi și cu starostele Belzului și a Helmului au pornit să stea la marginea țării de straje. Iară așuturiu lui Ștefan Vodă n'au vrut să-i dea. 10

Pentru acest capitol cronicarul a copiat războiul lui Ștefan cu Turcii din Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul, p. 37-44 și a tradus din Cromer, p. 417, 419 și 422.

*Războiul lui Ștefan Vodă cu sultan Mehmet când s'au bătut la
Valea Albă*

CAP XXIV

În anul 6984, sultan Mehmet, împăratul turcesc, văzind atâta pa- 1476
5 gubă ce-i făcuse Ștefan Vodă, s'au sculat cu oștile sale de au vinit să
calce și să străce Țara Moldovii. Și apropiindu-să | Turcii la Dunăre, 73^v
multu să nevoi Ștefan Vodă, cum ar putea opri pe Turci ca să nu triacă
Dunărea. Ce în deșert s'au trudit, că Tătarăi de o parte, Turcii de altă
parte, s'au înmulțit cu oaste fără număr. Însă deodată au dat cale Tur-
10 cilor și s'au apucat de Tătar; și pre lesne biruindu-i, i-au gonit până
la Nistru. Vrea să dea războiu și Turcilor; ce văzind atâta mulțime de
oaste cu împăratul și tătărâme și pedestrime cu tunuri, n'au cutezat,

*Războiul lui Ștefan Vodă cu Mehmet împăratul turcesc când s'au bătut
la Valea Albă*

15

CAP XXIX

În anul 6984, văzându-se împăratul turcesc, Sultan Mehmet, într'atâta pa- 1476
gubă despre Ștefan Vodă și cetățile Chilia și Cetatea Albă nerăscumpărate,
fiind încă și supt stăpânirea lui Ștefan Vodă, gândi singur cu capul său să
margă să între cu oștile sale în țară, să o stropșască și să o prade. Și apropiin-
20 du-se de Dunăre, unde Ștefan Vodă mult s'au nevoit să nu lasă pre Turci să
treacă Dunărea. Ci în zadar i-au fost acea nevointă, căci că Tătarăi de o parte,
Turcii de altă parte, cu oaste fără număr ce venise, au dat cale Turcilor și s'au
apucat de Tătar, pre care lesne biruindu-i, i-au gonit până la Nistru. Vrea
da război și Turcilor; ci văzând atâta tătărâme cu împăratul și | mulțime de 92^r
25 oaste cu pedestri mulți și cu tunuri, din sfatul și a boiarilor,

ce s'au sfătuit cu boiarii de s'au dat la locuri strâmte, spre munte, să
să poată apăra, dacă să vor birui de Turci.

Și s'au tras la Valea Albă și Turcii după dâșii. Pedestriru-s'au
oastea lui Ștefan Vodă să nu să nedejduiască a fugi, ce să stea cu arme.
Datu-ș'au războiu luni, Iuli 26, care războiu ținuu multă vreme neîn- 5
frântu, de îmbe părțile osteniți. Iară Turcii adăogându-să cu oaste
proaspătă, au obosit Moldovenii; neavând așutor nice de o parte, căzut-
au în războiu, apărându-să până la moarte, carii mai mult stropșiți de
mulțimea Turcilor. Perit-au Moldovenii atâtea de mulți, cât să înnăl-
bisă locul la Valea Albă de trupurile celor periți; mulți și den boiari 10
au picat, și vitejii cei mai aleși, cu totul. Și să făcu scârbă mare a toată
țara și tuturor domnilor și crailor de pen pregiur, dacă auziră că au
căzut Moldovenii supt mâna păgânilor.

Într'acest războiu au căzut Ștefan Vodă ăos de pre cal; ce Dumnăzău
l-au ferit de nu s'au vătămat. 15

Iară Turcii s'au pornit spre Sučavă și, arzind târgul, s'au întorsu
înapoi, prădând și arzind țara.

că-l sfātuia boiarii pe Ștefan Vodă să să dea la strâmtori ca, de să vor birui de
Turci, să să poată apăra mai pre lesne la loc strâmt.

Și așa, s'au dat Ștefan Vodă cu oștile sale spre munți, unde ș'au ales loc de 20
război la Valea Albă, la strâmtoare, unde să chiamă acum Războianii, după acel
război ce au avut Moldovenii cu împăratul turcesc. Și pedestrindu-se oastea
ca să nu nădăjduiască în fugă, ci întru arme, datu-ș'au război luni, Iulie 26, care
război trăind multă vreme neales de amândoa părțile, osteniți, și Turcii 25
adăogându-se cu oaste proaspătă, obosiți acum Moldovenii, neavând așutoriu
de nicio parte, au căzut tare în război. Ci până la moarte să apara, carii fiind
mai mult stropșiți de mulțimea Turcilor, au rămas biruit Ștefan Vodă și
izbânda la Turci. Perit-au de ai noștri atuncea atâtea de mulți, cât s'au înnăl-
bit locul de trupurile celor periți; și mulți din boiarii cei mari au picat și
vitejii cei mai aleși atuncea au perit cu totul. Și să făcuse scârbă mare a 30
toată țara și tuturor domnilor și crailor de prin preșur, deaca au auzit că au
căzut Moldovenii supt mâna păgânilor.

Întru acest război au căzut Ștefan Vodă ăos după cal; ci Dumnezeu l-au
ferit de nu s'au vătămat.

Iară Turcii s'au întors spre Sučavă și arzând târgul, s'au întors înapoi, 35
prădând și arzând țara.

Iară Ștefan Vodă, după ce au pierdut războiul la Valea Albă, scrie letopisățul țării, că au mărșu în goană după Turci până la Dunăre, la trecătoare, și agiungând pre Turci, i-au spăriat și au scos mult plian, ce luasă den țară. Iară letopisățele streine nu pomenesc de acea goană, cum să fie mărșu Ștefan Vodă până la Dunăre. Iară iaste și de crezut, că cine era Ștefan Vodă ! Ori cu ce mijloc să va fi nevoit spre răscumpărare despre Turci. |

Pus-au Ștefan Vodă de au strânsu toate trupurile ce au perit într'acel războiu și au făcut movilă și diasupra au zidit beserică, care stă și până astăzi întru pomenirea acelor suflete. Și de atunce să numește Războianii satul acela, pentru războiul c'au fostu acolo la Valea Albă.

Iară Băsărab, domnul muntenesc, mare ocară și rea cuvântare avu despre toți domnii megiiși creștini, pentru căci și el au fostu așutoriu cu oastea sa, Turcilor, asupra lui Ștefan Vodă.

Scrie cronicariul leșăsc că au trimis sultan Mehmet, după războiul c'au avut cu Ștefan Vodă, soli cu daruri la Cazimiri, craiul leșăsc; așijderea și dela hanul tătărăscu, tot pe aceia vreme, pentru prieteșugul amânduror cu craiul leșăscu. Și zice cronicariul leșăsc: ce pricină ar hi

Iară Ștefan Vodă, după eșirea neprietenilor săi din țară, au poruncit de au strâns trupurile morților movilă făcând, au zidit deasupra lor biserică, unde trăiaște și până astăzi întru pomenirea acelor suflete.

De înturnarea lui Ștefan Vodă după ce au pierdut războiul cu Turcii la Valea Albă

Ci am citit la une letopisețe, cum să fie mers Ștefan Vodă de iznoavă după Turci în goană, pre carii să-i fie ajuns la trecătoarea Dunării, de i-au spăriat atâta, cât le-au căutat a lăsa tot planul ce luase din țară pre mâna lui Ștefan Vodă. Nu pociu adevveri deplin, căci letopisețele striine nu pomenesc de acea înturnare. Iar iaste și de crezut, că cine era Ștefan Vodă ! Ori cu ce mijloc să va fi nevoit spre răscumpărarea aceia despre Turci. |

Iară domnul muntenesc, Băsărabă Vodă, mare ocară și cuvântare rea au avut despre toți domnii megiiși creștini.

Scrie cronicariul leșesc că au trimis sultan Mehmet, după războiul ce au avut cu Ștefan Vodă, la craiul leșăsc Cazimir cu daruri; și dela hanul tătărăsc, pe acea vreme Nadur-Gherei sultan, pentru prieteșugul amânduror cu Cazimir, craiul leșesc. Și zice cronicariul: ce pricină ar fi

fostu pofta lui sultan Mehmet dela craiul, nu aflu, fără cât grijea lui să nu să uniască creștinii asupra lor; și pentru scăderea č'au făcut lui Ștefan Vodă și țărăi, să nu tragă Cazimiru craiu și alți domni creștini să rădice asupra Turcilor, răscumpărând paguba. Răspuns-au craiul leșasc solilor că priimește pace și pentru întărirea păcii va trimite și el solii săi. 5

Într'acest an, Ioan, împăratul Moscului, au luat Novogorodul cel Mari și mare parte de Țara Rusască ča Albă, adecă Belorosiia, ce mainte vreme asculta de marele cneaz a Litvei.

Într'acest an, au murit sultan Mehmet, aproape de orașul Nicomidii și au rămas în locul lui sultan Baiazit. 10

1477 În anul 6985, Noemvrie 8, s'au prestăvit Theoctist, mitropolitul Sucevii. Într'acestaș an, s'au prestăvit doamna Mariia, ce era dela Magop.

1479 În anul 6987, au zidit Ștefan Vodă cetatea Chiliei și o au svârșit într'acest an, Iuli 16. Ce nu poci ști de această ziditură la cetatea Chiliei, 15

fost poftetele lui sultan Mehmet de pace dela craiul Cazimir, nu află, fără cât grija lor să nu să unească creștinii asupra lor; și pentru scăderea ce au făcut sultanul lui Ștefan Vodă și țărăi, să nu tragă craiul Cazimir și alți domni creștinești asupra Turcilor, răscumpărând paguba ce au făcut sultanul în Moldova mai înainte de Ștefan. Răspuns-au craiul leșesc Cazimir solilor turcești, cum și tătărăști așa: că priimește pace, pentru a cării solii întăritura va trimite și craiul la amândoi solii săi. 20

Într'acest an, Ioann, împăratul Moscului, au luat Novogorodul cel Mare și mare parte de Țara Rusască cea Albă, adecă Belorusia, carele mai nainte asculta de marele cneaz al Litvei. 25

Într'acest an, au murit sultan Mehmet, aproape de orașul Nicomidiei, stând în locul lui sultan Baezit. Vrajba între doi păgâni: Iuzum Turcul, căruia îi zicea unii Sălim, fiind biruit de sultan Baezit împărat, au scăpat la sultanul Eghiptului și dând agutoriu sultanul din Eghiptet, de iznoavă fiind biruit de sultan Baezit, au fugit Uzum la Rodos, de acolo la Râm, iară pre urmă omorît. 30

1477 Iară în anul 6985, Noemvrie 8, s'au pristăvit Theoctist, mitropolitul de Sučavă. Aicea mă mir cum poate să fie cu cale de au scris și Ureche Vornicul, că într'acestaș an s'au pristăvit doamna Maria, ce era dela Magop; dară Ștefan Vodă avea doamnă pre Voichița, fata Radului Vodă; ci poate să fie murit întâi aceia, și pre urmă luund pre doamna aceasta dela Magop. 35

1479 În anul 6987, scrie Urechie vornicul, că într'acest an au început Ștefan 93^r Vodă a zidi cetatea Chiliei

că nu ar fi putut într'un an să o isprăvească; ce, sau au adaos Ștefan Vodă vr'o cetățue mai mică cătră cetatea cea mare, sau au dires și au întărit la cetate ce au socotit, simțind Ștefan Vodă de cugetele păgânilor asupra cetăților, trăgându-i și alte pânzi, | că acmu luasă sultan Mehmet Ce- 74^v

5 tatea Albă, cum s'au pomenit mai sus.

Într'acest an, într'astă lună 25, au murit Bogdan Vodă, fișorul lui Ștefan Vodă. Murit-au și Cneajna, doamna lui Ștefan Vodă. Aicea mă mir, cum poate să fie cu cale de scrie pentru aceste doamne letopisățul țării; că Ștefan Vodă acmu luasă doamnă pre Voichița, fata 10 Radului Vodă; ce poate fi așa, cum au scris Ureche vornicul, care au murit întâi și care pe urmă.

Iară în anul 6988, murit-au Pătru Vodă, al doile fișor a lui Ștefan Vodă. 1480

Iară în anul 6989, Iuli 8, au fostu războiu în Țara Munteniască 1481 la Râmnic; s'au bătut Ștefan Vodă cu Țăpăluș Vodă. Deci cu așutoriu lui Dumnăzău au biruit Ștefan Vodă pre Munteni. Perit-au Munteni mulți în războiu; luat-au Ștefan Vodă toate stiagurile lor, și mulți den boiarii muntenesți au picat într'acest războiu. Și pre Țăpăluș Vodă l-au prinsu viu și i-au tăiat capul. Și despre partea lui Ștefan Vodă, încă au perit mulți den cei mai de frunte oameni. Atunce au pus Ștefan

20 și o au sfârșit într'acestași an, Iulie 16, care lucru nu să poate crede, într'un an să o isprăvească; ci, sau au adaos vreo cetățue mai mică cătră cea mare, cum am înțeles de o seamă de boiari de țară, ales de Panaite ce au fost postelnic mare, sau au mai dres și au mai întărit cetatea Chilieii, simțind Ștefan Vodă de cugetele păgânilor asupra acelor cetăți, trăgându-i și altă pânză, că 25 acum luase Cetatea Albă sultan Mehmet, cum s'au pomenit; sau niscăi turnuri adăogând cătră dânsle, pânzele, baștile, șanșuri întărindu-le.

Într'acestaș an și într'astă lună 25, au murit și Bogdan Vodă, feșorul lui Ștefan Vodă. Aicea văz că iară s'au pristăvit Cneajna, numele nu-i scrie.

Iară în anul 6988, au murit Pătru Vodă, al doilea feșor al lui Ștefan Vodă.

30 Iară în anul 6989, Iulie 8, s'au făcut război în Țara Muntenească; s'au bătut Ștefan Vodă cu Țăpăluș Vodă la Râmnic și cu așutoriu lui Dumnezeu au biruit Ștefan Vodă pre Munteni. Perit-au mulți Munteni; luat-au Ștefan Vodă toate steagurile lor și mulți din boiarii muntenesți au picat într'acest război. Și pre Țăpăluș Vodă -au prins viu și i-au tăiat capul. Și despre par- 35 tea lui Ștefan Vodă, încă au perit mulți oameni de frunte boiari. Pus-au Ștefan

1480
1481

Vodă domn în Țara Munteniască pre Vlad Vodă Călugărul, carele apoi au făcut vicleșug asupra lui Ștefan Vodă, pentru ce dedese ajutoriu Turcilor, când au venit, de au luat cetățile și au prădat țara. Și s'au întorsu Ștefan Vodă la scaunul său, la Sučavă, cu bucurie de izbândă c'au făcut asupra lui Țăpăluș Vodă.

5

Zic unii într'alt chip de Țăpăluș Vodă, cum atunce au prinsu Ștefan Vodă pe Radul Vodă, carele au fostu ațâțătoriu de păgâni asupra creștinilor. Și au dat ajutoriu și Brașovenii, tăind pre Turci; și luând Țara Munteniască, au lăsat pre Țăpăluș Vodă domn în Țara Munteniască, în locul său. Ce, ori cum au fost, izbânda lui Ștefan Vodă au fost.

10

Zic și aceasta unii: să să fie arătat într'acel războiu lui Ștefan Vodă svintul măcenic Procopie, îmblând pe diasupra războiului călare și într'armat, ca un vitiaz, într'agiutoriu, dând vâlhvă oștii lui Ștefan Vodă. Și iaste a să crede acest cuvânt, că, dacă s'au întorsu Ștefan Vodă biruitoriu la scaunul său, la Sučavă, și au zidit beserică pre numele svintului măcenic Procopie, la sat la Badeuți, unde stă și până astăzi.

75^r

15

1483

Iară în anul 6991, au început Ștefan Vodă a zidi cetatea la târgul Romanului, ce să chiamă Smeredova, care au căzut și s'au răsipit de apa Moldovei cu vreme.

Vodă Muntenilor domn pre Vlad Vodă Călugărul, care pre urmă au făcut vicleșug asupra lui Ștefan Vodă, pentru că dedese ajutoriu Turcilor, când au mărs Turcii de au luat cetățile și au prădat țara. Iară Ștefan Vodă, după războiul cu Țăpăluș Vodă, s'au înturnat cu mare pohvală acasă la Sučavă, la scaunul său.

20

Zic unii într'alt chip de Țăpăluș Vodă, cum atunce au prins Ștefan Vodă pre Radul Vodă carele au fost ațâțătoriu de păgâni asupra creștinilor. Și i-au agutat și Brașovenii tăind pre Turci; și luund Țara Muntenească, au lăsat pre Țăpăluș Vodă în locul său. Ci, oricum au fost, tot izbânda lui Ștefan Vodă că au fost să tocmească.

25

Zic unii și aceasta: să se fie arătat lui Ștefan Vodă la acest război sfântul măcenic Procopie, umblând asupra războiului călare și într'armat, ca un viteaz, întru ajutoriul lui Ștefan Vodă și dând vâlhvă oștii lui. Ci iaste de a să crede acest cuvânt, că, deaca s'au întors Ștefan Vodă cu toată oastea sa ca un biruitoriu la scaunul său, la Sučavă, au și zidit biserica pre numele sfântului măcenic Procopie, la sat la Badeuți, unde stă și până astăzi.

30

93^v

1483

In anul 6991, au început Ștefan Vodă a zidi cetate la târgul Romanului, ce să chiamă Smeredova.

35

Iară în anul 6992, Sultan Baiazit, împăratul turcesc, cu multe oști 1484
au venit în țară și au luat Chilia și Cetatea Albă. Atunci au fost și
domnul muntenesc, Vlad Vodă Călugărul, cu Muntenii într'agutoriu,
cum s'au pomenit mai sus, că au viclenit pe Ștefan Vodă, dând agiu-
toriu Turcilor. În 14 zile a lui Iulie, au luat cetatea Chilia, fiind pârcă-
labi Ivașco și Maxim.

Așijdirea într'acel an, în 5 zile a lui Avgust, au luat și Cetatea Albă,
fiind pârcălabi Gherman și Ioan, și ar fi apucat și alte cetăți, că Ștefan
Vodă la largu nu îndrăzniia să iasă; ce numai la loc strâmtu nevoia, de
le făcea smintială. Ce înțelegând Turcii, pentru agutoriu ce vinisă lui
Ștefan Vodă dela Leși, după ce au luat Sultan Baiazit cetățile: Chilia
și Cetatea Albă, s'au întorsu.

Și mai cu dedinsu au intrat în grijă Cazimiru, craiul leșasc, și
toți Leșii, văzind slăbită Țara Moldovii de Turci, să nu să închine Ștefan
Vodă la Turci și să să lasă de prieteșugul Leșilor. Că vestit domnu
era Ștefan Vodă între toți domnii creștini, pentru multe războaie cu
năroc c'au avut în toate părți: cu Tătara, cu Turcii și cu Ungurii. Ce
au socotit de au trimisu agutoriu lui Ștefan Vodă, mai multu apărând
hotarul Țării Leșăști, năvălindu oștile turcești și tătărăști.

Iară la anul 6992, Sultan Baezit, împăratul turcesc, cu mare oaste au 1484
intrat în țară și au bătut Chilia și Cetatea Albă. Însă acolo au fost și domnul
muntenesc, Vlad Vodă Călugărul, cu Muntenii într'agutoriu, cum s'au po-
menit mai sus, că au făcut vicleșug asupra lui Ștefan Vodă, de au dat agutor
Turcilor. Și în 14 zile a lui Iulie, au luat cetatea Chilie în zilele pârcălabilor
Ivașco și Maxim.

Așijderea într'același an, Avgust 5, au luat și Cetatea Albă, fiind pârcălabi
Gherman și Ioan, și ar fi apucat și alte cetăți, că Ștefan Vodă la gol n'au vrut
să îndrăznească să iasă; ci numai la strâmtoare nevoia de le făcea zmințeală.
Ci văzând Turcii agutoriu dela Țara Leșească ce venise lui Ștefan Vodă.

După ce au luat Sultan Baezit cetățile Chilia și Cetatea Albă și mai cu
de-a-dinsul au intrat grije și gând în craiul Cazimir și în toți Leșii și căzuse
craiul la grija lui Ștefan Vodă, văzând slăbiciunea sa, să nu să închine țara
la Turci și să scape dela prieteșugul său. Că nu fieștece domn era Ștefan
Vodă, ci vestit între domnii creștinești pentru multe războaie cu noroc ce au
făcut asupra Tătărălor și a Turcilor și a Ungurilor. Socotit-au dar Cazimir
Craiul, să trimiță agutoriu lui Ștefan Vodă, mai mult apărând de oști hotarale
Țării Leșăști, năvălind Turcii și Tătara.

Măcar că craiul siliia niceo pricină să nu aibă despre Turci, ce socotia că având încă părete pe Țara Moldovii, totuș are nevoie de Tătari, Podolia, Țara Rusască și Litva. Cu cât mai mult lipsind păretele, adecă Moldova, s'ari răsipi de tot Podolia și altele.

Și așa, la începutul tomnii, în anul Domnului nostru Isus Hristos 1485 1485, s'au pogorît | Cazimir, craiul leșăscu, la marginea Țării Leșăști, 75^v la Colomâia, cu toată șliahta rusască și a Podoliei gata de oaste, pentru să să auză la Turci pogorîrea sa la margine, despre Țara Moldovii; că și Turcii pre atunce ari avea grijă de Leși.

Nu după multe zile, acolo la craiul, în câmpii Colomâiei, venit-au Ștefan Vodă cu boiarii săi și cu curte împodobită, și bine grijiți slujitorii; și Ștefan Vodă viind pre un cal foarte arătos și mare. Sta polcovnicii și alte căpetenii crăești împregiurul cortului, și descălecând aproape Ștefan Vodă, îndată i-au eșit domnii crăești înaintea, de l-au dus la craiul suptu cortu. Și anume făcuse într'acel cort pat naltu, pre care ședea craiul la adunare cu Ștefan Vodă, în podoabe crăești, împregiur

Măcar că craiul Cazimir siliia nicio pricină Turcilor să nu dea asupra sa, ci socotia că, având încă părete pe Țara Moldovei, totuși are nevoie Podolia, Țara Rusească și Litva. Cu cât mai mult lipsind păretele Moldova, să va răsipi de tot Podolia, Țara Rusască și Litva. Și cunoștia acum, oricum a fi vătămați Moldovenii, fiind părăsiți de agutorii lui. Iar deodată au socotit craiul, să să auză de pogorîrea sa cu oști la marginea Țării Moldovei, pentru că și Turcii ar avea grije așa de n'ar supăra țara des. Și adevărat că pe acea vreme avea grijă Turcii de | craii leșăști.

Și așa, la începutul toamnei, în anul dela Nașterea Domnului nostru Isus Hristos 1485, s'au pogorît craiul Cazimir la Liov, unde toată șleahta rusască și a Podoliei s'au strâns gata de oaste. De acolo, clătindu-se craiul cu toată acea șleahtă și altă curte a lui, au trecut Nistrul supt Halici și au venit la Colomâia și au tăbărit toată oastea pre câmpii Colomâiei.

Nu după multe zile, au venit și Ștefan Vodă cu frumoasă boerime și curte împodobită și bine grijiți slujitorii. Adunatu-s'au supt cort Ștefan Vodă cu craiul Cazimir, că anume făcuse într'acel cort crăesc divan înalt, pre care șădea craiul la adunarea sa cu Ștefan Vodă, în podoabe crăești, împregiur

stând svetnicii crăești, fiind a mână Ștefan Vodă stiagul țării, cu pecetea ei, închinându-să craiului după obiceiul moldovenesc, plecând stiagul țării la piçoarele craiului. Atunce-și sloboziră și ațele cortului, dându-să în laturi ciia ce sta împrejurul cortului, de departe prăvind.

- 5 Atunce au giurat Ștefan Vodă craiului leșăscu, și ce au fostu de triabă au vorovit: cum că toată țara va fi cu priință craiului și-l va avea stăpân, să dea ajutoriu craiul împotriva a toți nepriiatinilor săi și cu nime nu va îmbla nice cu o tocmală împotriva craiului și nu să va arăta niceodată nepriaten sau priitoriu nepriiatinilor crăești, iproci. Află-să în
10 așezământurile crăești uricul lui Ștefan Vodă, de dânsul pecetluit și de 14 boiari. Și așa rădicându-l craiul și, sărutând mâna craiului, l-au ospătat, șezind Ștefan Vodă la masă cu boiarii săi, și i-au cinstit și i-au dăruit bine craiul. Și purcezind Ștefan Vodă dela craiul, datu-i-au 3000 de Leși călăreți, tot într'ales dintre toate polcurile. Iară craiul s'au dus la Cracău.

- 15 stându-i sfetnicii crăești ai Leșilor. Iară Ștefan Vodă, viind pre un cal foarte arătos și mare, stând polcovnicii și alte căpetenii crăești împrejurul cortului, și descălécând aproape Ștefan Vodă, îndată i-au eșit domnii crăești înainte, de au adus la craiul pe Ștefan Vodă, fiind în mâna sa Ștefan Vodă steagul țării cu pecetea ei, făcând acolo în cort după obiceiul moldovenesc Ștefan Vodă închinăciune
20 craiului, puind steagul țării la piçoarele lui craiu. Și atuncea au slobozit și ațele cortului, dându-se în laturi ceia ce sta prin prejurul cortului, departe privind.

- Acolo Ștefan Vodă, vorbindu ce au fost de treabă, au eșit gurat craiului, cum cu toată țara sa va fi cu priință craiului Cazimir, și pre singur craiul să-l aibă de stăpân, să dea ajutoriu craiul împotriva la toți nepriiatenii săi și
25 că nu va umbla cu nimini în tocmală împotriva lui și nu să va arăta niciodată nepriaten sau priitoriu nepriiatenilor crăești și oaste sau pace cu nimeni să nu facă fără porunca craiului, zicând în taină și de Mateiaș, craiul unguresc, că și Mateiaș Craiul să făcea stăpân Moldovei.

- Află-să și așezământurile crăești uricul lui Ștefan Vodă de dânsul pecetluit și de 14 boiari ai lui. Și așa, rădicându-l craiul și sărutând mâna craiului,
30 l-au și ospătat acolo craiul, șazănd cu 13 boiari de țară la masă. Cinstit bine și dăruit Ștefan Vodă de craiul Cazimir, au purces Ștefan Vodă spre țara sa, luund ajutoriu dela craiul 3000 oaste călăreață, dintre toate polcurile aleasă, pre carii au trimis cap pre Ioann Carcovschii, ce să poreclia Polec, leah, om
35 vestit | de războae; ș'au gonisit acest nume Polec, slujind în oastea lui Jicmont, împăratului nemțesc. Iar și craiul Cazimir, după ce au purces Ștefan Vodă din Colomâia, s'au pornit și el în sus, în Țara Leșască, și s'au așăzat la Cracău.

76r

Iară până a să svătui Ștefan Vodă cu craiul leșăsc la Colomâia, iară den ȝos au vinit Hroirot cu Turci până la Sučavă și au arsu târgul Septemvrie 19, luni, și marți s'au întorsu prădând și arzind țara. | Iară Octomvrie 9, prestăvitu-s'au arhimandritul dela mănăstirea Putna.

Nezăbavă vreme, au întrat Tătarăi în Podolia și în Țara Rusască, făcând mari prăzi, cât în lungiș și în curmeziș să vedea focurile satelor, târgșoarelor, și țarinile aprinse.

5

Și, înțelegând craiul Cazimir de trecătoarea Tătarălor peste apa Nistrul, la Tavana, asupra Podoliei și a Țării Rusești, au pornit cu oaste din curtea sa pre Iane Olbreht, poruncind și la șleahța rusască și a Podoliei să încalece. — Ci Tătarăi, când să gătează, nu așteaptă posmagii—acum întorși cu pleantul, iar tot i-au ajuns Leșii pre o samă de Tătar, cu care mare război au avut Leșii, însă frânt-au pe Tătar dela o vreme tăindu-i rău și pre mulți vii au prins.

10

Ci până a să sfătui Ștefan Vodă cu Cazimir, craiul leșăsc, unde să adunase la Colomâia, iară din ȝos au venit Hroitu cu Turcii până la Sučavă și au ars târgul Septemvrie 19, luni și marți, și de acii s'au întors prădând țara și arzând.

15

Iar Octomvrie 9, s'au pristăvit arhimandritul, egumenul mănăstirii Putnii.

18: s'au pristăbi:ul B.

La acest capitol, autorul a copiat războiul cu Turcii și alte știri interne din G. r. Ureche Vornicul-Simion Dascălul, o. c., p. 40, 42, 43—46 și a tradus din C r o m e r, l. c., p. 426, 432 și 433.

Războiul lui Ștefan Vodă cu Malcoci la Ctalabuga

Intr'acest an, dacă au scos Ștefan Vodă pre vrăjmașii săi den țară 1485
și dacă s'au răcit vremea și caii Turcilor au slăbit, au lovit Ștefan Vodă
pe Malcoču la Catlabuga, Noemvrie 16, și au topit toată oastea tur-
5 čască și s'au întorsu cu bucurie la scaunul său. Atunce au pus Ștefan
Vodă al doile arhimandrit mănăstirii Putnii.

În anul dela Hristos 1492, au murit Cazimiru, craiul leșăscu, lăsând 1492
în locul său craiu, cu testament, pre fiuu-său, Vladislav. Crăit-au Cazi-
miru craiul ani 45, iară de vârstă era de 64 ani.

10

Războiul lui Ștefan Vodă cu Malcoci la Catlabuga

CAP XXX

Intru acestaș an, mai apoi, deaca au scos Ștefan Vodă pre vrăjmașii săi 1485
din țară și deaca s'au răcit vremea și caii Turcilor au slăbit, au lovit pre Mal-
coci la Catlabuga, Noemvrie 16 АНН, de au topit toată oastea turčască. Întru
15 ačastă bucurie, deaca s'au întors Ștefan Vodă dela acest război cu izbândă
la scaunul său, la Sučavă, pus-au al doilea arhimandrit mănăstirii Putnii.

Iară în anul dela Hristos 1492, au murit Cazimir, craiul leșesc, lăsând în 1492
locul său craiu pre fiuu-său, Vladislav, cu testament.

20 Scrie cronicariul leșesc că în luna lui Dechemvrie, cu 15 zile mai nainte
de moartea craiului Cazimir, s'au văzut pre ceriu spre amiazăzi, trei | sori 95r
și'pre urmă după apusul soarelui și stea ca o mătură s'au arătat. După aceste
semne, au murit craiul Cazimir, crăind 45 de ani, iar cu vârsta de 64 de ani
fiind.

8: în locul lui C.

După ce au îngropat pe Cazimiru în Cracău, s'au strânsu domnii leșăști și Litva în luna lui Avgust la Petricov pentru alesul craiului nou. Acolo, îndoite voi a Leșilor: unii poftiia să fie craiu fičorul lui Cazimiru, alții vrea pe Olbreht. Și pre urmă, întărindu-să partea ce ținea cu Olbreht, au rămas craiu leșăscu Olbreht, pomăzuit pre obi- 5
ciul lor la crăie de Zbigneu arhiepiscopul.

Scrie cronicariul leșăsc: îndată după coronația lui Albreht Craiu, au nemerit soli dela Venețiani și soli dela sultan Baiazit, împăratul turcesc, menind de bine lui Olbreht stăpâniia. Soliia Venețianilor era

După ce au astrucat pre Cazimir Craiul cu mare cinste în Cracău, s'au strâns toți domnii leșăști și Litfa în luna lui Avgust la Petricov să aleagă craiu nou. Acolo, îndoite voi a Leșilor asupra alesului din fečorii lui Cazimir Craiul: mai mulți poftiia crăiia lui Olbrehtu, mărturisindu-i vitejia asupra Tătarălor și înțelepciunea și vârsta lui; alții zicea < de vitejia > acestuia asupra Tătarălor că au fost mai mulți din oștenii cei vestiți viteji ce au fost cu 15
dânsul și aceia părtuia lui Alixandru, al doilea după Albreht; iară o parte ținea cu Jicmont, cel mai mic fratele lor.

Litfa, după moartea lui Cazimir, alesese pe Alixandru, cneazul Litfei. Sta împotrivă alții zicând, cum Litva împotriva așăzământurilor vechi au făcut, căci fără sfatul senatului leșesc ș'au ales șie cneaz, și nu iaste lucru cu cale 20
la alesul craiului să urmeze pre aceia, fiind ei cei întâi. Alixandru să fie cu cnezia Litfei, iar Iane Olbreht, după cum îi așăzase frate-său Vladislav, cu pozvolenia sfetnicilor ungurești și a Cehilor să rămăe. Să rămăe cu cnezia Cehilor cu nădejde pre urmă de crăiia ungurească, iară Jicmont cu oarecare făgăduință sau din prividire dumnezeiască, craiu lăsat Leșilor și însemnat să 25
stăpânească Țara Leșăscă, de vreme că el cu isteța minte și capul mai cinsteș întrece pre alții.

Înțelegând acasta Elisaftha Crăiasa, de sârg strângând 1600 de oaste călă-rime pe bani făcuți, i-au pornit cu fečorul său ajutoriu lui Fridiric, episcopul de Cracău, și la toți câți ținea în partea lui Iane Olbreht, între carii mulți era 30
de aceia, carii mai luase leafă în Țara Ungurească cu Ioan Olbreht. Atuncea îndată începu partea lui Ioan Olbreht a să întâi și mai mult decât celea părți. Și așa în 20 de zile ale lui Avgust, după calindariul Rămului, fu ales Ioan Olbreht, craiu leșăsc, care de sârg, la Cracău, după obiței pomăzuit fu de Zbigneu arhiepiscopul și corunit. 35

95^v Scrie hronicariul leșesc: îndată după coronația craiului Olbreht, să fie nemerit sol dela Venețiani și sol dela Sultan Baezit, împăratul | turcesc, de bine menind stăpâniia lui Olbreht. Soliia Venețenilor era

4: pacea A.

cu poftă, să rădice și el oaste asupra Turcilor, că luasă Turcii niște cetăți dela Venețiani. Iară solii turcești, aducând daruri craiului, au arătat prieteșugul vechiu și pacea stăpănu-său cu crăiia leșască. Stă-tut-au în gânduri craiul, cum ar face, că, de o parte pacea cu Turcii îi arăta folosul său, de altă parte agonisita numelui și lățimea stăpânirii sale, apoi și răscumpărarea unchiu-său despre Turci dela Varna. Era îndemnat tare și de Unguri, Olbreht, să se oștiască asupra Turcilor. Tâmplându-să atunci și moarte lui Frideric, împăratului nemțesc, i-au căutat a zăbăvi cu răspunsul solilor până la anul, legând pace 76v
trei ani cu Turcul, care s'au întărit | cu giurământu de îmbe părțile. 1486

În anul dela zidirea lumii 6994, vinit-au Hroiote cu oaste dela Unguri asupra lui Ștefan Vodă și eșindu-i Ștefan Vodă înaintea cu oaste, s'au tâmpinat la Schee, pe Siretiu, și dând războiu vitejește Martu 6, într'o luni, au pierdut Hroiote războiul și oastea, mai apoi și capul, însă cu mare primejdie lui Ștefan Vodă, că au căzut gos cu calul, cât puțin de n'au încăput în mâinile vrăjmașilor săi. Iară pe Hroiote l-au prinsu viu Ștefan Vodă și i-au tăiat capul.

la craiul leșască cu poftă să rădice și el oaste asupra Turcilor, căci le luase sultan Baezit Venețenilor Albania, pustiindu-o, și cetatea pe lângă mare, anume Derhah. Iară solii turcești, aducând daruri craiului, au arătat prieteșugul și pacea stăpănu-său cu crăiia leșască.

Stătu-au câțeva vreme Olbreht Craiul, gândind în ce chip ar face, că de o parte pacea cu Turcii îi arată folosul său, dintr'altă parte agonisita numelui și lățimea stăpânirii sale, apoi și răscumpărarea unchiu-său despre Turci dela Varna. Era îndemnat și de Unguri Olbreht, să se oștească asupra Turcilor. Tâmplându-se pe acea vreme și moarte împăratului nemțesc, lui Fridiric, i-au căutat a trăgăna răspunsul solilor până la anul, legând pace trei ani cu sultan Baezit, care s'au întărit cu giurământ de amândoa părțile.

Iară întorcându-ne la istoria noastră, în anul dela zidirea lumii 6994, 1486
venit-au Hroiote cu oaste dela Unguri asupra lui Ștefan Vodă, căruia i-au eșit Ștefan Vodă înaintea pre Siret, la Schee, și dându-i război vitejește într'o luni Martie 6, au pierdut Hroiote războiul și oastea, mai apoi și capul; însă cu mare primejdie lui Ștefan Vodă, că s'au pornit calul cu dânsul de au dat gos, cât puțin de n'au încăput în mâinile vrăjmașilor săi. Iar pre Hroiote prinzindu-l viu, Ștefan Vodă i-au tăiat capul.

3: la crăiia C. 23: fiisul său B și B¹.

- 1490 În anul 6998 au murit Matiaș craiu.
1496 În anul 7004 s'au săvârșit Alexandru Vodă, fișorul lui Ștefan Vodă,
și l-au îngropat în mănăstirea Putna.
-

- 1490 Iară în anul 6998, fost-au moartea lui Mateiaș crai și moartea lui Ioan,
împăratului de Mosc.
1496 Iară la anul 7004, murit-au Alixandru, feșorul lui Ștefan Vodă, și l-au
îngropat în mănăstirea Bistrița, lângă strămoșu-său Alixandru Vodă.

5

Știrile din acest capitol sunt copiate din G r. U r e c h e V o r n i c u l - S i m i o n
D a s c ă l u l, l. c., pp. 45—47 și traduse din C r o m e r, o. c., p. 437, 438 și 439.

Războiul lui Ștefan Vodă cu Olbreht craiul leșăscu

Venit-au pre urmă Vladislav, craiul Ceșilor și a Ungurilor, și cu Alexandru, cneazul Litvei, frații lui Olbreht, craiului leșăscu, la Liovoču și au vorovit pre taină frații între sâne, svātuind de oaste împotriva Turcilor, ce mijloc mai bun ari afla, și acolo au pomenit și pentru Ștefan Vodă să-l scoată den domnie și să pue pre fratele lor, pre Jicmont. Spre această oștire, Olbreht craiu au tras pe taină pre frate-său Alexandru, cneazul Litvei, și pre Ioan Tifenie, mistrul Prusilor, și pre Conrad, cneazul Mazovii, și pre frate-său, Jicmont. Și au poroncit la toată șliahta rusască, leșască și Prusilor și Pomeranilor și Slonscăi la luna lui Mai să se afle toți purceși și strânși la Liov; și cătră acestea, multă oaste pe bani au făcut.

Războiul lui Ștefan Vodă cu Olbreht craiul leșăsc

CAP XXXI

Venit-au pre urmă Vladislav, craiul unguresc și a Čașilor și cu Alixandru, cneazul Litfei, la Liov, frații lui Olbreht, craiul leșesc, și au avut voroavă pe taină între sine frații, sfātuind de oaste împotriva Turcilor, ce mijloc mai bun ar face și ar afla, și acolo au pomenit și pentru Ștefan Vodă, să-l scoată din domnie și să pue pe frate-său, pre Jicmont. | Scrie, această oștire Olbreht, craiul leșesc, pre taină au tras pre frate-său Alixandru, cneazul Litfei, și pre Ioan Tifenie, ministrul Prusilor, și pre Conrad, cneazul Mazoviei, și pre frate-său Jicmont, pre carele vrea să-l pue domn țării, scoțind pre Ștefan Vodă. Și au poroncit la toată șleahta leșască și Prusilor și Pomeranii și Slonscăi, la luna lui Mai, să se afle toți purceși și strânși la Liov; și cătră aceasta, multă oaste pe bani au făcut.

96^r

2: Leșilor A și C.

77^r Așjidirea au răpezit sol la Ștefan Vodă, făcându-i știre de gătirea sa asupra Turcilor și îndemnându-l și pre dânsul, după datoriia creștiniască, după vechile așezământuri, ce are de mainte legate cu craii leșești, și cum să-i răscumpere Cetatea Albă și Chilia, care luasă Turcii dela Ștefan Vodă. Și îndată, după ce au pornit solul său la Ștefan Vodă, s'au și pornit cu frate-său, Jicmont, și cu oaste ce avea în liafă; și sosindu la Primislea, au așteptat câteva zile ceialaltă să nemeriască. 5

Acolo la Primislea l-au agiunsu Creslav den Curotvac, canțilerul și episcopul Chiavului, trimiș de Frideric cardinalul la Olbreht craiu, că să descoperisă vicleșugul lui asupra lui Ștefan Vodă și au zis craiului cu frumoasă cuvinte și cu pricini, ca acelea, abătându-l dela socotiala și fără de cale oștirea asupra lui Ștefan Vodă; ce nemică n'au isprăvit, că cu sudălmi i-au gonit craiul, zicând episcopului să-ș păzască slujba besericii, cum să cade ca unui preot, iară nu oastea; că, de i-ar ști cămeșea svaturile lui, o ar arunca-o în foc. 10 15

Așjidirea Alexandru, cneazul Litvei, la seimul, la Parčov, pre taină așezasă cu frate-său, cum el cu oastea Litvei va merge în Moldova pre la Braslav și pre la Soroca. Și așa au purces pre altă parte: Litva, Zmuzii,

Așjiderea au repezit sol la Ștefan Vodă craiul Olbreht, făcându-i știre de gătirea sa asupra Turcilor, îndemnând și pre Ștefan Vodă, după datoriia creștinească, după vechile așezământuri ce era legate mai nainte vreme cu craii leșești, și cum să răscumpere Cetatea Albă și Chilia, care luase Turcii dela Ștefan Vodă. Și așa îndată, după ce au pornit Albreht solii săi la Ștefan Vodă, s'au și pornit cu Jicmont, frate-său, și cu oastea ce avea în leafă; și sosind la Primisle, au așteptat câteva zile ceialaltă oaste să nemerească. 20 25

Acolo la Primislea, l-au aguns Creslav din Curocva, canțilerul și episcopul Coiavului, trimiș de Fridiric Cardinalul la craiul, căci acum să descoperise vicleșugul lui Albreht Craiul, asupra lui Ștefan Vodă, de i-au zis craiului cu frumoase cuvinte și cu pricini ca acelea, abătându-l dela socoteala și cea fără de cale oștire asupra lui Ștefan Vodă; ci nimic n'au isprăvit că cu sudălmi au gonit craiul pre acel canțelieru și episcopul Coiavului, zicându-i să-ș păzească leturghiile cum să cade, ca unui preot, iar nu oastea, că de ar ști cămeșea sfaturile lui, ar arde-o în foc. 30

Așjiderea Alixandru, cneazul Litfei, la seimul, la Parčov, pe taină așezase cu frate-său, cum el cu oastea Litfei va trage la Moldova pre la Breslav și pre la Soroca. Și așa Alixandru Cneazul au clătît pre altă parte: Litfa, Zmuzii, 35

4: carele luasă C. 12: fără calea C.

Rusii, Voliniia și Pelleșii, și, după ce au sosit la apa Buhului, l-au întrebat boiarii Litvei, unde mărgu, neștiind ei nimic de acel sfat a lui. Iară Alexandru cneazul i-au poftit să nu bănuiască, căci nu le poate descoperi taina căilor, de vreme ce craiul au răspunsu Leșilor, că, de i-ar ști cămeșe
 5 de pre dânsu svatul lui, o ari arunca în foc, i să cade și lui a ține în taină svatul crăesc.

Răspunsu-i-au boiarii lui cneaz Alexandru: « De vreme ce tu despre noi ai tăgăduit svatul socotelor tale, noi mai departe cu tine de aicea nu vom merge, nice ne vom oști necăiuri ». Și așa, neputând cneazul Alexandru să
 10 facă îndestul sfatului celui de taină a frăține-său, Olbreht Craiul, asupra lui Ștefan Vodă, căci boiarii, svatul și toată oastea Litvei n'au vrut să mai margă cu dânsul, atunce au pornit într'agiutoriu lui Olbreht pre marșălăcul său, namesnicul Stanislav Piatrovici Chișca și pre cneazul Simion Ivanovici cu câteva mii de dvoreni, oameni aleși. Iară singur Alexandru, cneazul Litvii,
 15 au poroncit să facă cetatea Braslavul, care mainte era arsă de Moldoveni. |

Iară Ștefan Vodă au pornit cu mare părere de bine și bucurie pre solii craiului leșăscu, carii, după ce au sosit la craiul, i-au spus precum

77^v

Rusii și Pollișii, și, după ce au sosit la apa Buhului, l-au întrebat boiarii Litfei, unde merg, neștiind ei nimic de acel sfat al lui. Iară Alixandru Cneazul au poftit pre boiarii Litfei să nu bănuiască, căci nu le poate descoperi taina căilor,
 20 de vreme că Albreht Craiul au răspuns Leșilor, că de ar ști cămeșa lui sfatul acesta, o ar arunca în foc, că i să | cade a ține sfatul frăține-său, lui Albreht, craiul leșesc. Și de aicea să cunoaște vicleșugul lui Albreht Craiul asupra lui Ștefan Vodă — ca cum l-ari fi răbdat Dumnezeu —.

96^v

Cu acest răspuns a cneazului Alixandru turburându-se, boiarii Litfei au răspuns într'acesta chip: « De vreme că tu ai tănuit sfatul socotelor tale despre noi, noi mai departe cu tine de aicea nu vom merge, și nu ne vom oști nicăiri ». Și așa, neputând cneazul Alixandru să facă îndestul sfatului celui pe
 25 taină a frăține-său, lui Olbreht Craiul, asupra lui Ștefan Vodă, căci boiarii, sfatul și toată oastea Litfei n'au vrut să mai margă cu el, atunci au pornit într'agutoriu lui Olbreht pre marșălăcul său, namesnicul, anume Stanislav Petrovici Chișca și pe cneazul Simeon Ivanovici, cu carii câteva mii de dvoreni, oameni aleși. Iară singur Alixandru, cneazul Litfei, au poroncit să
 30 facă cetate Braslavul, care mai nainte era arsă de Moldoveni.

Iară Ștefan Vodă au pornit cu mare părere de bine și bucurie pre solii craiului Albreht, carii, după ce au sosit la craiul, au spus craiului precum

Ștefan Vodă cu bucurie au priimit această oștire a lui împotriva Turcilor, vrăjmașii a toată creștinătatea, făgăduind hrană că a griji de oastea crăiască și însuși cu oștile sale că să va uni, numai să să porniască întâi craiul în gos, spre Cetatea Albă și spre Chilia.

Iară boiarii ungurești, cunoscând că Leșii împlă să ia Țara Moldovii de tot supt stăpâniia sa, cum de multe ori și supt craii ungurești au fostu țara supusă, îndată, prin solii săi, dau știre lui Ștefan Vodă să fie triaz pregiur sine, că Olbreht, craiul leșăscu, nu asupra Turcilor, ce asupra lui face oaste, să pue domnu în locul lui în Moldova pre Jicmontu, frate-său, care ci l-au gonit den țara lor. Și cunoscând Ștefan Vodă vicleșugul craiului leșăscu asupra sa, început-au a să păzi tare și a cerca prin iscoade adevărul.

Iară Olbreht craiu, făcând căutare oștii sale în Liov, la sfârșitul lui Iunie, pre calendariul lor, au pornit-o drept spre Moldova. Și atunci s'au și arătat semne rele și de primejdie Leșilor: că un târgovățu, anume Eroba, nebunit, striga prin Liov că mărgu Leșii la peirea sa. Așijdirea supt craiul un podvodnic, ce era mai ales, într'un pârau mic au căzut și s'au înecat. Pre un șlehtițu supt cort l-au detunat și 12 cai, Preotul,

Ștefan Vodă, această oștire a lui împotriva Turcilor, a toată creștinătatea vrăjmașului de cap, foarte bucuros au priimit, făgăduind hrană a griji de oastea crăiască și însuși cu oștile sale că să va urni, numai să să pornească întâi craiul în gos, spre Cetatea Albă și spre Chilia.

Iar boiarii ungurești, cunoscând că umblă Leșii să ia țara de tot supt stăpânirea sa, cum de multe ori și supt crai ungurești să afla țara, de sârg prin solii săi dau știre lui Ștefan Vodă să fie treaz preșur sine, că Albreht, craiul leșesc, nu asupra Turcilor face oștire, ci asupra lui, ca să pue pe frate-său Jicmont, pre carele îl gonise Ungurii, domn în Moldova în locul lui Ștefan Vodă. Și așa Ștefan Vodă, cunoscând vicleșugul craiului leșesc Albreht, au început a să păzi tare și îndată prin iscoade au cercat adevărul sfatului lui Olbreht.

Iar Albreht Craiul, făcând căutare oștii sale la Liov, la sfârșitul lui Iulie, după calindariul lor, s'au pornit drept spre Țara Moldovei, unde îndată s'au arătat semne rele și de primejdie Leșilor: că un târgovăț anume Eropa nebunit striga prin Liov că merg Leșii la perirea sa. Așijderea supt craiul povodnicul într'un pârau mic — era alb calul și cel mai ales ce avea — au căzut | și s'au înecat în puțină apă; acest cal era mai mult drag lui craiu. Supt cort au dăturnat un slehtițu și 12 cai. Preotul,

20: a grija B.

făcând slujbă, au scăpat tainele de pre prestol, precum scrie Vapouschii și Mehovie și Belschii, prăvind singur craiul, au arătat.

- Iară Ștefan Vodă, cunoscând deplin vicleșugul lui Olbreht, craiul leșăscu, și văzind că nu merge pre cale dreptu spre Cetatea Albă și spre
 5 Chilia, ce trage la Pocutii, și mai triaz s'au făcut Ștefan Vodă lucrurilor lui Olbreht. Și îndată trimisă soli ai săi, boiari de țară, pre Tăutul logofăt și pre Isac Visternicul, la craiul, întrebându-l: cu mijloc prietenesc au cu vrăjmășăscu vine spre Țara Moldovii? Că, de merge | asupra Turcilor, 78r
 mai driaptă cale au avut pe aiurea; și cum să adevărisă solilor crăești, că
 10 la marginea Țării de Țos ar fi adus hrană de agiunsu oștii crăești și a Litvei, și singur Ștefan Vodă acolo într'agiutoriu gata era să vie, numai cât ar fi fost stătit craiul la hotarul Țării Turcești. Ce nemic solii acia n'au cunoscut pe craiul că împlă cu înșălăcune; ascunzind cuvântul, pre soli cu bucurie i-au priimit și darurile ce-i trimisese Ștefan Vodă. Iară
 15 răspunsul le-au dat tot că merge la Turci. Trimis-au craiul și solii săi la Ștefan Vodă să întăriască cuvântul, iar el vinia cu oaste spre Pocutii.

Înțelegând Ștefan Vodă că să apropie craiul cu oastea de margine, au mai poftorit solii; trimis-au la craiul iarăș pre Tăutul Logofătul

- făcând slujbă, au scăpat de pre prestol tainele, carele precum scrie Vapovie, Mihovie și Belschii, prăvind, au arătat lui crai prăvitorii.
 20

- Iară Ștefan Vodă, cunoscând deplin vicleșugul lui Albreht, văzând că nu trage spre Cameniță, de unde i-ar fi calea mai dreaptă și mai aproape la Chilia și la Cetatea Albă, ci trage la Pocutia, și mai treaz s'au făcut Ștefan Vodă lucrurilor lui Albreht. Și așa îndată au trimis soli de credință ai săi din boiarii țării, pre Tăutul Logofătul și pre Isac Visternicul la craiul, întrebându-l: cu mijloc prietenesc au cu vrăjmășie trage oștile sale craiul toate cu sine spre Moldova? Că de merge asupra Turcilor, mai dreaptă cale au avut pre aiurea; și cum să adevărise solilor crăești, că la marginea Țării de Țos au dus hrană de ajuns oștii crăești și a Litfei, și singur acolo într'agiutoriu gata să vie, numai cât ar fi stătit craiul cu oștile sale la hotarul Țării Turcești. Ci nimic aceia n'au cunoscut solii lui Ștefan Vodă pre craiul, cum umblă cu înșălăciune; ascunzând cuvântul, pre soli cu bucurie i-au priimit și darurile ce-i trimisese Ștefan Vodă. Iar acel răspuns le-au dat, după cum merge asupra Turcilor. Mai apoi și solii săi au trimis la Ștefan Vodă, ca să mai întărească cuvântul, iar el s'au întors cu oastea spre Pocutii.
 30
 35

Înțelegând Ștefan Vodă cum craiul să apropie cu oaste de margine, de iznoavă au poftorit solii, de au trimis înaintea lui craiul iarăș pre Tăutul Logofătul

și pre Isac Visternicul cu multe daruri și au tâmpinat pe craiul peste Nistru și, trecând Nistrul, s'au descoperit tot vicleșugul craiului. Atunci solii au avut poroncă dela Ștefan Vodă de au zis craiului: « De vei să faci oastea ačasta asupra lui Ștefan Vodă, fără de niceo pricină de vătămare, pune-va Ștefan Vodă nevoință, cât te vei căi, căci ai rădicat sabiia asupra lui Ștefan Vodă ».

5

Deci, cu ačastă solie sămață a lui Ștefan Vodă, s'au mâniai craiul, peste obiceiul a stăpânilor lumii, și puind pre soli la închisoare, i-au trimis în Liov, puși în obezi. Și îndată, neașteptând oștile Litvei, nice a Prusilor, nice pre Mazuri, s'au pornit de au intrat în țară cu vrăjmașie mare și au mârșu de au încungurat cetatea Sucevii și începu a o bate de patru părți, nedejduind că Moldovenilor li s'a fi urît cu Ștefan Vodă, pentru atâtea războaie cu vărsări de singe ce făcuse Ștefan Vodă, mai întâi cu Turcii, cu Tătarăi și cu Ungurii, iproci, și să vor închina lui, părăsind pre Ștefan Vodă.

10

15

78^v Ce rău s'au greșit craiul în socotelile sale — precum au deprinsu pre cei mândri și simeți a-i amăgi nărocul orbu — că măcar că au avut craiul optzăci de mii de oaste, fără altă adunătură, ce să trag după oaste, care să număra la patruzăci de mii, și altă pihotă și cu căruçoare

și pre Isac Vistiarnicul cu multe daruri și l-au întimpinat pre craiul de cea parte de Nistrul, și trecând Nistrul la sat la Măhălicini, s'au descoperit vicleșugul craiului. Atuncia au avut poroncă să zică solii craiului: « De va să facă craiul oastea aceia asupra lui Ștefan Vodă, nefiind nicio pricină de vătămare, va pune Ștefan Vodă nevoință, cât să va căi craiul, că au rădicat craiul sabie asupra lui Ștefan Vodă ».

20

25

97^v Pornindu-se în mânia sa Albreht Craiul, peste obiceiul a stăpânilor lumii, au trimis pre solii lui Ștefan Vodă la închisoare în Liov, puși în obezi. Și îndată neașteptând oștile Litfei, nici pre Mazuri, s'au pornit ca un vrăjmaș asupra țărăi și stând la Sučavă, îndată de 4 părți au început a bate tare cetatea, nădăjduind că Moldovenilor li s'ar fi urît cu Ștefan Vodă, pentru atâtea războaie cu vărsare de sânge, ce făcuse Ștefan Vodă mai întâi cu Turcii, cu Tătarăi și cu Ungurii și că vor părăsi pre Ștefan Vodă, vor veni de să vor închina lui.

30

Ci s'au greșit Albreht Craiul în socotelele sale. — Precum au deprins mai de multe ori, celor mândri și semeți îi amăgește norocul orb — Că măcar că au avut 80.000 de oaste de război, cum zic ei computeve, adecă pre izvod, fără altă mulțime de oaste, ce să trag după oșteni, să număra la 40.000 fără alte care; era căruçoare

35

treizăci de mii în tabără, iară cetățenii tare să apăra: că unde glonțurile zua spârgea, iară ei noaptea tocmia cu pământu și cu scânduri și cu piatră, că grijisă bine Ștefan Vodă cetatea Sucevii.

5 Iară Ștefan Vodă, după ce eșisă den Sučavă, s'au tras spre Roman cu oastea sa și acolo la Roman, s'au strânsu la dânsu toți oștenii lui, având așutor și dela Turci și dela Munteni și dela Unguri 2000 de Săcui.

10 Iară Ștefan Vodă, măcar că lăsasă strajă să ție vadurili Prutului la Cernăuți împotriva Leșilor, au purces spre Roman Ștefan Vodă, Avgust 26. Eșind, deodată nu le da Leșilor câmpu; iară pe unde să rășchira Leșii pentru prada și jacul, pre unde și-i găsiia oamenii lui Ștefan Vodă, acolo îi omorăia. Și atâta îi strâmtorisă pe Leșii, cât nice den tabără nu cuteza să iasă, și văzindu-să Leșii închiși de toate părțile, au început deodată pe taină, iară apoi strâga pren tabără și grăia rău de craiul lor
15 și zicea: «Să ne lasă craiul să ne ducem la casele noastre!» . Că nu le vinia nice de o parte hrană, nice așutoriu, nice dela Litva, nice dela Prusi, că mistrul Prusilor rămăsesă în Liov, unde i să tâmplă și moarte.

20 fără alte 30.000 în tabără. Iară cetățenii tare să apăra: că unde spârgea glonțurile pușcilor zioa, iar peste noapte astupa cu pământ și cu scânduri și cu piatră, căci Ștefan Vodă grijise bine cetatea Sučavei.

25 Stând dară câtăva vreme Leșii preșur cetate, iară Ștefan Vodă, după ce au eșit din Sučavă spre târgul Romanului cu toată oastea sa, și acolo la Roman de sârg s'au strâns toți ostașii la Ștefan Vodă, având așutoriu și dela Turci și Munteni; și craiul unguresc trimisese 2000 de Săcui.

Iară Ștefan Vodă, măcar că lăsase străji împotriva Leșilor să le ție vadul Prutului la târg, la Cernăuți, iară până a să strânge oastea, au purces Ștefan Vodă spre Roman, Avgust 26 А.Е. Еșind din Sučavă, deodată nu le da Leșilor câmp; iară, pe unde să rășchira Leșii pentru prada și jacuri, oamenii lui Ștefan Vodă unde-i și prindea, acolo îi omorăia. Și așa-i strâmtorise
30 oamenii lui Ștefan Vodă pre Leși, cât nici din tabăra lor nu cuteza să mai iasă; cu care văzându-se Leșii, au început deodată pre taină, iar apoi striga prin tabără și grăia rău de craiul lor: ci să-i lasă craiul la casele lor să să ducă, fiind cuprinși de toate părțile lipsa, că fărșise bucatele și
35 hrana de cai. Și striga de zicea că nici Litfa, nici Prusii nu i-au venit într'așutoriu, că ministrul Prusilor, anume Tefienie rămăsesese bolnav în Liov, unde au și murit.

Iară Ștefan Vodă trimisese de ținua toate drumurile, de nu lăsa să vie în tabăra leșască nice hrană, nice oaste într'așutoriu. Nice socotisă Leșii cu craiul lor că vor cădea într'atâta lipsă și strânsoare de oamenii lui Ștefan Vodă. Și stând pregiur cetate trei săptămâni, bătând-o den pușci zua și noaptea și nemic folosind, iată viniră soli dela Vladislav, craiul ungurescu, la Olbreht, craiul leșăscu, în tabără, întrând la mijloc pentru pace între Ștefan Vodă și între craiul Olbreht.

Priimit-au bucuros Olbreht pacea, fiind și bolnav de friguri craiul. Iară neputându-să tocmi îmbe părțile în ponturi, căci siliia Vladislav, craiul unguresc, să facă pace întemeiată între Ștefan Vodă și între Olbreht, craiul leșăscu, având grijă de Ștefan Vodă să nu să închine la Turcu, | și să le facă atunci mare răsipă țării și crăiei leșăști; ce au legat pace între dânșii până la o vreme și au așezat să să întoarcă craiul cu oastea sa dela Sučavă, pre șliavul pre unde au vinit, pre unde au intrat în țară.

Iară Ștefan Vodă trimisese de ținua toate căile și drumurile, de nu lăsa nici despre Țara Leșască, nici de aiurea să vie Leșilor, nici hrană, nici ajutoriu. Și Leșii încă fără nădejde fiind, că vor păți | atâtea nevoi cu craiul său, nu socotise de mai înainte să să fie întărit, luund seama de locuri pe unde au trecut și le-ar fi mai lesne și fără grijă de a le aduce hrană. Și așa, întru această strâmtoare aflându-se Leșii cu craiul lor, cum s'au zis mai sus, bătând cetatea trei săptămâni și zioa și noaptea și nimica folosind, iată veni sol dela Vladislav, craiul unguresc și a Cehilor, la frate-său Albreht, craiul leșesc, în tabără, întrând la mijloc de pace între Ștefan Vodă și între craiul Albreht.

Priimit-au bucuros Albreht pacea. — Că la ce strâmtori era, i-au căutat a primii pacea — fiind atunci și bolnav de friguri Albreht Craiul, văzând și mare scădere dintru cârmuirea sa, în oastea sa. Iară, neputându-se tocmi îmbe părțile în ponturi, căcii siliia Vladislav, craiul unguresc, să facă pace întemeiată între Ștefan Vodă și ntre Albreht, având grijă de Ștefan Vodă să nu să închine la împărăția Turcului și să le facă atunci mare răsipă Țării Leșăști și crăiei; ci au legat pace între dânșii până la o vreme, până atunci să să poată întemeia această pace, legată supt Sučavă cu Albreht Craiul și cu Ștefan Vodă. Și întru acele legături, au așezat să să întoarcă craiul, pe unde au intrat cu oștile sale în țară.

Și îndată să clătiră Leșii dela cetatea Sucevii și au trimis craiul la frate-său Alexandru, cneazul Litvei, ce era tot la Braslav de tocmiia cetatea, dându-i știre să nu să mai trudiască oastea Litvei. Strigat-au și pen tabără să să întoarcă la casăle sale, că au făcut pace cu Ștefan

5 Vodă. Și au purces craiul dela Sučavă, Octomvrie 19, însă nu pe șliav, pre unde vinisă, ce pre altă cale, ori pe unde le-ar fi mai aproape de țara lor, ori prin locuri întregi, pentru hrana.

Iară Ștefan Vodă, văzind că Leșii nu mărgu pre unde au vinit, trimis-au sol la craiul, zicându-i să să întoarcă pre calea Ț'au vinit, că pre unde au purces nu va avea cale deschisă: că sint păduri desă și dialuri mari și stânci și

10 închisă drumurile cu lemne și iaste cu grijă ca să nu-i facă țărani vr'o smintială, fiindu-le grijă de Leși, niam fiind gros și neplecat, să nu ție calea Leșilor la strâmtori; arătând solii lui Ștefan Vodă și mijlocile păcii craiului ce legasă: « să să întoarcă pre unde au vinit », că Ștefan Vodă era bucuros

15 să să mântue de Leși, să iasă mai curund den țară fără niceo primejdie.

Iară îndată s'au clătit Leșii lăsând cetatea Sučavei, și de acolo îndată au repezit craiul Albreht la frate-său Alixandru, cneazul Litfei, carele să afla la Braslav de tocmiia cetatea, făcându-i știre să nu mai trudească oștile Litfei. Și îndată au pus craiul de au strigat prin tabără, cum s'au făcut pace cu Ștefan

20 Vodă și să întoarce la casele sale. Și așa, în 19 zile a lui Octomvrie, goi, au purces craiul dela Sučavă.

Iară Ștefan Vodă, văzând că Leșii pre altă cale, nu pre unde venise, să întorc — poate fi socotiia Leșii că le-ar fi mai aproape sau căci știia că acea parte de loc încotro mergea ei, iaste necălcată de oști, pre unde merg, ar afla

25 hrană — au trimis solii săi la craiul Albreht, zicându-i să să întoarcă pre calea ce au venit, aducându-i aminte că pre ce cale au purces, să să întorcă în stânga, nu va fi așa largă ca ceia pre care au venit, ci că iaste plină de păduri dese, de dealuri mari și stânci și astupată de lemne. Trebuie craiului să aibă | de grije ca

30 să nu-i facă țărani vr'o zmintea, fiind și în grije de Leși, neam fiind gros, neplecați și neascultători și cu greu înfrânați. Și singur Ștefan Vodă arăta dela vreo faptă rea să nu să întărite prin pădure întru desime, la strâmtori, asupra Leșilor, apărându-și casele și pagubele sale.

Toate acestea prin sol le-au arătat Ștefan Vodă lui Albreht, craiul leșăsc, arătându-i și mijloacele păcii, cum așăzase să se întoarcă pe unde întrase în

35 țară. Vede-se și acestea cine va lua seama cu amăruntul, că era bucuros Ștefan Vodă să nu vie Leșii la primejdie, că-i sfătuia sa marga pre cale largă, măcar că Mihovie, cartea IV, list 357, cap LXXV și Belschie și Vapovschie, numără

Ce n'au înțeles Leșii acestea, nice au crezut pre solul lui Ștefan Vodă, zicând că cu vicleșug împlă Ștefan Vodă să-ș apere locurile acelea, să nu-i prade țara. Deci mergea Leșii, cine cum putea și pre unde vrea, și al patrule conac au agiunsu tabăra la codrul Cozminul; pen codru, drumurile năruite, închisă, dialuri mari, pădurea foarte diasă și stânci multe într'acel codru. Nenorocitul craiu au poroncit de au băgat tabăra cu carăle, cu căruțali și au trecut fără de niceo scădere.

5

79^v Iară Mehovie și Belschii scriu că îndată craiul întâi au intrat în codru cu velcopolenii. Ce, cum scrie Cromer cronicariul, a doa zi au intrat în codru — trimițind înaintea lui pușcile și carăle — numai cu curtea sa și pre urma lui șliahta, acei mici și acei mari Țărai Leșești, și Rusimea, fără orânduială, fără tocmală, fără arme, goli, ca la casăle sale; fără grijă împla pen păduri. Mai pre urmă viniia lefecii. Iară Belschie scrie că pușcile era în mijloc pusă peste obicei, spre mai mare perirea Leșilor.

10

15

vicleșugul lui Ștefan Vodă acea răsipă întru acei codri a Leșilor, de care vom pomeni aicea. Iară Cromer, cartea XXX, list 649, și Herbat, cartea XVIII, list 349, și letopisețele rusești, scriu că mai mult din netocmeala și îndărătnicia Leșilor s'au întâmplat, și cu vreme să scoată Albreht, craiul leșesc, pre Ștefan Vodă din domnie, cu acel sfat pre taină a lui cu frații săi, cum s'au zis mai sus.

20

Ci n'au înțeles ačasta Leșii, nici au crezut pre solii lui Ștefan Vodă, zicând că cu vicleșug umblă vicleanul Ștefan Vodă, ca să nu-i strice Leșii locurile acelea și să nu-i prade țara. — Ci și ačasta încă au avut datorie Ștefan Vodă să o socotească a-ș apăra țara, cē rămăsese încă nestricată de oștile lui Albreht. — Mergea dar cine cum și unde putea. Al patrulea conac, au sosit craiul la codru, care codru iaste plin de copaci, prea des de doao mile de loc, ce să chiiamă codrul Cozminului. Drumurile năruite, dealuri, stânci foarte dese printr'acel codru. Nenorocitul craiu au poroncit Leșilor întâi să bage carăle și au trecut fără de nicio scădere carăle.

25

99^v Iară Mihovie și Belschii scriu că îndată craiul singur cu velcopolenii au intrat mai întâi în codru. Ci, cum scrie Cromer, cronicariul leșesc, a doa zi au intrat în codru — trimițind înaintea lui pușcile și carăle — numai cu curtea sa pre urma lui, apoi șleahta, acei mici și acei mari Țărai Leșești și Rusimea, fără orânduială, fără tocmală, fără arme, goli, ca la casele sale, fără grije umbla prin păduri. Mai pe urmă veniia lefegii. Ci Belschie scrie că pușcile în mijloc | era puse peste obiçai, spre mai mare perirea Leșilor.

30

35

5-6: stânci mari C. 17: Cromer...list 341 și Herbat....list 649 B.

Vinise acum la mijlocul codrului carăle crăești și altele cu greime, când iată pedestrime de țărani den toate părți pen pădure dau glas și năvală asupra taberii crăești, tae, împungu și omoară pre Leși, strigând: ucide! ucide!, răsipăsc carăle, jăcuescu, dezbracă și obor copacii asupra lor, că era abia înținați, că mai nainte tăiasă copacii să stea de aceia triabă înținați, și numai cât îi clătiia, îndată cădea cu sunet mare peste drumuri, de nu mai putea Leșii să mai margă. Unde și Ștefan Vodă, fără nădejdea Leșilor, au nemerit Octomvrie 26, cu multă oaste călăriată și pedestri, și avea și Turcii 2000; măcar că scriu unii, că era Ștefan Vodă în sanie bolnav de podalghie, acolo cu mare năvală au lovit den dos pre Leși, cât să amestecasă Leșii. Iară pre urmă să îndreptară Leșii, și să apăra bărbătește; ce, fiind fără orânduială, nice hatmani, nice rohmistri, nice stegari, nice alte semne de ostași, nici să mai auziia de sunet, de huet, de trăsnet, căzind copacii, de loviturile armelor, de nechezăturile cailor, iproci; care toate în codri mai strașnice și mai cu spaimă răsunând să pare.

Văzindu-să Leșii periți de oastea lui Ștefan Vodă, s'au întorsu la tabăra sa, ce și acolo i-au încungurat oastea lui Ștefan Vodă, cât

Venise acum la mijlocul codrului carăle crăești și alte cară și greime, când iată țărani din toate unghiurile pădurilor, pedestri, dau glas și năvală asupra taberii crăești, tae, împung și omoară pre Leși, și striga: ucide! ucide!, răsipesc carăle, împrăstie, jăcuesc, dezbracă și oboară copacii asupra Leșilor, carii era abia înținați; că mai înainte tăiasă țărani copacii de-i lăsase abia înținați, de numai cât îi clătiia, îndată cădea copacii cu mare sunet, de cădea peste drumuri, cât nu mai putea Leșii să meargă să păsească mai nainte, nici cei denainte, nici cei denapoi. Și acolo iată, fără de nădejde Leșilor, au nemerit însuși Ștefan Vodă, Octomvrie 26, cu multă și tare oaste, călăreți și pedestri, având și 2000 de Turci; măcar că scriu une letopisețe rusești, cum era în sanie Ștefan Vodă pentru boală de piçoare, ce-i zic podalghia, acolo cu mare năvală au lovit din dos pre Leși atâta, cât să amestecasă Leșii, lovindu-i alt rău peste nădejde. Iară dela o vreme îndreptându-se Leșii, cât putea să apăra bărbătește; ci, fiind fără orânduială, nici hatmanii, nici rohmistrii, nici stegari, nici alte semne de ostași și nici mai auziia unul pre altul de huet, de țâpet, de nechiezăturile cailor, de căzăturile copacilor și de trăsnetele lemnelor, de loviturile armelor, care toate în codri mai strașnici răsunând să pare de huetul pădurilor.

Mai pre urmă, văzându-se Leșii periți despre oastea lui Ștefan Vodă, s'au întors la tabăra sa, de unde nu departe eșise Leșii atuncea, ci și acolo i-au încungurat oștile lui Ștefan Vodă, că

pierdusă Leșii toată nădejdea de viață; numai spre ceriu căuta: unii striga de așutor la icoana Preasvintei Născătoare de Dumnezău, ce-i la Censihov; alții striga pe svinta cruce; alții să făgăduia la mormântul lui 5
 Іаков. Ce nu i-au îngăduit Moldovenii până acolo, ce de toate părțile-i omorăia, până li-au trimis craiul așutoriu den slujitorii curții 5
 sali într'ales; carii, eșind den pădure cu dobe, cu trâmbiță, cu armele goale, au așitat iarăș războiul cu oamenii lui Ștefan Vodă. |

80r Să întorsese asupra acelora și Ștefan Vodă și dând războiu, îndată au dat dos Leșii, de fugiia cine încotro au putut, și au scăpat pen păduri de au năzuit unde era craiul, abia eșit la sat la Cozmin; pe urmă și 10
 dvorelnicii craiului, cu mână vitejască apărându-să, s'au întorsu pen pădure la craiul lor.

După ce au trecut craiul peste codru la Cozmin, au așteptat pre cei scăpați și rătăciți de s'au strânsu de pen păduri la tabără. Iară foarte multă șliahtă leșască și rusască au perit; unii uciși, alții prinși; și astăzi 15
 stă movilă de oasele celor periți, de care scrie Stricovschii că au văzut cu ochii săi foarte movilă mare și oasele acelor periți, când au trecut 1574 pre acolo, în anul dela Hristos 1574.

era pierduți de toată nădejdea și de viață, numai spre ceriu căuta: unii striga de așutoriu la icoana Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, ce-i la Censihov; alții striga pre sfânta cruce; alții să făgăduia la mormântul sfântului 20
 Іаков. Ci nu i-au îngăduit Moldovenii până acolo, ci de toate părțile îi ucidea și-i omorăia, până dela o vreme le-au trimis craiul așutoriu din slujitorii curții sale într'ales; carii, eșind din pădure cu dobe, cu trâmbițe, cu armele 25
 goale, au așătat de iznoavă războiul cu oamenii lui Ștefan Vodă.

99v Acum | să întoarsese asupra acelora Ștefan Vodă, cu carii dând război într'acea ună dată, cei ce era încungiurați și încă cu viață, în tabără lăsând carăle și altele toate ce au avut, cine încătore putea fugiia, și au căutat prin păduri de au năzuit unde era craiul, abia eșit la sat la Cozmin; și pre urmă și dvorelnicii 30
 craiului, cu mână vitejască apărându-se, s'au întors prin păduri iară la craiul lor.

După ce au trecut craiul peste codru la Cozmin, a doao zi au șăzut craiul Albreht pe loc, așteptând pe cei scăpați și rătăciți pen păduri să iasă afară la tabără. Iară foarte multă șleahță leșască și rusască au perit, unii uciși, alții prinși. Și astăzi, în locul acela, stă movilă, care, scrie Stricovschie, că au văzut cu ochii săi movila foarte mare și oasele numai acelor periți, în anul dela Hristos 1574. 35
 1574

12—18: După... 1574 din C. 28: ci încătore B.

Scriu cronicarii leșăști de tirăniia lui Ștefan Vodă, mai mult decât păgâ-
nii să fie făcut cu Leșii cei robiți într'acel războiu; că ori pre câți au prinsu
vii, pre toți îi omorăia. Numai câți au încăput în mâinile Turcilor, pre aceiia
i-au luat în robie. Dentre carii mai aleși era: Neculai Grebiadin Tecenschii,
5 voevodul Țării Rusăști și Gavril, al doile Tecenschii den Moraviț, moșan, și
Avenie Hierbort; stând aceștiia tare la războiu, au perit. Iară Ianăș, fečorul
lui Zbiegnev, a podcomorului Cracăului și a starostelui Maliborcului, pre
carele îl numește cronica leșască marșalăcul cel mare, l-au robit Turcii și pe
urmă au scăpat și au venit în Țara Leșască, la moșie-ș, precum scrie Meho-
10 vie, carte IV. Așjidire pentru Prohnițchii și de alți mulți au scăpat den ro-
bie, den Țara Turcăscă, precum mărturisește Cromer. Iară pentru fičorul
lui Ozdrovoz, voevodul Țării Rusăști, era îndoială, în al optsprăzecele an
scăpând den robie, mulți zicea că nu-i fečor lui Ozdrovoz acela, ce iaste
vecin lui. Ce răspunzindu-să că-i fečor, l-au priimit mumă-sa la moșii^a
15 tătâne-său. Iară pe urmă mare bețiv s'au ales acela, care au cheltuit și au ră-
pus la beție toată averea tătâne-său, pe obicina bețivilor și desfrânaților.

Scriu cronicarii leșăști de tirăniia lui Ștefan Vodă, mai mult decât păgâni
să fie făcut cu robii Leșii, ce-i prinsese într'acel război; că ori pre câți aducea
vii la dânsul, îndată porunciia de-i omorăia. Ačasta astupă alte bunătăți ale lui
20 Ștefan Vodă, că să cuvine ochii domnilor să fie depărtați de tirănie; măcar că
ar avea pricină de omorît, ci departe de dânsul și dela ochii lui să să facă. Iară
mulți au încăput robi în mâinile Turcilor și a Tătarălor, carii venise într'așu-
toriu lui Ștefan Vodă, dintru carii era mai ales Nicolae Grabea din Tecenschie,
voevodul Țării Rusești, și Gavriil, al doilea Tecenschie din Moraviț, moșan,
25 și Avenie Hierbort; stând aceștea tare la război, au perit. Iară Ianoș, fečorul
lui Zbiegnev, dintr'aceștași a lui Tecen Grabea, podcomorului Cracăului și
a starostelui Maleborcului — pre carele îl numește cronicariul marșalăcul cel
mare — fu luat de Turci în robie și dus în Țara Turcăscă și pre urmă au
scăpat și au venit în Țara Leșască, la moșie-ș, precum scrie Mehovie, cartea
30 IV. Așjiderea Pătru Prohnișchii, precum mărturisește Cromer, și alți mulți
robi au scăpat din Țara Turcăscă. Iară de fečorul lui Ozdrovoz, voevodul
Țării Rusești, era pe acea vreme îndoială; iar al 18 an, pe urmă și acesta au
scăpat, măcar cu mulți zicea că n'ar fi fost fečorul lui Ozdrovoz, ci un vecin
al lui, carele spuindu-se de fečori l-au priimit mă-sa la moșiile tătâne-său.
35 Iară pe urmă cel ce | să făcuse fečor lui Ozdrovoz, mare bețiv s'au ales, în care
beție au cheltuit averea sa pre obiăiul bețivilor și a desfrânaților.

100^r

1—17 Scriu desfrânaților din C.

Iară, după ce au eșit Leșii den pădure, făcându-să mai înțelepți după atâtea pagube č'au avut, legând tabăra, și tocmind oastea în rânduială, s'au pornit dela codru, că Moldovenii nu-i lăsa, ce-i tot pișca pen preșur; și într'o noapte, fiind vântu mare, au aprinsu iarba uscată asupra taberii; bătea vântul și s'au făcut pojar mare. Ce au apucat Leșii de au cosit pe împreșurul taberii. 5

Intr'acea dată, viniia și 600 de Mazuri, trimiși într'așuturiu craiului dela cneazul Conrad, cu un polcovnic și de a Crizacilor, însă pe altă cale. De carii înțelegând Ștefan Vodă, au pornit împotriva lor pre Boldor Vornicul cu 3000 de oaste aliasă și i-au tâmpinat peste Prut, mai sus de Cernăuți, la Lențăști, unde iaste ocopul săpat, și acolo i-au înfrântu pe acei Mazuri și au perit mai toți în războiu. Cu care biruință, și mai simăț Ștefan Vodă au apucat malul Prutului cu oastea sa, puind nevoință la trecătoare să răsăpască de tot pe oastea leșască. 10

Sosindu craiul la Prut, au stăut trei zile cu tabăra legată și tot să sloboziia Leșii pe aproape de apuca și prăda; ce puțini să întorcea că-i prindea oamenii lui Ștefan Vodă și-i ucidea. Iară acolo, în Cernăuți, 15

Iară, după ce au eșit din pădure Leșii, făcându-se mai înțelepți după atâtea pagubă ce au avut, legând tabăra și tocmind oastea în orânduială, s'au pornit dela codru — că nu-i lăsa Moldovenii din toate părțile — să nu-i cehăiască și să nu-i pișce; că într'o noapte, fiind vânt mare, au aprins iarba uscată asupra taberii; bătea vântul și ațâțase un pârjol mare, de mergea asupra taberii leșești. Și s'ar fi aprins tabăra, de nu ar fi apucat de sârg Leșii să cosească împreșurul taberii iarba. 20

Intr'aceia dată, viniia și 600 de Mazuri, trimiși într'așuturiu craiului dela cneazul Conrad cu un polcovnic și de-a Crizacilor, însă pe altă cale. De carii înțelegând Ștefan Vodă, au pornit asupra lor 3000 de oaste aleasă cu Boldur Vornicul, pre carii i-au lovit, Octomvrie 29, de ceia parte de Prut, la un sat ce-i zic Lănțăștii, precum să văd și astăzi ocopurile făcute de Leși pre hotarul acelui sat; și acolo i-au înfrânt oastea lui Ștefan Vodă cu Boldur Vornicul și au perit mai toți în război. Cu care biruință și mai semet, Ștefan Vodă au apucat tot malul Prutului cu oastea sa, puind nevoință la trecătoare să răsipească de tot pe oastea leșască. 25

Sosind craiul la Cernăuți, Octomvrie 29, trei zile au stăut cu tabăra legată, iară Leșii tot să sloboziia pe aproape de apuca pradă din țară, ci puțini să înturna de oamenii lui Ștefan Vodă. Iară acolo, în Cernăuți, 30

au lovit spaimă pe Leși, cum s'au înglotit oastea lui Ștefan Vodă, și vine asupra lor și înfricoșându-să, toți să gătisă numai să fugă și mai ales velcopolenii începuse a-ș lega pre cai ce avea, precum scrie Cromer, vrând să-ș lasă carăle cu totul; ce, oblicind craiul, au mersu singur
 5 de s'au arătat oștii și au potolit această veste; îmblat-au cu fânare toată noaptea și-i bucura și mergea pre la corturile boiarilor, până s'au potolit spaima.

Iară a doa zi, gătindu-să craiul de purces, au nemerit câteva mii |
 de oaste călări, Litveni, trimiși de Alexandru, cneazul Litvei. Îm- 80v
 10 plutu-s'au craiul de bucurie și mai vesăle inimi.

Scrie letopisățul cel rusăscu, puind pricină acestor Litveni, pre carii au fostu povățuitoriu Stanislav Piotrovici Chișca și cneazul Simion, de care am pomenit mai sus: că, nevrând altă oaste a Litvei dela Braslav să mai margă după craiul, au fostu orânduit pre această oaste
 15 într'agiutoriu craiului; care întârziiasă a merge după craiul și i-au tâmpinat oastea lui Ștefan Vodă dencoace de Nistru și dându-le

au lovit pre Leși o veste, care întâi la singur craiul o au adus, precum s'au înglotit oastea lui Ștefan Vodă și de iznoavă vine asupra lor. Vrea craiul pre taină să lasă oastea și să fugă, ci au umplut îndată pre toți Leșii această
 20 veste, care o au crezut cu toți. Și îndată, înspăimați fiind, mai ales velcopolenii, carii acum începuse a-și lega ce avea pre cai, să gătiia să fugă cu mare ocară, scrie Cromer, vrând să-ș lasă carăle cu totul, ci oblicind craiul, săvai bolnav cum era și slab, i-au căutat a să arăta oștii, trimițând și pe frate-său Jicmont și pe boiari de au potolit această veste și i-au îmbărbătat;
 25 că umbla toată noaptea cu felinare și cu | lumânări de vânt, pre cineș 100v
 întimpina, îi bucura cum nu iaste nimic și mergea pre la corturile boiarilor și așa abia s'au potolit acea veste.

A doao zi, după această veste, stând craiul să să clătească din tabără, iată au nemerit câteva mii de oaste călăreți, Litfini, trimiși de Alixandru, cneazul Litfei. S'au umplut craiul de bucurie, cu toată oastea, de mai bună nădejde și mai vesele inimi.

Letopisețele rusești pune pricină acestor Litfini, pre carii au fost povățuitoriu Stanislav Petrovici Chișca și cneazul Simeon, de care am pomenit mai sus, cum, nevrând să meargă altă oaste a Litfei dela Breslav, să margă
 35 după craiul Albreht, au fost orânduit pre această oaste într'agiutoriu craiului, care întârziiasă a merge după craiul. Letopisețul rusesc scrie precum și pre această oaste a Litfei să o fie întimpinat, după ce au trecut Nistrul, oastea lui Ștefan Vodă, cu carii să fie făcut mare

războiului, au înfrântu Litvenii pre oastea lui Ștefan Vodă și au străbătut de au vinit înaintea craiului la Cernăuți. Ce ačasta nice Cromer, nice alte letopisăță leșăști nu o scriu; ce, de ar hi fost adevărat, cum ar hi tăcut, ales Cromer? Iară ačasta scriu că au nemerit Litvenii la craiul și scrie Cromer că acei Litveni s'au cerșut la craiul, să-i sloboază să margă în pradă pen țară și nu i-au lăsat craiul zicând că-i bolnav și să grăbește să margă în țara sa. 5

Mai datu-le-au război Ștefan Vodă la trecătoare la Prut, ce nemic nu le-au strâcat, iară nu i-au lăsat până în Snetin; și pre Mazuri carii apăra pre craiul, i-au lovit la Șipinți. Ce cu puțină oaste au scăpat craiul la Snetin. 10

Iară, după ce au sosit craiul în Snetin, au slobozit oastea pre acasă ca den robie și Litva s'au dus la Braslav, iară mai dencolo de Braslav i-au lovit Tătarași și s'au bătut cu Litvenii.

Iară Albreht craiu, după ce au agiunsu den Moldova la Cracău, dentru acea bătae rușinoasă, ca când ar fi isprăvit vreun lucru bun, au început a să veseli cu ospeță, cu jocuri. Spun că într'o noapte, mergând însuși al treile čas pe uliță, teptil, bat, au nemerit pe niște 15

război; ci, biruind pre oastea lui Ștefan Vodă, au străbătut de au eșit înaintea lui craiu la Cernăuți. Ci, ačasta nici Cromer, nici alte letopisețe leșăști nu scriu; că, de ar fi fost adevărat, cum ar fi tăcut, ales Cromer? Iar ačasta scriu cum au nemerit acea oaste de Litfa la craiul; și scrie Cromer, cum Litfinii aceia au cerșut dela craiul să-i sloboază pre dânșii în pradă la Moldova; ci nu i-au lăsat craiul, zicând că-i bolnav și pentru boala lui, să grăbește la țara sa. 20

Mai datu-le-au război Ștefan Vodă la trecătoreea Prutului, ci nimic acolo nu le-au putut strica Leșilor, iară nu i-au lăsat până în Snetin; ci, și pre Mazurii, carii apăra pre craiul, i-au lovit la Șipințe și cu puțină oaste craiul au scăpat la Snetin. 25

Și, după ce au sosit craiul Albreht la Snetin, îndată au slobozit oștile ca din robie pre acasă și Litfa s'au dus la Breslav; și mai încolo de Breslav, să fie lovit câteva oaste de Tătar, să să fie bătut cu Litva, precum scrie letopisețul rusc. 30

Iară craiul Albreht, viind din Moldova la Cracău după acea bătae rușinat, ca când ar fi isprăvit vreun lucru bun, au început a să veseli cu oaspeț, cu beții și cu jocuri. Spun că într'o noapte mergând însuș al treilea čas pe ulițele târgului, tiptil, fiind beat, au nemerit pe 35

11: au lovit craiul C. 13: s'au lovit cu C. 17 čas din B.

beți, s'au întărâtat sfadă între dânșii și într'acea sfadă, au rănit pe craiul, de au zăcut multe zile.

Scrie cronicariul leșăsc, zicând: anume l-au fostu pedepsit Dumne-
zău cu acea pagubă rușinată, orbindu-l a nu-ș vedea ocară ce pățisă
5 în Moldova. Mare jeale au făcut tuturor în Țara Leșască acea oștire
nesocotită acelu | craiu leșăscu, dacă au vinit veste de atâtea boiari
și fičori de boiari și de atâtea viteji! Cum unii în războiu au perit,
alții în robie au căzut la Tătari, la Turci, carii cu sângele lor au răscum-
părat viața lui craiu.

817

10 Punea vină mai mare Leșii pre un Filip Callimah, a căruia svat mai
mult asculta craiul decât a altor oameni ai săi. — Așa petrec domnii
cu svatul și cu apropierea streinilor la sine. — Acest Filip Callimah
era Ital den Florenția, om învățat, dascal lui Olbreht craiu, om nestă-
tătoriu — la cuvântu — prost la svat, pentru ce îl gonisă den Italia.
15 Și au vinit în Țara Leșască, iar și den Țara Leșască fugisă peste mare
pentru niște fapte a lui; apoi pe cărțile lui Albreht Craiu, iară au vinit
în Țara Leșască și acolo au murit.

beți, s'au ațîțat sfadă între dânșii și într'acea sfadă l-au rănit pre craiul, din
care rănii multă vreme au zăcut.

20 Scrie cronicariul leșesc, de zice: anume l-au fost pedepsit Dumnezeu cu
acea pagubă rușinat, orbindu-l Dumnezeu, de nu-și vedea ocară care o au
pățit în Moldova; nimic de folos nu socotia, nici îș aducea aminte pre ce
nepriaten groaznic și îndrăzneț, pe Ștefan Vodă, au ațîțat asupra sa! Pe urmă
mari pagube și grele mahniciuni au crescut Leșilor și Rusilor. Mare jeale și
25 mahniciune tuturor în Țara Leșască au fost pre aceia vreme, acea oștire ne-
socotită a lui Albreht, craiului leșesc, după ce au venit veste de atâtea boiari
și fečori de boiari, de atâtea viteji! Cum unii au perit, alții robi prin Țara Tur-
cască, alții la Tătar, la Azia, la Capadochia, unii peste mare că să afla, care cu
sângele lor au răscumpărat viața lui crai.

30 Punea vina cea mai mare Leșii pre Filip Callimah, al căruia sfat mai mult
asculta craiul Albreht decât altor lăcuitori ai săi. — Așa petrec domnii cu sfa-
tul și cu apropierea la sine a striinilor — Acest Callimah era de neam Ital,
Roman din orașul Florenția, om învățat, dascal lui Albreht craiului, om ne-
stătătoriu, prost la sfat, pentru aceia îl gonise din Italia. Și au venit în Țara
35 Leșască care și din Țara Leșască fugi peste mare, pentru niște fapte ale
lui; apoi pe cărțile lui Albreht craiul, au venit în Țara Leșască și acolo
au murit.

Iară Ștefan Vodă, vrând să-ș răscumpere strâmbătatea ce avu despre Leși și să-ș întoarcă pagubele țării sali, la al doile an, primăvara, au intrat în Țara Leșască, avându în oastea sa Tătari și Turci, de au prădat Podolia și în Țara Rusască, până la un târgșor, anume Cameciuga, mai sus de Liov, și până la apa Visloca, în lungu și în curmeziș prădând. Și mare groază și frică au pus peste toată crăia leșască, cât nime, să-i stea împotrivă sau să-i îndrăzniască lui Ștefan Vodă, nu era; ce toți gata de fugă, nu numai în orașe și pre la cetăți, ce la munți și pen codri fugia și au luat Ștefan Vodă mulți robi: bărbați, muiari și copii, pre câți-ș așungea pre drumuri, fugind în bejenii. Mulți au luat Tătării și Turcii în robie.

Iară și Ștefan Vodă ca la 100.000 de robi au adus de i-au așezat în țară. Turme de oi multe și de altu feliu de dobitoace au adus den Țara Leșască. Ars-au atunce Ștefan Vodă Primisle, Radomna, Iaroslav, Prevoschii și Buceciul și multă nevoe au avut și Podhaețul și alte mai mici târguri și sate fără număr, prădate și arsă. Numai un lucru au făcut Leșii de folosul lor, însă de frica lui Ștefan Vodă, au întărit Crațul | despre amiazăzi, cu baște, cu ziduri și cu șanțuri și au slobozit pen șanțuri pe supt cetate apa Rudava, adăogând și alte casă multe pe lângă ziduri. Iară Ștefan Vodă s'au întorsu cu pace la scaonul său, la Sučavă, și cu bucurie pentru biruință.

1498 Într'acesta an, 1498, după perirea Leșilor la codru, s'au făcut mare foamete în Litfa și începuse a să ațăta mare boală în oameni în Țara Leșască, dela Râm adusă acea boală, și din Țara Leșască la Litfa. Lăsatu-s'au Jicmont de domnia țării, căruia i-au dat cnezia Glogovului și a Opatrului în Slonsca.

Iară Ștefan Vodă, vrând să-și răscumpere strâmbătatea ce au avut despre Leși și să-ș întoarcă pagubele țării sale, îndată la începutul primăverii, al doilea an, au intrat cu oștile sale, având și Tătar și Turci, de au prădat Podolia și Țara Rusască; și trecând de Liov | au ajuns până în târgșorul Caciugloca și până la apa Visloca, în lung și în lat prădând. Și nespuse groază și frică au pus peste toată crăia leșască, cât nimeni gata să-i stea împotriva lui Ștefan Vodă sau să-i îndrăznească nu era; ci toți gata de fugă, nu numai pre la orașă și pre la cetăți, ci la munți și prin codri mari și deși fugia, de unde mulți robi, așa bărbați, cum mueri și copii, s'au robit de Ștefan Vodă, ajungându-i pre cale, fugind cu băjenii, din carii mai mulți au ajuns robi pre la Dobrogea, pe la Machidonia și în oardele tătarăști și peste mare, mulți.

23: ațâna B.

Albreht, craiul leșăsc, văzind prada și răsipa țării sale, ce-i făcuse Ștefan Vodă, nu vru să lasă, ce au strânsu oaste și au intrat în țară și au prădat până la Botășeni. Ștefan Vodă încă strângând oaste și eșind înaintea Leșilor, le-au dat războiu la târgu, la Botășeni, și înfrânsă
 5 pe Leși. Scrie de acestu războiu letopisățul țării, iară cronicarii leșești nu pomenescu.

În anii 7009, așezatu-s'au între sine Olbreht, craiul leșesc, cu frate-
 său, Vladislav, craiul unguresc, și cu Alexandru, marele cneaz a Litvei,
 cu mari legături, văzind răsipa și prada țărălor sale de Turci și de Tătar,
 10 să aibă agiutoriu unul pre altu în nevoia și în grijea sa și de ar simți
 unul dintre dânșii că face pace pe taină sau oaste cu Turcii, să nu-l lasă; iară, de nu ar vrea, atunce să nu fie datori a-l agători.

Căci, încă bine nu să sfârșisă prada de Ștefan Vodă în Țara Leșască, iară Tătarăi au intrat de au prădat în Podolia și în Țara Rusască.
 15 Deci Albreht, craiul leșăscu, văzind mari bănatu de cătră toți, de sirgu au poroncit la toată șliahta leșască de s'au strânsu la Sandomir, să margă împotriva Tătarălor. Ce până a să strângeră ei, iară Tătarăi cu mult plian să întorsese fără de niceo grijă. Și înțelegând Leșii de înturnatul

Scos-au Ștefan Vodă multe turme de tot felul de dobitoace din Țara Rusască și ca la 100.000 de robi i-au așăzat, de și până astăzi trăiaște limba rusască aicea în țară. Ars-au, aprins de Ștefan Vodă, Primislea, Radoamna, Iaroslav, Prevorschii și Bučociul; multă nevoe au avut și Podhaețul și alte mai mici târgșoare, cu fără număr sate prădate, aprinse și arse. Numai un lucru au făcut Leșii și ei, pe acea vreme de folos, însă de frica lui Ștefan Vodă, au întâ-
 20 25 rit Cracăul despre amiazăzi, cu baște, cu zid, cu șanțuri, pre care au slobozit pre supt cetate apa Rudava, adăogând și alte case, câteva pre lângă zid.

Curând iarăș, încă nebine nesfârșindu-se prada lui Ștefan Vodă, iată Tătarăi, lăsând pleanul luat mai nainte din Țara Leșască, la Crâm, de iznoavă, în luna lui Iunie, au slobozit mare cămbul în Podolia și în Țara Rusască, de
 30 au ars și prădat. Iar craiul Albreht, văzând asupra sa mari bănatu de cătră toți, de sârgu au poroncit la toată șleahta leșască să să pornească și să strângă mai curând la Sandomir și singur craiul, părăsând Cracăul, au alergat la Sandomir. Ci, până a să strângeră Leșii la Sandomir, și până a să porni de acolo împotriva Tătarălor, iară Tătarăi să întorsese cu mult plean, nefiind tine să le
 35 stea împotriva. Înțelegând dar Leșii de înturnarea

16: șliahta rusască C.

Tătarălor și ei acolo la Sandomir,  'au putut, au luat și au str cat în olatul Sandomirului.

Nu lăsăm a nu pomeni aicea semnele ce s'au t mplat în zilele acestui craiu, atunce, după ce s'au întorsu dela Sandomir; căci și singur craiul alergas  den Cracău la Sandomir pentru grijea împrotiva Tătarălor, cum s'au pomenit mai sus. |

82r S'au născut un vi  l cu do   capete la Jidovi, în orașul Cazimirul: un cap era în locul coadei, iară coada era în mijlocul spinării den-a-driapta.

Acest s mn de nenorocire îl meniia oamenii, precum nu peste multă vreme, toamna, au întrat în  ara Leșască  apte  ci de mii de Turci,

Tătarălor, ce au putut și ei în olatul Sandomirului fiind str n și, au stricat și au luat. Și așa craiul s'au întors la Cracău.

102r N'am lăsat aicea a nu scrie semnele ce s'au  nt mplat pe vremea acestui crai. După ce s'au întors dela Sandomir — scrie Cromer —  n orașul Cazimirul s'au născut un vi  l cu do   capete la Jidovi, | de care un cap era în locul coadei, iară coada la mijlocul spinării era den-a-direapta.

Acest s mn de nenorocire vr jia oamenii, precum nu peste multă vreme, toamna, spre luna lui Septemvrie, au întrat 70.000 de Turci, au întrat în  ara Rusască; toate acele locuri peste Nistru, pre Haliciu, pre la Jida ov, pre la Drohobeci și pre la Samboru, cu foc și cu sabie au pustiit, luund robi și mult plean. Și de nu s'ar fi întors singuri păgânii de bună voe, nimeni nu le sta înainte, nici le eșia; ci numai singur Dumnezeu din ceriu, făcându-i-să milă de norod, i-au ab t t cu acea iarnă de grabă cu ome i mari și cu geruri au căzut, c t nu putea Turcii străbate cu caii prin ome i. Și a a la 40.000 de Turci au rămas  nche a i, nefiind Turcii și caii lor deprinși la at a r cele. Pre mulți aflară oamenii ucig ndu- i caii și  ntra i în borduh, de să  nv lia cu piialea cailor săi. Iară c  i au rămas de Turci, trecând prin țară fl m nzi și degera i, făcându-se Moldovenii Leși, i-au lovit la strâmtori, i-au omor t, c t abia de vor fi trecut 10.000.

Iară Ștefan Vodă, prădând  ara Leșască, cum s'au pomenit mai sus, s'au întors cu mare dobândă fără de nicio sminteală, trecând Nistrul la Halici, și au prădat și de c sta parte și de acii au venit la scaunul său, la Su av , cu mare bucurie și cu biruință.

Albreht craiul, v z nd at a pradă și stricăciune ce-i făcuse Ștefan Vodă în  ar , nu vru să lasă, ci de iznoavă au strâns oaste și au întrat în țară și începu a strica și a prăda  ara până la t rg, la Botoșani. Și Ștefan Vodă, deaca

și toate locurile pe Nistru, pre la Haliču, pre la Jidačov, pe la Drohobič și pre la Sambor, cu foc și cu sabie le-au pustiit și mulți robi au luat. Și, de nu s'ar fi întorsu singuri păgânii, nime nu le eșia înaintea să le stea împotrivă; ce numai singur Dumnezeu i-au bătut, făcându-i-
 5 să milă de nărod, că aceia iarnă de grabă cu omeți mari și cu ger au căzut, cât nu putea Turcii străbate cu caii prin omeți. Ce au rămas înghețați ca la patruzăci de mii de Turci, prin munți. Ii afla oamenii ucigându-și caii și intra în coșul cailor de să învăliia. Iară câți au rămas, trecând pre aicea pren țară, le ținea calea Moldovenii; făcându-să Leși,
 10 îi ucidea, cât abii zece mii de or hi hălăduit peste Dunăre.

Stătut-au la mijloc pentru pace între Jicmontu și între Ștefan Vodă solii lui Vladislav, craiul unguresc. Și pe acea vreme s'au împăcat Ștefan Vodă și cu craiul Olbreht, den ce pricini, nice letopisățul leșăscu nu scrie, fără cât, fiind mai mult datoriia creștiniască, aducându-și
 15 aminte și de prietșugul č'au avut cu Cazimiru craiu, tatăl lui Olbreht: făgăduind unul altuia să dea ajutor împotriva nepriiatinilor săi.

Legat-au la această tocmală de pace, să nu să priimască nice dentr'o parte pribegii și fugarii. Iară, de ari fugi la crăiia aceia vreun domnu

au prins de veste, strâns-au de sârg oștile sale, și cu cine avea cu ai săi, au eșit
 20 înaintea acei oști leșăști și le-au dat război la târg, la Botoșani, și înfrânseră pre Leși. Ce am însemnat aicea, iar poate să nu fie adevărat acest război, de vreme că Leșii l-au tăcut; ci atâta am aflat la letopisețul lui Ureche Vornicul.

În anul 7009, iar dela Hristos 1499, aşăzatu-s'au întru sine Albreht cu
 25 Vladislav frate-său, craiul unguresc, și cu Alixandru, marele cneaz al Litfei, cu mare legături, văzând răsipile și pradele olatelor sale despre Turci, să aibă a să aștora unul pre altul la nevoia și grija sa; și deaca ar simți unul dintre dânsii, că | face pe taină ori oaste, ori pace cu Turcii, să nu-l lasă; iar de ar
 102v vrea, atunce să nu fie datoriu a-l aștura ceialaltă pre acela.

Stătut-au la mijloc de pace între Jicmont și Ștefan Vodă, solii lui Vladislav, craiul unguresc. Și pe ace vreme, și Ștefan Vodă s'au împăcat cu Albreht, craiul leșesc; din ce pricini nici letopisețul leșesc nu scrie, fără cât fiind mai
 30 mult datoriia creștinească, aducându-și aminte și de prietșugul ce au avut cu Cazimir craiul, tatăl lui Olbreht: făgăduind unul altuia să dea aștorigiu împotriva nepriiatenilor săi.

Legatu-s'au la această tocmeală de pace, să nu să priimească nici dintr'o parte pribegii și fugarii. Iar, de s'ar întâmpla vreunui domn

82v dela Turci, să aibă ori în Țara Leșască, ori în Litva a-l priimi slobod, și să aibă a da ajutor, cât s'ar putea, să-l ducă să-l așează iar în domnie. Și acea așazăre, cum Ungurilor, cum și Leșilor, împotriva Turcilor oștindu-să, de pururea să fie într'ajutoriu; și, de nu ari putea singur merge cu ajutoriu, să aibă pre fișorul | său a-l trimite. Iară Turcilor, 5 împotriva Leșilor sau a Ungurilor oștind, să nu le dea ajutoriu, fără numai de mare silă, când ar fi strânși. Și să aibă urechi deschisă pururea domnii den Moldova despre Turci, ce ari înțelege, să dea știre Leșilor și Ungurilor, păzindu-să unii pre alți.

Strâmbătățile, ce s'ari face la margine de îmbe părțile, să le cerce 10 starostii de Cameniță, de Hotin, de Cernăuți.

De s'ari face despre partea acestor starosti vr'o strâmbătate, atunce boiari mari să trimiță de îmbe părțile să cerce și să fie slobod amânduror năroadelor a face negușătorii unii la alalți. Și pre acestea așezământuri și scrisori s'au făcut, care să află și astăzi în metrica cră- 15 iască, în Cracău.

Scrie Vapouschii, cronicariul leșăscu, că pe acea vreme să fie trimis și Ioan cneazul, împăratul moschicesc, legând și el prieteșug de pace cu craiul leșăscu.

dela Turci a fugi la crăiia aceia, ori în Țara Leșască, ori în Litva, să aibă a-l 20 priimi slobod și să aibă a da ajutoriu, cât s'ar putea, să-l ducă iarăși și să-l așaze la domniia. Și aceia așazăre, cum Ungurilor, cum Leșilor, împotriva Turcilor oștindu-se, de pururea să fie într'ajutoriu; și, de n'ar putea singur să meargă cu ajutoriu, să aibă pre feșorul său a-l trimite. Iară Turcilor, împo- 25 triva Leșilor sau Ungurilor oștindu-se, să nu le dea ajutoriu fără cât de mare silă, când ar fi strânși, și să aibă urechi pururea deschise domnii din Moldova despre Turci, ce ar înțelege, să dea știre Leșilor și Ungurilor, feriindu-se unii pre alții.

Strâmbătăți, ce s'ar face la margine, de îmbe părțile să le cerce starostii 30 de Cameniță, de Cernăuți, de Hotin.

De s'ar face despre partea acestor staroste vreo strâmbătate, atunca bo- iari mari să trimiță de îmbe părțile să cerce și să fie slobod amânduror no- roadelor negușătorii a face precupii unii la alții. Și pe aceste așezământuri și scrisoare s'au făcut, care să află și astăzi în metrica crăiască, în Cracău.

Scrie Vapovschie, cronicariul leșesc, că pe acea vreme să fie trimis și Ioan 35 Cneazul, împăratul moschicesc, legând și el prieteșug de pace cu craiul leșesc.

29: iară face B și B¹ 33: până aceste B.

Nezăbavă vreme, Sultan Baiazit, împăratul turcesc, înțelegând de legătura păcii între atâtea domni creștinești, au trimis și el soli de pace la Albreht, craiul leșăscu, și au priimit și craiul acea pace cu Turcii. Începând oaste cu Venețianii, avea grijă să nu să rădice acei crai, ce s'au pomenit mai sus, că au legat pace între dânșii asupra Turcilor, carii luasă dela Venețiani Morea și altele multe.

Nenorocit era acest Olbreht, craiu leșăscu, că de câte ori lovia Tătarăi în țara lui, niceodată gata nu să afla împotriva lor, ce tot cu plianuri să întorcea, precum și în anul 1500, după ce făcură așezământuri de pace între domnii, ce s'au pomenit mai sus, au lovit Tătarăi la Volin și în Țara Rusască, pre la Belzu, pre la Crasnostav, pre la Toruben și pre la Liublin și pre la Crasnec, până în Visla, de au prădat și au robit și până a să găti craiul să margă asupra lor, ei s'au întorsu cu multă pradă fără de niceo smintială.

Într'acestaș an mari războaie s'au făcut în Italiia, bătându-să Hispanii cu Franțozii pentru crăiia Neapole; și Maximilian cu Șvicerig; așijdirea și papa cu Florintianii; Venețianii cu Enovezii; Mediolanii cu stăpânul său, Ludovic Sforța.

Nezăbavă vreme, sultan Baezit, împăratul turcesc, înțelegând de legătura între atâtea domni creștinești, au trimis și el sol de pace la Albreht, craiul leșesc, și au priimit craiul acea pace cu Turcii. Începând oaste cu Vinețenii, avea grijă să nu să rădice acei crai, carii s'au pomenit mai sus, că au fost legat pace între dânșii asupra Turcilor, carii luase de Veneția Morea și altele multe.

Nenorocit era acest Albreht, craiul leșesc, că Tătarăi de câte ori lovia Țara Leșască, niciodată gata nu să afla asupra lor, ci tot cu pleanuri să întorcea Tătarăi, precum și în anul 1500, după ce făcură așezământurile între domnii, ce s'au pomenit mai sus, au lovit Tătarăi la Volin și la Țara Rusască, pre la Belz, pe la Cratnostav, pre la Torunben, pre la Crasnecu și pe la Liublin, până la Visla au prădat robind. Acestea înțelegând craiul, până a să găta să meargă asupra Tătarălor, Tătarăi prădând de voe, s'au înturnat fără de nicio dodeială cu robi și cu mult plean.

Într'acestaș an, 1500, mare război s'au făcut în Italia, bătându-se Hispanii cu Franțozii pentru crăiia Neapolii; și Maximilian făcea război cu Șvicerii; așijderea și papa cu Florentianii; Venețenii cu Enovezii; Mediolanii cu stăpânul său, Ludovic Sforța.

1501 Iară în anul 1501, s'au strânsu săim în Țara Leșască, la Pietricov. Venit-au sol la acel săim dela Ștefan Vodă, pe așezământurile legate trimiși, de au cerșut pe Pătru Vodă Aron, feçorul lui Iliaș Vodă, ce era pribag în Țara Leșască, pentrucă simțisă Ștefan Vodă, că Pătru Vodă pe mulți domni leșăști îi trăsese în partea sa, să facă oaste asupra lui Ștefan Vodă. Socotit-au craiul 5
ce ari face? Să dea pe un om nevinovat și care s'au plecat la crăie, să părea lucru tirănesc; să ție iarăș pe nepriiatinul lui Ștefan Vodă, era împotriva așezământurilor legate între sine. Și înțălesese craiul că, de nu-l va da, oaste să va face pentru dânsul. Craiul era gata să purcăză la Prusi. N'au cutezat a lăsa cererea lui Ștefan Vodă, să-ș lasă în urma sa nepriiaten, ce den svatul tuturor, 10
au aflat să nu dea pe Pătru Vodă, ce înaintea solilor lui Ștefan Vodă, au poroncit de i-au tăiat capul. Și pentru să nu zică nărodul că l-au omorît pe dreptate, au poroncit craiul de au sunat, precum Pătru Vodă au făcut cărți viclene. Și deci au pornit înnapoi pre solii lui Ștefan Vodă.

Și după ce să obârși săimul, s'au pornit craiul la Prusi și sosindu la Torunea, au trimis sol la mai marele Prusilor, svătuindu-l să vie de bună voia sa să i să plece lui, decât să vază armele leșăști asupra-ș. 15

1501 In anul 1501, strânsu-s'au săimu în Țara Leșască, din porunca lui crai, la Petricov și întâmplându-se încă solii turcești neporniți atuncea, urnind încă la 6 ani pacea, s'au întors solii turcești bine dăruți de craiul Albreht. Și la acel săim 20
au nemerit și solii lui Ștefan Vodă, prin așezământurile legate trimiși, cerșind pe Pătru Vodă Aron, feçorul lui Iliaș Vodă, care era în Țara Leșască pribag, pentrucă simțise Ștefan Vodă, cum Pătru Vodă acum pre mulți din domnii leșăști îi trăsese în partea sa, de îndemna să facă oaste asupra lui Ștefan Vodă. Socotit-au craiul la sfat, ce ar face? Să dea pe un om nevinovat și care s'au plecat la crăie, să 25
părea un lucru tirănesc; să ție iarăși pre nepriiatenul lui Ștefan Vodă, era împotriva așezământurilor legate cu Ștefan Vodă și cu craiul. Și înțelesese craiul dintru solii lui Ștefan Vodă, precum, de nu-l va da craiul pe așezământurile ce au făcut, oaste să va face pentru dânsul. Craiul era gata pe acea vreme să purcăză la Prusi. N'au cutezat a lăsa cererea lui Ștefan Vodă gos, să-și lasă în urma sa 30
nepriiaten, ci din sfatul tuturor, au aflat să nu dea pe Pătru Vodă, ci înaintea solilor lui Ștefan Vodă, au poruncit de i-au tăiat capul. Și, pentru să nu zică norodul că l-au omorît pe dreptate, au poruncit craiul de au sunat cum 103v
Pătru Vodă au făcut cărți viclene. Și așa au pornit solii lui Ștefan Vodă. Și obârșindu-să săimul, îndată s'au pornit cu oști la Prusi, și sosind la 35
Torunea, au trimis soli la mai marele Prusilor, sfătuindu-l de bună voia sa să vie să să plece craiului, decât să vază armele leșăști asupra-ș.

32 solilor lui Pătru Vodă B și B¹.

Acest Pătru Vodă, cum s'au pomenit mai sus, iaste Aron, care s'au bătut cu Ștefan Vodă la Doljești, pe Siretiu, și după izbânda lui Ștefan Vodă asupra lui Mătiiaș, craiul unguresc, au fugit Pătru Vodă Aron în Țara Leșască.

5 Iară Olbrehtu, craiul leșăscu, așteptând răspunsul să-i vie dela Prusi, căci Prusii era îndemnați de Nemți să răcoșască asupra Leșilor, ce au răspunsu Prusii, că ei sintu plecați Leșilor, urnind până le-ar vini așutoriu dela Nemți. Ce întru acele amestecături, ce era între Leși și între Prusi, au murit Albreht, craiul leșăsc, de ciumă și l-au
10 dus în Cracău de l-au îngropat. Acest craiu n'au fostu însurat. 83v

Iară toamna, precum scriu letopisățele rusăști și Mehovie, venit-au Sahmat-Chirei soltan, hanul oardelor de peste Volga, fișorul lui Ahmat, într'așutoriu Litvii asupra Moscalilor. Scrie Cromer ca la 100.000 de Tătar să fie fostu cu acel han. Și au mărșu hanul cu oastea sa la Țara
15 Sibirului și au stătut supt Novogorod și au prădat Țara Moscului până la Bransco și au dobândit Novogorodul și alte cetăți i s'au închinat.

Dacă au murit Olbreht, craiul leșescu, s'au strânsu țara la seim la Petricov, fiind cap săimului Fridric, arhiepiscopul Gneznii, care era

Acest Pătru Vodă, cum s'au pomenit la letopisețe, iaste Aron, pre carele
20 după ce l-au bătut Ștefan Vodă la Doljăști, pre Siret, și după izbânda lui Ștefan Vodă asupra lui Mateiaș, craiul unguresc, au fugit Pătru Vodă la Leși.

Iară craiul Albreht, așteptând răspunsul să-i vie dela Prusi, ales căci Prusii urnia răspunsul, să arăta craiului a fi plecați, iară aștepta așutor să le vie dela Nemți, că mai mult Nemții îndemna pe Prusi să răcoșască asupra Leșilor.
25 Ci întru acele amestecături întru Leși și între Prusi, iată Albreht craiul de ciume au murit; dusu-l-au în Cracău de l-au îngropat. N'au fost însurat acest craiu.

Iară toamna, precum scriu letopisețele rusești și Mihovie, Sahmat Gherei sultan, hanul oardelor de peste Volga, feșorul lui Ahmet, trecând apa Volga și Donul cu toate oardele de peste Volga, au venit într'așutoriu Litfei
30 asupra Moscalilor. Scrie Cromer ca la 100.000 de Tătari să fie fost cu acel han. Tras-au hanul cu oștile sale la Țara Sibirului și au stătut supt Novogrod și supt alte cetăți și au prădat Țara Moscului până la Bransco și au dobândit Novogorodul și alte cetăți i s'au închinat.

După moartea lui Albreht craiul, s'au strâns țara la săim la Petricov, fiind
35 cap săimului după obișaiul vechiu Frediric, arhiepiscopul pe acele vremi a Gneznii, carele

8: aceste amestecături C. 9: și din B. 11: leșești C.

deodată și episcop Cracăului și cardinal. Stătut-au mult pentru alesul craiului nou, fiind multe și neprotivite socotelele Leșilor, pre care dintre fićorii lui Cazimir craiu ș'ar alege șie craiu; că mulți poftiia să rădici craiu pre Vladislav, craiul unguresc, zicând că Vladislav cu averea sa va lăți și va întemeia crăiia și-i va apăra de Turci și de Tătar; alții poftiia pre Jicmond. Ce au biruit socotiala celor ce poftiia pre Alexandru, cneazul Litvei, căci era și mai mulți și au avut dovadă mai bună spre alesul crăiei leșești.

Aicea am socotit de am scris obiceiale Leșilor când fac craiu nou

Strângându-să episcopii și tot clirosul besericii și svetnicii crăiei, așijdirea și altă boiarime, toți la Cracău să strângu. Atunce craiul cel ales să grijește îmbrăcat întâi de svinta ispovedanie, cu pocăință, cu milostenie; cu o zi mai nainte duminică, să pricestuiască. Și a doa zi, când iaste să-l blagoslovască pre craiul, să strângu preoții dezdimineață la cetate, în beserica episcopiei, a lui Stanislav, îmbrăcându-să

deodată era și episcop Cracăului Nou. Fiind multe și nepotrivite socotelele Leșilor, din fećorii lui Cazimir craiului pre carele ar alege șie crai, căci mulți din Leși poftiia crăiia lui Vladislav, craiului unguresc, zicând că Vladislav cu averea sa va lăți și va întemeia crăiia și-i va apăra de Turci și de Tătar. Și acum au fost trimis la Unguri cu povățuirea lui Pătru Rămit, postelnicului crăesc, din sfatul pe taină a o samă de domni: a lui Pătru Mișcovschi, voevodul Linciciului, și a lui Nicolae Vrobloschie, canonicului Cracăului, îndemnând pre Vladislav la crăiia leșască; alții poftiia pre Jicmontu.

Ci au biruit socoteala acelora, ci au poftit pre Alixandru, cneazul Litfei, căci era și mai mulți și au avut și dovada mai bună asupra alesului crăiei leșești.

Aicea am socotit a fi cu cale a scrie orânduiala și obiicăiurile Leșilor când fac și rădică craiu nou

Întâi să strâng episcopii și tot clirosul bisericii și sftetnicii crăiei, așijderea și altă boerime, așa mireni cu preoți la Cracău să strâng. Așa dară, craiul cel ales, îmbrăcat, întâi să grijaște de sfânta ispovedanie prin milostenie și prin pocăință — care să face în zioa Duminecii — cu o zi mai nainte, la prea sfânta cuminecătură. Și a doao zi, când iaste să blagoslovească pre craiu, să strâng preoții dez-de-dimineată la cetate, la biserica episcopiei a lui Stanislav, îmbrăcându-se

în mitră episcopască. Așijdirea și boiarii toți să află la acea adunare de preoți.

Atunce arhiepiscopul cu toată preoțimea, pre orânduiala besericii Apusului, purced den beserică la curțile crăești cu cinste și Dumnezărie și acolo înaintea curții crăești, rămâindu școalele și alte chipuri, ce mergu la alaiu, numai singur arhiepiscopul cu episcopii întră în curtea crăiască, să ducă pe craiul nou la beserică episcopii. Și întâi prin postelnicul cel mare sau pren alt chip mai de cinste între preoți, îmbracă pe craiul în haine episcopești, puindu-l între domnii și între boiarii cei mai de frunte.

Iară arhiepiscopul îl stropește cu apă svințită și zice această rugă: « Dumnezăule, ziditoriule celor plecați, carele cu lumina Svintului Duh ne bucuri, trimite asupra acestui șerb al tău — cutareli — darul tău, ca printr'însul să cunoaștem venirea Ta întru noi ».

De acolo duc pre craiul la beserică doi preuți mai de cinste, ținându-l unul de mâna cea driaptă și altul de mâna cea stângă și înaintea lui, un domnu dintre svetnici duce corona și altul schiptrul, al treile mărul de aur, al patrule sabiia goală duce și preoții înaintea cruce și tot cinu de beserică și boiarimea cineș la rândul său.

în mitră episcopească. Așijderea sfetnicii și boiarii toți să află la acea strânsoare de preoți.

Și după ce să strâng, atuncea arhiepiscopul cu toată preoțimea, pre orânduiala besericii, după obiceiul bisericii Apusului, purced la acea priveală din biserică la curțile crăești, cu mare cinste și dumnezeire mărgând. Și acolo înaintea la curțile crăești, lăsând școalele și alte chipuri ce merg la alai, numai singuri episcopii și arhiepiscopii întră în curtea crăiască, ca să ducă pre craiul nou la biserica episcopiei. Întâi prin postelnicul cel mare sau printr'alt cap mai de cinste între preoți, îmbracă pre craiul în hainele episcopești, puindu-l între domnii și boiarii cei mai de frunte.

Iară arhiepiscopul îl stropește cu apă sfințită și citește această molitvă: « Dumnezeule, ziditoriule celor plecați, carele cu lumina Sfântului Duh ne bucuri, trimite asupra acestui șerb al tău ** darul tău, ca printr'însul să cunoaștem venirea Ta întru noi ».

De acolo duc pre craiul la biserica doao chipuri mai de cinste preoțești, unul ținându-l de mâna dreaptă, altul de stânga, înaintea căruia un domn dintru sfetnici duce corona și altul schiptrul, al treilea mărul, al patrulea sabie goală duce și preoții înaintea crucea și tot cinul de biserică și boerimea cineș pre orânduiala sa.

Viind la beserică, acele odoară crăești le pun pe prestol în oltariu: corona, schiptrul, mărul și sabiia. Și acolo obârșindu orațiile sale, arhiepiscopul și episcopii îl pun în scaunul crăesc. Apoi un episcop zice această rugă:

« A toate puternice, prea večnice Dumnezeu, otcârmuitoriule celor cerești și celor pemintești, carele pre robul tău ai voit a-l rădica la stepena și la vredniciia crăiei, rugămu-ne, lasă ca, făcându-l slobod de toate împotivirile, să să întăriască cu darul păcii bisericii și spre bucuriia večnicii păci, den darul tău să să învredniască a agiunge prin Hristos Domnul nostru. Amin ».

Săvârșindu molitva, îi aduce aminte tare pentru credința cătră Dumnezeu și alte bunătăți, ce să cuvin craiului să le păzască, zicând:

84^v « De vreme ce astăzi prin mâinile noastre, prea bunule Doamne, carii purtăm spre aceasta slujbele lui Hristos, Domnului nostru, măcar că nevrednic, svinta unsoare și semnele crăiei să le priimești. Bine iaste întâi să-ți aducem aminte, oarece, pentru sarcina la care ești însămnat; astăzi vredniciia crăiască iai și a îndrepta credinčos nărodul tău, ce ți-i dat, te grijești. Luminat, adevărat între cei muritori, loc plin, însă plin de scădere, de ostenală și de grijă. Și adevărat de vei cugeta, că toată

Viind la biserica, acele odoară crăești, care duc înaintea lui craiu: corona, schiptrul, mărul și sabiia, le pun pre prestol în oltariu. Și pe craiu, până obârșesc orațiile sale, arhiepiscopul și episcopii îl pun în scaunul crăesc. Apoi unul din episcopi zice această molitvă:

« Atotputernice, prea večnice Dumnezeule, ocârmuitoriul celor cerești și pământești, carele pre robul tău ai voit a rădica la stepena și la vredniciia crăiei, lasă, rugămu-ne, ca făcându-l slobod din toate împotrivirile, să să întărească cu darul a păcii bisericii și spre bucuriia večnicii păci, din darul tău să să învredniască a așunge prin Hristos Domnul nostru. Amin ».

Sfârșind molitva, îi aduce aminte tare craiului, pentru credința cătră Dumnezeu și alte înțelepciuni, ce să cuvin craiului să le păzească, zicând:

« De vreme ce astăzi prin mâinile noastre, prea bunule Doamne, carii purtăm întru acestea slujbele lui Hristos Mântuitoriul nostru, măcar căci nevrednic, sfânta unsoare și semnele crăiei iaste să le primești. Iaste bine întâi să aduci oarece aminte, de sarcina de care ești însemnat; astăzi vredniciia crăiască iai și a cârmui pre credinčos norodul tău, ție dat, iai grije. Luminat adevărat între cei muritori loc plin, iară plin de scădere, de osteneală și grije. Și adevăr, de vei cugeta că toată

36: cu toată B și B'.

puterea dela Domnul Dumnezeu iaste, prin care crăescu craii și făcătorii legilor cele drepte aleg și de turma, ce ți să dă pre mână, unuia lui Dumnezeu vei să dai samă.

Intâi să păzești Dumnăzăriia, pe Domnul Dumnăzăul tău cu toată
 5 mintea și cu curată inemă să-l cinstești! Legea creștiniască, credința noastră catolicăscă care den pruncie o ai mărturisit, până în sfârșit să o ții nevătămată și pre aceasta împotriva tuturor împotrivnicilor, după puterea ta să o aperi! Ispravnicilor besericii și tuturor preoților, să le dai cinstea ce li să cuvine! Volniciia besericii și
 10 tuturor preoților ce ar avea obiceiul să nu o străci! Dreptatea, fără care niceo tovarășie îndelungu a sta nu poate, spre toți neclintită să o stăpânești!

Celor buni, hărăzitoriu, celor răi certări dându-le, după vădire. Pre cei mesări, pre cei slabi, neputincoși, den toate supărările să-i aperi!
 15 Tuturor celor ce ari năzui la tine, bun, blând și priimitoriu să fii!

Și așa să te porți, cât nu spre al tău, ce spre a tot norodul folos că stăpânești și harul bunătăților tale nu aice pre pământ, ce în ceriu să ți să pară că aștepți; care acela să-ți hărăzască ție, ce viețuiaște și împărățește Dumnăzău, în vecii vecilor. Amin ».

20 puterea dela Domnul Dumnezeu iaste, prin care crăesc craii și făcătorilor legilor celor drepte aleg, și de turma ce ți să dă pe mână, unuia lui Dumnezeu că vei da seama.

Intâi să păzești Dumnezeirea, pre Domnul Dumnezeul tău cu toată mintea și cu curată inimă să-l cinstești! Legea creștinească și credința catolicăscă,
 25 care din pruncie o ai mărturisit, până la sfârșit să o ții nevătămată, și pre această împotriva tuturor împotrivnicilor, după puterile tale să o aperi! Ispravnicilor bisericii și tuturor preoților să le dai cinste ce să cuvine! Volniciia bisericii să nu o strici! Dreptatea, care fără nicio tovarășie îndelung a sta nu poate, spre toți neclătit să stăpânești!

30 Celor buni, hărăzitoriu, celor răi certări, ce să cuvine, puindu-le. Pre văduve, pre cei meseri, pre săraci și pre cei slabi, dela toate supărările să-i aperi! Tuturor ce vor năzui la tine, bun, blând și priimitoriu să te arăți!

Și așa să te porți, cât nu spre al tău, ci spre a tot norodul folos, că stăpânești și har al bunătăților tale nu aicea pre pământ, ci în ceriu să-ț pară să
 35 aștepți; care acela să-ț hărăzască ție, care viețuiaște și împărățește Dumnezeu în veci de veci ».

20: cresc craii B și B¹.

După acestea întriabă-l episcopul, zicând:

« Vei să păzești svinta credință, dată de beserica catolicăscă și stându pre lângă dreptate, să te porți cu cale? »

Răspunde craiul: — « Voiu » |

85r — « Vei să fii apărare besericii și a slugilor besericești? » 5

Răspunde craiul: — « Voiu. »

— « Vei crăia data ție de Dumnezău, să o păzești cu dreptate, să o chivernisești, să o aperi? »

— « Voiu. Și cu aģiutoriul lui Dumnezău și cu svatul credinčoșilor miei, așa întru toate a păzi mă ġuruescu, cum voiu putea mai bine. » 10

După aceste cuvinte, ġngenunche craiul ġnnaintea arhiepiscopului, luându-ș șlicul, zice aceste cuvinte:

« Eu — anume — cu voia milostivului Dumnăzău, făcându-mă craiu leșăscu, mă mărturisăscu și mă făġduesc ġnnaintea lui Dumnăzău și a 15
nărodului pre sama mea dat, după putință și dreptate a face și a păzi, prăvind la vredniciia milii lui Dumnezău, precum mai bine ġm va putea arăta svatul credinčoșilor miei. Episcopilor și preoților besericii lui

Sfârșind ačasta voroavă, ġntreabă episcopul cu aceste cuvinte: — « Vei să păzești sfânta credință dată, biserica catolicească, și stând pre lângă dreptate să te porți cu cale? » 20

Răspunde craiul: — « Voiu. »

— « Vei să fii apărătoriu bisericii și slugilor bisericești? »

Răspunde craiul: — « Voiu »

— « Vei crăia ție dată de Dumnezeu, să o păzești după dreptate, să o chivernisești și să o aperi? » 25

Răspunde craiul: — « Voiu. Cu aģutoriul lui Dumnezeu și cu sfatul credinčoșilor miei, așa întru toate a păzi le făġduesc cum voiu putea mai bine. »

Obărșind aceste ġntrebări, craiul ġnnaintea episcopului ġngenuchind, 30
luund șlicul, aceste cuvinte zice:

« Eu — ~~наме пак~~ — cu voia milostivului Dumnezeu, făcându-mă craiu leșesc, mărturisesc-mă și făġduesc ġnnaintea lui Dumnezeu și ġnnaintea ġngerilor 35
lui, ġndată dintru acestăș čas, ġudecata și dreptatea și pacea bisericii a lui Dumnezeu și a norodului pe seama mea dat, după putință și dreptatea a face și a păzi, privind la vredniciia milii lui Dumnezeu, precum mai bine ġm va putea arăta sfatul a credinčoșilor miei. Episcopilor și preoților bisericii lui

Dumnăzău, a da cinste ce să cuvine și ce s'au așezat de chesarii și de craii creștinești besericii, întreg voiu păzi. Arhimandriților, egumenilor, tuturor ostașilor și șlehticilor, cinste ce să cuvine după svatul a credincoșilor miei, a arăta și a da, voiu și mă făgăduescu ».

Acum-ș pune amândoaă mânuile pre evanghelie și zice: «Așea să-mi agiute Dumnăzău și aastă evanghelie!»

Apoi arhiepiscopul, zice ruga ačasta:

«A toate puternice, Dumnăzăule tuturor, împăratul împăraților și
 10 Domnul Domnilor, carele pre Avraam, credincoș robul tău, l-ai făcut biruitoriu asupra vrăjmașilor, lui Moisi și lui Isus a lui Navi, povățuitorii nărodului tău, mare biruință le-ai dat și pre smeritul David, cuconul tău, l-ai înălțat la împărăție și pre Solomon l-ai înzăstrat cu nespuse daruri a prea înțelepciunii și păcii. Prăvește, rugămu-te,
 15 Doamne, la rugile smereniii noastre și spre acestu șerbu al tău — cutarele — ce pre însul cu smerita cinste îl cinstim și-l alegem craiu. Înmulțește-i darurile blagosloveniei tale și spre însul cu driapta puterii tale, pururea acum și fiecând | îl îndreptiază, ca urmând credința lui Avram, blândețele lui Moisi, tăria lui Isus a lui Navi, agonisind 85»

20 Dumnezeu a da cinste ce să cuvine și aceia ce s'au dat și așăzat de chesarii și craii creștinești bisericii, întreg voiu păzi. Arhimandriților, egumenilor, tuturor ostașilor și șlehticilor, cinste ce să cuvine după sfatul a credincoșilor miei, a arăta și a da, voiu și făgăduescu ».

Și așa pune amândoaă mâinile pre evanghelie. Apoi zice arhiepiscopul ačastă molitvă:

«A tot puternice, Dumnezeule și ziditoriule tuturor, împăratul | împăra- 105»
 25 ților și Domnul Domnilor, carele pre Avraam, credincoșul robul tău, l-ai făcut biruitoriu asupra vrăjmașilor, lui Moisi și lui Iisus a lui Navi, norodului tău mare biruință le-ai dat și pe smeritul David, coconul tău, l-ai înălțat la împărăție și pe Solomon l-ai zestrat cu nespuse daruri a prea înțelepciunii și a păcii. Privește, rugămu-te, Doamne, la rugile smereniei noastre și pre acest șerb al tău — *НАМ ПЕК* — pre care cu smerita cinste îl cinstim și-l alegem. Înmulțește darurile blagosloveniilor tale și pre dânsul cu direapta puterii tale pururea acum și fieșteunde îl povățuiaste, ca urmând credința lui Avraam,
 35 blândețele lui Moisi, tăria lui Iisus al Navi, agonisind

8: zice ruga C. 18: fieștecând C. 34: Avraam din B¹

smereniia lui David, fiind înălțat cu prea înțelepciunea lui Solomon, împodobit întru toate, ție să-ți placă și pre cărarea dreptății cu norocit pas pururea să pășască și cu coiful acoper mântului tău să se îmbrace și cu pavața nebiruiri să se acopăre, învăscut cu armele besericii, să dobândiască cea poftită asupra vrăjmașilor svintei cruci biruință și să ia izbândă norocită și să le adaogă lor spaimă puterii lor și pace celor ce vor oști împreună cu dânsul, cu bucurie și cu veselie să aibă pre Hristos Domnul nostru, carele cu puterea crucii au zdrobit iadul, biruind împărăția diavolului, biruitoriu s'au suit la ceriuri, întru care toate puterile și biruința crăiilor stă, care iaste mărire celor smeriți și viață și mântuire năroadelor, care petrece întru toți vecii, Dumnezău. Amin ! ».

Și mai cetește și alte molitve, ce nu le-au mai scris pentru lungimea voroavei. Iară, după ce cetește molitvele, arhiepiscopul îngenunche și craiul pe cruce șeade culcat. Iară peveții cântă niște stihuri, ce nu le'm mai scris. Apoi toți episcopii cu toată preuțimea îngenunchindu, fac litie asupra craiului. După aceia, arhiepiscopul cetește oscenaș și alte molitve. Apoi mai cetescu altă molitvă pentru craiu și șezind episcopul, iară craiul îngenunchind înaintea lui, să dezbracă

cu smereniia lui David, fiind înălțat cu prea înțelepciunea lui Solomon, împodobit întru toate, ție să-ți placă și pre cărarea dreptății cu norocit pas de-a-pururea să pășască și cu coiful acoperemântului tău să se îmbrace și cu pavața nebiruită să se acopere, înfășurat cu armele bisericii, să dobândească ce a poftit asupra vrăjmașilor sfintei cruci biruința și să ia izbândă cu noroc și să le adaogă spaimă puterii sale și pace celor ce vor oști împreună cu dânsul, cu veselie să aibă pre Hristos Domnul nostru, carele cu puterea crucii au sfărâmat iadul, biruind împărăția diavolului, biruitoriu s'au suit la ceriuri, întru care toate puterile și biruința crailor stă, care iaste mărirea celor smeriți și viața și mântuirea noroadelor, carele petrece cu tine, și împărătește Dumnezeu peste toți vecii vecilor. Amin ».

Și iară mai citește alte molitve, care pentru lungimea voroavei nu s'au scris aicea. Pre urmă arhiepiscopul îngenunche și craiul pre cruce șade culcat. Peveții cântă stihurile, carele iarăși le trec aicea. Apoi toți episcopii și proto-popii cu toată preuțimea îngenunchind, deasupra craiului fac litie, care obârșindu-o, arhiepiscopul citește otcenaș și alte molitve. Și așa de iznoavă citesc molitva pentru craiu, după care, șade arhiepiscopul, iar craiul îngenunchind înaintea episcopului, să dezbracă

de hainele preoțăști. Iară arhiepiscopul își întinge în mir și-i unge mâna cea dreaptă dela palmă până la cot și între spete și în umărul cel drept, cu degetul cel mic zicându:

- « Te ungu pre tine întru craiu, den untul svințaniei în numele
5 Tatălui și a Fiului și a Svintului Duh. Amin. Pace cu tine ! »

Și răspundu: « Și cu Duhul tău. »

- Apoi cetește molitva, precum îl pomăzuiaște craiu și altele, ce nu le'm mai scris aice pentru scurtarea voroavei. Iară pre urmă, după ce citeșcu | molitvele, toți episcopii, fiind pre a mână pomăzuituri de
10 bumbac, ștergu locurile cele unsă a craiului, zicând ruga aceasta: 86r

- « Dumnăzău, Impărate Impăraților, și Domn Domnilor, prin care împărații împărătesc și făcătorii legilor fac giudecăți, să blagoslovești acesta îmbrăcământ crăesc și fă ca șerbul tău — cutare — craiul nostru, care iaste să o poarte, haine de bune obișaiuri și fapte svinte înaintea
15 ta să lumineze și după viața trecătoare, mărire večnică ce nu are svârșit, să moșteniască, prin Domnul nostru Isus Hristos ».

Și îmbracă pre craiul în haină, zicând:

« Ia-ț haina făcută den patru începături, prin care să înțelege patru părți a lumii a fi supusă puterii dumnăzăești, că nime nu poate

- 20 de hainele cele preoțești. Și arhiepiscopul muind degetul cel mic drept în sfântul mir, îi unge mâna dreaptă, începându | dela palmă până la cot și între spate și în umărul drept, zicând: « Te ung pre tine întru crai, din untul sfințeniei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duhului tău. Amin. Pace cu tine și cu Duhul tău ! » 106r

- 25 Apoi citește molitva, precum îl pomăzuiaște craiu și altele, carele le las nescrise aicea pentru scurtarea voroavei. Pre urmă, după ce citeșc molitvele, toți episcopii fiind pre a mână pomăzuiturile de bumbac, locurile cele unse ale craiului le șterg, zicând molitva:

- « Dumnezeu, Impărate Impăraților și Domnul Domnilor, prin carele
30 împărații împărătesc și făcătorii legilor fac giudecățile, să blagoslovești această îmbrăcăminte crăiască și fă ca sârbul tău — *НАМІ ДІК* — craiul nostru, carele iaste, să o poarte ca o haină de bune obișaiuri și fapte sfinte înaintea ta să lumineze și după viața vremelnică, mărire večnică ce nu are sfârșit să moștenească prin Domnul nostru Isus Hristos ».

- 35 Și așa îmbracă pre craiul în haină, zicând:

« Ia haina făcută de patru începuturi, prin care să înțelege 4 părți a lumii a fi supuse puterii dumnezeesti, că nimini

cu năroc a stăpâni pre pământu, de nu i să va da putere lui din ceriuri ».

Acestea zicând, arhiepiscopul îș spală mânule și puindu-și infula, haina, cetește: «*Вѣрою въ Единого Бога*, iproci ». Ducând pre craiul la scaunul crăesc, apoi la liturghie, făcând toți episcopii rugă 5 pentru craiul și îngenunchind craiul, arhiepiscopul îi dă sabiia, zicând ruga:

« Priimește sabiia de sus dată, dela oltariu, prin mânule noastre săvai nevrednice, iproci ».

Și atunce, la liturghie, încingându-l cu sabiia, zice arhiepiscopul: 10

« Incinge-ți sabiia ta peste mijlocul tău, pre puternice, și ia aminte că svinții nu în sabie, ce prin credință au biruit împărății ».

Apoi îi pun corona în cap și zice:

« Priimește corona crăiei, care măcar că de nevrednici, însă de mă-nule episcopilor ți să pune în cap, în numele Tatălui și a Fiului și a 15 Duhului Svint, iproci ».

Mai pre urmă, mărul de aur, rătundirea lumii închipuind, în stânga, și în diriapta schiptrul, toiaagul crăesc, îi dau, zicând:

« Priimește toiaagul înțelepciunii și adevărului, iproci ».

nu poate cu noroc a stăpâni pre pământ, de nu-i să va da putere lui din ceriu ». 20

Acestea zicând, arhiepiscopul îș spală mâinile și puindu-ș infula, haina, cetește: «*Вѣрою въ Единого Бога* » și pre craiul îl duce la scaunul crăesc, apoi la liturghie, făcând toți episcopii rugăciune pentru craiul. Și îngenunchind craiul, arhiepiscopul îi dă sabia, zicând molitva: « Priimește 25 sabiia de sus dată dela oltar, prin mâinile noastre săvai nevrednici, iproci ».

Și acolo la liturghie, încingându-l cu sabiia, zice arhiepiscopul:

« Incinge-ți sabia ta peste mijlocul tău, prea puternice, și ia aminte că sfin-ții nu în sabie, ci prin credință au biruit împărățiile ». 30

Și pre urmă îi pune ccroana în cap și zice:

« Priimește corona crăiei, care măcar că de nevrednici, iar din mâinile episcopilor ți să pune în cap, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, iproci. »

Mai pre urmă mărul de aur, rătundirea lumii închipuind, în stânga, și în dreapta schiptrul, adecă toiaagul crăesc, zicând: 35

« Priimește | toiaagul înțelepciunii și adevărului, iproci ».

Și când aduce de pune craiul pe prestol pâine și vin și sărută svințăniile — care să zice pace — să cuminecă atunce craiul. Apoi îl deșcingu de sabie.

Și după liturghie, după ce îl pun în scaon, atunce arhiepiscopul îl înalță | la crăie și orânduiala crăiască îi dă, zicând:

86v

5 «Șezi și ține de acmu locul ție dat de Dumnăzău, iproci ».

Apoi arhiepiscopul începe:

« Pre tine Dumnăzăule, Te laudăm, iproci ».

Și sfârșind, stă den driapta, răspunzind:

« Dreptatea și gudecata, gătire scaonului tău, iproci ».

10 Apoi cetește doaă molitve, după care obârșesc orânduialele și obi-
căiurile coronației. Atunce cu toții, cum sintu strânși svatul, cum cel
besăricesc așea cel mirenesc, petrec cu mare cinste și cu multe șireaguri pre
stăpânul nou a lor, ducându-l la curtea cetății, unde stau dvorelnicii și altă
adunare, orânduite pre obiceiul ce să face. A doa zi, îi giură ispravnicii târgu-
lui, aducându-i în tipsie, acoperită cu taftă roșie, cheile târgului, făcute de
15 aur, și alte daruri. Apoi face craiul cavaleri, dându-le sabii goale, iproci.

Și acestea pentru mai deșchisăle lucruri și a craiilor leșești, cu carii
să megieșază țara noastră, măcar pre scurtu am scris aicea. Iară să vinim
la rândul istoriei domnilor țării noastre, de unde am lăsat.

20 Și când aduce de pune craiul pe prestol la oltariu pâine și vin și sărută
sfințenie — care să zice pace — să cuminecă atunce craiul. Apoi îl deșcing
de sabie. După liturghie, după ce îl pun în scaun, acolo episcopul îl înalță
la crăie, și orânduială crăiască îi dă, aceste cuvinte zicând:

« Șazi și ține de acum locul ție dat de Dumnezeu, iproci ».

25 Apoi arhiepiscopul începe psalmul:

« Pre tine Dumnezeu te laudăm, iproci ».

Care stând de-a-direapta răspunde:

« Dreptatea și gudecata, gătirea scaunului tău, iproci ».

30 Apoi citește doao molitve, după care obârșesc orânduialele și obiicăiurile corona-
ției. Atunce sfatul strâns, așa cel duhovnicesc, cum cel mirenesc, petrec cu mare
cinste și cu șireaguri multe pre stăpânul lor nou, ducându-l la curtea cetății, unde
stau dvorelnicii și alte orânduiale după obiicăiul ce să face. A doao zi îi gură isprav-
nicii târgului, aducându-i în tipsie cu taftă roșie acoperite, chieile târgului făcute
de aur, și alte daruri. Apoi face craiul cavaleri, dându-le sabie goală, iproci.

35 Și acestea pentru mai deșchisele lucruri și a craiilor leșești, cu carii să megie-
șază țara noastră, măcar că pre scurt am scris aicea. Iară să venim la rândul
nostru de unde am lăsat.

După ce au stătut Alexandru, cneazul Litvei, la crăiia leșască, îndată să grăbi a merge cu oaste asupra Tătarălor dela Volga, carii să rocoșisă pre hanul lor și cerea hanul așutoriu dela craiul leșăscu.

Rocoșindu-să Tătarăi acei de peste Volga pe hanul lor, neputând sta hanul, au fostu fugit la Cetatea Albă cu treizăci de mii de Tătar, că să așunsesă Tătarăi, ce să rocoșisă cu Menghe-Chirii, hanul Crâmului. Deci hanul acesta au dat știre la Turci și vrând Turcii să-l prinză dela Cetatea Albă, el au fugit și de acolo pen pustie și au mersu la Chiev. Ce și acolo n'au putut sta fără grijă, că prinzindu-l voevodul Chievului, l-au trimis la Vilna, în Litva, și acolo i s'au poroncit să aștepte venirea craiului. Ce pre urmă, văzindu-l că îmblă să scape și de acolo, l-au închis cu pază tare.

1502 În anul 7010, prestăvitu-s'au Paisie, arhimandritul și egumănul | mănăstirii Putnii. Într'acestaș an, Avgustu în 4 zile, prestăvitu-s'au și Athanasie Bolsun, curund după Paisie, amândoi lăudați de viață bună și curată în viața lor, nelipsindu-le nemic, ce s'au căzut păstoriei lor, ca să nu pliniască.

Scrie letopisățul țării că au mersu Ștefan Vodă cu oaste în Țara Leșască și au luat Pocutiia. Fiindu Ștefan Vodă ca un leu, gata de războiu,

După ce au stătut Alixandru, cneazul Litfei, la crăiia leșască, îndată să grăbiia a purcede asupra Tătarălor dela Volga, carii să răcoșise pe hanul lor și hanul cerea așutoriu dela craiul leșesc.

Că răcoșindu-se Tătarăi Volgăi asupra hanului lor, anume Șahmat, neputând sta mai mult Șahmat, căci că Tătarăi lui să așunsesu cu hanul Crâmului asupra lui Sahmat, care cu 30 de oameni au fugit la Cetatea Albă; acolo vrând Turcii să-l prinză, ajungând Man-Gherei hanul Crâmului la Turci, au fugit și de acolo prin pustii și au venit la Chiev. Ci și acolo n'au putut sta fără de grijă, că prinzindu-l voevozii Chievului, l-au trimis la Vilna, în Litva, și acolo i s'au poroncit să aștepte venirea craiului. Ci pre urmă, văzându-l că umblă să scape de acolo, l-au închis cu pază tare pe Șahmat.

107r 1502 În anul 7010, pristăvitu-s'au Paisie, arhimandritul și egumenul | mănăstirii Putnii. Într'acest an, Avgust 4, s'au pristăvit și Athanasie Bolsun, curând după Paisie, amândoi lăudați de viața bună și curată, carii în viața lor nemic nu le-au lipsit ce s'au căzut păstoriei lor ca să nu plinească.

Când au luat Ștefan Vodă Pocutiia dela Leși

Ștefan Vodă, fiind ca un leu gata de război, ci nu-l putea îmblânzi niminea, și lui odihna altora i să părea că-i e pagubă, au intrat în Țara Leșască cu oaste,

ce nime nu-l poate împlânzi, și odihna altora, lui să părea pagubă. Și atâta s'au fostu supărat Moldovenilor, cât s'au rugat cu toții lui Ștefan Vodă de au eșit dela Pocutiia, însă mai multu de boală ce avea la piçoare; și cetățile ce luasă, le-au întorsu. Și după ce luasă Pocutiia, zicea Ștefan Vodă că acel olat l-au luat Leșii fără cale dela Moldoveni.

Atunce craiul, după ce făcu svat pentru Pocutiia, ce o luasă Ștefan Vodă, strâns-au oaste pe bani și au trimis de au prădat în țară și au făcut mare pagubă a lor noștri.

și Pocutiia au, prădat-o și au luat-o. Și zicea că acel olat l-au luat Leși dela Moldoveni fără cale.

Atunce craiul, după ce au făcut sfat pentru Pocutiia ce o luase Ștefan Vodă, au strâns oaste pe bani și au trimis de au intrat în țară și au făcut multă pagubă. Și atâta s'au fost supărat a lor noștri, până s'au rugat cu toții lui Ștefan Vodă de au eșit dela Pocutiia, însă mai mult de boală ce-au avut la piçoare.

Scrie letopisețul leșesc, că având gând Ștefan Vodă să lovască Pocutiia, au îndemnat întâi pre Tătarăi Crâmului de au lovit cu pradă Podoliia și Țara Rusască, după care și singur Ștefan Vodă slobozind oastea asupra Țării Rusești, toate ținuturile între Nistru și între munte, care locuri să numește Pocutiia, fără de nicio îndoială și fără de nădejdea Leșilor o au luat și o au stăpânit, zicând Ștefan Vodă că locul acela, Pocutiia, au fost de Moldova.

Văzându-se Leșii între atâtea greotăți și griji, trimițind adese cărți Leșii la craiul Alixandru, i-au căutat craiului a purcede den Litfa și la Octomvrie au venit la Liublin și de acolo au făcut sfat cu sfetnicii săi. Și din sfatul tuturor au tras cu bani oaste asupra lui Ștefan Vodă și au răscumpărat Pocutiia și au intrat Leșii în țară cu multă scădere țărâi, așa cât au căutat lui Ștefan Vodă a părăsi și a eși din Pocutiia, fiind atuncea și slab Ștefan Vodă de piçoare, de care slăbiciune nu peste multă vreme ș'au dat datoriia omenească. S'au fost supărat și țărâi cu Ștefan Vodă.

Acest Ștefan Vodă, cum scriu cronicarii leșești și ales Stricovschie, au fost om hâtru și norocit. Om nu înalt la stat și la minte ascuțit, isteț și știutor lucrurilor războaelor, făcând războaie cu noroc asupra Turcilor, asupra Ungurilor, asupra Leșilor și asupra Tătarălor, la toți vecii știutu.

30: hântru B și B¹.

La războiul cu Olbriht, Costin a copiat și tradus din autorii: Gr. Ureche-Simion Dascălul, l. c., pp. 47—59; Cromer, o. c., p. 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 448 și 449; Mehovie, o. c., p. 350 și 364 și Bielski p. 128, 129—130; capitoul Obiceiale Leșilor e tradus din Gwagnin-Alexander, pp. 229—238; celealte știri din Letop. lui Ureche-Simion Vornicul, pp. 60—61 și Cromer, pp. 449—450.

De moartea lui Ștefan Vodă

1504 În anul 7012, nu după multă vreme, dacă s'au întorsu Ștefan Vodă dela Pocutiia la scaonul său, la Sučavă, fiind bolnav și slab de ani, ca un om č'au fostu întru atâtea războaie și ostenială, în patruzăci și șapte de ai bătându-să cu toți, și după multe războaie cu năroc, č'au făcut cu mare laudă, au răpousat în luna lui Iulie, în 2 zile, și l-au îngropat în mânăstirea Putna de dânsul zidită, cu multă jeale și plângere tuturor, ca după un părinte a lor, cunoscând toți de cât bine s'au scăpat și de câtă apărare. 5

Fost-au acest Ștefan Vodă om nu mare de stat, mânios și grabnic a vărsa sînge nevinovat; de multe ori la ospeță, omorîia fără ăudețu. Iară de alt, era om întreg la fire, nepregetuitoriu și lucrul său îl știia a-l apăra și unde nu gîndii ai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era greul, însuș nevoia de să vîrîia, ca văzîndu-l ai săi, să nu îndărăptează, 10

De moartea lui Ștefan Vodă cel Bun

15

CAP XXXII

1504 În anul 7012, nu multă vreme, deaca s'au întors Ștefan Vodă dela Pocutiia la scaunul său, la Sučavă, fiind bolnav și slab de ani, ca un om ce au fost întru atâtea războaie și ostenele și neodihtă în 47 de ani, în toate părțile de să bătea cu toți, și după multe războaie cu noroc ce au făcut cu mare laudă, au răposat marți, Iulie 2 zile. 20

Fost-au acest Ștefan Vodă om nu mare la stat, mânios și grabnic a vărsa sînge nevinovat; de multe ori la ospețe omorîia fără de ăudeț. Iar de altele era om întreg la fire, neleneș și lucrul său îl știia apăra și unde nu gîndii ai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era greu, însuș nevoia de să vîrîia, ca văzîndu-l ai săi, să nu îndărătniceze, 25

și pentru aceia rar războiu de nu izbândiia și unde îl biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-să căzut ȝos, să rădica diasupra biruitoriului. |

După moartea lui, până astăzi îi zic Sfetă Ștefan Vodă, nu pentru suflet, 87▼
că iaste în mâna lui Dumnăzău, că el încă au fostu om păcătos, ce pentru
5 lucrurile vitejiei lui, carele nime den domni nice mai nainte, nice după
dânsul l-au agiunsu. Mai apoi după moartea lui, fiiu-său Bogdan Vodă urma
lui luasă de lucruri vitejaști, cum să tâmplă den pomul bun, bună roadă iasă.

Fost-au mainte de moartea lui Ștefan Vodă, într'acel an, iarnă
grea și geroasă, cât n'au fostu nice dănăoară. Iară peste vară, au fost
10 ploi grele și povoe mari de ape și multă înneccare s'au făcut.

Domnit-au Ștefan Vodă ani 47 și luni 2 și săptămâni 3. Iară aproape
de moartea sa, au chemat vlădicii și pre toți svecnicii săi, boiarii cei
mari, și pre alții câți-ș s'au tâmplat și le-au arătat cum nu vor putea
ține ei țara, cum au ținut-o el, ce socotind decât toți mai puternic pre
15 Turcu, au dat învățătură să să închine Turcilor.

și pentru aceia rar război de nu biruia; și unde-l biruia alții, nu pierdea
nădejdea, că știindu-se căzut ȝos, să rădica desupra biruitoriului.

Mai apoi după moartea lui, fiiu-său Bogdan în urma lui, să luasă de lu-
cruri vitejești, cum să tâmplă din pom bun, roadă bună iaste.

20 Iară pe Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere în mănă-
stirea Putna, care iaste de dânsul zidită. Atâta jale ce era și plângere ca după
un părinte al său, cunoscând toți că s'au scăpat de mult bine și apărare.

După mortea lui, până astăzi îi zic Sfetăi Ștefan Vodă, nu pentru suflet,
că iaste în mâinile lui Dumnezeu, că el încă au fost un om păcătos, ci pentru
25 lucrurile vitejiei lui, carele nimini din domni, nici mai nainte lui, nici după
dânsul, l-au așuns.

Fost-au mai nainte de moartea lui Ștefan Vodă, într'acel an, iarnă grea și
geroasă, cât n'au mai fost niciodată. Iară peste vară, au fost ploi grele și povoe
mari de ape și multă | înneccare s'au făcut.

30 Domnit-au acest Ștefan Vodă 47 de ani și 2 luni și 3 săptămâni. Apoi au
stătut la domnie fiiu-său Bogdan Vodă, ce-i zic cel Orb și grozav.

Ștefan Vodă aproape de mortea sa au chemat vlădicii și toți sfetnicii săi,
boiarii cei mari și alții câți s'au întâmplat, și le-au arătat cum nu vor putea ei
să ție țara, cum au ținut-o ei, ci socotind din toți mai puternic pre Turc, au
35 dat învățătură să să închine Turcului.

Sfârșitul lui Ștefan Vodă e copiat din Ureche-Simion Dascălul, *l. c.*,
pp. 61—62.

108r

Domniia lui Bogdan Vodă fečorul lui Ștefan Vodă

CAP XXI

După moartea lui Ștefan Vodă, pre care îl număscu și până astăzi bun, moartea, hotarul viații omului, hotărește lucrurile și atâtă ori bine de cel bun, ori rău de cel rău domn a grăi nărodul, precum și lui Ștefan Vodă, crezu, după moartea lui, mai mult și mai tare i-au zis cel bun. Nemuritoriu nume iaste acest epethet: bun! Uitați-vă, domni, la acest nestrăcat și nemâncat de viermi nume bun, căutându-vă să-l urmați și urmând să-l agonisiți. Fericit domn după a căruia viață jălește nărodul și îl numește bun, blând și milostiv.

Stătut-au cu voia tuturor Bogdan Vodă la cârma și stăpâniia țării, nu mult despărțit de tată-său cu firea fiind, și întâi socoti să-ș tocască și să-ș așează lucrurile cu megiașii săi, să-ș arete nume bun.

De domniia lui Bogdan Vodă

CAP XXXIII

După moartea lui Ștefan Vodă, pre carele îl poreclesc și până astăzi în veci noștri bun, moartea, hotarul vieții omului, hotărește lucrurile și atâtă ori bine din cel bun, ori rău din cel rău domn a-i grăi norodul, precum și lui Ștefan Vodă, crezu, după moartea lui, mai mulți și mai tare i-au zis cel bun. Nemuritoriu nume iaste acest epithet: bun! Uitați-vă, domnilor, la acest neputred și nemâncat de viermi nume bun, ca uitându-vă să-l urmați și urmând să-l agonisiți! Fericit domnul după a căruia moarte jălește norodul și-l poreclește bun și milostiv!

Stătut-au cu voia tuturor fiiu-său Bogdan Vodă la cârma și stăpâniia țării, nu mult cu firea despărțit de tată-său fiind. După ce au stătut Bogdan Vodă domn țării, socoti întâi să-ș așaze lucrurile cu megiașii săi, să-ș arate nume bun.

19; crez B.

Și pre învățătura tătâne-său, lui Ștefan Vodă, trimis-au la împărăția Turcului pre Tăutul vel logofăt și pedestrime dărăbani, cu 10 pungi de bani, de au dus la sultan Murat | împăratul turcesc și i s'au închinat cu toată țara. Și părănd bine împărăției, cu dragoste i-au priimit și au
5 dăruit toți banii Tăutului Logofătului și după ce au vinit, adus-au banii și au zidit beserica, ce iaste la Bălălești pe Siretiu, în ținutul Sucevii, ce stă și până astăzi.

După aceia trimis-au Bogdan Vodă soli la craiul leșăscu, Alexandru, și între alte arătate legături de prieteșug între dâșșii, au cerșut Bogdan
10 Vodă pe Elisafhta, sora lui craiu, făgăduind că va întoarce Tismenița și ținutul Cesibisii lui craiu, care le-au fost luat tată-său, Ștefan Vodă, dela Leși și le-au fostu stăpânind încă Bogdan Vodă, precum scrie Mehoveta, și nu le întorsese Leșilor: ori că măcar nu le avea acestea Bogdan Vodă, iară gândiia să le ia dela Leși, într'alt chip nu poate afla
15 cronicariul leșăscu. Vrând Bogdan Vodă să să arete Leșilor și blând și simăț.

N'au priimit nice fata, nice muma fetei pre Bogdan Vodă, pentru grozăviia lui, că era grozav la față și orbu de un ochiu. Însă, nevrând

Și întâi pre învățătură tătâne-său, lui Ștefan Vodă, trimis-au la împărăția Turcilor pre Tăutul logofătul cel mare și pedestrime de dărăbanți, de au dus zece pungi de bani și s'au închinat cu toată țara la sultan Murat, împăratul turcesc. Iară împărăția, de bucurie mare și de dragoste, i-au primit și i-au dăruit toți banii Tăutului Logofătului și i-au adus în țară și au zidit pre acei bani bise-
20 rică | în sat, în Bălești, la ținutul Sučavei, unde stă și până astăzi.

După aceia au trimis soli la craiul leșăsc, pre acea vreme Alixandru, pe care l-au aflat solia lui Bogdan Vodă dus din Radoamna la Cracău, fiind bolnav de boală ce-i zic doftorii paralis. Acolo aflându-l solii lui Bogdan Vodă pre Ali-
xandru craiul, între alte arătate legături de prieteșug între dâșșii, au cerșut Bogdan Vodă pre sora lui crai, pe Elisafhta, șie doamnă, făgăduindu-se că va
30 întoarce Tesmenița și ținutul Cesibisii craiului, care ținuturi le-au fost luat tată-său, Ștefan Vodă, dela Leși și le-au fost stăpânind încă Bogdan Vodă, precum scrie Mehoveta, și nu le întorsese Leșilor: ori că măcar că nu le avea acestea Bogdan Vodă, iară gândiia să le ia dela Leși, într'alt chip nu poate afla cronicariul leșesc. Vrând Bogdan Vodă să să arate Leșilor și blând și semeț.
35 N'au priimit nici fata, nici muma fetei pre Bogdan Vodă, pentru grozăviia lui, care o avea la față și orb de un ochiu. Iară, nevrând

10: Bogdan Vodă doamnă C.

Leșii să întărite pre Bogdan Vodă și den priiaten să-l facă nepriiaten, au aruncat asupra fetei, cum nu va fata, și mulțămind craiul de daruri lui Bogdan Vodă pen soli, iară pentru logodnă, au arătat lucru îndoit.

Alexandru, craiul leșăsc, după ce au pornit solii lui Bogdan Vodă, n'au fost fără grijă de Podolia și de Țara Rusască, ce svătuia cum ari putea să depărteze pe Bogdan Vodă dela Pocutia și orânduise lefe slujitorilor, pentru apărarea Țării Leșești la margine. 5

Că Bogdan Vodă, măcar că-i mersese solia dentâi la craiu Alexandru pentru logodna, ce pierdusă nădejdea, știind că muma fetei mai mult stă împotrivă. Iară, după ce oblici că au murit muma fetei, au poftorit Bogdan Vodă solia la craiul, socotind că nu-i va apăra craiul pe soru-sa; ce n'au vrut nicecum să priimască fata să margă după Bogdan Vodă. 10

88v Văzindu Bogdan Vodă că-ș pierdu nădejdea, strâns-au oastea țării și au intrat la Pocutia și, aflând cetățile negrijite, nice altă oaste, pre lesne o dobândi. 15

Iară Leșii, văzind paguba de Bogdan Vodă făcută, trimis-au patru mii de oșteni, cu bani făcuți și pe lesne au împinsu pe Moldovenii lui

Leșii să întărate pe Bogdan Vodă și din priiaten să-l facă nepriiaten, au aruncat asupra fetei, cum nu i-ar fi voia. Și așa, mulțemind craiul de daruri lui Bogdan Vodă prin soli, pentru logodna au arătat lucru îndoit. 20

Alixandru craiul, după ce au pornit pre solii lui Bogdan Vodă, n'au fost fără grije de Podolia și de Țara Rusască, ci sfătuia cum ar putea să depărteze pe Bogdan Vodă dela Pocutia și orânduise lefe slujitorilor pentru apărarea a marginilor Țării Leșești. 25

Că Bogdan Vodă, măcar că din solia dintâi pierduse nădejdea de sora lui crai, să o aibă șie doamnă, știind că muma fetei mai mult sta împotrivă. Iară, după ce oblici că au murit muma fetei, de iznoavă au trimis Bogdan Vodă soli la craiul, socotind că nu-i va apăra craiul, murind mumă-sa, pe soru-sa; nici-cum n'au priimit să meargă după Bogdan Vodă fata. 30

Atuncea, văzând Bogdan Vodă că-ș piiarde nădejdea de fata aceia, strâns-au oastea țării și au intrat la Pocutia, în care aflând cetățile negrijite, nici alte oști, pre lesne a dobândi.

Iar Leșii, văzând paguba despre Bogdan Vodă făcută, 4000 de oșteni cu bani făcuți din porunca săimului, trimis-au în țara Rusască, carii lovind la Pocutia pre oamenii lui 35

Bogdan Vodă den Pocutiia. Și pre urmă, au întrat Leșii în țară, de au prădat până la Botășeani, unde au perit doi frați șlehtici, ce le zicea Strus, oameni aleși și viteji, tineri, amândoi podoaba șliahtii rusăști. Alergând mai în lontru cu 50 de oșteni pentru prada, dat-au peste câțva
 5 Moldoveni de a lui Bogdan Vodă și acolo au căzut amândoi frații. Era numele acelor doi frați Cșeșni și Gheorghie și ducându-i la Bogdan Vodă împreună cu alți robiți, le-au tăiat capetele îndată înaintea sa.

Ce și această perire acelor puținei Leși, mare peire au adus țării, că îndată agiungând Leșii pre oamenii lui Bogdan Vodă și dând războiu tare, au rămas biruiți Moldovenii. Perit-au într'acel războiu pârcălabul de Hotin, iară Corpaču Hatmanul abiiu au scăpat, îl scrie cronicariul. Prins-au pre mulți boiari de țară și pre toți, în mâniia acelor doi frați, i-au omorât în Cameniță. Iară, cum s'au obârșit această oștire cu Bogdan Vodă, nu scrie Liavul Mehoveta, nice Vapouschii.

15 Zice Cromver, cronicariul leșăscu, că au aflat că cu tocmaia între Bogdan Vodă și între Alexandru, craiul leșăscu, s'au hotărât între dânșii armele și dovadă pune cronicariul den scrisoarea craiului ce s'au aflat

Bogdan Vodă, carii era de pază | lăsați la Pocutia, cu lesne cum au fost dobândit 1097
 20 Bogdan Vodă ținutul Pocutiei, așa cu lesne l-au luat Leșii dela oamenii lui Bogdan Vodă. Și pre urmă, au prădat țara Leși — până la Botoșani — unde au perit 2 frați șlehtici, ce le zicea Strus, oamenii aleși și viteji, tineri, amândoi podoaba șlehticii rusești. Alergând mai în lăuntru 50 de voinici, au nemerit asupra a câțva Moldoveni, slujitori de ai lui Bogdan Vodă și acolo au căzut amândoi frații. Era numele celor 2 frați Șceșni, carele văzându-l frate-său Gheorghie
 25 acum căzut, au nevoit să-l apere și căzând cu calul, l-au prins viu oamenii lui Bogdan Vodă, pre carele ducându-l la Bogdan Vodă împreună cu alți robi, îndată au poruncit înaintea lui de le-au tăiat capetele.

Ci această perire acelor puțini Leși, mare peire au adus țării; îndată agungând Leșii pe oastea lui Bogdan Vodă și dând război tare, au rămas biruiți
 30 oamenii lui Bogdan Vodă. Căzut-au într'acel război pârcălabul de Hotin, iară însuși hatmanul Corpaci, îl scrie cronicariul, de abia au scăpat. Prins-au pre mulți dintre boiarii de țară și pre toți în mâniia acelor doi frați, ducându-i la Cameniță, i-au omorât. Iar nu scrie Lahul Mehovita, nici Vapovschie, cum s'au obârșit pre urmă această oștire cu Bogdan Vodă.

35 Zice Cromver, cronicariul leșesc, că el așa au aflat, că cu tocmeala între Bogdan Vodă și Alexandru, craiul leșesc, s'au hotărât între dânșii armele și dovadă pune cronicariul den scrisorile craiului ce s'au aflat

89^r în visteriile Cracăului, care scrisori deplin dovedesc, precum și a triia oară, după războiul și prada Leșilor, c'au făcut în țară, au mai trimis Bogdan Vodă trei soli la craiul leșesc și au așezat între dâșii aceste legături: să dea craiul pre soru-sa Elisaftha după Bogdan Vodă, numai să priimească Bogdan Vodă obiceiul bisericii Apusului cu toată curtea 5
sa; să urmeze rânduialele râmlenești și să facă biserici în țară, în care preuții papistași pe orânduiala papei | de Râm să slujască, și singur papa să întărească cununia lui Bogdan Vodă cu sora lui craiu Alexandru și să plece Bogdan Vodă cu toată țara crailor leșești. Și așa, împreună cu alți domni creștini, Bogdan Vodă să rădice oaste asupra Turcului. 10

Ce acestea nu s'au putut hotărî între Bogdan Vodă și între craiul Alexandru, pentru moartea craiului Alexandru ce s'au tâmplat, și au rămas neisprăvite nice de o parte. Că stând Jicmont craiu pe urma frăține-său, lui Alexandru, toate acele s'au uitat. Și scrie cronicariul leșesc, cum să le fie trimis toate acele scrisori Bogdan Vodă la Jicmond, craiul leșesc. 15

Pre aceia vreme, Radul Vodă, domnul muntenesc, fără de niceo pricină asupra lui Bogdan Vodă, s'au sculat cu toată puterea sa și cu

în visteriile Cracăului, care scrisori deplin dovedesc, precum și a treia oară, după războiul și prada Leșilor, ce au făcut în țară, de iznoavă au trimis Bogdan Vodă 20
trei soli la craiul leșesc, carii au așezat aceste legături între dâșii: să dea craiul pe soru-sa Elisaftha după Bogdan Vodă, numai să priimească Bogdan Vodă legea bisericii Apusului cu toată curtea sa; să urmeze rânduialele bisericii râmlenești, să facă biserici în țară, în carii preoții Râmului după rânduiala unii papei Romei, și singur papa să întărească cununia lui Bogdan Vodă cu sora lui craiu Ali- 25
xandru; să plece Bogdan Vodă cu toată țara crailor leșești. Și așa Bogdan Vodă cu alți domni creștinești, Bogdan Vodă să rădice oaste asupra Turcilor. 30
109^v Ci | acestea nu s'au putut hotărî între Bogdan Vodă și între craiul leșesc Alixandru. Pentru moartea craiului Alixandru nu s'au putut isprăvi nici de o parte, că stând Jicmont, craiul leșesc, pe urma frăține-său lui Alexandru, toate acele s'au uitat. Și scrie cronicariul leșesc, cum să le fie trimis Bogdan Vodă toate acele scrisori înapoi la Jicmont, craiul leșesc.

Când au prădat Radul Vodă domnul muntenesc Putna

CAP XXXIV

Pre aceste vremi, Radul Vodă, domnul muntenesc, fără de nicio pricină asupra lui Bogdan Vodă, s'au sculat cu toată puterea sa și cu 35

Roman Pribagul și întrând în țară, au prădat și au arsu ținutul Putnei și pe de ceia parte de Siretiu, făcând multă pradă și peire, s'au întorsu înapoi.

*In anul 7015 mers-au Bogdan Vodă în Țara Munteniască asupra 1507
Radului Vodă*

Văzind Bogdan Vodă paguba țării sale făcută de Radul Vodă, n'au putut suferi — la oamenii mari, cu greu să poate răbda acelea ce aduc micșurare și uitare cinstii numelui lor — atâta răsipă. Socotind hărnicia și numele tătâne-său, lui Ștefan Vodă, să nu piară, fiind și el ispitit în câteva rânduri cu lucrurile războaelor, spre care mai mult îi era firea plecată, vrând să urmeze lucrurile tătâne-său den partea vitejie, sculatu-s'au cu puterea armelor sale, trăgând ajutoriu și pre Săcui, și au intrat în Țara Munteniască pre la Movila Căiatei, peste Râmna, și pe la Rătezați, Octomvrie 28, unde au șăzut zece zili, prădând și arzind den Milcov până în Râmnic și în gos pe de îmbe părțili, până în Siretiu.

Roman Pribeagul de au intrat în țară și au prădat și au ars ținutul Putnii și pe de ceia parte de Siret, de au făcut multă pradă și perire, și s'au întors înapoi.

*20 Când au mers Bogdan Vodă în Țara Muntenească asupra Radului Vodă
în anul 7015 1507*

CAP XXXV

Văzând Bogdan Vodă paguba țării sale, făcută de Radul Vodă, nu putu suferi — la oamenii cei mari cu greu să pot suferi acele ce aduc micșorare și uitare cinstei numelui său — atâta răsipă. Socotind și numele tătâne-său, lui Ștefan Vodă, să nu piară, și el ispitit fiind în câteva rânduri cu lucrurile războaelor, spre care mai mult îi vedea firea plecată, vrând să urmeze lucrurilor tătâne-său despre partea vitejie, sculatu-s'au cu toată puterea armelor sale, trăgând ajutoriu și pre Săcui, au purces spre Țara Muntenească și au intrat la locul ce să chiamă Rătezații, la Movila Căiatei, peste Râmnic, Octomvrie 28 АНН, unde au șăzut zece zile, prădând și arzând dela Milcov până la Râmnic și în gos, pe îmbe părțile, până în Siret.

7: oamenii cei mari C.

7: ce din B.

Și iată acolo l-au tâmpinat sol dela Radul Vodă un călugăr, anume Maximilian, de niamul dispoților grecești, trimis la Bogdan Vodă pentru pace, aducându-i aminte datoriia creștiniască, la care datori sint creștinii
 89▼ domni | să să uite pururea. Și așa, acea solie a Radului Vodă pentr'acel
 călugăr, au încheiat pace între Bogdan Vodă cu Radul Vodă. Pentru mai 5
 mare încredințare și întemeiere păcii, au trimis sol și Bogdan Vodă la Radul
 Vodă. Ĝurat-au Radul Vodă cu boiarii săi, cum va ținea pacea neclătită și
 hotarul țării pre unde au fostu, să nu-l mai tragă Radul Vodă în partea
 sa, ce să-l întoarcă lui Bogdan Vodă și alte prăzi ce făcusa țării Radul
 Vodă. Și așa s'au întorsu Bogdan Vodă cu pace la scaunul său. 10

Iară cronicile leșăști nu pomenesc nemic de Radul Vodă nice de Roman Pribagul că au vinit de au prădat ținutul Putnii, nice de Bogdan Vodă că au mărșu în Țara Munteniască asupra Radului Vodă.

De moartea Radului Vodă

Au deprinsu lumea ades a zice, că de nu ar fi moarte în lume, mai 15
 bine ar fi. Ce mare greșală fac într'ăcasta, că nu numai firii omenești,

Și iată acolo l-au întâmpinat sol dela Radul Vodă un călugăr, anume
 110 r Maximiiian |, de neamul despoților grecești, cu poftă la Bogdan Vodă trimis
 pentru pace, aducând aminte lui Bogdan Vodă datoriia creștinească, la care
 sânt datori domnii creștinești să să uite pururea. Și așa, acea solie a Radului 20
 Vodă pentr'acel călugăr, au închieiat pace între Bogdan Vodă cu Radul Vodă,
 trimițind și Bogdan Vodă solii săi la Radul Vodă, pentru mai mare încredin-
 țarea și întemeierea între domni. Ĝurat-au Radul Vodă cu boiarii săi, cum
 că va ținea pacea neclătit și hotarul țării, pre unde au fost, să-l întoarcă lui
 Bogdan Vodă Radul Vodă și alte prăzi ce au făcut țării. Și așa, s'au întors 25
 Bogdan Vodă cu pace la țara sa.

Însă de acestea nimic nu pomenesc cronicarii leșăști, ci au mers cu Roman Pribeagul de au prădat ținutul Putnii și cum au mers Bogdan Vodă în Țara Muntenească asupra Radului Vodă, nu pomenesc, nici să află scris.

De moartea Radului Vodă

30

CAP XXXVI

Au deprins lumea ades a zice: de n'ar fi moarte în lume, mai bine ar fi!
 Ci mare greșală fac ăcasta, că nu numai firii omenești,

20: să din A.

ce și polițiii lumești iaste trebuitoare în lume moartea. Cum și
aicea să să uite la Radul Vodă, de nu l-ar fi hotărît moartea,
iarăș s'ar fi ațîțat peire și răsipă Țărai Muntenești. Că cine era
Bogdan Vodă pre aceia vreme, n'ar fi trecut să nu fie răscum-
5 părat despre Radul Vodă stricăciunea țării sale, iarăș cu răsipa
săracilor lăcuiitori a Țărai Muntenești s'ar fi făcut. Deci trebui-
toare iaste în lume moartea, care nu altă, ce hotar face lucrurilor
omenești.

10 Murit-au Radul Vodă întru acest an după Paști și au stătut în locul
lui domn Țărai Muntenești, Mihnea Vodă cel Rău și Cumplit, ce au
omorît pe boiarii muntenești.

Rău au deprinsu a părea a o samă de domni acestor țări, căci
pre cei răi și cumpliți domni, îi hulește lumea. Ar vrea de toți
într'un chip să scrie istoriile lumii, ce ačasta în zadar o fac. Căci,
15 de s'ari lăuda numele domnilor celor răi și cumpliți, într'un chip
cu numele celor buni și milostivi domni, nimic altă nu ar fi, fără
numai hulă celor buni și laudă celor răi. Ce, căci muritorii mai mult
aliargă după laudă decât după hulă, ari alerga toți domnii după răutăți
și tiranii. |

20 ci și politiei lumești iaste trebuitoare moartea. Și aicea să se uite la Radul
Vodă, de nu l-ar fi hotărît moartea, poate fi de iznoavă s'ar fi ațîțat
perirea și răsipa bieților Munteni. Că cine era Bogdan Vodă pre acea
vreme, n'ar fi trecut să nu fie răscumpărare despre Radul Vodă stricăciunea
25 țării sale și aceia s'ar fi făcut iară cu răsipa bieților lăcuiitori a Țărai
Muntenești. Trebuitoare iaste dar în lume moartea, care nu alt, ci hotar
lucrurilor omenești face.

Murit-au dară Radul Vodă într'acest an după Paști, stând pre urma lui
domn Țărai Muntenești, cumplit Mihnea Vodă, carele au omorît pre boiarii
muntenești.

30 Rău au deprins a părea a o seamă de domni acestor țări, căci pre
cei cumpliți și răi domni îi hulește lumea. Ar vrea de toți într'un chip
să scrie istoriile lumii, ci ačasta în zadar o fac. Căci, de s'ar lăuda
cei răi și cumpliți domni într'un chip cu cei buni și blânzi domni, nimic
alt n'ar fi, fără hulă celor buni și laudă celor răi. Ci, căci muritorii mai
35 mult aleargă după laudă decât după hulă, că ar alerga toți domnii după
răutăți și după tiranii.

24: cu răsipa B¹.

90^r *Aicea Bogdan Vodă au prădat Țara Leșască până la Liov*

1509 În anul dela nașterea Mântuitorului nostru Isus Hristos 1509, iară
dela zidirea lumii 7017, după toate soliile lui Bogdan Vodă la craiul
leșăscu pentru Elisaftha, sora lui craiu, cum s'au pomenit mai sus, că
au trimis soli la Alexandru Craiu și stând pe urma lui, frate-său Jic- 5
mond, craiu leșăscu, căruia toate acele așezământuri ce făcuse i le-au
întorsu Bogdan Vodă. Văzindu-să Bogdan Vodă can rușinat pentru
acele îmblete, căci de i-au și făgăduit lui Bogdan Vodă să-i dea pre Eli-
saftha, soru-sa, Alexandru craiu, iară cu grele ponturi și legături, să-ș
părăsască Bogdan Vodă legea pravoslavnică și să priimască legea și 10
orânduiala besericii râmlenești, au socotit să-ș stângă acea rușine despre
acelaș craiu, ce-i întorsesă Bogdan Vodă toate scrisorile ce făcuse frate-
său, Alexandru Craiu, iară tot cu sângele și pierzarea celor nevinovați.
Întrat-au Bogdan Vodă în Podolia cu oaste, trecând Nistrul, Iuni
29, vineri, și sosindu la Cameniță, îndată au slobozit oastea în pradă, 15

Când au prădat Bogdan Vodă Țara Leșască și au ajuns până la Liov

CAP XXXVII

1509 În anul dela nașterea Domnului nostru Isus Hristos 1509, iară dela Adam
7017, după toate soliile lui Bogdan Vodă la craiul leșesc pentru Elisaftha, sora
lui crai, cum s'au zis mai sus, că după moartea lui Alexandru craiul, la care 20
făcându-se în doao rânduri solii, trimițând Bogdan Vodă pentru sora lui crai,
și stând frate-său Jicmont cel întâi cu acest nume, căruia i-au fost întors Bog-
Vodă toate aceste așezământuri ce umbra să să facă și poftiia Leșii între dânșii
și Bogdan Vodă, cum s'au pomenit mai sus. Văzându-se Bogdan Vodă can
rușinat pentru Elisaftha, sora acestui crai, că acest Jicmont au fost frate lui 25
Alixandru craiului, pentru care de i-au fost și făgăduit craiul Alixandru lui
Bogdan Vodă să i-o dea, iară cu grele ponturi, să-ș părăsească Bogdan Vodă legea
pravoslavnică și să primească legea și orânduiala Rămului, socoti să-ș stingă acea
rușine despre acelaș crai, căruia întorsese toate scrisorile ce făcuse frate-său
Alixandru, Bogdan Vodă, iară tot cu sângele și pierzarea celor nevinovați. 30
Și așa, strângându-și oastea, de iznoavă Bogdan Vodă au purces la Țara
Podoliei. Oblicise craiul unguresc Lodovic, fecorul lui Vladislav, de gătirea
lui Bogdan Vodă asupra Leșilor și îndată au repezit soli pre Ștefan Telițiții
ca să-l poată trage pe Bogdan Vodă dela acea gătire și să-l împace cu Leșii;
ci nimic n'au folosit solii craiului unguresc, ci cum am zis, trecând Bogdan 35
Vodă Nistrul vineri, Iunie 29 АНН, au intrat la Rusi în Podolia și sosind la
Cameniță într'o sâmbătă, au slobozit oastea în pradă

și au prădat până la Liov și bătând cetatea Liovului câteva zile, nu o au dobândit, iară multă avere au luat dentr'însa și singur Bogdan Vodă au lovit în poartă cu sulița. Închinatu-i-s'au cetatea Rohatinul, iară alte târguri pen preğur le-au arsu și de acolo multă avere au luat.
 5 Adus-au de acolo și un clopot mare și l-au pus la mitropolie, în Sučavă.

Era bucuroși și Căminicenii lui Bogdan Vodă, fiind de lege pravoslavnici toți Podolenii, și pe semne având dodeială de Leși pentru lege, să fie toți uniați, cum mai apoi, în zilele lui Ioan al treile Sobețchii
 10 Craiului, toată Țara Leșască, Rusască și Podoliia făcuse unie. Auzit-am spuind tată-mieu, Miron Logofătul, cum ținea minte, că era scris în poarta Liovului chipul lui Bogdan Vodă și după multă vreme stând, l-au ștersu Leșii. Robit-au mulți oameni Bogdan Vodă atunci: boerime leșască, fără altă mulțime, oameni proști, și viind cu dobândă |
 15 la scaunul său, așezat-au pre acei robiți den Țara Leșască pre hotarul gov țării sale.

De aicea s'au lăsat Bogdan Vodă a-ș mai cerca doamnă streină, ce ș'au luat doamnă den țară și au făcut pre Ștefan Vodă cel Tânăr.

20 până în Liov; cetatea singură a Liovului, măcar că bătându-o câteva zile, nu o au dobândit-o, iară au luat multă avere dintr'însul și singur Bogdan Vodă au lovit în poartă cu sulița o milă de loc dela Liov. Închinatu-s'au cetatea Rohatinul, căci alte târguri prin preğurele au ars, și | de acolo câtăva avere au luat, luund și clopotul cel mare de acolo, III
 25 care l-au adus în orașul Sučevei, scaunul țării pe acele vremi, și l-au pus la mitropolie.

Când și Camenicenii era bucuroși lui Bogdan Vodă, fiind de lege grească toată Podoliia, și pe semne având dodeială de Leși pentru unirea, cum mai pre urmă după moartea lui Ioann al treilea Sobețchie craiului, pen toată Țara Leșască, Rusască și Podoliia făcuse unie. Și scrie Miron, ce au fost logofăt, cum
 30 ținea minte în poarta Liovului scris chipul lui Bogdan Vodă, care după multă vreme stând, l-au șters Leșii. Robit-au multă boerime leșască, fără altă mulțime de oameni proști. Și așa, cu dobânda acasta, s'au întors Bogdan Vodă din Țara Leșască la scaunul său. Împărțit-au pre hotarul țării toți robii, scoși din
 35 Țara Leșască.

Și aicea acum lăsându-se Bogdan Vodă de a-și cerca doamnă pre la Leși, ș'au luat doamnă din țară și au făcut pre Ștefan Vodă cel Tânăr.

1509 Într'acestaș an 7017, prădat-au Leșii în Țara Moldovii și au arsu Cernăuții, Hotinul, Dorohoiul, Botășcanii și Ștefăneștii și toate satele și au agiunsu până la Sučavă, precum scriu cronicile leșăști. Că Bogdan Vodă, după ce au vinit den Țara Leșască cu izbândă, slobozisë-ș oștenii săi pre acasă, ce i-au căutat deodată a să da în laturi dela Sučavă.

5

Iară Leșii, neputând strica nimic cetății Sucevii, au prădat în 20 de zile țara și s'au întorsu în țara sa cu mult duium și robi, cât nu putea birui Leșii să ducă duiumul și l-au tot ucis și l-au tăiat.

1509

Când au prădat Leșii Țara Moldovei leat 7017

CAP XXXVIII

10

Înțelegând Jicmont, craiul leșesc, ačastă pradă a Țării Leșești de Bogdan Vodă făcută, de sârg au purces dela Cracău la Liov cu oastea cea făcută în leafă și la Liov de sârg toată șleahta rusască și dela Podolia și din Țara Leșască s'au strâns la dânsul, gătindu-se asupra lui Bogdan Vodă.

15

Înțelegând frate-său Vladislav, craiul unguresc, au trimis soli la frate-său Jicmont craiul, poftindu-l să părăsescă acea gătire de oaste asupra lui Bogdan Vodă, ci mai bine să să împace cu dânsul, aducându-i aminte pagubele lui Albreht, frăține-său, ce au luat dela Ștefan Vodă la codrul Cozminului. Socotia Vladislav, craiul unguresc, că, de să va pustii Țara Moldovei, va fi pricina crăiia leșască, de va porni asupra sa pre mai mare vrăjmaș pre Turcul, rădicându-se atuncea singur Turcul și crăiei leșești și ungurești; că Turcii, puștiindu-se

20

III v

111 v Ci Jicmont craiul n'au priimit acel sfat și învățătură a frăține-său lui Vladislav, craiului unguresc, ci 'au orânduie toată oastea crăiască, au dat-o pre seama lui Camenetschie Nicolai, voevodul Cracăului, hatmanului celui mare a crăii leșăști — că singur craiul pentru boală ce avea, din care boală și curând moartea i-au sosit, n'au putut merge. Și așa Camenetschie Hatmanul, pornindu-se dela Liov, au trecut Nistrul în țară, prădând și arzând țara. Era într'acea oaste leșască și oaste streină: Cehi și Nemți, și un polcovnic al său Ceh, anume Cernu, carele pe de altă parte multe sate, târșoare au ars, de le-au lăsat numai locul. Și așa au ars Cernăuții, Dorohoiul, Botoșanii, Ștefăneștii și Hotinul, și prădând în lung, în curmeziș țara, au ajuns până supt Sučavă, precum scriu cronicile leșăști. Că Bogdan Vodă, după pradă ce făcuse în Țara Leșască, slobozise toate oștile pre acasă, ci i-au căutat deodată a să da în laturi dela Sučavă.

25

30

Iar Leșii, neputând strica nimica cetății Sučavei, au prădat 24 de zile țara și s'au întors înapoi la țara sa cu mult plean și robi; ci, neputând duce Leșii atâta duium pre cale, au poruncit de i-au tăiat și i-au ucis.

35

Agiuns-au pre Leși la trecătoarea Nistrului o samă de Moldoveni, ce fiind Leșii mai mulți, au înfrântu Leșii pe Moldoveni și dând dos a fugi, i-au luat în goană Leșii și mulți au căzut în prinsoare, anume: Mătei Logofătul, Cârjă și Homelnicul, amândoi ori stolnici, ori medelniceri, că cronicarii leșești îi număscu șafari, Patrichii și Dorothei și alți boiarinași de țară, ca la 50, cărora den poronca lui Camenițchii Hatmanul le-au tăiat capeteli, zicând cum și Ștefan Vodă, tatul lui Bogdan Vodă, pre oamenii leșești ce-i prinsesă la Trâmbovle, i-au tăiat cu toporul în Podhaeț.

Scrie cronica leșască că au vinit sol dela Vladislav, craiul ungurescu, în Liov, la Jicmond, craiul leșăscu, și au așezat pace între Bogdan Vodă și între Jicmond Craiu: să întoarcă pagubele unul altuia și robii altuia ce luasă Bogdan Vodă den Țara Rusască și Leșii den Țara Moldovii, și aicea s'au sfârșit oștirea între dânșii.

Și sosind Camenețschie Hatmanul cu oștile la Nistru, unde începuse și sleahta leșască a trece Nistrul, numai oastea cea pe bani și curtea crăiască au fost încă rămași pe marginea Nistrului de časta parte, cărora rămăsese cap Tvoropii dela Bučaciu, om ispitit la lucrurile războaelor, și acolo i-au ajuns o seamă de oșteni a lui Bogdan Vodă. Stătut-au Leșii tare la război, iar și Moldovenii tare la da război. Și așa, de amândoa pârțile ațâțindu-se tare bătaia, iară fiind Moldovenii mai puțini, dela o vreme au dat dos și luundu-i în goană Leșii, mulți au căzut în prinsoare, anume: Matei Logofătul, Cârjă și Homelnicul, amândoi ori stolnici, ori medelniceri, că cronicariul leșesc îi numește șufar, Patrichie și Dorothei și alți boerenași de țară, ca la 50, cărora din porunca lui Camenețschie le-au tăiat capetele, zicând cum că și tatăl lui Bogdan Vodă, Ștefan Vodă, pre oamenii leșești ce-i prinsese la Trâmbovle, i-au tăiat cu toporul în Podhaeț, cărora, văzându-le Camenețschii mormânturile și movila, au lăcrămat și s'au gurat să facă și el așa oamenilor lui Bogdan Vodă.

Tâmplatu-s'au acest război în zioa unui sfânt, ce-i zic Leșii Franțesc, în Octomvrie 14 zile, după călindariul lor, și de atunci și mai mult sârbază Leșii pre acel Franțesco.

Scriu cronicarii leșești să fie fost și Turci în oastea lui Bogdan Vodă. Și Așa Camenețschie Hatmanul, cu izbândă din Moldova și cu robi, au aflat pre craiul în Liov foarte bolnav.

Și la Liov fiind craiul, de iznoavă au venit soli dela Vladislav, craiul unguresc, anume Ozvald Carlampii și Betlen Bernomicu și au așăzat pace cu Bogdan Vodă într'acesta chip: să întoarcă Bogdan Vodă Leșilor toată paguba câtă au făcut în Țara Rusască și craiul încă să întoarcă robii și alte pagube lui Bogdan Vodă. Și așa s'au sfârșit oștirea între Jicmont și între Bogdan Vodă.

112^r

Într'ăcâsta vreme, venit-au hanul cu Crâmenii asupra Nohailor, însă, oștindu-să Nohaii, au făcut războiu cu Crâmenii și i-au înfrântu și au perit într'acel războiu doi nepoți a hanului și abia au scăpat hanul
91^r cu puțini | de ai săi.

Iară pre atunci, scrie letopisățul țării, că au prădat țara Bet-Chirii 5
soltan cu Tătarăi pe trei locuri, dela Orheiu până la Dorohoiu și pe Prut în sus. Mare pradă și robie au făcut și atunce să să fie rănit de sigiată, de care rană au murit soltanul.

1509 Într'acel an, dela Hristos 1509, Vasilie Ivanovici, împăratul mos-
chicesc, în luna lui Octomvrie, au luat un oraș mare în Litva, anume 10
Peco, care stă diasupra unui iazer mare și den iazer cură apă pe mijlocul orașului și în șeasă mile de loc acea apă cade într'un iazer, ce să chiamă Ciucco, spre Țara Iflantiia, dela Riga 60 de mile.

Pre ăcâstași vreme, au venit hanul Crâmului cu oști asupra Nohailor, ci strângându-se Nohaii, au dat tare război Crâmenilor și i-au bătut, cât doi ne-
poți ai hanului au căzut într'acel război și singur hanul cu puțini au scăpă
abia. 15

Într'acel an mare cutremur s'au făcut în Țarigrad în 40 de zile; surpatu-s'au
multe țămii turcești, iară vrând Dumnezeu, au ferit bisericile creștinești. Multe
mii de oameni au perit de acel cutremur, cât au căutat împăratului turcesc a 20
fugi la Odriiu, ci nici acolo nu s'au cutezat a să așăza, ci în câmpu cu corturile
au șăzut.

Într'acel an s'au pristăvit și acel Techel, vestit tâlmăcitoriu legii lui Meh-
met.

Când au prădat țara Bet-Gherei soltan cu Tătărăi 25

Întrat-au Bet-Gherei soltan cu multă Tătărâme de au prădat țara
pen trei locuri, dela Orheiu până la Dorohoi și în sus pe Prut, mare pradă
făcând țării, atunce să să fie rănit de săgeată soltanul, de care rană au
murit.

1509 Într'acesta an 1509 dela Hristos, Vasilie Ivanovici, împăratul Moscului, | 30
112^v luni, în luna Octomvrie, au luat oraș mare din Litfa, anume Pico. Acest târg
stă deasupra unui iazer mare pre care umblă șăci și alte vase mai mici; cură
dintr'acel iazer o apă prin mijlocul orașului și în 6 mile dela oraș cade acea
apă în iazer, ce-i zic Ciucico, spre Țara Inflantie, dela Riga 60 de mile, dela
Novogorodul cel mare 36 de mile, dela Narva și dela Ivangorod, care sânt 35
cetăți cu scalele sale, de 40 de mile.

În anul 7019, miercuri, în săptămâna albă, au murit Mariia, doamna 1511
lui Ștefan Vodă, muma lui Bogdan Vodă, fata Radului Vodă, și cu
cinste o au îngropat în mănăstirea Putna.

Întru acest an, murit-au și Tăutul Logofătul.

- 5 În anul dela Hristos 1510, venit-au la Jicmontu, craiul leșăscu, 1510
sol dela Iulie, papa Râmului, îndemnând pe craiul împreună cu alți
domni creștini asupra Turcilor, svătuindu-l să aibă pace cu domnii
den Moldova și să așează Țara Leșască despre Moldova și țara Litvei

- 10 În anul 7019, miercuri, în Săptămâna Albă, au murit Mariia, doamna lui 1511
Ștefan Vodă, muma lui Bogdan Vodă, fata Radului Vodă, și cu cinste o au în-
gropat în mănăstirea Putna.

Într'acestaș an au murit Tăutul Logofătul.

- 15 În anul 7021, Avgust 22, Mindi-Gherei, hanul Tătarălor, în Litfa, și Bet- 1513
Gherei soltan, feçorul hanului, în Moldova, au prădat pre aceasta vreme. Mindi-
Gherei hanul au prădat Litfa până la Vilna, de au făcut multă pagubă și mulți
robi au luat. Așijderea pe acea vreme Bit-Gherei, feçorul hanului, au intrat
în Moldova, de au prădat țara până la Iași; ars-au și târgul Iașii și ținutul
Cărligăturii și au așuns până la Dorohoiu și până la Ștefănești, iar alții au pră-
dat în ȝos la Lăpușna și la Tigheci și de sârg vrând să iasă cu robii,
20 în Nistru multe sufilete au innecat și robi și de ai săi. Iară asupra lor trimi-
sese Bogdan Vodă pe Corpaci hatmanul său de i-au lovit cu o mie de
oameni și nesocotit dând război, au perit de ai noștri 700, iară 300 au
scăpat. Iară Tătarăi mai mult cu pagubă de apă decât de oaste având, s'au
întors la Pericop. Iară Bogdan Vodă, îngrozindu-se de acea pagubă, au trimis
25 la craiul leșesc sol de au poftit ajutoriu împotriva Tătarălor de vor vrea să
vie de iznoavă ca să se apere; alta să sloboază solii să treacă la Mosc. Și
de toate i-au fost pre voe.

Așijderea de niște Tătari ce au mai prădat Țara Moldovei

- 30 Nu multă vreme trecând, ci într'aceleaș an, au intrat Tătarăi cu oaste mare
în țară și făcând multă robie și pradă și întorcându-se înapoi, Bogdan Vodă
i-au lovit cu oaste proaspătă și au scos tot pleanul dela dânșii. Mindi Gherei
hanul să scrie.

- În anul 1510, venit-au la Jicmont, craiul leșesc, sol dela Iulie, al doilea cu 113^r 1510
acest nume papa Râmului, anume Iacob Peso, carele au aflat pre craiul la
35 Cracău, îndemnând papa pre craiul Jicmont împreună cu alți domni crești-
nești asupra Turcilor, sfătuindu-l să facă pace cu domnii Moldovei și să
așaze Țara Leșască despre Moldova și Țara Litfei

despre Moscu și să împreune oștile sale cu oștile lui Vladislav, craiului unguresc și să purcăză la Turci.

Martu 12, după calendariul leșăscu, așuns-au sol la craiul leșăscu și dela Bogdan Vodă, fiind și sol turcesc nepurces dela craiul. Iară a patra zi după ce au purces solul turcesc, s'au adunat solii lui Bogdan Vodă cu Jicmont Craiu, aducând odoarale besericilor ce luasă Moldovenii lui Bogdan Vodă, când prădasă Țara Rusască de argintu și de aur, și robi de îmbe părțile atunce s'au întorsu. Și făcând legături de pace, s'au întorsu solii lui Bogdan Vodă înapoi. 5

Așjidirea în luna lui Mai, au mai agiunsu sol dela Bogdan Vodă la Jicmontu, craiul leșăscu, pentru oștirea asupra Turcilor, atunce au făcut voroavă. 10

Vinisa și dela ispravnicul bisericii Cetății Albe un sol la Jicmont 917 Craiu, îndemnându-l asupra Turcilor. | — Vezi, urită stăpânirea păgânilor încă de pre aceli vremi, când încă nu supusese de tot aceste țări, să socotia; caută dar, ce zici creștine, de giugul cest de acmu. — 13

Nemerit-au pe urmă soli și dela împăratul Moscului, așezind Litva despre Țara Moscului.

despre Mosc și să să împreune oștile sale cu oștile lui Vladislav, craiul unguresc și să purcăză asupra Turcilor. 20

În luna lui Martie, 12 zile după calindariul leșesc, au venit sol și dela Bogdan Vodă la Jicmont, craiul leșesc, unde fiind și solii turcești. A patra zi, după ce au pornit pre Turci, s'au împreunat solii lui Bogdan Vodă cu craiul Jicmont, aducând aur, argint, ce au fost luat de pre la biserici, când au prădat Țara Rusască, și robi de îmbe părțile atunceș s'au întors. Și făcând de iznoavă legătură de pace, s'au întors solii lui Bogdan Vodă înapoi. 25

Iară în luna lui Mai în 12 zile, au venit de iznoavă sol dela Bogdan Vodă la Jicmont, craiul leșesc, și atuncea au fost voroavă pentru oștire asupra Turcilor.

Venise și dela ispravnicul bisericii Cetății Albe un sol la Jicmont craiul, îndemnând asupra Turcilor. Urită stăpânirea a păgânilor de pre acele vremi, când încă nu supusese de tot aceste țări, socotia; dar ce zici, sărace creștine, de giugul cest de acum. Și puțin pe urmă au nemerit și solii dela împăratul Moscului, așezând Litfa despre Țara Moscului. 30

Scriu cronicarii leșești că la Noemvrie în 7, pe calendariul lor, au mai trimis Bogdan Vodă sol la craiul leșăscu, să-i dea ajutor împotriva Tătarilor Crâmeni și au mai poftit să-i sloboază solul său să triacă pen Litva, la Vasilie, împăratul Moscului. Slobozit-au craiul solul de au trecut la Moscú cu pace.

- 5 În anul 7021, Avgust 22, Mendi-Chirei hanul, cu Tătarăi în Litva 1513 și Bet-Chirii soltan, fișorul hanului, în Moldova au prădat până la Iași; ars-au și târgul Iașii și Cârlișura și au agiunsu până la Dorohoiu și până la Ștefănești și în ȝos au prădat Lăpușna și Fălciul și de sirgu vrând să iasă cu robii, s'au înneecat multe suflete în Nistru și robi și Tătar.
- 10 Trimis-au Bogdan Vodă după Tătar pre Corpașu, hatmanul său, de i-au lovit cu 1000 de Moldoveni și nesocotit dând războiu, au perit 700 de Moldoveni, iară 300 au scăpat. Deci Tătarăi, mai mult de apă având pagubă, au trecut la Pericop.

- 15 Așjidirea fără zăbavă, într'acelaș an, au mai intrat Tătarăi în țară cu mare oaste și, făcând multă robie și pradă, i-au lovit Bogdan Vodă și au scos tot plianul dela dânșii.

- Așjidirea în anul 1511, au intrat Tătarăi Crâmului în țară. Ce, avându 1511 Bogdan Vodă oaste leșască 4000, cu hatmanii leșești Stanislav Lasconschii și Tvorovschii, și Unguri vr'o opt sute și gătindu-să Bogdan
- 20 Vodă să-i lovască, iară Nohaii, înțelegând de vinirea Crâmenilor în țara noastră, i-au lovit ei și mai întâi în Crâm. Ce au căutat Crâmenilor a lăsa dobânda den Moldova și s'au întorsu să să apere de Nohai, însă până a sosi la Crâm, iară Nohaii cu ce au putut apuca, prădând în Crâm, s'au dus peste Volga și au rămas țara noastră neprădată. |

- 25 Pre aceia vreme, s'au așțat spurcata eresă a lui Martin Liuter, fiind 92^r om învățat în theologia, în orașul Vetimbergu, în Țara Saxonia, pre unde a besericii Apusului s'au escat învățătura lui.

- Scriu cronicarii leșești că la Noemvrie, 7 zile, după calindariul lor, de iznoavă au trimis Bogdan Vodă soli la Cracău, la Jicmont, craiul leșesc, cerșind
- 30 ajutoriu dela craiul leșăsc împotriva Tătarilor Crâmleni, și au cerșut slobozenie solului său să treacă la Vasele împăratului Moscului, cu voia craiului, până în Litfa. Slobozitu-i-au craiul solul de au trecut la Moscú cu pace.

- Dela aceasta vreme, spurcata ereticie a lui Martin Liuter; fiind om învățat în theologia, pre unde a bisericii Apusului în orașul Vitembergu, în țara
- 35 Saxonia s'au așțat învățătura lui.

25: spurcata faptă C.

31: și Vasele B.

Pre acele vremi, mari rocoșiri în părțile turcești era că Salim beg, fișorul lui sultan Baiazit, vrând să omoară pre tată-său și să apuce el împărăția, au supus întâi supt stăpânirea sa cetatea Chefea, ce iaste în Crâm, care mai nainte o au fostu dobândit moșu-său, sultan Mehmet, dela Enovezi și au mai luat și Cetatea Albă și Chilia de supt 5
ascultarea tătâne-său, lui sultan Baiazit, și le-au întărit el cu enicerii săi. Și fiind la un cuvântu cu hanul Crâmului, s'au rocoșit asupra tătâne-său, lui sultan Baiazit, care pre acea vreme, având nevoie de împăratul Persilor și bătrân fiind, pierzind multă oaste a sa cu Persii, au dosit den Țarigrad la Odriiu. Iară Selim beg, auzind că tată-său s'au 10
dus la Odriiu, având Crâmeni, Sirbi, Bolgari și Turci cu sine, au purces asupra tătâne-său spre Odriiu. Iară auzindu biatul tată, purces-au și el cu oaste împotriva fișorului său, celui rău, și tâmpinându-să oștile, au înfrântu bătrânul pre fișor, cât abia au scăpat cu un fișor a hanului.

1512 Iară curundu după această rocoșire, în anul dela Hristos 1512, sultan Baiazit, de bună voia sa, fiindu bătrân, au lăsat împărăția acelu fișor 15

1511 La anul 1511, de iznoavă Tătarăi Crâmului într'acest an au intrat în țară, împotriva căroru au purces Bogdan Vodă, având și 4000 de | Leși, cu hatmanii 1137
leșești într'ăgutoriu, Stanislav Ascoronschii și Tvoroschii și Ungurii mai bine de 800. Ci, gătindu-se Bogdan Vodă să lovască pre Tătari, iară Nohaii înțelesese 20
de intrarea Crâmlenilor în țară, ci i-au lovit ei mai întâi în Crâm, de au căutat Crâmlenilor a lăsa toată dobânda și să se apere de Nohai. Ci, până a să întorce hanul la Crâm, Nohaii, cu toată prada ce au putut apuca din Crâm, au trecut Volga și așa țara au hălăduit de pradă.

Pre această vreme, mari amestecături era în părțile turcești, că — Alimbeg sau Selim — feșorul sultanului Baezit, vrând să omoară pre tată-său, să fie el împărat, au supus supt stăpâniia sa cetatea Chefea, ce iaste deasupra Mării Negre în Crâm. Și acesta o au fost dobândit moșu-său, sultan Mehmet, mai înainte dela Inovezi, și au luat și Cetatea Albă și Chilia de supt ascultarea tătâne-său, lui sultan Baezit, care, pre acea vreme fiind și bătrân, și având nevoie de împăratul Persilor, pierzând câțeva oaste a sa cu Persii, au dosit din Țarigrad sultan Baezit la Odriiu. Iar Selim, auzind de tată-său că s'au dat la Odriiu, și fiind la un cuvânt cu hanul Crâmului, având Crâmeni, Sârbi, Bulgari și Turci cu sine, au purces asupra tătâne-său, lui sultan Baezit, spre Odriiu. Ci, auzind bietul tată, au strâns și el oaste și au purces împotriva feșorului său 3
celui rău, și așa l-au înfrânt, cât abia au scăpat Selim cu feșorul hanului. 35

1512 Iară curând după aceasta, în anul 1512, fiind bătrân sultan Baezit, de bună voia sa, au lăsat împărăția feșorului

al său, Selim beg sau sultan Selim, iară el însuș ș'au ales loc de odihnă bătrânețelor sale la Amasiia, în Țara Siriii, și cât au sosit acolo, a doua zi au murit.

5 În anul 7022, un Trifăilă, ce să făcea fișor de domnu den Moldova, 1514
au intrat fără veste în țară cu oaste ungurească. Iară oblicind Bogdan
Vodă, i-au eșit înaintea cu oaste, de câtă au avut în vreme de iarnă, la
pod la Vaslui și tâmpinându-să, s'au lovit oștile și înfrângând pre
Unguri, au prinsu pre acel Trifăilă viu, Fevruarie în 27, și ducându-l
la Bogdan Vodă, i-au tăiat capul.

10 Iară în anul dela Hristos 1514, au dobândit Vasilie, împăratul Mos- 1514
cului, cetatea Smolensca, vestit oraș, bătând-o în 12 săptămâni, cu 92^r
multă vărsare de singe și multă avere au luat Moscolii den Smolensca.
Și mai nainte multu singe a Moscalilor s'au vărsat pentru acestu Smo-
lenscu în zilele crăiei lui Cazimir și a lui Olbreht și a lui Alexandru;
15 ispitindu-să în multe rânduri Moscalii cu oștile sale, au mărșu în Litva
să dobândiască Smolensca și n'au putut, fiind ispravnic cetății Smolenscâi

său, iar el singur ș'au ales loc de trai orașul Hamazia în Țara Siriei, ci, după
ce au mers acolo, a doua zi au murit.

Când au venit Trifăilă cu oaste ungurească asupra lui Bogdan Vodă în anul 7022 1514

20

CAP XXXIX

Într'acest an a domniei lui Bogdan Vodă, fără veste au intrat în țară un
Trifăilă, ce să făcea feșor de domnu. Ci oblicindu Bogdan Vodă, cu cine au
putut pre vreme de iarnă, când toate oștile au | deprins a fi odihnă pre la 114^r
casele sale, și au eșit la pod la Vaslui și acolo dându-i război, au prins pre acel
25 Trifăilă viu, Fevruarie 27, pre carele ducându-l la Bogdan Vodă, i-au tăiat
capul.

La anul 1514, Vasilie, împăratul Moscului, au luat vestit oraș cu cetate 1514
tare Smolinsca, după ce au bătut 12 săptămâni. Mult sânge s'au vărsat mai în-
nainte vreme a Moscalilor pentru acest Smolinsca, pre vremile crailor leșești,
30 a lui Cazimir, a lui Albreht și a lui Alixandru, pre a căroră vremi să ispitia în
multe rânduri Moscalii cu oștile sale, de au mers asupra Smolinscului, la
Litva; ci pe vremea lui Jicmont craiului, fiind ispravnic cetății Smolinscâi

Solohur în zilele lui Jicmontu, s'au apărat bărbătește. Iară croniciarii Litvii scriu că cu vicleșug o au dobândit Moscalii.

1516 În anul dela Hristos 1516, iară dela zidirea lumii 7024, au murit Vladislav, craiul unguresc și ceșescu, și au rămas craiu în locul lui, fiu-său Ludovic, cucon de zece ani fiind.

5

Iară la al doile an după ačasta, s'au arătat pe ceriu, despre miază-noapte, sămnu de mirat vecilor: stea în chip de om, strălucind multă vreme și iară s'au ascunsu.

Așijdirea curundu după acela sămnu, întru aceiaș lună, s'au cutremurat pământul, într'o zi, luni.

10

De moartea lui Bogdan Vodă

1517 În anul 7025, Aprilie 18, plinindu-să domniei lui Bogdan Vodă ani 12 și luni 9, datu-ș'au datoria firii omenești, răpoosat-au în târgu în Huși și, aducându-i oasăle în mănăstirea Putna, cu cinste l-au astrucat lângă tată-său, Ștefan Vodă, nu cu puțină laudă pentru lucruri vitejăști

15

un Solohur, om bărbat la apărutul cetății. Scriu cronicile Litfei, că cu vicleșug să-l fie luat Moscalii cetatea Smolinsca, să fie ajuns la altă oaste, ce era pe acea vreme pusă pentru paza cetății cu acel Solohur. Ci ori cum, au luat Moscalii, fiind singur Vasilie, împăratul Moscului, la acea oștire; multă avere au scos de acolo Moscalii cu sine la Mosc.

20

1516 La anul 1516 dela Hristos, iar dela zidirea lumii 7024, au murit Vladislav, craiul unguresc și a Cehilor, fiind de vârsta de 60 de ani, și în locul lui au stă-tut craiu fiiul său, Lodovic, fiind de 10 ani.

Iară la al doilea an, s'au arătat pre ceriu mare și de mirat vecilor semn, despre amiază noapte, ca în chip de om, strălucind multă vreme, și iar s'au ascuns.

25

Așjderea curând după acelaș semn, întru aceiaș lună, s'au făcut cutremur mare de pământ, într'o luni.

De moartea lui Bogdan Vodă anul 7025 Aprilie 18

1517 Plinindu-se domniei lui Bogdan Vodă ani 12 și luni 9, datu-ș'au datoria omenească, murind în târg în Huși, și de acolo i-au adus oasele cu mare cinste în mănăstirea Putna, lângă tată-său, Ștefan Vodă, și acolo l-au astrucat, nu cu puțină laudă pentru lucruri vitejăști

30

č'au făcut, că nu în beții, nice în ospeță, ce ca un străjeriu în toate părți au priveghiat, ca să nu să știrbască țara ce-i rămăsesă dela tată-său. Multe lucruri bune au făcut.

5 Iară ce s'au lucrat în lontru sau în țară la noi, despre partea gudețelor și a dreptății, nu aflăm. Cunoaște-să că unde nu-s pravile, den voia Domnilor, multe strâmbătăți să fac.

ce au făcut, că nu în beții, nici în ospețe, ci ca un străjariu în toate părțile au priveghiat, ca să nu să știrbească țara ce-i rămăsese dela tată-său. Multe lucruri bune au făcut.

10 Iară ce s'au lucrat în lăuntru sau în țară la noi, despre partea gudețelor și a dreptății, nu aflăm. Cunoaște-să că unde nu sânt | pravile, din voia domnilor, 114^v multe strâmbătăți să fac.

Toate știrile din acest capitol sunt copiate sau traduse din următorii autori: Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul, *o. c.*, pp. 81—90; Cromer, p. 454 unde citează indirect de data aceasta pe Mehovie și Vapovius, 455, 541, 542, 543, 545, 547 și 552; Nicolaus Isthuanffius, *Historia Hungaria* sau *Regni Hungariae Historia*, p. 67 și *Ceasornicul Domnilor*.

Domniia lui Ștefan Vodă feçorul lui Bogdan Vodă

CAP XXII

După moartea lui Bogdan Vodă, stătu domnu țării fiiu-său, Ștefan Vodă, întărit la domnie după obiceiul domnilor țării de Theoctist, mitropolitul Sucevii.

5

Pentru acestu Ștefan Vodă, cronicile leșăști nu pomenesc, ce scriu 93^r că după Bogdan Vodă, au stătit | domn țării Pătru Vodă Rareș.

1518 Scrie letopisățul țării, că în al doile an a domniei lui Ștefan Vodă, în anii 7026, Avgust 8, s'au rădicat Albu sultan dela Pericop cu multă tătărâme, de au trecut Nistrul fără veste și au vinit spre Prut și au agiunsu până la locul, ce să chiamă Șărbaca, mai sus de Ștefănești, și au început a prăda țara. Însă nărocul cel bun a lui Ștefan Vodă s'au

10

Domniia lui Ștefan Vodă f.çorul lui Bogdan Vodă

CAP XL

După moartea lui Bogdan Vodă, stătu domn țării fiiul său, Ștefan Vodă, nepot de feçor lui Ștefan Vodă celui Bun, întărit la domnie după obiceiul domnilor țării de Theoctist, pe acea vreme mitropolitul țării, în orașul Suçavei.

15

De acest Ștefan Vodă, cronicile leșăști nu pomenesc, ci scriu că după moartea lui Bogdan Vodă, au stătit domn Pătru Vodă Rareș.

20

1518 Scrie letopisețul țării, că la al doilea an al domniei lui Ștefan Vodă, în anul 7026, Avgust 8 АНН, s'au rădicat Albul sultan cu Tătărâi dela Pericop, cu multă oaste tătărăscă, de au trecut Nistrul fără veste și au tras spre Prut și au ajuns până la locul ce să chiamă Șărbaca, din sus de Ștefănești, și s'au apucat a prăda țara. Ci norocul cel bun al lui Ștefan Vodă s'au

25

prilejit cu oaste gata în gura Coroviei, mai ȝos de Ștefănești, făcând
 șteire și țărăi de s'au strânsu de sirgu. Iară Tătarăi bulucindu-să să ia
 pe Prut în sus, trimis-au Ștefan Vodă pe Cărăbău Vornicul cu Ȝosenii,
 de au trecut peste Prut și au lovit pe Tătari în răvărsatul zorilor fără
 5 veste și i-au răsipit, cât nu mai avură de ce să apuca, ce pre mulți au
 tăiat, mulți în Prut s'au înneecat și în Čuhru s'au năroit și-i scotea vii
 den năroiu și pre doi mărzaci mari, anume Timuș și Bicaz, i-au prinsu
 vii, alții s'au răsipit pe câmpi. Și la trecătoarea Nistrului n'au rămas
 Tătarăi fără pagubă, fiindu-le caii obosiți de multă fugă, au întrat în
 10 Nistru și mulți s'au înneecat și singur sultanul au scăpat rănit, cu pu-
 țintei de ai săi.

Iară Ștefan Vodă, după nărocită izbândă č'au luat asupra acelui
 sultan, s'au întorsu în Hărlău, dând laudă lui Dumnezeu pentru bi-
 ruință și pre toți vitejii săi i-au dăruit. După accia ș'au luat doamnă
 15 Ștefan Vodă, anume nu scrie pre cine au luat.

În anul 7031, au pribegit Șearpe Postelnicul în Țara Leșască, de 1523
 frica lui Ștefan Vodă.

prilejit cu oaste gata în gura Corovii, mai ȝos de Ștefănești, făcând șteire și
 țărăi să să strângă de sârg. Tătarăi bulucindu-se, să suia în sus pe Prut. Ștefan
 20 Vodă au trimis pre Cărăbău vornicul cu Josenii, de au trecut Prutul și au
 lovit pre Tătari la răvărsatul zorilor fără veste și i-au răsipit, că pre mulți
 Tătari au tăiat și mulți în Prut s'au înneecat și în Ciuhra s'au năruit și-i scotea
 vii din noroi. Așîderea și pre doi mărzaci mari, anume Timiș și Bicaz i-au
 prins vii; alții s'au răsipit pre câmpi și la trecătoarea Nistrului n'au rămas
 25 fără pagubă; fiind obosiți caii lor de multă fugă, au întrat în Nistru și mulți
 s'au înneecat și singur sultanul să fie scăpat rănit și cu puțintei Tătari.

Iar Ștefan Vodă, după izbândă ce au avut asupra acelui han, s'au întors
 la Hărlău, făcând laudă de biruințe, și pre toți vitejii cei buni i-au dăruit. Și
 după accia ș'au luat doamnă Ștefan Vodă, iar pre cine ș'au luat doamnă, nu
 30 scrie | letopisețul Țării Moldovenești.

În anul 7030, au murit Băsărabă Vodă, domnul muntenesc, după care să 115^r
 nevoisă un Turc, anume Mahmet Bei, de apucase domniia Țării Rumânești, 1522
 iară nepriimindu-l Țara pentru legea lui cea întunecată, să oscărbiia de dânsul
 și mulți dintre ei să muncia să apuce domniia, ales pribegii, carii era de păziia
 35 una ca acasta. Și între multe amestecături au așăzat pre Radul Vodă la domniia
 Țării Muntenestei.

În anul 7031, au pribegit Șearpe postelnicul de frica lui Ștefan Vodă. 1523

De peirea lui Arbure Hatmanul cu feċorii săi

Arătat-u-s'au acestu Ștefan Vodă mare vărsătoriu de sînge, cum s'au cunoscut cu moartea lui Arbure Hatmanul și apoi cu feċorii lui în cetate în Hârlău, căror le-au tăiat capetele. După ce au tăiat pe Arbure bătrânul, tot într'acel an, au tăiat și pre Toader și pre Nechita, feċorii lui Arbure. 5

Scrie letopisățul țării, cum să-i fie aflat Ștefan Vodă în viclenie, iară adevărat lucru nu să știe. Dară, dacă au aflat în viclenie pre Arbure, feċorii ce-i făcuse de i-au omorît ca și pre tată-său? Pentru aċasta să 93^v cunoaște tirăniia | lui Ștefan Vodă.

Zice Sineca filosoful, că tiranii numai pricină au de pedepsit, iară mijloc nu au. Crescut-au acest Ștefan Vodă pe mănule lui Arbure Hatmanul și ce plată au luat dela domnu-său! Cum și Sineca filosoful, de complitul Nero, împăratul Râmului, care au crescut pe mănule Sinecăi, și ca un bătrân svetnic l-au svătuît, cârmuindu-l pentru binele cel de obște, iară apoi Sineca fu omorît de Nero. 15

Zice Salustie: « Celor cumpliți domni, a face strâmbătăți, iaste a stăpâni ». Iară, precum nice dela o curte a domnilor niceodată nu

Când au perit Arbure Hatmanul cu feċorii săi

Arătat-u-s'au acest Ștefan Vodă mare vărsătoriu de sînge, cum s'au cunoscut cu bietul Arbure Hatmanul și cu feċorii săi în cetate în Hârlău, căror le-au tăiat Ștefan Vodă capetele; măcar mai pre urmă, după ce au perit bătrânul Arbure, tot într'acelaș an, au omorît și pre doi feċori ai lui Arbure, anume pre Toader și pre Nichita. 20

Scrie letopisețul țării, precum să fie aflat Ștefan Vodă în viclenie pre Arbure Hatmanul, iar lucru adevărat nu să știe. Dar aicea de vreme că au aflat pre Arbure cel bătrân în viclenie, dară feċorii lui ce au făcut de i-au omorît cu tată-său? Aicea să cunoaște tirăniia lui Ștefan Vodă. 25

Zice Seneca filosoful, că tiranii numai pricini caută de pedepsit, iară mijloc n'au. Și că au crescut acest Ștefan Vodă pre mănile lui Arbure. Au complitul Neron, împăratul Râmului, n'au crescut pre mănile Sinecăi filosofului, și ca un bătrân sfetnic l-au ocărmit pentru binele cel de obște, ci pre urmă bătrânul Seneca complit fu omorît de Neron. 30

Zice Salustin: « Celor cumpliți domni a face strâmbătăți, iaste a stăpâni ». Iară, precum nici dela o curte a domnilor nu

18: au pribegit B și B¹.

lipsește zavistiia, așa nice la domniia lui Ștefan Vodă; și cu cât era mai tânăr, cu atâta mai lesne cale au aflat zavistnicii și îmbunătorii asupra lui Arbure Hatmanul.

- 5 Zice Clavdie: « Otrava zavistiei cumplete niceo zi nu o poate împăca ».
 Și adevărat, precum zice un Valerie cel Mare: « Niceo fericie așa de izbândă nu-i, care s'ari putea feri de dinții zavistiei ». Așa și nărocirea lui Arbure, deodată cu zavistiia să hotărî de tirăniia lui Ștefan Vodă tânărului.

- 10 Văzind dar ciialalți boiari fapta lui Ștefan Vodă, toți s'au îngrijeat, căci și Șearpe Postelnciul simțisă tinere și groznice lucruri a lui Ștefan Vodă, plecate spre vărsări de singe, au pribegit mai nainte, că toți să temea de plata lui Arbure, că vor lua fieșcarele de dânsi dela Ștefan Vodă.

În anul 7032, rădicatu-s'au boiarii țării asupra domnu-său, lui 1524 Ștefan Vodă.

- 15 Zice Plutarh filosoful: că domnii cei buni den cei răi cu această să despartu, că celui rău domn numai ascultare, iară celui bun, și ascultare și dragoste i să arată. Părăsisă boiarii a avea dragoste spre domnul lor, pentru groaza și tirăniia ce făcuse cu Arbure și cu fićorii lui de-i omorîsă.

- 20 lipsește zavistiia, așa nici la domniia lui Ștefan Vodă; și cu cât era mai tânăr, cu atâta mai lesne cale au aflat zavistnicii și îmbunătorii și asupra lui Arbure Hatmanului.

- Zice Clavdie: « Otrava zavistiei cumplită nicio zi nu o poate împăca ».
 Și adevărat, precum zice un Valerie cu poreclă Marele: « Nicio fericie așa 1157
 de izbândă nu-i, care s'ar putea feri de dinții zavistiei ». Așa și norocirea
 25 lui Arbure, deodată cu zavistiia să hotărî de tirăniia lui Ștefan Vodă
 tânărului.

- Văzând ceialalți boiari ai lui Ștefan Vodă, toți s'au îngrijat, căci atunci
 și Șearpe postelnicul simțise tinerile și groaznicile lucruri a lui Ștefan
 Vodă, plecat spre vărsări de sânge, au fost pribegit mai nainte în Țara
 30 Leșască, că aștepta toți, cum vor lua plata lui Arbure și ei.

În anul 7032, rădicatu-s'au boiarii țării asupra domnului său, lui Ștefan 1524
 Vodă.

- Zice Plutarh filosoful: că domnii cei buni din cei răi cu această să despart,
 că celui rău domn numai ascultare, iară celui bun și ascultare și dragoste i să
 35 arată. Părăsiră boiarii de groaza și tirăniia lui Ștefan Vodă ce făcuse cu Arbure
 și cu fecőrii săi, a avea dragoste spre domnul lor.

28: simțise din A.

Ce cu toții s'au rădicat asupra lui, însă cu greu iaste a afla pre tiranul adormit, că den fire iaste fricos și după ce-ș împreună și fapta cu firea și mai fricos iaste. Căci fapta cea cumplită a domnilor turbați, 94^r le arată de pururea înaintea | ochilor griji și primejdii. Așa și Ștefan Vodă, după ce-ș arată fapta sa cu moartea lui Arbure și a fićorilor săi, 5 să cunoscă împotrivă tuturor boiarilor săi și avea grije pururea, în care grijă era triaz preğur sâne.

Ce n'au folosit nemic biiății boiari, că lui Ștefan Vodă îi vinisă țara într'ağutoriu, ce îndată s'au răsipit prin alte țări boiarii, iară pre câți au prinsu vii, pre toți i-au omorît, anume: pre Coste Părcălabul și pre 10 Ivanco Logofătul și pre Sima Visternicul și aćasta s'au tāmplat în târgu, 1523 în Roman, Septemvrie 22, în anul 7032.

Pentru oaste turćască

Într'acelaș an, întorcându-să niște Turci den pradă, den Țara Leșască, le-au eșit Ștefan Vodă înaintea la Prut și den patru mii de Turci, 15 puțini au hălăduit spre țara lor.

Ci cu toții s'au rădicat asupra lui Ștefan Vodă, ci greu iaste a afla pre tiranul adormit, că din fire iaste fricos și după ce împreună fapta cu firea mai fricos să face. Căci fapta cea cumplită a domnilor cumpliți, le arată de pururea înaintea ochilor grije și primejdii. Așa și Ștefan Vodă, după ce arată 20 fapta sa cu moartea lui Arbure și a fećorilor lui, să cunoscă împotriva tuturor boiarilor săi și avea grije de pururea, în care era treaz preğur sâne.

Ci n'au folosit nimic bieții boiari, că lui Ștefan Vodă venisă-i țara într'ağutoriu, ci îndată s'au răsipit printr'alte țări, iară pre câți au prins vii, pre toți i-au omorît, anume: pre Costea Părcălabul și pre Ivașco Logofătul și pre 25 Sima Vistiarnicul și aćasta s'au întāmplat în târg, în Roman, Septemvrie 1523 2, leat 7032.

Pentru oastea turćască

Într'acest an, întorcându-se o seamă de Turci din pradă dela Țara Leșască, le-au eșit Ștefan Vodă înaintea la Prut și din 4000 de Turci, puținte au scăpat 30 la locurile sale. Nu pomenesc cronicarii leșăști, nici cum am zis, de acest Ștefan Vodă nimic.

12: Septemvrie 2 C.

Acești Turci au prădat în Țara Leșască olatul Liovului și a Sanoncului și a Belcăi și Țara Podoliei și nicio smintială de Leși n'au avut. Ce cu mult plian s'au întorsu, că n'au cutezat Leșii să-i lovască undeva, precum scrie cronica leșască de această oaste turcăscă în anii
 5 dela Hristos 1524; iară de Ștefan Vodă nu pomenescu cronicile leșăști. 1524

Pentru legături de pace ce au tocmit Ștefan Vodă cu Jicmontu craiu

Scrie letopisățul țării că au trimis Jicmontu, craiul leșasc, sol la Ștefan Vodă pentru calea neguțitorilor, să aibă deschisă cale pen țară a trece spre Țara Turcăscă. Așijderea și Ștefan Vodă au trimis sol la
 10 Leși, pentru întărirea păcii și pentru gudecăți la margine lor de îmbe părțile să să facă. Așijderea pentru cale deschisă pen Țara Leșască să aibă oamenii lui Ștefan Vodă a trece la Moscu. Ce de altele au priimit craiul, iară soli să triacă dela Ștefan Vodă la împărăția Moscului n'au priimit, pentru mare vrajbă ce era între Leși și între Moscali

15 În anul 1526, au rămas biruit Ludovic, criul unguresc, de sultan 1526
 Selim, împăratul turcesc, la cetatea Mohaci, cu mare pagubă și cea

O seamă de cronicari leșești nu scriu, fără la anul dela Hristos 1524 pome- 1524
 nește de oaste turcăscă și tătarăscă ce au | lovit în Țara Leșască, de au prădat 116^r
 20 olatul Liovului și a Sanoncului și a Bescăi și Țara Podoliei, carii fără de nicio zmintală de Leși, s'au întors cu peanuri, că n'au cutezat Leșii să iasă să-i lovască undeva.

Așijderea pentru egata pace între Jicmont, craiul leșesc, și între acest Ștefan Vodă nimic nu pomeneste cronicariul leșesc Stricovschii, iară la letopisețul moldovenesc să află scris, cum ă fie trimis soli Jicmont, craiul leșesc, la Ștefan Vodă pentru calea neguțatoriilor, să aibă deschisă cale prin țară a trece la Țara Turcăscă. Așijderea Ștefan Vodă trimițind solii săi la Leși pentru
 25 întărirea prieteșugului și pentru judecățile marginilor de îmbe părțile să să facă și deosebi și pentru calea deschisă prin Țara Leșască a oamenilor lui Ștefan Vodă, trecând la împărăția Moscului. Ci altele au priimit craiul, iară
 30 solii lui Ștefan Vodă să treacă la Mosc prin țara lui, n'au priimit, căci pre acea vreme mare vrajbă era între Leși și între Moscali.

În anul dela Hristos 1526, au rămas biruit Ludovic, craiul unguresc, nepot 1526
 de feșor lui Cazimir crai și nepot de frate lui Jicmont, craiul leșesc, de sultan
 Selim, împăratul turcesc, la cetatea Mohar, cu mare pagubă și cea

4: oaste leșască A și C. 19: Țara Doliei B și B¹.

- 94^v de pre urmă perire și răsipă Ungurilor; că, fugând | Ludovic craiu, s'au năruit și într'o mlaștină călcat de calul său, acolo s'au nădușit. Iară sultan Selim într'acel an au luat Buda și alte cetăți și târguri.
- 1526 În anul dela zidirea lumii 7034, au prădat Ștefan Vodă Țara Munteniască până la Târgșor; și necăiuri nu i-au cutezat Radul Vodă să-i stea împotrivă, ce cu pace au nevoit de au potolit pe Ștefan Vodă. 5
- 1527 Iară în anul 7035, Septemvrie 20, răpousat-au Pătru Vodă, fratele lui Ștefan Vodă. Într'acestaș an, au murit și Ștefan Vodă cel Tânăr în cetatea Hotinului, otrăvit de doamnă-sa, și l-au îngropat în mănăstirea Putna. Domnit-au acest Ștefan Vodă ani 9 și luni 9. 10
- Acest Ștefan Vodă sămăna și la fire cu moșu-său, Ștefan Vodă, că la războae era nărocit, că tot izbândiia și lucrul său știa a-l purta, măcar că era tânăr de zile; numai era mânios și pre lesne vărsătoriu de singe omenescu.
- După ce au perit Ludovic, craiul unguresc, au rădicat craiu o samă de Unguri pe Ian Zapolii și îndată au mărșu de au luat cetatea Budii 15
-
- după urmă răsipă Ungurilor; că fugând Lodovic craiul, s'au năruit într'o mlaștină, călcat de calul său, s'au nădușit acolo. Iară sultan Suleiman au luat într'acel an Buda și alte cetăți și târguri.
- 1526 Iară în anul 7034, prădat-au Ștefan Vodă Țara Muntenească până la Târgșor și nicăirea n'au cutezat Radul Vodă să-i stea împotrivă, ci cu pace au nevoit Radul Vodă de au potolit pe Ștefan Vodă. 20
- 1527 Iară în anul 7035, ș'au plătit datoriia omenească Pătru Vodă, fratele lui Ștefan Vodă, feçor lui Bogdan Vodă.
- Într'acesta an, Ghenar 14, murit-au și Ștefan Vodă cel tânăr, feçorul lui Bogdan Vodă, în cetatea Hotinului, otrăvit de doamna sa. Vezi aicea moartea acestui Ștefan Vodă de singură doamna sa omorît; nu va fi putut nici ia a răbda vărsarea de sânge, ce făcea Ștefan Vodă, domnu-său. 25
- 116^v Niciodată sfârșitul bun a tiranilor | nu s'au auzit. Citește, cetitoriule, historiile împăraților lumii și vei vedea sfârșitul tiranilor tot rău. Astrucat-au oasele lui Ștefan Vodă în mănăstirea Putnei, ce-i zidită de moșu-său, Ștefan Vodă cel Bun. Domnit-au acest Ștefan Vodă 9 ani și 9 luni. Letopisețul cel moldovenesc scrie că l-au otrăvit doamna sa. 30
- Acest Ștefan Vodă sămăna cu fire moșu-său, lui Ștefan Vodă celui Bun, că la războae era norocit, că tot izbândiia și lucrul său îl știa purta, măcar că era tânăr de zile; numai era mânios și pre lesne vărsătoriu de sânge omenesc. 35
- După ce au luat sultan Suleiman Buda și au perit Lodovic, craiul unguresc, au rădicat o seamă de Unguri pre Ioan Zapolie și îndată au purces asupra Budei,

înapoi dela Turci. Iară alesul crăiei lui Ian Zapolii n'au fostu acea dată de temeiu. Ce, dacă să strânsără la Pojun mulțime de Unguri, fiind și crăiasa cea văduvă a lui Ludovic, acolo au ales pre Ferdinand, craiul ungurescu, și îndată au mersu cu oști de au luat cetatea Budei de supt
5 ascultarea lui Ian Zapolii. Iară lui Ian Zapolii i-au căutat a fugi în Țara Leșască.

În anul dela Hristos 1530, Jicmont, craiul leșăscu, fiind bătrân, 1530
au coronit pre fiu-său, Avgustu, copil fiind de zece ani, cu voia tuturor Leșilor.

10 care fără nimic zăbavă o au luat înapoi, lăsând câtăva oaste în cetate pentru apărare. Și alesul la crăie acestui Ioan Zapolie, n'au fost de temeii acea dată. Ci, deaca să strânsără dela Pojun — Acolo să încoronează chesariul cu corona crăiei ungurești și acolo stă și corona crăiască, mutându-o dela Buda pentru primejdii; tot acolo iaste și sfântul trup întreg al lui
15 Sfetâi Ioan cel milostiv, care l-au adus Mateiaș Crai dela Țarigrad, l-au cerut la împăratul turcesc la pace — mulțime de Unguri, unde și crăiasa lui Lodovic mortului, Mariia văduva, să afla, au ales pre Ferdinand cel întâi cu acest nume craiu unguresc și de sânge au purces Ferdinandu cu oști asupra Budei și o au luat de supt ascultarea lui Ioan Zapolie; i-au căutat a lăsa crăia
20 ungurească și au trecut în Țara Leșască.

La anul dela Hristos 1530, Jicmont craiul leșesc fiind bătrân cu vârsta, 1530
au coronit din voia sa și alesul tuturor Leșilor, pre fiul său Avgust Jicmont, fiind tânăr de zece ani.

Acest capitol este copiat și tradus de cronicar din autorii: Gr. Ureche Vor-
nicul-Simion Dascălul, *l. c.*, pp. 90—94; Cromer, *o. c.*, p. 588, 597
și 604; Isthu anffius, *o. c.*, p. 90, 92, 93 și 96 și *Ceasornicul Domnilor*.

Domniia lui Pătru Vodă Rareș fișorul lui Ștefan Vodă cel Bun

CAP XXIII

95^r Dacă au murit Ștefan Vodă cel Tânăr, s'au strânsu boiarii împreună
cu toate căpeteniile de țară și s'au svătuît pre cineș vor alege domn,
că pre obiceiul țării, pre atunce, nu încăpea altul la domnie, fără numai 5
cine era sămânță de domnu. | Ce întrebând și iscodind unul de altul,
s'au aflat unul de au mărturisit că au înțăles dentru mitropolitul Theoc-
tist, ce să prestăvisă mainte de Ștefan Vodă, că, fiind bolnav Ștefan
Vodă la Hotin, au lăsat cuvânt, de i să va tâmpla moarte, să nu pue
la domnie pre altul, ce pe Pătru Măjeriul, ce l-au poreclit Rareș de 10
pre numele muiarii, care au fost după altu bărbat, târgovățu den Hârlău,
ce l-au chemat Rareș.

1527 *Domniia lui Pătru Rareș feșorul lui Ștefan Vodă cel Bun anul 7035*

CAP XLI

117^v După moartea lui Ștefan Vodă celui Tânăr, s'au strâns boiarii împreună | 15
cu toate căpeteniile de țară și s'au sfătuit pre cine vor alege să pue domn, că
pre obișaiul țării, pre atunce, nu încăpea altul la domnie, fără numai carele
vrea fi sămânță de domnu.

Ci întrebând și iscodind unul de altul, s'au aflat unul de au mărturisit că
au înțeles dintru mitropolitul țării ce să pristăvise, Theoctist, mai înainte 20
de Ștefan Vodă, precum s'au pomenit mai sus, fiind și Ștefan Vodă bolnav la
Hotin, au lăsat cuvânt, de să va sfârși Ștefan Vodă, să nu pue la domnie
pre altul, ci pe Pătru Măjariul, ce l-au poreclit Rareș, de pre numele
muerii, care au fost cu alt bărbat, târgovăț din Hârlău, ce l-au chiebat 25
Rareș.

Deci, adevărindu-l că iaste de osul lui Ștefan Vodă, cu toții l-au rădicat domnu Ghenarie zo; carele fiind domnu țării, nime nădejdea n'au perdut că pace și odihnă era tuturor și ca un păstor bun ce păzește turma sa, așa Pătru Vodă în toate părți străjuia și priveghea
 5 și nevoia să să lățască č'au apucat; că nemic, după ce s'au așezat la domnie, n'au zăbăvit, ce de războae s'au apucat și la toate îi mergea cu năroc.

Când au prădat Pătru Vodă Țara Săcuiască

Iară în anul 7036, rădicatu-s'au Pătru Vodă cu oaste și au mărșu
 10 asupra Săcuilor în Ardial, împărțindu-și oastea în doaa polcuri, pe doaa potici și au prădat pe biiții Săcui și orașele și satele lor și s'au înturnat fără de niceo smintială la scaonul lui, la Sučavă.

Și îndată s'au apucat de au urzit mănăstirea Pobrata și o au zidit până în gumătate.

15 După ce pierdu războiul Ioan Zapolii craiul, č'au avut mai pre urmă la Tocai cu Ferdinand, i-au căutat a-ș lăsa crăiia și au năzuit în Țara Leșască la Jicmont, craiul leșăscu, și întrând în Țara Leșască, au

Așa pe Pătru Vodă, aflându-l și adevărindu-l că iaste de osul lui Ștefan Vodă, cu toții l-au rădicat domnu, Ghenarie zo: care apucându-se de domnie, nimeni nădejdea n'au pierdut că pace și odihnă era tuturor și ca un păstoriu
 20 ce păzește turma sa, așa Pătru Vodă în toate părțile străjuia și priveghea și nevoia să să lățască ce au apucat; că nimic, după ce s'au așăzat la domnie, n'au zăbovit, ci de războae s'au apucat și la toate îi mergea cu noroc.

Când au prădat Pătru Vodă Țara Săcuiască întâi leat 7036

1528

25 Rădicatu-s'au Pătru Vodă Rareș asupra Săcuilor la Ardeal și s'au împărțit oastea în doao polcuri și pe doao poteci, au trecut peste munți și prădând pre bieții Săcui, orașele și satele lor, s'au înturnat în țară, la Sučava.

Și îndată s'au apucat de au zidit mănăstirea Pobrata și o au zidit până în gumătate.

30 Iară după pierzarea războiului ce au avut mai pre urmă craiul Ioan Zapolie cu Ferdinand la Tocai, i-au căutat a-ș lăsa crăiia și țara și au năzuit în Țara Leșască la Jicmont, craiul leșesc, și întrând în Țara Leșască, au

28: Pobrata din A.

descălecat la Ioan Tarnovschii, cu mare nume și cunoscut între toți Leșii. Acesta Tarnovschie cu bucurie l-au priimit în casa sa oaspe și-i lăsă cetatea cu totul să-i fie de hrană și de slujbă și adăogându-i toate argintării, ce ar fi trebuit la masa unui craiu.

Iară aicea în țară, înțelegând Pătru Vodă Rareș de atâtea amestecături între craiu Ferdinand și între Ian Zapolie în Ardial, și având
95^v grijă ca să nu să ațiță dentru acea | turburare și în țara lui, ca și în Ardial, au trecut cu oaste în Ardial și au lovit fără veste pre oamenii lui Ferdinand, de i-au tăiat și i-au răsipit; luându-le tabăra, s'au întorsu înapoi în țara sa cu mult plian.

Iară Ian Zapolie, auzind în Țara Leșască de răsipa oamenilor lui Ferdinand, de Pătru Vodă, mare bucurie avu și îndată trimisă sol la Pătru Vodă, de-i mulțami și-l rugă să-i fie într'ağutor, să-ș poată dobândi crăiia sa.

Pătru Vodă iară au intrat în Țara Unguriască, fiind apreg la prăzi, și au dobândit dela Săcui cetatea Bistrița. Ce nu o putu ține îndelungu, având grijă de sultan Selim să nu-i vie bănat, ce au prădat și o au lăsat pustie Săcuilor.

descălecat la Ioan Tarnovschie, cu mare nume și cunoscut între toți Leșii. Acesta dară Tarnovschie cu mare bucurie l-au priimit în casa sa oaspăt pre craiul Ioan, înstreinat de țara sa, cât cetatea cu totul i-au lăsat să-i fie de hrana și de slujba lui Ioan Craiul, adăogându-i toate argintării ce ar fi trebuit la masa unui craiu.

Iară aicea în țară, înțelegând Pătru Vodă Rareș de atâtea amestecături |
117^v între craiul Ferdinand și între craiul Ioan, ce să lucra în Ardeal, și având grije ca să nu să ațâțe dintru acea turburare ce să făcuse în Ardeal, și în țara lui, au intrat cu o seamă de oaste de țară în Ardeal și fără veste au lovit pre oamenii lui Ferdinand, de i-au tăiat și i-au răsipit, luundu-le tabăra, și s'au întors cu mare plean în țara sa.

Iară Ioan Craiul, aflându-se în Țara Leșască, după ce i-au venit veste de prada și răsipa oștilor lui Ferdinand făcută de Pătru Vodă, mare bucurie avu și îndată prin solii săi mare mulțamită au trimis lui Pătru Vodă, rugându-l să-i fie întru ağutor, să-și poată înturna crăiia sa.

De iznoavă Pătru Vodă, nu așa jălind soartea cea rea a lui Ioan Craiul, cum fiind apreg și aprinsu la prăzi, au intrat în Țara Ungurească și au luat dela Săcui cetatea Bistrița, la marginile Ardealului. Ci nu o au putut ținea îndelung, având grije de sultan Suleiman ca să nu-i vie vreun bănat, ci o au prădat de o au lăsat pustie Săcuilor.

Iară letopisășul țării scrie: că după solia și pofta lui Ian Zapolii, au pornit Pătru Vodă cu oastea sa pe Grozea, vornicul cel mare, și pre Barbouschii Hatmanul, împotriva oștilor, ce era a lui Ferdinand la Ardial,

Iară în anul dela zidirea lumii 7036, văzând Pătru Vodă mari amestecături
 5 în Țara Ungurească, pentru crăiia ungurească, ce trăgea unii în partea lui Ferdinand, că trimisese și cărțile sale la Sasii dela Ardeal, de-i trăsese în partea sa Ferdinand, care și cu o seamă de oștile sale trimisese Ferdinand Craiul pe Pătru Perenie și pre Valintin Toronschii asupra Ardealului, pentru să piarză
 10 nădejdea aceia despre partea lui Ioan Zapolie și acum sosise până la Brașov oștile lui Ferdinand și-și pusese tabăra în câmpii Barciului, de unde ar putea mai lesne a trage tot Ardealul în partea lui Ferdinand Craiului. Mare grije și spaimă să făcu în tot Ardealul.

Ci iată, de unde nu să nădăjduia de așutor Ardelenii, Pătru Vodă Rareș, înțelegând acele turburări în Ardeal, având grije să nu să pogoare și asupra
 15 țării acele oști a lui Ferdinandu, au intrat cu oștile sale de țară pre doao poteci, împărțindu-și oastea în doao polcuri și trecând munții, au lovit pre oastea lui Ferdinand, când nicio grije despre Pătru Vodă nu avea, și le-au luat Ungurilor toată tabăra și cu mare izbândă s'au înturnat în țară la scaunul său, la Sučavă.

20 Și după ce s'au înturnat cu izbândă Pătru Vodă, au urzit mănăstirea | Pobrata, de o au zidit până în ghumătate.

Acestea înțelegând Ioan Craiul, care fusese izgonit de Ferdinand în Țara
 Leșască, de izbândă lui Pătru Vodă ce au făcut în Țara Ardealului asupra
 25 oștilor lui Ferdinand, mare bucurie au avut și de iznoavă trimițând Ioan Craiul din Țara Leșască sol la Pătru Vodă cu mulțemită pentru ajutorul lui asupra neprietenilor, l-au poftit să nu-i părăsească Pătru Vodă cu așutorul său, să-și poată răscumpăra crăiia ungurească.

Ci Pătru Vodă nu așea pentru folosul craiului Ioan, cum pentru folosul
 său, de iznoavă s'au rădicat cu oști și au intrat la Ardeal de au bătut și au
 30 dobândit Bistrița, cetate săcuiască, între hotarul Țării Moldovei și a Țării Ungurești, care cetate, având grije de sultan Suleiman, împăratul turcesc, nu o au stăpânit îndelung, ci prădându-o, o au lăsat pustie iar în mâna Săcuilor.

Acastă poveste într'alt chip o scrie Urechie Vornicul, precum după solia
 35 și pofta lui Ioan Craiul, au pornit Pătru Vodă asupra oștilor ce era împotriva lui Ioan Craiul la Ardeal, că i-au fost dăruit Ioan Craiul lui Pătru Vodă cetatea Bistrița, au pornit Pătru Vodă oștile sale pre Grozea, vornicul cel mare, și pre Barbovschii Hatmanul, pre mai credinșorii boiarii săi, și i-au învățat, o seamă de oaste să treacă pre drumul Brașăvului, iar altă oaste, pe drumul
 40 Sučavei mai pre sus, de au intrat în Ardeal.

1528

118r

că dăruisă lui Pătru Vodă Ioan Zapolie cetatea Bistrița. Și au învățat Pătru Vodă de au trecut o samă de oaste pe drumul Brașeului, iar o samă de oaste pe drumul Sucevii, mai pe sus, și au intrat în Ardial. Iară Ungurii, simțindu-să a fi împresurați de vrăjmași, s'au gătit de războiu. Și să loviră oștile den sus de Brașeu și dând războiu bărbătește, cu multă vărsare de singe de îmbe părțile, rămasără Ungurii biruiți de oastea lui Pătru Vodă, lăsându-ș toată tabăra, au dat dos a fugi; perit-au mulți domni ungurești într'acel războiu pe apa, anume Bârsa.

Iară după aça izbândă a oștilor lui Pătru Vodă asupra Ungurilor, oastea ce întrasă pe den sus, făcând mare pradă și stricăciune în Ardial, s'au întorsu amândoaă oștile cu izbândă la domnu-său, Pătru Vodă.

După aastă izbândă, ce făcu Pătru Vodă asupra Ungurilor ce era împotriva lui, Ian Zapolii craiu să fie mai dăruit cătră cetatea Bistriții, și alte cetăți lui Pătru Vodă. Pătru Vodă îndată au trimis oamenii săi, să ia supt stăpâniia sa acele cetăți făgăduite. Ce Bistricenii n'au suferit stăpâni | streini, ce și dentru îndemnarea acestor cetăți, cumu-i Brașeul și altele den pregiur, să lepădară și de Ian Zapolie craiu.

Iară Ungurii de sârg, simțindu-se a fi împresurați de vrăjmași, s'au gătit de război, că nu atâta grije avea Ungurii de oștile cele de sus, cum de cele de ȝos ce le venia asupra. Și așa strângându-se câțva domni din Ardeal, carii era gata să stea pentru volniciia și moșiile sale să moară, adunându-se cu tunuri și cu multe arme, s'au apropiat din sus de Brașov oaste de oaste. Și acolo dându-le război de îmbe părțile cu mare vărsare de sânge, rămasără bieții Unguri biruiți de oastea lui Pătru Vodă și lăsând și Ungurii tabăra toată, au dat dos a fugi; picat-au mulți domni ungurești într'acel război la apa ce-i zic Bârsa.

Iară, după izbânda lui Pătru Vodă Rareș asupra Ungurilor, oastea ce întrasă pe din sus, făcând mare pradă și stricăciune în Ardeal, s'au înturnat | amândoaă oștile din Ardeal cu izbândă în țară la Pătru Vodă, domnu-său.

După aastă izbândă ce au făcut Pătru Vodă asupra Ungurilor, ce era împotriva lui, Ioann Craiul să fie dăruit cătră cetatea Bistriței, și alte cetăți lui Pătru Vodă. Pătru Vodă îndatăș au trimis oamenii săi, să ia supt stăpâniia sa acele cetăți făgăduite. Ci Bistricenii nu s'au suferit cu stăpân strein, ci și din îndemnarea altor cetăți, cumu-i Brașaul și alte de prin preșur, să lepăda și de Ioan craiul.

3: au trecut în Ardial C.

5: războiu vitejește C.

10: pe dedesupt C.

Acestea cunoscându-le Pătru Vodă, că nu numai pre dânsul, ce nice pre craiul lor nu priimăscu, s'au pornit însuș cu oastea sa asupra Bistricenilor, carii, fiind cuprinși și strânși de armele lui Pătru Vodă de toate părțile, de nevoe s'au închinat lui Pătru Vodă, priimindu
 5 ispravnic și deregători peste dânsii dela Pătru Vodă. Și luând Pătru Vodă multe daruri de acolo, s'au întorsu înapoi la scaunul său, la Sučavă.

Războiul lui Pătru Vodă c'au avut cu Leșii la Pocutiia

Simeția mai de multe ori orbește pre oamenii mari, precum aicea
 10 pe Pătru Vodă Rareș, că, simetîndu-să de atâtea războaie cu năroc ce făcuse în Ardial, socoti că și cu Leșii îi va sluji nărocul. Aflând cap de price, să nu zică Leșii că-i fără de cale, trimis-au sol la Jicmont Avgust, craiul leșăscu, de-l pofti să-i întoarcă moșia moșilor săi, Pocutiia, c'au fostu vîndută și zălojită de craii leșăști moșilor săi. Ce craiul nu socoti
 15 altă, fără cât că Pătru Vodă zădărește loc de price; ce niceun răspunsu solilor lui Pătru Vodă n'au dat, ce s'au întorsu, fără de ispravă. Iară, după ce-i viniră solii fără niceun răspunsu, s'au gătit cu oaste și au intrat Pătru Vodă în Pocutiia, de au prădat și au arsu sate și tîrguri: Colomăia,

Acestea cunoscându-le Pătru Vodă, care nu numai pe Pătru Vodă, ci nici
 20 pre craiul său că nu priimesc, s'au pornit singur cu sine cu toată oastea sa, cu mare aprindere de mînie asupra Bistricenilor, carii fiind cuprinși și strânși de armele lui Pătru Vodă de toate părțile, s'au închinat lui Pătru Vodă, priimind ispravnic cu deregătoriu pre dânsii dela Pătru Vodă. Și luund Pătru Vodă multe daruri de acolo, s'au întors la scaunul său, la Sučavă.

Semeția mai de multe ori orbește pre oamenii cei mari, precum aici pe
 Pătru Vodă Rareș, că semețindu-se de atâtea războaie cu noroc ce au făcut în Ardeal, socoti că acelaș noroc îi va sluji și cu Leșii. Și așa, aflându-ș prilej
 și cap de price, să nu zică Leșii că-i fără de cale, trimis-au solii săi la craiul leșesc Avgust Jicmont, de-l pofti ca să-i întoarcă moșia moșilor săi, Pocutiia, care
 30 au fost vîndută și zălojită de craii leșăști moșilor săi. Ci craiul nu socoti alt, fără cât că Pătru Vodă zădărește loc de price; ci niciun răspuns solilor lui Pătru Vodă n'au dat, ci s'au întors fără ispravă. Iară, după ce veniră solii la Pătru Vodă nici cu un răspuns, gîndi cu armele sale că va lua Pocutiia și nimica zăbovind, au intrat cu oastea sa în Țara Pocutiei, de au prădat Pocutiia și au
 35 ars sate și tîrguri: Colomăia,

Snetinul, Tismenița și altele până la Halici și cu acea pradă s'au întorsu Pătru Vodă înapoi.

Înțelegând Avgust Jicmont, craiul leșăscu, de prada și stricăciunea ce făcu Pătru Vodă în Țara Pocutiei, îndată au trimis pre Ian Hrabii Tarnovschii, Hatmanul cel mare a crăiiei leșăști, cu oaste. Iară atunci pre ceriu s'au arătat stea cu coadă, ce-i zic cometa, în zi întâi a lui Avgust și au stătut câțeva vreme.

Și trecusă atunci 1200 Leși Nistrul să scoată pre oamenii lui Pătru Vodă, ce-i lăsă să ție în Pocutia orașele și să fie de apărare. Datu-
96v le-au război | în 12 locuri și înglotindu-să Leșii, le-au căutat a lăsa Pocutia Leșilor.

I-au fostu dat știre mai nainte oamenii lui Pătru Vodă, ce era în Pocutia, de vinirea Leșilor asupra-le, și trimițind Pătru Vodă 6000 de oșteni, i-au lovit Tarnovschii Hatmanul cu Leșii și i-au răsipit aproape de târgșorul Gvozdețul. Iară după acea izbândă, s'au înturnat Leșii înapoi, neavând grije de Moldoveni deodată, că ari vini cu oaste.

Snetenul, Tismenița și altele până la Haliciu și împrejur și cu acea pradă s'au întors Pătru Vodă înapoi.

Obicind de această pradă și stricăciune ce au făcut Pătru Vodă în Pocutia, Jicmont, craiul leșesc, îndată au pornit pre Ioan Hrabie Tarnovschii, hatmanul
119r cel mare | a crăiei, cu oști.

Atunceș în zi 1 a lui Avgust, ce să prinde la noi Iulie 21, s'au arătat pre ceriu stea cu coadă, ce-i zic cometa, care au trăit câțeva vreme.

Și până aceia, 1200 de Leșii trecuse Nistrul spre Pocutia ca să scoată pre oamenii lui Pătru Vodă, ce-i lăsase să ție orașele și să fie de apărare în doao-sprăzece locuri. Și au dat război Leșii cu Moldovenii, ci dela o vreme înglotindu-se Leșii, le-au căutat Moldovenilor a lăsa Pocutia Leșilor.

Fost-au dat știre mai înainte la Pătru Vodă oamenii lui din Pocutia, de oastea leșască ce le vine asupra, și pornind de sârg Pătru Vodă înainte 6000 de oameni, aproape de târgșorul ce-i zic Gvozdețul, i-au lovit Tarnovschii Hatmanul cu Leșii și i-au spart și au rămas Gvozdețul pe seama oamenilor leșăști; după care izbândă a lui Tarnovschii Hatmanul, să începuse a să înturna înapoi Leșii, nepurtând grije așa curând, ca să aibă oaspeț pe Pătru Vodă.

9: ce-i luasă C. 18: Hrulciu B și B¹.

Ce, iată și Pătru Vodă, precum scriu cronicarii leșești, cu 20.000 de oaste cu tunuri, sosește. Luând veste Tarnovschii Hatmanul, au fostu întrat în grije Leșii; lăsându-și tunurile și tabăra, sfātuia să să ducă înapoi la cetatea Haliciului. Ce nepriimindu această Tarnovschie, au mersu la

5 Obărtin și acolo așezindu tabăra, au făcut șanțuri împregiur și, sosind Pătru Vodă cu oaste, cu tunuri, i-au încunșurat pre Leși, cât nu avea grije Pătru Vodă că va piiarde războiul cu Leșii, cum avea grije să nu-i scape den tabără. — Lunecoasă sintu lucrurile omenești în lumea

10 această. — Îmbla Moldovenii împregurul taberii leșești să amăgiască pre Leși să iasă den tabără la harțu, ce având Leșii loitre, să suia pe șanțuri și răniia pre mulți Moldoveni de a lui Pătru Vodă. Și începură Moldovenii a bate în tabăra leșască den pușci, ce puțină scădere făcea, că era grijită bine tabăra leșască. Dat-au și Leșii den pușci, cât depărtară pre Moldovenii ce năvăliia pe aproape și le căută a să da înapoi.

15 Eșit-au o samă de oaste leșască afară den tabără și să făcu un războiu mare, cu multă vărsare de sînge de îmbe părțile, și înfrângând pre

Ci iată și Pătru Vodă — cum scriu cronicarii leșăști — cu 20.000 de oaste cu tunuri că sosește. Luund veste Tarnovschie Hatmanul, deodată au stătut Leșii în grije, lăsându-ș tunurile și tabăra, și sfātuia să să întoarcă înapoi la

20 cetatea Haliciului. Ci n'au priimit această rușine Tarnovschie Hatmanul zicând, că încă nevăzând pre vrăjmașul său să dea dos, ci mai bine a muri cu cînte sau a izbândi. Și așa au întrat la Obărtin și acolo au așăzat tabăra, făcând șanțuri împrejurul taberii, și carăle împregurul taberii le-au umplut cu pământ, în loc de băști, și pe după cară au orânduit strileți cu sinețe. Iară după ce au grijit bine Leșii tabăra, iată și Pătru Vodă singur cu oastea sa să arăta Leșilor și

25 s'au tăbărit împrejurul taberii leșăști, orânduind 50 de tunuri să bată nepărăsit în tabăra leșască. Nu avea grije așa Pătru Vodă că va piiarde războiul cu Leșii, cum avea grije să nu-i scape din tabără. Lunecoasă sânt lucrurile omenești în lumea această. Și așa îndată, fiind într'armați Moldovenii, umbra prin prejurul taberii leșăști, ca să amăgească pre Leși, să-i scoată afară din tabără la harț, iară Leșii având și loitre, pe care suindu-se pe șanțuri, răniia pre mulți din oastea lui Pătru Vodă. | După aceia, începură oamenii lui Pătru Vodă a

30 bate nepărăsit în tabără cu pușci, 5 časuri, ci puțină scădere făcea în Leși, că era bine grijii și legați cu tabăra.

35 Iară și Leșii, având câteva tunuri pe care pușcariu mai mare era Ștascoschii, om meșter la îndreptatul pușcilor, au slobozit și ei pușcile în oamenii lui Pătru Vodă și au făcut mare gaură într'înșii, cât și osiile la pușcile lui Pătru Vodă le-au sfărâmat și au omorît pre un pușcaș al lui Pătru Vodă.

119v

Moldoveni, n'au mai putut sta, ce au dat dos și-ș lăsară tabăra cu totul în mâna Leșilor.

Iară pre urmă, Leșii ce au rămas de paza marginii la Pocutia, nu să răbda, ce adesă intra în țară de prăda. Iară și oamenii lui Pătru Vodă, unde tâmpina pre Leși, îi omorăia, cât puțini să întorcea cu mare scădere înapoi. Așijdirea gătindu-să 1000 de Leși și viniră să prade în țară; iară lovindu-i Moldovenii lui | Pătru Vodă pe Prut, la Tarasăuți, puțini au hălăduit la țara lor.

Și așa au căutat celor ce năvăliia la tabăra leșască, a să da înapoi.

După aceia Tarnovschie scos-au o seamă de oaste afară din tabără. Moldovenii, văzând la poarta taberii leșăști unde sta Balenschii și Andrei Troianovschii, după carii și alți rohmistri, au dat acolo navală. Ci îndată Tarnovschii hatmanul, strigând asupra Leșilor să pășască asupra Moldovenilor, că înfrânse Moldovenii pre Troianovschii cu oamenii săi, ci sărind și Balinschii cu oamenii săi, l-au înfrânt și pre acela Moldovenii, picând la acea navală câțva Leși; iară sărind și alte polcuri leșăști, de iznoavă s'au ațitat războiul între Leși și între oamenii lui Pătru Vodă. Era din căpeteniile leșăști: Neculae Slinavschii, Macii Vlodie și alții cu dâșii. Stătut-au un războiu tare între ei, cu multă vărsare de sânge de îmbe părțile, până de iznoavă Procop și Alixandru, frații amândoi tot de Sineucești, au năvălit den tabără din dos asupra oamenilor lui Pătru Vodă, dându-le ajutoriu Tarnovschii Hatmanul cu oaste proaspătă. 2 Căsurii acel război au stătut între dâșii, până singur Tarnovschii Hatmanul, cu toată oastea pedestră, s'au clătit din tabără asupra oamenilor lui Pătru Vodă și au înfrânt pe oamenii lui Pătru Vodă, cât n'au mai putut sta, ci au purces în răsipă. Iară singur Pătru Vodă într'o movilă aștepta să vază sfârșitul războiului, care văzând pre ai săi fugând, au dat dosul și singur Pătru Vodă, lăsând toată tabăra în mâna Leșilor. 1000 de Moldoveni au căzut în robia lui Tarnovschii, tunuri 50, fără alte sinețe mai mărunte le-au luat hatmanul, care le au trimis toate la Cracău. Cămarașul Așădlovului arunca bani pre ulițe de bucurie.

Iar Tarnovschii, hatmanul leșăsc, după acea izbândă asupra lui Pătru Vodă, lăsând oastea la Pocutia, s'au dus de sârg la craiul. Iară Leșii cei rămași pentru paza marginii la Pocutia, nerăbdând a merge adese la pradă în țară, pre carii oamenii lui Pătru Vodă îi strica, de le-au căutat Leșilor cu mare scădere a să întoarce înapoi. Iară de iznoavă gătind o mie de Leși să între în țară să prade, iată fără veste i-au încunghurat câțva seamă de oaste a lui Pătru Vodă, la locul ce să chiamă Tarasăuți, și așa i-au lovit, cât puțini din Leși au scăpat, că pre loc, cum scrie cronica leșească, mai bine de 200 au căzut morți, fără ce au luat în robie vii.

Acestea înțelegând Ian, craiul ungurescu, de atâtea amestecături între Leși și între Moldoveni, trimis-au sol la Avgust Jicmontu, craiul leșăscu, ce mai mult n'au isprăvit, fără cât într'un an s'au așezat. — Scrie cronicariul leșăscu — că și un Ibraim Pașea să fie trimis la
 5 craiul leșăscu, cu poftă să întoarcă lui Pătru Vodă pușcele, care le-au fost luat Tarnovschii Hatmanul dela Pătru Vodă.

Îndelungându-să den zi în zi pacea între Leși și între Moldoveni, nu să răbdă oastea leșăscă, ce era la Pocutiia și mai la margine de straje, ce au intrat în țară de au prădat și au arsu Cernăuții și alte sate, până
 10 în Botășeani, neavând Moldovenii niceo grije despre Leși, fiind pace legată.

Văzindu atâta pagubă Pătru Vodă despre Leși, s'au gătit cu oaste și au intrat în Podolia în luna lui Fevrar și au prădat și au arsu Ceroni și Iagolnița și Čarnocojinții, și, prinzind veste Leșii, s'au gătit
 15 rotmistrii, ce era de pază pre margine, și cu Sineuschii, Hatman Polni, și cu alți rotmistri cu oaste și au eșit înaintea Moldovenilor la apa Siretiului; și dând războiu, au înfrânt Moldovenii pre Leși și mulți

Acestea înțelegând Ioan, craiul unguresc, și văzând atâtea amestecături între Leși și între Moldoveni, trimis-au soli la Jicmont, craiul leșăsc, carii
 20 n'au putut isprăvi mai mult, fără cât într'un an s'au așezat. Scrie cronicariul leșesc că și un Ibraim pașă să fie trimis la craiul leșăsc, cu poftă să întoarcă lui Pătru Vodă pușcile, care le-au fost luat Tarnovschii Hatmanul dela dânsul.

Îndelungându-se din zi în zi pacea între Leși și între Moldoveni, nu răbdă oastea leșăscă ce era la Pocutiia și mai la margine de strajă, ci au intrat
 25 în țară de au prădat și au ars Cernăuții și alte sate, până la Botoșani, neavând Moldovenii nicio grije despre Leși, fiind pace legată.

Văzând atâta pagubă Pătru Vodă despre Leși, au gătit oaste, fiind iarna la Fevruarie, au dat cuvânt să-ș potcovească caii pentru iarnă goală, ce era și ghețoasă, și deaca au intrat în Podolia Moldovenii, au ars Ceroni și Iaghelnițu și Čarnocojinți, de care pradă prinzând de veste Leșii, s'au gătit rohmistrii ce era puși pre margine, și cu dânsii Andrei Tecenschii și Nicolae Sineuschii hatmanul Polni și cu alți rohmistri cu oști și au eșit înaintea Moldovenilor la apa Siretiului.

Scriu cronicarii leșăști să fie fost și Turci câțva între Moldoveni; datu-s'au
 35 război la apa Siretului; purta din dreapta hatmanul de câmpuri pre Leși

3: într'un an s'au așezat C.

21: și cu B și B¹.

au perîț, mulți s'au înneecat în Siretiu, pe mulți au luat vii în robie. Prins-au șeasăzăci de șlehtici aleși, precum scriu cronicarii leșăști, iară periți 800, de cei mai de ȝos.

1538 *De vinirea lui sultan Suleiman împăratul turcescu asupra lui Pătru Vodă Rareș și de pribegia lui în Țara Unguriască în anul 7046* 5

Sultan Suleiman, înțelegând de atâtea războaie ce făcea Pătru Vodă, întâi prădând în Țara Unguriască, apoi în Țara Leșască, că și craiul unguresc și craiul leșăscu făcuse jalobă la sultan Suleiman de prăzile lui Pătru Vodă.

1207 Nicolae Sineuschii, iară de-a-stânga Tecenschii, starostele Rohatinului, ci puțin 10
au stătut Leșii la război, că îndată au purces Leșii în răsipă, cine încătore putea; mulți | s'au înneecat în Siret, mulți au încăput la robie vii. Prins-au 60
de șlehtici aleși — scriu cronicarii leșăști — iară 800 periți de cei mai de ȝos, 15
căzut-au la acest război: Vinglinschii din Herbul Goțibii și Piliichii din Herbul Leleva, iară Vlodec Pravțiți s'au prins viu de Moldoveni.

Când au venit sultan Suliiman împăratul turcesc asupra lui Pătru Vodă și au prădat țara

CAP XLII

Sultan Sulliiman, împăratul turcesc, văzând multe amestecături a lui Pătru Vodă, pentru care și Jicmont craiul leșesc și Ioan Zapolie, craiul unguresc, 20
prin oamenii săi făcuse jalbă la Poartă asupra lui Pătru Vodă; care întrând în urechile lui Sultan Suliiman s'au scârbit rău pe Pătru Vodă, că craiul leșesc Jicmont, prin solul său Cretcovschie, au arătat Porții prăzile făcute de Pătru Vodă la Pocutia și alte prăzi la Podolia.

Sta tare solul leșesc asupra lui Pătru Vodă cu pâără, zicând și ačasta: că de 25
nu-l va rădica împăratul din țară și din domnie pe Pătru Vodă, îl vor scoate ei cu oaste, ne mai putând mai mult suferi răutățile ce s'au escat între dânșii, că acum hatmanul leșesc Ioann Tarnovschii, din porunca lui Jicmont Avgust craiul al doilea, cu mare oaste trecuse Nistrul și începuse a bate cetatea Hotinului, așteptând și pre craiul leșesc Avgust Jicmont, carele venise până la 30
Liov, nu cu puțină putere. Ce scrie Stricovschie că ar fi dobândit cetatea, că și lagumuri gătisă să pue supt cetate. Ci oblicind Pătru Vodă, au trimis de grabă la Tarnovschie Hatmanul cu mare poftă, de au lăsat cetatea Tarnovschie.

3: iară periți au fostu C. 5: anul 7000 C.

Așjidirea era pâra asupra lui Pătru Vodă de neguțitorii turci, ce
 'recea cu negoțu dela Crâm pren Moldova în sus, că-i jecuiăște Pătru
 Vodă și-i omoară cu oamenii | săi. Și acele puști, ce le-au luat Jicmont, 97^v
 craiul leșăscu, dela Pătru Vodă, le-au fostu luat Pătru Vodă dela Perenie
 5 și dela Maelat, hatmanii lui Ferdinand, împăratului nemțăscu, dela Ardial.
 De aceste jalobe a doi crai, fiind ațîțat cu mânie sultan Suleiman, că și dela
 țară mersesă jalobă asupra lui Pătru Vodă, îndată au poroncit oștilor sale
 să să grijască; deodată au trimis poroncă și la Tătară, că avea și grije
 sultan Suleiman despre Leși, să nu aibă mai mare gâlčavă pentru țară.
 10 Și așea, tot pe o vreme, când încă Tarnovschii, hatmanul leșăscu,
 era supt Hotin cu oaste leșască să dobândiască cetatea Hotinul, învrăj-
 biți fiind Leșii cu Pătru Vodă, cum s'au scris mai sus, pornitu-s'au
 sultan Suleiman cu oaste însuș cu sine, și Tătarăi pe de altă parte au
 intrat în țară, arzind și robind. Iară biiatii boiari, înțelegând de prada
 15 Tătarălor și de împărăție că au sosit la Dunăre, să svătuia și cerca
 unul cu altu ce să vor face, să poată hălădui de atâtea nevoi și
 primejdii, ce s'au strânsu asupra lor și asupra țării.

Iară și Ioan Zapolie, craiul unguresc, au făcut iară jalbă asupra lui Pătru
 Vodă la Suliiman, împăratul turcesc, precum i-au prădat și i-au răsipit cetatea
 20 Prejmăului și cum i-au luat cetatea Bistrița și cătră acestea și de moartea
 lui Grit și altora câțva polcovnici, omorîți de Pătru Vodă.

Așjiderea era și acastă pâra asupra | lui Pătru Vodă, cum neguțătorii tur- 121^r
 cești ce merge cu sculele sale dela Crâm prin Moldova în sus, îi jăcuiăște
 Pătru Vodă cu oamenii ce are însemnați și puși pe acea treabă, de țin drumu-
 25 rile neguțătorilor de-i jăcuesc și-i omoară. Și acele puști, ce le-au luat Jicmont,
 craiul leșesc, dela Pătru Vodă, le-au fost luat Pătru Vodă dela Perenie și dela
 Ștefan Maelat, hatmanii lui Ferdinand, împăratului nemțesc, dela Ardeal.

La aceste jalbe a doi crai, fiind ațâțat de mânie sultanul, care înțelesese și de
 30 tirăniile ce începuse Pătru Vodă a face cu lăcuiitorii țării, că și din țară mersese
 pe taină jalbă asupra lui Pătru Vodă, de sârg au dat poruncă oștilor sale să se
 grijască; deodată au trimis poruncă și la Tătari, că avea grije și sultan Sulei-
 man, împăratul turcesc, despre Leși, să nu aibă mai mare gâlčavă pentru țară.

Și așa tot pe o vreme, când încă Tarnovschii, hatmanul leșesc, tot supt
 Hotin să afla, pornitu-s'au sultan Suleiman singur cu oastea sa și pe de altă
 35 parte și Tătarăi și au intrat în țară de ardea și robia. Iară bieții boiari, înțele-
 gând de prada Tătarălor și cum că au sosit și împăratul la Dunăre, să sfătuia
 și cerca unul dela altul sfat, ce vor face, că să poată hălădui de atâtea nevoi
 și primejdii, ce s'au strâns asupra lor și asupra țării.

Iară, după ce au vinit acestea toate la urechile lui Pătru Vodă, și mai vârtos Hărea Chelariul spuindu-i cum și țara să vorovăscu să-l părăsască, multă scârbă au intrat în inema lui, că, încătore vrea întoarce oaste mai întâi, nu putea cunoaște, că Leșii era supt cetatea Hotinului cu tărie, puterea Turcului mare, mulțimea Tătarălor neoprită, cești din lontru slabi și să urisă tuturor cu Pătru Vodă, plini de vicleșuguri. Ce s'au ales den toate cu ai săi svetnici, ca să agiungă la Ian Zapolii, craiul unguresc, să-i împace și să întoarcă oastea asupra Tătarălor, socotind că de va putea birui pre Tatară, iară pre Turcu pre lesne îl va împăca. Ce cu greu iaste a să trece sorocul lui Dumnăzău; că măcar că cu Leșii îi împăcasă pe Pătru Vodă, craiul ungurescu, iară oastea turcăscă cu singur sultan Suleiman trecea Dunărea și | Tătarăi ca un pohoiu, de grabă, acoperisă țara.

Ce Pătru Vodă, cu toate acestea, fiind în grijă, iară mai tare să temea să nu-l prinză boiarii și să-l dea pre mâna lui sultan Suleiman, pornitu-ș'au doamna spre munți înaintea; părăsit de toți s'au dat și el la munte. Ce și acolo, neputându-să amistiui, aflând cale deșchisă pe în târgu pe în Piatră, au trecut și pre lângă mănăstirea Bistriței; în munte diasupra mănăstirii, s'au lăsat ca să poată odihni, iară îndată văzu

Iară, după ce i-au venit acestea toate la urechile lui Pătru Vodă, și mai vârtos Hărea Chelariul spuindu-i cum și țara să vorovăsc să-l părăsească, multă scârbă au intrat la inima lui, că încotore vrea întorce oastea mai nainte, nu putea cunoaște: că Leșii venise supt cetatea Hotinului cu tărie, puterea Turcului mare, mulțimea Tătarălor neoprită, cești din lăuntru slabi și să urise tuturor cu Pătru Vodă, plini de vicleșuguri. Ce s'au ales din toate cu ai săi sfetnici, ca să ajungă la Ioan Zapolie, craiul unguresc, să-i împace și să întoarcă oastea asupra Tătarălor, socotind că de va putea birui pre Tătari, iar pre Turc pre lesne îl va împăca. Ci cu greu iaste a să trece sorocul lui Dumnezeu; că măcar că cu Avgust, craiul leșesc, împăcase pe Pătru Vodă Ioan Zapolie, craiul unguresc, iară oastea turcăscă cu singur sultan Suliiman trecea Dunărea | și Tătarăi ca un pohoiu, de grabă, acoperise țara.

Ci Pătru Vodă, cu acestea cu toate având mai mare grije, să nu-l prinză boiarii să-l dea pre mâna sultanului, pornindu-și doamna și coconii spre munți înaintea, părăsit de toți, s'au dat spre munte. Ci și de acolo, neputându-se amistiui, aflând cale deșchisă prin târg, prin Piatră, pre lângă mănăstirea Bistriții, desupra mănăstirii, în munte, s'au lăsat ca să poată odihni; au văzut

21: cu și țara B.

pre ciia ce-l gonii, unde încunșurară mănăstirea de toate părțile ca un roiu. Ce, cunoscând acestea Pătru Vodă, au încălecat de sirgu pre cal și singur au fugit să hălăduiască. Au nemerit la un săhastru duhovnic, unde iaste acmu mănăstirea Besăricanii, și i-au arătat calea spre

5 Țara Unguriască. Și întrând în munte, departe rătăcit, fără drum, fără povață, au intrat în strâmtoare ca acelea, de nu era a mai merge nice călare, nice pedestru și i-au căutat a-ș lăsa calul. Și au purces pedestru, în șeasă zile, rătăcind pren munți, flămând și trudit, au agiunsu într'un pârâu, ce cură spre Țara Unguriască spre Săcui, și eșind pe

10 pârâul acela, au nemerit la niște păscari, carii, dacă i-au luat sama, cu drag l-au priimit. Iară Pătru Vodă să spărie și foarte să temu de acei păscari, iară ei cu gurașă s'au gurașă înaintea-i, cum îi vor fi cu dreptate și nemic să nu să tiamă; și acolo au dat Pătru Vodă păscarilor galbeni de aur 70. Dacă au văzut păscarii galbenii, și mai bine l-au

15 priimit și l-au dus la otacul lor, de l-au ospătat cu ospătu păscărescu Iară dacă au însărat, l-au îmbrăcat în haine proaste și cu comănac în cap și l-au scos în Ardeal. Și fiind oaste unguriască de strajă, la margine, i-au întrebat: ce oameni sântu ? Ei au zis: « Sintem păscari », și așa au trecut prin strajea unguriască și nime n'au cunoscut pe Pătru

20 Vodă.

ca un roiu de toate părțile încunșurând mănăstirea, ca să-l poată prinde. Ci cunoscând acestea Pătru Vodă, au încălecat de sârg pre cal și singur au fugit să hălăduiască și întrând în munte departe, fără drum, fără

25 povață, au ajuns la strâmtoare ca aceia, de nu era nice de cal, nici de pedestru, unde i-au căutat a lăsa calul. Și așa pedestru, în șase zile rătăcind prin munți, flămând și trudit, au nemerit într'un pârâu, ce cură spre Săcui, și eșind pre pârâu, au dat de niște păscari, carii deaca i-au luat seama, cu dragoste l-au priimit. Iară Pătru Vodă înfricoșându-se de acei

30 păscari, s'au spăriat, iar păscarii cu jurămintă s'au jurat înaintea lui, cum îi vor fi cu dreptate și nimic să nu să teamă; și acolo au dat Pătru Vodă păscarilor galbeni de aur șaptezeci. Deaca au văzut păscarii galbenii, cu bucurie l-au priimit și l-au dus la olatul lor, de l-au ospătat. Iară deaca au însărat, l-au îmbrăcat în haine proaste și cu comănac în cap și l-au scos în Ardeal. Și trecând păscarii pe Pătru Vodă la Ardeal, fiind oaste tocmită

35 de straje ungurească, la margine, iară întrebând pre oameni: ce oameni sânt, ei au zis: « sântem păscari, » și așa au trecut prin straja ungurească și niminea n'au cunoscut pe Pătru Vodă.

98v Și l-au dus la casa unui boiaru ungur, priiaten de mai nainte lui Pătru Vodă, | ce neaflând pre acel boiarin acasă, fără numai pre ȝupâniasa lui, și i-au spus păscarii pe taină de Pătru Vodă; și înțelegând ia de Pătru Vodă, l-au priimit cu cinste la casa ei și-i găti ospăț. Acolo să tâmplă vinit și o slugă, crezută a lui Pătru Vodă, nemerit la acel sat și el dentru acea răsipă, ce să tâmplasă domnu-său, lui Pătru Vodă, și știindu că Pătru Vodă intrasă în munți, cum s'au pomenit, și dacă înțaliasă de păscarii acia, că au vinit den munte, el au mârșu să-i întrebe, doar ar ști ceva de domnu-său, și dacă-i văzu, îndată au cunoscut pe domnu-său, pe Pătru Vodă, și-i căzu la piçoare de i să închină și-i sărută piçoarele. Iară Pătru Vodă, văzind pre credincoasă slugă a sa, mult s'au bucurat și s'au mângâiat și multe cuvinte au vorovit cu dânsul și îmblânzindu-i-să inema, au adormit puținel. Nice zăbavă multă făcând, ce până a odihni Pătru Vodă, iară acea ȝupâniasă au gătit un liagăn cu șeasă cai și cu doisprăzece voinici într'armați și dacă l-au deșteptat, au șezut în liagăn numai cu aprodul, sluga sa, și au mersu prin locuri can fără drum, până au sosit la casa altui boiaru ungur și acela priiaten lui Pătru Vodă, și dacă l-au văzut, cu bucurie l-au priimit și l-au ospătat și îndată i-au gătit liagăn cu șeasă cai. Că vreme

De acii păscarii l-au dus pe Pătru Vodă la casa unui boiar ungur, fiindu-i de mai înaintea priiaten, ci, neaflând pre acel boiar acasă, fără numai pre jupâneasa lui, i-au spus păscarii pe taină de Pătru Vodă; și înțelegând ia că iaste Pătru Vodă, cu de toate l-au priimit la casa ei și i-au făcut ospăț. Și un voinic oarecare, ce fusese aprod la Pătru Vodă, întâmplându-se într'acel sat, fiind scăpat și el dintru acele răutăți, îi spuseră lui de păscarii aceia ce venise din munte și știind el că Pătru vodă au intrat în munți și nimic de dânsul nu să știe și cugetând întru inima sa, ca doară va putea ști ceva de domnu-său | au mers la păscari ca să poată înțelege ceva, vreun cuvânt dintru dânsii, și deaca au văzut, îndată au cunoscut pre domnu-său, Petru Vodă, și au căzut de i-au sărutat piçoarele. Văzând Pătru Vodă pre credincoasă slugă a sa, mult s'au bucurat și s'au mângâiat și multe cuvinte au lăsat cătră dânsul și îmblânzându-i-să inima, au adormit puținel. Zăbavă multă n'au făcut, până a odihni Pătru Vodă, iar acea jupâneasă au gătit leagăn cu cai și cu doisprăzece voinici înarmați și, deaca l-au deșteptat, au șăzut în leagăn cu aprodul și au mers pre locuri fără de drum, până au sosit la casa altui boiar unguresc și acela priiaten lui Pătru Vodă, carele deaca l-au văzut, cu dragoste l-au priimit și l-au ospătat și îndată i-au gătit leagăn cu 6 cai, că loc

de zăbavă nu era, că den urmă prinsesă veste oștenii unguri, ce era de strajă, cum au trecut Pătru Vodă pentre dânșii și nu l-au cunoscut și de acolo s'au fostu pornit după dânsul a-l cerca, să-l agiungă. Ce Dumnăzău, otcârmuitoriul tuturor celor ce-l roagă cu credință, au acoperit pe Pătru Vodă și i-au deschis calea de au sosit mai curund la cetatea Ciceul, Septemvrie 28, simbătă, în răsărita soarelui, au intrat în cetate și au închis porțile. Iară ciia ce-l goniia pre urmă, văzind că au hălăduit Pătru Vodă la cetate, ei s'au întorsu înapoi.

Atunce multă plângere și tânguire era de doamna Elena și de fiii săi, Ilie și Ștefan, și de fiică-sa, Roxanda, și de toți ai casăi lor, | pentru multă 99^r scârbă și nevoe ce le vinisă asupra, știind den câtă cinste și mărire au căzut la atâta pediapsă. Iară Pătru Vodă au intrat în beserică și s'au închinat, mulțămind lui Dumnăzău, că l-au izbăvit den mânnule vrăjmașilor săi.

Cetatea Ciceul, în Țara Unguriască, era dată de Matiaș, craiul ungurescu, lui Ștefan Vodă Bătrânul, după ce să împăcasă amândoi, cum s'au scris mai sus la rândul său, și era slobodă acea cetate de craii ungurești, domnilor den Moldova, să-ș ție acolo averea cu oamenii lor.

Iară Ian Zapolii, craiul ungurescu, înțelegând de clătirea lui sultan Suleiman spre Moldova, asupra lui Pătru Vodă, având grijă de vicleșugurile

20 de zăbavă nu era, că din urmă prinsese veste oastea dela straja ungurească, că au trecut Pătru Vodă pentre dânșii și nu l-au cunoscut și de acolo s'au pornit după dânsul a cerca să-l poată prinde undeva. Ci Dumnezeu cela ce e otcârmuitoriu a tuturor celor ce i să roagă cu credință, au acoperit pe Pătru Vodă și i-au dat cale deschisă și mergând cu nevointă au sosit la Ciceu și 25 sâmbătă în răsărita soarelui, Septemvrie 20, au intrat Pătru Vodă în cetatea Ciceul și au închis porțile. Iar ceia ce-l goniia din urmă, văzând că au hălăduit Pătru Vodă dinnaintea lor, s'au întors înapoi.

Acolo multă plângere era și tânguire de doamnă-sa Elena și de fiii săi, Iliaș și Ștefan, și de fiică-sa Roxanda și de alți căsași, pentru multă scârbă și 30 nevoe ce le venisă asupra, știindu-să din câtă mărire au căzut la atâta pedeapsă. Decii Pătru Vodă au intrat în biserică de s'au închinat lui Dumnezeu și au mulțemit că l-au izbăvit din mânnile vrăjmașilor.

Acea cetate Ciceul, o au fost dat Mateiaș, craiul unguresc, lui Ștefan Vodă celui Bun, după ce s'au fost împăcat, și era ačasta cetate slobodă de craii ungurești, să ținca supt porunca domnilor de Moldova.

Iară, înțelegând și Ioan Zapolie, craiul unguresc, de clătirea lui sultan Sulliman, împăratul turcesc, asupra lui Pătru Vodă, având grije de vicleșugurile

păgânești, că, dacă va supune de tot Țara Moldovii, să nu între păgânul și la Ardial, să supue și Țara Unguriască, fiind megiași, măcar că era legați cu mare prieteșug Ian Zapolii, craiul unguresc, cu sultan Suleiman; ce niceodată creștinilor drag păgânul n'au fostu! Cerșut-au

ağutor craiul unguresc dela Ferdinand, împăratul nemțescu, după așe-

zată pace ce era între dânșii, să să'ăgutoriască unul cu alt la vreme de triabă,

să-i trimiță oști mai de grabă. Iară și el, strângându-și oștile ungurești, va

priveghea ca la loc bun să-ș ispitească nărocul cu oștile și cu singur sultan

Suleiman. Și trimițind împăratul nemțesc oastea sa, ca la opt mii, pre la

Varadin, la începutul secerușului, și de acolo au mersu la Ardial. Iară,

cum putea Ian Zapolii, craiul ungurescu, siliia să fie pre taină acea pornire

de oaste, să nu obliască sultan Suleiman, având mare prieteșug cu dânsul.

Prădând și stropșind Turcii cu sultan Suleiman Țara Moldovii, era țara bejenită la munți; strânsu-s'au vlădicii și boiarii țării la sat, la Badeuți, den sus de Sučavă, și sfātuindu-să cu toții ce vor face de acea nevoie ce

le venisă asupra-le și-au ales cu sfatul de au trimis sol dintre dânșii

122v păgânești, îndată au repezit la Ferdinand, împăratul nemțesc, făcându-i

știre de sfatul lui Suleiman, carele | măcar că ar trage cu oștile sale la Moldova

iar avea grije, că, de va supune de tot Țara Moldovei, să nu între păgânul și

în Ardeal și în Țara Ungurească, fiind vecini, ca să le supue. Cerea ajutoriu

Craiul unguresc Ioan, dela Ferdinand împăratul, după așăzate legături ce era

între craiul unguresc într'aceia vreme cu Ferdinand, împăratul nemțesc, să

se ağutorească unul pre altul, să-i trimiță împăratul Ferdinand oști mai în

grabă. Și craiul unguresc încă, strângându-și oștile sale ungurești, va priveghia

ca la loc bun să-și ispitească norocul cu oștile și cu singur sultan Suleiman.

Niciodată creștinilor drag păgânul n'au fost! Făcut-au de sâng răspuns Ferdi-

nand împăratul lui Ioan, craiul unguresc, cum va sângui la începutul secerișului

să să afle toate oștile cele împărătești și cele nemțești la craiul Ioan. Și așa la

vremea cea însemnată, s'au strânsu oștile la Varadin și de acolo au purces la

Ardeal ca la goooo de oșteni. Iară cum putea siliia și Ioan Zapolie, craiul ungu-

resc, să fie pe taină acea pornire de oaste asupra lui Suleiman, căci avea mare

prieteșug Ioan, craiul unguresc, cu sultan Suleiman, împăratul turecsc, cum

s'au arătat mai sus, ca să nu obliască sultan Suliiman împăratul.

Prădând și stropșind sultan Suleiman Țara Moldovei și fiind țara băjă-

nită spre munți, s'au strâns vlădicii și boiarii țării la sat, la Badeuți, de s'au

sfātuit cu toții ce vor face de acea nevoie ce le venisă asupra și au ales

cu sfatul, ca să trimiță soli

29: Aradin B.

la împărăție, cu mare rugămintă și plângere să-i iarte; anume au trimis
 pe Trifan Țolpan | la sultan Suleiman, în Sučavă, și s'au cerșut 99^v
 domnu. Văzîndu împăratul rugămintea lor, s'au milostivit și i-au ertat
 și au trimis la dînșii pre un agă al său de credință, de i-au chemat pre
 5 toți la sine, în Sučavă. Iară ei cu multă frică au mărsu și au căzut la
 picioarele împăratului și priimindu-i ca pe niște robi ai săi. Apoi s'au
 ales domnu pe Ștefan Vodă, fičorul lui Alexandru Vodă, ce era de mai
 nainte izgonit de Pătru Vodă, și acolo la Sučavă, împăratul au legat
 bir pre an să-i dea țara câte zece mii galbeni de aur; iară alte vistere,
 10 ce n'au fostu apucat să le rădice Pătru Vodă cu sine, toate le-au luat
 atunce împărăția și întorcându-să împărăția den Sučavă, l-au petrecut
 Ștefan Vodă până la Dunăre.

Înțelegând sultan Suleiman, după c'au trecut Dunărea, că Ian
 Zapolii, craiul Ardialului, cu oștile sale și cu oștile lui Ferdinand, îm-
 15 păratului nemțescu, au apucat poticile munților, ca, de-ar vrea el cu
 Turcii să între în Ardial, să nu-l lasă, și cum iaste gata să să bată cu
 dânsul, de acea veste păgânul gemând și scărșnind în dinți, aprinsu
 de mânia, au trimis čauș la Ian, craiul ungurescu, zicându-i, că au

la împăratul cu mare rugămintă și plângere să-i iarte. Și așa au ales dintre
 20 dînșii de au trimis sol pe Trifan Țolpan, în Sučavă la împăratul, de-l rugară
 de pace și-ș cerșură domnu. Văzînd împăratul rugămintea lor, s'au milostivit
 și i-au ertat și au trimis la dînșii pre un agă al său, om de credință, de i-au
 chiebat pre toți la împăratul, în Sučavă; carii cu mare frică au mers
 și au căzut la picioarele împăratului, pre carii i-au priimit împăratul cu bine,
 25 ca pre niște robi ai săi. Mai apoi s'au ales domn pre Ștefan Vodă, fečorul lui
 Alexandru Vodă, care era mai denainte izgonit de Pătru Vodă, și acolo la
 Sučavă fiind împăratul, au legat bir 10.000 ughi de aur să dea pe an țara la
 împărăție; iar alte vistere, ce n'au fost apucat Pătru Vodă să le scoată cu sine
 la Ardeal, le-au luat toate împăratul, | sultan Suleiman, și așa s'au pornit în-
 30 napoi împăratul, sultan Suleiman, petrecându-l și Ștefan Vodă până la Du-
 năre.

Iară, după ce au trecut Dunărea sultan Suleiman, luund veste precum Ioan,
 craiul unguresc, cu oștile sale și cu oștile lui Ferdinand, împăratului nemțesc,
 au apucat căile munților, ca, de-ar vrea împăratul, sultan Suleiman, să între
 35 în Ardeal cu oștile sale, să nu-l lasă, și cum că iaste gata să să bată cu dânsul, de
 acea veste gemând și scărșnind în dinți împăratul, sultan Suleiman, aprin-
 zându-se cu mare mânia, au trimiș čauși la Ioan, craiul unguresc, zicându-i că au

uitat de binefacerea lui și făcându-l nemulțămitoriu, să-i spue că curând va face de-ș va pîiarde crăiia și să va căi.

Răspuns-au Ian, craiul unguresc, Turcului cu multă plecare, cum el acea gătire de oști nu împotriva împărăției au făcut, pre carele l-au cunoscut apărătoriu vieții sale și cinstii sale, ce împotriva vrăjmașului său, lui Pătru Vodă, carele fiind suptu poronca crailor ungurești, au făcut de multe ori prăzi în Ardial, pre carele acmu îl are închis în cetate Ciceul și în scurtă vreme, îl va avea în mănule sale. Iar împăratul niceun bănat să nu aibă și niceo îndoire de prieteșugul č'au legat cu dânsul, iproci. 5 10

100^r Iară Pătru Vodă, fiind silit în cetate, în Ciceu, în mare închisoare, să temea și de oamenii săi ce-i avea de apărat cetatea, ca să nu-l dea în mănule Ungurilor. Iară nice să îndoia de tot cu mila lui | Ian Zapolii, craiul unguresc, ce de bună voe eşind den cetate, au căzut cu rugă-minte la craiul să-i lasă cetatea Ciceul pentru traiul său cu casa sa, rugându-să să-i iarte greșelele cele de mai nainte greșite de dânsul, arătând craiului cum și el, măcar că iaste craiu, iară fiind om, iaste supus primejdiilor și vremilor împotivnice aceștii lumi, iproci. 15

uitat de binefacerea lui și făcându-l nemulțămitoriu, să-i spue că curând îl va face de-ș va pîiarde crăiia și să va căi. 20

La acestea a lui sultan Suliiman, au răspuns craiul Ioan Zapolie solilor lui sultan Suliiman cu multă smerenie, cum el nu împotriva împăratului, pre carele l-au cunoscut apărătoriu vieții sale și cinstei sale au făcut acea gătire de oști, ci împotriva neprietenului său, lui Pătru Vodă, carele, fiind supt poronca crailor ungurești, au făcut în câteva rânduri prăzi în Ardeal, pre care acum îl are închis în cetatea Ciceului, pre carele în scurtă vreme îl va avea în mănile sale. Iară împăratul Suliiman să nu aibă nicio îndoire de prieteșugul ce au legat cu dânsul, iproci. 25

Iară Pătru Vodă, fiind silit în mare închisoare în Ciceu, să temea și de oamenii săi, pre carii avea de aproape în cetate cu sine, ca să nu-l dea în mănile Ungurilor. Iar nici să îndoia de tot cu mila lui Ioan, craiul unguresc, ci de bună voe eşind din cetate, au căzut la rugămintea craiului Ioan, ca să-i lasă cetatea Ciceului pentru traiul său și a casei sale, rugându-se să-i iarte cele mai de nainte greșite de dânsul craiului, arătând craiului Pătru Vodă cum și el măcar că e craiu, iară fiind om, iaste supus primejdiilor și vremilor împotivnice a lumii aceștii, și că va fi cunoscut și craiul de multe ori mutările și nestările lumii aceștii. 30 35

Făcutu-ș'au pace Pătru Vodă dela craiul unguresc și l-au rugat de i-au dat voe să să cerce la Poartă, să-ș poată tocmi lucrurile despre împărăție. Și dându-i voe și slobozanie, agiuns-au Pătru Vodă pre la priiatinii săi la Poartă, trimițind Pătru Vodă daruri viziriului și altor
5 agi împărătești.

Făcutu-ș'au Pătru Vodă pace despre craiul unguresc, după care l-au rugat Pătru Vodă de i-au dat voe să ajungă la Poartă, pentru să-ș tocmească lucrurile despre împărăție, cu care voe i-au dat slobozenie și craiul; singur au ajuns pe la priiatenii săi la Țarigrad, trimițând Pătru Vodă daruri veziriului și
10 altor agi împărătești. 123▼

Pentru acest capitol N. Costina copiat și tradus din autorii: Grigore Ureche Vornicul-Simion Dascălul, *l. c.*, pp. 95—105; Cromer, *o. c.*, p. 604, 605, 607; Isthu anffius, *l. c.*, p. 96, 145 și 146 și Bielschi, p. 563 tradus în Rev. Cercetări istorice, p. 137.

Domniia lui Ștefan Vodă

CAP XXIV

Iară Ștefan Vodă, aicea în țară, înțelegând că au căzut Pătru Vodă pre mânuile craiului ungurescu, nezăbăvind vreme, au răpezit la Poartă, făcând știre și rugându-să pen priiatini vizirului, să poronască împărăția la craiul ungurescu, să-i trimiță legat pe Pătru Vodă. Ce Pătru Vodă își așezasă lucrurile de cătră împărăție, de-l chema să margă la Poartă. 5

Și mergând Pătru Vodă la Țarigrad, s'au așezat la Galata, care cetate iaste făcută de Itali și de un niam ce să zic Liguri, și să numește la istorii Pera; acolo cură Boazul între Pera, adecă Gălata, și între Țarigrad. 10

Ștefan Vodă, aicea întru nenorocita țară, multe și grele dabile strângea dela biiții lăcuiitori; și dela o vreme s'au arătat mare vârsătoriu de singe, că fie pentru ce mică greșală poroncia de omorăia și încă de multe ori la masă chemând pre mulți, cu mâna sa îi omorăia. 15

Iară Ștefan Vodă, aicea în țară, oblicind de Pătru Vodă cum au căzut pre mâinile craiului Ioan Zapolie, nezăbovind vreme, au repezit la Poartă, făcând știre și rugându-se prin priiateni vezirului, ca să poronască împărăția la craiul Ioan să-l trimiță legat la Ștefan Vodă. Ci Pătru Vodă își așezase lucrurile despre împărăție de-l chiema la Poartă. 20

Și mergând la Țarigrad Pătru Vodă Rareș, s'au așezat la Galata, care cetate iaste făcută de Itali și de un neam ce-i zic Liguri și să numește la istorii Pera, curând Boazul între Pera, adecă Galata, și între Țarigrad.

Iar Ștefan Vodă aicea în țară mari și grele nevoi cu dările făcea bieților lăcuiitori; și dela o vreme s'au arătat mare vârsătoriu de sânge, că fie pentru ce mică greșală poroncia de omorăia; și încă de multe ori la masă chemând, pre mulți cu mâna sa îi omorăia. 25

Ioan Zapolii, craiul unguresc, când au trimis jaloabă la împăratul turcesc pentru Pătru Vodă Rareș, cum s'au pomenit mai sus, jeluitu-s'au și pentru moartea lui Grit, de carele ne trage rândul să pomenim aicea. |

5 După ce au murit Ian Bamfi, ce era voevod Ardialului în zilele 100v
lui Ian Zapolii, craiului unguresc, au stătut Grit otcârmuitoriu și namesnic crăiei ungurești, însă la această deregătorie a lui Grit, câțva boiari ungurești n'au vrut să priimască. Ce stând și Laschi Liavul, care pe atunce era în mare cinste la craiul Ian Zapolie, și cu Verbeție în partea
10 lui Grit, i-au isprăvit deregătoriia această dela craiul și i-au făcut și ispisoc craiul, poroncind să iscăliască și boiarii Țării Ungurești. Ce n'au vrut boiarii, nice au priimit să iscăliască pentru mare ură ce avea pe acel Grit.

Acesta era om și trufaș, și pentru limba turcăscă era cunoscut la
15 împărăția Turcului; pe carele îl trimisese Ian Zapolii craiul la Poartă, după

De vreme ce am pomenit de Grit, pentru a căruia moarte au fost pârît Ioann, craiul unguresc, la împăratul sultan Suliiman pe Pătru Vodă, am socotit să punem de dânsul, adecă de Grit, oarece aicea la acest rând.

După ce au murit Ioan Bamfie Lindva, care era voevod Ardealului în vremea lui Ioan Zapolie, craiul unguresc, au stătut otcârmuitoriu și namesnic
20 crăiei ungurești, însă la această diregătorie a lui Grit, câțva boiari ungurești n'au vrut să priimească această diregătorie. Ci stând și Laschi Leahul, care era pre acea vreme în mare cinste la Ioan Zapolie, craiul unguresc, cu Verbeție în partea lui Grit, au isprăvit acea diregătorie de otcârmuitoriu și namesnic crăiei
25 ungurești dela Ioan Zapolie, craiul unguresc, și au poruncit de au făcut și hatșerif lui Grit craiul să-l cinstească în ivală, poruncind să iscălească și boiarii Țării Ungurești. Ci n'au vrut să iscălească, nici priimiia boiarii acea diregătorie a lui Grit, cumu-i Ioan Telie, ispravnic Belgradului, carii în Ardeal Stanislav Valarie, diregătorul Belgradului sârbesc, și Țibac, episcopul
30 Varodinului și alții, între carii și Nadasdie, aceștea n'au priimit deregătoriia lui Grit și nici au iscălit, pentru ce mare ură avea Grit pre aceștea ce s'au pomenit mai sus.

Acest Grit era om și trufaș, și pentru limba și turcască era cunoscut lui sultan Suliiman, împăratul | turcesc, și lui Ibraim Pașa, veziriul pre acea vreme,
35 pre care îl trimisese Ioan, craiul unguresc, după

124r

12: să iscăliască și boiarii Țării Ungurești C.

23: Veubeție B și B¹.

ce-l făcuse otcârmuitoriu Țării Ungurești, pentru să așeze lucrurile Țării Ungurești, ce să aștase iar netocmală între domnii ungurești.

Zic unii că acestu Grit să fie vorbit în taină cu viziriul, trăgând la sine crăia unguriască, și așezase une lucruri spre peirea lui Ian Zapolii, craiului ungurescu. Ce bine zice Scriptura: că cine sapă groapă altuia, el cade într'însa. Așa și Grit, după ce au purces den Țarigrad, trecând Dunărea la Dristor, au venit în Țara Munteniască, având cu sine 3000 de pedestrime eniceri și călări 1000 și mai bine de Turci, fără Unguri ce era ai lui; avea și ferman la Pătru Vodă și la Radul Vodă, domnul muntenesc, să asculte ce le-ari poronci Grit.

Scrie Istvanfie, să fie spânzurat la Dunăre pre un boiariu muntenesc, anume Ilie, arătând tuturor lăcuiitorilor Țării Muntenesti să să tiamă de însu.

Trecând peste munți la Țara Unguriască, s'au așezat cu tabăra la Brașeu și îndată au trimis Grit cărți la un domnu ungurescu, anume Emir Țibac, ce era ispravnic Ardealului, făcându-i știre să vie la dânsul pentru svatul a mari lucruri. Iară Țibac, nepurtând grijă de vicleșug

ce l-au făcut otcârmuitoriu Țării Ungurești, la Poartă, pentru să așaze lucrurile Ardealului, care de iznoavă să aștase netocmele între domnii ungurești.

Zic unii că acest Grit să fie vorbit pre taină cu Ibraim Pașa veziriul, trăgând Grit la sine crăia Țării Ungurești; așăzase une lucruri spre perirea lui Ioan, craiului unguresc. Ci bine zice Scriptura: « Cine sapă groapa altuia, cade într'însa ». Așa Grit, după ce au purces dela Țarigrad, trecând Dunărea la Dârstor, au venit în Țara Rumânească. Avea cu sine 3000 și mai bine de pedestrime eniceri și călări 1000 și mai bine de Turci, fără Unguri, între carii Ungurii era: Urvan, Bastian, Doție și Gașpar Perusie, horvat de neamul lui Gheorghe călugăr, înaintea căruia i-au eșit din Podolia și Eronim Laschii; avea și ferman la Pătru Vodă și la Radul Vodă, domnul muntenesc, să-l asculte ce le-ar poronci Grit.

Scrie Istvalfie să fie spânzurat la Dunăre acest Grit și pe un boiariu muntenesc, anume Ilie, arătând tuturor lăcuiitorilor Țării Muntenesti.

Trecând dară acest Grit munții la Ardeal, s'au așăzat cu tabăra la Brașov, trimițind la Emir Țibac cărți, făcându-i știre de înturnarea lui dela Țarigrad, să vie la dânsul pentru sfatul a mari lucruri. Acest Țibac, cum am zis, era ispravnic Ardealului, lăsându dar altele la Unguri să scrie mai pre larg. Iară Țibac, negrijindu-se de vicleșug

despre Grit, | îndată cu 200 de oameni au venit la Grit și s'au așezat 101^r
ca de două mile dela Brașeu și acolo noaptea, fiindu Țibac supt cortu,
au trimis Grit niște eniceri de l-au ucis. Așijdirea și pre oamenii lui,
pre câți au putut prinde, i-au omorît.

5 Dacă au adus capul lui Țibac la Grit, văzind ciialalți boiari fapta
tirăniască a lui Grit, s'au apucat de arme și strângându-să cu toții la
Sibiiu, s'au sfătuit să răscumpere nevinovata moarte a lui Țibac despre
Grit, alergându cu sabiile crunte prin sate și prin orașe, strigând și
arătând moartea lui Țibac, făcută de Grit.

10 Nezăbăvindu vreme, să aleg trei bărbați, anume: Gutard și Ștefan
Maelat și Frančușco Cvendie, cătră carii s'au adunat mulți domni,
pre carii îi trec cu scrisoarea pentru înmulțirea voroavei, lăsând cine va
vrea să știe mai mulți, să cetiască la Istvanfie, istoricul Țării Ungurești.

15 Trimis-au îndată soli la Pătru Vodă aicea în țară și la Radul Vodă
în Țara Munteniască, arătând tirăniia lui Grit, c'au omorît pre Țibac
și pre alții, cerându ajutoriu împotriva lui Grit. Amândoi domnii nu
s'au apărat a le da ajutoriu, ce îndată le-au trimis oști și așa cu toată
oastea făcându-să ca la 40.000.

20 despre Grit, de sârg cu 200 de oameni au venit la Grit și s'au așăzat de 2
mile dela Brașov și acolo noaptea, fiind Țibac cu corturile, au trimis Grit o
seamă și din enicari ce avea cu sine, de au ucis pre Țibac, tăindu-i capul;
pre oamenii lui Țibac, vrând să să apuce de arme, deșteptați fiind din somn,
i-au omorît, puțini scăpând.

25 După ce au adus capul lui Țibac la Grit, și văzând ceialalți boiari fapta tiră-
nească a lui Grit, s'au apucat de arme și strângându-se cu toții la Sibiiu, s'au sfă-
tuit să răscumpere nevinovata moarte a lui Țibac despre Grit, alergându cu sabiile
crunte prin | sate și orașă, strigând și arătând moartea lui Țibac, făcută de Grit.

Nezăbovind vreme, să aleg 3 bărbați răscumpărători morții lui Țibac 124^v
anume: Gutard Comsu, Ștefan Mailat și Frančușcu Cfendie, cătră carii s'au
30 adunat câțva, pre carii îi trec pentru lungimea vorbeii, lăsând cine va vrea să
știe și pre accia, să cerce la Istvalfie, istoricul Țării Ungurești, iară noi să
venim la istoriia noastră.

35 Trimis-au îndată soli pre Nicolai Cornisie și pre Martin Adrasie, căpete-
niile Săcuilor, cu cărți la Pătru Vodă aicea în țară și la Radul Vodă în Țara
Muntenească, arătând tirăniia lui Grit cu moartea lui Țibac și altora, cerând
ajutoriu împotriva lui Grit. Nu le-au apărat amândoi domnii ajutoriul, ci de
sârg le-au trimis oști și așa cu toată oastea făcându-se ca la 40.000.

Acestea dacă oblici Grit, cum nu numai Ungurii, ce și amândoi domnii din ceste țări îi are nepriiatini, fiind în mare grijă, s'au mutat la cetatea Meghisiia, care dobândind-o, au svătuț cu ai săi de s'au închis acolo, până i-a vini ajutoriu dela craiul Ian Zapolii și dela Mehmet Pașea, sarascheriul de Beligrad, și Bali-Bei, căpitanul Samandrii. Ce, nemerind mai curund Ungurii cu ajutoriul dela domnii acestor țări, n'au lăsat pe Grit să să grijască de altă cu zaharelele și altă ce gătasă să aducă de pre aiurea în cetatea Meghisiia, ce au și purces să dobândiască cetatea, unde era Grit.

101v Apăratu-s'au deodată Grit, având cu sâne eniceri și altă oaste tur-
cască, împingând pre Unguri deodată. Iară sfātuindu-să acei ce era
gurați | asupra lui Grit, socotind că nice hrană îndelungu nu va avea
Grit în cetate, au încungiurat cetatea, ținnd-o închisă de toate părțile,
și au pus de au străgat că cine nu va fugi dela Grit până în 4 zile să
vie la dâșșii, îi vor avea de vrăjmași. Deci, întâi Urvan, Bașiiian și Pă-
rusii, lăsind pe Grit, au fugit în tabăra acelor trei bărbați, ce încun-
gurasă cu oști pe Grit. Așjidirea și târgoveții au abătut în Turci, de
i-au tăiat și i-au omorât; pre câțiș n'au putut scăpa den târgu, au înce-
put a-i bate den tunuri, de să sfărâma cetatea.

Acestea oblicind Grit, cum că nu numai pre Ardeleni, ci și pre amândoi domnii îi are vrăjmași, fiind în mare grije, s'au mutat la cetatea Meghesiia, care dobândind-o, au sfātuit cu ai săi să să închiză acolo, până îi va veni ajutoriu dela Ioan Craiul și dela Mehmet, sarascheriul Belgradului, și Beli-Bei, căpitanul Samandrei. Ci, nemerind mai curând Ungurii cu ajutoriul dela amândoi domnii, n'au lăsat pre Grit să să grijască de alte, că zaharelele și altele ce să gătase de aiurea să aducă în cetatea Meghesiei, ci au și purces să dobân-
dească cetatea unde era Grit.

Apăratu-s'au deodată Grit, având cu sine enicări și altă oaste turcască împingând pe Unguri deodată. Ci făcând sfat acei ce era jurați asupra lui Grit, socotind că nici hrană îndelung nu va avea în cetate, au încunșurat cetatea de iznoavă, ținnd-o închisă. Pus-au de au strigat și în tabăra lor, cum cine nu va fugi dela Grit în 4 zile și să vie la dâșșii, îi vor avea de vrăjmași. Și așa întâi Urban, Bastiiian și Părusie, lăsând pe Grit, au fugit în tabăra celor trei bărbați, ce era cu oști împotriva lui Grit, să să facă una cu toții. Așjiderea și târgoveții au abătut în Turci, de i-au tăiat și omorându-i; pe câți n'au putut scăpa den târg, au început a-i bate din tunuri, de care au început a săfărâma cetatea.

Așa, văzîndu-să Grit de nepriateni încunghurat și împutîinându-să hrana, s'au agiunsu cu o samă de oaste, dându-le daruri, să-l lasă cu fiçorii lui să iasă den cetate, ce nemic n'au isprăvit la niște oameni, ce era aprinși cu răscumpărare asupra lui. Și într'ăcasta strânsoare fiindu Grit, iată căzu zidiul cetății de cătră răsărit, bătut de puști, care spărtură văzînd oștenii, îndată năvăliră în cetate cu multă văr-sare de singe, că Turcii den cetate să apăra bărbătește. Ce biruiră Ungurii pre Turci și dobândiră cetatea, nelăsînd pe nime viu. Iară Grit cu fiçorii săi au fostu scăpat den afară de zid, lăsîndu toată averea sa în jac biruitorilor. Ce, nemerîndu în tabăra Muntenilor și a Moldovenilor, l-au prinsu și l-au dat Ungurilor și au pus pe calo de i-au tăiat mînule, apoi i-au tăiat capul. Perit-au și Doție.

Iară pre doi fiçori a lui, anume Anton și Andrei, aducându-i aicea la Pătru Vodă, i-au omorît pe amîndoi. Vezi cum plătește Dumnăzău tiranilor, vîrsătorilor de singe! Iară de iaste așa de Pătru Vodă, cum

Așa, văzîndu-se Grit de doi nepriateni încunghurat și sfârșise și hrana, temîndu-se și de foame, s'au ajuns cu o seamă de oaste, dându-le daruri, ca să-l lasă cu feçorii lui să iasă din cetate, ci nimic n'au isprăvit la niște oameni ce era aprinși cu răscumpărare asupra lui. Și era din toate părțile încunghurată cetatea și târgoveții închisese toate porțile și porțițele de nu era loc de eșit, că Mailat și Gutard și Cvendie, cu o parte mare de oaste, despre partea de amiazăzi păzia, iară Moldovenii cu Muntenii și Batoție despre răsărit; iar pe despre apus și despre amiazănoapte Toma Bernardie cu Săcui împrejur păzia. 125^r

Intr'ăcastă strânsoare lovînd pe Grit și boala, până a nu-l oborî boala de tot, au început a socoti de scăparea sa și a copiilor săi de ar putea. Și într'acestea gîndînd, iată zidul cetății de tunuri despre răsărit au căzut, care văzînd oastea, neașteptînd porunca sărdarilor săi, au dat năvală, sărînd peste ziduri unii, măcar că eniçarii și alți Turci apăra tare; făcîndu-se multă vîrsare de sânge și în Unguri, dela o vreme biruiră Ungurii pe Turci, au dobîndit cetatea, nelăsînd pre nimini viu. Iară Grit cu feçorii-ș au fost scăpat denafară de zid, lăsînd toată averea sa în jac biruitorilor. Ci, nemerînd în tabăra Muntenilor și a Moldovenilor, l-au prins și l-au pus la pază tare. Și așa, să scurtăm voroava, luundu-l cei trei bărbai pre Grit, întai au poruncit unui Țigan calo de i-au tăiat mîinile, apoi au pus de i-au tăiat capul. Perit-au și Dație și alții mulți.

Pre feçorii lui, Anton și Andrei, de-a-firea chipuri, aducându-i aicea la Pătru Vodă, i-au omorît. Vezi aicea cum plătește Dumnezeu tiranilor și vîrsătorilor de sânge! Iară de iaste așa, cum scrie Istvalfii, și de Pătru Vodă,

scrie Istvanfie, că au omorât pre fičorii lui Grit, urîtă și fără milă faptă și abii auzită în lume la creștini!

Zic unii, că, dacă au înțales sultan Suleiman de închisoarea lui Grit, să fie poroncit lui Ian Zapolii, craiului ungurescu, să margă să dea așutoriu lui Grit; ce n'au cutezat craiul, zicând că nu are cum asupra 5 unui nărod să margă pentru moartea lui Țibac.

102^r Iară, după ce au | perit Grit, au stătut ispravnic Țărăi Ungurești, Maelat și Balasii.

ce au arătat nemilă cu fečorii lui Grit, cumplită și oțărîtă faptă și abii auzite la creștini în lume! 10

Zic, cum Sultan Suliiman, după ce oblicise de moartea lui Grit, să fie poruncit la Ioan Zapolie, craiul unguresc, să meargă să dea lui Grit ajutoriu; ci n'au cutezat Ioan Craiul, zicând că n'are cum înaintea unui norod să stea împotrivă, pentru moartea lui Țibac. |

125^v După moartea lui Grit, au stătut ispravnic Ardealului Mailaz și Balasie. 15

Costin a format acest capitol traducând pagini din *Isthuanffius*, l. c., p. 146, 125, 126, 127, 129, 130, 131 și 132 și din *Cromer*, o. c., p. 615.

*Aicea scriem de lucrurile crăiei ungurești și cum au cuprinsu Turcii
Țara Unguriască*

CAP XXV

În anii dela zidirea lumii [6988] iară dela Mântuitoriul nostru Isus
5 Hristos 1480, crăind Matiaș Corvin pentru faptele și vestea celuialalt 1480
Corvin, Ian Huniad, svădindu-să cu Cehul sau Bohemii și împotriva
Avestriei, cu Turcii au ținut pacea. Ce, văzind și papa de Râm și Vene-
țianii, 100.000 de galbeni de aur, carii în toți anii îi da crăii ungurești
10 ajutor împotriva Turcului, s'au tăiat dela Unguri acești bani. La Ar-
dial era ispravnic pre atunce Ștefan Bator.

Pe aceia vreme, un Alai-Bei cu multe oști turcești au lovit Ardialul,
însă, cu ajutorul căpitanului de Timișvar, mare perire s'au făcut în
Turci! De iaste așa, cum scrie hronograful, șeasăzăci de mii de tru-
puri turcești să fie căzut până la Dunăre.

15 *Aicea scriem de lucrurile crăiei ungurești și cum au încăput crăia ungurească
în mâna Turcului în anul dela Hristos 1480 iar dela zidirea lumii [6988]* 1480

CAP XLIII

Crăind Mateiaș Corvin pentru faptele și vestea celuialalt Corvin, Ioan
Huniad, sfădindu-se cu Cehul sau Bohemii și împotriva Avstriei, cu Turcii
20 au ținut pace. Ci, văzând și papa de Râm și Venețianii 100.000 ughi de aur,
care îi da în toți anii crăiei ungurești ajutor împotriva Turcilor, s'au tăiat
acești bani dela Unguri. La Ardeal era ispravnic pre aceia vreme Ștefan Bator.

Pre aceia vreme un Ali-Bei cu multe oști turcești au lovit în Ardeal, însă,
cu ajutorul capitanului de Timișvar, mare perire s'au făcut în Turci. De iaste
25 așa, cum scrie hronograful, 60.000 de trupuri turcești să fie căzut până la
Dunăre.

Iară tot în sfatul său nu s'au înșelat Turcii: că Ungurii și cu Nemții
 să sfădiia atunce și între dânșii nespūsă vārsări de singe s'au făcut;
 1514 că în anul dela Hristos 1514, s'au rocoșit și s'au întărat țărănimea
 împrotiva domnilor săi, rădicându-și craiu pre Gheorghie den Săcui, 5
 mare vārsătoriu de singe, în toate părțile crăiei. Apoi s'au adunat la
 Timișvar și încungiurându-l să-l ia, i-au lovit Ian Zapolii, voevodul
 de Ardial, și cu agiutoriul Timișvarului i-au înfrânt; și au căzut acel
 Gheorghie crăișorul cu frate-său Lucație la prinsoare. Și-l pusă voe-
 vodul pe acel crăișor la mari chinuri: făcându-i cunună de hier, aprinsă 10
 în foc, i-au pus-o în cap, cununându-l ca pe crai. Apoi, slobozindu-i
 singe den vine, au dat să bea oștenii, ce era prinși cu dânșul; alegând
 și 20 de căpitani, iarăși de ai lui, în trei zile opriți de mănecare, apoi
 i-au silit să mănânce carnea de pe crăișorul lor de viu; iară rămășița
 102^v de pe trupul lui și a frăține-său, puindu să facă mănări, au | pus la acea
 masă să mănânce oștenii lui, ce era prinși cu dânșii. 15

Acele pozne făcându-să în crăiia unguriască și vārsări de singe,
 atunce când Sultan Suleiman stātu împărat, iară la Unguri era craiu
 Ludovic om tânăr. A căruia copilărie și turburările crăii ungurești

Iară tot în sfatul său nu s'au așăzat Turcii, că Ungurii și cu Nemții să sfădiia
 atuncea și între dânșii neauzite, nespūsă vārsare de sânge s'au făcut; că în 20
 1514 anul 1514 s'au rocoșit și s'au oștit țărănimea asupra domnilor săi, rădicându-și
 un crăișor, anume Gheorghie din Săcui, mari vārsări de sânge făcându-se în
 toate părțile și în toată crăiia ungurească, împărțindu-se în doao părți să cu-
 prinză toate unghiurile crăiei. Mai pre urmă s'au adunat la Timișvar, carele
 încungiurându-l să-l ia, i-au lovit Ioan Zapolie, voevodul de Ardeal, și cu 25
 ajutoriul Timișvarului îi înfrânge; cade acela crăișor Gheorghie și cu frate-
 său Lucații la prinsoare. Și pune pe crăișorul acela voevodul la mafi chinuri,
 că făcându-i cunună de hier aprinsă în foc și i-au pus-o în cap, cununându-l
 ca pe crai. Apoi slobozindu-i sânge din vine, au dat să bea oștenii lui,
 prinși cu dânșul, cu păhar; alegând și 20 de căpitani iarăș de ai lui, 30
 3 zile opriți de mănecare, i-au pus cu sila să mănânce carne de viu de pre
 dânșul; rămășița de pe trupul lui și a frăține-său puind să facă mănări,
 126^v au pus la | aceia masă să mănânce iară din oștenii lui ce era prinși cu
 dânșul.

Acele pozne când să fac în crăiia ungurească și vārsare de sânge, stătuse 35
 împărat turcesc Sultan Suliiman, iară la Unguri să alesese crai cu numele lui
 Lodovic om tânăr. A căruia copilărie și turburările

văzind Turcul, au legat pace cu Perșii și s'au întorsu cu tot gândul spre Unguri și cu toată puterea. Văzindu-să Ludovic neatocma la putere cu Turcul, trimis-au pre la toate crăiile creștinești soli, cerșindu ajutoriu împotriva Turcului.

5 Și așa, când ciia îmblă svătuindu-să și cumpănindu-să, sultan Suleiman purcede cu toată puterea sa asupra crăii ungurești. Craiu Ludovic iasă și el, cu câtă oaste avea, înaintea la Mohaču și dând războiu, acolo au perit și el și mai toată oastea unguriască, pripindu-l Turcii, până sosește Ian Zapolii, Domnul Ardialului, cu oaste den
10 Ardial și a Ungurimei de Sus. Cuprins-au Turcu toate locurile pe Drava și Sava și să întorcu cu mare plian.

Iară Ian Zapolii, tâmpinându-l veste pre cale de perirea lui Ludovic craiu cu oștile lui, au și luat în gând de crăie, văzind că s'au stânsu cu acel Ludovic de istov sămînția de crai ungurești. Și îndată începu
15 a trage la sine pre domnii ungurești și cu daruri și cu cuvinte, arătându-li la ce folos și la ce bine s'au adus țara și crăiia unguriască craii streini de alte niamuri. Că Albreht Craiu, den casa Avstriei ales, atâtea turburări

văzând sultan Suleiman, au legat pace cu Perșii și s'au întors cu tot gândul spre Unguri și cu toată puterea. Văzându-se craiul Lodovic netocma la
20 putere cu sultan Suliiman, trimis-au pre la toate crăiile soli, cerșind ajutoriu împotriva Turcilor, arătându-le și de țările lor grije de Turci de vor supune crăiia ungurească Turcii și ales la Veneția solul unguresc ce graiu au avut cătră republica lor! Aducând la sultan Suliiman scrisă orație și eitind-o înaintea, să fie răs sultan Suliiman.

25 Și așa, când ceia umblă sfătuindu-să și cumpănindu-se, sultan Suliiman purcede cu toată oastea și cu mare putere asupra crăiei ungurești. Bietul craiu Lodovic ca un om tânăr, cu câtă putere avea, îi iase sultanului înaintea la Mohaci, la care loc și el singur au perit și mai și toată oastea ungurească, pripindu-l sultanul până sosește Ioan Zapolie, domnul de Ardealul cu oștile
30 Ardealului și a Ungurimei de Sus. Să întoarce sultan Suleiman după aceea izbândă cu mare plean, coprinzând toate locurile pe Drava și Sava.

Iară Ioan Zapolie, timpinându-l veste pre cale de perirea craiului cu oștile, văzând că s'au stins cu acela Lodovic de istov sămînția de crai ungurești, în
35 loc au luat gând de crăie. Și îndată au început a trage la sine pre domnii ungurești și cu daruri și cu cuvinte, arătându-le la ce folos și la ce bine s'au adus țara și crăiia ungurească crai streini de alte neamuri. Că Albert craiul ales din casa Avstriei, atâtea turburări

31: Dreava B.

și mestecături au lăsat în crăie pe urma sa. Vladislav Liavul cu nesocotalia lui, la Varna au perit și au răpus oastea, tăria și vârtutea crăiei.

Aducând aminte faptele sale și dezlădăcinarea care o făcuse el la Timișvar a țărâniei oștite și potolitul acelui pojar, arătând și ocara niamului ungurescu, având oameni harnici și de triabă și cum să-ș aliagă crai den alte niamuri? Cu aceste cuvinte și făgăduință au tras cătră sine pre mulți domni și căpetenii. Și când au fostu la astrucarea | oasălor lui Ludovic, în Buda, cum s'au arătat mai sus că au perit la Mohaču și s'au aflat trupul lui într'o bahnă întinat, unde-l văzuse un oștian de a lui, că au perit nădușit de calul lui, aleg craiu pre Ian Zapolii o samă de domni, ce-i trăsese în partea sa.

De altă parte Ferdinand, fratele împăratului nemțescu, și el au tras cătră sine pe o samă de domni, să apuce el crăiia, fiind el și sămînția lui mai aproape de crăiia unguriască, de vreme ce Albert Craiu au fostu den singele lor, dentr'o casă cu înșii, a Avstriei. Și cu Ferdinand ținea parte câțva de zavistua pre Ian Zapolii.

și amestecături au lăsat în craie pre urma sa. Vladislav Liavul cu nesocoteala lui la Varna au răpus oaste, toată tăria și vârtutea crăiei.

Aducând aminte faptele sale și dezlădăcinarea, care au făcut la Timișvar, atâtea răutăți ce făcuse turburată și oștită țărâniea și potolitul acelui pojar, arătând și ocara neamului unguresc, având oameni harnici și de treabă, să aleagă crai dintr'alte neamuri? Cu acestea cuvinte | și făgăduințe, au tras cătră sine pre câțva domni și boiari. Și când au fost la astrucarea oaselor craiului Lodovic, la Buda, celui perit la Mohaci, cum au arătat și mai sus această poveste, că s'au aflat trupul craiului Ludovic într'o bahnă, cu îndreptatul unui slujitor, care au văzut unde' au perit craiul, aleg pre acel Ioan Zapolie, crai unguresc, de care am pomenit și la domnia lui Pătru Vodă Rareș, cu ajutoriul din domni, mai ales: Ștefan Velbiții, lui Pavel Artandin, Gheorghie Pășanii, lui Nicolai Ghesla, a lui Ioan Dațiv.

De altă parte, pre aceia vreme, Ferdinand, fratele împăratului nemțesc, văzând și el că din sementia crailor ungurești n'au rămas următoriu și el au tras pe o seamă de domni unguri din sus în partea sa, cum ar fi mai aproape și sementia lui de crăiia ungurească, de vreme ce Albert craiul au fost de sângele lor, dintr'o casă cu dânșii a Austriei. Și cu Ferdinand ținea câțva de zavistua pre Ioan Zapolie, între carii era domni: Ștefan Bator, Valentis, Turoge și Ștefan Maelaz, Ioan Sala, Gașpar Săred, Bantazab Pafi, Ferens Gnar și cătră dânșii și Pavel Bahaz, vestit om de lucrurile războaelor, de neamul său Tribal.

2: au rămas oastea C. 17: au pus oaste B și B¹. 21 dintr'altă B.

Adunându-să domnii ce ținea cu Ferdinand, cu oastea lui au purces dreptu la Buda. Iară Ian Zapolii, craiul nou, văzind asupra sa putere viind și el încă cu toate lucrurile crăii neașezate, și din domnii lui nime nu-i vinisă, ca la un lucru ce era încă crăie noăă, au purces dela
 5 Buda și au luat calea spre Țara Leșască. Iară oștenii lui Ferdinand gonindu-l în urmă și au luat Buda fără de niceo apărare oștenii lui Ferdinand și pusăă otcârmuitori sau namesnic pre Ștefan Bator crăii ungurești și pre alți domni.

Iară Ian Zapolii, pribag în Țara Leșască, au năzuit la un domnu liav
 10 anume Ieronim Lașco, om vestit peste toți. Priimind acela pre Ian Zapolii pribagul cu mare omenie și cu dragoste și atâta îi făgădui cum măcar toată averea sa să-ș pue la mijloc, numai să-l pue în scaonul crăii ungurești, va sili și a nevoi.

Jicmont, craiul leșăscu, măcar de razimul acela cerăzima la dânsul craiul
 15 cel pribag, Ian Zapolii, la Lașco, îi părea bine, însă mai mult nu să amesteca.

Iară Lașco cu a lui socotială ia înaintea gând și dela o vreme, îi spune că nice într'un chip cu altu mijloc, la cinstea și podoabele sale

Aceștea, adunându-se cu oștile lui Ferdinand, drept asupra Budii au purces. Ioan Zapolie craiul văzând asupra sa putere și fiind încă crai nou cu toate lucrurile neașăzat, socotise să aștepte pre nepriiatenii săi la Buda; apoi, văzând că din domni nu vin la dânsul nimea, ca la un lucru ce era încă crăie noao, au purces dela Buda și au luat cale spre Țara Leșască. Iar oștile lui Ferdinand gonindu-l în urmă, pre carii au apucat din oștenii lui Ioan i-au prins și i-au răsipit, luund Buda fără nicio apărare și sânge, și pune pe Ștefan Bator
 25 crăiei ungurești otcârmuitoriu adecă caimacam, dând soție pre Pavel otcârmuitoriu de Ostrogon și pre Băritasii pre cărți logofăt și pre Alexie Torcon visternic.

Iară Ioan Zapolie pribag la Leși au năzuit la un domn din Țara Leșască, anume Hieronim Lașco, peste toți vestit om pre acele vremi în Țara Leșască. Acela priimindu-l pre Ioan Zapolie pribagul cu mare omenie și dragoste, la
 30 toate voroavele cu dânsul până într'atâta-i făgăduia, cât zicea că tot | gândul său și toată nevoința sa și toată averea sa va pune la mijloc, numai să-l pue iar în loc în scaunul crăiei ungurești.

Jicmont craiul leșesc măcar de razimul ce răzima la dânsul craiul cel pribag, Ioan Zapolie, la Lașco îi părea bine, însă mai mult nu să amesteca.

Iară Lașco cu ascuțită socoteala sa ia înaintea gând și dela o vreme, îi
 35 spune că nici într'un chip cu alt mijloc, la cinste și podoabele sale

21: încă crăii B.

103^v nu va vini, fără numai prin năzuire la sultan Suleiman, împăratul turcescu. A căruia fiind de curund sol dela Leși, Lașco, au cunoscut om cu înaltă fire și nu lui așa de țară să ție, cum de veste în toată lumea, să aibă | un craiu ciraic al său și de dânsul pus craiu, cu mare veste îi va fi; pre care svat așa suptire, amestecătoriu, la lucruri mari așezat, și el și pribagul craiu, să apucă Lașco de triabă și agiunge întâi la viziriul, cu care avu cunoștință den solie. Apoi, fără zăbavă vreme, îș face dela seim solie la împărăția Turcului; și mergând sol, au îmblat cu daruri și întâi pre viziriul și pre alte capete ce era aproape de împăratul, în partea sa i-au tras.

Iară în fruntea soliei dela împărăție, au poftit cu puterea sa și cu armele sale să pue pe asupritul și gonitul den scaonul său, Ian, cu mare strâmbătate dela Ferdinand, cu vicleșugul a o samă de domni ungurești; grăind cătră împăratul că: « Ce ar fi mai mare și mai vestită împărăților laudă și în lumea toată vestea și vâlhva, decât a apăra asupriții, a rădica căzuții; și pentru unele ca acestea rădica Dumnezeu pre împărați și le dă și le lățește și înalță puterea, pentru să fie apărare lumii de strâmbătăți; și ce-ț trebuiaște împărăției tale la mai mare și lăudat lucru în

nu va veni, fără numai prin năzuiri la sultan Suleiman, împăratul turcesc. A căruia fiind de curând sol Lașco dela Leși, au cunoscut om cu înaltă fire și nu lui așa de țară să ție, să aibă un craiu ciraic al său și dela dânsul pus crai, cu mare veste îi va fi; pre care sfat așa suptire om cu fire amestecătoare la lucruri mari așezat și el și pribagul Ioan, să apucă Lașco de treabă și ajunge întâi la veziriul cu care avusese cunoștință din solie la împărăția Turcului Lașco. Apoi și peste neîndelungate vremi, îș face dela săim solie cu pofta a mulți domni leșești și purcede supt umbra trebilor crăiei leșești tocma la Poarta lui sultan Suleiman, unde întâi pre veziriul și pre câțva pași aproape de împăratul Suleiman, cu daruri în partea sa îi trage.

Și în fruntea soliei dela împărăția, poștește cu puterea sa și armele sale să pue pre asupritul și gonitul din scaunul său, Ioan, cu mare strâmbătate dela Ferdinand, cu vicleșugul a o seamă de domni ungurești; grăind cătră împăratul că: « Ce ar fi mai mare și mai vestite împărăților laudă și în lume toată vestea și vâlfă decât a apăra asupriții și a rădica căzuții: și pentru acestea unele, rădica Dumnezeu pre împărați și le dă și le lățește și înalță puterea, pentru să fie lumii apărare de strâmbătăți. Și ce-ț trebuiaște, împărate Sulei-
mane, la mai mare și lăudate în

18: mari A; mai lăudat C

21: a șădea în țară B și B¹

26: solie din A

toată lumea, decât acesta: să aibă crai ciriaci, la care fericia împăraților
cuvioasă îi arăt scara. Pre Ian craiu, scos den scaonul său de neprii-
tini, pre carele, dacă îl va rădica nalta și nebiruita mâna Ta, în toată
viața lui și săminția lui în urma lui, neuitată va fi mila bunătății
Tale ».

N'au trebuit mai mult decât atâta să osteniască Lașco la o împă-
răție, care unele ca acestea păzește și aștiaptă. Îndată au eșit poroncă
de gătire de oaste. Răspunsu eșit lui Lașco: să-i iasă cu Ioan înaintea
lui la Beligrad, îndată cât s'a dezvăra în anul viitoriu.

Adulmăcă Ferdinand aceia a lui Lașco Liavului la Poartă solie
și trimite și el soli unguri ca dela un craiu ungurescu, la sultan Sulei-
man, poftind cu înșălăciune înnoire crăiei pe chipul său. Ce, nu-i
fu priimită solia la împărăție, răspunzind solilor lui Ferdinand, carele
fără rușine crăia aluia o au călcat | de care ar fi împărăția mai aproape,
că nu iaste den bătrâni împărăției aceia a priimi la prieteșug pre acia,
carii numelui Otomanilor fac strâmbătate, nice pre unii ca Ferdinand,
care nevrednic giudecat iaste la înalta împărăție de prieteșug. Și încă

toată lumea vâlfă decât ačasta, să aibi crai ciraci, la care fericie împăraților
cuvioasa îș arăt scara. Pre Ioan Craiul, scos din scaunul său de neprietenii tăi,
pre carele, daca va rădica înalta și nebiruita mână Ta, milelor și bunătă-
ților Tale, în toată viața lui și sementia lui pre urma lui, neuitate vor fi ».

N'au trebuit să ostenească mai mult Lașco la o împărăție, care unele ca
acestea păzește și așteaptă. In loc au eșit poruncă de gătire | de oaste. Răspuns
eșit lui Lașco: să-i iasă cu Ioan împăratului înaintea la Belgrad, îndată ce să
va dezvăra anul viitoriu.

Adulmecă Ferdinand aceia a lui Lașco Leavului la Poartă solia și alege
și el soli dela sine Unguri ca dela un craiu unguresc și-i trimite la soltan Sulei-
man, poftind cu înșălăciune dela împărăție înnoire crăiei pe chipul său și ce
s'ar cădea și cinste împărăției la cămara lui din aceia crăie, nu să leapadă Fer-
dinand. Iar, nu-i fu priimită solia la împărăție, răspunzând solilor lui Fer-
dinand, cum nu iaste din bătrâni împărăției acee a priimi la prieteșug pre
acea, carii numelui Otomanilor fac strâmbătați, nici pre unii ca Ferdinand,
carele fără rușine crăia aluia o au călcat, de care ar fi mai aproape împărăția,
ca una, care cu biruința și armele și vitejia sa, nu cu meșteșuguri și cu ameste-
cături au pus picorul. Nevrednic pentru aceia judecată iaste Ferdinand la în-
alta împărăție de prieteșug. Și încă

1: aibi C 2—3: nepriiatinii C

să știe că strâmbătatea și călcarea c'au făcut Ferdinandu crăii ungurești, iată asupră îi vine cu mare putere la răscumpărare și cu atâtea oști, cât să cerce pre Ferdinand până și în părțile Apusului. După acest răspunsu, și solii a-i scoate den Țarigrad au eșit poroncă.

Intr'aceia vară, purces-au Turcul cu mulțime de oști; și eșindu-i Ian Zapolii înaintea la Beligrad cu Lașco Liavul, la adunare, s'au clătit puținel de pre perină sultan Suleiman, cu zbârcita frunte, însă cu blând ochiu căutând spre Ian, i-au tinsu mâna, zicându-i: « Îț dau mâna apărătoare la toate trebile tale și rădicătoare la cinste care ai fostu și aceia care dela Dumnezeu nemic altă nu pofteste, numai asupriții și căzuții să-i rădice. Fii, dar, cu bună și veselă inimă și milelor mele neuitătoriu! ». Și îndată au învățat pre viziriul să-i iasă carte cu gura mântu cu aceste cuvinte scrisă la hronograf:

« Dătătoriu de daruri și milelor sale, acela a toate ziditoriu, Dumnezeu, și cela ce iaste mare și puternic, prin voia dumnezeității socotele, acela care a îmbe raiurile iaste sultan și a tuturor împăraților aceștii lumi lățite cârmaçu și al doilea crângul cap și a oștilor deregătoriu,

să știe că strâmbătatea și călcarea care au făcut Ferdinand crăiei ungurești, iată asupră îi vine cu mare putere la răscumpărare și cu atâtea oști, cât să cerce pre Ferdinand până și în părțile Apusului. După acest răspuns și solii din Țarigrad a-i scoate, au eșit poroncă.

Intr'aceiaș vară, cât s'au dezvărat, au purces sultan Suleiman cu mare mulțime, căruia Ioan craiul cu glotșoara sa și cu mamca sa, Lașco Leaful, cum s'au pomenit și mai sus mai, pre scurt la rândul aceștii povești, au eșit la Belgrad pre Dunăre înaintea; la adunare s'au clătit Sultan Suleiman de pre perină unde șădea, cu zbârcita frunte, însă cu blând ochiu căutând asupra lui Ioan, i-au tins mâna, zicându-i: « Îț dau mâna apărătoare la toate trebile tale și rădicătoare la cinste carea au fost și aceia care dela Dumnezeu nemic alta nu pofteste, numai asupriții și căzuții să-i rădice. Fii, dară cu bună și veselă inimă și milelor mele neuitătoriu! ». Și îndată au învățat pre viziriul să iasă carte cu jurământ, actinamea zic ei jurământ; cu aceste cuvinte îl află la hronograf:

« Dătătoriu de daruri și milelor sale, acela mare și de toate ziditoriu Dumnezeu, acela care iaste mare și puternic prin voia dumnezeității socotele, acela carele a îmbe raiurile iaste sultan și a tuturor împăraților aceștii lumi lățite cârmaci și al doilea crângul cap și a oștilor diregător,

carele iaste al nostru proroc Mehmet, asupra căruia proroc fie pururea
 blagoslovenie și dragoste înaintea dumnăzeștii mile, prin a căruia
 bună milă și ai săi patru priiateni mari învățători tainici: Abubechier,
 Osman, Omer, Ali, prin carii blând în bunătați, înaltul Dumnăzău,
 5 dentru a sa nesfârșită milă, fie pururea vesel și priimitoriu de tot, pu-
 ternicul Dumnăzău, și a toți svinții și fericite suflete, carele îl laudă;
 cu a căruia voe și milă, eu, Sultan Suleiman | Shiac, împăratul împă- 104v
 raților cu mila lui Dumnăzău, laudat mare și nebiruit, împăratul Țari-
 gradului, craiu crailor, dătătoriu cununelor, umbra lui Dumnăzău
 10 asupra pământului, stăpânitoriu a mării cei mari și a Evropei de Țos,
 Siriei, Araviei, Iudeii, Hananeii, Galileii, Finichiei, Alexandriei, Eghi-
 petului și a marelui Caer, Ethiopiei, Midiei, Liviei, Lanhe, a mării
 dela Hândi și a Mării Roșii, crăii Ierusalimului, Samariei, a mării Ti-
 veriii, Damascului, Halepului și a mării Antiohiei, Mesopotamiei, Hal-
 15 dei și a marelui Vavilon, cu mai mare și mai mică Armeniia, Parthi-
 lor, Persilor, Mengrililor, Giurgiiilor, mării Caspiei, Trapezontului,
 Tavrızii, Capadochiei, Chesariei, Pamfiliei, Chilichiei, Tarsiei, Cara-
 maniei, Amastriei, Paflagoniei, Lidiei, Frighiei, Vithinie, marelui oraș

carele iaste al nostru proroc Mehmet, asupra căruia proroc fie pururea bla-
 20 goslovenie și dragoste înaintea dumnezeștii mile, prin a căruia buna milă, și
 cu ai săi patru priiateni mari învățători și tainici: Abubechier, Osman, Omer și
 Ali, prin carii blând în bunătați înaltul Dumnezeu dintru a sa nesfârșită milă,
 fie pururea vesel și priimitoriu de tot, puternicul Dumnezeu și a tuturor sfinții
 și fericite suflete, carele îl laudă; cu a căruia voe și milă, Eu, aultan Suliiman
 25 Shiac, împăratul împăraților cu mila lui Dumnezeu, laudat mare și nebiruit,
 împăratul Constandinopolei, craiu crailor, dătătoriu cununilor, umbra lui
 Dumnezeu asupra pământului, stăpânitoriu a mării cei mari și a Evropei
 de Țos, Siriei, Araviei, Iudeii, Hananeii, Galileii, Finichiei, Alexandriei, Eghi-
 petului și a marelui Cair, Ethiopiei, Midiei, Liviei, Lanhe, a mării dela Hândi
 30 și a Mării Roșii, crăiei Ierusalimului, Samariei, a mării Tiveriei, Damascului,
 Halepului și a mării Antiohii, Mesopotamiei, Haldei și a marelui Vavilon, cu
 mai mare și mai mică Armeniia, Parthilor, Persilor, Mingrililor, Giurgiiilor,
 mării Caspiei, Trapezontului, Tavrızii, Capadochiei, Chesariei, Pamfilii, Chi-
 lichiei, Tarsiei, Caramanii, Amistriei, Paflagonii, Lidiei, Frighiei, Vithinie,
 35 marelui oraș

14: mări Antiohiei A 27: a mării mări B și B¹ 31: Avilon B

Nichea, Nicomidiei, a Halchidonului, a toată marea Anatolia, Greției, Trației și a marii Romanii, Machidoniei, Thesaliei, Peleponisului, Corinthului, Hersonului, Albaniei, Bosnii, Volgariei, Valahiei, Moldavei Schitiei, Tartariei și a multe alte nesfârșite țării și crăii și împărății, dobândite cu sila și cu puterea și arme vitejești și vitejia noastră fulgerătoarei sabii; și de mai nainte de noi împărați Mehmet Shiac și fiu-său, Sultan Selim Shiac, blagoslovitul părintele nostru, la odihna cărora necuprinsă și prea înalta milă fericia dumnăzăiască cu sufletele lor, în veci să fie!».

5

«Voaă, dară, prea luminatului Ian, den mila lui Dumnăzău craiul ungurescu, Croații, Dalmații, Moravei, iproci, Eu mai sus pomenitul sultan, Suleiman Shiac, împăratul Turcilor, nebiruit, giur înaintea a tot puternic Dumnăzău, svinta prea înalta lumina lui, a tot puternic, și bunătatea Dumnăzării lui, la tăria ceriului, soarele, luna, stelele, pământul și fața pământului, la împărăția prea svinta | a lui Mehmet, strămoș, moșul și tatăl meu și muma mea și pâinea mea, sabiia, sufletul și viața mea și a tuturor busiurmanilor obrezuiților, sănătate!

105^r

15

Cătră tine, fratele meu, Iane craiu, nu te voiu părași, de ari vini toate împărățiile și crăiile mele la scădere, să nu să aliagă nemic de dânsăle,

Nichea, Nicomidiei, a marei Halchidon, a toată marea Anatoliei, Greției, Trației și a marii Romanii, Machedoniei, Thessaliei, Peloponisului, Corinthului, Hersonului, Albanii, Bosnii, Volgarii, Valahii, Moldovei, Schitii, Tartarii și a multe alte nesfârșite țări și crăii și împărății dobândite cu sila și puterea și arme și vitejia noastră fulgerătoarei sabiei; și mai de înaintea de noi împărați Mehmet Shiac, blagoslovitul părintele nostru, la odihna cărora necuprinse și prea înalta mila fericia dumnezeiască cu sufletele lor în veci să fie!».

20

25

128^v

|Voao, dar, prea luminatului Ioan, din mila lui Dumnezeu, craiului unguresc, Croații, Dalmației, Moravei, iproci, Eu mai sus pomenit Sultan Suleiman Shiac, împăratul Turcilor, nebiruit, jur înaintea a tot puternicului Dumnezeu prea înalta sfânta lumina lui și bunătatea Dumnezeirii lui, la tăria ceriului, soarele, luna, stelele, pământul și fața pământului, la împărăția prea sfânta a lui Mehmet strămoș, moșul și tatăl meu și muma mea și pâinea mea, sabiia, sufletul meu și viața mea și a tuturor busurmanilor împrejur tăiaților, sănătate!

30

Cătră tine, fratele meu, Ioane craiule, nu te voi părași de ar veni la cădere toate împărățiile și crăiile mele, să nu să aleagă nimic de dânsăle,

35

să rămăiu numai însumi sau cu doi-trei Busiurmani împregiur tăiați, încă legat și datoriu sintu și rămăiu să te caut și să te cercu prin toate unghiurile lumii și să-ț zicu: « Iată, eu gata sintu; ce vei despre mine, la tot gata sintu bine să făcu; și făgăduinții mele, de nu voi face destul și deplin, dentr'acela čas, prea puternicul Dumnăzău, mâniia și dreptu giudețul lui, asupra capului meu să vie și pre tot să mă piarză. Și ori de ce m'aș atinge cu trupul meu, prea înaltul Dumnăzău în piatră să mă întoarcă; nice să mă sufără tăria pământului, nice îmblând, să mă poarte; ce în doaa părți să să răsfacă și să mă înghită cu tot trupul și cu sufletul meu și să mă soarbă ! ».

Acestu giurământ așa groznic prin toată crăiia unguriască și la părțile Ardialului, pre la toți s'au răpezit. Iară ei cu oștile îndată să clătesc spre Buda, care foarte lesne o au luat: că Nemții văzind atâta greime de oști, lăsindu târgul, s'au mutat la cetate, care o ținea Nadajde; și în cetate nepriimind Nadajdie să să închine, l-au pus în obezi Nemții și au făcut de hălăduirea sa legătură. Și așa, și târgul și cetatea luând împăratul, au dat pre mâna lui Ian Craiu. Iară împăratul cu oștile au mărșu dreptu la Beciu și bătându-l cu tot feliul de arme o lună întriagă, apărât fu de Salmaș Hișpanul cu mare vitejie. Apropiiundu-să

să rămăi sângur sau cu doi trei Busurmani împrejur tăiați, încă legat și dator sânt și rămăi să te caut și să te cerc prin toate unghiurile lumii și să-ț zic: Iată, eu gată sânt bine să-ț fac, ce vei despre mine la toate; și făgăduinții mele de nu le-oi face destul și deplin dintr'acela čas, prea puternicul Dumnezeu, mâniia și drept județul lui asupra capului meu să vie și pre tot să mă piarză. Și ori de ce m'aș atinge cu trupul meu, prea înaltul Dumnezeu în piatră să întoarcă; nici să mă suferă tăria pământului, nici umblând să mă poartă; ci în doao părți să să desfacă și să mă înghită cu tot trupul și sufletul meu și să mă soarbă ! ».

Acest jurământ așa groaznic prin toată crăiia ungurească și la părțile Ardealului pre la toți s'au repezit. Iară ei cu oștile îndată să clătesc spre Buda, care foarte lesne o au luat, că Nemții văzând atâta greime de oști, lăsând târgul s'au mutat la cetate, care o ținea Nadajde; și în cetate nepriimind Nadajde să să închine, l-au pus în obezi Nemții și au făcut de hălăduirea sa legătură. Și așa, și târgul și cetatea luund împăratul, au dat pre mâna lui Ioan Crai. Iară singur cu oștile au purces drept asupra Beciului; care oraș cu tot feliul de arme bătându-l luna întreagă, cu mare vitejie a lui Nicolae de Salmaș, Hișpan apărât fu. Apropiiundu-se

iarna, s'au întorsu Turcul înapoi, dând pre mâna lui Ian Craiu toate podoabele crăești: corona, schiptrul și altele la divan în vederea tuturor, cu toate l-au împodobit și i-au zis împăratul:

105^v « Priiatene și frate, de vreme ce la nevoia ta, la mine și la ajutoriul
mieu ai năzuit, după | a lui Dumnăzău, eu încă înțelegând strâmbă- 5
tatea deplin, cetatea și orașul Buda și toată crăiia ungurească în mâna
ta le dau și pre tine craiu ungurescu aleg și îți întărescu.

Voaă iarăș, domnilor și boiarilor aceștii crăii, poroncescu să fiți
acestuia craiu al vostru plecați și cu credință! Care lucru de veți
face, mă veți avea priiaten; iară de nu, sabiia mea în voi să va 10
încrunta.

Tu dar, priiatine craiu, bunățăților lui Dumnăzău și a lor mele neuită-
tătoriu să fii; care tu aicea ai cununa și alte podoabe: să te împodobești
tu și următorii tăi după tine! ».

După acestea, lăsindu cu câteva stiaguri pre Aloizi Grit, fičorul lui 15
Andriiu, hatmanul Venețianilor, de pază craiului, s'au întorsu cu mult
plian Turcul spre Țarigrad.

Iară după ce să dusă Turcul, Ferdinand își rădică inimile cu Un-
guriu den partea sa, asupra lui Ian Craiu și îl închide în Buda împreună

129^r iarna, Sultan Suliiman s'au întors înapoi, dând pre mâna craiului Ioan toate
podoabele crăiei: corona, schiptrul și alte podoabe | crăești la divan, la vederea 20
tuturor, cu toate acestea l-au îmbrăcat; să-i fie zis acestea împăratul:

« Priiatine și frate, de vreme ce la nevoia ta, la mine și la ajutoriul meu ai
năzuit, după a lui Dumnezeu, eu încă înțelegând strâmbătatea ta deplin, ceta- 25
tea și orașul Buda și toată crăiia ungurească în mâinile tale dau și pre tine
craiu ungurescu aleg și îți întărescu.

Voaă iarăș, domnilor și boiarilor aceștii crăii, poruncesc să fiți acestuia craiu-
lui vostru, plecați și cu credință. Care lucru de veți face, mă veți avea priiaten;
iar de nu, sabia mea în voi să vă încrunta.

Tu dară, priiatine craiu, bunățăților lui Dumnezeu și a lor mele neuită- 30
tor să fii! Aicea ai corona și alte crăești podoabe, care tu și următorii tăi să să
împodobească ».

După acestea, lăsând câteva steaguri pre Aloiz Grit, fečorul lui Andrei,
hatmanul Venețianilor, craiului de pază, singur cu mult plean au purces
spre Țarigrad. 35

Ferdinand de purcesul Turcilor luund veste, își rădică inimile iară cu
Unguriu din parte asupra lui Ioan Craiu și îl închide în Buda împreună

cu Grit, ce-l lăsașă împărăția de pază. Însă domnii ungurești din partea lui Ian craiu, ce rămăsesă afară de închisoarea Budei, pre Nemți înspăimară și purced fără izbândă dela Buda.

5 Multă vărsare de singe au făcut între sine Ungurii, pre acele vremi, carii cum putea birui unul pre altu. Unii ținea cu Nemții, alții cu Turcii, până dela o vreme, pe îmbe părțile au pătrunsu acea grozăvie ca de fiară, și mai mult de fiară sălbătecie.

Și au stătut între Ferdinand și între Ian Craiu așăzare: să crăiască Ian în viața sa; iară după moartea lui, nu altul, ce numai Ferdinand
10 sau un fișor a lui, să fie craiu. Iară lui Ian craiu, de-i va rămâne fișor, să ție toate cetățile tă.âne-său și pre Ardial. Și până într'atâta să îndesa, cât pe Grit, ce-l lăsașă sultan Suleiman de ajutoriu lui Ian craiu, îl trăgea în partea sa cu dări; ce iar altu folos n'au făcut, fără cât vărsare de singe între sine. Pre urmă s'au așezat cu legături
15 de pace, cu gurământuri între sine: de ar vrea să-i calce Turcul, soții să-ș fie.

cu Ioan pre Grit, carele îl lăsase împăratul Suliiman și cu câțva din domni unguri, anume: Emiric Tîbac, Gheorghie Pistini, Ștefan Verbeție. Însă cu osârdiia și mare vitejiia a o seamă de domni ungurești, carii era denafară de închisoarea Budei și anume: Toma Nadazdi, Ioan Zeret, Franțesco Capolnaz,
20 Cazon voevodul de Ardeal și lui Ioan Bamfi și alți domni crăiei ungurești, strânși cu neîndoit gând, Velhelmu Baron de Ronghel Dolfu, hatmanul pre Nemți, înspăimântat, purcede fără izbândă dela Buda.

25 Mult sânge au vărsat între sine Ungurii pre aceia vreme, care cum putea pre care să biruiască. Unii ținind cu Nemții, alții cu Turcii, dela o vreme au pătruns pe îmbe părțile aceia grozăvie, decât de fiară mai mult.

Și au stătut între Ferdinand și între Ioan Craiu cu aceste legături așăzare: să crăiască Ioan în toată viața lui; iar după moartea lui, nu altul, ci Ferdinand sau un feșor al lui să fie crai. Feșori de va lăsa pre urma sa Ioan, pe toate
30 cetățile tătâne-său și pe Ardeal. Și până într'atâta | să vârfia, cât și pre Grit, 129^v carele îl lăsase sultan Suliiman de ajutoriu lui Ioan Craiu, și pre acela cu dare a-l trage în partea sa siliia. Ci iară alt folos nefăcând, fără cât iară vărsare de sânge între părți, între Gotart Cun și Bamfi și între Nicolae Bator de Gaghi și Ioann Cucude. Iară pre urmă au venit la legătură de pace și acum și jurați
35 între sine: de ar vrea să-i calce Turcul, soție să-ș fie.

13: n'au făcut altă C.

17: Crit B

20: Franțesco B.

106^r Iară, după ce s'au așezat craiul Ian, au început cu gând | de însurat;
 și, den svatul priiatinilor săi, ș'au luat crăiasă pre Isavela, fata lui Jic-
 mont, craiului leșescu; și aducând-o cu cinste și cu mari gloate, s'au
 cununat în Ston Beligrad. Abiia să satură biiatul craiu de puțința pace
 și crăiasa la Buda; iară la Ardial să rădică o samă de domni de oprescu 5
 dările visteriei. Ce, îndată sărind craiul, au potolit acea răscoală și cu
 certare unora. Acolo ostenind craiul după așezarea și potolitul acelor
 rocoșeni, să bolnăvește în oraș în Sas Sebeș. Începusă a să răd'ca
 den boală, când numai ce-i vini veste că i-au născut un făt cră-
 iasa; și de buurie, uitând slăbăciunea boalei, s'au luat după mese 10
 și petrecării, den care au căzut în mare herbintială inimii și ș'au
 svârșit viața, cum s'au scris mai sus de moartea acestui craiu Ian
 Zapolii.

Iară în urma sa, au lăsat cu testament pre cuconul său de va trăi,
 următoriu crăiei și pre Gheorghie Martinengo, cârmuitoriu Oradiei, 15
 pentru mare credință ce avea la dânsul și pre o rudă a sa, anume Pătru
 Vițehii, au lăsat epitrop cuconului, rugând pre toți domnii să nu

Așazănd de abiia craiul Ioann pre scurtă vreme în pace, au stătut pe gând
 de însurat și din sfatul priiatinilor săi prin soli: Ștefan Broderii și Verbeții,
 pre Izavela, fiia craiului leșesc Jicmont, crăiasă o au dobândit; care adusă 20
 cu mare gloată și podoabe la Stol Beligrad, cununată cu Ioan Craiu fu. Abiia
 să satură bietul craiu de puțințe pace, crăiasa tânără la Buda, iar la Ardeal
 să rădică de iznoavă un Ștefan Maelaz și Emiric Țibac, turburând Ardelenii
 să oprească dările visteriei. Unde singur încălecând, curând au potolit aceia
 răscoală și cu certare unora. Și acolo ostenind craiul Ioan, după așezarea și 25
 potolitul amestecăturilor în Ardeal, cade în boală în oraș Sas Sebeș. Începuse
 a să rădica din boală, când i-au venit veste că i-au născut făt, parte bărbă-
 tească, crăiasa; de aceia bucurie, uitând încă neașezată bine boala, s'au luat
 după mese și petrecării, din care au căzut la mare hierbinteală inimii de au
 sfârșit viața, cum s'au pomenit mai sus la rândul său, de moartea acestui craiu 30
 Ioann Zapolie.

Aproape de moarte, au lăsat cu testament pre fiiu-său următor crăiei și
 pre Gheorghie Martinuc cârmuitoriu Oradiei, pentru mare credință ce avea
 la dânsul și pe Pătru Vițehi, unul din rudele sale, pitropi pruncului face, ru-
 gând pre toți domnii cu lacrimi și de față câți au fost și prin cărți câți n'au 35
 fost de față, prin sângele și neamul unguresc să nu

priimască craiu strein, dând pre fiu-său în lături, și să ajiungă la sultan Suleiman, că va fi apărătoriu fiului său; și îndată la Poarta lui să trimiță soli pentru înnoirea crăiei fiului său.

5 Câteva zile au tăinuit moartea craiului, neclătindu-să oștile den loc și neștiind nemic de moartea craiului.

Solie îndată la împărăție pornind și când solii cu mare credință, pre testamentul craiului, mărgu cu sirguală la Poartă, iară Ferdinand, înțelegând de moartea lui craiu, îndată trimite la crăiasa să să ție în Buda, poroncindu-i să să ție de tocmala c'au făcut bărbatu-său în viața lui, 10 să lasă crăiia, să să ducă la orașele cele așezate cu pruncul ei, făgăduindu-i și mai multe zestre ca unii crăiasă, cum s'ari cădea. Iară, de nu ari vrea de bună voe să să ducă și va vrea să calce tocmala și legăturile craiului, bărbatului ei, în doă rânduri așezate, arme să aștepte; cu care, ca o crăie driaptă a sa, va cerca casa Avstriei; și, | de sirgu voii sale, în ce 106v
15 voe iaste, răspunsu să-i facă.

Deci pre solul lui Ferdinand multe zile l-au oprit în Buda diregătorii crăiei și târziu foarte cu greu au făcut pe crăiasa să priimască solia. Deci, ce au poroncit Ferdinand, toate au grăit solul și pe urmă și lauda de arme.

20 priimească crai strein, dând fiului său în laturi, și să ajiungă la sultan Sulii-man, care va fi apărător pruncului; și îndată la Poarta lui soli să trimiță pentru înnoirea crăiei fiului său.

Câtăva vreme s'au tăinuit moartea craiului, neclătinindu-se și oștile de loc, și neștiind nimic | de moartea craiului.

25 Solie îndată la împărăție pornind pre Ioan Erehi și pre Ștefan Verbeții, și când solii, cu mare credință pre testamentul craiului, merg cu sârguală la Poartă, iară Ferdinand oblicind moartea craiului, tablele legăturii tocmite cu Ioan Crai până au fost viu, pre Nicolai Salma la Buda trimite crăiasii, poroncindu-i să să ție de legătura bărbatu-său, lăsând crăiia și să purcăză pre tocmela la orașele cele așezate și stăpâniia cu pruncul, făgăduindu-i și mai multe 30 și zestre, cum s'ar cădea unii crăiasă. Iară, de nu va vrea de bună voe sa iasă și va vrea să calce tocmela și legăturile în doao rânduri așezate, arme să aștepte; cu care ca o crăie dreaptă a sa va cerca casa Avstriei; și de sârg voii sale, în ce voe iaste, răspuns să facă.

35 Pre Salma, solul lui Ferdinand, multă vreme l-au oprit în Buda diregătorii crăiei și târziu și foarte cu greu au făcut pe crăiasa să priimească solia poruncită de Ferdinand, toate grăind solul și pre urma graiului și laude de arme.

130r

Răspuns-au crăiasa cătră sol, că nu poate să stea acmu după svaturi, ce ari răspunde lui Ferdinand, slăbită fiind de lacrimi și de amara jeale după soțul ei, craiul; nice poate nimic face fără învățătura tatâne său, lui Jicmontu, craiul leșăscu, la care, de nu-m va da o vreme Ferdinand să agiungu la tată-mieu pentru învățătura, ce să va apuca de arme, puțină laudă va agonisi și Chesar Maximilian și Ferdinand, asupra unii fămei stânsă de lacrimi și asupra unui pruncu în fașe. 5

După solii răspunsă de crăiasa, Ferdinand nimic zăbăvind, au ales oaste și cu mare tocmală cu ghenarariul său, Leonard Velsho, și o trimisă în crăiia unguriască să bată cetățile: care nu va vrea de bună voe să se închine, să le cuprinză cu oșteni în partea sa. 10

Sultan Suleiman, cu svatul socotindu că cu cinste împărăției iaste să apere, pre gărământul său și dat cuvântul pre crăiasa văduva și pruncul, chemând pre solii ungurești, le răspunsă cum au dat crăiia unguriască lui Ian și fiilor săi și au înnoit acea crăie și asupra pruncului, fiiului lui Ian și săminției lui. Și s'au gătit de oaste, puind toată puterea sa, să nu să bucure nepriiatinul său Niamțul; dând și solilor 15

Au răspuns crăiasa solului, că nu poate să stea acum după sfaturi, ce ar răspunde lui Ferdinand, slăbită de lacrimi și amară inimă după craiul, soțul său, nice poate face nimic fără de învățătura tatâne-său, lui Jicmont craiul leșesc; la care de nu-m va da vreme Ferdinand să ajungă și la tată-său pentru învățătura, ce să va apuca de arme, puțină laudă va agonisi și Chesar Maximilian și Ferdinand de or veni cu arme asupra unii fămei stânsă de lacrimi și asupra unui prunc în fașuri. 20

După solii răspuns dela crăiasa, Ferdinand nimic netrăgând, aleasă oaste și cu mare tocmală cu ghenarariul său, Leonard Velsho, în crăiia ungurească pornește să bată cetățile; care nu va vrea să se închine de bună voe, să cuprinză cu oșteni în partea sa. 25

130v Soltan Suliiman cu sfatul socotind că cu cinste împărăției iaste să apere pre jurământul său și dat cuvântul, pre crăiasa văduva și pruncul, chemând pre solii ungurești, le răspunde cum au dat crăiia ungurească lui Ioann și fiilor lui; așa înnoiaște toată aceia crăie și asupra pruncului fiiului lui și | seminției lui, până vor ține și ei credința împărăției și vor fi mulțemitori și aminte 30
fiitori milelor împărătești. Și iată să arată lumii stătătoriu < cu > cuvântul și mila sa, să gătează de oaste, puind toată puterea, să nu să bucure dușmanul, 35
Neamțul; dând și solilor

21: de-m B.

30: îndată cuvântul B.

34: stăpânitori cuvântul B și B¹.

daruri și pruncului în semne de apărare căftan cu sirmă țăsut, pavăță cu puiatri scumpe împodobită și buzdugan și sabie tot cu mărgăritar peste tot acoperită. Și îndată au poroncit lui Ustref Pașa și lui Mehmet Pașa să purcăză cu oaste, sirguind să apere pe crăiasa și pre cucon.

5 Ferdinand, într'acea vreme, trimite și el sol la Sultan Suleiman, poftind crăiia unguriască cu legături ca acelea, cu care au ținut și Ian Craiu dela împărăția lui. Ce, solii lui | cu mare scârbă i-au pus la în- 107^rchisoare, zicându-le că sintu de moarte, căci sintu dela un nepriaten a împărăției trimiși; și acela ce-ș bate gîoc de împărăție, milă cere fără 10 de rușine, calcă crăiia unguriască și pe crăiasa cu pruncul, care iaste supt apărarea împărăției.

Nemții lui Ferdinand, dacă simt că vin acei doi pași Ustref și Mehmet Pașii, să dau înapoi; iară cum înțeleg că s'au întorsu Turcii, iară au vinit cu hatmanul lor Rohan Dulfu și până în Buda sosind, o au 15 înconșurat de toate părțile cu mare strânsoare.

Sultan Suleiman, înțelegând ačasta veste, să apucă cu mare sirguială a să găti de oaste; și îndată au pornit oștile de pren tot locu înaintea la Buda și el singur, cu mulțime de oaste, au purces pre urmă, grăbind

daruri și pruncului în semne de apărare: caftan cu sârmă țesut, pavăză 20 cu pietri scumpe împodobită și buzdugan de hier cu aur bătut, pe coadă iar cu aur, și sabie cu mărgăritar peste tot acoperită. Cu groaznică într'aceiaș dată pre aceiaș soli poruncă la Ustreh și Mehmet Pașii îndată să purcăză cu oști, cu mare sârguială într'ajutoriu și apărare crăiasei și pruncului, nesocotind alte puiadeci sau cu iarnă să se mântuiască; că, de ar păți ceva crăiasa din 25 zăbava purcesului, cu capetele vor plăti ei scăderea ce ar avea crăiasa.

Ferdinand într'aceiaș vreme alege și el soli unguri și-i trimite la sultan Suliiman, poftind crăiia ungurească cu acele legături, care au ținut și Ioan Craiu dela împărăția lui. Ci, solii lui cu mare scârbă s'au pus la închisoare, zi- 30 cându-le că sânt de moarte, că sânt dela un nepriatin a împărăției trimiși; și acela, care își bate joc de împărăție, milă cere și fără de rușine calcă crăiia ungurească și pre crăiasa cu pruncul, carele iaste supt apărarea împărăției lui.

Nemții, dacă sânt că vin oștile turcești cu acei doi pași, carii s'au pomenit mai sus, Ustreh Pașa și Mehmet Pașa, să dau înapoi; și îndată cum au înțeles 35 că s'au întors înapoi Turcii, iară vin cu hatmanul Rohan Dulfu și până în Buda sosesc, încunjură Buda de toate părțile cu mare strânsoare.

Aprins de mânie sultan Suliiman din ačastă veste, să apucă cu mare sârguială de gătire de oaste, pornind îndată oștile de pretutinderea în chip de olac înaintea la Buda, și el singur cu mare mulțime de oști, în urma celorlalțe oști,

să apuce pre Nemți suptu Buda. Și când agiungea în marginea crăiei ungurești, l-au tâmpinat veste de izbândă, cum Rohan Dulfu, ghenarariul lui Ferdinand, cu doazăci de mii de Nemți, cu Unguri, au perit cu totul de Turcii, carii au mersu mai nainte. După ačasta veste, mergea mai încet; și agiungând la Buda, au descălecat despre Buda veche. 5

Și îndată craiului pruncu ce-i pusese nume Ștefan i-au trimis daruri: trei cai cu toate podoabele, și caftane boiarilor ce era pre lângă cucon. 10

Solii turcești c'au mărșu cu daruri, au poftit cu mare blândeță dela crăiasa, să trimiță cuconul în tabără, la corturile împărătești și pre toți domnii și boiarii pre lângă pruncu, fără de niceo siială; că împăratul va să prăvască cu ochii săi pre cuconul priiatinului și ciriacului său și den brațele sale să-l dea fiilor săi, carii sintu aicea, ca de pre acmu să-l cunoască și de temeiu prieteșug neclătitei credinței Otomanilor, de acmu să începă. 15

Și pre singura crăiasa, în loc de fiică a sa și noru o ține, ca pe o fiică a iubitului său priiaten și ciriac a răposatului craiu soțu și pruncului

131^r cu nedeprins oștilor sale conace, peste obiceiul enițarilor, silind să apuce pre oastea nemțască la Buda și să nu să scape și de luna lui Avgust, care lună încă dela tată-său, sultan Selim, ținea și fericită de războae. La marginile crăiei ungurești, acum întrase cu oștile, l-au timpinat veste de izbândă și cum Rohan Dulfu, ghenărariul lui Ferdinand, cu 20.000 de Nemți cu totul au perit. După ačastă veste, mai încet trăgând oștile spre Buda, au descălecat într'aceialtă parte, la Buda veche, pentru putoare de trupuri ce perise. 20

În loc craiului prunc, căruia Ștefan nume Ungurii pusese, au trimis daruri: trei cai cu toate podoabele și frăele și șele tot cu pietri scumpe împodobite, și caftane tuturor boiarilor, carii ar fi pre lângă prunc pe aproape. 25

Solii turcești, carii au adus daruri, au poftit cu mare blândețe dela crăiasa să trimiță pre fiuu-său pruncul în tabără la corturile împărătești și, pre toți domnii și boiarii pre lângă prunc, nimic la inima sa de maică nepriimind vreo sfiială, că de aceia a inimii mărire iaste sultan Suleiman, cât pre toți alți împărați nu numai cu puterea și norocul, ci și cu Dumnezeirea și dreptatea biru-iaște, toate fericite șie și fiuu-său nădăjduiască cu gând neîndoit. Va împăratul cu ochii să privască pre fiul priiatenului și cireacului său și din brațele sale să-l dea fiilor săi, carii cu împărăția sa aici sânt, de acum să-l cunoască din pruncie și de prieteșug temelie neclătitei credinței Otomanilor de acum să înceapă. Pre singură crăiasa în loc de fie-sa și nor ține, ca pre o fiică ce iaste a iubitului său priiaten și cireacului său, răposatului craiu soț, și pruncului 35

craiu maică, ari vrea priiatenește să o vază. Numai pravila den bătrâni a Otomanilor, apără | a intra bărbatului strein la lăcașul fămeesc. Nice 107
a pofti pe crăiasa la sine poate, la corturi, pentru prepusul lumii, să nu să clătiască în ceva cinstea numelui ei, care, la fămei mari și de cinste, mai scumpă de toate odoară iaste cinstea.

La acestu graiu a solilor, îndată, rănită inema de maică a crăiasăi, foarte slabă, măhnită și împotrivă au răspunsu crăiasa. Iară, dacă i-au zis Gheorghie Martinengu (e)pitropul să socotiască, cu această deșartă siială să nu întărate pre păgânul varvar la niscai tirânii, cu inema în tremur au îmbrăcat pruncul cu lucii crăești fașuri și l-au pus cu mamca în carătă lucie de aur și cu o samă de doamne de cinste și cu toți domnii și boiarii l-au trimis la corturi.

Eșit-au înaintea multe stoluri de călări și l-au petrecut până în corturile împărătești. Sultan Suleiman cu blândețe au căutat spre cucon și l-au luat în brațele sale, vorovindu pren tălmașu cu mamca; au chemat și pre copiii săi, ce era cu dânsul, și le-au zis să sărute pe pruncu, că iaste fiiu ciriacului său, să ție minte, într'aceia dragoste să-l aibă și ei, cum au avut el pre tată-său. Iară pe domni și pe boiari ce vinisă cu pruncul, i-au chemat cu viziriul la mesă.

20 craiu maică, ar vrea prietenește să o vază. Numai pravila din bătrâni a Otomanilor apără a intra bărbatul strein la lăcașul fămeesc. Nice a pofti pre crăiasa la sine poate, la corturi, pentru prepusul lumii, să nu să clătească cinstea în ceva numelui ei, care la fămei mari și de cinste, mai mare de toate odoarale cinstea iaste.

La acest graiu al solilor, îndată, rănita inimă de maică a crăiasăi foarte slabă, măhnită și împotrivă au răspuns crăiasa. Iară, deaca i-au zis Gheorghie Martinul pitropul să socotească, cu această | săială să nu întărate pre păgânul varvar la niscai tirânii, cu inima sa în tremur, au îmbrăcat pruncul cu lucie crăești fașuri și l-au pus cu mamca în carătă lucie de aur și cu câteva doamne de cinste și pre toți domnii și boiarii l-au trimis la corturi. 131

30 Eșit-au înaintea câteva stoluri de călări din tabără afară și cu alai, cum zic ei, l-au dus la corturile împărătești, unde soltan Suliiman cu mare blândețe au căutat la cocon și l-au luat singur în brațe, vorovind prin tălmaci cu mamca; au chiebat și pre fiii săi ce era cu dânsul și le-au zis să sărute pruncul și că iaste fiiu cireacului său să ție minte, într'aceia dragoste să-l aibă și ei, cum au avut el pre tată-său. Iară pre domni și boiarii ce venise cu pruncul, i-au chiebat cu veziriul la mese.

8: pitropul A și C.

Și când acolo ospetiază pre domnii ungurești, era gata orânduită oaste să cuprinză târgul; și necunoscând Ungurii, au purces Turcii eniceri bulucuri, anume că mergu să vază orașul, cât nice ciia ce au stră-
juit la porți, nu au simțit, când au cuprinsu porțile cetății, toate ulițele
și meidianul orașului de mijloc. Îndată au început a străga telalii pre uliță,
să să închiză tot omul la casă-și și cineș în gazda sa; armele, tot omul dela
casa sa, să le dea, care va să nu piae cu toată casa sa. Și acasta de o face,
nime grijă să nu aibă. Dacă i-au dat știre lui sultan Suleiman că târgul
s'au cuprinsu fără de niceo tulburare mulțimei orașului și acmu sintu
108r toate porțile și ulițele pre sama enicerilor, iară, dacă însărasă, au trimis 10
pruncul la mumă-sa; iară pre boiari, pre toți i-au oprit în tabără.

Crăiasa, dacă au văzut cetatea cuprinsă de Turci și domnii opriți toți
în tabără, au scris răvaș cu mare jalobă la împăratul și cu lacrimi: «Să nu
uite împăratul cinstit și cel milostiv numele său și slava ce are de bună-
țile sale la toată lumea și gurământul, carele lumii știut iaste, cu carele au
întărit milele blândețelor sale și pe urmă soțului său craiului, să ție; pre
boiari, carii toți aceștia au ținut credința stăpănu-său cu toată inema în par-
tea numelui Otomanilor și împărăției sale, împotriva nepriiatinilor împără-
ției și stăpânului lor craiului, ciriacului scaonului său, să-i sloboază».

Și când acolo ospetează pre domnii ungurești, acum era gata orânduită
oaste să cuprinză târgul. Și așa, necunoscut, au purces buluc după buluc eni-
cerii, anume că merg să vază orașul, cât nici ceia ce au străjuit porțile nu s'au
simțit, când au cuprins și porțile și ulițele toate și meidanul orașului de mijloc.
Îndată au început a striga telali pe ulițe, să să închiză tot omul la casă și cineș
în gazda sa; armele tot omul dela casă să dea, care va să nu piae cu toată casa
lui. Și acasta de o face, nimeni grije să n'aibă. Dacă i-au dat știre lui sultan
Suliiman că târgul s'au cuprins fără de nicio tulburare mulțimii orașului și
acum sânt toate porțile și ulițele pe seama enicerilor, măcar că înserase, au
pornit pruncul cu cinstle la mumă-sa; iară pre boiari pre toți i-au oprit în tabără.

Crăiasa, dacă au văzut tot orașul cuprins de Turci și domnii toți opriți
în tabără, au scris răvaș cu mare jalbă la împăratul și cu lacrimi, să nu uite
împăratul cinstit și cel milostiv numele său și slava ce are de bunățile sale
la toată lumea și jurământul care lumii știut iaste, cu carele au întărit milele
și blândețele sale, și pre urma soțului său craiului să ție; pre boiari, care
toți aceștea au ținut credința stăpănu-său cu toată inima în partea numelui
132r Otomanilor și împărăției sale, împotriva nepriiatenilor împărăției și stăpânului
lor craiului cireacului, să-i sloboază; carii au slujit scaunului său.

Au stătut după aceasta patru zile împăratul la svat ce va face cu Buda și cu casa crăiasăi și cu domnii ungurești. Svătuia unii să-i trimiță în Țarigrad și pe pruncu și pe domni și în Buda să să pue pași. Iară alții svătuia să nu să calce ȝurământul, nice să să facă silă ca aceasta, lumii urită, unii
 5 fămei și unui pruncu, carii s'au priimit pentru apărarea, și acmu să-i scoată den casa lor la robie, la care faptă în toată lumea ocară să va naște.

Iară pașea de Beligrad svătua să să pue pașe în Buda, pe obiceiul bătrânilor săi; crăiasa să să trimiță la tată-său; pruncu în Țarigrad,

Au stătut după aceasta patru zile împăratul la sfat ce va face cu Buda și cu
 10 casa crăiasăi și cu domnii ungurești. Sfătuia Mehmet Pașa și un Custreh Pașe, amândoi musaiپی: și pruncu și domnii să să trimiță la Țarigrad. La Buda să să pue pașe om blând, să cârmuiască pre Unguri cu blândețe, pre 'ncet să-i deprinză supt jugul împărăției. Iară Rostin Pașa, ginerile lui sultan Suliiman, sfătuia nici într'un chip să nu calce și jurământul dat și să nu să facă silă ca aceasta urită
 15 lumii, unii fămei și unui prunc, carii s'au priimit supt apărare, și acum să se scoată din casa lor la robie, cu care faptă în toată lumea numelui ocară a naște.

Împotriva tuturor Mehmet, Pașa de Belgrad, căruia Iahaoglu îl chema pre poreclă, sta clătind cu capul și întreat, ce și cum ar socoti el, că era între toți mai bătrân, au zis cătră împăratul:

« Multe sfaturi sânt la împărați, împărate Suliimane, iar unul numai
 20 drept iaste. Ce mi să pare, voi zice. În voe va fi a primii și a nu priimi și a rade de un om prost ca mine sau a fi cu greu urechilor voastre; oi priimi de veți rade, sau cu greu veți priimi, prostia mea va face aceia, iar nu rău-
 25 tatea în partea scaunului tău; că de sânt și prost, bătrânețele mele loc să aibă! Și mai mult făcut bătrân, tot bătând războaie cu acest neam. Și nu mi-i laudă, încă din zilele părintelui tău, multe și izbânde, am învățat toată firea, toată
 30 așezarea acestor oameni. Căutați sfatului vostru, căială să nu aveți; de 5 ori acești 20 de ani înarmat în Țara Ungurească am venit, la toate aceste răz-
 35 boae, sau cap pre alții, sau slujitor supt ascultarea altora am fost. Și cu gând ce ai venit să înalți împărăția și să lățești hotarale împărăției noastre și să așezi pace, să odihnim. Dela o vreme supt norocul tău, după ostenele tale, ai luat Beligradu, cuibu și scaunul tuturor tâlharilor asupra noastră. Un-
 40 guri după aceia au prădat Misia și Bosna, pentru care fapte ai venit și în ceste părți cu război. Ai zdrobit toată oastea și pre craiu singur. Și după acestea
 45 ȝ'au venit și Buda supt putere și la mână, cu mare numelui tău cinste și vâlfă, și până în inima nepriiatenului tău ai apropiat grije.

Apoi ai dat pe seama unui Ungur, care niceș era de sânge crăesc născut și cu cu ce folos l-ai îmbrăcat cu podoabe crăești. S'au sculat un crai dintre

27; că iar să nu aveți B

în casăle împărătești, să-l hrăniască și să criască în legea lor; pre toți domnii să-i omoară; cetățile lor să le răsipască; câți oameni ar fi de războiu toți la Anadol să-i triacă; numai țărani plugari, lucrători de

Nemți asupra lui și l-au scos din crăie și au cuprins și Buda și toată crăia, cu atâta izbândeale tale și trude și cu sângele nostru agonisite.

Acum iată al cincilea oștire face, apărând Buda de Nemți cu atâta a împărăției chieltuială și atâta osteneală și sârguială și a ta și a oștii, cât poate zice că nu ai venit pre pământ, ci ai zburat în aripi cu această nădejde a noastră a tuturor, ca doară vei face sfârșit dela o vreme acestor nepăci și vărsare de sângele nostru cu acest neam. Ci, precum văz eu că iaste sfatul unora, la nesfârșite trude și ostenele și a războaelor grije te vor pune; cu apărarea acestii văduve și unui copil de țăță, îș arată laudă, căriia preț nu iaste.

Eu ca un prost nu pricep ce ar fi lauda aceia a lumii fără de folos. Oasele roade slavă această, carea aduce grije și războaie. Nici la înțelepți purtători de oști, loc nu are veste ca această, care așezare nu face. Moșii și vestitul tatăl tău, 22 crăii cătră împărăția noastră au adunat până acum. Decât aceia, mai fericit te voi să fii, iar nu mai înțelept — Căci iaste mai mare a fi înțelept, decât în tot țăsul a fi nebun — carea nu iaste alta mai mare decât această: treaba altuia să păzești și a toată viața, avere, cinste, împărăție, la grije să lași.

Destul ai făcut, cât mi să pare, milii, blândețelor, bunătăților tale! Moșii și păriinții tăi cu acestea nu sã îndestula, ci cu biruința asupra nepriiatenilor, și după biruință cu așăzarea țărilor; care toate înțelesului și înțelepciunii tale, dau, împărate, ca unuia pre carele te-au împodobit Dumnezeu, și că ești sânge împărătesc și că ești împărat înțelept.

133' Eu ceiu partea mea, când socotesc a războaelor | griji, primejdii și cumpăna. Zic atâta: pre Unguri sã nu-i credem, că cu ochii vedem nepriiateni. Măcar că unii sã fac a sã tupila supt umbra ta, mai mulți Unguri sânt la Nemți și țin cu dânșii. Crăiasa ca o fâmee cu un prunc în brațe, harnică sã ție împotriva Neamțului crăia și orașul acesta, nu iaste! Va trebui dar cu puterea împărăției toată și totdeauna cu pedestrime, cu tunuri sã stăm pururea gata, sã o apărăm pre această fâmee; care lucru, nu laudă, ci mare ocară în lume ne va face.

Și măcar mai apoi sã nu aducem cu vreme lucrurile împărăției noastre la cumpănă. Mai cu cinste și mai cu folos iaste a merge cu arme asupra altora, decât a sã apăra de alții.

Sfătuesc dară aceasta: crăia de atâtea ori luată și cuprinsă cu războaie, pașalâc sã sã facă, după obiceiul bătrânilor noștri; crăiasa sã sã trimită la tată-său, pruncu la Tarigrad, în casa împărătească, sã sã hrănească și sã crească în legea noastră; domnii toți sã sã omoară; cetățile lor sã sã răsipească. Câți oameni de oaste pot fi, toți la Anadol, sã sã treacă; numai plugarii carii lucrează pământul, aceia, pre la țarguri și sate sã-i lase cu oameni de pază pre la cetăți.

pământu, pre la târguri, pre la sate, pre la cetăți, cu oameni de pază să-i lasă.

Sultan Suleiman, cumpănind cu gândul svaturile de îmbe părțile a pașilor, au ales mijlocul: nice așa apreg, cum au zis pașea de Beligrad, nice cum
 5 au zis ciialalți. Au trimis poroncă crăiasăi să nu-ș facă voe rea, pentru căci îi caută a eși acmu dentr'ačasta cetate, care neputând-o sprejeni de Nemți, s'au socotit a o ținea cu | oști împărătești. Iară ei, scaon crăescu s'au așezat 108v
 cu pruncul, la Lipa, și cu tot Ardialul și părțile crăii ungurești de sus, până să va rădica pruncul Ștefan craiu în vârstă, acea țară fiind mai în laturi. Și
 10 cu atâta va fi mai îndămână crăiasăi, că să va hotărî cu tată-său, cu craiul leșăscu, având împărăția pururea grije de ačasta, să fie supt apărarea împărăției, pruncul cu mumă-sa. Care, den loc au dat poroncă să fie slobozi boiarii, cineș la slujbă c'au avut, numai Verbeții bătrânul să rămăe în Buda, să giudece oamenii după pravila lor. Și iată petrecători împărătești, cu stiaguri, cu cară și agi împărătești pre lângă crăiasa, de ș'au
 15 rădicat toată averea casei; numai armele cetății și zaharale au lăsat.

Atunce crăiasa, cu lacrimi și cu ascunsu suspin, ceriului păgâniaasca mărturisind înșeleciune, au purces den Buda. Biiții domni, scăpați cu

20 Așa țara ačasta vei așăza și Nemții or sta de grije Avstriei și Stiriei, nu de Țara Ungurească.»

Soltan Suliiman, cumpănind cu gândul sfaturile de îmbe părțile a pașilor, au ales mijlocul: nici așa apreg, cum au zis Pașa de Beligrad, nici cum ceialalți. Au eșit poroncă crăiasai să nu-ș facă voia rea, căce îi caută a eși dintr'ačastă cetate, care neputând a o sprijini de nepriateni Nemți, s'au socotit a să ținea
 25 cu oști împărătești. Iară ei, scaun crăesc s'au așezat cu pruncul, Lipa, și cu tot Ardealul și părțile crăiei ungurești de sus, până să va rădica pruncul Ștefan craiu la vârstă, aceia țară fiind mai în laturi și cu atâta mai îndemână crăiasai, că să va hotărî cu tată-său, cu craiul leșesc, având împărăția pururea grije de ačasta, să fie supt apărarea împărăției pruncul cu mumă-sa.
 30 Care din loc acum să dea poroncă puternicului sângeacului | de Timișvar, 133v
 boiarii, toți domnii, cineș la slujba care au avut, numai Verbeție bătrânul să rămăe aicea la Buda să judece orașul după pravila lor. Și iată petrecători împărătești cu steaguri și cară să vor da; agi împărătești pre lângă crăiasa să-ș rădice toată averea casei și podoabele toate și vase, până la Lipa; numai
 35 ce ar fi armele cetății să lasă pre loc și zaharelele.

Așa crăiasa, cu lacrimi și ascuns suspin, ceriului mărturisind păgâneasca înșălăciune, din cetatea și orașul Buda purcede. Bieții domni împreună cu

zile, purced cu crăiasa; de bucuria vieții, că nu ș'au pus capetele, au uitat c'au pierdut. Și așa mântuindu-să crăiasa cu pruncul Ștefan Craiu, căruia apoi Ungurii i-au pus nume Ian Jicmontu, și în dragostea tă-ne-său, lui Ian craiu, carele aproape de treizăci de ani au crăit cu bine dela toți domnii, boiarii den tot Ardialul at' adus pruncului la Lipa scaon nou de crăie, daru.

5

Acestea când să lucrieză la Buda, iară Ferdinand luând veste de perirea oștii sale la Buda, temându-să de puterea Turcului, au trimis sol cu daruri scumpe la sultan Suleiman, poftind crăia unguriască să i-o dea pre sama lui, să-i dea harăcu pre an. Iară sultan Suleiman,

10

crăiasa purceg; de bucuria vieții, că nu ș'au pus capetele, au uitat ce au pierdut. Și așa, mântuindu-se crăiasa cu pruncul Ștefan Craiu, căruia apoi Ungurii i-au pus numele Ioan Jicmont, și în dragostea tătăne-său, lui Ioan Craiu, carele aproape de 30 de ani au crăit la dâșii, cu bine dela toți, domnii, boiarii și tot Ardealul au adus pruncului la Lipa scaun nou de crăie, daruri.

15

Acestea când să lucrează la Buda, iară Ferdinand luund veste de perirea oștilor cu Rohan Dulfu, temându-se de puterea Turcilor, pentru să arunce zăbavă lui sultan Suleiman, sol pre Nicolai Salma la Buda trimite cu daruri lui sultan Suliiman dela Ferdinand: un păhar de aur cu iscusite meșteșuguri făcut, cu ales mărgăritar împodobit și un časornic. Acela era de mirat odor, care cu roatele de argint întorcea nu numai časurile zilelor, ci tot crugul ceriului, și a celor 7 planite clătire cursul soarelui și premenelele lunii cu mare și de mirat meștersug, cu a časurilor și minutelor în mulți ani măsura; care cum de târziu unele cu altele în mare sârguială întorcându-se, din clătirea ceriului celui mai de sus de toate, care pornește altele de dedesuptul său crugurile cerești — aceleia ce-i zic astronomii adevă clătitoriul cel întâi sau clătirea cea dintâi, care toate celelalte pornește cruguri. Acestea de mari astromoni cu adâncă socoteală izvodite și făcute.

25

134^r Spun la Maximilian împăratul de a căruia viață au rămas poveste | de zăbava lui în tot traiul la mari și de mirat lucruri.

30

Care daruri foarte au plăcut lui sultan Suleiman că era acel sultan așa de supțire la minte, cât nu numai era cărturariu în basnele ce are legea lor, ce și astronomia și cozmografia înțelegea, dascal având pre lângă sine pe Hamon doftorul de toate dascălii.

Poftia solii lui Ferdinand dela sultan Suleiman crăia ungurească să dea pre seama lui, legată supt haraciu, precum au fost dată lui Ioan Craiului în toți anii.

35

1: de bucuria biiții A.

5: și tot C.

23: și minunatelor B.

luând darurile, au răspunsu prin tâlmaçu că necuvioasă legături ar fi acele de pace: să ia Ferdinand crăiia, care au ținut-o Ludovic Craiu c'au perit cum s'au scris mai sus, și el să rămâe cu ostenia la și truda și cheltuiala, cu atâta numai cu haraçu; de pe Țara Avstriei așezat
 5 scaonul său spre pace, atunce să să ție cu adevărat împărăției lui prieteșug. Care mijloc | de-i va părea lui Ferdinand cu greu și ar vrea să aliagă războae, pre aceia va sta: că și crăiia unguriască despre dânsul
 10 va apăra și părțile Avstriei în pradă vor merge.

Așa lăsind sultan Suleiman lucrul la mijloc, cu apropiate vremi de toamnă, s'au întorsu spre țara sa, lăsind în Buda oaste de pază, eniceri.

Într'aceia, Gheorghie Martinenzii, la Lipa, nebăgând în samă pre alți domni, trebile crăii au luat după părerea sa, pre sine; cu ce, au adus

Sultan Suleiman, cu veselă față luund darurile, au răspuns prin tâlmaci cum necuvioasă legături ar fi acele de pace: să ia Ferdinand orașe și târguri
 15 și crăiia, care au ținut Ludovic craiu — Pre acel Lodovic omorise sultan Suleiman în război — și el cu osteneala, truda și chieluiala, să rămâe cu atâta, numai cu haraçu. De pe Țara Avstriei așezat scaunul său spre pace, atunce să să ție cu adevărat împărăției lui prieteșug; care mijloc de-i va părea lui Ferdinand cu greu și ar vrea să aleagă războae, pre aceia va sta: că și crăiia
 20 ungurească despre dânsul va apăra și părțile Avstriei în pradă vor merge.

Așa lăsând sultan Suliiman lucrul la mijloc, cu apropiate vremile de toamnă, au purces spre scaunul său, lăsând la Buda oaste de pază enicari.

Într'aceia, la Lipa, Gheorghie Martinuz nebăgând pre alți domni în seamă, trebile crăiei au luat după părerea sa pre sine; cu ce, au adus pre crăiasa la gânduri, muma coconului, că ar fi pofti el crăiia; din care prepusuri
 25 au intrat între dâșii mari zarve, care și lor și părților creștinești pe acolo, mare rău s'au ațâțat și s'au început. Și până într'atâta au venit lucrul, cât crăiasa, temându-se de sine și de copil, jalbă au trimis la sultan Suleiman asupra lui Gheorghie, cum s'ar ajunge cu Ferdinand spre peirea ei și a fiului ei. Însă
 30 acastă zarvă, până într'atâta răul său socotind, domnii au nevoit să potoale pre crăiasa cu mare nevoie, cu toții.

Însă nu îndelung au stăut acea tocmeală între crăiasa și între Gheorghie, care văzând-o că iară crăiasa umblă să-i coboară dela Turci peirea, cu taină
 35 ajunge la Ferdinand, arătându-i | toată inima cu priința spre slujbele lui, și nu de vreo violenție împotriva fiului a stăpănu-său Ioan, la care mila și credința au avut, cât la moartea sa și fiului său pruncului, atunce de curând

4: că atâta A.

26: părinților B.

29: Gheordie B.

la gânduri pe crăiasa, că ari pofti el crăia; den care prepusuri au întrat între dânșii mari zarve, care și lor, și părților creștinești pe acolo, mare rău s'au ațîțat și s'au început. Și până într'atâta au vinit lucrul, cât au

născut, și a toatei casei sale epitrop l-au lăsat, ce văzând cu lucruri și cu socotele muerești purtându-se crăiasa, vedea că va pogori perire și cestoralalte părți a crăiei ungurești, cum s'au făcut și cu Buda; că firea muerească și deșerte prepusuri, alergând în tot časul la ajutorul turcesc, cu care umblete a a ei trăgând oștile turcești de nicio nevoe, va face de vor cădea și aceste orașe pre mâinile Turcilor, cum au căzut și Buda, pierzând pre sine și pre fiiu-său. Pentru aceia alt leac nu vede: numai crăiasa cu fiiul ei să se dea pre mâinile lui Ferdinand, rămășița crăiei, ca la un monarh cu puterile și care poate să apere despre Turci, să nu piiae; și cum au rămas și crăiasa ca o fâmee și copilul încă nu la vârstă de cărma, să mute la țările cele care au fost legate încă de bărbatu-său, Ioan.

Ferdinand, măcar că nu să încredea cu amestecătoare și nestătoare firi a lui Gheorghie Martinuzii, iară nu lasă acest prilej ce i să face — Că de câte ori pogoria Ungurii cu netocmelele lor pre Turci cu Nemții la sfadă, de atâtea ori lua și Turcii despre ceia parte despre dânșii cetății; încă încăpea și Nemții despre părțile sale de cuprindea și ei cetății și orașe — face sfat de care dă știre frăține-său lui chesar. Și deodată trimite 1000 de oameni aleși călări și câțeva armată, adevă tunuri și altă ce ar trebui de apărare, la Gheorghie Martinuz, care ținea încă dela Ioan Craiu Oradiia, și fără nimic altă zăbavă gătează și alte oști cu Ioan Bapțișta Castand, om viteaz la lucrurile războaelor, de neamul său Hișpan; și după câteva sfaturi la Beciu, Castand, unde și de firea lui Gheorghie Martinuzii au pomenit, cum vor să iasă lucrurile lui, au purces în părțile ungurești și Ardealului, sârguind cu toate sfaturile la Gheorghie, în Oradia.

135' Izavella Crăiasa, văzând aiave amestecăturile lui Gheorghie, adună ghiuluș la oraș Agnez, anume împotriva lui, nădăjudind că cu aceia adunare va mazili pre Gheorghie din toată puterea isprăvniciei lui, cu ajutorul împotrivnicilor. Ci Gheorghie Martinuzi om amestecătoriu mare, dacă simte gândul crăiasii cu o seamă de domni, el încă pre la prietenii săi scrie cărți și în loc purcede cu gloata la orașul acela, unde începuse a să aduna ghiulușul.

Iar crăiasa, deaca prinde de veste că au apucat el înaintea la oraș cu gloata sa, ori că să sfiia, ori să nu-l vază în ochi, au trecut la Belgrad. El în loc face de să răsipesc toți dela acel sfat. Și de atunci în vedere neprieten copilului craiu și mâne-sa crăiasiei, au început a cuprinde orașele pre numele lui Ferdinand crai nou. Și în puține zile sosește și Bapțișta Castand cu oștile lui Ferdinand la Clujvar.

După sosirea lui Castand cu oștile, merge Gheorghie la crăiasa, știind-o acum înspăimată, și după câteva muștrări, îi zice să nu mai amestece zarve,

adus pe crăiasa de au lăsat crăia lui Ferdinand pre tocma la și scrisorile, ău făcut Ian Craiu, bărbatul ei, cum s'au scris mai sus, cu legături ca acestea: crăiasa, cu numele fiului său, Ardialul a-l apăra de Turci nu poate, ce să fie crăia pre sama lui Ferdinand cu folosul a toată creștinătatea. Și în locul Ardialului, au luat crăiasa cu cuconul ei o țară, anume Evboriia și Ratisboriia, în Ungurimea de Sus, alătura cu Țara Leșască, peste munții leșești, a căror țări era vinitul pre an 25.000 de galbeni de aur. Și pentru mai mari legături priiateșugului între casă lor, Anna, fiica lui Ferdinand, să fie logodită după Ian Jicmontu, cuconul crăiasăi, și cu zestre 100.000 galbeni de aur; și datoriia, care era făcută de tată-său și de mumă-sa, crăiasa, 50.000 de galbeni de aur, așijdirea să plătiască Ferdinand. Și în loc de zălog pentru acestea, au pus cetatea Casa, să fie scaon crăiasăi cu fiul ei. Și pre aceste tocmele și legături, care arăta Baptista Castand, ce vinisă dela Ferdinand cu oaste și cu armată, într'ăgutoriu lui Gheorghie Martinenzii, ce era ispravnic și cârmuitoriu lângă crăiasa și lângă cucon, lăsat de Ian Craiu, cum s'au pomenit mai sus. Apoi acela au făcut amestecături și s'au agiunsu cu

ci mai bine cu cinste și cu pace să dea crăia lui Ferdinand pre seamă, după cum au fost legat și bărbatul ei, Ioan Craiu, cu Ferdinand. Și în loc alt ghiuluș de toți domnii la Clujvar strânger; la care, înaintea tuturor, Castand au spus cu ce treabă au intrat cu oștile stăpănu-sau în Dachia, arătând și tablele legate cu Ioan Craiu: după moartea lui, la Ferdinand să vie crăiei ungurești stăpâniia, știindu-se și Ferdinand de ce s'au legat.

Legăturile era acestea: crăiasa cu numele fiu-său, Ardealul a-l apăra de Turci nu poate, să dea pre seama lui Ferdinand cu folosul a toată creștinătatea. Și în locul Ardealului să ia crăiasa cu fiu-său o țară ce-i zic Evboria și Ratisboria în Ungurimea de Sus, alătura cu munții leșești, a căror țări venitul face 25.000 de galbeni de aur pre an. Și pentru mai mare legătura prieteșugului caselor lor, Anna, fiia lui Ferdinand, de acum să fie logodită după Ioan Jicmont, care nume îi dedese domnii din Ardeal, cum s'au pomenit mai sus, și cu zestre 100.000 de galbeni de aur. Datoria ajjderea care era de tată-său și de muma copilului îndatorite 50.000 galbeni de aur să plătească Ferdinand. Și în loc de zălog | de acestea, Casa să fie scaun crăiasii și pruncului, fiul ei. Și pre aceste tocmele și legături, care arăta Baptista Castand, întâriia Gheorghie Martinuzii. 135v

Cu grea de mânie căutătură crăiasa spre Gheorghie, i-au căutat a priimi această tocmeală, zicând că doar o va scoate Dumnezeu de supt jugul lui Martinuzi și denaintea ochilor lui. Și cu acele făgăduite amăgitoare a lui

109^v Ferdinand. Au purces crăiasa cu cuconul ei | la Ținob și au scos cununa, schiptrul, mărul și alte podoabe crăești și le-au dat lui Castald. Spun, să fie făcut crăiasa graiu ca acesta cătră cucon:

«Dacă și al tău și al meu năroc n'au vrut să fii în scaonul crăesc a tătâne-tău, carele drept ție să cuviniia, și cu dumnăzăesc și omenescu 5
 gudeț, mânia spre noi a ceriului, care nice cu un mijloc a să primeni nu poate, a răbda ne caută într'aceste cumplete vremi și să alegem ce rău mai mic să vede; căci iaste să ți să plătiască crăia de moșie. Numai ce-i mai fără grijă și cu binele creștinătății să priimim. Într'aceia, anilor încă ești vârstă, care a te chivernisi la grele vremi nu poți împotriva 10
 puternicului; cu voe bună, să dai celui mai puternic, să nu fim de a lumii mustrare. Încaile pe partea creștiniască priiatini și cu milă spre noi să facem, că a Turcilor prieteșug, puternic, dar că iaste fără credință, bine l-am simțit. Fie, dar și Dumnăzău așa să dăruiască. Marea strâmbătate a ta, încai cu binele creștinilor să fie! 15

Ție, Castalde, dau acestea a crăii odoară, cu care să încunună craii ungurești; tu fără zăbavă, la stăpânul tău, Ferdinandu, să le dai, prea luminatul stăpânul tău, carele, luându-le, nu așa de dânsale să să

Castand și făgăduința cu numele lui Ferdinand, purcede în loc din scaun pentru Castand și Martinuzi cu fiiul ei la un oraș, anume Ținob, cale de 8 20
 căsuri dela oraș. Acolo scoțând cununa, schiptrul, mărul, semnele și podoabele crăiei ungurești, spun să fie făcut la fiiu-său, copilul, graiul acesta:

«Dacă și al tău și al meu norocul n'au vrut să fii în scaunul crăesc a tătâne-tău, carele drept ție să cuvenia cu dumnezeesc și cu omenesc județ, mânia pre noi amândoi a ceriului, carea nici cu un mijloc a să premeni nu poate, să suferim trebuiaște într'aceste cumplete vremi și să alegem ce rău 25
 mai mic să vede, căce iaste să ți să plătească crăia de moșie. Numai ce-i mai fără grije și cu binele creștinătății să priimească. Într'aceia anilor încă ești vârsta, care a te chivernisi la grele vremi nu poți. Deci ce iaste peste vârsta și puterea ta, a lăsa cu pace ți caută. Și ce a ține nu poți împotriva puterii Turcului, cu voe bună să dai celui mai puternic, să nu fim de a lumii mustrare. Încaile pe partea creștinească priiatin și cu milă spre noi să facem, că a Turcilor prieteșug puternic, dară fără credință, bine l-am simțit. Fie, dar și Dumnezeu așa să dăruiască! Marea strâmbătatea ta cu binele creștinilor să fie! 30

Ție, Castande, dau aceste a crăiei odoară cu care să încunună craii ungurești; tu, fără zăbavă la stăpânul tău, Ferdinand, să le dai și pre luminatul stăpânul tău, carele luându-le, nu așa de dânsale să să 35

bucure, cum pentru binele acestor țării creștinești, nevoiță și grijă să aibă; și de cuvântul său, prin tine dat, să știe ! ».

Îndată după acestea, au mersu cu toți domnii la gurământu să fie cu credință în partea lui Ferdinand, și ales Gheorghie Martinenzii, și apoi Sasii, Săcuii. Iară apoi, știind că această primenală a lor fără svadă cu Turcii nu va fi, au stătut și la svat de oaste. Iară crăiasa au purces peste grei munți, părăsindu Ardialul.

Gheorghie Martinenzii, amestecătorul și neașezatul întru îmbletele sali, cum de purcesul crăiasăi vesel, așa de războaiele cu Turcii, carii era gata, mâhnit, în multe gânduri să izbii: și întâi harațul, care să da la Turci, la cetatea Uivarului, l-au strânsu și l-au pornit cu sirguială la împărăție, dând știre la Poartă și de acestea ce s'au făcut, că toată vina iaste acei fâmei crăiasă, den îmbletele fâmeești.

Și cu de acestea siliia să-ș tocască lucrul și numele său la Poartă și să întoarcă gândul Turcului de oști, gătite pentru îmbletele lui asupra Ardialului.

bucure, cum pentru binele acestor țări creștinești, nevoiță și grije să aibă și de cuvântul său pre tine dat, să știe ! ».

Îndată după acestea, au mers toți domnii la jurământ să fie cu credință în partea lui Ferdinand, și ales Gheorghie Martinuzi și apoi Sasii, Săcuii. Și după jurământ, știind că această premeneală a lor fără de sfadă cu Turcii nu va fi, au stătut și la sfat de oaste.

Iară crăiasa, ca una acum nu stăpână, să nu mai zăbovească în casa altuia, strângându-și borfșoarele, au purces cu grei munți pre cale din pământul Ardealului. Spun că la un munte înalt, pogorită din carătă până au încungiurat un pisc, căutând asupra Ardealului cu suspini, până i-a sosi carăta, cărturare fâmee au scris într'un copaci cuvinte letinești, ** adecă: așa va ceriul. Acesta semn lăsând durerii inimii sale, au purces, părăsind Ardealul.

Gheorghie cum de purcesul crăiasăi vesel, așa de războaiele cu Turcii, carii acum spânzura gata, mâhnit, în multe gânduri să izbii. Și întâi haraciul, care să da la Turci, la cetatea Uivarului strângând, l-au pornit cu sânguială la împărăție, dând știre Porții și de acestea ce s'au făcut, că toată vina iaste acei fâmei, a crăiasăi, din umbletele a ei fâmeești.

Și cu de ceste și cu pornitul haraciului, siliia să-și tocmească numele la Poartă și să întoarcă gândul Turcilor de oști, gătite pentru umbletele lui asupra Ardealului.

Însă aceste îmblete a lui Gheorghie în îmbe părți, i-au gătit perire cu svatul a unora dintre dânși. Că și Turcul, sultan Suleiman, oblicind pentru Ardial închinat la Ferdinand, au poroncit pașii de Buda și lui Ștefan Vodă den Moldova și domnului muntenescu și la alți pași, să între în Ardial cu armata, să certe vicleniia č'au făcut împărăției. Mers-au oastea turcăscă cu domnii acestor țării și au apucat câteva cetăți; luat-au și cetatea Lipa. Iară Ungurii încă să pun împotrivă cu oști și iau cetățile iar cătră sine.

5

Și așa, într'acesta chip când stau, poroncește Ferdinand la Bapțiște Castald, oricum ar putea face să omoară pre Gheorghie Martinuzii, simțind îmbletu lui întoarsă la Turci. Iară Castald, plinindu poronca, dă ačastă triabă lui Palavițin Polcovnicului și lui Marco Antonii, care era diiac pre cărți nemțăști la Gheorghie, să-i facă samă. Făcut-au pe poroncă și au ucis pre Gheorghie Martinuzii, pentru a căruia moarte, spăimați Ungurii și mai ales Săcui fac între sine ȝurământu asupra lui Castald Bapțiște. Așa, după multe cu Turcii amestecături, Ferdinand, să tragă inimile Ardelenilor la sâne, le pune voevod pe Andrei Bator.

10

15

Crăiasa Isavela, într'aceia vreme, cerând dela Ferdinand cele prin Bapțiște Castald făgăduite, iară, dacă văzu că numai ce o poartă cu

Însă acestea îmbletele lui Gheorghie de îmbe părțile, i-au gătit perire, iară cu sfatul unora dintre ei. Că și sultan Suleiman, oblicind închinat Ardealul la Ferdinand, veziriului de Buda și cu dânsul lui Ștefan Vodă, domnului de Moldova, și Mircii Vodă, domnului muntenesc, și la alți pași împrejur, tare trimite poruncă să între în Ardeal cu armata, mâna să certe vicleniia făcută împărăției. Purced pașii și domnii dela aceste țări după porunca împărătească și câteva cetăți iau, între care și Lipa apucă. Ungurii și ei cu câteva oști să pun și ei împotrivă și iau cetățile iar cătră sine.

20

25

Și așa, într'acestea când stau, Ferdinand prin cărți la Bapțișta Castand poruncește, oricum să facă, pe Gheorghie Martinuzi să-l omoară, simțind umbletele lui întoarse la Turci. Castand, plinind porunca, dă ačasta treabă lui Palavițan Polcovnicului și lui Marco Antoni, care era diac pre cărți nemțești la Gheorghie, să-i facă seama. Fac ei după poruncă și ucig pre Gheorghie Martinuzi, cu a căruia moarte, spăimați Ungurii și mai ales Săcuii, fac între sine jurământ asupra lui Castand Bapțișta. Așa, după câteva cu Turcii amestecături, Ferdinand, să tragă inimile Ardelenilor cătră sine, le pune voevod pre Andrei Bator.

30

Crăiasa Iezavella într'aceia, cerând dela Ferdinand cele prin Castand făgăduite, daca vede că numai ce o poartă cu

35

24: domnii din A.

cuvinte deșerte, amăgindu-o, începe pe taină a să agiunge cu domnii de Ardial, cei ce să ăgurasă asupra lui Castald; și au agiunsu și la Mircea Vodă, domnul muntenesc. Apucatu-s'au Mircea Vodă pentru trebile crăiasăi | și a cuconului ei, la împărăția Turcului. 110v

5 Și stând așa la părere den doaă părți, și de Turci și de Nemți, trimit sol la Ferdinand, poftindu-l să nu fie opriți a-ș cerca mijloce de pace cu împărăția Turcului: că cu vinirea a unui hasechi, anume Halil, pe carele isprăvisă Mircea Vodă, nedejduia Ardelenii, că vor pleca pre împărăția Turcului la pace, nepomenind nemic de
10 Ferdinand.

Dat-au voe Ferdinand, însă cu tocmală: să dea Turcii cetățile ce luasă de curund. Să apucă Halil cu răspunsu de cale și până în optsprăzece zile, răspunsu să aducă. Iară până la întorsul lui Hali, s'au strânsu Ungurii la ghiuliuș, la Aguropol, unde sosește și Hali, aducându răspunsu dela împărăție, că într'altu chip împărăția nu priimește, nice va priimi; numai, de vreme ce au murit Gheorghie cu nediriaptă moarte și ei cu puterea lor pre Nemți nu-i pot scoate den Dachia, să asculte poronca împărătiască, să aducă la loc pre cuconul Ian Jicmontu, fiul lui Ian Craiu, cu mumă-sa, crăiasa, la crăie, de vor Ungurii pace și

20 cuvinte întru deșert, amăgind-o, începe pre taină a să ajunge cu domnii de Ardeal, cei jurați asupra lui Castand, și ajunge și până la Mircea Vodă, domnul muntenesc. Să apucă Mircea Vodă de trebile crăiasii și a fiului ei la împărăția lui sultan Suleiman.

25 Și stând așa din doao părți la părere, Ardelenii, și de Turci și de Nemți, trimit sol la Ferdinand, poftindu-l să nu fie opriți a-și cerca mijloace de pace cu împărăția Turcului; că cu venirea unui hasichi, anume Hali, pe carele isprăvisă Mircea Vodă, nădăjduia Ardelenii că vor pleca pre împărăție la pace, nimic nu pomenind de Ferdinand.

Au dat aceia voe Ferdinand, însă cu tocmeală: să dea Turcii cetățile ce luase de curând. Să apucă Hali cu răspuns de cale și până în 18 zile răspuns să aducă. Iară până la întorsul lui Hali, ghiuluș a Ungurilor la Agoropol să strânge, la care sosește și Hali, aducând răspuns dela împărăție acesta: că într'alt chip împărăția nu priimește, nice va priimi; numai de vreme ce au murit Gheorghie cu nedreaptă moarte și ei cu puterea lor pre Nemți nu pot scoate din Dachia, să asculte poronca împărătească, să aducă la loc pre Ioan Jicmont, fiul lui Ioan Craiu, cu mumă-sa, crăiasa, la crăie, de vor Ungurii pace,

liniște, care o au avut dela împărăție în zilele lui Ian Craiu. Și iată pașii de Buda să poroncește și i să dă pre mână putere de oști să vie la dâșii. Deci, de vor fi drepti și să vor da supt ascultarea împărăției, hălăduiți vor fi; iară de ar mai trăgăna cu aceste amestecături, închinându-să la alții, plata faptelor lor gata iaste: că toți lăcuiitorii aceștii țări supt sabie vor merge.

S'au cutremurat toți Ungurii de aceste poronci, care au adus Hali, știind bine de puterea Turcilor cum iaste. Mult au luptat Baptiște Castald să-i îmbărbătează împotriva Turcilor, ce nemic cu meșterșugurile sale n'au putut face. Într'acea dată, s'au rocoșit și oștile nemțești pentru lefe ce nu luasă și era să ucigă pre Castald și pe alte căpetenii a lor; și neputându-i opri, s'au dus, puindu-și alte capete dintre sine. Pe urma lor și Castald s'au luat și s'au dus la Beču. Spun, că iară el au făcut acel meșterșug, să iasă den Ardial mai cu acoperită rușine. |

liniște și mântuire, care au avut în zilele lui Ioan craiu despre împărăție. Și iată la veziriul de Buda să poroncește și i să dă pre mână toate Rumele și domnii de Moldova și de Țara Muntenească, oastea Crâmului, pe Tătari, toți aceștea să se adune la pașa de Buda și cu aceia putere ca la 200.000 de oșteni acolo să vie la dâșii. | Deci de vor fi drepti și să vor da supt ascultarea împărăției, hălăduiți vor fi; iară, de ar vrea să mai trăgăneze aceste amestecături, închinându-se la alții, plata faptelor lor gata iaste, supt a numelui lui Dumnezeu jurământ, că toți lăcuiitorii acei țări supt sabie vor merge și fămeile și copiii lor în večnica robie, de care rău și vaet, sufletele lor să dea seama, carii sânt pricina pogorîtului acestor răutăți. După acest răspuns, altul să nu mai aștepte, numai sângele acela dela sufletele lor, să se cee dela Dumnezeu seama, carii răutăților ce vor să fie, pricina au dat.

S'au cutremurat toți Ungurii de aceste poronci, care au adus Hali; știind foarte bine de puterea Turcilor cum iaste, au început a gândi de sine. Mult au luptat Castand să-i îmbărbăteze împotriva Turcilor, ci n'au putut face cu meșterșugurile nimic.

Într'aceiaș dată, s'au rocoșit oștile nemțești pentru plata lefelor, că nu luase câteva lefe. Și așa de greu să turburase, cât era să ucigă pre Castand și pe toate capetele, carii era tot șpanoli; nu i-au putut nici într'un chip de acea zarvă să-i oprească Castand, că oastea, puindu-ș alte capete dintre sine, au purces spre Beciu, în urma căror și Castand în puține zile au plecat. Spun că iar el să fie făcut acela meșterșug, să iasă din Ardeal mai cu acoperită rușine.

7: au luat C.

Iară, după ce s'au dus Castald, tot Ardialul s'au plecat supt ascultarea Isavelii Crăiasăi și fiului ei. Iară până a vini crăiasa, multe zarve era între dânșii. Ce, dacă au vinit, au trimis zece mii de galbeni de aur la Poarta împărăției Turcului, să-ș facă priiateni; care bani, apoi, s'au legat la împărăție în loc de datorie, până în cești ani ce au perdut Turcii Buda și tot Ardialul, și s'au așezat pace, până la moartea crăiasăi.

Iară pe urma crăiasăi, rămâindu încă copilul nu de vârstă, el au poftit, și domnii l-au sfătuit de au ales 12 svetnici, priiatini de a tătâne- său, să cârmuiască trebile crăiei, însă zilele lui nu de tot fericite. Că, lăsindu-să numai cu un gându la una împărăție a Turcului, a toți craii și domnii creștinești s'au pornit ură, cât nime den crai sau den domni creștini, până și Venețianii, den casăle lor moșancă de cinste să-i fie crăiasă, n'au priimit.

Spun că cu învățătura doftorului, anume Stan, care au căzut la lege arieniască—Ariian să cunoaște pe diresăle lui date Ariianilor în Ardial până acmu—acest craiu au așezat această lege, să fie priimită în Ardial; și nu numai lege ariianiască, ce și lege papistășască, calviniască și liutiriniască și acea ariianiască, cărri legi iaste cap Fotie și Ariia, dela săboară procleți. Și aceste patru legi stau până acmu, scoțindu-ș ochii unii altora.

Care lucru deaca s'au făcut și au lipsit, tot Ardealul s'au plecat supt ascultarea Iezavellei Crăiasii și fiului ei, făcând între sine multe amestecături, până a veni crăiasa în scaun. Iară viind crăiasa și cu fiiu-său, Ioan Jicmont, la stăpâniia Ardealului, pentru să-și facă priiateni la Poartă, au trimis 10.000 de galbeni de aur să împartă pre la Porți daruri, carii apoi s'au legat la împărăție în loc de datorie, până în ceste vacuri ce au pierdut Turcii Buda, cu care și tot Ardealul. Și așa s'au așezat câțva ani pace până la moartea crăiasei.

Iară după moarte, rămâind fiiu-său încă de cârma crăiei tânăr, el singur au poftit și l-au sfătuit priiatenii tătâne-său să aleagă 12 domni sfetnici, să cârmuiască trebile crăiei. Însă zilele lui nu de tot fericite, că, lăsându-se numai cu un gând la una, împărăția Turcului, a toți craii ungurești s'au pornit ură până întru atâta, cât nimeni din crai, din domnii creștinești, până și Venețianii, din casele sale moșancă de cinste să-i fie crăiasă, n'au priimit.

Spun de dânsul că cu învățătura doftorului, anume Stan, care au căzut la legea arienească — Ariian să cunoaște pe diresale lui date Ariianilor până acum în Ardeal — el au așezat aceste legi să fie priimate în Ardeal: a papistașilor, a calvinilor, a luteranilor și ariianilor, cărriia lege iaste cap Fotie și Ariia dela săboară procleți. Și aceste patru legi stau și până acum, scoțându-și ochii unii altora și până în ceste vremi.

12: moșacă A.

Murit-au acestu craiu tânăr, născut și crescut tot în zarve și în neașzări, nu fără prepus de otravă, rămâind crăia iar fără următori, săminție de crai. Și apoi s'au osebit Ardialul dela crăia unguriască, supt cnezi. Și întâi Ștefan Bator, carele pe urmă au fostu craiu în Țara Leșască, iară în locul lui au stătut cneazu Jicmontu Bator și apoi Andrei Bator, ce l-au stânsu Mihai Vodă, domnul munteneșcu, cu poronca Turcilor. Acel Jicmont Bator au făcut schimbu cu împăratul nemțescu, de au lăsat Ardialul în sama împăratului 5
 111V nemțescu și i-au dat lui, împăratul o țărișoară în sus. Și cu acel schimbu, iar au adus asupra Ardialului amestecături, ce nu s'au 10
 îndelungat.

Iară după Andrei Bator, au stătut cneazu Jicmont Racoți; și iară, la începutul domniei lui, au început valurile și netocmelele, în care să afla capetele acei țări. Ce, bătându-să pe domnia acei țări, iar den Batorești, anume Gavriil Bator, și făgăduindu-i doaa olate, a Muca- 15
 čului și a Patacului, acela au lăsat cnezia lui Gavriil Bator și el cu mare avere s'au mutat la Mucaci și la Patac.

Au murit acest crai tânăr, născut și crescut tot în răscoale, nu fără prepus de otravă, lăsând crăia iară fără următoriu.

Și după moartea lui, s'au usebit Ardealul dela crăia ungurească supt cnezi. Și întâi Ștefan Bator, care apoi din cnezia Ardealului l-au luat la crăia lor Leșii să le fie crai; iar în locul lui, la Ardeal, au stătut cneaz Jicmont Bator. Acestuia iarăș i-au abătut să facă schimb cu împăratul nemțesc: pe niște țărășoare în sus, să dea Ardealul. Și cu acest schimbu iarăș au adus amestecături asupra Ardealului, însă n'au trăgănat mult cu 25
 de acestea viața.

În locul lui au stătut Andrei Bator și pe acest Bator l-au stâns' domnul munteneșcu, Mihai Vodă, cu porunca Turcilor, răsipindu-i oastea; iară, singur Andrei Bator năzuind la Sibiiu, nu l-au priimit oroșanii, temându-se să nu le aducă după sine nevoe; și așa, umblând prin păduri rătăcit, au perit de păstori. 30

După acest Andrei Bator, au stătut cneaz Jicmont Racoții, care în loc, la începutul domniei sale, au început iar valurile și netocmelele, în care să afla capetele acei țări. Ci bătându-se pe acei țări cnezia, iară de Batorești unul, 138r
 a Racoții și a Patacului, acela au lăsat cnezia lui Bator și el cu mare avuție s'au mutat la Mucaci și la Patac. 85

27: ndrei. 35: cela Bator B și B¹.

Acest Gavriil era zburdat copilandru; cu hihote să mărturisiia, că pre bătrânul Racoti, cu temere, că l-au amăgit și l-au spăriat de i-au luat de-a-mână domniia Ardialului. Și așa, în gândul său, cel cu crieri tineri suit, s'au desfrânat în viață fără de rușine, călcând casăle a oarecâți boiari mari, făcând silă fâmeilor lor și fetelor lor. Anume trimitea unde știia fâmei frumoasă; și pre unde i să tâmpla a trece, fugiia oamenii de-ș ascundea fâmeile și fetele, pre la beserici. Și, când îi spunea slugile lui că să ascund și fug oamenii cu fetele, el râdea cu hohot în mare glas. Atâta era departe de rușine ca o fiară! Iară într'o vreme, au mersu la Sibiiu, neștiindu nime de vinirea lui. Acolo, așa fără veste, au scos pe bărbați den-a-fără de oraș, câți au socotit că ar fi mai mulți la număr de curtea lui, iară fâmeile lor li-au împărțit tuturor a lor săi de petrecanie fără lege, alegându-și întâi șie un cârd. Și sintu fâmeili la Sibiiu iubeță, cum îș sintu de feliu albeneță.

Pentru care spurcată și rar auzită faptă, striga theologhii, preoții lor, pre la beserici de ai lor, au răspunsu că blândă plată iau Sibiiianii pentru fapta c'au făcut cu Andrei Bator: la năzuirea lui, n'au vrut o

Acest copilandru, Gabriel Bator, zburdat de tinerețe, cu hihote să mărturisiia că pre bătrânul Racoti, cu temere, ci l-au amăgit și l-au spăriat de i-au luat de-a-mână domniia Ardealului. Și așa, în gândul său, cel cu crieri tineri suit, au sosit la desfrânată fără rușine viață, călcând casele a câțva boiari, cu sila femeilor lor, a câteva și fete de boiari, peste voia lor stricându-le fecoria.

Anume trimișii săi avea să iscodească unde ar afla fâmee frumoasă, până într'atâta, cât pre unde să prilejiia a trece, și țărani și boerenașii fugiia, ascunzându-și femeile și fetele pre la biserici. Și, când îi spunea slugile lui, cum să ascund și fug cu fetele oamenii, el râdea cu hohot în mare glas. Atâta era departe de rușine!

Aceia fiară au lovit într'o vreme fără de veste și au apucat orașul Sibiiul, care fapta lui nice în gând era oroșanilor să facă așa: fără veste au scos pre bărbați denafară de oraș, câți au socotit că ar fi mai mulți cu numărul de curtea lui, iară fâmeile lor le-au împărțit tuturor a lor săi de petrecanie fără de lege, alegându-și întâi șie un cârd. Și sânt femeile la Sibiiu iubețe cum își sânt de feliu albenețe.

Pentru care raru auzita faptă, când striga theologhii, preoții lor pre la biserici de ai lor, au răspuns că blândă plată au Sibiiianii pentru fapta ce au făcut cu Andrei Bator: la năzuirea lui, n'au vrut o

1: pre din B 6: a merge C. 19: cătră B și B¹. 34: raru din B¹.

portiță să-i deschiză, de au perit. Iară cu această faptă ce face cu muia-
rile lor, niceun rău nu face, ce înmulțește târgul.

112^r Aceste fără de legi, nepovestite, nespuse, nice auzite în lume, văzind
domnii peste dumnăzăiască | și omeniască pravilă, trimis-au jalobă la
împărăție pe dânsul. Care lucru simțind el, și temându-să de vicleșug, 5
s'au mutat în Oradie. Și eșindu la primblare, l-au ucis doi fićori de
boiari unguri și s'au stânsu cu acel cârlan fără rușine lăudata casă a
Batoreștilor, cu rău sfârșitul său și de ocară.

Pre urma aceluia au stătut cneazu Ardialului, Betlen Gabor; acesta
era cu mare și deplin fire. Fostu-au împotriva Nemților multă vreme 10
cu Cehii împreunat; și cu agiutoriu Turcilor, până la zidiurile Be-
ciului au agiunsu cu oaste și părțile crăiei ungurești de sus au dezbătut
despre Nemți și la volnicie au adus. Murit-au acestu cneazu în anul
1629 dela Hristos 1629, cu mare jeale tuturor dentru acele părți.

Pre urma lui, doamnă-sa Caterina, carea era den casa cnezilor de 15
Brandaburg, au nevoit de au pus pe fratele soțu-său, Ștefan Betlen,
care la Turci era de mare credință, însă om blând; și văzind între Un-
guri multe capete amestecătoare, au lăsat de bună voe cnezia și au

portiță să-i deschiză de au perit. Iară cu această faptă ce face cu muerile lor,
niceun rău nu face, ci înmulțește târgul. 20

Aceste fără de legi văzând domnii, lumii neauzite, peste dumnezești și
omenești pravile, trimis-au jalbă la împărăție pre dânsul. Care lucru simțind
el, și temându-se de vicleșug, s'au mutat în Oradia, unde într'una de zile
138^v eșind la primblare, l-au ucis-doi fećori de boiari unguri. Și așa au stânsu acel
fără de rușine c'rlan lăudata casă | a Batoreștilor, cu rău sfârșitul său și de ocară. 25

Pre urma acestuia au stătut cneaz Ardealului Betlen Gabor; acesta,
domn cu mare și deplină fire fericit. Fost-au împotriva împărăției Neamțului
câtăva vreme cu Cehii împreunat; cu ajutoriu și a Turcilor până la zidurile
Beciului au dus oaste și părțile crăiei ungurești de sus au dezbătut despre
1629 Nemți și la volnicie adusă. Au murit acest cneaz în anul dela Hristos 1629, 30
iar dela zidirea lumii [7137] cu mare jale a tuturor din acele părți.

Pre urma lui, doamna mortului, Ecaterina, care era din casa cnezilor de
Brandaburg, au nevoit de au pus pre fratele soțu-său, Ștefan Betlen, care la
Turci era de mare credință; însă om de firea sa blând și de pace, văzând multe
capete amestecătoare și de zarve între Unguri, au lăsat de bună voia lui cnezia 35
și fără vărsare de sânge au

14: cu mare jalobă C.

dat locul Racoșăștilor. Spun de căiala Ungurilor, cu povestea lui Esop, care scrie că broaștei fiind un butuc în loc de împărat, în locul lui au ales pre un șearpe să le fie împărat, ce era într'un iazer.

Așa Gheorghie Racoți, stătut la cnezie cu sfatul și priimirea tuturor, 5
întărit-au Ardialul în zilele sale și părțile Ungurimei de Sus cu întemeiată cnezie; pre mulți amestecători i-au răsipit și i-au pus la închisoare în toată viața lor. Și până într'atâta întărit și întemeiat, cât și el nedejduia de crăiia leșască, ca și Bator; în anii dela Hristos 1648, și cugetând, cum ar așunge la cununa crăiei, au căzut în boală 1648
10 ce să chiamo melenholia; care den svatul doftorilor silia să se lecuiască cu vânătorii; ce nefolosindu-i și acele primblări, ș'au sfârșit viața.

În locul lui Gheorghie Racoți au stătut cneazu Ardialului fiiul lui cel întâi născut, iară pre numele tătâne-său, Gheorghie Racoți | om cu 1127
15 înaltă fire. De acesta, cum și de urmașii lui, vom scrie unde vom agiunge la domnia lui Vasilie Vodă, c'au domnit în țară la noi. De aicea ne întoarcem iară la rândul istoriei noastre.

dat locul Răcoșăștilor. Spun de căiala Ungurilor cu povestea lui Esop, care scrie că broaștele fiind un butuc în loc de împărat, în locul lui au ales pre 20
șarpe să le fie împărat, carele era acolo intra'cela ezer.

Și așa Gheorghie Racoți stătu la cnezie, fiind hatman întâi și vestit la Betlen Gabor, în partea de sus a Ungurimei; puternic foarte, au luat cnezia cu sfatul și primirea tuturor. Au întărit acest cneaz în zilele sale și Ardealul și părțile Ungurimei de Sus și întemeiată cnezie: pre câțva amestecători i-au 25
răsipit și i-au închis în toată viața lor; și până într'atâta întărite și întemeiate, că acum și el nădejde trăgea de crăiia leșască ca și Bator. În anul dela Hristos 1648, de gânduri cum ar ajunge la cununa crăiei leșăști, au căzut 1648
la boală, căiia zic doftorii melenholia; care din sfatul doftorilor silia să se lecuiască cu vânătorii; ci nefolosindu-i și acele primblări, ș'au sfârșit 30
viața.

În locul lui Gheorghie Racoți, au stătut la cnezia Ardealului fiiul lui cel întâi născut, iară pre numele tătâne-său Gheorghie Racoții, om nu înalt, iar fără temere fire. De acesta, cum și de urmașii lui, vom scrie unde vom 35
ajunge de domnia lui | Vasilie Vodă aicea la noi domn în țară.

Ci să ne întoarcem de aicea iară la rândul istoriei noastre.

Moartea lui Ștefan Vodă

Pătru Vodă Rareș, dacă ș'au așezat lucrurile dela împărăția Turcului și-i vinisă agă împărătescu cu huchiumuri, de-l chema la Poartă, sta să-ș scoată domnia țării.

Iară Ștefan Vodă domnindu aicea în țară, știind pe Pătru Vodă că 5
au mărșu la Poartă și împlă să iasă domnu, nu puțină grijă avea, știindu-l că și avere multă au luat cu sine la pribegia lui, de au dus în Ciceu, care acestea toate îi era ca o ghiață la inema lui.

În zilele acestui Ștefan Vodă, au fostu lăcuste și au mâncat toată 10
roada pământului și s'au făcut foamete mare în țară și la Unguri. Și urît era tuturor acest Ștefan Vodă pentru faptele lui de tirănie, cum s'au pomenit mai sus.

Iară într'o zi, s'au rădicat Găneștii și Arbureștii, și cu slugile lor 15
întrând în cetatea Sucevii, l-au omorît, unde odihniia încă în așternut numai cu cămeșea; ca niște tâlhari și ucigași răsipit-au ușa casăi cu drugi, unde odihniia domnul lor, neștiindu domnul nemic de acea tâmplare să-i vie asupra. Și cu toții, năvălind ca niște hiari sălbateci, l-au omorît cu multe rane, cât și astăzi să cunoaște singele pe zidiul

Iară Pătru Vodă Rareș, după ce-și așăzase lucrurile despre împărăție și-i 20
venise agă cu huchiumuri de-l chiema la Poartă, sta de-ș cerca vreme să-ș isprăvească de iznoavă domnia țării.

Ștefan Vodă domnind aicea Țara Moldovei și înțelegând de Pătru Vodă 25
Rareș, care să afla la Țarigrad, priimit în cinste la împărăție, nu puțină grije avea, știindu-l că și câtăva avere au luat cu sine la pribegia lui din țară la Ciceu; ci acestea toate îi era lui ca o ghiață la inimă.

Și în zilele acestui Ștefan Vodă s'au prilegit mare foamete în țară și la 30
Unguri, că viind lăcustele așa multe, cât au stricat toată roada pământului în țară. Și urînd țara pre Ștefan Vodă, l-au poreclit Lăcustă Vodă; iară și boiarii îl urîse pentru faptele lui, ce s'au pomenit mai sus, de tirănie.

Iară într'una de zile, o seamă de boiari, Găneștii și Arbureștii, voroviți la 35
un loc spre cumplita moarte stăpănu-său, lui Ștefan Vodă, care nu li s'au căzut; aflând Ștefan Vodă încă într'așternut, odihnind în cetatea Sucevei, l-au omorît. (O, spurcată faptă!). Iară ațăătorii aceștii rari auzite fapte au fost Mihul Hatmanul și Trotușan Logofătul, fiind sfătuiți de cu seară ca niște tâlhari și ucigași. Și așa cu toții, cu arme și cu slugile sale, într'un cerdac sus în cetate, unde odihniia Ștefan Vodă, răsipind ușa și năvălind la așternut la Ștefan Vodă,

1: Titlul: Moartea lui Ștefan Vodă C.

păreților casăi aceia, în cetatea Sucevii, pistrelat den Ștefan Vodă, și tăindu-i capul, l-au scos afară. Aăasta plată au luat Ștefan Vodă dela ciia ce-i milui și-i cinsti; însă pe urmă le-au plătit Dumnăzău cu urgie, cum să va scrie mai ȝos la rândul istoriei noastre.

5 Domnit-au acestu Ștefan Vodă ce l-au poreclit Lăcustă ani 2 și luni 3.

Iară după spurcata faptă c'au arătat Mihul Hatmanul și Trotușan Logofătul cu alți protivnici a lor, după ce au omorît pe Ștefan Vodă, au rădicat cu toții domnu pe Cornea, portarul Sucevii; iară mai nainte au fostu slugă la Mihul Hatmanul și i-au schimbat numele de i-au zis Alexandru Vodă |.

1538

10 În anii dela zidirea lumii [7046] iară dela Hristos 1538, Alexandru 113^r

Vodă Cornea și cu Mihul Hatmanul, iprociii, luând veste de Pătru Vodă Rareș că iaste în cinste la împărăție, au răpezit de sirgu la Ferdinand, craiul ungurescu, pe unul ce-i zicea Pătru Robeu, ispravnicul Sibiiului, cu rugămintele de aȝutoriu, să-i trimiță împotriva lui Pătru 15 Vodă, giuruindu-să cu toată țara că să va închina supt ascultarea crăii

neștiind nimic de acea tâmplare să-i vie asupră, s'au sculat fiind numai cu cămeșea: iară ei cu toții, ca niște hieri sălbatice și fără milă, au năvălit asupra lui Ștefan Vodă, pre carele cu multe rane l-au omorât; tăindu-i capul, l-au scos afară. Ce plată au luat Ștefan Vodă dela ceia ce-i cinstise și-i miluise! 20 Dumnezeu pre urmă le-au plătit cu urgie, cum să va arăta la rândul său.

Domnit-au acest Ștefan Vodă pre carele îl poreclise Lăcustă Vodă, 2 ani și 3 luni,

Iară după fapta cea spurcată ce au arătat Mihul Hatmanul și Trotușan 139^v Logofătul, dinpreună și cu alți carii era protivnici lor, după ce omorîră pre Ștefan Vodă, cu toții au rădicat domn pre Alexandru ce-i zic Cornea, care au 25 fost pre vremea aceia portariu cetății Sucevei, iară mai nainte de acea diregătorie de portar cetății, au fost slugă la Mihul Hatmanul. Și, după ce au rădicat domn pre Cornea Portariul, i-au schimbat și numele de i-au zis Alixandru Vodă.

În anul dela Hristos 1538, iar dela zidirea lumii [7c46] Alixandru Vodă Cornea 1538 și cu Mihul Hatmanul și cu Trotușan Logofătul, luund veste de Pătru 30 Vodă Rareș că să află în cinste la împărăție, au repezit de sârg la Ferdinand craiul unguresc pre oarecare ce-i zicea Pătru Robeu, ispravnicul Sibiiului, pre acele vremi, cu rugămintele la Ferdinand de aȝutor împotriva lui Pătru Vodă Rareș, care acum aștepta caftan de domnie dela Poartă, arătând precum și în 35 trecutele vremi, au avut domniia razim de crăii ungurești; cerea ajutoriu împotriva Turcilor să să poată apăra de Pătru Vodă, făgăduindu-se Alixandru Vodă cu boiarii săi, cum să va închina cu toată țara supt ascultarea crăii

4: să va pomeni C. 8—9: marginal, titlul: *Cornea Portarul au stătut domnu *: la majoritatea manuscriselor din grupele A și C.

ungurești. Aăasta poftă de așutoriu întârziindu-să despre Ferdinandu, mai multu așutoriu au făcut lui Pătru Vodă la Poartă, că au luat pre lesne domnia și cu mai puțină cheltuială, oblicindu-să la Poartă îmbletele lui Alexandru Vodă cu a sfetnicilor săi.

Luând Pătru Vodă a doa domnie, au purces cu imbrihorul împărătescu cu mulțime de eniceri și călărime de oaste turcăscă; în 6 zile a lui Ghenar au purces Pătru Vodă spre Drăstor și de acolo au trecut Dunărea. Și viind la Brăila, să găti să margă asupra lui Alexandru Vodă Cornii. Iară boiarii țării, înțelegând de domnia țării dată lui Pătru Vodă, au părăsit toți pre Alexandru Vodă Cornea și au eșit în tâmpi-
narea lui Pătru Vodă la Brăila. Iară Alexandru Vodă au rămas în Ce-
tatea Noă cu Mihul Hatmanul și cu Troțușan Logofătul și cu Pă-
trașco și Crasneș și Cozma. Iară ciialalți boiari, mergând la Pătru Vodă
în Brăila, pre toți i-au priimit cu drag, ertându-le greșelele făcute de
mai nainte și ei toți priimind cu bucurie pe Pătru Vodă.

ungurești. Aăasta poftă de ajutor a lui Alixandru Vodă despre Ferdinand întârziindu-se, căci Ferdinand îndată au chiebat la sfat o seamă din domnii săi, arătându-le pofta lui Alixandru Vodă și a boiarilor țării, ce li s'ar părea. Ci solia lui Alixandru Vodă la Ferdinand și răspunsul întâr-
ziiat dela Ferdinand oblicindu-se la împărăția Turcului, mare ajutoriu
au fost lui Pătru Vodă Rareș cu luarea pe lesne și puțină chieltuială a doao
domnie a țării.

Că de sârg, oblicind sultan Suleiman de lucrurile și socotelele lui Ali-
xandru Vodă, au dat domnia a doao lui Pătru Vodă Rareș, pre care cu imbri-
horul împărătesc, cu mulțime de iniceri și oaste, călărime turcăscă, să ducă pe
Pătru Vodă domn la scaunul țării; carele în 6 zile a lui Ghenarie, în zioa de
Botez, au purces Pătru Vodă spre Dristor și de acolo au trecut Dnărea, au
venit la Brăila, gătindu-se cu oștile să meargă asupra lui Alixandru Vodă.

Iară boiarii țării, înțelegând de domnia | țării dată lui Pătru Vodă, au pă-
răsit cu toții pre bietul Alixandru Vodă Cornea și au eșit întru întimpinarea
lui Pătru Vodă la Brăila, lăsând pre Alixandru Vodă pre seama Mihului
Hatmanului în Cetatea Noao și cu Troțușan Logofătul și cu Pătrașco și cu
Crasneș și cu Cozma. Iară ceialalți boiari s'au dus toți la Brăilă înaintea
lui Pătru Vodă, pre care i-au priimit Pătru Vodă cu dragoste ertându-le
greșelele lor câte i-au fost arătat în domnia lui Pătru Vodă dintâi. Și așa cu
mare bucurie toți priimind pre domnu-său, Pătru Vodă, au strigat de bine,
meninind în ani îndelungați și norociți domnului său, lui Pătru Vodă, cu mare
bucurie aflându-se toți.

- Iară pe Alexandru Vodă, precum scrie Isfanfie, istoricul ungar, l-au omorît boiarii ce era cu dânsul, nedejduind că dentru acea faptă vor avea cinste la Pătru Vodă. Și eșind și acii boiari în tâmpinarea lui Pătru Vodă, cu multe gloate de țară, au înțales Pătru Vodă fapta lor și Dumnăzău nu i-au lăsat fără osindă, pentru moartea ce făcuse ei, întâi lui Ștefan Vodă Lăcustă, apoi lui Alexandru Vodă Cornii. Au poroncit Pătru Vodă de le-au tăiat capeteli și întâi i-au muncit cu munci grele și groznice. Așea iaste sfârșitul răilor și cumpliților vârsătorilor de | singe nevinovat.
- 10 Iară viind Pătru Vodă în Galați, au pus hatman pe Petrea, fișorul lui Vartic.

113^v

- Iară pre Alixandru Vodă, precum scrie Isfalfie, istoricul ungar, l-au omorît și pre dânsul boiarii, care au rămas cu dânsul, nădăjduind că dintr'acea faptă vor avea obraz la Pătru Vodă. Iară boiarii, după ce au omorît și pre Alixandru Vodă, au eșit cu toții la Galați întru întimpinare lui Pătru Vodă cu câteva gloate de țară, pre carii cunoscându-i Pătru Vodă vicleni și Dumnezeu vrând să răscumpere morțile făcute de dânsii lui Ștefan Vodă Lăcustă și lui Alixandru Vodă Cornea, au poruncit de le-au tăiat capetele, muncindu-i întâi cu grele și cumplite munci.
- 20 Așea iaste sfârșitul răilor și cumpliților, ales vârsătorilor de sânge nevinovat! Nerăbdătoriu îndelung pentru sânge, au răsplătit Dumnezeu morțile acelor doi domni de acei lupi încruntați.

Iară acolo pe loc, la Galați, au pus Pătru Vodă hatman pe Petrea, feșor lui Vartic, care și pârcălab de Sučavă.

14: pre boiari B și B¹.

Capitolul acesta este o traducere a lui Miron Costin, precum a arătat d-l P. P. Panaitescu, din Toppeltin, partea II-a a lucrării sale: *Origines et occasus Transsylvanorum*. N. Costin a eliminat ce nu l-a interesat și și-a însușit capitolul. Moartea lui Ștefan Vodă Lăcustă și domnia lui Alexandru Cornea, copiate și traduse din Ureche Vornicul-Simion Dascălul, *l. c.*, pp. 108—109 și Isthuanffius, *l. c.*, p. 146 și 147.

A doa domnie a lui Pătru Vodă Rareș

CAP XXVI

1540 În anul 7048, Pătru Vodă Rareș, așezindu-să în a doa domnie, trimis-au de ș'au adus doamna și cuconii den cetatea Ciceul, den Țara Unguriască. Și sosind la Sučavă Mai 25, eșit-au în tâmpinare Pătru 5
Vodă cale de trei mile și cu multă bucurie și veselie la adunarea lor.

După aceia trimis-au Pătru Vodă sol la Jicmont Avgust craiul, de ș'au cerșut robii ce-i robisă Tarnovschii Hatmanul, când vinisă la Hotin. 10
Ce nu i-au fost de niceun folos solii aceia, că s'au întorsu solul lui Pătru Vodă fără de niceo ispravă.

1540

De a doao domnie a lui Pătru Vodă Rareș leat 7048

CAP XLIV

1540v După ce s'au așăzat al doilea rând Pătru Vodă la domnia țărăi,¹ trimis-au de au adus pre doamnă-sa Elena și pre fiii săi, pre Iliiaș și pre Ștefan, și pre 15
fiică-sa Roxanda dela cetatea Ciceul. Și sosind la Sučavă Mai 25, le-au eșit Pătru Vodă | în timpinare cale de trei mile dela oraș, cu multă bucurie și veselie la adunarea lor.

Și iată, așăzându-se la scaunul său la Sučavă cu toții, trimis-au soli la 20
craiul leșesc, la Jicmont Avgust, de-ș cerea robii săi ce-i luase Tarnovschie Hatmanul cu oastea, când venise la Hotin. Ci n'au folosit, întorcându-se solii lui Pătru Vodă, neisprăvind nimic.

15: doană-sa B. 17: zile B.

Vinit-au poroncă la Pătru Vodă Rareș dela sultan Suleiman și la Radul Vodă domnul muntenesc și la pașea dela Nicopoe să margă în Țara Unguriască să prinză pre Maelat domnul Ardialului

Sultan Suleiman, înțelegând pentru Maelat, domnul de Ardial, că îmblă
5 cu vicleșug asupra crăii Isavelii și a fiicorului ei, agiungându-să cu Ferdinand, trimis-au poroncă la Ahmet, pașa dela Nicopoe, și la Pătru Vodă și la Radul Vodă, domnul Țării Muntenești, de au mărșu cu oști în Ardial.

Întrat-au Pătru Vodă pre Oituz și s'au adunat cu pașa și cu Radul
Vodă la Dunăre. Niceo scădere Țării Ungurești, pre unde au mărșu,
10 oștile n'au făcut, pentru să nu aibă grijă și prepus Maelat. Iară, fiindu fără grijă Maelat la casăle sale, făcură svat domnii aceștiia cu pașea, neputând să-l prinză fățiș, să-l prinză cu vicleșug. Și trimisără de chemară pre Maelat să vie la pașea, pentru întemeierea legăturilor de pace între dânsul și între împărăție, făcându-i știre că și sultan Suleiman
15 au purces de vine să mântuiască Buda de încunșurarea Nemților, socotind că mai bine cu pace să se așează, decât cu vârsare de | singe.

114^r

Când au venit poruncă împărătească dela sultan Suleiman la Pătru Vodă să meargă cu oștile țării să se împreune cu Ahmet pașa din Nicopoe și cu Radul Vodă domnul muntenesc să meargă asupra lui Mailat ispravnicul Ardealului

Înțelegând sultan Suleiman de Mailat care umbla cu vicleșuguri asupra
20 crăiei Izaveliei și a fiiului ei, așungându-se cu Ferdinand, trimis-au poruncă la Ahmet pașa din Nicopoe și la Pătru Vodă și la Radul Vodă, domnul muntenesc, să meargă asupra lui Maelat, ispravnicul Ardialului, să-l prinză.

Purcezând dar Pătru Vodă pre Oituz, au trecut cu oștile sale în Ardeal
25 și s'au împreunat și cu pașa din Nicopoe și cu Radul Vodă la Dunăre. Mergând până în Ardeal cu oștile Pătru Vodă, nimic scădere țării n'au făcut, pentru să nu aibă prepus și grije Maelat. Iară Maelat, după ce părăsise a bate cetatea Făgărașului, căci acum făcuse tocmeală și așazământ cu hatmanul lui Ioan Craiul, să afla Maelat fără de nicio grije, la curțile sale șazănd.

Nici putea într'alt chip oștile turcești și a domnilor fățiș să-l prinză, căci
30 să sunase că-i vin lui Maelat oști într'ajutoriu dela Ferdinand. Ci făcură și pașa și domnii sfat să-l poată gâbza cu vicleșug. De sârg trimisără la Maelat să meargă în tabăra lui Ahmet Pașii pentru întemeierea legăturilor de pace între dânsul și 'ntre împărăție, făcându-i știre că și sultan Suleiman să află
35 acum purces în cale, să mântuiască Buda, care pre aceia vreme era încungiurată de oști nemțești, socotind că mai bine ar fi cu pace să se așaze, decât cu vârsare de sânge; ci să vie la pașa.

22: Mehmet pașa B

Răspuns-au Maelat că nu are cum merge la pașea; ce, de-i va trimite pașa zălog pre un fișor al său, el va veni la pașea. Răspuns-au pașea că pre fiul său nu-l poate trimite la dânsul, căci iaste în slujbă împărătească și iaste cu primejdie de viață la dânsii a trimite zălog, fără știrea împărăției; ce-i va trimite doi agi mari: de Vidin și de Silistra, cărora le-au dat împăratul stiağuri de isprăvnicie. Și îmbrăcând pașea pe doi comișei dela grajdul lui în haine scumpe și cu arme ferecate și pre cai împodobiți, i-au trimis. Și încrezindu-să Maelat, i-au priimit cu cinste, nesocotind a fi vicleșug. 5

Văzind zăloage acei Turci de cinste, au vinit Maelat în tabără la pașa și deodată au mersu la corturile lui Pătru Vodă; și priimindu-l Pătru Vodă cu cinste, l-au ținut cu voroavă, până au vinit mulțime de Turci, amestecați cu Munteni, de l-au luat și l-au băgat în obezi. Și ducându-l la pașea, l-au trimis îndată la împărăție, la Țarigrad, și acolo puindu-l la închisoare, l-au ținut până i s'au sfârșit viața. 10 15

Iară Pătru Vodă, întorcându-să dentru acea slujbă împărătiescă iarăș pen Ardial, au vinit la scaunul domniei sale, nu fără pradă Ardia-lului și era atunce anii dela zidirea lumii 7049. 1541

În care solie a lui Ahmet Pașii au trimis răspunsul Maelat, că nu are cum merge la dânsul; ci, de-i va trimite Ahmet Pașa zălog pre fiiu-său, va veni la Ahmet Pașa. Ci pașa au răspuns că pre fiiu-său nu poate să-l trimită la dânsul de vreme că să află la slujba împăratului și ar fi cu primejdie de viață la dânsii, a trimite zălog fără știre împărătească. Iară va trimite doi agi mari: de Vidin și de Silistra, căror amândurora le-au dat singur cu mâna sa sultan Suliiman steagul de isprăvnicie. Și așa au trimis doi comișei dela grajdurile pașii, îmbrăcați în haine de lastră, arme pe lângă dânsii scumpe, neștiind povestea nici acei doi Turci. I-au priimit și Maelat cu cinste, nesocotind a fi vreun vicleșug. 20 25

Văzând și zăloage trimiși, oameni de cinste ca aceia, purcede și Maelat la Ahmet Pașa la tabără și deodată au mers la corturile lui Pătru Vodă; pre carele priimindu-l Pătru Vodă și zăbovidu-l cu voroava, iată mulțime de Turci, amestecați cu Munteni, au nemerit la cortul lui Pătru Vodă, trimiși dela Ahmet Pașa și dela Radul Vodă, și acolo au prins pre Maelat. Ferecându-l în obezi, l-au dus la pașa; iară pașa îndată l-au trimis la Țarigrad, la închisoare, și acolo s'au sfârșit și viața Maelat. 30 35

Iară Pătru Vodă după acea slujbă împărătească s'au întors iar prin Ardeal, nu fără pradă Ardealului.

Așijdirea au vinit poroncă dela sultan Suleiman la Pătru Vodă, al doile an după ačasta, de au întrat în Țara Unguriască cu oști, pentru multe amestecături și neașezări, ce era pentru crăiia unguriască, după moartea lui Ian Zapolii, precum s'au pomenit mai sus. Bucuros era și
 5 Pătru Vodă de aceli poronci, că nu putea uita Pătru Vodă strămbătățile ce i-au făcut Ungurii, când era în cetatea Ciceiul. Și au prădat Pătru Vodă cu oastea sa și au arsu Țara Unguriască până la Cetatea de Baltă. Șezut-au șeasă zile la Cetatea de Baltă de au făcut mare pradă și stricăciune Ardialului și s'au întorsu pre la Bistriță și au eșit peste munți
 10 la Baia. Însă letopisățile streine | leșăști și ungurești, de ačastă oștire a lui Pătru Vodă nu pomenescu, ce de Iliiaș Vodă, fičorul lui Pătru Vodă, scriu că au făcut acele prăzi la Ardial, precum vom arăta la rândul său, unde vom scrie domnia lui Iliiaș Vodă, fičorul lui Pătru Vodă. 114v

Dacă s'au întorsu Pătru Vodă den Ardial, au săvârșit zidirea mânăstirii Pobrata, ce iaste de dânsul den temelie zădită. Urzit-au și mânăstirea Râșca, săvârșit-au și mânăstirea Dobrovățul; zidit-au și mânăstirea Căpriiana în ținutul Lăpușnii. Săvârșit-au și episcopiia den Roman și în mitropolii den Sučavă au înnoit și au împodobit, cum și

Văzând multe și nepărăsite amestecături în Ardeal pre acele vremi, precum
 20 s'au pomenit, osebit de lucrurile și amestecăturile crăii ungurești după moartea lui Ioan Zapolie, sultan Suleiman, de iznoavă vine poroncă lui Pătru Vodă să meargă cu oști la Ardeal. Bucuros era și Pătru Vodă de acele poronci, căci tot nu putea uita strămbătățile ce cunoscuse la cetatea Ciceului despre Unguri. Ci de iznoavă au întrat Pătru Vodă cu oștile sale de au prădat în Ardeal și au ars până la Cetatea de Baltă, unde au șazut 6 zile, făcând multă stricăciune și pagubă Ardealului. Și după acea pradă, cum s'au pomenit mai
 25 sus, s'au înturnat Pătru Vodă pre la Bistriță, măcar că nici cele leșăști nici cele ungurești letopisetă, de ačastă oștire a lui Pătru Vodă nu pomenesc; ci de Iliiaș Vodă, fečorul lui Pătru Vodă, scriu cronicile ungurești de aceste prăzi la Ardeal, precum vom arăta la rândul său, când vom scrie de domnia lui Iliiaș Vodă, fečorul lui Pătru Vodă Rareș.

Iară, după ce s'au întors Pătru Vodă dela Ardeal spre țara sa, au | săvârșit mânăstirea Pobrata, care iaste de dânsul zidită, ce iaste pre apa Siretului despre soare-apune. Așijderea și mânăstirea Râșca au zidit-o și mânăstirea ce-i
 35 zic Dobrovățul, la ținutul Vasluiului, au săvârșit. Și mânăstirea Căpriiana au zidit, care mânăstire se află la ținutul Lăpușnei. Și alte lucruri bune să afle făcute de dânsul în țară, cum iaste și la episcopia de Roman și la mitropolia 114v

la mănăstirea Bistrița. Și alte beserici de piatră au zădit Pătru Vodă în țară: cum în Hârlău, în Bae și în alte locuri.

Sămăna bine a fi fișor lui Ștefan Vodă celui Bun: așa isteț la fire spre războaie, cum și a zădi beserici și alte lucruri bune de pomenire în țară; la giudeță blând și dreptu, statul lui cuvios și gata la cuvântu. 5

Îmbătrânit fiind Pătru Vodă și cu boală grea adaos cătră bătrânețale lui, ș'au dat datoriia cea de obște cu mare jeale tuturor și l-au 1546 astrucat în mănăstirea Pobrata în anii 7054.

de Sučavă și la mănăstirea Bistrița. Așijderea biserici de piatră câteva în țară sânt zidite de Pătru Vodă, cumu-i în Hârlău, în Baia. 10

Sămăna bine a fi feșor lui Ștefan Vodă celui Bun: așa la isteate fire de războaie, cum și a zidi mănăstiri, biserici și alte lucruri de pomenire aicea în țară; la gudețe blând și drept, statul lui era cuvios și gata la cuvânt.

Fiind dară anii dela zidirea lumii 7054, acum îmbătrânit Pătru Vodă și cu boală grea adaos cătră bătrânețele sale, ș'au dat datoriia cea de obște, moartea lui cu mare jeale a tuturor. Astrucatu-s'au oasele în mănăstirea Pobrata de 1546 dânsul zidită. Lucrurile lui pre larg s'au pomenit mai sus. 15

Autorul a copiat și tradus pentru acest capitol următoarele izvoare: Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul, *l. c.*, pp. 111—115; Istvanfius, *o. c.*, p. 159 și Cromer, *l. c.*, Anul 1542.

Domniia lui Iliiaș Vodă fečorul lui Pătru Vodă Rareș

CAP XXVII

După moartea lui Pătru Vodă, au rădicat domnu boiarii pre fiu-său Iliiaș Vodă. Ce, departe de firea tătâne-său era Iliiaș Vodă!

5 De acestu Iliiaș Vodă, scrie Isfanfie istoricul, că pe vremea ce era multe amestecături în Ardial, i-au vinit și lui poroncă împărătiască dela sultan Suleiman, de au intrat în Ardial, având și oaste turciască cu sine. Și trecând peste munți, s'au tăbărit la Toriiian și de acolo au slobozit călărimea čambul și au prădat orașale Săcuilor și au arsu orașele
10 Sasilor, anume Herman și Prejmerul, până în pământu și mulți oameni

Domniia lui Iliiaș Vodă fečorul lui Pătru Vodă Rareș

CAP XLV

15 După moartea lui Pătru Vodă, au rădicat boiarii domn pre fiu-său cel mai mare Iliiaș. Departe acum în domnie arătasă acest Iliiaș Vodă de tată-său, Pătru-Vodă: cum că viața sa spurcată, așa și lucrurile, cum să va arăta mai gos. Măcar că să arăta boiarilor și țărăi acest Iliiaș Vodă om blând și milostiv, ci pre urmă s'au arătat ca lupul cel supt piialea oii, ce iaste în poveste.

La anul, toamna, la Septemvrie 3, 7057, au stătit Iliiaș Vodă, fečorul lui
20 Pătru Vodă, la domnie. De acest Iliiaș Vodă puțin am văzut la letopisețul lui Ureche Vornicul și a unui Simeon Dascalul. Iară află la Isfalfie istoricul, de lucrurile crăiei ungurești și a Ardealului scriitoriu, pomenind mai mult de
25 acest Iliiaș Vodă, fečorul lui Pătru Vodă. Pe vremea | ce era amestecăturile în Ardeal, i-au venit și lui poroncă dela sultan Suleiman de au intrat în Ardeal. Care, trecând cu oștile peste munți, având și oaste turčască cu sine, s'au tăbărit la Torian și de acolo s'au slobozit oastea călărimea, și Moldovenii și Turcii, în pradă spre Ștepusie, spre Orbai și Cvizdie, orașele și cetățile Săcuilor, care în lung și în lat mare pradă le-au făcut. Așijderea orașale Sasilor, anume Herman și Prejmerul, l-au ars până în temelie, în pământ, de au robît și oameni și mult plean de dobitoace au luat. 1548 142r

au robii. Și prinzind veste Ungurii, au sărit și au scos tot duiumul ce
 luasă Moldovenii și Turcii. Și pre mulți oșteni de a lui Iliiaș Vodă au
 115^v luat Ungurii și Nemții. | Iară, de ar fi sosit pedestrima nemțască să
 le fie apucat poticili, nice singur Iliiaș Vodă n'ar fi scăpat. Și așa, cu
 deșert s'au întorsu înnapoi Iliiaș Vodă la scaunul său, la Sučavă. 5

Dentru acea tovrășie cu Turcii, Iliiaș Vodă ș'au arătat firea lui depăr
 tată de cum îl socotia boiarii și țara. Că de atunci s'au dat după obiceiale
 turcești, având Turcii tineri pre lângă sine, carii l-au adus la spurcata
 curvie, depărtându-să de obiceiile creștinești, care să cuvin domnilor creș-
 tini. În vedere să arăta creștin Iliiaș Vodă, iară într'ascunsu păgân Turcu. 10
 Atâta călcasă legea creștinească, cât de-l vrea răbda Dumnăzău mai
 îndelungu, pre mulți, de nu pre toți, îi vrea duce la orbire și la întunec.

În zilele lui, certat-au Dumnăzău țara pentru spurcate faptele lui,
 cu geruri mari, de au săcat pomeții și viile. Tiran să făcuse Iliiaș Vodă;

Iară, înturnându-se cu pleanul oamenii lui Iliiaș Vodă și cu Turcii, prin- 15
 zându-le veste Ladislav și Pavloban cu diregătorii lui Batorie și ispravnicii
 de patru țărășoare Ardealului, care stau în megieșie cu orașul: Colosa, Doboca,
 Osdiia și Cuculom, s'au gătat de sârg de război. Și viind și Batista și cu Felex
 despre Brașeu cu oști nemțești, au purces să ție calea oștilor lui Iliiaș Vodă și
 a Turcilor, carii să înturnase din pradă cu mult plean, și pre sfatul lui Bap- 20
 tiște siliia să apuce căile despre munți.

Oblicise acum Iliiaș Vodă de oștile ce-i vin asupră, ci au grăbit să treacă
 munții mai de grabă; ci, fiind îngreuiat cu mult plean, au ajuns oștile nemțești
 pre Iliiaș Vodă și pre Turci și acolo au scos tot pleanul Nemții cu Ungurii
 dela Iliiaș Vodă și au apucat câțva oșteni de ai lui Iliiaș Vodă; și din Turci au 25
 perit acolo. Și, să fie sosit pedestrima nemțască și Săcuii să fie apucat pote-
 cile munților, nici Iliiaș Vodă, nici Turcii n'ar fi scăpat. Și așa, cu, deșert s'au
 întors Iliiaș Vodă la scaunul său, la Sučavă.

După ce s'au înturnat Iliiaș Vodă din Ardeal, la scaunul său, s'au arătat
 firea lui, depărtată de cum îl socotia țara. Că dintr'aceia tovrășie cu Turcii 30
 la Ardeal, s'au dat după obiceiurile turcești, având câțva Turci tineri pre
 lângă sine, carii l-au adus la spurcate curvii pre acest Iliiaș Vodă, depărtân-
 du-se de obiăiurile creștinești, care să cuvin domnilor creștinești. La vedere
 creștin să arăta Iliiaș Vodă, iară într'ascuns păgân Turc. Atâta călcase legea
 142^v creștinească, cât de-l vrea ținea Dumnezeu mai îndelungat, | pre mulți, de nu 35
 pre toți, îi vrea duce la orbire și la întunec.

Certat-au Dumnezeu țara pentru spurcatele faptele lui Iliiaș Vodă, cât și
 copaci, pomeții și viile au secat de geruri mari. Tiran să făcuse Iliiaș Vodă;

au omorît pre Vartic Hatmanul simbătă după Paști, în târgu, în Huși, și l-au îngropat în mănăstirea Pobrata.

Deci întunecat și rătăcit de tot Iliaș Vodă, cu întunecările diavolului, lăsat-au țara și domniia la frate-său, Ștefan Vodă, în anii dela zidirea lumii 7059, iară dela Hristos 1550 și s'au dus în Țarigrad la Sultan Suleiman, de au priimit lege turcăscă. 1550

Scrie Cromver și Gvagnin că, după ce s'au turcit, l-au pus la isprăvnicie sultan Suleiman. Deci văzindu-să în cinste Iliaș Vodă, pentru să-ș arete credința și slujba la împărăție, vorovindu-să cu o samă de oșteni turcești, cu știrea Porții, având povață pre un Turcu, de nu va fi fostu Grec, anume Marmara, au mersu la Brațlav și au încunghurat cetatea și au aprinsu târgul de au arsu până în pământu și au luat pre toți oamenii în robie. Iară pre urmă, și pentru acasta faptă asupra nevinovaților creștini ce au perit și i-au robit la Brațlav, întorcându-să | cu izbândă, prepus-au pre dânsul sultan Suleiman pentru legea lor, că 115v nu o ține deplin, ș'au poroncit de l-au omorît; și nu să știe cu ce moarte l-au omorît, nice s'au mai știut ce s'au făcut. Așa i-au plătit Dumnezeu!

au omorît după Paști, sâmbătă, pre Vartic Hatmanul în târg, în Huși, pre carele l-au îngropat în mănăstirea tătâne-său, în Pobrata.

Și așa, rătăcit deplin fiind Iliaș Vodă de minte și de lumină cu întunecările diavolului, lăsându-ș domniia la frate-său, Ștefan Vodă, în anul dela zidirea lumii 7059, iar dela Hristos 1550, s'au dus la Țarigrad la sultan Suleiman de au priimit legea turcăscă. 1550

Scrie Cromver și Gvagnin: după ce s'au turcit, l-au pus la isprăvnicie sultan Suleiman pre Iliaș Vodă; în care văzându-se Iliaș Vodă cinstit, pentru să-și arate credința și slujba cătră împărăție, vorbindu-se cu o seamă de oști turcești, cu știrea Porții, având povață pe un Turc (de nu va fi fost Grec) anume Marmara, au mers la Brațlav cetate și o au încunghurat; luund în robie pre toți oroșanii, au aprins târgul Brațlavul de au ars până în pământ. Iară pre urmă și pentru acastă faptă asupra nevinovaților creștini, câți au perit și robiți la Brațlav, întorcându-se la Țarigrad Iliaș Vodă Turcul, prepuind pre dânsul sultan Suliiman pentru legea lor că nu o ține deplin, au poruncit de l-au pierdut: poate fi in mare înneecat; că nu s'au mai știut nimic de el ce s'au făcut. Așa i-au plătit Dumnezeu!

24: Gvagnit B; Gvagnig B¹. 32: au porcit B.

Izvoare utilizate: Gr. Ureche - Simion Dascălul, *l. c.*, pp. 116—117 și Isthuanffius, *o. c.*, p. 209 și Paszkowski.

<Domniia lui Ștefan Vodă feçorul lui Pătru Vodă>

CAP XXVIII

După ce au părăsit Iliiaș Vodă și legea și țara, rădicat-au domnu țărâi pe Ștefan Vodă, fiçor mai mic lui Pătru Vodă, socotind boiarii și țara că va sămăna tătâne-său, lui Pătru Vodă, uitându-să și la spurcata faptă a frăține-său, lui Iliiaș Vodă — Că domnilor buni și înțelepți, oglindă trebuie să fie faptele trecute a trecuților domni; cele bune și de laudă să le urmează, iară de cele rele și de hulă, departe să fie—.

Ștefan Vodă dentâi să arăta spre toți plecat și milostiv și spre fapte bune silitoriu, spre biserici nevoitoriu, ca să să stângă și să să uite numele cel rău a frăține-său și să înnoiască bunul nume a tătâne-său. Adevărat, ficatorii buni adaogă și cresc numele părinților săi și-l fac fără moarte; iară cei răi fiçori ocărăscu și stângu numele părinților buni.

*Domniia lui Ștefan Vodă feçor lui Pătru Vodă Rareș fratele lui Iliiaș Vodă
ce s'au turcit*

CAP XLVI

După ce au părăsit Iliiaș Vodă și legea și țara, rădicat-au țara domn, puind domn țărâi pre Ștefan Vodă, fratele lui Iliiaș Vodă, feçorul cel fnaî mic al lui Pătru Vodă Rareși, socotind că va sămăna acest Ștefan Vodă tătâne-său, lui Pătru Vodă Rareș, prăvind și spurcata domnie a frăține-său, lui Iliiaș Vodă. Că domnilor înțelepți oglindă trebuie să fie faptele trecute a trecuților domni; cele | bune și de laudă să le urmeze, iară de cele rele și de hulă departe să fie.

Stând dară Ștefan Vodă la domnie, să arăta spre toți plecat și milostiv și silitoriu spre fapte bune, spre biserici nevoitoriu, vrând cu acestea să să stângă numele cel rău a frăține-său și să înnoiască bunul nume a tătâne-său, a lui Pătru Vodă Rareș. (Adevărat, feçorii buni adaogă și cresc numele părinților săi și-l fac nemuritoriu, iară cei răi feçori ocărăsc și stâng numele părinților buni).

Cu ce socotială au făcut acest Ștefan Vodă că va arăta de au scos den țara sa ereticii, pre carii îi siliia să-i aducă la pravoslavie. Că pe unii de Armeni de bună voe, cu făgăduință, pre alții cu sila îi întorcea cătră driapta credință; iară mai mulți, lăsindu țara, s'au dus pen alte țări,
 5 cine încătro au putut eși, pentru să-ș ție legea sa.

Pe proastă cale purcesese Ștefan Vodă cu acestea, socotind că va stânge ocărita viață a frăține-său, lui Iliaș Vodă. Și el pe urmă au urmat fapte, nu plăcute lui Dumnăzău, vătămătoare oamenilor, că s'au pornit spre lăcomie, care iaste mumă tuturor răutăților. Că den lăcomie ce avea Ștefan
 10 Vodă, s'au făcut curvariu. Nu să răbda de muiari cu bărbați, nu rămânea fete feçoare nebatgocurite, nu hălăduia ăpânesăle boiarilor săi, nesilite.

Văzindu-l neînfrânat în lăcomie și în curvii | săracii lăcuiorii și 116
 boiarii țării nu l-au putut răbda. Zice Svinta Scriptură Leviticon 20:
 «Cela ce va preacurvi cu muiarea altuia și va face curvie cu muiarea
 15 vecinului său, cu moarte să moară curvariul și preacurvariul». Și la a doa lege zice Sfânta Scriptură: «Blăstămat, carele doarme cu muiarea

Cu ce socoteală au socotit acestea Ștefan Vodă că va arăta de au scos din țara sa ereticii, pre carii îi siliia să-i aducă la pravoslavie. Că pre unii din Armeni de bunăvoe, cu făgăduințe, pre alții cu sila îi întorcea cătră credința pravoslavnică; iară mai mulți, lăsând țara, s'au dus la Turci și la Leși și prin Țara Ungurească, cine încătro putea să iasă, pentru să-și ție legea sa.
 20

Pe proastă cale purcesese Ștefan Vodă cu acestea, socotind că va astupa ocărita viață a frăține-său, lui Iliaș Vodă. Și el pe urmă au urmat fapte lui Dumnezeu neplăcute, vătămătoare oamenilor, că s'au pornit spre lăcomie; și lăcomia iaste muma tuturor răutăților. Că din lăcomie întâi ce avea, Ștefan
 25 Vodă s'au făcut curvariu. Nu să răbda de mueri cu bărbați, nu scăpa fete feçoare nebatjocurite, nici jupănesele boiarilor săi nesilite nu hălăduia.

Acesta Ștefan Vodă s'au arătat în faptele curviei urmând pre Gavriil Bator, domnul Ardealului, de care am pomenit în istoria de crăia și craii și domnii ungurești, care dându-se după curvie, de nu scăpa femei cu bărbați și fete feçoare, pre urmă l-au ucis doi feçori de boiari unguri. Așa și pre Ștefan Vodă, văzându-l neînfrânat în lăcomiile și curviile, bieții lăcuiori văzându-și muerile la sila curviei, fetele sale batjocurite și stricate, n'au putut suferi, Zice Sfânta Scriptură la Liviticon cap 20: «Cela ce va preacurvi cu muiarea altuia și
 30 va face curvie cu fămeia vecinului său, să moară cela ce au curvit». Și la a dooa lege iară Sfânta Scriptură zice cap 27: «Blestemat, carele doarme cu muiarea

vecinului său și să zică nărodul Amin. Așa să fie!». La Ezdra cap 3 zice: «Depărtați-vă de muerile pământului și de muiarile streine!». Pavel Apostul Corinthieni I zice: «Feriți-vă de curvie, că pe curvari și pe preacurvari ġudeca-i-va Dumnăzău!». Pentru aceia cu cale sfătuindu-să boiarii și cu dreptate asupra lui Ștefan Vodă, și au trimis la boiarii pribegi, ce era eșiți den țară de spurcatele fapte a lui Ștefan Vodă în țara Leșască, făcându-le știre că nu mai pot răbda pe Ștefan Vodă, pentru nesuferite faptele lui; ce să vie să să mântuiască de Ștefan Vodă. 5

Atunce boiarii pribegi ce era în Țara Leșască s'au sfătuit să nu vie fără cap; ce au rădicat domn dentre dâșii pe Petrea Stolnicul și au eșit în țară cu oaste leșască. 10

Iară boiarii ce era cu Ștefan Vodă, aflând vreme asupra domnului la Țuțora, n'au mai putut aștepta vinirea boiarilor pribegi, ce s'au rădicat ei noaptea la pod, la Țuțora, și au tăiat ațale cortului asupra lui Ștefan Vodă și cu multe rane l-au pătrunsu și l-au omorît. 15

Așa ġiudecă Dumnăzău pe curvari și pe preacurvari! Dar căci Dumnăzău pune și înalță pe domni stăpâni țărălor, să caute să ġiudece strămbătășile oamenilor, iară nu să facă silă fămeilor și fetelor

143^v vecinului său și să zică norodul Amin. Așa să fie!». La prorocul Ezdra cap 3: «Depărtați-vă de neamurile streine și de muerile lor!». Pavel Apostol cap 1 către Corintheni, zice: «Feriți-vă de curvie că precurarii și preacurarii îi va judeca Dumnezeu» Cu cale sfătuindu-să boiarii și cu dreptate asupra lui Ștefan Vodă. 20

Scriu cronicarii leșăști că acest Ștefan Vodă ajunsese la Poartă, făgăduind că să va turci ca și frate-său și-i venise și făgăduințe dela împărăție că-i vor da diregătorie la Anadol. 25

Iară au ajuns boiarii lui Ștefan Vodă de sârg la pribegii, care era eșiți din multe nevoi a lui Ștefan Vodă în Țara Leșască, făcându-le știre de spurcatele și nesuferitele mai mult faptele lui Ștefan Vodă. Și așa venind de grabă și pribegii din Țara Leșască, adunându-se noaptea cu toții la Țuțora, la pod, au tăiat ațale cortului asupra lui Ștefan Vodă și cu multe rane cuprinzându-l l-au omorît. 30

Așa judecă Dumnezeu pre curarii și pe preacurarii, cum zice Pavel Apostolul către Corintheni, ce am arătat mai sus. Dar căci pune Dumnezeu pre domni stăpâni țărălor, au îi pune pentru sile și strămbătăși bieșilor lăcuiitori. Și adevărat alte strămbătăși: lipsă, sărăcii, nevoi sânt de suferit; iară să-și 35

18; fămeilor și băiașilor A și C, 21-22: pre curvari B.

biițiilor lăcuitori. Că alte strămbătăți toate sintu de răbdat, iară să-ș vază cineva muiarea, luată de lângă sine la curvie, sau fata feçoară den sinul și de singele său să o siliască spre spurcată poftă a curviei, cum poate să rabde?

- 5 Și ačasta încă să să știe că prin slobozirea lui Dumnăzău, nerăbdând spurcata faptă, să pedepsăscu de oameni domnii răi și turbați. Precum și de acest Ștefan Vodă | s'au arătat că l-au omorît boiarii. 116v
Domnit-au ani 2 și luni 4.

- 10 În anul 7065, iară dela Hristos 1556, sultan Suleiman au trimis 1556
oaste turcăscă în Țara Unguriască, să bată Sighidinul. Iară Thoma Nadazdii, ispravnicul Țării Ungurești, înțelegând cu au vinit Turcii la Sighidin, s'au pornit și el cu oști ungurești de au început a bate cetatea Baboției, ce era luată de mai nainte de Turci.

- 15 Iară, înțelegând Turcii de ačasta, au lăsat Sighidinul și au mărșu
să dea ajutoriu cetății Baboții; și dând războiu, au înfrântu Ungurii pre Turci și i-au biruit.

Atunce s'au întorsu crăiasa Isavela cu fiiul ei, Ian Jicmontu, la cnezia Ardialului, den poronca lui sultan Suleiman, găsind-o pre însă

- 20 vază cineva muiarea, luată de lângă sine la curviia altuia, fata feçoară cea din
sinul omului spre spurcată poftă a curviei, cum poate să rabde?

Și ačasta încă să știe că prin slobozirea lui Dumnezeu, nerăbdând mai mult spurcata faptă, precum a lui Ștefan Vodă, să pedepsesc de oameni domnii răi și spurcați, precum s'au arătat și aicea cu Ștefan Vodă, omorît de boiari la Țuțora. Domnit-au acest Ștefan Vodă doi ani și patru luni.

- 25 Fiind cursul anilor 7065, iar dela Hristos 1556, sultan Suleiman, împăra- 1556
tul turcesc, au pornit pre Ali Pașa, cel cu poreclă Hadâm, cu oști să bată Sighidinul din Țara Ungurească. Iară Thoma Nazdazdie, ispravnicul Țării Ungurești, auzind de oastea turcăscă cu Ali Pașa Hadâmmul că au încungiurat și bate cetatea Sighidinul, s'au pornit și el cu oștile sale ungurești de au început a bate cetatea Baboția, ce era pe seama împăratului sultan Suleiman.

- 30 Ačasta înțelegând Hali Pașa Hadâmul, au părăsit Sighidinul și au purces
să dea ajutoriu cetății Baboției | unde o încungiurasă Thoma Nadazdie: și 144^r
dându-ș război Ali Pașa cu Thoma Nadazdie, au rămas biruit Ali Pașa.

- 35 Pre ačasta vreme, s'au înturnat la cnezia Ardealului Ezavella, crăiasa mortu-
lui Ioan Zapolie, craiul unguresc, cu fečorul său, Ioan Jicmont, din porunca
lui sultan Suleiman, găsind-o

21 : slăvirea lui... B; slozirea B¹.

solul turcescu la Petricov în Țara Leșască. Și de acolo, împreună cu solul turcescu au venit în Ardial, cum am pomenit mai sus, unde am scris de crăiia unguriască.

1554 Iară în anul dela Hristos 1554, Ivan Vasilievici, marele cneaz, împăratul Moscului, au dobândit supt ascultarea sa orașul Astrahanul și oardele ce sintu la Marea Caspiia, cărui mări îi zic Moscalii Hvalensca more. De atunce să scriu împărății Moscului stăpâni Astrahanului. 5

Dacă au omorît boiarii pe Ștefan Vodă la Tuțora, au rădicat domnu țărăi pre Joldea. Și au purces în sus pe Jijiia să margă la Sučavă, la scaunul domnescu, să nuntiască, să-ș ia doamnă pre Roxanda, fata lui Pătru Vodă Rareș, sora lui Ștefan Vodă. Și agiungând până la Șipote, pre Miletin, s'au tâmpinat cu boiarii pribegi, carii și ei rădicasă domnu dintre sini pre Petrea Stolnicul și i-au schimbat numele Alexandru, cu porecla Lăpușianul. 15

solii turcești pre Ezavela cu fiu-său la Petricov, în Țara Leșască; și dela Petricov s'au dus Ezavela Crăiasa la mă-sa, crăiasa Bona, la Varșav. Și de acolo împreună cu solii turcești au venit în Ardeal, precum am arătat mai sus, unde am scris de crăiia ungurească.

1554 Fiind cursul anilor dela Hristos 1554, iară dela zidirea lumii 7063, Ivan Vasilievici, marele cneaz, împăratul Moscului, orașul Astrahanul și oardele ce-s pe Marea Caspiei, cărui mări zic Moscalii Hvalinsca more, au dobândit supt ascultarea sa. De atuncea să numește stăpânul Astrahanului. 20

Deaca au ucis boiarii pre Ștefan Vodă, fecorul lui Pătru Vodă Rareș, la Tuțora, din sfatul tuturor au rădicat domn țărăi pre Joldea și i-au dat doamnă pre Roxanda, fata lui Pătru Vodă, soră lui Ștefan Vodă. Și deci au purces Joldea Vodă pre Jijiia în sus, să meargă la Sučavă, să facă nunta și au mers până la Șipote pre Miletin, neavând nicio veste de venirea altui domn. 25

Că prbegii din Țara Leșască înțelegând această faptă ce s'au lucrat în Moldova, de sârg s'au adunat cu toții de s'au sfătuit și au aflat vreme pe îndemână să-și meargă la moșiia sa. Și îndată au căzut după Sineuschii Hatmanul coronie, voevodul Rusii, cu rugămintă de ajutor să vie în țară. Așa Sineuschii voevodul și cu știrea craiului leșesc, nezăbovind vreme, au strâns oaste și au purces singur cu sine spre Moldova. 30

Iară boiarii țărăi, carii era pre acea vreme pribegi în Țara Leșască, sfătuindu-se ca să nu fie fără cap, au rădicat domnu pe Petrea Stolnicul, schimbându-i numele Alixandru Vodă, cu porecla Lăpușneanul, 35

Boiarii cei pribegi cu Alexandru Vodă Lăpușnianul, întrând cu oaste leșască în țară, au înțales că boiarii ceștelaiți ce era în țară, ș'au rădicat domnu pre Joldea, neașteptând vinirea lor, cum le-au fostu trimis cuvântu să păzască să vie cu un cap dentre dănșii, că nu mai
 5 pot suferi | pre Ștefan Vodă. Îndată au răpezit cu o samă de oaste pre 117^r Moțoc Vornicul să prinză pe Joldea; și tâmpinându-l la Șipote, l-au împresurat oastea și l-au luat fără de niceun războiu, că Joldea nemic n'au știut de oastea ce l-au împresurat. Și ducând pre Joldea la Alexandru Vodă, l-au însămnat la nas și l-au trimis la călugărie.

10 pre care l-au ales pribegii dintre sine. Și au intrat în țară cu oaste leșască pre cuvântul și a boiarilor de țară, ce trimisese mai denainte la pribegi în Țara Leșască ca să vie fără zăbavă cu domnu, că ei vor sili să se curățeze de Ștefan Vodă, cum s'au și întâmplat și s'au pomenit mai sus.

Așa pribegii neștiind | de Joldea că l-au rădicat boiarii domnu după faptă 114^v
 15 asupra lui Ștefan Vodă, s'au gătit cu oaste leșască și cu Alixandru Vodă Lăpușneanul să între în țară; că boiarii ce era în țară, neașteptând cele ce au fost poruncit și sfătuit cu pribegii țării din Țara Leșască, rădicase fără de nicio știre a pribegilor domnu pre Joldea Vodă, cum s'au pomenit mai sus. Cu care sosind la Șipote, iată acolo boiarii țării luară veste cum pribegii au intrat în
 20 țară cu Alixandru Vodă și cu oaste leșască.

Și pribegii încă înțelegând că au rădicat țara cap pre Joldea Vodă la domnie, carele merge la Sučavă să facă și nunta cu Roxanda Domnița, fata lui Pătru Vodă Rareș, de sârg au pornit Alixandru Vodă pre Moțoc Vornicul cu o seamă de oaste înaintea ca să prinză calea Joldii. Care întâmpinându-se cu
 25 Joldea la Șipote, neavând așa de aproape Joldea Vodă nicio știre, l-au împresurat oastea leșască și l-au luat viu; pre care ducându-l la Alixandru Vodă, l-au însemnat la nas și l-au dat la călugărie.

16: ceta ce B 24: întâmplându-se B și B¹.

Izvoarele copiate și traduse pentru acest capitol sunt: Grigore Ureche Vornicul-Simion Dascălul, *l. c.*, pp. 118—121; Isthuanffius *o. c.*, pp. 236—238; *Ceasornicul Domnilor* și *Biblia*, probabil cea din 1688.

Domniia lui Alexandru Vodă ce i-au zis Lăpușnianul

CAP XXIX

1557 În anul dela zidirea lumii 7065, Alexandru Vodă Lăpușnianul, dacă
au prinsu pre Joldea și l-au dat la călugărie, mers-au cu toți boiarii
la Sučavă și au nuntit, luându-și doamnă pre Roxanda, fata lui Pătru 5
Vodă Rareș, ce era întâi să o ia Joldea.

Într'acestu an, s'au tâmplat mare omor în oameni și iarnă grea.
Așezându-să la domnie Alexandru Vodă, au așezat pace de toate
părțile și au grijit așezare țării. Și domnind cu liniște, au zidit mână-
stirea Slatina întru lauda lui Dumnăzău, cu multă cheltuială și oserdie, 10
iscusită între alte mănăstiri în țară și o au sviințit preaosvințitul

De domniia lui Alexandru Vodă Lăpușneanul

CAP XLVII

1557 Fiind cursul anilor dela zidirea lumii 7065, după ce au venit Alixandru
Vodă în țară și au însemnat pre Joldea la nas și-l dede călugăriei, s'au luat 15
doamnă pre Roxanda, fata lui Pătru Vodă, care era mai nainte Joldii. Priimiră
dar pre Alixandru Vodă cu dragoste boiarii și mergând pre la Hârlău, au tre-
cut la Sučavă și s'au așăzat la scaun la Sučavă: și acolo făcând nuntă, s'au cu-
nulat cu Roxanda.

Tâmplatu-s'au într'acel an mare omor și iarnă grea. 20

Iară, deaca s'au așăzat Alixandru Vodă la domnie, au pus toată grija spre
pace despre toate părțile și de așăzarea țării. Iară cu doamnă-sa Roxanda au
avut doi fecori: pre Bogdan și pe Pătru.

Domnind cu liniște Alixandru Vodă Lăpușneanul țara, zidit-au mănăsti-
rea Slatina întru lauda lui Dumnezeu cu multă chieltuială și osârdie, vestită 25
145^r între alte mănăstiri a țării; care | mănăstire s'au sfințit de preasfințitul

mitropolitul Sucevei, Grigorie; fost-au la svințâniia Slatinii preoți cu diaconi 116, în luna lui Octomvrie 14, fiindu cursul anilor 7066. 1557

5 Mai pre urmă au zidit Alexandru Vodă și mănăstirea Pângărații; zic că mai multu de frică decât de bună voe, o au zădit, arătându-i-să de multe ori în vis marele măcenic Dimitrie, îngrozindu-l pre Alexandru Vodă să-i facă beserică pre acela loc. Și zidind-o cu oserdie, o au svințit pre numele marelui măcenic Dimitrie.

10 Iară, la al patrulă an a domniei sale, venitu-i-au ferman dela sultan Suleiman, împăratul turcesc, lui Alexandru Vodă și domnului muntenesc, de au mărșu la Ardial. Și împreunându-să cu oaste turcăscă, au așezat la crăie pre Ian Jicmontu la scaunul de moșie, căruia îi pusese nume Ungurii Ștefan, fișorul lui Ian Zapolie, craiul ungurescu. Și s'au întorsu cu pace la scaunul său, la Sučavă.

15 În zilele acestui domnu, prestăvitu-s'au | Macarie, episcopul Romanului, ce au fostu episcop ani 27, și cu cinste l-au astrucat în mănăstirea Râșca, ce-i zidită de dânsul. Iară în locul lui fu svințit Anastasie, om harnic, întru slujirea păstoriei sale. 14 ani au fostu episcop, pre urmă și mitropolit au fostu. 1177

20 Grigorie, mitropolitul Sučavei și a toată Țara Moldovei. Avut-au la sfințenia Slatinei preoți cu diaconi 116, în luna lui Octomvrie 14, fiind cursul anilor 7066. 1557

Pre urmă și mănăstirea Pângărații în munți o au zidit. Spun că mai mult de frică decât de bunăvoe, de multe ori arătându-se în vis sfântul marele măcenic Dimitrie, îngrijindu-l pre Alixandru Vodă ca să-i facă biserică pre acela loc. Și făcând cu osărdie, o au sfințit pre numele sfântului măcenic 25 Dimitrie.

Iară, la al patrulă an al domniei sale, venit-au ferman dela ultan Suleiman, împăratul turcesc, la Alixandru Vodă și la domnul muntenesc să meargă la Ardeal cu oști, să așaze la crăie pre Ioan Jicmont la scaunul cel de moșie, căruia îi pusese nume Ungurii Ștefan, feșor lui Ioan Zapolie, craiului ungurescu, împreunându-se cu oștile turcești ce era orânduite de sultan Suleiman. 30 Și așa au purces Alixandru Vodă la Ardeal pre porunca împărăției. S'au întors Alixandru Vodă cu norocire la scaunul său la Sučavă.

35 În zilele acestui domnu, s'au pristăvit Macarie, episcopul de Roman, ziditoriul și începătoriul mănăstirii Râșcăi, carele au fost episcop la episcopia Romanului ani 27, și cu cinste fu astrucat în mănăstirea sa, în Râșca. În locul lui fu sfințit Anastasie, om vrednic întru slujbele păstoriei sale, carele 14 ani au fost episcop și pe urmă și mitropolit au ajuns.

1562 Pre această vreme, în anii dela Hristos 1562, iară dela zidirea lumii 7071, Ivan Vasilievici, împăratul Moscului, având cu sine trei sute de mii de oaste, s'au pornit asupra cetății Poloțcul, ce iaste pre apa Zvina, și cu multă vărsare de singe o au dobândit. Aflat-au mari vistere întru acea cetate; zece mii de oameni au rob. (Scriu cronicarii leșăști). 5
Iară pe Jidovi, carii n'au vrut să să botează, au poroncit de i-au înecat în apa Zvina.

1562 Pre aceste vacuri, la anul dela Hristos 1562, iară dela zidirea lumii 7071, împăratul Moscului, având cu sine 300.000 de oaste s'au pornit asupra cetății Poloțcul, care cetate stă prea apa Zvina, și cu mare vărsare de sânge o au dobândit-o. Aflat-au mari visteriuri într'acea cetate: 10.000 de oameni s'au luat robi (scriu cronicarii leșăști) pre care cu sine i-au dus la Mosc, Ivan Vasilievici; iară pre Jidovi, care n'au vrut să să boteze, au poruncit de i-au înecat în apa Zvina. 10

Pre această vreme, ș'au așăzat tocmele de pace între Ferdinand împăratul nemțesc și între Suleiman împăratul turcesc în 9 ani |. 15

145^v Iară Ioan Jicmont, fečorul craiului Ioan Zapolie, domnul Ardealului, de iznoavă face amestecături. Ci simțindu-se, Zase și Balasie unindu-se cu oștile nemțești, pre care era capitan Nimitie, au răsipit oștile lui Ioan Jicmont și la aceia strânsoare îi aduse, cât era să fugă Ioan Jicmont în Țara Leșască. Ci, îmbărbătându-l boiarii lui, tras-au și oști turcești la ale sale și au încungiurat cetatea Sacmariul, care bătându-o în câțeva vreme, nu o au putut lua. S'au întors la Ardeal fără niciun folos. 20

Aicea am socotit să mai însemnez de lucruri streine pre scurt până vom veni la domnia lui Despot, de care ne-ar fi rânduiala aicea a pomeni. 25

1564 Fiind cursul anilor dela Hristos 1564, Ferdinand împăratul nemțesc și craiul unguresc au murit; după a căruia moarte să fac rocoșituri între Unguri cu îndemnarea Ardelenilor și să apucă de arme. Ci înțelegând Maximilian, care au stătut și împărat nemțesc pre urma lui Ferdinand, au pornit oștile sale asupra Ardealului cu hatmanul său Lazar Sfindie. Luat-au Lazăr Sfindie cetatea Tocaiul și de sârg și Sacmariul, fiind de Unguri lăsat pustiu de frica oștilor nemțești. 30

Iară Mustafa pașa de Bosna cetatea Crupa, care bătându-o 25 de zile, o au dobândit, puind supt sabie pre toți din cetate. 35

Pre aceia vreme, era solii nemțești la Țarigrad, care au legat pace, numai cu răspunsul solilor dela sultan Suleiman prin Hudaiat, terzimanul său, să întoarcă Tocaiul Ardelenilor.

Iară Ioan Jicmont cu ajutoriul turcesc au luat Inăul cetatea și Desovul și Vegosfarinul.

Pentru Dispot cu ce îmblete au eșit la domniia țării vom să arătăm

În anul dela zidirea lumii 7070, iară dela Nașterea Domnului nostru
lui Isus Hristos 1561, Iacov, oarecare Vasilie Iraclie, de niam grec, 1561
den ostrovul Samuș, socoti cu arme și cu oști să între în țară, să apuce
5 domniia țării.

Acestu Grec, Iacov Vasilie, dela Iracliia, după nespusa trufie gre-
căscă și a lui, făcându-să a fi niam de a dispotilor, căci și această au
Grecii den firea lor, a să face niamuri mari. Că unii nu numai de nia-
mul împăraților grecești a să numi, ce și de niamul celui Iraclie, vestit
10 pe vremile Elenilor, de niamul lui Ahilevsu, nu li-i rușine a grăi min-
ciuni, așa și acestu Iacov Vasilie să numia a fi de niamul dispotilor.
Și alții îl știa că iaste de niam dela Șam, sau cum scriu unii, Critian.
Care, fiind trufaș și mult de sine socotind, să fece a fi de niam mare,
avându hrisovul, care s'au dat dispotilor de Carol al cincele chesariu,
15 luat cu meștersug după moartea unui dispot, într'acesta chip: |

Dispotul cel adevărat fiindu pre acele vremi în Râm și bolnăvin- 118r
du-să, au murit; iară acest Iacov Vasilie era slugă, mai ispravnic și

*De domniia lui Despot Vodă ne vine rândul să scriem și de războiul lui cu
Alixandru Vodă Lăpușeanul*

20

CAP XLVIII

În anul dela Nașterea Domnului nostru Isus Hristos 1561, iară dela zidi- 1561
rea lumii 7070, Iacov, oarecare Vasilie Iraclis, de neam grec, din ostrovul
Samuș, socoti cu arme | și cu oști să poată intra în țară să apuce scaunul țării. 146r

Acest Grec, Iacov Vasilie, dela Iraclia, după nespusa trufie greacă și a
25 lui, făcându-se a fi neam de a despotilor, că și această au Grecii de firea lor
a să face de neamuri mari. Că unii nu numai de neamul împăraților grecești
a să numi, ci și de neamul celui Iraclie, vestit pe vremea Elinilor, de neamul
lui Ahilevs, nu li-i rușine a spune minciuni. Așa și acest Iacov Vasilie să numia
a fi de neamurile despotilor și alții îl știa că iaste de neam dela Șam sau cum
30 scriu unii, Critian. Care fiind trufaș și mult de sine socotind, să făcea a fi de
neam mare și având uricul, care s'au dat despotilor de Carol al cincilea chesar,
luat cu meștersug după moartea unui Despot într'acest chip:

Despotul cel adevărat fiind pre acele vremi în Râm bolnav, de care boală
au și murit acolo; iară acest Vasilie Iacov era slugă mai ispravnic și

28; nu ți-i rușine B.

30: nesocotind B.

mai isteț la fire. Și după moartea lui Dispot, s'au sfătuit cu tovarășii săi, cu slugile lui Dispot, zicând cătră dâșii:

« Fraților, stăpânul nostru au murit și nu are niceo săminție a sa pre lângă sine; pentru aceia, boiarimea svatului îi vor lua tot ce au rămas, cum iaste legea divanului lor, iară noi vom rămâne cu nimic 5
dentru atâta slujbă, ce am slujit lui Dispot pen țări streine, până aicea. Iară de mă veți asculta, cum voi învâța, și voaă și mie va fi bine. Să mergiți înaintea svatului și să spuneți de moartea stăpânului nostru lui Dispot și să faceți jalobă pre mine, zicând că iaste un nepot a lui Dispot, care va să ia toată averea mortului Dispot, unchiului său, și 10
noaă nu va să ne plătiască, pentru slujba noastră ce-am slujit lui Dispot. Și atunce va poronci sfatul de mă vor chema și-mi va poronci să vă plătescu. Iară eu vă făgăduesc să luați voi toată averea, c'au rămas dela stăpânul nostru; numai scrisorile să-m dați mie și ceva de cheltuială, cât să mă poču duce de aicea, să-m aflu stăpân; că voaă nice de o triabă 15
nu vă sintu acele scrisori ».

Și ascultându-l, tovarășii lui au făcut cum i-au învățat el. Și împărțind ei averea, ce le-au fostu rămas dela Dispot, luat-au el scrisorile,

mai isteț la fire, știind limbă frâncască, nemțește, grecește și letinește. Și fiind și hâtru, după moartea lui Despot, au chiebat pre toți tovaroșii săi, slugile 20
lui Despot, și așa au făcut vorbă cătră dâșii:

« Tovarșilor și frații miei dragi, știți că stăpânul nostru au murit și nu are niceo seminție a sa pre lângă sine: pentru aceia, boerimea sfatului după moartea lui îi va lua tot ce au rămas, cum iaste legea divanului lor, și noi vom rămâne cu nimic dintru atâta slujbă ce am slujit lui Despot prin țări streine 25
până aicea. Pentru ačasta, de mă veți asculta, cum voi învâța, și voao și mie va fi bine. Faceți așa! Mergeți cu toții înaintea sfatului și spuneți de moartea stăpânului nostru lui Despot și faceți jalbă pre mine, zicând că iaste nepotul mortului Despot, unchiului său, și nu va să ne plătească pentru slujba noastră, ce am slujit cu credință unchiului său, lui Despot. Și atunce vor porunci 30
sfatul de mă vor chieba și-mi va porunci să vă plătescu. Iară eu mă făgăduesc, toată averea ce iaste a mortului a vă împărți voao; iară eu nimic alt nu poftesc fără numai zapisele și uricele, care le-au avut mortul Despot, și numai de cheltuială să-mi dați atâta |, cât să mă poci duce aiurea să aflu alt stăpân; că voao nici de o treabă nu va sânt acele scrisori, nici va fi de vreun folos ». 35

146v

Deci tovaroșii lui Iacov Vasilie Grecului auzind acestea, au priimit foarte voioși și au răspuns cum nu numai « te vom mărturisi la sfat de nepot lui Despot

câte au fostu, zapisă și urice, între care scrisori era și uricul cel de dispotie, cum s'au scris mai sus, și o samă de bani de cheltuială. Și să făcu nepot lui Dispot, pre numele unui nepot, c'au fostu avut Dispot, și perisă în războiu.

- 5 Deci Iacov Vasilie, viind deodată la Brașeu, au început a suna cum iaste nepot lui Dispot și arăta urice de dispotie. Și împlând pren toată Țara Nemțască, au trecut în Țara Leșască. Apoi au vinit aice în țară, la Alexandru Vodă Lăpușnianul; făcându-să rudă doamnii, l-au priimit cu dragoste Alexandru Vodă, că doamna Roxanda | era de pre mumă-sa 118v
10 rudă de dispot și avea socotință dela Alexandru Vodă și dela doamna Roxanda.

- Iară, după firea cea nestătore greăscă, cari-i tot a supune pre alții și a rămâne numai ei nesupuși, au început cu o samă de boiari a lui Alexandru Vodă, pre taină a sfătui, cum ari putea să apuce domniia țării, că era sătui și boiarii de Alexandru Vodă, pentru multe greutăți ce începuse a face Alexandru Vodă țării. Nu s'au putut ascunde socotiala și gândul Grecului despre Alexandru Vodă; că înțelegând

-
- 20 mortului, ci ori unde va trebui te vom mărturisi». Și el știind bine că nepotul lui Despot cu acest nume, de oarecând au fost perit în război; și așa au priimit asupra sa de s'au făcut a fi nepot lui Despot. Și împărțind acolo averea lui Despot între tovaroșii săi, ș'au oprit o seamă de bani de cheltuială.

- 25 Și viind deodată la Ardeal, la Brașov, au început a suna cum că iaste nepot lui Despot și arăta și urice de despotie. Și acolo, după războiul ce făcuse Carol Chesariul la Morin în Toroana împotriva Franțozilor, umblând prin toată Țara Nemțască, au trecut în Țara Leșască și de acolo au venit aicea în țară la Alixandru Vodă; pre care deodată l-au priimit în dragoste Alixandru Vodă, făcându-se și rudă doamnei Roxandei, căce Roxanda, doamna lui Alixandru Vodă era de neamul Despotilor. Și așa câțeva vreme avea mare socotință dela Alixandru Vodă și dela doamnă-sa Roxanda acest Iacov Vasilie.

- 30 Iară, după firea cea nestătore greăscă, cari-i tot a supune pe alții și a rămâne numai el nesupus, au început cu o seamă de boiari ai lui Alixandru Vodă pre taină a sfătui, cum ar putea să apuce domniia țării, boiarii măcar că era sătui de domniia lui Alixandru Vodă și greutățile ce au început a face țării. Nu s'au putut ascunde socoteala și gândul Grecului despre Alixandru
35 Vodă; care înțelegând Alixandru Vodă

5—6: precum iaste C. 35. care . . . Vodă din B¹.

Alexandru Vodă, au pus de l-au otrăvit pre taină și simțindu-să a fi otrăvit, îndată au luat doftorii și nu i-au străcat nemic otrava.

După aceia au fugit de aice pren Țara Munteniască și au trecut în Ardial, în Brașeu. Acolo, alegându-ș loc de odihnă, știind limbă săsacă, nemțască, lătiniască și româniască, fiindu în Brașeu câțava vreme, trimis-au Alexandru Vodă să-l poată gâmba. Ce, oblicind el, și înțelegând că vrea să-l dea Jicmond, craiul unguresc, de grumazi lui Alexandru Vodă, au fugit furiș den Brașeu, noaptea, slobozit peste zid de un priiaten den cetatea Brașeului. Și îmblând rătăcit prin multe locuri, lipsit fiind și de chelșug, neștiindu-să ce să face, au nemerit la Olbreht Laschii în Țara Scepinelui, la hotarul Țării Leșăști și Ungurești, având slobozanie dela craii ungurești.

Și pentrucă nu de mult mai nainte ș'au fostu luat acest Laschii fămee cu multă avere, văduvă, priimitu-l-au Laschii Liavul cu cinste la casa sa. Și fiind lipsit de bani Iacov Vasilie Grecul a face oaste, au căzut cu rugămintea la Olbreht Laschii, arătându-i niamul său și înstreinarea sa, făgăduindu-i Grecul că niceodată nu-i va uita facerea de bine, numai să-l așuturiască la lipsa și la nevoia lui. Priimit-au Laschii rugămintea Grecului, că era acel Laschi răsipitoriu și cheltuitoriu a lor sale, și

au poruncit de au otrăvit pre Iacov Vasilie Grecul pe taină. Ci, simțindu-se a fi otrăvit, în loc luund doftorii, nu-i strică nimic otrava.

Și îndată lăsând țara, au fugit prin Țara Muntenească la Ardeal, la Brașeu, și acolo, socoti loc mai bun de odihnă, știind și limbă săsească și rumânească; în Brașeu făcând zăbavă câteva vreme, au fost trimis Alexandru Vodă după dânsul să-l poată prinde. Care, oblicind acest Despot și știindu-se că vrea să-l dea Jicmont crai de grumazi lui Alixandru Vodă, noaptea, furiș, prin priiateni slobozit, din cetatea Brașeului au fugit. Și umblând rătăcit prin multe locuri, lipsit fiind și de chelșug, neștiindu-se ce să face, au nemerit la Olbreht Laschi în Țara Scepinelui, la hotarul Țării Leșăști și Țării Ungurești, slobozenie având dela craii ungurești.

Și pentrucă nu de mult înaintea, au fost luat acest Laschi fămeeși văduvă a lui Gheorghie Săredii, cu multă avere, priimitu-l-au Laschi Leavul pre acest Despot, la casa sa cu cinste. Și, că avea lipsă de bani a face oaste, au căzut cu rugămintea la acest Laschii, arătându-i neamul său și înstreinarea sa, rugându-se Grecul lui Laschii cum niceodată nu va uita de binefacerea lui și ca acestea, numai să-l așutorească în lipsa și nevoia lui. Priimit-au Laschii poftele lui Despot, că era acel Laschii răsipitoriu și cheltuitoriu a lor sale și

râvnitoriu celor streine; că avere nespūsă c'au avut dela tată-său | și ce 119^r
 au luat cu fâmeiăș văduva ce o luasă de curund, așa cheltuiasă și îm-
 prăștiiasă, cât rămăsese la toți fără nume de avere, ce mai mult lipsit.

Iară pe pofta lui Iacov Grecul, ce ș'au pus nume Dispot, ș'au zălojit
 5 toate moșiile sale dreptu zece mii de galbeni de aur și cu acei bani au
 purces a face oameni de oaste Dispot cu Laschi Liavul, nu atâtea de
 mulți, ce cât să le agiungă numai să între în țară, socotind Dispot că
 îndată ce să vor apropiia de marginea țării, i să va închina toată țara,
 arătând nesuferite nevoi și apăsuri a lui Alexandru Vodă asupra țării.
 10 Și gătindu-să de ce le-au trebuit și oaste cu opt tunuri mari de ză-
 diuri, au sosit în Podolia; ce, acolo, den poronca lui Jicmont, aflându-să
 câtăva oaste den țară, și de Leși și Rusi, i-au împiedecat de n'au putut
 trece, măcar că au stătut la bătae. Ce, fiind mai puțini, n'au putut treci,
 ce pierdură războiul și tunurile; că să tâmplasă și Dimitrie Vișnovețchii,
 15 voevoda Podoliei, la acel războiu cu Laschii și cu Dispot.

După aceia, Dispot tot n'au pierdut nădejdea, ce au trecut la Fran-
 ceșco Zaie, ispravnicul lui Ferdinandu, în Țara Unguriască, împreună
 cu Laschii. Și împăcând pre Zaie cu multe daruri, l-au rugat de

râvnitor celor streini; că averile nespuse ce au avut dela tată-său și cele ce
 20 agonisise dela fâmeeși văduvă ce o luase de curând, așa cheltuisă și împra-
 știiasă, cât rămăsese la toți fără nume de avere, ci mai mult lipsă.

Iară pe pofta lui Despot, zălojitu-ș'au acel Laschii toate moșiile sale drept
 10.000 galbeni de aur și cu acei bani au purces a face oaste Despot și împreună
 25 cu Laschii, nu atâta de multă, cât să le ajungă numai decât să între în țară, soco-
 tind Despot că cât să vor apropiia de marginile țării, îndată i să va închina toată
 țara, arătând nesuferite nevoi și apăsuri a lui Alixandru Vodă asupra țării.

Și așa, gătindu-ș toate ce le-ar fi trebuit și oaste cu 8 tunuri mari de zi-
 duri, au sosit în Podolia; ci acolo, din porunca craiului Jicmont, aflându-se câ-
 teva oști din țară și de Leși și Rusi, l-au împiedicat de n'au putut trece Laschii
 30 cu Despot, măcar că au stătut la bătae. Ci fiind mai puțini, n'au putut trece
 Laschii cu Despot, ci pierzând războiul și tunurile că să tâmplase și voevoda
 Podoliei, Dimitrie Vișnovețschii, la acel războiu cu Laschii și cu Despot.

Iară măcar că să văzuse Despot de acea dată scăpat de socoteala sa, iară
 n'au pierdut nădejdea, ci autrecut la Franceșco Zase, ispravnicul lui Ferdinand,
 35 în Țara Ungurească de Sus, la care | tare au îndemnat și pre Laschii de au
 mers împreună. Așa dară, împăcând pre Zase cu multe daruri, l-au rugat de 147^v

agiutoriu să poată merge să apuce domnia țării, arătând precum și capetele ce sîntu în țară, boiarimea, îl aștiaptă, având bună nădejde de biruință. Și după multă voroavă între dînșii, au ales de au scris la Ferdinand jaloba și pofta lui Dispot de agiutoriu și slobozanie oștilor asupra lui Alexandru Vodă, arătând că mai cu cale și mai cu cinste iaste să aibă pre Dispot priiaten, decât pre Alexandru Vodă, care, fiind supus Turcilor, face multe și nespuse tiranii lăcuiitorilor țării.

Iară Ferdinand mult au socotit cu svetnicii săi. Ce nu să tocmiia la svat toți în socotială pentru Dispot, că unii zicea: nu trebuie a să protivi unui om, neștiut încă, nice niamul lui, nice hărnicia lui, și că |
 119^v nu trebuie a întărâta pre Turcu, supt a căruia stăpânie zace acea țară; și cătră acestea, că legăturile, carele poftiia a avea cu sultan Suleiman, împăratul turcescu, să le așează, să vor străca, de să va protivi unui om neștiut ca acel Dispot, și ca acestea. Iară alții dintre svetnici, carii era mai aprinși la minte, arăta că nu trebuie să lasă împăratul

ajutor să poată merge Despot la scaunul țării, arătând precum și capetele ce sînt în țară, boerimea, îl așteaptă, având bună nădejde de biruințe. După multă voroavă între Despot cu Laschii și cu Zase, au ales să scrie la Ferdinand jalba și pofta lui Despot de așutoriu și slobozenie oștilor, de așutoriu lui Despot asupra lui Alixandru Vodă, arătând că mai cu cale și mai cu cinste ar fi să aibă priiaten pre dînsul decât pre Alixandru Vodă, care, fiind supus Turcilor, face multe și nespuse tiranii lăcuiitorilor țării.

Aceste cărți a lui Despot nimerind la Ferdinand, împăratul nemțesc, în netâmplarea a mai mulți sfetnicilor săi, ci cu ceia ce s'au întâmpat pre acea vreme pre lângă Ferdinand, anume: Nicolai Olah, Arhiepiscopul Strigonului, Thoma Nadazdie palatinul, — din care cel dintâi era din orânduiala preoțască, iară acesta Nadazdie din oșteni era domn sfatului — și cu Gheorghe Drascovici, episcopul Zgrabii, și cu Francisc Forbaci, episcopul Varadinului; cu aceștea au stătut împăratul Ferdinand la socoteală și la sfat; iară pre urmă și cu Nemții, carii îi ținea sfetnici, au avut voroavă de lucrurile lui Despot, nu să tocmiia dară acestea în socoteală. Și unii cu alții nu sfătuia într'un chip: că unii zicea cum nu trebuie a să protivi unui om, neștiut încă, nici neamul lui, nice hărnicia și că nu trebuie a vătăma și a ațâța pre sultan Suleiman, împăratul turcesc, supt a căruia stăpânie zace aceia țară; și cătră acestea, că legăturile, carele poftiia a avea cu sultan Suliiman să le așeze, le vor strica, de să vor potrivi lui Despot, și ca acestea. Iară alții din sfetnici, carii era mai aprinși la minte, arăta cum nu trebuie să lasă împăratul Ferdinand o țară, care și mai

25: a ma mulți B.

Ferdinand o țară, care și mai nainte vreme era supusă crâii ungurești, ce, să-ș ispitiască cu dânsa nărocul. Iară de ar fi vr'un prepus despre Turcu, să va răspunde că fără știrea lor au întrat Dispot cu oaste în liafa sa, în Moldova, cum și la stăpâniile turcești să tâmplă de multe ori oștiri fără de știrea împărăției. Acastă părere de pre urmă fu mai socotită de Ferdinand împăratul și făcu răspunsu lui Zaie să fie foarte cu taină acel lucru cu Dispot, căruia i-au trimis Ferdinand împăratul și dar, șeasă mii de galbeni de aur.

Iară Zaie, după ce înțaliasă voia împăratului său, s'au sfătuit cu Laschi Liavul și cu Dispot, purtând toate pre taină. Au orânduit pre Anton Săcuiul cu mare veste, pre atunce purtătoriu de oști, și pre Ioan Russel, de niamul său de Burgundiia, care avea o sută de călărime cu sineță supt ascultarea sa, și Ian Velleiu franțoz cu 100 călărime și cu altă pedestrime s'au unit și el cu ciialați; și den Slonsca cu Pătru Seldeție cu 150 călărime au vinit la ajutoriul lui Dispot și pedestrime, Nemți den cetatea Casovei și dentr'alte cetăți de pre margine fură adunați, cât cu toții să făcuse 2000 de oșteni aleși. Acestea isprăvindu-să,

nainte vreme era supusă crâii ungurești, ce să-și mai ispitească cu dânsa norocul. Iar de ar fi vreun prepus despre sultan Suleiman, să va răspunde că fără știrea lor, au întrat Despot cu oastea în leafa sa în Moldova, vrând să-ș ispitească norocul cu Alixandru Vodă, precum și la stăpâniile turcești | să în-
tâmplă de multe ori oștire fără știrea împărăției. Acastă părere de pe urmă fu mai mult socotită de împăratul Ferdinand și atunce au făcut răspuns lui Zase să fie foarte cu taină acel lucru cu Despot, căruia i-au trimis Ferdinand împăratul și 6000 galbeni de aur dar.

Iară Zase, după ce înțelesese voia împăratului său, purtând toate pre taină, sfātuindu-se cu Laschi și cu Despot, orânduiaște pre Anton Săcuiul, cu mare veste, purtătoriu oștilor pre acele vremi. Măcar că deodată să apăra tare Anton Săcuiul, iară mai pre urmă fu tras cu făgăduințele lui Despot Vodă de au priimit să ia asupra sa toată aceia cărmă; asijderea și pre Ioan Pătru Russel, de neamul său de Burgundia, care avea 100 de călărime cu sânețe supt ascultarea sa, cu Clavdie frate-său s'au împreunat; asijderea și Ioan Velleiu, de neamul său franțoz, carele, luundu-și fâmee de neamul Magmibalilor, să aşzase în Țara Ungurească cu 100 de călărime și cu altă pedestrime, s'au unit și el cu ciialați. Și din Slonsca cu Pătru Seldeție 150 de călărime au venit la ajutoriul lui Despot și pedestrime scoși de Nemți, scoși din cetatea Cassoviei și dintr'alte cetăți de pre margine fură adunați, cât cu toții să făcuse 2000 de oșteni aleși. Acestea isprăvindu-se,

148^r

au lăsat în socotiala lui Anton Săcuiul, el să fie purtătoriu acei oști și să cârmuiască pre toți; iară Laschi să aibă grijă pentru alte trebi a lui Dispot.

Și vrând să fie pre taină lucrurile lor, au făcut veste că au murit Dispot și îndată Laschi au ascunsu pre Dispot într'o cămară de taină 5
și făcu veste că-i bolnav și să arătă mahnit și cu voe rea Laschi pentru Dispot. Iară, peste puține zile, eșit-au | Laschii jealnic, zicând că au 120^r
murit Dispot și de cheltuiala ce au făcut cu atâta somă de bani pentru Dispot rămâne păgubaș. Făcut-au săcriu de mort și au pus o piatră mare și-l duce cu preoți la biserică de-l prohodesc și-l îngropară. Și 10
după acestea, s'au pornit Dispot cu oști, cu Laschii Liavul, cu tunuri, prin Țara Unguriască și apropiindu-să de munții Țării Leșești, în prejma Liovului, avea Leșii păzitori la căile acelor munți; ce, n'au putut opri pre oastea lui Dispot. Și viind la marginea Țării Moldovei, obli- 15
cisă Alexandru Vodă de apropierea oștilor cu Dispot, ce nu credea, viindu-i veste mainte că au murit Dispot, având iscoade oameni ai săi, de au văzut îngroparea acelu săcriu. Iară apoi i-au căutat a crede

măcar că Laschii poftia să poarte el toată cârma, ci s'au ales Anton să fie purtătoriu acei oști și să cârmuiască pre toți, măcar că era din câteva neamuri adunați. Pre urmă și Laschii au lăsat în socoteala lui Anton să fie purtătoriu 20
acei oști, iar el avea grije de alte lucruri a lui Despot.

Și vrând să fie pre taină lucrurile lui Despot, socotise cu toții să facă veste de moartea lui Despot Vodă.

Care îndată Laschii, așcunzând pre Despot Vodă, făcând un sicriu de om mort, în care puind o piatră mare, adună preoții și-l duce de-l prăhodesc la 25
biserică. Și ducea în umere sicriul șlehticii, oștenii leșești, și îngropară acel sicriu în biserică cu piatra cea mare. Iară Dispot era ascuns în cetate într'o 148^v
cămară de taină, știindu-l | numai o slugă credincoasă a lui.

Și așa după acestea, să porni Despot Vodă cu Laschii, cu Anton cu oștile, cu 8 tunuri, trăgând prin Țara Ungurească de-a-stânga lăsând Sărădnia și 30
Mucațul de-a-dreapta, să abătură spre munții Țării Leșești, în preajma Liovului. Avea Leșii păzitori la căile acelor munți, ci n'au putut sta nimic împotriva oștilor lui Despot Vodă, că le-au căutat acelor păzitori a da cale. Și așa au sosit la Estepnici, la marginile Țării Moldovei. Acum oblicise Alixan- 35
dru Vodă de apropierea oștilor lui Despot Vodă și nu credea pentru că oblicise mai nainte de moartea lui Despot Vodă, fiind pre acea vreme oamenii lui Alixandru Vodă față la îngroparea acelu sicriu. Ci dela o vreme, din prietenii săi Alixandru Vodă ce avea Leși, i-au căutat a crede

den priiatenii săi Leși, că au învis Dispot și vin cu Laskii asupra lui, cu oștile ungurești cu Anton Săcuiul.

Sărguit-au și Alexandru Vodă de ș'au strânsu oștile sale ca la 25.000, făcându-le căutare la Sučavă; ce mai mulți era țărani în oastea lui decât slujitori. Eșit-au Alexandru Vodă împotriva lui Dispot; știa Alexandru Vodă că și Nemți suntu în oastea lui Dispot.

Tocmit-au la trecătoare Alexandru Vodă oștile sale cu tunuri, să nu lasă a trece oastea lui Dispot. Iară Dispot, îmblând călări pre țarmure, văzu toată oastea lui Alexandru Vodă, și să spământă că nu-l va putea înfrânge. Ce socoti să să întoarne și să fugă, pierzind nedejdea de izbândă. Iară, oblicind Anton Săcuiul de spaima lui Dispot, l-au îmbărbătat și au cercat de aflară altu vad și trecu oastea lui Dispot cu Laschi și cu Dispot.

Iară Alexandru Vodă, văzind trecerea lui Dispot, den sfatul lui Moțoc Vornicul, ce era pre atunce purtătoriu de oștile lui Alexandru Vodă, au întorsu tunurile cu mare nevoe de unde era tocmită și le pogorî mai gos. Iară Anton Săcuiul cu ai săi trecând de sirgu, dederă năvală și apucară și podul și tunurile lui Alexandru Vodă; iară după ce au

că au învis Despot și că s'au apropiat cu Laschii și cu oștile ungurești și cu Anton Secuiul de marginea țării.

Sărguit-au și Alixandru Vodă de ș'au strânsu oștile sale ca 25.000, făcându-le căutare în câmpii Sučavei. Ci mai mulți era în oastea lui țărani decât slujitori. Purces-au Alexandru Vodă împotriva lui Despot Vodă, de care știa cum și Nemți are în oaste Despot Vodă.

Stătut-au la trecătoare Alixandru Vodă cu oștile sale, tocmind câteva tunuri asupra trecătorii să nu-i lasă să treacă deodată Despot Vodă. Iară Despot Vodă, umblând călare pre țarmuri singur, văzu toată oastea lui Alixandru Vodă, care îngrijindu-se tare, începuse a-ș piiarde nădejdea de a birui pre Alixandru Vodă, ci gândi să fugă. Iar, oblicind Anton Săcuiul gândul lui Despot Vodă, au zis lui Despot Vodă de cercară și aflară alt vad de trecură oștile ungurești și cu cele nemțești, cu Laschii și cu Despot.

Iară Alixandru Vodă, văzând trecerea lui Despot Vodă, din sfatul lui Moțoc, carele era pre atuncea purtătoriu de oștile lui Alixandru Vodă, au întors tunurile de unde era tocmită cu mare nevoe și le-au pogorît mai gos; mai mult au făcut ačasta Moțoc din nesocoteala sa. Iară Antonie cu ai săi de sâng trecând vadul, dederă năvală și apucară și podul și tunurile lui | Alixandru Vodă și așa

120^v trecut toți, tocmind | toată oastea Anton, îndată dederă în dobe și în
trâmbiță sămnu de războiu și năvăliră asupra oștii lui Alexandru Vodă.
Zic, să fie avut Alexandru Vodă în oastea sa și 2000 de eniceri și alți
Turci călărime. Ce, n'au ținut multă vreme războiul că oștenii lui Ale-
xandru Vodă să amestecasă, călărimea cu pedestrimea turcăscă, și 5
purçasără în răsipă. Gonitu-i-au câțva loc Anton și Burgundii cu raitarii
franțozii, de i-au agiunsu și i-au tăiat. Picat-au mulți den oștenii lui Ale-
xandru Vodă. Fostu-au împărțită o samă de oaste, pre care o purta Moțoc
și Bogdan; aceștea au ținut câțva vreme războiul cu Laschi și cu Dispot.
Ce, nemerind Anton Săcuiul cu ai săi și dând războiu, îndată au purces 10
în răsipă Alexandru Vodă cu Moțoc și cu Bogdan. Rămas-au multe
stiaguri de a lui Alexandru Vodă și tunurile toate, pre mâna lui Dispot.
Scrie Istfanfie istoricul să fie căzut într'acel războiu trupuri trii
mii de oștenii lui Alexandru Vodă și enicerii mai toți periți și robiți;
mulți au căzut robi pre mâna lui Dispot. Ce, pre toți i-au slobozit, cu 15

trecură pre urma lui toți. După ce au trecut Antonie cu ai săi, lăsând pre
Laschii și pe Despot pe urmă, lăsat-au și pe un polcovnic al său, anume Pătru
Delie să asculte pre Despot și, când a porunci el, să sloboază tunurile asupra
lui Alixandru Vodă. Au trecut podul întâi venind după dânsul Russel cu Bur-
gundii și Velleiu cu ai săi; iară Ștefan cu porecla Balog cu o seamă de pede- 20
strime, pre care era mai mare Delie, și Laschii cu Despot mai pre urmă, și ei
trecură așa în doao șiraguri. Tocmind toată oastea Anton, îndată dând în dobe
și în trâmbițe semn de război, făcură năvală asupra oștii lui Alixandru Vodă.

Scrie Istfalfie istoricul să fie avut Alixandru Vodă și 2000 de eniceri și
Turci călărime. N'au putut sta multă vreme la război oastea lui Alixandru 25
Vodă; ci amestecându-se călărimea cu pedestrime turcăscă, au purces în ră-
sipă oastea lui Alixandru Vodă, gonindu-i câțva loc Anton și Burgundie și
raitarii franțoji de i-au ajuns și i-au tăiat. Picat-au multe trupuri din oastea
lui Alixandru Vodă. Fost-au împărțit o samă de oaste cu Alixandru Vodă pre
care o purta Moțoc și Bogdan, carii câțva vreme au ținut războiul cu Laschii 30
și cu Despot Vodă. Acolo nemerind Anton Ungurul cu polcurile sale și dând
război, numaidecât au purces Alixandru Vodă cu Moțoc și cu Bogdan în
răsipă. Rămas-au câteva steaguri de a lui Alixandru Vodă pre mâna lui Despot
Vodă și tunurile toate.

Scrie Istvalfi să fie căzut trupuri din oastea lui Alixandru Vodă la 3000 și 35
enicerii mai toți, și căzuți și robiți. Robi mulți au căzut la Despot Vodă, pre
carii i-au slobozit pre toți Despot Vodă, fiind și cu

19; Rusime B și B¹.

sfatul lui Laschi și a lui Anton, pentru să tragă cu blândețe inimile a tuturor lăcuiitorilor țării spre Dispot.

La acestu războiu, tare și vitejește au stătut Alexandru Vodă singur, că pre un Ungur ce făcea războiu singur cu dânsul, l-au oborît cu sulița de pre cal. Așa îl laudă istoriia streină, că multă vreme singur Alexandru Vodă cu puțini, părăsit de toți, au ținut războiul.

Iară, după ce au purces în răsipă și Alexandru Vodă cu cine era pre lângă sine rămași, au căzut ca la 2000 den oștenii lui, împiedecați între niște garduri și șanțuri, ce era îngrădiți niște pomeți, unde să strânsesă țărănime. Unii den fugarii oșteni a lui Alexandru Vodă, s'au fostu suit pen copaci, lăsându-și caii, și pre acia ucide-i den sineță. Acest războiu a lui Alexandru Vodă cu Dispot, la ce loc au fostu, cronicarii streini | nu scriu; iară răpousatul Grigorie Ureche, c'au fostu vel vornic, scrie că au fostu la Verbiia, însă pre scurt scrie; iară noi, den cronice streine, am aflat mai pre largu și scriem mai pre largu. 121^r

Alexandru Vodă, după ce au pierdut războiul cu Dispot, luându-ș de grabă doamna și averea toată, că mai nainte trimisesă la Sučavă de ș'au luat tot c'au avut și au trimis spre Dunăre, și el den Iași, s'au

sfatul lui Laschii și cu a lui Anton pentru să tragă cu blândețe inimile tuturor lăcuiitorilor țării spre Despot Vodă.

La acesta război, tare și vitejaște au stătut Alixandru Vodă singur, că pre un Ungur ce făcea război singur cu dânsul, l-au oborît cu sulița de pre cal. Și așa îl laudă istorii streine, cum că câtăva vreme, singur Alixandru Vodă cu puțini, părăsit de toți ai lui, au ținut războiul.

Iară după ce | au purces în răsipă și Alixandru Vodă cu oastea ce avea pre lângă sine rămasă, au căuzt ca la 2000, împiedecați între niște garduri și șanțuri, cu care era îngrădiți pomeții, unde s'au fost strâns țărănimea. Unii din fugari, ostași a lui Alixandru Vodă, s'au fost suit prin copaci, lăsându-și caii, și pre aceia ucidea-i din sânețe. Acest război a lui Alixandru Vodă cu Despot Vodă, la ce loc au fost, cronicarii streini nu scriu; iară Urechie Vornicul scrie că au fost la Verbiia, însă pre scurt scrie; iară noi din cronice streine am aflat mai pre larg, precum și scriem. 149^v

Alixandru Vodă, după ce au pierdut războiul cu Despot Vodă, luundu-și de grabă doamna și averea toată, că mai de vreme trimisese la Sučavă de au luat ce au avut și au trimis spre Dunăre, și el dela Iași s'au dus spre Huși.

pornit spre Huși. Acolo să grijiia să strângă țara și să ia agiutoriu dela Turci, să să întoarcă asupra lui Dispot; ce nemic n'au folosit.

Lauda acestui războiu o scriu și o dau istoricii streini lui Anton Săcuil, care nepărăsit și fără preget îmbărbătând pre ai săi, au luat întâi biruință. Războiul acesta s'au tîmplat în zua svintului Martin, ce-l sărbază papistașii; care svintu iaste în 11 zile în luna lui Noemvrie după calendariul lor, iară la noi vine în 31 zile a lui Octomvrie.

După izbândă, Dispot cu Laschi Liavul și cu Anton, cu toată oastea, au mersu la Sučavă și au pus de au zugrăvit pe păreți la ulița ce să chema Ulița Tătărăscă, războiul lui Dispot cu Alexandru Vodă, chipurile căpitanilor osăbi de a domnilor, cu mare meșterșug scrise chipurile hatmanilor și anume; care zugrăvitură și scrisoare cu vreme pre urmă au căzut și s'au ștersu. Precum și o beserică în Hârlău, ce au fostu zidită de Dispot Vodă, în pomana tătâne-său, de șeasă stânjini în păreți de înnaltă, care stă astăzi răsipită, și nime nu scrie de acea beserică, nice iaste pomenire de dânsa, papistășască, făcută de Dispot Vodă.

N'au zăbăvit Dispot, ce au trimis în goană după Alexandru Vodă; ce nu l-au putut agiunge, nice alt nemic de a lui n'au putut lua, fără numai un car cu covoare, cu păretare, îmbrăcăminte de casă, iar proaste.

Acolo să grijiia să strângă țara și să ia ajutoriu dela Turci, să să întoarcă asupra lui Despot Vodă, ci nimic n'au folosit.

Lauda acestui război o scriu și o dau istoricii lui Anton, care nepărăsit și fără preget îmbărbătând pre ai săi, au luat întâi biruință. Războiul acesta s'au întâmplat în zioa sfântului Martin ce-l sărbează papistașii în luna lui Noemvrie 11, după calendariul lor, iar la noi vine la Octomvrie 31.

După izbândă, Despot Vodă au purces cu Laschii și cu Anton și cu toate oștile drept la Sučavă și au pus de au zugrăvit pre păreți, la ulița ce să chema pre atuncea Ulița Tătărăscă, războiul lui Despot Vodă cu a lui Alixandru Vodă și chipurile capitanilor deosebit de a domnilor, cu mare meșterșug făcute chipurile hatmanilor și anume; care zugrăvitură și scrisoare cu vreme, s'au șters. Precum și o biserică în Hârlău, care au fost zidită de Despot Vodă în pomana tătâne-său, de 6 stânjini în părete de înnaltă, care stă astăzi răsipită și nime nu scrie de dânsa, nice iaste pomenire de acea biserică papistășască, făcută de Despot Vodă (care pe urmă vei vedea de ce lege era acel Despot Vodă).

Iară n'au zăbovit Despot Vodă, ci de sârg au repezit în goană după Alixandru Vodă; ci nu l-au putut agiunge, nice alt nimic dintru a lui Alixandru Vodă n'au putut lua, fără un car în care era covoară peritare, îmbrăcămintele casei, iară proaste.

Iară Alexandru Vodă, strângând rămășiță de oștenii săi ce scăpasă călărime turci și mai vinisă și alți Turci ca la 5000, între carii avea și oarecâți eniceri, cu acia au vinit Alexandru Vodă până în Prut. Și 121^v acolo, dreptu Huși, au făcut pod peste apa Prutului: și acolo aștepta
 5 agiutoriu pre Mircea Vodă, domnul muntenescu. Iară, înțelegând Dispot că s'au oștit Alexandru Vodă, strâns-au țara și oștile țării la sâne, ca 25.000 oșteni cu țărani, la Sučavă, și luând tunuri 32, Dispot Vodă au purces den Sučavă să margă asupra lui Alexandru Vodă. Înțelegând Alexandru Vodă de apropiarea lui Dispot Vodă asupra lui, au poroncit
 10 de au străcat podul la Prut ce-l făcuse.

Era un sat despre partea lui Dispot cu puținelă casă, unde socotind Anton Săcuiul loc bun de supus tunurile, au tras tunurile și le-au supus pentru case; iară pre sinețași unguri și nemți pentru desime și pentru

După ce au sosit Despot Vodă la scaunul țării la Sučavă, i-au eșit mitropolitul țării cu toți episcopii și cu tot norodul în timpinare de l-au petrecut cu mare cinste până în cetate. Iară Despot Vodă, știindu-se nemântuit de Ali-
 15 xandru Vodă, de care avea mare grije, după ce înțelese că au trecut Dunărea, știindu-l și cu avere eșind din țară, au oprit toate oștile cele streine pre lângă sine. Și să arăta blând Despot Vodă spre toți și cu cuvinte dulci pre boiarii
 20 țării îmblânzindu-i și întărindu-i cu nădejde de binefacere spre toți, să griji de iznoavă de oști asupra lui Alixandru Vodă.

Iară Alixandru Vodă, strângându-și rămășița ce scăpasă din călărime turcască și adunând și alți Turci ostași ca 5000, între carii avea și câțva eniceri, cu aceia cu toți au purces Alixandru Vodă și au venit
 25 la apa Prutului. Și acolo, drept Huși, au făcut pod peste Prut, și acolo au așteptat ajutoriu și pre Mircea Vodă, domnul muntenesc. După ce au înțeles Despot Vodă de Alixandru Vodă, că au sosit la Prut cu oști turcești și așteaptă ajutoriu pre Mircea Vodă, domnul muntenesc, din sfatul lui Anton Ungurul, au strâns țara și oștile țării la sine; ca la 25.000 de oșteni
 30 cu țărani s'au strâns la Sučavă la Despot Vodă. Luund 32 de tunuri cu sine Despot Vodă au purces din Sučavă asupra lui Alixandru Vodă. Înțelegând Alexandru Vodă de nepriiatenul său, de Despot Vodă, că să apropie cu oști asupra lui, au poroncit de au stricat podul la Prut, care făcuse în preajma târgului Hușilor.

Era despre partea lui Despot Vodă un sat cu puținele case, unde socotind Anton loc bun de supus tunurile, au poroncit de au tras tunurile de le-au supus pentru locurile caselor acelu saticeț, iară pre sânețașii unguri și nemți pentru desime și pentru

copaci și pe malul Prutului, unde era mai ponorît malul, au supus să facă meștersug viclian și au poroncit să nu dea den sineță peste poronca lui.

Sta oștenii lui Alexandru Vodă cu Moțoc și cu Turci amestecați, că 2.000 pre o râpă a Prutului; carii, dacă văzură că să apropie oastea lui Dispot, și au poftit Moțoc de au vorovit cu Anton Săcuiul, amândoi puind parola. Ce vor fi vorbit în scurtă voroavă, nu scriu istoricii, fără cât că au vorovit amândoi. Nu s'au putut vedea de oastea lui Alexandru Vodă, oastea cea supusă a lui Dispot, pentru desimea călărimei lui Dispot Vodă. Turcii așijderea, fiind fără grije pentru apa Prutului, care era pentre dâșșii, nice socotia a fi vreun vicleșug, ce alerga bulucuri să vază tabăra lui Ungurul. 5 10

Atunce poronci de sirgu Anton de sloboziră tunurile în oastea lui Alexandru Vodă, și poronci de eșiră sinețașii de unde era supuși. Puțin războiu ținură oștenii lui Alexandru Vodă, că slobozind foc tare Ungurii, picare de pripă caii lor, și unii morți căzuți, alții răniți, au dat dos la tabăra lor. 15

Iară luând veste de vinirea Mircii Vodă și de Tătară într'ağutoriu lui Alexandru Vodă, s'au apucat Anton Ungurul cu mare sârguală a

150v copaci și pre malul Prutului, unde era mai ponorît malul, au supus să facă și meștersug viclean, cărora au poruncit Anton să nu dea din sânețe peste porunca lui. 20

Sta oștenii lui Alixandru Vodă cu Moțoc, amestecați cu Turci pre râpa Prutului, 2000 carii, după ce văzură că să apropie oștile lui Despot Vodă, și-au poftit Moțoc să vorbească cu Anton Ungurul, puind parola. Ce vor fi vorbit acolo în scurtă vreme, nu pomenesc istoricii, fără cât au vorbit amândoi. Nu s'au putut vedea de oastea lui Alixandru Vodă oastea cea supusă a lui Despot Vodă, pentru desimea călărimei a lui Despot Vodă. Turcii așijderea, fiind fără grije pentru apa Prutului, care era pentre dâșșii, nice socotia că poate fi vicleșug, alerga bulucuri să vază tabăra lui Anton Ungurul. 25

Atunce de sârg poronci Anton de sloboziră în oastea lui Alixandru Vodă tunurile; așijderea dederă poruncă de eșiră de unde era supuși senețașii. Puțin război ținură oștile lui Alixandru Vodă, că dând foc Ungurii tare, picară de pripă caii lor, și unii morți, căzuți, și alții răniți, au dat dos la tabăra, unde era Alixandru Vodă. 30

Iară, oblicind Anton Ungurul de venirea Mircii Vodă și a Tătarălor întru ajutoriu lui Alixandru Vodă, podul pe Prut ce l-au fost stricat Alexandru Vodă, s'au apucat cu mare sârguală să-l, : 5

11: Lui Anton Ungurul C. 35: ce din A.

face podul ce-l străcasă Alexandru Vodă; aducând multe coșuri, împlându-le cu pietri, le-au aruncat în Prut, legându-le de grinzi cu nuiale de stejar și de loze în loc de odgoani | peste carele au pus liasă împletite 122^r
bine, așternând paia și pliavă peste liasă. Pus-au tunurile în țarmurile
5 Prutului, de apăra despre oastea lui Alexandru Vodă podul, că făcea
năvală să împiiadece să nu poată face podul.

Văziindu Alexandru Vodă că s'au isprăvit podul peste Prut și așu-
toriu i să întârzie dela Mircea Vodă și dela Tătari, pierdut-au nădejdea
de ajutoriu și de noapte s'au rădicat și s'au dus spre Chilia și spre
10 Cetatea Albă și trecând Dunărea, s'au dus la Silistra și de acolo la
Țarigrad cu toate ale sale; iară oștenii lui s'au rășchirat încătro au putut.

facă aducând multe coșuri, împlându-se de pietri, le-au aruncat în Prut, legân-
du-le de grinzi cu nuiale de stejari și de loaze în loc de otgoane, peste carele
15 lesă împletite bine, așternând desupra pae și pliavă. Pusese tunurile pre
malul Prutului de apăra despre oastea lui Alixandru Vodă podul, că da
năvălă oștile lui Alixandru să poată împiedeca să nu să facă podul.

Văzând Alixandru Vodă că s'au isprăvit și podul gata pe Prut, și ajutoriu
Mircii Vodă și a Tătarilor că întârziiasă, pierzându-și nădejdea de ajutoriu,
de cu noapte au purces spre Chilia și spre Cetatea Albă și trecând Dunărea
20 la Silistra și de acolo drept la Țarigrad cu toate ale sale; iar ceialalți, carii
încătro au putut, s'au rășchirat.

Capitolul acesta este alcătuit de N. C o s t i n din paginile copiate dela G r. U r e c h e
V o r n i c u l - S i m i o n D a s c ă l u l, l. c., pp. 121—129 și cele traduse din I s t -
h u a n f f i u s, cuvânt cu cuvânt, p. 261, 262, 263; P a s z k o w s k i este de asemenea
utilizat; o. c., p. 126.

Domniia lui Dispot Vodă.

CAP XXX

Dispot Vodă, văzind că-i slugi nărocul și acolo, cu vitejiia lui Anton, s'au întorsu cu mare bucurie la Iaș, și, pre obiceiul domnilor, i-au cetit molitva de domnie Grigorie Mitropolitul; și apoi, mergând la Sučavă, au poroncit de au străgat să părăsască toți armele de apărat și să margă cineș pre acasă. 5

După ce sosi la Sučavă, eșitu-i-au în tâmpinare mitropolitul țărăi cu episcopii și cu tot nărodul, de-l petrecură până în cetate. Având grijă de Alexandru Vodă, știindu-l și cu avere eșit den țară, au oprit toată oastea streină pre lângă sine și să arăta blând tuturor și cu cuvinte dulci; pre boiari îmblânziia și-i întâriia cu nădejde de bine că vor avea în domniia lui. Poroncit-au și ačasta: că cine nu va asculta și nu să va supune poroncilor lui, să va certa cu moarte. Grăia toți de rău de Alexandru Vodă și-l făcea tiran; iară lui Dispot nărocire în mulți ani striga. 10 15

Ales-au Dispot Vodă patru boiari de credință, pre carii au lăsat toată cârma țărăi: pe Stroiču vel logofăt, pre Barnovču hatman, pre

Iară Despot Vodă, văzând că-i sluji norocul și acolo cu vitejiia lui Anton, s'au întors cu mare vitejie la Iași și acolo i-au citit molitva de domnie Grigorie Mitropolitul după obiței. Și din Iași au purces la Sučavă și acolo au poruncit de au strigat | să-și lasă toți armele de apărat și să meargă cineș pre acasă. 15 20

Arătatu-s'au Despot Vodă cu blândețe tuturor; iară au poruncit și ačasta, că cine nu va asculta de poruncă și nu să va supune poroncilor, să va certa de moarte. Grăia toți de rău de Alexandru Vodă și-l făcea tiran, iară lui Despot Vodă norocire în mulți ani striga. 25

Ales-au după aceia Despot Vodă patru boiari de credință, pre carii au socotit să-și lasă toată cârma țărăi, anume pre Stroiici făcându-l logofăt mare, pre Barnovču hatmanul, pre

Moțoc vel vornic și Grigorie Leveles, de niamul lui dela Beču, ce era în mare cinste la Dispot Vodă.

Iară Mircea Vodă, fiindu purces cu oaste să vie într'ajutoriu lui Alexandru Vodă cu Tătarăi, dacă au înțales de fuga lui Alexandru Vodă, s'au întorsu iară la scaonul său. |

Dispot Vodă, măcar că luă izbândă și s'au așezat bine în domnie, 122 v dară țara era deșartă și stoarsă de Alexandru Vodă; și fiindu multe trebuință la începutul domniei lui, fiind în mare lipsă de bani și cheltuiale den zi în zi adăogându-să, nice s'au găsit cât de puțin în urma lui Alexandru Vodă, că luasă tot cu sine Alexandru Vodă, și nice lefele slujitorilor nu avea de unde plăti; să-i sloboază, nu cuteza, că tot avea grijă de Alexandru Vodă. Iară apoi au slobozit oastea toată la ernatec, însă cu puțină plată. Că deodată socotisă să li să dea de tot capul câte un galbăn de aur; și acești bani neputându-să mai de grabă strânge, au poroncit de au luat un policandru și niște svesnice de argintu, ce făcuse Alexandru Vodă în mitropolie și le-au străcat de au făcut bani

Motoc vornic mare, căce acum dintr'acea șoptă, de care s'au pomenit mai sus cu Anton, au fost luat credință despre Despot Vodă și Grigorie cu porecla Reveles, de neamul lui dela Beciu, fečor a unui Ioan Reveles episcopului oarecând a unui oraș Burgundie, om știut, care în mare cinste și trecere era la Despot Vodă.

Iară Mircea Vodă, domnul muntenesc, care era purces cu oști într'ajutoriu lui Alixandru Vodă cu Tătarăi, după ce înțelesese de fuga lui Alixandru Vodă, s'au întors iară la scaonul său.

Despot Vodă, măcar că aastă dată după al doilea război cu Alexandru Vodă cu izbândă s'au așăzat bine la domnie, dară țara era deșartă și stoarsă de Alixandru Vodă. Și fiind multe trebuințe la începutul domniei lui Despot Vodă, căce era în mare lipsă de bani și chieltuiala din zi în zi adăogându-se, nice s'au aflat cât de puțin în urma lui Alixandru Vodă, că scosese Alixandru Vodă tot cu sine și acum Despot Vodă nice lefele slujitorilor nu avea de unde da; să-i sloboază, nu cuteza, că tot avea grije Despot Vodă de Alixandru Vodă.

După acestea toate, cum s'au pomenit, slobozit-au oștile toate Despot Vodă pre la ernatec, însă cu puțină plată, că deodată socotise câte un galben de aur să dea de tot capul. Și acestea că nu s'au putut mai de grabă strânge, au poruncit de au luat un policandru și niște svesnice de argint, ce au fost făcute de Alixandru Vodă la mitropolie, de le-au stricat și au făcut bani

de plata oștii; deci cu acei bani, făcuți den argintul besericii și cu ce s'au strânsu den țară, au dat lefile slujitorilor.

Iară îndată au intrat în ura țării Dispot Vodă, văzind că stracă odoarele besericilor, carele sintu de alți domni închinat lui Dumnăzău. (Să prăvești aicea răul niam al Grecilor și giudecă de toți așa: pedepsit pământul pre care pun picorul Grecii!). 5

Și așa, după ce să așază Dispot la domnie, trimis-au sol la Jicmond, craiul ungurescu, să-i dea cetățile Clujvarul și Ciceul, care cetăți era date încă de Matiaș craiu domnilor den Moldova; că într'altu chip, de nu le va da și le va ține în pieptul lui ascunsă, le va scoate el den pieptul lui. De care solie mâniindu-să Jicmond craiu, au răspunsu solului să spue lui Dispot Vodă că Criterii de pururea sintu mincunoși. 10

Alexandru Vodă, după ce au mărșu în Țarigrad, făcut-au jalobă la împărăția lui sultan Suleiman, pentru mare strâmbătate ce i-au făcut Dispot. Iară împăratul, dacă au înțales, au poroncit vizirului să ducă cu ajutoriul său pre Alexandru Vodă la domnia țării. Trimis-au și la craiul leșăscu cu bănat, pentru ce au lăsat prin țara lui a să face atâtea amestecături țării cu Dispot |. 15

151v de plata oștii. Și așa din banii, făcuți din sfeșnicile bisericii și ce s'au mai strâns din țară, s'au dat lefele slujitorilor. Și de acii numai | decăt au intrat în ura țării Despot Vodă, văzând că să strică odoarele bisericilor, care de alți domni s'au închinat lui Dumnezeu. 20

Și așa, după ce să așază Despot Vodă în domnie la scaunul țării la Sučavă, au trimis sol la Jicmont, craiul Ardealului, să-i dea cetățile Clujvarul și Ciceul, care cetăți era date de Mateiaș, craiul unguresc, domnilor de Moldova; că într'alt chip, de nu-i va da pre mâna lui Despot Vodă, de le va ține acele doao cetăți în pieptul său ascunsă, le va scoate el din pieptul lui Jicmont. De care solie mâniindu-să Jicmont, craiul Ardealului, acest răspuns au dat solului lui Despot Vodă: să-i spue lui Despot Vodă că Criterii de pururea sânt mincinoși. 25

Alexandru Vodă după ce eși din țară, și cu toate tâmplările, cum s'au pomenit mai sus, au mers în Țarigrad și au făcut jalbă la împăratul sultan Suleiman, dând arzu cu pără de mare strâmbătate a sa despre Despot Vodă. Sultan Suleiman au poroncit vezirului să ducă cu ajutoriul împărătesc pre Alixandru Vodă la scaunul țării. Și la craiul leșesc au trimis cu bănat, căce ar fi lăsat prin țara lui a să face atâtea amestecături țării cu Despot Vodă. 30 35

Iară, când să gătiază Alexandru Vodă să vie cu domniia iar în țară, iată sosăscu boiari trimiși de Dispot Vodă la împărăție cu pocloane, adăogând birul, zece mii galbeni de aur, și tocmindu-și lucrurile Dispot Vodă despre împărăție, trimisu-i-au stiaș și sabie scumpă, pre un agă
5 împărătescu, de domnie noăă.

Așezându-și Dispot Vodă lucrurile domniei și despre împărăție Turcului, începu a face mari răutăți și tirânii. Iară Anton Săcuiul, dăruit bine de Dispot Vodă, cu aur, cu argintu și cu haine scumpe, cu soboli și sabii ferecate și paloșe la cai, cu șele ferecate, s'au întorsu la casa
10 sa, lăsindu în locul său lângă Dispot Vodă pre Pătru Divoe, ce era lăsat de paza cetății Sucevii. Așăjdirea lui Albert Laschii i-au dat galbeni zece mii, făgăduindu-i Dispot Vodă că-i va da și alți bani, ce-i mai rămăsese dator, și i-au dat și cetatea Hotinului, la care ispravnic au pus Laschii pre Ian Piasovschii, om al său, liav, șlehtițu. Iară pre urmă
15 la mare vrăjmășie și vrajbă au vinit Dispot cu Laschii, precum vom arăta la rândul său.

După ce s'au dus Anton și Laschi pre la ale sale, s'au dus și Ian Pătru Ruseglu; măcar că-l opriia Dispot Vodă să mai șază, ce, fiindu legat în slujbele lui Ferdinand, împăratului nemțăscu, s'au dus și el în Țara

20 Când să gătește Alixandru Vodă cu domnia să vie iar în țară, iată sosesc boiari trimiși de Despot Vodă la împărăție cu multe pocloane, adăogând birul la împărăție 10.000 de galbeni de aur și s'au tocmnit Despot Vodă lucrurile și dela împărăție și i-au dat steag și sabie scumpă, prin agă împărătesc, lui Despot Vodă.

După ce s'au așăzat Despot lucrurile domniei și despre împărăția Turcului, începu a face mari răutăți și tirânii Despot Vodă. Iar Anton Ungurul, de care s'au pomenit mai sus, dăruit bine de Despot Vodă cu aur și cu argint și cu haine scumpe, cu sobol și sabii ferecate și paloșe la cai, cu șele ferecate, s'au înturnat la casa sa, lăsând în locul său pre lângă Despot Vodă pre Pătru Divoe, ce era lăsat mai mare de paza cetății Sučavii. Așijderea lui Albreht Laschii,
25 10.000 de galbeni de aur i-au dat, făgăduindu-să să-i mai dea și alți bani, ce-i mai rămăsese Despot Vodă, și i-au dat și cetatea Hotinului, la carea ispravnic au pus Laschii pre Ioan Piasoțschii, om al său, șlehtici leșesc, măcar că în scurtă vreme, la mare vrăjmășie au venit Despot | Vodă cu Laschii, precum vom
30 spune la rândul său. 1527

35 Pre urmă, după ce s'au dus Anton și Laschii pre la ale sale, Ioan Pătru Rusigla măcar că-l opriia Despot Vodă să mai șază, fiind legat în slujbele lui Ferdinand, s'au dus și el în Țara

Unguriască, dăruit bine de Dispot Vodă. Spun, să-l fie petrecut un conac singur Dispot Vodă. Trimis-au Dispot Vodă sol la împăratul nemțescu, mulțămindu-i pentru de binefacerea lui, făcându-i știre că și despre împărăția Turcului ș'au așezat domnia. Așijdirea și la craiul leșescu au trimis soli Dispot Vodă.

5

Iară după acestea toate, cum s'au pomenit mai sus, pe vremea coronației lui Maximilian, ce l-au coronit craiu ungurescu la Pojin, în anul dela zidirea
 1564 lumii 7072, iară dela Hristos 1564, schimbat acmu Dispot Vodă: den blând, cumplit; den milostiv, apucătoriu și lacom, puind pre țară mari nevoi. Dezbrăca și besericili, casăle lui Dumnăzău, luând arginturile de făcea bani.
 123^v Preste | nădejdea țării despre Dispot Vodă, neputând suferi—cu anevoe să suferă răul și năcazurile de obște — boiarii și cu Tomșea, ce era hatman pe toată oastea țării, cu toții s'au giurat să fie la un cuvântu, să scoată pe Dispot Vodă den domnie, alegând pre Tomșa Hatmanul, care era cu inemă mare, dintre toți să fie începătoriu acestui lucru. Atunce înțălesesă boiarii, cum Dumitrașco Vișnovețchii, îndemnat de Laschii, era gata să vie să ia domnia lui Dispot Vodă, că și Laschii să întorsesă cu rău asupra lui Dispot

10

15

Ungurească, dăruit bine de Despot Vodă. Spun, să-l fie petrecut un conac singur Despot Vodă; la masul cel dintâi a lui Pătru Ruseglu, i s'au furat 2 cai foarte frumoși, care cai i-au fost dăruit Despot Vodă. Prepus-au tare pre Despot Vodă Ruseglu pentru furțișagul acelor cai și cu bănat s'au dus Pătru Ruseglu în Țara Rusască și de acolo la Cassoviia.

20

Trimis-au Despot Vodă soli la împăratul nemțesc, mulțămindu-i pentru de binefacerea lui, făcându-i știre că și despre împărăția Turcului ș'au așăzat domnia. Așijderea și la craiul leșesc au trimis solii săi Despot Vodă.

25

Iară după acestea toate, cum s'au pomenit, fiind cursul anilor dela Hristos
 1563 1563, iar dela zidirea lumii 7072, pe vremea coronației lui Maximilian, pre care l-au coronit la Pojin crai unguresc, schimbat acum Despot Vodă: din blând, cumplit; din milostiv, apucătoriu și lacom, puind pre țară mari nevoi, de dezbrăca și bisericile, casele lui Dumnezeu, luund arginturile de făcea bani. Peste nădejde țării despre Despot Vodă, neputând suferi — cu anevoe să suferă răul și necazurile de obște — boiarii cu Tomșea, care era hatman pe toate oștile țării, să scoată pre Despot Vodă din domnie, și gurați cu toții să fie într'un cuvânt, au ales pre Tomșea, care era cu inimă mare dintre toți, să fie începătoriu acestui lucru. Atuncea înțelesese boiarii cum Dumitrașco Vișnovețchii, îndemnat de Laschii, că acum și Laschii să întorsesă cu rău asupra lui Despot Vodă, că era gata să vie cu oști Vișnovețschii asupra lui Despot

30

35

Vodă, s'au sfătuit boiarii să trimiță la Vișnovețchii să-l poftiască domnu țării.

5 Șimțindu-să Dispot Vodă urîț țării, avea grijă mari, ca unul închis în cetatea Sucevii, au răpezit pre un Valintin ungar la Ferdinand Chesariul și la Maximilian, craiul unguresc, în cai de olac, poftindu ajutoriu de apărare împotriva boiarilor săi și au învățat Dispot Vodă acelui Valentin să găsească să să vază cu Zaie și cu Anton Săcuiul, să-i poftiască dela Dispot Vodă, să strângă oști și să păzască să-i vie într'a-
10 gutoriu, făgăduindu-li amânduror Dispot Vodă mari daruri ca și întâi, arătându-li că lesne vor putea sta împotriva unor oameni, ce-s neștiuți întru meștersugurile războaelor.

Iară și Ferdinandu, împăratul nemțescu, și Maximilian, craiul ungurescu, socotiră a nu lăsa pre Dispot Vodă în primejdie, căroră arăta nemutată credința și slujbele sale, Dispot Vodă. Deci priimiră amândoi rugă-
15 mintea lui Dispot Vodă, știind că au fostu și mai nainte apărători craii ungurești, Țării Moldovei. Iară și Anton Săcuiul, de care nu odată am pomenit, înțelegând den Valentin grijea și strămtoarea lui Dispot Vodă, nu apăra despre sine ajutoriul, ce socotiia că va avea piadică depărtarea căii sale cu oștile, și că-i lipsia banii, întru cari stau mădulările oștilor.

20 Vodă; s'au sfătuit să trimiță boiarii la Vișnovețchii să-l poftească domn țării.

Sămțindu-se după acestea Despot Vodă urîț țării și având grije mare, socotindu-se ca unul închis în cetatea Sucevii, au repezit pre un Valentin ungar la Ferdinand Chesariul și la Maximilian, craiul unguresc, în cai de olac, poftindu-i de ajutoriu și de apărare împotriva | boiarilor săi și au poruncit Despot
25 celui Valintin să găsească să să vază cu Francesco Zaie și cu Anton Săcuiul, să-i poftească dela Despot Vodă, să păzască să strângă oști și să vie întru ajutoriul lui Despot Vodă, făgăduindu-să Despot Vodă amânduror că nu va uita în toată viața lui de binefacerea lor și-i va dăruia mai bine de cum i-au dăruit întâi pre amândoi, arătându-le că foarte lesne vor putea sta împotriva unor
30 oameni, ce ei sânt neștiuți întru meștersugurile războaelor.

Iară și Ferdinand, împăratul nemțesc, și Maximilian, craiul unguresc, socotiră a nu lăsa pre Despot Vodă în primejdie, căroră arăta nemutată credința și slujbele sale Despot Vodă. Priimiră amândoi rugămintea lui Despot Vodă, știind că au fost și mai nainte apărătoriu craii ungurești, Țării Moldovei. Iară și Anton Săcuiul, de care nu odată am pomenit, înțelegând din Valintin grija și strânsoarea la care să afla Despot Vodă, nu apăra ajutoriul despre sine lui Despot Vodă, ce socotiia că ar avea piadiacă căii sale depărtarea cu oștile, și că-i lipsia banii, în carii stau mădulările războaelor.

152^v

124^r Așa, întârziindu-să lucrurile, au sosit Dispote la mai mare perire. În oștile Ardealului, care să afla pururea gata, nu punea niceo nădejde, căci pe voevodul de Ardeal, mai înainte și cu scrisorile și cu cuvintele de vătămare îl străcasă Anton Săcuiul, pre diregătoriul a cinci beserici, anume pe Lupul Peții, solul chesariului Ferdinand, carele trecând pren Ardeal la Țarigrad, îl prinsesă, pentru ce l-au fostu pârînd pre Anton Săcuiul la sultan Suleiman. 5

Așjidirea între dânsu mari și grele pricini era de neprieșug și acela pricini întâi au fostu de au părăsit Laschii pre Dispote de Vodă, s'au unit Laschii cu Vișnoveșchii asupra lui Dispote Vodă, aflându-să pre atunci la Liov, în Țara Leșască. 10

S'au fostu pornit acmu Dispote Vodă cu oaste, să ia cetatea Hotinului de supt ascultarea lui Laschii, care i-au fost-o dat mai înainte, precum s'au pomenit, că era ispravnic pus de Laschii Ian Piasovschii. Văzînd dar Piasovschii apropierea lui Dispote Vodă, au trimis înnainte-i de i-au spus că-i va da cetatea Hotinului, numai să-l lasă să iasă el cu al său slobod den cetate. Făcutu-i-au Dispote Vodă pre voe lui Piasovschii și au luat cetatea iar în sama lui. 15

Înțelegînd și ačasta Laschii, și mai mare gătire au făcut cu Vișnoveșchii și s'au pogorît cu oști la Cameniță în Podolia. Ce Dispote Vodă

Și așa, întârziindu-se lucrurile, au sosit la mai mare perire Despot Vodă. În oștile Ardealului, care să află pururea gata, nu punea nicio nădejde, căci pre cneazul din Ardeal, mai înainte și cu scrisorile și cu cuvintele de vătămare îl stricasă Anton Săcuiul, pre diregătoriul a cinci bisericii, anume pe Lupul Peții, solul chesariului Ferdinand, carele trecând prin Ardeal la Țarigrad, îl prinsese, pentru căci l-au fost pârînd pre Anton Săcuiul la sultan Suliiman. 20

Așjiderea între dânsul și între Laschii mari și grele pricini de neprieșug era și aceste pricini întâi au fost de au părăsit Laschii pre Despot Vodă și s'au unit Laschii cu Vișnoveșchii asupra lui Despot Vodă, aflându-se pre acele vremi la Liov, în Țara Rusască. 25

153^r S'au fost pornit Despot Vodă cu oștile sale la Hotin, să-i ia cetatea de supt ascultarea lui Laschii, care i-au fost dat mai înainte, și era ispravnic lăsat în cetate Piasovschii. Văzînd Piasovschii apropierea lui Despot Vodă, au trimis în timpinarea lui Despot Vodă, zicându-i că-i va da cetatea Hotinului, numai cu al său să iasă slobod. Făcutu-i-au pre voe Despot Vodă și pe pofta lui Piasovschii și au luat cetatea iară în seama lui. 30

Înțelegînd și ačasta Laschii, și mai mare gătire au făcut cu Vișnoveșchii și s'au pogorît cu oștile în Cameniță, în Podolia. Ci văzînd că Despot Vodă 35

25^r pricini din A.

n'au cutezat să triacă Nistrul, pentrucă avea oaste puțină, ce s'au întorsu spre Gălați și la Reni și de acolo iar la Sučavă.

5 Măcar că să întorsesă Dispot Vodă, iară urît tuturor pentru greutățile ce făcea țărâi, fiind lacom, că, fără alte nevoi, mai scosese de casă câte un galbăn de aur. Să făcuse și cumplit tiran și neîmblânzit și asupra celora ce să despărția de muiare și lua alta, că acelora mari și cum-
 10 plite munci le făcea, zicându-le căci nu s'au îndestulat cu o fămee. Și ačasta încă au adaos la nevoia țărâi, că și muiarea aceia plătiia a triia parte de galbăn de aur și atunce da voe să să despartă de bărbat. Și
 10 ačasta o făcea Dispot cu sfatul unui om, anume Ian Liubcenie, ce-l adusesese den Țara Leșască și-l făcuse episcop. Pre mulți, tăindu-le capetele, poroncia de nu-i îngropa multe | zile să fie la prăvirea altora. 124^v

Îl urisă rău țara și pentru credința pravoslavnică că nu o ținea Dispot Vodă, că la beserică rar sau niceodată nu mergea, ce cu alte slugi petrecea.
 15 Și în Cotnar, fiindu Sasi mulți pre atunce, le-au făcut beserică și școală și au adunat vivliothichi. Pre semne, beserica cea străcată den Cotnariu a papistașilor el o au făcut, de nu va fi și cea mare, ce stă și până astăzi cu Sasi; și aduna dascali de prin Țara Nemțască și den Țara

20 pentru puține oștile sale că n'au cutezat să treacă Nistrul, căce s'au întors spre Galați și la Reni și de acolo iară la Sučava.

La Suceavă, măcar că să întorsese Despot Vodă, iară urît tuturor pentru nevoile ce făcea și nespuse greutăți țărâi, făcându-se mare lacom Despot Vodă, cum s'au pomenit și mai sus, că, fără alte nevoi ce era, mai scosese câte un galben de aur de casă. Să făcuse și mare cumplit și neîmblânzit tiran și asupra celora
 25 ce să despărția de muiare și lua alta, că acelora mari și cumplite munci le făcea, zicând căce nu s'ar fi îndestulat cu o fămee. Și acestea încă au adaos la nevoile țărâi, că și muiarea plătiia a treia parte de galben de aur și atunce da voe să să despartă de bărbat. Și ačasta o făcea Despot Vodă cu sfatul a unui Ioan Lubcenie, pre carele îl adusesese din Țara Leșască și-l făcuse episcop. Pre mulți, tăin-
 30 du-le capetele, poroncia de nu-i îngropa câtăva vreme să fie la priveala altora.

Îl urisă rău țara și pentru credința pravoslavnică, care nu o ținea Despot Vodă, că la biserici sau niciodată, sau rar de mergea, ci cu alte slugi petrecea. Că în Cotnariu, unde să afla Sasi prea mulți, le-au făcut biserică și școală și au adunat vivliothichi. Pe semne, biserica cea stricată din Cotnari a papistașilor
 35 el o au făcut, de nu va fi cea mare de stă și până astăzi; și aduna dascali din Țara Nemțască și din Țara

35: cea din B¹.

Leșască, papistași. De atunce au rămas aice în țară la noi ezoviți și alți popi de a besericii Apusului, papistași. Și den sfeșnicile dela mitropolie de argintu, făcute de Alexandru Vodă Lăpușnianul cu mare cheltuială, den care au făcut bani, cum s'au pomenit mai sus. Acmu oblicisă țara de niamul lui Dispot că cu amăgituri, iară nu drept au fostu agonisit acest nume împărătescu de Dispot și de Heracli, de niamul împăraților Țarigradului făcându-să.

Era și trufaș mare și mult socotindu de sine Dispot; și să simeția să apuce domnia Țării Muntenești dela Mircea Vodă și Țara Ardialului, având la acestea svecnic pre un Dumitrașco Bulgariu, zicând că i s'au pogorît den ceriu doă cununi de aur. Oblicisă într'un rând Dispot Vodă că au murit Jicmont, craiul ungurescu, și să pornisă cu oști să între în Ardial să apuce crăia; și, sosind până la Trotuș, i-au vinit veste că s'au însănătoșat Jicmond Craiu și s'au întorsu îndată înapoi la scaunul său.

Aflu și această la Istvanfie istoricul: că, eșind Dispot Vodă, cum s'au pomenit, spre Hotin, împlând cu puțini în câmpii, i-au eșit mulțime de oameni și încunșurându-l, străga să le rădice acele grele dări, ce le

Leșască, papistași. De atuncea au rămas aicea în țară la noi ezuveții și alți popi de ai bisericii Apusului, papistași. Așijderea sfeșnicul cel de argint dela mitropolie, făcut cu mare cheltuială de Alixandru Vodă Lăpușneanul, din care au făcut bani. Acum oblicise țara de neamul lui Despot Vodă că cu amăgituri, iar nu drept au fost agonisit acest nume împărătesc Despot Vodă și de Iracli, de neamul împăraților Țarigradului făcându-se Despot Vodă.

Era și trufaș mare și multe socotind de sine Despot Vodă, că pusese gând să apuce domnia Țării Muntenești dela Mircea Vodă și Țara Ardealului, având la acestea svecnic pre un Dumitrașco Bulgariu, zicând că i s'au pogorît din ceriu 2 cununi de aur și ca acestea. Oblicise într'un rând Despot Vodă de Ioan Jicmont, cneazul Ardealului, că zace de moarte și să sunase la mulți de moartea lui Jicmont. Acestea înțelegând Despot Vodă de sârg să pornise cu oști să apuce Ardealul și sosind la Trotuș supt munții Țării Ungurești, carii despart Ardealul de Moldova, au luat veste Despot Vodă cum s'au sănătoșat Ioan Jicmont, cneazul Ardealului, și s'au întors de sârg iar înapoi la scaunul său.

Aflu și această la Istvalfi istoricul: că, eșind Despot Vodă, cum s'au pomenit, spre Hotin, umblând cu puțini în câmpii, i-au eșit mulțime de oameni și încunșurându-l striga să le rădice acele dări grele, ce le

28: și cu acestea B și B¹

aruncasă de casă câte un galbăn de aur. Iară Dispot Vodă le răspundea
 că den svatul lui Bârnov și a lui Moțoc și a doi vlădici face acele
 greutăți de pune cu asupră, și de iaste cu voe, să le dea pre acia
 pre mânuile lor, să-i omoară, zicând că tot acești patru au fostu
 5 pricina și la Alexandru Vodă, de l-au îndemnat la toate tirăniile,
 și | nu să vor părăsi de răutățile lor acești patru, de nu va grăbi Dispot 125^r
 Vodă să le facă svârșit viații lor. Și abiia cu multe cuvinte s'au așăzat
 acea mulțime de țărani, adevărindu-să că le va face pre pofta lor și le
 va rădica acele nevoi. Aastă vorbă și răspunsu a lui Dispot Vodă, de
 10 au vinuit pre acei boiari, au fostu pe urmă perirea lui Dispot Vodă.
 Întâi Bârnov, înțelegând părerile și poftele țărănimii, știind și
 socotiala lui Dispot Vodă, socotit-au că mai lesne iaste să facă
 orice va putea, decât să pătimască. Svătuindu-să cu alții, s'au apucat
 că va fi el cel întâi pricinitoriu și deșteptătoriu acestui lucru. Și întâi
 15 pre Ioan Luscenie, ce-l adusesse den Țara Leșască și-l făcuse episcop,
 l-au otrăvit, că acela știia toate svaturile lui Dispot Vodă, și l-au îngropat
 afară den târgu, unde zic meidianul denafară, pre acel Luștinie. Și
 așa s'au apucat de celelalte cu mare tăcere și taină.

aruncasă de casă câte un galben de aur. Iară Despot Vodă le răspundea cum
 20 din sfatul lui Bârnovie și a lui Moțoc și a doi vlădici face aceste greutăți de
 pune cu asupră, și de le iaste cu voe, să dea pre aceia pre mâinile lor să-i
 omoară, zicând că toți acești patru au fost pricina și la Alixandru Vodă, de
 l-au ațâțat la toate tirăniile, și că nu să vor părăsi de răutățile lor acești patru,
 de nu va grăbi Despot Vodă să le facă lor sfârșit vieții lor. Și abiia cu multe
 25 cuvinte s'au așezat acea mulțime de țărani, adevărindu-se că le va face pofta
 lor și le va rădica acele nevoi. Aastă vorbă și răspuns a lui Despot Vodă,
 de au aruncat vina asupra acelor boiari, au fost pe urmă perire lui Despot
 Vodă, precum să va arăta mai jos.

Așa Bârnov întâi, înțelegând părerile și poftele țăranilor și știind acum și
 30 socoteala lui Despot Vodă, socotind că mai lesne iaste să facă orce decât să
 pătimească, sfătuindu-să cu alții, s'au apucat că el va fi cel întâi pricinitoriu
 și deșteptător acestui lucru. Și întâi pre Ioan Luscenie, episcopul ce-l adusesse
 din Țara Leșască și-l făcuse episcop, l-au otrăvit; carele știia toate | sfaturile 154^r
 lui Despot Vodă și l-au îngropat afară din târg, unde zic meidianul
 35 denafară, pe acel Luscinie. Și așa cu mare tăcere și taină s'au apucat
 de celelalte.

13: facă din B.

Iară Dispot Vodă ș'au luat doamnă den Țara Leșască, fata lui Martin Zborovschie, om știut pre atunce în Țara Leșască, socotind că cu legătura aceea va trage și pre Laschii iară în dragoste.

Iară țara, văzind pre Dispot Vodă că ș'au luat și doamnă de altă lege, și mai tare îl urîră pre dânsu. La nunta sa, Dispot Vodă acele cheltuiiale au adunat, cât nu numai de tot omul, de tot fel de bucate, ce și pasări, vânat și pește și feliuri de cheltuiiale la bucate, cu mai mare lipsă și nevoie biiților lăcuiitori a țării; și cu acestea ș'au adaos den zi în zi mai mare ură asupra Dispot Vodă.

Întâi să începu rocoșire asupra lui Dispot Vodă. Venisă oameni de țară și spusă lui Dispot Vodă că au intrat Tătarăi de peste Nistru în țară și pradă și ardu și cerea agutoriu împotriva Tătarălor. Iară Dispot Vodă, măcar că-i zicea mulți și mai ales Lupul Sasul, pre carele îl adusesse de făcea bani, că era meșter, știind bine limbă româniască, să să păzască de vicleșugul boiarilor; ce, văzind dela o vreme îmbunăturile boiarilor, ce era giurați într'un cuvântu asupra lui, carii îl svătuia să trimiță oaste parte mai multă împotriva Tătarălor, s'au înșelat Dispot Vodă și au trimis într'ales oșteni unguri 350 și Sirbi 50, tot călărime, cu

Iară Despot Vodă ș'au luat doamna din Țara Leșască, fata lui Martin Zborovschii, om știut pre acele vremi în Țara Leșască, socotind că cu legătura aceea va trage pre Laschii iar în dragoste.

Iară țara, văzând pre Despot Vodă că ș'au luat și doamnă de altă lege, și mai înaintea urîră pre Despot Vodă. La nunta lui Despot Vodă cu fata lui Zborovschii, acele cheltuiiale au adunat Despot Vodă, cât nu numai de tot omul, de tot feliul de bucate, ce și pasări, vânat și pește și feliuri de cheltuiiale la bucate, cu mai mare lipsă și nevoile bieților lăcuiitori a țării; și cu acestea au adaos din zi în zi mai mare ură asupra sa Despot Vodă.

Întâi așa s'au început răcoșiri asupra lui Despot Vodă. De peste Nistru, care apă cade la Cetatea Albă în Dunăre, s'au făcut că venisă oameni de țară și spusă lui Despot Vodă cum că au trecut Tătarăi Nistrul și pradă și ard și roagă de agutoriu împotriva Tătarălor. Iară Despot Vodă, măcar că-i zicea mulți și mai ales Lupul Sasul, pre carele îl adusesse Despot Vodă că era meșter de făcea bani, știind și limba moldovenească bine, să să păzească de vicleșugul boiarilor; ci, văzând dela o vreme îmbunăturile boiarilor, ce era giurați într'un cuvânt asupra lui Despot Vodă, și au pornit într'ales 350 călărime unguri și 50 de Sârbi,

câteva mii de Moldoveni și oarecâți Nemți pedestrași și povățuitori de tunuri.

Toată această oaste o au dat în sama lui Ilie Torman și a lui Ștefan Tomșa, carii era la un loc grăiți cu alți boiari asupra domnului lor, 5 lui Dispot Vodă. Iară, după ce trimisă oastea cu Toroman și cu Tomșa, nefiind niciun Tătar, ce liniște, niceun sămnu de pradă, ce tăcere, toata sta în pace; și văzind ciia ce era giurați asupra lui Dispot Vodă, că Ungurii și Sirbii cugetă a fi lucrul într'alt chip, au răspuns ciialalți că iaste meșterșug de Tătari făcut și au orânduit Tomșa pre Unguri 10 și cu celalalt într'altă parte, vrând să-i împartă la un sat aproape de Nistru, și le-au poroncit să-ș grijască caii și pre sine la acel sat. Iară pre Sirbi i-au orânduit la alt sat, nu departe de ciialalți, să găzduiască acolo. Iară noaptea poroncește Tomșa și Torman de au aprinsu o casă în sat, făcând sămnu Moldovenilor, de au abătut cu toții cu sabiile 15 goale în Unguri și în Nemți. Perit-au mulți și den Moldoveni, iară Ungurii și Nemții de tot, toți, că rămăind o samă, să apăra dentru o grădină cu șanțu încunșurată, câtva čas, până ce au poroncit Tomșa

cătava mii de Moldoveni și era câțva Nemți pedestrași și povățuitori de tunuri.

20 Ačasta oaste toată o au dat în seama lui Ilie Torman și a lui Ștefan Tomșa, carii era la un loc grăiți cu ciialalți asupra lui Despot Vodă. Iară, după ce sosiră oștile lui Despot Vodă trimise cu Tomșa și cu Toroman, nefiind niceun Tătar, ci liniște, niciun semn de pradă, ci tăcere, toate în pace sta; și văzând ceia ce era gurați asupra lui Despot Vodă, că Ungurii și Sârbii cugeta a fi 25 lucru într'alt chip, au răspuns ciialalți că iaste meșterșug făcut de Tătari și au orânduit pre Unguri Tomșa și cu celalalt într'altă parte, vrând să-i împartă la un sat aproape de Nistru, și le-au poruncit să-ș grijască caii și pre sine la acel sat. Iară Sârbilor le-au însemnat de au mers la alt sat, nu departe dela celalalt, ca să găzduiască acolo. Și așa, noaptea, poroncește Tomșa și Toroman 30 de au aprins în sat o casă, care era semnu; după ce vor vedea Moldovenii acel semn, să abată toți în Unguri și în Nemți.

35 Și așa năvălind noaptea Moldovenii cu sabiile goale în Unguri și în Nemți, carii dela o vreme deșteptați unii, apucându-să de război să să apere, au perit mulți și din Moldoveni, iară Ungurii și cu Nemții de tot; că, rămăind o seamă, s'au dat într'o grădină încungiurată cu șanțu și de acolo câteva časuri s'au apărat, până ce au poruncit Tomșa și

cu Toroman, au zis de au îndreptat puşcile asupra lor şi acolo până la unul s'au topit şi Nemţii, căror le poroncisă Tomşa să sloboază focul în Unguri şi în Sirbi, şi ei, nevrând să asculte poronca, ştiindu-i tovarăşi, i-au tăiat pre toţi; fără numai unul, anume Hristofor, carele au îndreptat tunurile asupra Ungurilor, au rămas viu. 5
Văzindu Sirbii acea perire, o samă dând înnot, au trecut peste Nistru şi au scăpat, iară câţi n'au vrut să fugă, au perit toţi de Moldoveni.

Într'acea zi, după ce s'au lucrat acestea, purces-au Tomşa cu Toroman la Sučavă asupra lui Dispot Vodă; însă întâi au mărsu pre la cetăţi şi la târguri, pre unde era păzitori oamenii lui Dispot Vodă, şi 10
126^r întâi au lovit la cetatea Niamţului, unde era | păzitoriu cetăţii Iachim Prudinţii Seleziiian, tovarăş în toate nărocirile lui Dispot Vodă. Nu s'au tâmplat atunce în cetate, iar păzitorii cetăţii, neştiind a fi vicleşug, au lăsat pre Tomşa în cetate şi puţini Nemţi, ce era în cetate, pre toţi 15
i-au ucis şi au luat cetatea în sama lui. Iară Prudinţie, neştiind nemic, şi având durere de cetate luată de Tomşa, s'au dus la Sučavă cu vr'o patru, cinci tovarăşi; dând năvală pren oastea, ce era pregiur cetate, au scăpat întreg în cetate.

cu Toroman de au îndreptat puşcile asupra lor; şi acolo până la unul s'au topit şi Nemţii, căror le poruncise Tomşa să sloboază în Unguri şi în Sârbi focul, şi ei, nevrând să asculte porunca, ştiindu-i tovaroşi, i-au tăiat; fără unul Hristofor, care au îndreptat tunurile asupra Ungurilor, au rămas viu. Văzând Sârbii acea perire, o seamă dând înnot peste Nistru au scăpat, iară, care n'au vrut să fugă, au perit de Moldoveni. 20

Într'aceiaş zi, după ce s'au lucrat acestea, au purces Tomşa cu Toroman la Sučavă asupra lui Despot Vodă, care să afla închis în cetatea Sučavei; iară Tomşa au purces deodată pe unde era la cetăţi şi la târguri păzitori oamenii lui Despot Vodă şi întâi au lovit la Cetatea Neamţului, unde era păzitori cetăţii Ioachim Prudenschii Siliziiianul, din neamul său născut din cetatea vestită ce să chiamă Glogoviiia, tovaroş în toate norocirile lui Despot Vodă. 25
Nu s'au întâmplat atuncia în cetate, iară păzitorii, neştiind a fi vicleşug, au lăsat pe Tomşa în cetate şi puţini Nemţi, ce era în cetate, pe toţi i-au ucis şi au luat cetatea pe seama sa Tomşa. Iară Prudenţie, neştiind nimic, şi având durere de cetate luată de Tomşa, s'au dus la Sučavă cu 4 —cinci tovaroşi; 30
155^r dând năvală prin oastea ce era pregur | cetate, au scăpat întreg în cetate.

Tomșea, după ce au luat cetatea Niamțului, nezăbovind, s'au dus la Sučavă și s'au început mai tare a să strânge cetatea Sucevii. Iară Dispot Vodă, neputând să iasă den cetate cu năvală fățiș, s'au apucat de au întărit cetatea să să poată apăra și au pus de au slobozit un tun,
 5 ce era mai mare, dând veste să să strângă toți ai săi. Avea nădejde Dispot Vodă în Zborovschii, socru-său, de ajutoriu, că va așăza cu Laschii și-i va vini ajutor; așijdirea și la Anton Săcuiul și la Zaie nedejduia și să va apăra den cetate, până-i vini agiutoriu dela aceștie, ce s'au zis.

Avea cu sine în cetate Dispot Vodă slujitori de triabă 1256; mai
 10 mulți era Unguri; și pe călărima era Martin Farcaș, iară pe pedestrima Pătru Devan, ce era lăsat de Anton, și pedestrima Unguri 300 supt ascultarea Thomei Călabanianul, Ștefan Horvat. Iară celelalte polcuri era de multe feliuri: Vloși, Nemți, Greci, Leși și Turci; era adunați și puținți Moldoveni.

15 Dispot Vodă, rămâind în mare strânsoare, și văzindu-să fără veste încungurat de nenorocire și ciia ce era odată supt mila lui și să părea atunci priitori lui; însă era și meșteri a multe lucruri, den carii era mai

Tomșea, după ce au luat cetatea Neamțului, nimic zăbovind, s'au înturnat la Sučavă și s'au început mai tare a să strânge cetatea Sucevei. Iară Despot
 20 Vodă, neputând să iasă din cetate, fățiș, cu năvală, s'au apucat de au întărit cetatea, să să poată apăra de după zidurile cetății, și au pus de au slobozit un tun, ce era mai mare decât toate în cetate, dând semn să să strângă ai lui. Nădejdea încă nu pierduse Despot Vodă de ajutoriu; avea nădejde în socru-său Zborovschii, că va așăza cu Laschii de-i va veni ajutoriu; așijderea și într'un
 25 Anton Săcuiul și Zaie nădăjduia de ajutoriu, socotind că să va apăra din cetate, până îi va veni ajutoriu, care s'au zis.

Avea cu sine de treabă slujitori în cetate 1256, din carii mai mulți era Unguri; și pe călărima era Martin Farcaș, iară pe pedestrima Pătru Divan, pre carele l-au fost lăsat Anton, era povățuitoriu precum s'au arătat mai sus.
 30 300 de pedestrași unguri carii asculta de Thoma Călabanian, Ștefan Horvat și de Grigorie Gherontoi. Iară celelalte polcuri din multe neamuri: Vloși, Nemți, Greci, Leșii, Turci, era adunate cu puținți Moldoveni amestecați.

Despot Vodă, rămâind la mare închisoare, și văzându-se fără veste strâns de nenorociri, și aceia carii oarecând era supt mâna lui Despot Vodă, carii
 35 să părea atunci priitori lui Despot Vodă, ce era și meșter a multe lucruri, din carii era mai

mulți Vloși sau Itali sau Nemți, i-au fostu rădicat cumplire celor ce era giurați asupra lui Despot Vodă, atâta cât nice muiari, nice copii, n'au lăsat vii. Întru aceste amestecături, pre Gheorghie Reveles, născut la Beču, care strângea haračul în părțile despre Dunăre, neștiind nemic de rocoșituri, l-au prinsu și l-au trimis la cetatea Niamțului la închi- 6
soare. |

126^v Stând încungiurată cetatea Sucevii mai mult decum să socotiia, iară rocoșenii boiarii mai ales Bârnov, Moțoc și cu Stroiču, svătuiră și aliasără cap dintre sine pre Tomșa, č'au fostu hatman.

mulți Vloși sau Itali sau Nemții, i-au fost rădicat cumpliri celor ce era 10
asupra lui Despot Vodă jurați, atâta, cât nice mueri, nice copii, n'au lăsat vii. Întru această amestecătură, pre Gheorghie Revelis, născut la Beciu, de care am pomenit mai sus, care strângea haraciul în părțile din ȝos despre Dunăre, și neștiind nimic de rocoșituri asupra lui Despot Vodă, l-au prins și l-au trimis la Cetatea Neamțului la închisoare.

15

Majoritatea știrilor din acest capitol sunt traduse cuvânt cu cuvânt din *Isthvanfius*, *l. c.*, p. 263, 264, 265, 266, 279, 280, 281; restul din *Grig. Ureche Vorinicul-Simion Dascălul*, *o. c.*, pp. 134—135.

Domniia lui Ștefan Tomșa

CAP XXXI

După ce au rădicat cap și domn pre Tomșa, măcar fără voia lui, începură mai tare a bate cetatea și au orânduit Tomșa patru tunuri
5 de bătea în poartă, să fărâme poarta, să dea năvală în lontru. Ce, fiind neștiutori Moldovenii Tomșii, puțină stricăciune făcea, că eșia den cetate și da năvală și-i împingea atâta, cât dela o vreme îmbla den cetate pe ascunsu afară la hrană de aducea în cetate. Și întru una de zile, cu
10 slobozănii lui Dispot, svătuindu-să cu polcovnicii den cetate, Pătru Devan au dat năvală cu 400 de oameni asupra aceloră, ce era orânduiți de Tomșa Vodă de bătea cetatea; și acia au dat năvală, cât apucasă

Domniia lui Ștefan Vodă Tomșa și de moartea lui Despot Vodă

155^v

CAP XLIX

15 Stând încungiurată cetatea Sucevei mai mult decât să socotia, iară în tabără boiarii sfătuiră, mai ales Bernov, Moțoc și Stroici și aleseră pre Ștefan Tomșa, măcar fără voia lui, domn țării.

După ce rădicară cap și domn dintre sine pre Ștefan Tomșa, începură și mai tare a bate cetatea și au rânduit Tomșa Vodă patru tunuri de bătea în poartă, ca sfărâmând poarta, să poată da năvală în cetate. Cică era neștiuți
20 Moldovenii noștri, puțină stricăciune făcea, că eșia cetățenii de le da năvală și-i împingea atâta, cât dela o vreme umbla pre ascuns den cetate afară de aducea hrană în cetate. Și întru una de zile, cu slobozenia lui Despot Vodă, sfătuindu-se cu polcovnicii din cetate, Pătru au dat năvală din cetate cu 400 de oameni asupra celor, ce era orânduiți de Tomșa Vodă de bătea cetatea, și
35 aceia năvală au dat, cât apucase

de trăgea cu mâinile acele patru puști în cetate. Făcut-au den toată tabăra năvală mare, să nu lasă tunurile să le ia în cetate; ciia să le ia, ceștiia să nu le dea; stătu un războiu mare, ce, dela o vreme, aruncând den cetate cumbarale și dându foc Nemții, rămasără biruiți Moldovenii Tomșii și luară tunurile cei den cetate. Perit-au den Moldovenii Tomșii atunce ca la 200, precum scrie Istvanfie, măcar că poate să laude pre ai săi, și acolo au perit și Ilie Toroman, cel întâi rocoșitoriu asupra domnu-său, lui Dispot Vodă, ș'au luat îndată plata. Iară den oamenii lui Dispot Vodă, șeasă periți de suliță și pre atâtea răniți.

5

10

Stând lucrurile așa, precum s'au scris, iară Tomșea văzind moale lucrul de dobândit cetatea cu ai săi, s'au sfătuit cu boiarii de au trimis sol la Jicmont, craiul ungurescu, cerșind oaste să-i trimită într'ăgutoriu asupra lui Dispot, știindu-l nepriaten și învrăjbit lui Dispot Vodă. Și iată vini veste la Tomșea, cum Dumitrașco Vișnovețchii, ori chemat de boiari, ori îndemnat de Laschii, că au sosit cu oști la marginea țării, cu acela gând să apuce domnia, înțelegând netocmală între Dispot și între Tomșă |.

15

cu mâinile de trăgea acele patru tunuri în cetate. Făcut-au din toată tabăra năvală mare, să nu lasă tunurile să le tragă în cetate; ceia să nu le dea, ceialalți să le ia; stătu un război mare, ci, dela o vreme aruncând din cetate cumbarale de mână și din sânețe, cum dau Nemții foc, s'au întors biruiți oamenii Tomșii Vodă, de le-au căutat a lăsa acele patru tunuri pre mână cetățenilor. Perit-au, precum scrie Isfalfie, măcar că poate să laude mai mult pre ai săi — cu cei răniți, din oamenii Tomșii Vodă, la 200 de oameni, și cu dânșii și Toroman, cel întâiul răcoșitor asupra domnului său, Despot Vodă, ș'au luat acolo plata. Iară din oamenii lui Despot, 6 periți de suliță și pre atâtea răniți.

20

25

156r Stând acestea așa cum le-am scris, iară Tomșă Vodă, văzând moale lucru de dobândit cetatea cu ai săi, s'au sfătuit cu boiarii să trimită sol la Ioan Jicmont, cneazul de Ardeal, cerșind oști într'ajutor | asupra lui Despot Vodă, știindu-l pre Ioan Jicmont nepriaten și învrăjbit lui Despot Vodă. Ci iată sosiră la Tomșea Vodă vești într'aceia zi dela margine, precum Dumitrașco Vișnovețchii, — ori chiebat de lăcuiorii țării, ori de o seamă de boiari de țară îndemnat, ori de Laschii ațâțat — că au sosit cu oști la marginea țării, cu acela gând viind ca să apuce domnia, văzând netocmeală între Despot Vodă și între Tomșă Vodă.

30

35

Părăsit-au Tomșea Vodă cetatea și s'au mutat cu tabăra peste Siretiu, iară Vișnovețchii cu oastea sa, s'au pus cu oastea sa în locul, unde stătuse Tomșea la cetate. Văzut-au Dispot în locul unui neprieten pre altul sosit și de dânsul încunghurat; mai în mare grijă stătu Dispot
 5 Vodă, așezând tabăra lângă cetate Piasovschii, omul lui Laschii, de carele am scris mai sus, că era lăsat de Laschii în cetatea Hotinului. Pre acel Piasovschii l-au trimis Vișnovețchii sol la Dispot Vodă în cetate cu aceste ponturi: «De va da Dispot Vodă 25.000 galbeni de aur lui Vișnovețchii atunci, pentru cheltuiala c'au făcut cu oastea sa, și de să va apuca de tot anul să-i
 10 dea câte 12.000 galbeni de aur, îl va scoate de primejdie ». Primit-au cu mare bucurie Dispot aceste legături și au mulțămît lui Vișnovețchii; și dăruit bine Piasovschii, s'au întorsu la tabăra lui Vișnovețchii.

Iară într'aceiaș zi, venit-au boiarii țării la Vișnovețchii în tabără, carii, dela toată țara că-l primăscu domnu, i-au arătat, ducându-i și
 15 cărți dela toți boiari, și dela țară, pentru mai mare și întărita credință; iară pre Tomșea otcârmuitoriu, l-au făcut otcârmuitoriu domniei, până să va alege altu domnu, și până să va sfârși bătaia cetății, lăudând pre Vișnovețchii pentru lucrurile lui știute în lume, c'au isprăvit

Părăsit-au Tomșea Voda de a mai bate cetatea și s'au mutat cu tabăra de
 20 ceia parte de Siret.

Iară Vișnovețchii s'au pus cu oastea sa în locul unde stătuse Tomșea Vodă de bătea cetatea. Așa cât bietul Despot Vodă s'au văzut în locul unui vrăjmaș, altul sosit și încunghiuat de dânsul; la mai mare grijă au stătu Despot Vodă, așezând tabăra supt cetate Piasotchii, omul lui Laschii, de care am pomenit mai
 25 sus, că era lăsat de Laschii în cetatea Hotinului. Pre acest Piasotchii l-au trimis Vișnovețchii sol la Despot Vodă în cetate cu aceste ponturi: «De va da Despot Vodă 25.000 de galbeni de aur lui Vișnoveț atunci, pentru cheltuiala ce au făcut cu oastea sa, și de să va apuca de tot anul să-i dea câte 12.000 galbeni de aur, să nu treacă de vremea însemnată, îl va scoate din primejdie ». Priimit-au cu mare bucurie aceste legături Despot Vodă și au mulțemit
 30 lui Vișnovețchii; și dăruit bine Piasotchii, s'au întors în tabără la Vișnovețchii.

Iară, într'aceiaș zi, au nimerit boiarii țării la Vișnovețchii în tabără, carii era dela toată țara că primesc domnu pre Vișnovețchii, i-au arătat și i-au adus cărți dela toți boiarii și dela țară, lui Vișnovețchii pentru mai mare și întărita credință,
 35 și că pre Tomșea otcârmuitoriu l-au făcut domniei, până să va alege altu domnu și până să va sfârși bătaia cetății, lăudând pre Vișnovețchii pentru lucrurile lui știute la toată lumea, ce au isprăvit

împotriva Moscalilor și a Tătarălor, fiind de niam mare. Și ca aceste cuvinte înșelătoare arătând boiarii Liavului Vișnovețchii, așa s'au amăgit Vișnovețchii de viclenia boiarilor de țară și trufindu-să Liavul cu adevărînța domniei țării, de sirgu trimite cărți în cetate la Dispot Vodă, dându-i știre de vrăjmășie și cum nu priimește niceun așezământ cu dânsul. Vedea-vei nebuniia Liavului la ce au venit și ce priimește. 5

Eșisă den cetate o samă de Unguri pentru hrana, știind ce legături priimisă Vișnovețchii cu Dispot Vodă. Pre acei Unguri au poroncit de i-au ucis; unii, închizându-să într'o casă în târgu, trimis-au să-i dobândiască; ce, au eșit den cetate o samă de Unguri de au dat așutor celor închiși, cu mare moarte în Leși. | 10

127^v Iară Vișnovețchii, nesocotindu-să a fi amăgit de boiarii țării, au orându-
duit 500 de Căzaci, cu Leși amestecați, pe pofta boiarilor, să trimiță
cu dâșii să aducă capul Tomșii — uită-te la meștersug! — să-l închine
lui. Iară, dacă au trecut acele 500 de oșteni Siretiul, fiindu oastea Tomșii
supusă, neștiind Căzacii cu Leșii de oaste supusă, i-au lovit Moldo- 15
venii cu Tomșea și pre toți i-au topit, cât n'au rămas niceunul.

156^v împotriva Moscalilor și a Tătarălor, fiind neam mare. Cuvinte amăgite și
viclene asupra lui Vișnovețchii, arătând boiarii lui Vișnovețchii. Așa dar
Vișnovețchii, amăgit de viclene și de dulcele buze a solilor | de țară și 20
trufindu-se cu adevărînța domniei țării, de sârg trimite cărți în cetate la
Despot Vodă, făcându-i știre de vrăjmășie și cum că nu priimește niciun
așezământ cu Despot Vodă. — Vedea-vei, nebune Liavule, la ce ai venit
și ce priimești!.

Fost-au eșit o seamă de Unguri din cetate pentru hrana, știind cele ce
priimisă Vișnovețchii cu Despot Vodă mai nainte prin Piasoțchii. Pre acei Un- 25
guri au poroncit de i-au ucis; unii, închizindu-se într'o casă în târg, porunci
să-i dobândească; ci, au eșit o seamă de Unguri din cetate de au dat ajutoriu
celor închiși, cu mare moarte în Leși.

Iară după aceia, Vișnovețchii, nesocotindu-să a fi amăgit de boiarii țării, au
orându- 30
duit 500 de Cazaci cu Leși amestecați, pe pofta boiarilor, să trimiță cu
dâșii să aducă capul Tomșii — uită-te la ce meștersug — să-l închine lui
Vișnovețchii. După ce au trecut acele 500 de oșteni podul la Siret, fiind oastea
Tomșii Vodă supusă acolo la acel loc, viind Cazacii cu Leșii, neștiind nimic
de oastea țării ce era supusă, i-au lovit acolo Moldovenii cu Tomșea Vodă, cât 35
n'au scăpat niciunul.

30: nesotindu-să B 33: Vișnovețchi B.

Iară Vișnovețchii, neștiind de perirea oamenilor săi, socotindu-să acmu domn țării, eșisă în carătă că era și can bolnav, cu puțini oameni, în tâmpinarea oamenilor săi. Și oblicind de perirea oamenilor săi, atunce să văzu amăgit și viclenit de Tomșea și de boiari. Nu s'au spăriiat deodată Liavul; ce, au încunșurat tabăra cu cară, iară cu călărime au eșit la războiu, care s'au tâmplat la pod la Vercicani și fiindu bolnav Vișnovețchii, au dat tocmala oștii în sama lui Piasovschii. Datu-ș'au războiu Moldovenii Tomșii cu Leșii lui Vișnovețchii și deodată înfrânsără Leșii pre Moldoveni; iară pre urmă, Tomșea de altă parte lovind pre Leși, i-au înfrântu și au prinsu viu pre Vișnovețchii și pre Piasovschii și îndată pre acești doi, i-au și trimis la Țarigrad, la împărăție.

Prinsoarea lui Vișnovețchii așa s'au tâmplat: fiind bolnav Vișnovețchii, precum s'au pomenit, neputând fugi mai departe, au intrat într'o căpiță de fân, la un sat, lângă Botășeani și mergând un preot la fân să încarce — cu greu și anevoe să trece primejdiia omului ce-i să petriacă; nicecum nu să poate trece — fân în car, aflat-au pre Vișnovețchii ascunsu în căpiță și l-au legat bine și l-au dus în Botășeani de l-au închinat Tomșii; și deci, cum s'au pomenit, i-au trimis la împărăție.

Iar Vișnovețchii, neștiind nimic de perirea oamenilor săi, au fost eșit în carătă că era și can bolnav, cu puțini oameni în tâmpinarea oamenilor săi, acum socotindu-se domn țării. Iar, după ce au oblicit de perirea oamenilor săi, și văzându-se amăgit și viclenit de Tomșa Vodă și de boiari, nu s'au spăriiat deodată Leahul, ci au încungiurat tabăra cu cară, iar cu călărimea au eșit la război, care s'au tâmplat la pod la Vercicani, și fiind bolnav Vișnovețchii, au dat tocmeala oștilor sale în seama lui Piasotchii. Datu-ș'au război Leșii cu Moldovenii și deodată înfrânsără Leșii; iar pre urmă, Tomșa Vodă de altă parte lovind pre Leși, i-au înfrânt și au prins viu pre Vișnovețchi și pre Piasotchi; pre acești i-au și pornit Tomșa Vodă la Țarigrad, la împărăție.

Prinsoarea lui Vișnovețchi așa s'au tâmplat: fiind bolnav Vișnovețchi, precum s'au pomenit, neputând fugi mai departe, au intrat într'o copiță de fân, la un sat, la Botoșeani și tâmplându-se un preot la fân să încarce — cu greu și nevoe să trece primejdiia omului ce-i e să petreacă; nicecum nu să poate trece — fân în car | au aflat pre Vișnovețchii ascuns în copiță și l-au dus la Tomșa de l-au închinat; și așa, cum s'au pomenit mai sus, l-au trimis la împărăție cu Piasotchii.

128^r Ducând oamenii Tomșii pre Vișnovețchii la împărăție și pre Piasovschii, s'au tâmpinat cu oamenii lui Alexandru Vodă, ce viniia cu cărți în țară la boiari, că era domnia dată iar lui Alexandru Vodă Lăpușnianul. Dacă tâmpinara oamenii lui Alexandru Vodă pe oamenii Tomșii, ducând pre Vișnovețchii în calea Țarigradului, luară pre Vișnovețchii și 5 pre Piasovschii dela oamenii Tomșii | și-i trimisără ei în Țarigrad la Alexandru Vodă, de i-au închinat el la împărăție, zicând că țara îl pofteste pre dânsul să le fie domnu și în nădejdea lui au făcut slujbă împărăției.

Iară pre Vișnovețchii și pre Piasovschii au poroncit împăratul de i-au pus de vii în cârlige, despre Galata; și în cârlige au trăit vii până a triia 10 zi, cu multe sudălmi și ocări spre Mehmet, și Turcii ca într'o proașcă săgeta într'înșii de-i împlură de sigeți. Și așa s'au sfârșit Vișnovețchii și Piasovschii.

Dispot Vodă ar hi putut eși den cetatea Sucevii să să fie dus încătro ar hi vrut, până a să gâlcevi Tomșea cu Vișnovețchii, precum îl sfătuia 15 mulți de ai lui. Ce den sfatul lui Dionisie Aval doftorul, au rămas în cetate, zicându-i să nu bage în samă pre Moldoveni. Iară den Ardial să pornisă 1000 de călăreți și pre atâtea pedestrași, dela craiu Ioan

Ducând oamenii Tomșii pre Vișnovețchii și pre Piasotchii la împărăție, s'au întâmpinat cu oamenii lui Alixandru Vodă, carii venia cu cărțile împăratului 20 să ia țara; că înțelegând împărăția de atâtea amestecături ce să fac în țară, nu suferi, ci au dat domnia iarăș lui Alixandru Vodă. Dacă întâmpinara ducând pre Dumitrașco Vișnovețchii la Țarigrad, îl luară dela oamenii Tomșii și-i trimisără la Alixandru Vodă în Țarigrad, de i-au închinat Alixandru Vodă la împărăție, zicând că țara pofteste domn pre dânsul și în nădejdea lui au făcut 25 slujba împăratului.

Iară împăratul pre Vișnovețchii și pre Piasotchii au poruncit de i-au pus de vii în cârlige, despre Galata, și în cârlige au trăit vii până a treia zi, cu multe sudălmi și ocări spre Mehmet, și Turcii ca într'o proașcă săgeta într'înșii de-i umplea de săgeți. Și așa s'au săvârșit Vișnovețchi și Piasotchii. 30

Ar fi putut Despot Vodă la gâlțava Tomșii cu Vișnovețchi eși den cetatea Sucevei, să să fie dos cu câți oameni avea pre lângă el la cetatea Hotinului, sau la alt loc mai fără grije, precum îl sfătuia mai mulți din cetate. Ci din vina și sfatul lui Dionisie Aval doftorul, l-au împiedecat, sfătuindu-l să nu bage în seamă pre Moldoveni, ci să aștepte acolo în cetate. Iar din Ardeal să pornise 35 1000 de călăreți și pre atâtea pedestrași dela Ioan

Jicmontu, și au venit într'agiutoriu Tomșii și iar au mărșu Tomșea de au încunghurat cetatea Sucevii, unde era Dispot închis, și au apropiat pușcile de bătea cetatea.

Iară Dispot, măcar că știa că au venit Unguri aģutoriu Tomșii, tot nu pierdea nădejdea; și să plinisă trei luni de când era închis în cetate și sosiți în mare strânsoare și lipsă de zahara. Eșit-au den cetate de au dat năvală oastea pedestrime asupra Ungurilor și a Moldovenilor. Stătu un războiu mare cu multă vărsare de singe în îmbe părțile. Perit-au la acel războiu Bărnov, de suliță, și Grigorie Vinție, om blăstămat, den capetele lui Dispot Vodă, Deleghetii, care de multe ori svătuia pre Dispot Vodă să omoară pre cei vicleni ai săi. Zicea în șagă.

Iară după ce să apropiară Ungurii cei denafară supt cetate în metereză, începură a vorovi cu cei den lontru pe taină, făgăduindu-le dela Radislav Radac, mai marele lor, lefe bune și slobozanie în țara lor. Începură cei den cetate a să pleca spre alte lucruri noă să facă. Văzutu și pre oarecare den cetate, grăind de pre zidiu cu alții de a Tomșii,

Jicmont, domnul de Ardeal, cu Ladislav Radac, om cu veste de războaie. Acest Radac au potolit pre Săcui ce să rădicasă la Ardeal asupra lui Ioan Jicmont. Oblicind Tomșea de ačasta oaste trimisă de Jicmont cu Ladislav Radac, le-au eșit înaintea cu mare cinste și cu bucurie i-au priimit în tabăra sa și de iznoavă au apropiat oștile, încungiurând cetatea Sucevii, unde era Despot Vodă închis, și au apropiat pușcile de o bătea.

Iară Despot Vodă și cei cu dănsul închiși, măcar că auzise de venirea acei oști dela Jicmont, cneazul de Ardeal, cu Ladislav Radac într'ajutoriu Tomșii, nu pierdea inimile; și acum să plinise trei luni închisoarea lor în cetate și sosiți la mare strânsoare și lipsă de zaharele, sfătuia să dea năvală din cetate în tabăra Tomșii. Și așa în zioa sfântului evanghelist Luca, în care Grigorie Ghirontei cu pedestrime și Martin, eșind din cetate, au dat năvală asupra Ungurilor și a Moldovenilor. Stătu un război mare între dănsii, cu multă vărsare de sânge îmbe părțile. Perit-au într'acel războiu Bernov, de suliță, și Grigorie Venție, om blestemat din capetele lui Despot Vodă, Delagheție, care de multe ori sfătuia pre Despot Vodă să omoară pre cei vicleni ai săi. Zicea în șagă.

Iară cu sfatul lui Ladislav Radac, după ce mai apropiară tunurile mai supt cetate, făcând șanțuri și metereze, începură a face Ungurii cei denafară cu cei dinlăuntru pe furie voroavă, și făgăduindu-le dela Ladislav Radac lefe bune și slobozenie la moșia lor, începură cei din cetate a să pleca spre alte lucruri noao să facă. Văzutu au pre oarecare din cetate că grăia de pre zid cu alții de ai Tomșii,

128^v pre carele întrebându-l Dispot Vodă | să-i spue ce au vorovit, și el nevrând să spue deplin, l-au omorît.

Atunce mare gâlcăvă și străgare să auziia în cetate, că Dispot Vodă prepuindu-și pe Pătru Devan, polcovnicul, de vicleșug, vrea să-l omoară; care mai nainte era de mare credință la Dispot Vodă. Iară slujitorii, văzind năpaste ce să face polcovnicului său, mare zarvă feceră și să svătuia să omoară pre Dispot Vodă; apoi socotiră să nu-ș facă nume rău și ucigași de domnu și trimisără să le giure Tomșea Vodă să fie slobozi și ei să deșchiză cetatea.

5

Înțelegând Dispot Vodă svatul lor, pus-au de au omorît într'o casă pe Pătru Devan, după a căruia perire, apoi fățiș străga că ei vor închina cetatea. Iară Farcaș, ce era mai mare pre călărime, și căpitanii, carii nu era încă la aceli gâlcevi, sta între slujitori să-i potolă, pre unii cu rău, pre alții cu rugămintă, și ales pre pedestrime, carii era mai mulți decât ciialalți, ce gâlceviia mai tare; ce nemic nu folosiră.

15

pre care ducându-l la Despot Vodă și spuindu-l cum l-au văzut grăind de peste zid cu cei denafară, întrebându-l ce ar fi vorbind, și nevrând deplin să spue, au pus de l-au omorît.

Într'aceia vreme, multă gâlcăvă și hramăt să auziia din lăuntru în cetate, că Despot Vodă prepuindu-ș pre Pătru Dival, polcovnicul, de viclenie, vrea să-l omoară; care mai innainte era în mare credință la Despot Vodă. Iară slujitorii, văzând năpaste că să face polcovnicului, mare zarvă feceră și întâi să ispitia să omoară pre Despot Vodă; apoi să sfătuiră că-ș vor face nume, cum nu pentru căpitanul l-au omorît, ci au viclenit pre domnu-său și s'au lăcomit de au luat bani dela Tomșa. Și așa rupsără sfatul ca să trimiță să le gure Tomșa să fie ei slobozi și ei să deșchiză cetatea și ei să hălăduiască, de nume și de viclene să să curățască. Despot Vodă oblicise acestea și deodată i-au potolit cu banii.

20

25

158^r După ce i să părea lui Despot Vodă că au așăzat acea gâlcăvă, iară Ladislav Radac trimite pe taină la Pătru Dival de s'au așăzat cu el să închine cetatea. Acasta oblicind Despot Vodă | pre taină au pus într'o casă de au omorît pre Pătru Dival, după a căruia moarte fățiș striga că vor închina cetatea. Iar Farcaș ce era mai mare pe călărime, și căpitanii, carii încă nu era la acele gâlcevi, au stătut între dânșii să-i poată potoli pre unii cu rău, pre alții cu rugămintă și ales pe pedestrime, carii era mai mulți decât ciialalți, ce gâlceviia mai tare, ci nemic n'au putut folosi.

30

35

- Început-au a să ruga Dispot Vodă cu multă rugămintă a lor săi să nu-l lasă, zicând că iaste aproape și agiutoriu ce le vine dela Leși, că să făcea cuvântu în cetate că s'au împăcat Laschii cu Zborovschii, socrul lui Dispot Vodă, și vine cu 4000 de Leși. Ce nimic n'au folosit
- 5 rugămintea lui Dispot Vodă, că pedestrima începură a destupa încuetoarele porții, ce era astupate cu pământu și cu piiatri. Era și o bute mare plină de pietri; răsturnându-să, au căzut peste Martinengu și l-au omorît. Acel Martinengu era den Țara Unguriască dentru târgșor, ce să chiamă Svintul Gutard.
- 10 Văzindu-ș Dispot Vodă sosită perirea, o cunună scumpă de aur ce avea, neavând cu alt cu ce mulțami a o samă de Nemți și Unguri ce-i slujisă cu dreptate, le-au împărțit acea cunună și îmbrăcându-să în haine ce avea mai scumpe și încălecă pe cal cu podoabe scumpe și cu alai, după orânduială domniască, au eșit den cetate la Areni, unde era țara adunată.
- 15 Venitu-i-au înaintea poroncă dela Tomșea Vodă, de au descălecat Dispot de pre cal, și au mărșu pe ȝos la Tomșea unde era și stând Dispot înaintea Tomșii și în vederea tuturor, l-au muștrat Tomșa cu 129^R

- Începusă acum toți a sfătui pre Despot Vodă să aȝungă la Tomșa cu legături de pace să-și poată scuti viața. Ci, nevrând Despot Vodă să să plece, au
- 20 început cu multă plecăciune a să ruga a lor săi, să nu-l lasă, fiind aproape și ajutoriu ce le vine, că era acum vestea în cetate precum s'au împăcat Laschii cu Zborovschii, socrul lui Despot Vodă, și că vine cu 4000 de Leși. Ci nimic n'au folosit Despot Vodă, că pedestrima ce era înlăuntru începură a destupa încuetoarele porților, care era astupate cu lut și cu piatră și au deschis porțile.
- 25 Acolo fiind o bute mare plină de pietri și răsturnându-se, au căzut asupra lui Martin din întâmplare și l-au omorît. Acestu Martin era dintr'un târgșor din Țara Ungurească, ce să chiamă Sfântul Gotard.

- Văzând acestea Despot Vodă cu perirea sosită asupra-și, iar el o cunună de aur ce avea scumpă, neavând alt cu ce mulțemi a o seamă de Nemți și Unguri, ce i-au slujit cu dreptate, le-au împărțit acea cunună. Îmbrăcatu-s'au în haine ce avea mai scumpe domnești, pre cal cu podoabe încălecat, și cu alai după orânduiala domnească, au eșit din cetate afară la Areni, unde era țara adunată.

- 30 Venitu-i-au înaintea poroncă dela Tomșa, de au descălecat de pre cal, și au mers pre ȝos Despot Vodă la Tomșa și stând înaintea Tomșii și în vederea tuturor, l-au muștrat Tomșa cu

22: Zorovschii B.

23: cu pedestrima B.

multe cuvinte, aducându-i aminte de multe lucruri fără cale și fără de lege, ce făcea; că nu numai țara au pustiit, ce și de lege ș'au răs, și bisericele au dezbrăcat și le-au prădat. Și după mustrare, l-au lovit cu buzduganul de multe ori până au căzut la pământ și i-au tăiat un Tătar capul, măcar că și den gloatele ce sta acolo să răpeziia de-l loviia. Acolo au omorît și pe Iachim Prudinții. Și despoindu-i piialea de pre cap, o au împlut de paia și o au trimis în Țarigrad la împărăție. De vârstă era Dispot ca de 40 de ani și au domnit aproape de trei ani. 5

Atunceș, dacă au perit Dispot Vodă la Sučavă, au sosit și Albert Laschii, voevoda Siregiului, cu 14.000 de oaste la Siretiu, ce vinia într'a-ğutoriu lui Dispot Vodă. Înțelegând Tomșea de vinirea lui Laschi, au trimis pre un căpitan de Nemți č'au fost la Dispot Vodă, tăindu-i nasul și urechile să margă să spue lui Laschii că au perit Dispot Vodă; iar de va vrea Laschii să pață și el, cum au pățit Vișnovețchii, să vie cum au purces. Și mergând, Niamțul acela au spus lui Laschii și svătuindu-să 15

158 multe cuvinte, aducându-i aminte multe lucruri fără de cale și fără de lege ce făcea; că nu numai țara au pustiit, ci și bisericele au prădat și ș'au răs de lege. Și după mustrare, l-au lovit cu buzduganul de multe ori, până căzând la pământ Despot Vodă, i-au tăiat un Tătar capul, măcar că și gloatele ce sta acolo, să lăsa asupra lui de-l loviia. Și acolo au omorît și pre Ioachim Prudenție. Și despuind de piiale capul lui Despot Vodă, l-au umplut cu pae și l-au trimis în Țarigrad la împărăție. Într'acesta chip s'au tâmplat sfârșitul lui Despot Vodă. De vârstă era de 40 de ani; au domnit aproape de 3 ani. 20

Pre acele vremi, când au perit Despot Vodă la Sucavă, iată sosise și Albreht Laschii, voevoda Siregului, la țarmurile Siretului, care venia întru ajutoriu lui Despot Vodă cu 14.000 de oșteni; ci nimic nu i-au folosit, că după firea Leșilor gătindu-se cu greu, până a sosi Laschii să dea ağutoriu lui Despot Vodă, iară Tomșa înșălase și omorîse pre Despot Vodă. Și înțelegând Tomșea de venirea lui Laschii, au trimis pre căpitanul de Nemți, de pedestrime, ce era la Despot Vodă, tăindu-i nasul și urechile și dezbrăcându-l de haine, l-au trimis la Laschii să-i spue că au perit Despot Vodă; iară, de va vrea să pață Laschii, cum au pățit Vișnovețchii, să vie cum au purces, că așa vor păți și el și oamenii lui. Acestea spuindu-i Neamțul lui Laschii, au întrebat sfat de rotmistri și porușnicii săi, ci toți i-au zis că: « De vreme ce pentru cela ce ai purces, au perit, adecă Despot Vodă, care perind, au perit și chieltuiala lui Laschii, n'avem ce umbla sau ce căuta, ci să ne întoarcem înapoi ». Însă nu-ș putea alege cale, pre care să vor întoarce, având grije de vicleșug pre la 25 30 35

Laschii cu ai săi, ce toți i-au zis: « De vreme ce au perit Dispot Vodă, pentru carele mergu, perit-au și cheltuiala lui Laschii ». Și s'au întorsu înapoi Laschii cu oaste sa; și gonindu-i Tomșa cu 12.000 de oaste până mai sus de Snetin și nimica nu le-au putut străca Leșilor și întor-
 5 cându-să Tomșa, au aprinsu Snetinul, la întorsu.

Războiul Tomșii cu Mirce Vodă domnul muntenesc

Întru acele zarve ce să face aice în țară, în anul 7068, Mirce Vodă 1560
 din Țară Munteniască, înțelegând de atâtea amestecături ce să făcea
 aicea și domnia Tomșii neașezată dela împărăție și pentru supărarea
 10 țării ce au fostu în zilele lui Dispot, socoti să-ș ispitească nărocul mai
 mult de cum era, să apuce țara, să fie domnu și Țării Moldovei.

codrii Cozminului. Să temea de țărani, înțelegând de dânșii să nu săciuiască
 pădurea, știind patima lui Albreht craiul.

Scrie Gvagnis istoricul, că mai mulți sfătuia pre Laschii să să întoarne
 15 pre la codrii Cozminului, și au aflat să trimiță Laschii zoo de răitari într'ales,
 să nu lasă țărani să săciuiască pădurea, ci să apere până va veni Laschii. Și s'au
 pornit Laschii cu oastea sa spre codru și apropiat, s'au auzit dând din sânețe
 raitarii lui Laschii, carii aflate pre țărani tăind pădurea. Și așa slobozise în țărani
 sânețele să-i împiiadice de acel lucru, și spăriindu-să țărani, au trecut Laschii.
 20 Iară Tomșa cu 12 mii de oaste venia să apuce pre Leși netrecuți și trimi-
 sese înnainte de trecătoare Tomșa să-i poată gămba undeva pre Leși și podu- 159
 rile la trecători le strica.

Gonitu-i-au Tomșa Vodă pre Leși cu Laschii, până mai sus de Sneten, și
 neputându-le nimic strica Leșilor, s'au întors Tomșa și au aprins la întors
 25 Snetenul. Și așa s'au întors Laschii fără de nicio dobândă.

Războiul Tomșii Vodă cu Mircea Vodă domnul muntenesc

CAP L

Pre acele vremi, în anul 7068, Mircea Vodă, domnul muntenesc, înțele- 1560
 gând de atâtea amestecături ce să făcea la Moldova, socoti să-ș ispitească
 30 norocul mai mult decât era, să apuce țara, să fie domn și Țării Moldovei.
 Uitându-se la împărechiiarea între călărași și pedestrași, alta, și pentru supă-
 rarea țării ce făcuse Despot Vodă, socotia și neașezata domnia Tomșii despre
 împărăție. Cu acea socoteală s'au pornit Mircea Vodă cu oștile asupra Tomșii.

129^v Ce, prinzind de veste Tomșea, s'au gătit de sirgu cu oști și i-au eșit înaintea la Milcov și dându-ș războiul, au pierdut Mircea Vodă războiul. După izbândă Tomșea Vodă asupra Mircii Vodă, | s'au întorsu la scaonul său la Iaș și gătind boiari să trimiță la Poarta împărăției cu alți oameni de țară, să-i scoață stiag de domnie, iată-i sosiră olăcari cu veste de domnia țării cătă lui Alexandru Vodă Lăpușnianul, care acmu era sosit la Brăila, și de acolo să gătiia cu Tătari și cu Turci să între în țară. 5

Acestea înțelegând Tomșea Vodă, s'au svătuit cu boiarii săi, ce vor face, și socotiră să trimiță la Alexandru Vodă oameni de țară giurați, să-i spue cum țara toată nu-l va, nice îl iubăscu și de acolo ei să triacă la împărăție și până nu-i va vini răspunsu dela împărăție, nu vor lăsa pre Alexandru Vodă să între în țară. 10

După ce au mărșu oamenii Tomșii cu acele cuvinte la Alexandru Vodă, și-i zisără cum nu-l va țara, să fie zis Alexandru Vodă: « De nu mă va țara, eu îi voi pre înșii; și de nu mă iubăscu ei, eu îi iubăscu pre dâșii; și voi tot merge, ori cu voe, ori fără voe ». Și oprind la sine pre solii Tomșii, au răpezit la Tătari hochimurili, pre poronca împărăției, 15

Ci, prinzând de veste Tomșea, s'au gătit de sârg și au eșit înaintea la Milcov și acolo ș'au dat războiul și au pierdut Mircea Vodă războiul.

Înțelesese sultan Suleiman, împăratul turcesc, de atâtea amestecături ce să făcea în țară, de care Ioan Jicmont, cneazul Ardealului, au fost făcut știre la împărăție, de iznoavă au dat domnia lui Alixandru Vodă Lăpușneanul. 20

După izbânda lui Ștefan Tomșea Vodă asupra Mircii Vodă, domnului muntenesc, s'au fost înturnat Ștefan Vodă Tomșea la Iași și de acolo au gătit boiari să-i trimiță la Poartă cu alți oameni de țară, să-i scoață steag de domnie; iată-i sosiră olăcari cu veste de domnia țării, cum iaste dată lui Alixandru Vodă, care acum sosisă la Brăila și de acolo să gătează cu Tătari și cu Turci să între în țară. 25

Ačasta înțelegând Tomșea Vodă, s'au sfătuit cu boiarii săi, ce vor face, și aflară sfat ca să trimiță la Alixandru Vodă oameni de țară giurați, să-i spue cum țara toată nu-l va, nici îl iubesc și de acolo să treacă la împărăție și până nu va veni răspuns, să nu-l lasă pre Alixandru Vodă să între în țară. 30

159^v După ce au mers solii Tomșii cu acestea la Alixandru Vodă, și-i ziseră | că nu-l va țara, să fie zis acestea Alixandru Vodă: « De nu mă va țara, eu îi voi pre dâșii; și de nu mă iubesc, eu îi iubesc pre dâșii: și voi tot merge ori cu voe, ori fără de voe ». Și oprind la sine solii Tomșii, au repezit la Tătari pe poronca împărăției hochiumurile. 35

și îndată au purces Tătarăi în tâmpinarea lui Alexandru Vodă, de au acoperit țara până în Prut, prădând și arzind. De altă parte, Alexandru Vodă cu oaste turcăscă și cu cine avea pre lângă sine, au intrat în țară.

5 Deci, văzindu-să Tomșea întru aceste griji și că nu va putea sta împotriva puterii împărătești, cu svecnicii săi: cu Moțoc Vornicul, cu Veveriță Postelnicul și cu Spančoc Spătariul, au trecut în Țara Leșască și s'au așezat la Liov, după ce domnisă cinci săptămâni. — Vezi cum orbăscu pedepsăle pre om! — Acolo au năzuit, de unde le-au vinit
10 perire; știindu-ș fapta cu Vișnovețchii lucrată, și au cutezat a merge în Țara Leșască! Iară pre Dumitrașco Sirbul prinzindu-l, l-au dat Mircii Vodă în Țara Munteniască, pre care îl însămnasă Tomșea la nas den driapta, cu prepus fiind de domniia Țării Muntenesti, și l-au omorît Mircea Vodă.

15 Așezându-să Tomșea cu boiarii ce s'au pomenit, în Țara Leșască la Liov, scrie Istvanfie că și Stroicu au fostu pribag acolo între acei boiari, crăind pre acea vreme Jicmont Craiu la Leși. | Era la acel craiu
în mare ură și prepus Tomșea cu soțiile sale. Iară Alexandru Vodă,

130r

20 Tătarăi îndată au purces întru întâmpinarea lui Alixandru Vodă, acoperind țara cu mulțimea sa, prădând și arzând. — Bine au zis unul: când nebunesc domnii, să stânge și piiare cel nevinovat nărod. — De altă parte, Alixandru Vodă cu Turcii și cu oaste ce au avut pre lângă sine.

Văzându-se Tomșa într'acea grije și că nu putea sta împotriva acei puteri, cu sftencii săi: cu Moțoc Vornicul și cu Veveriță Postelnicul și cu Spančoc Spătariul, au trecut în Țara Lească și s'au așăzat la Liov, după ce au domnit cinci
25 săptămâni. Vezi aicea cum orbesc pedepsele pre om! Acolo au năzuit de unde le-au venit perire, știindu-și faptele cu Vișnovețchii lucrate și au cutezat a merge în Țara Leșească! — Vedeă-vei pre urmă Tomșo, cu sftencii tăi, unde și la cine ai năzuit! — Iară pre Dumitrașco Sârbul, prinzându-l, l-au dat Mircii
30 Vodă, domnului muntenesc, pre carele însămnase Tomșa de narea direaptă, cu prepus fiind de domnie Țării Rumânești, pre care l-au omorât Mircea Vodă.

Așezându-se Tomșa cu ceialalți boiari, cum s'au pomenit: Moțoc Vornicul, Veveriță Postelnicul, Spančoc Spătariul, — scrie Isvalfie — că și Stroici au pribegit atunci cu Tomșa la Liov, crăind pre acea vreme Jicmont crai la Leși. Era la craiul în mare ură și prepusuri Tomșa cu soțiile sale. Iară Alixandru
35 Vodă Lăpușneanul,

dacă s'au așezat la domnie, scos-au căuș împărătescu de au trimis cu pără la craiul leșăscu, la Jicmont, asupra Tomșii și a boiarilor pentru viclesugul lor. Zice Țițero că mare vină să află întru acela ce liapadă și adevărul, și slujbele le pune întru viclenie.

Văzind craiul și sol trimis dela împărăție prin mijlocul lui Alexandru Vodă, cu pără asupra Tomșii și altor boiari vicleni, și știind și de prinsoarea și moartea lui Voișnevetchii și a lui Piasosțchii den Podoliia, și pentru sluția a mulți ce făcuse Tomșea, trimis-au pre omul său, anume Crasinschii, de au tăiat capul Tomșii și acelor boiari a lui, anume: Moțoc, și Veveriță și Spancōc. Zice Istvanfie că și Stroici au perit atunce. 10
Și i-au îngropat afară den târgu, la mănăstirea lui Svetăi Onufrie. Iară pre Gheorghie Reveles, ce era închis de Tomșa în Cetatea Niamțului, trimis-au Alexandru Vodă de l-au zugrumat acolo.

Aice vom mai scrie de lucruri streine

1565 În anii dela Hristos 1565, lovit-au Tătarăi în Podoliia și în Țara Rusască, prădându și pustiindu multe târguri și sate; așijdirea Tătarăi 15

după ce să așază în scaunul țării, în Iași, cu a doao domnie, scos-au căuș împărătesc de au trimis cu pără la Jicmont, craiul leșesc, asupra Tomșii și altor boiari pentru viclesugul lor. — Zice Țițeron: mare vină să află întru cela, carele și adevărul își leapadă și slujbele le pune întru viclenie. — 20

Văzând craiul și sol trimis dela împărăție prin mijlocul lui Alixandru Vodă, cu pără asupra Tomșii și altor boiari vicleni, și știind și de prinsoarea și moartea lui Vișnovetchii și a lui Piasosțchii din Podolia, și pentru sluția a mulți ce făcuse Tomșa Vodă, au trimis pre omul său craiul, anume Crasinchii | de le-au 160
tăiat capetele: și Tomșii și lui Moțoc și lui Spancōc și lui Veveriță. Isfalfie 25
scrie și lui Stroici, pre carii i-au îngropat afară din târg, la mănăstirea lui Svetăi Onufrie. Iată-te-i Tomșo, și tu Moțoace, la ce sfârșit ați sosit!

Iară pre Gheorghie Reveles, care era închis în Cetatea Neamțului de Tomșa, au trimis Alixandru Vodă de l-au sugrumat acolo.

Aicea să mai scriem și de lucrurile streinilor

1565 În anii dela Hristos 1565, iară dela zidirea lumii [7073] au lovit Tătarăi în Podoliia și în Țara Rusească, prădând și pustiind multe târguri și sate; așijde-
rea Moldovenii, cum s'au pomenit cu Tomșa, au lovit la Pocutiia de au ars Snetenul. Închis-au Tătarăi

la Mejiboje au închis pre Sineuschii, voevoda Ruschii, și hatman fiind, cu mare greu s'au apărat de Tătari. Căzaccii, carii era în Litva, avându povață pre un Berila, au intrat de au prădat în Țara Moscului și la un târgșor ce-i zic Sătna, au bătut pre 300 de Moscali, luându-le și câteva puști.

la Mijiboji pre Sineuschii, voivoda Ruschii, și hatman fiind, cu mare greu s'au apărat de Tătari. Cazaccii, carii era în Litva, având povață pre un Berula, au intrat de au prădat în Țara Moscului. Aceștea Cazaci, la un târgșor ce-i zic Setna, au bătut pre 300 de Moscali, luându-le și câteva puști.

Pentru această domnie, Costin copiază din Gr. Ureche Vornicul-Simon Dascălul, *l. c.*, p. 140-146 și traduce restul știrilor din Isthuanffius *o. c.*, p. 282, 283 și 284.

A doa domnie a lui Alexandru Vodă Lăpușnianul

CAP XXXII

Alexandru Vodă Lăpușnianul, dacă s'au mântuit de grija denafară, ș'au adus doamna și cuconii den Țara Munteniască, au pus gând să să mântuiască și de vrăjmașii săi cei den Iontru, pre carii îi prepusese el, că pentru vicleșugul lor fu scos den domnie. Învăță în taină pre slujitorii săi ce avea în liafă, oameni streini, de s'au supus în curtea domniască în Iaș; și chemându la curte pre boiarii, carii, viind fără grijă de primejdie, nice gândindu de fapta tirăniască ca aceia, dacă au întrat toți în curte, atunce slujitorii pre învățătura | ȕ'au avut, au închis poarta și s'au slobozit cu sabiile ca niște lupi într'o turmă fără păstoriu, în boiari, a-i tăia și a-i snopi și a-i giunghea; și nu numai pre boiari, ce și pre alți oameni, câți-ș era în curte; nu-i mai alegea: vinovați, nevinovați, pre toți i-au tăiat; mulți săriia de pen ferestri de sus, de ș'au frântu piçoarele. Atunce, numai boiari s'au găsit periți 47, fără de alții câți vor fi perit întru acea zarvă tirăniască.

A doao domnie a lui Alexandru Vodă Lăpușneanul

CAP LI

Alexandru Vodă, deaca s'au curățit de toată grija de afară, ș'au adus pre doamnă-sa Roxanda și pre fiii săi din Țara Muntenească, au pus gând să să curățească de vrăjmașii săi cei din casă, pre carii îi prepusese el, că pentru vicleșugul lor s'au fost scos din domnie. Au învățat într'o zi lefecii, carii au avut streini, de i-au supus în curtea domnească în Iași, și au chiebat pre obicai boiarii la curte, carii fără de nicio grije și de o primejdie ca aceia negândindu-se, dacă au întrat în curte, iară slujitorii după învățătura ce au avut, au închis poarta, ca niște lupi într'o turmă fără de niceun păstoriu, au întrat în bieții boiari, îi snopiia și-i junghiia, ci nu numai pre boiari, ci și pre slujitori; nici alegea pre cei vinovați, ci unul ca altul îi punea supt sabie; cădea mulți de prin ferestri de-și frângea piçoarele. Perit-au atunce 47 de boiari fără de altă curte.

Deci, după obiceiul tiranilor a să bucura de vărsare de sînge, îi părea lui Alexandru Vodă iușurare inimii și domniei sale. Ce, ia caută, vezi, ce mărturisește Svinta Scriptură la Iov, cap XV: « În toate zilele sale, cel nedrept să trufește și numărul ailor neștiut iastei tirăniei lui. Sunetul de spaimă pururea întru urechile lui, și când iaste liniște; el pururea își pre-
 pune vicleșug; nu crede că s'ari putea întoarce den întunec în lumină, prăvind împregiur pen tot locul. Săbiile când s'ar clăti să cerce pâine, vede că i s'au gătat lui. În mîna lui, zua întunecului; înspăima-l-va pre dănsul lipsa și strămtorile încungura-l-vor ». Și iarăș la « Pilde » zice în
 cap XXVIII: — « Leu răcnind și ursu flămînd, domnul rău asupra nărodului ». — Ia aminte ce liac scrie Țițero de tirani. Zice: « Niceo tovărășie să nu fie noaă cu tiranii; și nu iaste împotiva firii, a-l dezbrăca, de poți; și încă cu cînte iaste pre tiran să-l omori, că acestu feliu veninos și rău, trebuie stărpit den obște a oamenilor; că, precum să tae une închieturi a
 trupului, care, neavînd sînge, sacă și săcate vatămă și celora părți sănătoasă a trupului, așa și într'acel feliu de oameni, vrăjmășie și neîmblînzire de fiară, dela obște, ca dela omenia trupului, despărțit și depărtat trebuie ».

Și așa, după obiceiul tiranilor a să bucura de vărsare de sînge, îi părea lui Alexandru Vodă ușurare inimii și domniei sale. Ci ia-ni vezi ce mărturisește Sfînta Scriptură la Iov, cap XV: « În toate zilele sale, cel nedrept să trufește și numărul anilor neștiut iaste tirăniei lui. Sunetul de spaimă de pururea întru urechile lui, și când iaste liniște; el de pururea își prepune vicleșug; nu crede că s'ar putea întoarce dintru întunec la lumină; privind împrejur pen totul locul, sabie, când să va clăti să cerce pâine, vedea că i s'au gătat lui în mîna lui. Zioa întunecului îl va spăima pre dănsul, lipsa și strămtorile îl vor încungura pre dănsul ». Și iarăș la « Pilde », cap XXVIII de domnul tiran: « Leu răcnind și ursul flămînzind, domnul rău asupra norodului. » Ia aminte ce leac scrie Țițeron de tirani. Așa zice: « Nicio tovorășie să nu ne fie noao cu tiranii; și nu iaste împotiva firii, să-l dezbraci pre dănsul de poți; și încă cu cînte iaste pre tiran să-l omori, — căci acest feliu veninos și rău, trebuie sterpit dela obște a oamenilor; că precum să tae une închieturi a trupului, care, neavînd sînge, sacă și săcate vatămă și celora părți a trupului sănătoasă, așa și într'acel chip de oameni, vrăjmășie și neîmblînzire de fiară, dela obște, ca dela omenia trupului, despărțit trebuie și depărtat. »

N'au rămas nime pre urma aceștii cumplite fapte a lui Alexandru Vodă, să-i arete slujba și credința den dragoste. Mare lucru și temeinic iaste a sluji domnilor den dragoste, iară mișel acela domnu, căruia slujăscu de frică. Frica dragoste nu are, că unde-i frică, nu-i dragoste; unde nu-i dragoste, iaste ură, den care | izvorăscu multă răsipă domnilor. Alexandru Vodă, la luarea a doa domnie a lui, s'au fostu adevărit împărăției că va răsipi cetățile țării, puind în socotală ca acasta, că cu răsipirea cetăților, mai lesne îș va isprăvi domniia dela împărăție, și că va slăbi și țara. Ce întru amândoaă socotelele nu s'au înșălat Alexandru Vodă, ce așezindu-să la scaunul domniei, au trimis de au împlut cetățili de lemne și le-au aprinsu de au arsu și s'au răsipit. Numai cetatea Hotinului o au lăsat să-i fie apărare despre Leși.

Faptele domnilor, ori laudă, ori ocară le aduc și le răsună la lume; de sintu fapte bune, laudă; de sintu rele, ocară. Nime nu va lăuda acasta faptă a lui Alexandru Vodă cu răsipa cetăților, iară a-l ocări pentru aceste stricăciuni, č'au făcut cetăților, lumea nu să va sătura de ocări.

Pre aceste vremi, sultan Suleiman, împăratul turcesc, cu mare gătire de oști au mărșu asupra Nemților, de care înțălegând Maximilian,

N'au rămas nime pre urma aceștii cumplite fapte a lui Alexandru Vodă, să-i arate slujba și credința din dragoste. Mare lucru și de folos iaste și temeiul domnilor, cându că să slujește din dragoste, iară mișel acela domn, căruia-i slujaște de frică. Frica dragoste nu are, unde iaste frică, dragoste nu e; unde nu e dragoste, iaste ură, din care izvorăsc multe răsipe domnilor.

Alexandru Vodă, la luarea domniei sale al doilea rând, de care pomenim aicea, s'au fost adevărit împărăției că va răsipi cetățile țării, puind în socoteală ca acasta, că, cu făgăduința de stricăciunea cetăților țării, și mai lesne îș va isprăvi domniia dela împărăție, și că va slăbi și țara. Ci întru amândoaă socotelele nu s'au înșălat Alixandru Vodă, ci așăzându-se la scaun, au trimis | de au umplut cetățile de lemne și le-au aprins de au ars și s'au răsipit. Numai cetatea Hotinului au lăsat să fie apărare despre Leși.

Faptele domnilor, ori laudă, ori ocară le aduc și le răsună la lume; de sânt faptele bune, laudă; de sânt rele, ocară. Niminea nu va lăuda acasta faptă a lui Alixandru Vodă cu răsipa cetăților, iar a-l ocări pentru aceste stricăciuni, ce au făcut cetăților, lumea nu să va sătura de ocări.

Când stau aceste lucruri, cum s'au pomenit, iară sultan Suleiman, împăratul turcescu, cu mare gătire de oști să gătește asupra Nemților, de care gătire înțelegând Maximilian,

împăratul nemțescu, strâns-au seim la orașul Avgusta, cu boiarimea și cu staturile împărăției; iară al doile săim au strânsu la Pojun cu staturile ungurești și pentru lucrurile ungurești. Și la seimul dela Avgusta, singur Maximiliian împăratul au mârșu, iară la cel dela Pojun, pre
 5 frate-său Carol au trimis. Și acele săimuri le-au strânsu pentru gătirea oștilor împotriva lui sultan Suleiman. Priimit-au toți la seimul dela Avgusta să facă oști, și așa, cu mare sirguială a tuturor Nemților, au alesu, cu călărime, cu pedestrime, să facă 50.000; așjidirea și Țara Unguriască au ales să dea ajutoriu și cu bani și cu oameni.

- 10 Iară sultan Suleiman, fiind îndemnat și de craiul Ian Jicmont și de Aslan, pașa de Buda, la începutul lui Iunie, au purces cu oști den Țarigrad și sosind la Odriiu, au pornit pe Bertaș Pașa cu 26.000 de călărime și cu 2000 de eniceri, să lovească înaintea în Țara Unguriască. Iară lui Jicmond, craiul de Ardial, cu Tătarăi, au poroncit să margă să bată Săcmariul | și Tocaui, și
 15 sultan Suleiman să margă la Agriia sau la Sighidin. Bertaș Pașa fără zăbavă au sosit și au încungurat Ghiula cetatea; atunce bătându Ghiula, iată sosește și sultan Suleiman la Beligrad. Acolo la Beligrad i-au eșit înaintea și Ian Jicmont, craiul de Ardial, cu frumoasă și împodobită curte și după adunare, dăruit de sultan Suleiman, s'au întorsu cu oastea sa. 131v

- 20 împăratul nemțesc, strânge săim la orașul Avgusta, cu boerimea și statul împărăției; iar al doilea săimu s'au strâns la Pojun cu staturile ungurești și pentru lucrurile ungurești. Și la săimul dela Avgusta, singur Maximiliian împăratul au mers, iar la cel dela Pojun, pre frate-său Carol au trimis. Și aceste săimuri le-au strâns pentru gătirea oștilor împotriva lui sultan Suliiman.
 25 Priimit-au toți la săimul dela Avgusta să facă oști, și așa, cu mare sârguială a tuturor Nemților, au ales cu călărime, cu pedestrime, să facă 50.000; așjiderea și Țara Ungurească s'au ales să dea ajutoriu și cu bani și cu oameni.

- Iară sultan Suliiman, fiind îndemnat și de cneazul Ardealului, și de Aslan, pașa de Buda, la începutul lui Iunie, au purces cu oști din Țarigrad. Sosind la Odriiu, au pornit dela Odriiu pre Bertaș Pașa cu 27.000 de călărime și 2000 de eniceri, să lovească înaintea în Țara Ungurească. Iară Ardelenilor și Tatarălor au poroncit să meargă să bată Sacmarul și Tocaui și singur sultan Suliiman să meargă la Agriia sau la Sighidin. Iară Bertaș Pașa, nezăbovind vreme, au sosit și au încungiurat Ghiula cetatea; bătând încă Bertaș Pașa Ghiula,
 30 iată sosește și sultan Suliiman la Beligrad. Și acolo la Beligrad, i-au eșit în timpinare și Ioan Jicmont, cneazul de Ardeal, cu frumoasă și împodobită curte și după adunare, dăruit bine de sultan Suliiman, s'au întors la oastea sa.

Iară, după ce să porni sultan Suleiman să bată Agriia, pre Mehmet, pașa de Bosna, lovindu-l Ungurii la cetatea Clujul fără veste, l-au omorît. Înțele-gând sultan Suleiman, au lăsat Agriia și au vinit mânios la Sighidin, de unde eșisă Ungurii ă'au omorît pre Mehmet, pașea de Bosna ; iară Bertaș Pașa au luat Ghiula închinându-i-să; luat-au și cetatea Inăul, lăsat de Nemți. 5

Maximilian împăratul cu frate-său Ferdinand, în 15 zili a lui Avgust, după calendariul lor, au purces den Beçu la oștile sale, care sta cu ta-băra la Ovarin, care oști cu călărime, cu pedestrime era mai mult de 100.000, și clătindu-să, au pus tabăra la Iavrim. Iară Ian Jicmont cu Tătarăi au încungiurat Tocaiul și au prădat Tătarăi pre la Sares Patac, pre la Mocaçu, luând multe mii de oameni în robie. 10

Iară sultan Suleiman, care avea 100.000 călărime fără enicări, au început a bate Sighidinul și o apăra vitejește den lontru Nicolae Zren. De multe ori și den cetate eșiia de făcea năvală asupra Turcilor. Iară acolo zăbovindu-să sultan Suleiman, au căzut în boală de vintre și 15 curund au murit acolo la Sighidin. Tăinuit-au câteva zile veziriul Mehmet Pașea moartea lui sultan Suleiman și începu și mai tare a bate cetatea și aprinzindu-să den lontru cetatea, a opta zi, Septemvrie, s'au

161v Iară, după ce să porni sultan Suliiman să bată Agria, pre Mehmet, pașa de Bosna, la cetatea Clujul lovindu-l Ungurii din Sighidin fără veste, l-au omorît. De a căruia moarte înțelegând, și acum mânios sultan Suliiman au lăsat Agriia și s'au pornit la Sighidin cu toată tabăra, iară Bertaș Pașa au luat Ghiula închinându-i-să, și au luat și cetatea Inăul lăsată de Nemți. 20

Iară Maximilian împăratul cu frate-său Ferdinand, în 15 a lui Avgust, după calindariul lor, au purces din Beciu cu oștile sale, care sta cu tabăra la Ovaren, care oști cu călărime, cu pedestrime, era mai mult de 100.000; și clătindu-se cu oștile sale, au pus tabăra la Iavrim. Iară Ioan Jicmont pre acele vremi cu Tătarăi au încungurat Tocaiul și au prădat Tătarăi pre la Sares Patac, pe la Moncaci, luund multe mii de oameni în robie. 25

Iară sultan Suliiman, care avea călărime 100.000 fără iničari, au început a bate cetatea Sighidinul, care cetate o apăra tare din lăuntru Nicolae Zrin, că de multe ori și din cetate eșiia de făcea năvală asupra Turcilor. Iară acolo zăbovindu-să sultan Suliiman, au căzut în boală cu vintre, de care în scurtă vreme au murit acolo la Sighidin. Tăinuit-au câtăva vreme Mehmet Pașa, veziriul, moartea lui sultan Suliiman și au început mai tare a bate cetatea și aprinzându-se din lăuntru cetatea, a opta zi, Septemvrie, după calindariul papistașilor, s'au 30 35

aprinso peste tot de ardea. Atunce Turcii au dat năvală la cetate, iară Nicolae Zren, văzindu-să în primejdie, au deșchis poarta și au pus tunurile în poartă și stând vitejește cu ai săi, au perit la șease sute de Turci. Și atunceș, la acea năvală, rănindu-să cu doaa rane, au picat

5 și el și ciialalți au perit | toți, împresurându-i mulțimea Turcilor. 132^r

Iară, după ce au dobândit Turcii Sighidinul, au slobozit viziriul oastea în pradă până la Caniza și peste apa ce-i zic Arabon, iară el au purces de au dus oasăle lui sultan Suleiman în Țarigrad. Ian Jicmond Craiu, înțelegând de moartea lui sultan Suleiman, au lăsat Tocaiul.

10 Iară Maximilian, împăratul nemțăscu, înțelegând că s'au întorsu oștile turcești, mergând pre la Comaran, s'au întorsu la Beču.

Pre aceste vremi, în anul 7073, Septemvrie 23, au pus Alexandru 1564 Vodă pre Theofan Episcopul, mitropolit Sucevii. Atunce s'au rădicat un Ștefan Vodă den Țara Unguriască, făcându-să viță de domnu și

15 strângând păstori de prin munți și altă adunătură, au intrat în țară, smomind pre oameni să i să închine, să-l aducă la domnie. Ce, înțelegând Alexandru Vodă, au trimis împrotivă-i slujitori și tâmpinându-l mai sus de cetatea Niamțului și dând războiu, l-au înfrântu și i-au răsipit oamenii, iară el au scăpat prin munți pedestru.

20 aprins peste tot de ardea. Și atunce au dat Turcii năvală la cetate, iară Nicolae Zrin, văzându-se în primejdie, au deșchis poarta și au pus tunurile în poartă și acolo stând bărbătește cu ai săi, au perit la 600 de Turci. Și acolo la năvală, rănindu-se cu doao rane Nicolai Zrin, au picat; ciialalți au perit, împresurându-i mulțimea Turcilor.

25 După ce au dobândit Turcii Sighidinul, au slobozit oastea în pradă până la Caniza și peste apa ce-i zic Arabon și el au purces la Țarigrad de au dus oasele lui sultan Suliiman. Ioan Jicmont, cneazul de Ardeal, înțelegând de moartea lui sultan Suliiman, au lăsat Tocaiul. Iară Maximilian împăratul, înțelegând de oștile turcești că s'au întors, mergând pre la Comorani, s'au întors la Beciu. | 1564

30 Pre aceste vremi, în anul 7073, la luna lui Septemvrie 23, iară dela nașterea 162^r lui Hristos [1564] au pus Alixandru Vodă pre Theofan episcop, mitropolit de Sučavă. Și aicea s'au rădicat un Ștefan Vodă din Țara Ungurească, făcându-se viță de domn și strângând păstorii de prin munți și altă adunătură, au intrat în țară, momind oamenii să i să închine și să-l ducă la domnie. Ci Alixandru

35 Vodă, daca au auzit, au trimis împotrivă slujitorii săi, carii l-au timpinat mai sus de cetatea Neamțului, și dând războiu, l-au înfrânt și i-au răsipit oamenii, iar el au scăpat prin munți pedestru.

Alexandru Vodă, căzind în boală grea, și să pricepu că nu va eși, ce-i va fi boala hotar vieții sale, chemat-au episcopii și boiarii țării, arătându-le pre fiu-său, Bogdan Vodă, moșan și următoriu domniei țării, după moartea lui, să-l priimască și să-l rădice domnu.

Scrie letopisățul țării, să fie fostu moartea lui Alexandru Vodă cu înșălăciune, că fiindu slab de boală, apropiat de moarte, s'au gurut călugăriei, de ar mai avea viață, și au lăsat cu cuvântu episcopilor și boiarilor, de ar vedea că-i spre moarte, să-l călugăriască. Deci, văzin-du-l că au fostu leșinat în boală, mai multu mortu decât viu, după cu-vântul lui, l-au tunsu călugăr. Iară, după ce s'au trezit den leșinătură, văzin-du-să călugărit, tunsu, să fie zis că, de să va scula, va popi și el pre unii. Apoi să-l fie otrăvit doamnă-sa Roxanda, temându-să de cuvântu

Fiind cursul anilor dela Hristos ** iară dela zidirea lumii ** Jicmont Avgust, craiul leșesc, strângând oaste aleasă, ca la 100.000 și mai bine, cu multe tunuri, au purces supt cetatea Radocovici, de 24 de mile după Vilna și de acolo era să să clătească asupra Moscalilor; ci sfârșindu-și zaharelele, s'au întors craiul la Grodna, în Litva. Orânduit-au craiul pre Ioan Hudchevici de au mers să dobândească cetatea, ce să chiamă Ula, și începuse Hudchievici a bate ce-tatea Ula. Iară înțelegând Moscalii, carii era în cetatea Poloțcului, au purces întru ajutoriul Ulii, unde bătea Hodchevici. Ci Leșii, neașteptând războiul cu cei din Poloțcu, pierzând câțva acolo uciși de cetățeni, s'au dus Hudchevici înapoi. Iară pre urmă au ars Leșii Ula; avea Leșii hatman atunci!

Alexandru Vodă Lăpușneanul, căzând la boală grea, de care să pricepea că nu va eși, ci că-i va fi acea boală hotar vieții sale, chemat-au episcopii și boiarii țării, arătându-le moșnean și următoriu domniei țării după moartea sa, pre fiu-său Bogdan Vodă, să-l rădice și să-l priimească domn țării. Domnit-au cu amândoa domniile ani **.

162v Scrie Ureche Vornicul și după dânsul Simeon, precum să fie fost moartea lui Alixandru Vodă cu înșălăciune, că în boala lui simțindu-se slab, apropiat de moarte, s'au adevărit călugăriei, de ari mai veni la viață, și au lăsat cuvânt episcopilor și boiarilor, că spre moarte să-l călugărească. Așa, văzându-l că au leșinat în boală și mai mult mort decât viu, după cuvântul lui l-au călu-gărit, puindu-i nume de călugărie Paisie. Iară, după ce s'au trezvit din leșină-tură, văzin-du-se călugăr, zic, să fie zis, că, de să va scula, va popi și el pre unii.

— Caută aicea că vrea să înșale Alexandru Vodă și pre Dumnezeu! — că apoi episcopii și boiarii înțelegând acela cuvânt, și mai cu de-a-dinsul Ru-xanda doamnă-sa, temându-să de un cuvânt

19: cetatea Poluțului B și B¹.

ca acela, că era de a și crede, știind câtă moarte și câtă groază făcuse mai nainte în boiarii săi; temându-să doamna, să nu petriacă ia mai rău decât alții, l-au otrăvit și au murit Alexandru Vodă și cu cinste! 1327 l-au îngropat în mănăstirea Slatina, zidită de dânsul.

- 5 Zic, că acestu Alexandru Vodă au fostu scoțind ochii oamenilor și pre mulți au sluțit în domniia sa. Domnit-au întru amândoaă domniile ani * *

- 10 ca acela, că era de și a crede, știind câtă groază și moarte mai înaintea în boiarii săi făcuse, temându-să doamna să nu petreacă mai rău decât alții, l-au otrăvit și au murit Alixandru Vodă și cu cinste astrucat în mănăstirea Slatinei, de dânsul zidită.

Acest Alexandru Vodă, zic, că au fost scoțând ochii oamenilor și pre mulți au sluțit în domniia sa.

- 15 În anul dela Hristos 1568, la luna lui Septemvrie, Cazacii dela Vitegsca și 1568 dela Besrula, având povață pre Stanislav Paț, voevodul de Vitegsca, au ars aceste târguri și sate moschicești: Utsnet, Vielis și Biela și le-au pustiit și pre urmă au prins Căzacia aceia câțva dvorelnici și pre un păharnic a împăratului moschicesc, anume Pătru Holovici, om ales și știut, și < cu > mult plean s'au întors la Vetigsca. Iară pre urmă Moscalii, cu 6000 de Tătari Nohai, au venit 20 la Vitegsca cu trei voevozi, anume: Șeremet, Vasilie Buturlin și Hrebor, cu oști moschicești și au ars satele și împrejurul cetății, iară cetății n'au putut strica.

- 25 Într'acesta an, Ioan Jicmont, cneazul de Ardeal, au fost tras pre câțva domni ungurești dela Maximiliian, împăratul nemțesc, în partea sa. Ci oblicind pre urmă Maximilian împăratul și strângând săim la Pojun, pre unii dintr'acei domni i-au omorît, pre alții i-au ertat.

Pentru acest capitol, autorul a copiat domnia lui Alexandru din Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălu, l. c., pp. 146—150; restul știrilor sunt traduse din Isthu anffius, o. c., pp. 300—320.

Domniia lui Bogdan Vodă fičorul lui Alexandru Vodă Lăpușnianul

CAP XXXIII

1568 În anul dela zidirea lumii 7076, iară dela întruparea Domnului
nostru lui Isus Hristos 1574, rădicat-au cu toții domnu țărăi pe Bogdan
Vodă, fičorul lui Alexandru Vodă Lăpușnianul. Fiind cucon de 15 5
ani, toate trebile țărăi și a domniei, le purta mumă-sa, doamna Ro-
xanda, că era harnică și înțăliaptă, cu dumnăzărie și milostivă și la toate
bunățățile plecată.

Și după doi ani și noaă luni a domniei lui, au murit doamna Ro-
xanda, muma lui Bogdan Vodă, și rămăind Bogdan Vodă singur, cumu-ș 10
era blând și cucernic, deodată tuturor arăta dreptate. De carte nu era
prostu, la călărie sprinten, cu sulița la halca nu lesne avea protivnic

Domniia lui Bogdan Vodă fečorul lui Alixandru Vodă Lăpușneanul

CAP LII

1568 După moartea lui Alixandru Vodă Lăpușneanul, fiind fiiu-său Bogdan 15
de 15 ani, l-au rădicat cu toții domn țărăi în anii dela zidirea lumii 7076, iară
163^r dela Hristos 1572. Lucrurile | țărăi le otcârmuia mumă-sa, doamna Roxanda,
că era o fămee harnică și înțeleaptă, cu dumnezeire, milostivă și la toate bună-
țățile plecată. Și după ce au domnit Bogdan Vodă doi ani și 9 luni, au murit
doamna Roxanda, muma lui Bogdan Vodă, și au îngropat-o în mănăstirea 20
Slatina, unde și domnu-său Alixandru Vodă.

Daca au murit doamna Roxanda, muma lui Bogdan Vodă, și rămasă dom-
niia pre fiiu-său, Bogdan Vodă, singur el cumu-și era blând și cucernic, de-
odată tuturor arăta dreptate. De carte nu era prost, la călărie sprinten, cu su-
lița la halca nu prea lesne având șie protivnic, 25

șie, a săgeta den arcu, nu putea fi mai bine. Iară ce era mai de triabă domniei lipsiia că nu cerca la svat bătrânii. Svatul coptu de bătrâni, coapte lucruri adaog domnilor, iară svatul crud de tineri, crude și nemistuitoare lucruri fac domnilor.

5 Așea, Bogdan Vodă dela cei tineri de casă lua învățatură. Iubiia glumele și măscăricuni și jocuri copilărești. Mai apoi au lipit pre lângă sine Leși, de-i era și de svat și de alergat la halca, răsipind cu dâșii averea domniască. Așea, năpusti trebile țărâi, că pre câți îi iubiia întâi, pre atâta îi urisă pre urmă.

10 Aceste lucruri cu hulă, trăgându-să de nepriiatini la urechile vrăjmașilor săi, la împărăție, nu atâta, ce pre mai sus le adăogea; întrând în urechile svetnicilor împărătești, aflând vreme și ei să-ș împle pungile, dat-au știre împăratului. De care lucru mai cu deadinsu dacă au înțales împăratul, au socotit să maziliască pe Bogdan Vodă și să trimiță | la Rodos, să aducă pre Ion Vodă.

15 Scrie cronica leșască, precum Bogdan Vodă, dacă au înțales de mazilie dela împărăție, că să scârbisă pre dânsul sultan Selim, ce stătu pre urma tătâne-său, lui sultan Suleiman, au pribegit în Țara Leșască la craiul Jicmont Avgustu, vrând craiul să-l așutiască, ca pre cela

133

20 a săgeta cu arcu, nu putea a fi mai bine. Iară ce era mai de treabă domniei lipsiia că nu cerca la sfat bătrânii. Sfatul copt de bătrâni, coapte lucruri adaogă domnilor, iară sfatul crud de tineri, crude și neamistuitoare lucruri fac domnilor.

25 Așa, Bogdan Vodă dela cei tineri din casă lua învățatură. Iubiia glumele și măscăriciuni și jocuri copilărești. Mai apoi au lipit pre lângă sine Leși, de-i era și de sfat și de halca a bate, răsipind cu dâșii averea domnească. Așa năpusti trebile țărâi, pre câți îi iubiia întâi, pre atâtea îi urisă pre urmă.

30 Aceste dela o vreme lucruri cu hulă, trăgându-se la urechile vrăjmașilor, la împărăție, nu atâta, ci mai pre sus le adăogea; întrând în urechile sfetnicilor împărătești, aflând vreme și ei să-ș umplă pungile, dat-au știre împăratului. De care mai cu deadinsul deaca au înțeles împăratul, au socotit să mazilească pre Bogdan Vodă și să trimiță la Rodos, să aducă pre Ion Vodă.

35 Scriu cronicarii leșăști, precum Bogdan Vodă, după ce oblici de maziliia sa despre împărăție, că să scârbisă pre dânsul sultan Selim, împăratul turcesc, ce stătusă pre urma tătâne-său, lui sultan Suliiman, și au trimis să-l mazilească. Iară Bogdan Vodă au fugit în Țara Leșască la Jicmont Avgust, craiul leșesc, craiul vrând să-l așutorească ca pre cela

ce au năzuit și s'au dat supt mila și apărarea lui, că să adevărisă să dea craiului leșăscu 24.000 oameni de oaste Bogdan Vodă, când ar pofti craiul.

Trimis-au craiul leșăscu sol la împărăția Turcului, pre Andrei Tarnovschii la Țarigrad, cu rugămintă pentru Bogdan Vodă, să-l priimască iară supt mila sa împărătiescă la domnia Țării Moldovei. După ce au mersu Tarnovschii la Țarigrad, l-au priimit întâi viziriul pre urmă și împăratul cu bine și cu prietenie. Iară Bogdan Vodă, neașteptând solul crăescu cu răspunsul, au intrat în țară fără știrea craiului, cu 2.000 de Leși dela cumnații săi leși, că o soră a lui Bogdan Vodă era măritată după Caspru Panevșchii, iară a doă soră a lui au fostu logodită după Cristef Zborovschii, și multă pagubă au făcut țărai cu acei Leși. Și

163^v ce s'au dat la mila și la apărarea lui, că s'au fost adevărit Bogdan Vodă lui Jicmont, craiul leșesc, să-i dea 24.000 de oameni | de oaste, când ari pofti craiul.

Trimis-au craiul leșesc Jicmont Avgust la sultan Selim, împăratul turcesc, sol pre Andrei Tarnovschii la Țarigrad, poftind craiul pre împăratul Selim, ca să-l priimească pre Bogdan Vodă supt mila împărătească și să-l facă iară domn Țării Moldovei. După ce au venit Tarnovschie la Țarigrad, l-au priimit întâi veziriul și pre urmă și împăratul cu dragoste. Iară Bogdan Vodă, neașteptând răspunsul lui Tarnovschii, solului crăesc, au intrat în țară fără știrea craiului, cu 2000 de Leși dela cumnații săi, dat acest a'utoriu lui Bogdan Vodă.

Scrie cronica leșască, că o soru a lui Bogdan Vodă au fost măritată în Țara Leșască după Caspru Puněvșchii, iară a doao soru a lui au fost logodită după Cristov Zborovschii. Ci pre urmă viind Cristov Zborovschii la Bogdan Vodă să-i dea pre soru-sa, cum s'au tocmit, n'au vrut Bogdan Vodă să i-o dea pre soru-sa, și încă cu cuvinte proaste au urnit pre Zborovschii. Cu acestea vătămându-să Leahul, și au și pus gând, cum ș'ari întoarce despre Bogdan Vodă amăgitura și ocara ce i-au făcut. Tâmplându-se Bogdan Vodă în Țara Leșască sângur, al treilea <an>, iarna, mergând în sanie, că mergea atunci Bogdan Vodă să să logodească cu fata lui Ioan Tarlo, l-au întimpinat o slugă a lui Zborovschii, i-au spus de Bogdan Vodă, înturnându-să de sârg sluga lui Zborovschii. Încălecat-au îndată Zborovschii cu gloata sa și au prins pre Bogdan Vodă; nevrând să-l sloboază, căutat-au lui Bogdan Vodă de i-au dat lui Zborovschii 6000 galbeni de aur. Iară pentru rămășiță, s'au apucat chezași Panevșchie Leahul pentru Bogdan Vodă și așa au slobozit Zborovschii pre Bogdan Vodă.

pentru aceia, nu i-au mai putut tocmi trebile domniei lui Bogdan Vodă solul crăescu, la împărăția Turcului, la Țarigrad, măcar că deodată pe pofta craiului, contenisă împărăția pentru maziliia lui Bogdan Vodă. Iară, luându apoi veste de stricăciunea țării cu Leșii, č'au făcut Bogdan

5 Vodă, trimis-au împăratul de au adus pre Ion Vodă dela Rodos și i-au dat domniia Țării Moldor'ii, iară Bogdan Vodă au fugit în Țara Leșască.

În anul dela Hristos 1568, Avgust Jicmond, craiul leșăscu, au împăcat pre Ian Jicmont, craiul ungurescu, cu Maximilian, împăratul nemțăscu.

10

Într'acest an, sultan Selim, împăratul turcescu, trimis-au sol la craiul leșăscu pre Ibraim Straș, Liav turcit, poftind pre craiul leșăscu, pentrucă avea nepriiatenie Turcul cu cniaz Ivan, împăratul Moscului, să-i sloboază craiul leșăscu 30.000 oaste turcăscă pren Țara Leșască

15 să triacă la Moscú. Ce, n'au priimit craiul leșăscu să triacă oaste pren țara lui; ce, au trimis și craiul leșăscu sol pentru ačasta la sultan Selim, pre Andrei Tarnovschii, să întoarcă Turcul oastea, care o pornisă cu

1337

Bogdan Vodă, după ce au întrat în țară cu acele 2000 de Leși, multă pagubă au făcut țării. Oblicise Bogdan Vodă că s'au mazilit, că sultan Selim împăratul, măcar că pre pofta craiului leșesc deodată contenise cu maziliia lui Bogdan Vodă; iar, după ce au înțeles de lucrurile lui Bogdan Vodă, cum au întrat cu Leșii în țară de s'au stricat țara, au trimis de au adus pre Ioan Vodă dela Rodos și i-au dat domniia țării, iară Bogdan Vodă au fugit în Țara Leșască.

20

În anul dela Hristos 1569, Avgust Jicmont, craiul leșesc, au împăcat pre nepotu-său Ioan Jicmont, cneazul Ardealului, cu Maximilian, împăratul nemțesc.

25

Iară într'acestași an, sultan Selim, împăratul turcesc, au trimis sol la craiul leșesc pre Ibraim Straș, Leah turcit, din Herbul Ozdrovoz, poftind pre craiul leșăsc sultan Sălim împăratul prin Ibraim solul, având neprietenie sultan Selim cu împăratul Moscului Ivan, să sloboază craiul leșesc 30.000 de oaste turcăscă, să treacă prin Țara Leșască, la Moscú. Ci ačasta nicecum n'au priimit craiul; și cu acestea au trimis și craiul sol la sultan Sălim pre Andrei Tarnovschii, care purcezând din Liublin, au trecut pre la Sučavă, pre la Lăpușna, au mers la Chilia și dela Chilia au luat Dunărea în sus la Tulcea; trecând Dunărea, au sosit la Țarigrad. Soliia dela craiul au fost ačasta: să întoarcă sultan Sălim oștile sale, care le-au fost pornit cu

30

35

trei zile mai nainte de ce sosise Tarnovschii, să margă pre altă cale, că pren Țara Leșască nu o va lăsa craiul să triacă. Pornit-au dară pre altă cale sultan Selim oștile sale, de au mărșu la Astrahan. Așa era de puternici craii leșăști pre atunci! . . .

3 zile mai înainte de ce au sosit Tarnovschii, din Țarigrad, pre aiurea să meargă, că prin Țara Leșască și prin hotarăle crăii leșești, nu le va lăsa craiul leșesc. Pornit-au oștile sale sultan Sălim asupra Astrahanului pre altă cale, iar nu pre unde poftia el. Așa era de puternici pre acele vremi craii leșești! Aicea am socotit și calea oștilor turcești și isprava ce au isprăvit la Astrahan.

5

Pentru acest capitol Costin copiază din Grigore Ureche Vornicul-Simion Dascălul, *l. c.*, p. 150 și traduce din Bielschi, *Cronica Polska*, în Cercetări istorice, p. 141.

Pentru țara și stăpânirea Astrahanului

CAP XXXIV

Hăniia sau crăiia Astrahanului stă diasupra Mării Caspiei, după oardele Nohailor și după Tătarăi de peste Volga, și aceștea tot supt
5 Moscu sintu. Și multe orașe bogate și îndestulate sintu, între care iaste orașul Astrahanul, cea mai bogată scală pre Marea Caspiia, și de pre numele acestuia oraș, toată acea crăie să numește: deasupra țărmu-
relui apei Volgăi și de altă parte, unde apa Volga căzind în Marea Caspia
să împarte în 70 și mai bine de boazuri, și acolo face ostroave așa de
10 dese, cât de departe prăvind, să pare a fi ca o mare acele boazuri.

Acasta hănie sau crăie era mai nainte slobodă și avea stăpânii săi de moșie. Iară în anul dela nașterea Domnului și Mântuitorului nostru Hristos 1554, i-au supus marele cneazu și împărat Moscului, Ivan Vasilievici. 1554

15 *De țara și stăpânirea Astrahanului să scriem aicea și pe ce vreme au căzut
supt stăpânăia Moscului*

CAP LIII

Hăniia sau crăiia Astrahanului stă desupra Mării Caspiei, după oardele Nohailor și după Tătarăi de peste Volga, și aceștea tot supt Mosc sânt.
20 Și multe orașe bogate și îndestulate are, între care iaste orașul Astrahanul, cea mai bogată scală pe Marea Caspiei, și de pre numele acestui oraș Astrahanului, toată acea crăie să poreclește: desupra țărmorelui apei Volgăi, de altă parte unde apa Volga, căzând în marea Caspiei, să împarte în șaptezeci și mai bine de boazuri și acolo face ostroave așa de dese, cât de departe privind, | să 164v
pare a fi ca o mare acele boazuri.

25 Acastă hănie sau crăie era mai nainte vreme slobodă și avea stăpânii săi de moșie. Iară la anul dela Nașterea Domnului și Mântuitoriului nostru Isus Hristos 1554, i-au supus Ivan Vasilie, împăratul Moscului. 1554

1566 Iară în anul 1566, sultan Selim, împăratul turcescu, fiind aprinsu de lăcomie și de zavistie, îndată, la zece zile a lui Martu, au pornit den Țarigrad oști pre uscat, 26.000 călărime și 30.000 eniceri, și pre mare 150 galioane, și oardele tătărăști, Crâmeni și Nohai 80.000, care oști trecând îndelungate și multe primejdioasă tini și iazere, au sosit la Azac, ce iaste în gura Donului. Era turcescu Azacul și până acolo mai svârșisă zaharaoa, ce-ș adusese pre cămili și pre catări, să le fie de calea Astrahanului. Și odihnindu-să oștile toate la Azac, în zece zile, până s'au grijit de altă zahara, și au purces întinsu la Astrahan, pre câmpi pustii, peste | oardele tătărăști, Nohai, Cerchezi și peste alte locuri. Sosit-au la cetatea Astrahanul în 25 de zile a lui Iulie.

Iară galioanele de pre mare au sosit supt un munte, ce să chiamă Perevoloca. Avea măestrii multe în galioane de săpat muntele acela, care

1565 Iară la anul 1565, sultan Selim, împăratul turcesc, fiind aprins de mânie și de zavistie, pentru să-ș înmulțască și să-ș lăască împărăția sa, îndată, la 10 zile a lui Martie, au pornit din Țarigrad pre uscat și pre mare multe oști turcești: 25.000 călărime și 30.000 eniceri pre uscat, și pre mare 150 de galioane, și oardele tătărăști, așa a Crâmului, cum a Buğacului, din porunca împărătească 80.000. Care oști trecând îndelungate și multe apimejdioasă tini și iazere, au sosit la cetatea Azacului, fiind pre aceia vreme Azacul turcescu, care stă în gura apei Donului, care apă cade în iazerul Meotidului. Și până a sosi la Azac, mai sfârșise hrana și zahareaoa, care o au fost adus pre cămili și pre catări și pre cai, gătită pentru Astrahan. Și acolo la Azac, s'au adunat cu oștile turcești și cele tătărăști, odihnind 10 zile pre loc, până s'au grijit de alte zaharele ce au putut, și așa direct la Astrahan s'au pornit. Pre oștile turcești saraschiiariu mai mare era Becter-Beiu dela Chefea, și 6 singegași, iară pre enicări era Veli-Aga, capitan pașa. Tunuri puține era în oștile despre uscat pentru cale departe și primejdioasă: 2 baliemezuri și 3 mai mici; supt baliemez câte 12 părechi de cămili trăgea. Iară în oștile tătărăști 12 tunuri mai sprintene de câmp, care le trăgea iară cămili; iară pre oștile tătărăști era mai mari Sulet-Beiu și Mustafa. Acea oaste toată mergea pre câmpi pustii, peste oardele tătărăști Nohai și peste Cercheji și peste Hârgi. Sosit-au supt cetatea Astrahanului în 25 a lui Iulie.

Iară oastea de pre mare, care au fost pornit sultan Selim la Astrahan, 150 de galioane, în care era 5000 enicări cu sânețe, și 3000 de Bosneni carii trăgea la vasă, | pre carii era cap Miserli capitan pașa, om ales, și cu dâșii multe zaharele, care mergea după oști. Care sosind la muntele ce-i zic Perevoloca, avea măestrii multe într'acele vasă să sape acel munte Perevoloca, care

munte stă între Don și între Volga, și pentru aceia îi zic Perevoloca
 acelu munte, că pre acolo Căzacia moschicești trăgea vasăle sale, niște
 luntri iușoare peste acel munte, den apa Volgăi până în apa Donului,
 cale de șasă mile mari. Acolo Turcii, dacă au sosit, vrea să tae muntele,
 5 să abată apa Volgăi în Don. Ce i-au lovit 15.000 de Moscali fără veste
 și den 8.000 de Turci, ce era la acele vasă de tras, abia au rămas vr'o
 3.000 și le-au căutat a să întoarce înapoi, cu armata lor ce era în vasă;
 și nice acia întregi n'au scăpat, că până la Azac, i-au gonit Căzacia cu
 acele luntri a lor de prin stuh, dându-le spaimă. Uneori le eșia înainte,
 10 alteori noaptea, și denainte și den dos făcea năvală la acele galioane cu
 multă scădere Turcilor, până abia au scăpat în Azac câți mai rămăsese.

Iară, dacă au deșertat tunurile și au descărcat den galioane altă geb-
 hana în Azac, Septemvrie 20, aprinzindu-să o casă în cetate, s'au aprinsu
 și acelea toate, iarba de pușcă și altele, cu multă scădere celor den cetate

15 munte stă pre apa Donului și între apa Volgăi. Acest munte pentru aceia
 chiamă moschicește Perevoloca, căci acolo Căzacia moschicești le căuta vasele sale
 și luntrile a le trage peste acel munte, până la Don dela apa Volgăi. Și au obișaiu
 și deprindere cu acel felu de luntrișoare a sale de umbla, intra dela Azac până
 unde era Azacul turcesc, în gos pe apa Volgăi. Și acest munte, între aceste
 20 ape, iaste trei mile și ghumătate numai înalt, și în gos iar atâta; numără a fi
 de tot acel munte mai ca 6 mile. Supt acel munte, dacă au sosit oștile turcești,
 eșind la margine au aflat buturi, pre care era să-ș pue vasele, să treacă acel
 munte. Și iată acolo 15.000 de Moscali, având povățuitoriu și hatman pre Sră-
 brânic, i-au lovit acolo fără veste, unde 6000 de enicari au omorît, alții din
 25 Turci abia au scăpat la vasele de pre apă, unde de iznoavă așea i-au lovit
 Moscalii, cât din 8000 abia au scăpat 3000 de Turci. Ce vrea Turcii să tae
 muntele și să abată apa Volgăi în apa Donului. După acea perire a lor, le-au
 căutat a să întoarce înapoi cu aceia armată a lor. Și întorcându-se înapoi
 Turcii, iară câteva mii de Căzaci în luntrișoare mici mergea după dânșii, dându-
 30 le ades spaimă și groază; le făcea mare scădere, că uneori trecea înainte
 Căzacia, acelor galioane turcești, noaptea, ni din dos, ni din față, eșind din stu-
 furi; mai pre urmă i-au lovit Căzacia, aproape fiind de Azac de doao mile, și
 acolo câțva Turci au omorît și pre alții au rănit, cât abia cu rămășiță au
 scăpat la cetate, la Azac.

35 Și sosind supt cetate, de sârg au deșertat Turcii din vasă tunurile și altă
 gebhana, pravul, gloanțele. Și acelea toate, Septemvrie 20, aprinzindu-să o
 casă în cetate, s'au aprins, cu mare scădere acelor din lăuntru, așa

15: smunte B 35: di vasă B

în oameni și în tot č'au avut. Și așea s'au prăpădit de tot acea oaste turčască, ce mergea pre apă la Astrahan, și ce au rămas, îmblând pre în unghiuri într'o parte și într'altă, niceun galion deplin până în Țarigrad nu s'au întorsu.

Iară Căzaccii aciaș întorcându-să, sloboziia pojar în câmpi de ardea iarba, ca să nu să întoarcă pre acolo oastea cea călăriață, Turci și Tătari, dela Astrahan, și pentru să nu margă hrană Turcilor dela Azac, nice de aiurea. Care oaste, neputându-să apropiia de cetate, pentru apa Volgăi, ce trecea pre supt cetate și o încunșură, și fiind cetatea bine grijită cu arme și cu oameni, zăbovindu oastea turčască, nemic nu începea. Și când să socotiia Turcii fără de grijă nice dentr'o parte, iată câteva mii de Moscali noaptea, | cu luntri, cu șeici și cu plute, cu hatmanul lor Srbrni, Septemvrie 22, mai nainte de zori de zuă, au lovit pre Turci și pre Tătari, făcându-le multă scădere. Au intrat Moscalii vitejește în cetatea Astrahanului.

Și oblicind Turcii de oastea lor cea de pre apă, ce le viniia într'ajutor, cum au pățit și cum s'au întorsu, și hrana împușinând, era toți cu multă grijă și deodată au lăsat cetatea și vrea numai să să întoarcă înapoi. Ce, cu sfatul Tătarălor, a doa zi au încunșurat cetatea, și

în oameni, cum într'alte lucruri a lor. Așa s'au prăpădit de tot acea oaste turčască, care mergea pre apă la Astrahan, și ce | au rămas, umblând prin unghiuri, și încoace și încolo, niciun galion deplin la împăratul Selim nu s'au întors.

Iară Cazaccii aceiaș întorcându-să, sloboziia peste tot locul pojar de ardea iarba, pentru să nu să întoarcă oastea cea turčască și cea tătarască dela Astrahan pre acolo și pentru să nu meargă Turcilor hrană dela Azac, nici de aiurea. Care oaste, neputându-să apropiia de cetate pentru apa Volgăi, care cură supt acea cetate și o încunșură, și fiind Astrahanul bine grijit cu arme și cu oamenii, zăbovind oștile turcești o săptămână de zile, nimic nu începea. Și așa, când să socotiră Turcii a fi, negândind de niceo parte, iată în doao zile a lui Septemvrie, câteva mii de Moscali noaptea, cu luntri, cu șăici și cu plute, cu Srăbrănic, hatmanul moschicesc, mai nainte de zori de zio au lovit pre Turci și pre Tătari, în carii făcând scădere mare, au intrat Moscalii vitejaște în cetatea Astrahanului.

Și oblicind Turcii de oastea lor cea de pre apă, ce le veniia într'ajutoriu, cum au pățit, și acum și hrana le lipsiia, începusă foarte a să îngrija în de sine și deodată au fost lăsat cetatea, vrând să se întorne înapoi. Ci, cu sfatul Tătarălor, a doao zi au încunșurat cetatea,

începură a face o cetățue acolo, unde au fostu Astrahanul cel Vechiu, cale de doaă mile mai în sus, pe apă, dela Astrahanul acest de acmu. Și îndată s'au pornit multe mii de Tătară, pentru hrana la Moscu, ce niceunul de acia nu s'au mai întorsu, că i-au lovit Moscalii și niceun
 5 Tătar viu n'au scăpat. Și mai zăbăvind Turcii 11 zile, neavând zaharea, nice hrană de cai, s'au întorsu, aprinzind cetatea ce o făcuse ei, cu mare jeale lor și cu ocară; aprins-au și un sat lângă cetate.

Iară purcesul lor dela Astrahan într'acesta chip s'au tâmplat. Septemvrie 12, de dimineață, pe obiceiul lor, au trâmbițat, și îndată s'au
 10 pornit agârlâcul lor cu cămile și cu catări, și a doaă oară trâmbițând, îndată să porniră cu rânduială ca aceasta: întâi spahiii, în câteva stoluri, apoi după dâșii mergea tunurile și gebhanaoa și în îmbe părțile, mergea șiraguri de cămile și de catări și caii în povod, ce ducea zaharea; apoi enicerii, unii călări, alții pedestri cu sâneță; după eniceri mergea
 15 solacii cu arce, ce poartă cauce în cap, cu sirmă cusute, de păslă, albe; după solaci ducea câțva cai în povod a sarascheriului oștii, cu podoabe frumoasă foarte; după povodnici viniia sangagașii, iară pre urma lor viniia

și începură a face o cetățue acolo, unde au fost Astrahanul cel Vechiu, 2 mile în sus pe apă dela Astrahanul cest de acum. Și îndată s'au pornit câteva mii
 20 de Tătari la Mosc pentru hrana, ci niciunul de aceia nu s'au întors, că i-au lovit Moscalii și niciun Tătar viu n'au scăpat. Și așa, mai zăbovind 11 zili oștile turcești, neavând nice zaharea, le-au căutat a aprinde cetatea ce o făcuse, cu mare jeale și ocară a sa s'au întors; aprins'au un sat lângă cetate.

Și în 12 Septemvrie au purces dela Astrahan oștile turcești. Iară purcesul
 25 oștilor turcești dela Astrahan, într'acesta chip s'au întâmplat: dez-de-dimineață, după obiçauiul lor, au dat știre de purces din trâmbiță, dela corturile saraschiariului, pe oști, din care glas și știre de trâmbiță, îndată s'au pornit cămilele și carăle. Și peste puțină vreme, al doilea zisără în trâmbiță, în surle turcești și în dobe, și așa să porniră și oștile cu | aceasta orânduială: eșia întâi
 30 spahii în câteva polcuri, după dâșii venia tunurile și gebhanaoa, adecă glonțurile și iarba, care le trăgea cămilele și catări; cu cămilele din toate părțile mergea și alții cai în povod pre carii purta zaharea; apoi enicării, unii călări, alții pedestri cu sinețe; după enicări venia solacii cu arce, carii poartă șlice sau cauce, în jumătate cusute cu sarmă, iară jumătate de păslă albă; după solaci ducea câțva cai în povod foarte frumoși a saraschiariului oștilor, cu podoabe frumoase; după povodnici venia

166*

sarascheriul, și după dânsul un prapor mare, de coade albe de cai, iscusit tocmit, și pe urmă viniia trei stiağuri mari roșii de taftă, învălitate, care numai la bătae le dezvălesc de tot, și în loc de boldu iaste făcută inemă mare de aur; deasupra acelor inimi sint scrisă slove: legea lui 135^r Mehmet | pre niște cănafi sau sășçori de lastră; și la vremea războiului 5 cu nepriiatinul, atunce dezvălesc acele stiağuri să vază toți legea scrisă pre acele stiağuri: să nu jăluiască viața pentru legea lui Mehmet; și le poartă căușii sarascheriului, de pe oști. După acele stiağuri viniia tabulhanaoa, după tabulhana viniia opt stiağuri, fieștecăre într'alt feliu de floare, după stiağuri, un buluc mare de spahii, iară pe de laturi mergea 10 căuși de nu lăsa să să apropie de acel beglerbeiu, ce era mai mare pre oștile turcești. Iară pe de laturi mergea alte polcuri, unii înaintea, alții mai înnapoi, cine unde putea. Iară la conac acei singeğași și spahii petrec pe sarascheriul până la cortul lui și stând în rând, i să închină.

Iară Tătarăi mergea: pre urma oștii turcești, Mehmet Chirei Soltan, 15 fiçorul cel mai mare a hanului, cu zece mii de Tătară aleși, iară Cazi Chirii

saraschiariul însuși, după care un prapor mare, de coade albe de cal, iscusit tocmit; pre urma lui veniia 3 steaguri mari de taftă roșie; putea fi într'un steag 100 de coți, și acele trei steaguri era învălitate preğur lemn sau coada steagurilor, că nu le dezvălesc de tot, fără numai când iase la bătae cu nepriiatenul. Pre acele lemne a steagurilor, în loc de bold, iaste făcută inemă mare de aur; deasupra acelor inimi spânzură canafi câțva, sau sășçori de lastră, pre carele sânt scrise slovele lui Mehmet; și pe vremea războiului cu nepriiatenul, atunce dezvălesc acele steaguri, pentru ca văzând toți legea scrisă pe aceste steaguri, să nu jăluiască viața pentru legea lui Mehmet. Acele lemne de steaguri le poartă 20 căușii sardariului sau sarascheriului oștilor. După acele steaguri, veniia tabulhanaoa: surle, trâmbițe; după tabulhana veniia 8 steaguri, fieștecăre de floarea sa; după steaguri, un polc mare de spahii; iară pe de laturi mergea căuși de nu lăsa să să apropie de acel beglerbeiu, ce era mai mare pe oștile turcești. Iară pe de laturi mergea alte polcuri, unii înaintea, alții den'napoi, 25 alții mai de laturi, cine unde putea. Iară la conac acei singagași și spahii petrec pe sarascheriul până la cortul lui și stând în rând, i să închină. Seara, după apusul soarelui, într'amurgul, strigă toți: hala, hala, hu. — adecă: Dumnezeu miluiaște-ne pre noi. ! — După acea strigare, așa era de tăcere, cât cine nu veniia aproape, nu să auzia nimic, și, de avea a grăi unul cătră altul, șoptia. 30

166^v Iară Tătarăi așa mergea: | pre urma oștii turcești, Mehmet Chirii, feçorul cel mai mare al hanului, cu 10.000 Tătari aleși, iară cu tată-său Cazi Chirii 35

17: un prator B și B¹.

hanul mergea înaintea oștilor turcești cu giumătate de milă, iară Aldi Chirii Soltan, cu treizăci de mii de Nohai, den a stânga mergea. Gianclăi, domnul Azacului, cu altă tătarăme mergea de driapta.

Iară la un loc, den doaăzăci și una de zile a lui Septemvrii, până
 5 în 23 Septemvrie, n'au avut apă să bea nice Turcii, nice Tătarai, până
 al patrulea conac, au sosit la un iazer după apusul soarelui și era apa
 într'acel iazer can sărată și au băut apa mai toată den iazer și de acolo
 au agiunsu a doa zi până la apă bună, unde să chiamă Burna și Ches-
 ceniia. De acolo să încep câmpii fără apă, că pe acolo le-au căutat a
 10 merge, căci pre aiurea Moscalii au arsu câmpii.

Însă Cazi Mârzea, povoața oardelor Nohailor, s'au vorovit cu hanul să
 povățuiască pre Turci pentr'acei câmpi, să le ia agonisita, că să apucasă că-i

hanul era în oaste cu giumătate de milă înaintea oștilor. Iară Andi-Ghirii soltan
 cu 30.000 de Nohai den-a-stânga mergea. Domnul Azacului, cu feçorul său, Ğaclăi,
 15 mergea din dreapta cu câteva mii de Tătari. Iară era Sulhet mai mare pre oastea
 tătarască. Hanul singur mergea înaintea oștilor turcești de giumătate de milă.

Când era să să clătească foarte de dimineață, bătea în dobe, de să clătiia
 oștile cele din frunte, pre urmă după un čas, în trâmbețe zicea ca în bucim
 musichicește, când ucid căinii. Și așa de sârg încăleca toți pre cai cu steaguri,
 20 care era 4. Avea și un steag negru și roșu în chipul celor turcești, cu inimă
 de aur, și slove scrise legea lui Mehmet; și după ce râdica steagul, îndată în-
 căleca hanul cu feçorii săi înaintea polcului după 4 steaguri: <întâi> de taftă
 roșie cu galbenă, a doao albă amestecată cu roșie, al treilea de taftă albă, în
 care marginile verzi era și în vârful cu coadă de cal neagră era; al patrulea steag
 25 era tot de taftă roșie cu bold de aur, desupra cu slove de aur arăpești.

Și așa din 21 până în 23 de zile a lui Septemvrie, trei conace n'au avut apă
 oștile turcești, nici tătarăști, până a patra zi au sosit la un iazer, după apusul
 soarelui, în care iazer era apa puțină, sărată; unde de o parte de iazer s'au pus
 oastea turcăscă, de altă parte oastea tătarască, așa cât mai toată acea apă din iazer
 30 au băut. Și de acolo purcezând, a doao zi n'au aflat apă. Iară al doilea conac, au
 nemerit la apă bună între doao iazere; să chiamă Burna și Chesceniia. De acolo
 să încep câmpii fără ape, peste care câmpi le-au căutat a merge, că pe aiurea
 Moscalii au fost ars câmpii.

Iară Cazi Mârzea, povoața cea mai mare a oardelor Nohailor, s'au fost vorbit
 35 cu hanul Crâmului, de au povățuit pre Turci pentr'acei câmpi, pentru să le
 ia agonisita, că să apucasă că-i vor duce pre Turci prin locuri bune și cu ape,
 și cu iară de ajuns

vor duce pre Turci pre locuri cu ape și cu fiară de agiunsu de hrană, zicând că numai în patru zile vor avea cale până la Azac. Ce această era vicleșugul Tătarălor asupra Turcilor. Și așa, unora le-au murit caii, altora le-au stătut caii; că, mergând pe acei câmpii, nu afla apă câte 5 zile, și mulți Turci au rămas
 135^v pre acolo, unii | tăiați de Tătari, alții leșinați de foame și de sete. Caii Turcilor, carii sta, îi lua Tătarii și-i mânca. Nice noaptea la pășune nu cuteza Turcii să-ș sloboză caii, că-i fura Tătarii și-i depărta în locuri pustii.

Și mai multu fu a merge Turcilor pentr'acei câmpii, ce le zic câmpii Magerilor, — că de pre acele locuri au eșit Ungurii — că știa Tătarăi că pre acolo sintu șerpi mulți și alte jivini și amăgisă pre Turci de-i dusără pre acolo, unde au aflat mulțime de șerpi și de alte jivini cumplite. Pre lângă niște mlaștini, era locul plin de piei de șerpi, să părea că-i acoperit câmpul cu pânză albă. Spun, că pre acei câmpii nu pot îmbla vara nice cu mii de cai, de mulțimea șerpilor.

Mărgând dară oastea turcăscă peste acei câmpii, neavând apă câteva zile, au sosit la un pârâu săc sau cu puține apă și năvălind să apuce

de hrană, zicând că numai patru zile sânt de acolo până la Azacu. Ci această era vicleșugul Tătarălor asupra Turcilor. Și așa o samă | de Turci le-au murit caii, unora le-au stătut caii, că, mergând pre acolo, uneori câte 5 zile nu afla apă; și puțini au eșit din Turci de acolo, că pre unii Tătarii omorîia, alții de foame și de sete peria. Caii Turcilor, carii sta, îi lua Tătarii Nohai și-i mânca. Și Turcii nu cuteza să-și sloboză noaptea caii la pășune cu roao, că-i fura Tătarii și-i depărta în locuri pustii, ci le căuta a-i ține lângă corturi la sâne, grijindu-le de cu zio iarbă.

Și mai mult să făcea Turcilor a merge printr'acei câmpii, ce le zic câmpii Magerilor, că de acolo au eșit Ungurii, căci știa că pre acolo iaste mulțime de șerpi și de alte jivine. Ci Tătarii îi știa amăgi pre Turci, zicând că-i vreme de iarnă și toate jivinitele au intrat în pământ. Și așa, amăgindu-să Turcii, după ce au sosit acolo, au aflat multe jivini cumplite, șărpi așa de groși, ca picorul omului și lungi foarte. Acolo, pre multe locuri s'au tâmplat și ales pe lângă mlaștine de era locul plin de piei de șerpi. Așa era câmpul albu de acele piei, cât să părea că-s acoperiți câmpii cu pânză albă. Și șerpi mulți era într'amândoa oștile. Spun, că peste acei câmpii nu pot umbla vara nici cu câteva sute de cai, de mulțimea șerpilor, măcar că Tătarii Nohai, când umblă pre acei câmpii pentru vânatul, atunce așa fac: slobod pojar înaintea sa de ard iarba, și așa îi caută acei jivine a intra în gauri, iară care nu intră în pământ, arde.

Mărgând dară oștile turcești peste acei câmpii, nu avea apă câteva zile, au mas pre lângă niște movile fără apă, unde și astăzi stau ziduri de cărămizi

apă, mulți s'au ucis între sine. Și mai mergând de acolo, au mas la niște
 movile fără de apă, acolo era zidiuri de cărămizi, să cunoștea că au fostu
 oarecând niscai beserici, fiară multă, de multe feliuri, și mai mulți
 cerbi, de carii scriu mulți, că mănâncă șerpi. Și mai mergând fără apă doa
 5 zile, au sosit a triia zi la o mlaștină tinoasă cu apă foarte amară și sărată.
 Ce cum au fostu, au băut și oamenii și caii, de nevoie, de multă sete.

Acolo le-au vinit veste că au perit vr'o 500 de Turci, oameni aleși,
 ce-i amăgisă un Tătar, zicând că știe fântâni cu apă bună în câmpi,
 numai să-i plătiască lui cu bani și el să-i ducă la apă, și luând Tătarul
 10 câțva bani dela Turci, i-au depărtat în câmpi, unde neaflând apă, au fugit
 Tătarul; iară Turcii, rătăciți, toți au perit; numai patru Turci ce avea
 cămile s'au întorsu și au nemerit în oaste și au spus de perirea celorlalți.

Iară a doa zi, au nemerit la un iazer curătoriu, ce să chiamă leșește
 Przevodnița, adecă trecătoare, și fiind apă bună, au odihnit o zi. Și de
 15 acolo, a doa zi, mergând până în sară fără apă, era apă în oastea tătă-
 rască, iară Turcii săpasă gropi și | aflasă puține apă de ploae, ce ploasă 136'
 într'acea zi.

făcute, — să cunoaște că au fost oarecând niscai biserici. Fiară multe și de
 multe feliuri și mai mulți cerbi, de carii scriu mulți că mănâncă șărpi, de care
 20 să află mulți.

Și așa de iznoavă fiind fără apă câteva zile, au sosit la un pârâu secu —
 sau cu puțină apă — ci, până a să strânge oastea toată, să sfârșise acea apă,
 că au fost băut alții; la acel pârâu, năvălind Turcii, mulți s'au ucis între sine.
 De acolo s'au pornit noaptea pe răcoare, neavând apă doao zile, a treia zi |
 25 au sosit la o tină în care era apa foarte amară și sărată; ci, de mare sete,
 au căutat și oamenilor și cailor a o bea. 167v

Acolo le-au venit veste că au perit ca la 500 de Turci, oameni aleși, pre
 carii i-au fost amăgit un Tătar, zicând că știe câteva fântâni în câmpi, numai
 să i să dea un dar bun, și pe urmă luund mulți bani dela dâșii, i-au dus în
 30 câmpi, unde neaflând apă, au fugit Tătarul; și așa toți rătăcind, au perit,
 numai patru dintru dâșii s'au întors, carii avea și cămile cu sine; aceia au
 nemerit în oaste și au spus de perirea lor.

Iară a doao zi, au nemerit la un iazer curătoriu, căruia zic Leșii Przevod-
 nița, adecă trecătoare, în care iazer fiind apă bună, au odihnit acolo caii o zi.
 35 A doao zi, sculându-să de dimineață, toată zioa mergând fără apă până în
 seară, era apă în oastea tătărăscă, Turcii săpasă puțuri și aflase puținea apă
 de ploae, care ploase într'acea zi.

Într'aceia zi, pre un ginere a lui sarascher pașea l-au jecuit Tătarăi, mergând el înaintea cu patruzăci de Turci să agiungă la Azac, pentru hrana, și să să odihniască. Ce, Tătarăi pre toți îi jăcuia, cum pre cei de pre urmă ce rămânea de oameni sau de oaste, așa și pre cei ce trecea înaintea. Deci Turci, decât să încapă în primejdie la Tătari, să lăsa de nu cuteza să margă niceunul înaintea să hălăduiască la Azac, și de lipsa ce avea de foame și de sete, și de primejdiia de Tătari, până agiunsă la ezerul ce să chiamă Gigherlic, și acolo s'au odihnit și ei și caii doă zile; și acolo cântariul de posmagi câte 84 galbeni de aur cumpăra Turcii, și făină chila câte 20 galbeni de aur, și mazire cu număr cumpăra, câte 10 grăunță la un aspru, iară pe urmă și mai scump cumpăra ținariul de pâine coaptă. Inșă, și acia ce făcea acea neguțitorie cu atâta scumpete, lăcomindu-să la bani, la amar au sosit, că-i amăgiri Tătarăi, zicând că sintu numai trei conace până la Azac, iară abia au mărșu de acolo în șapte zile până la Azac.

La acel iazer, ce s'au pomenit, Gigherlic, au ospătat hanul pre Turci, împărțind tuturor câte o bucată de pâine, zicându-le că toată

Într'aceiaș zi, pre ginerile sarascheriului îl jăcuiaș Tătarăi, că având cu sine 40 de Turci călări, s'au fost pornit să meargă înaintea la Azac, pentru odihna sa și pentru să-ș cumpere bucate de hrana oamenilor săi. Tătarăi ținea calea de jăcuia și pre cei ce mergea înaintea și pre cei ce rămânea de oaste. Ci acum vrea Turcii mai mult să moară de foame, decât să încapă în primejdie; cu lipsa de mâncare și de băutură, mai toți Turcii au perit, iară și caii Tătarălor încă hămnisisia, până iată în deseară sosită la ezerul care să chiamă Gigherlic, acolo s'au agutorat puținel și le-au căutat a să odihni puținel acolo și ei și caii doă zile; și acolo un ținrar de posmagi câte 84 galbeni de aur cumpăra Turcii; 10 grăunțe de mazăre la un aspru; chila de făină 20 galbeni de aur, și chila ce iaste ca gumătate de miertă. Și pre urmă și mai scumpu cumpăra ținariul de pâine coaptă. Iară pe urmă, și aceia ce vindea, lăcomind la bani, la amar au sosit, că le-au fost spuind Tătarăi cum dela acel mas, dela acel iazer, trei conace sânt până la Azac; ci i-au amăgit, că de acolo de abia au mers în 7 zile până la Azac.

Într'aceiaș zi în urmă, câteva zeci de cară turcești și cămile și catări mulți, | care n'au putut sosi la acea apă de iazer, când să odihniia alții, ci le-au jăcuit toate Tătarăi și ce au fost în cară au luat tot și pe slugile Turcilor i-au omorît.

La acel iazer, Gegherlic au ospătat hanul pre Turci, împărțind tuturor câte o bucată de pâine, zicându-le că toată

34; sosi din B¹.

hrana câtă are le împarte lor; ce, ačasta făcea hanul pentru să-ș acoperă vicleșugul său.

Dela acel iazer, a doa zi au sosit la iazer curător, care să chiamă Sassele — Gighirligu, și până acolo iaste hotarul câmpilor măgarești.
 5 Într'acela câmpu, până astăzi să văd zidiuri multe și turnuri multe de piatră, unde au fostu dedemultu beserici. Și așa să văd, ca când chip de oamenii cei vechi, mormânturi de piatră le făcea; iară acmu au crescut pre aceli piiatri mușchiu. Tătarăi cei bătrâni spunea cum au auzit den bătrânii lor, că au lăcuit pre aceli locuri creștinii, ce n'au știut
 10 ce niam au fostu: Sarmați sau Petihoți sau Greci, căci acii țin lege grească.

Doaă săptămâni deplin au călătorit pre acei câmpi. Iară eșind den-
 tr'acei câmpi, în 9 zile a lui Octomvri, au avut conac fără apă |, iară 136v
 a doa zi au poposit la o apă mică, ce să chiamă Cheughelnic. Ce până
 15 acolo au rămas giumătate de cai morți și leșinați de sete și mulți Turci
 au murit și s'au bolnăvit de sete și de foame și să ruga altora să-i omoară,
 să nu mai reabde foame și sete.

Într'aceia zi, s'au scornit vântu mare, cât oborîia pre om de în
 pîcoari, și caii hâmnisiți și nu putea de vântu nice să să clătiască. Și

20 hrana câtă are împarte cu dâșii; ačasta o au făcut, acoperind vicleșugul
 său hanul.

Dela acest iazer, a doao zi au sosit la iazerul curătoriu, care să chiamă
 Sasselle-Gighirligu, și până acolo iaste hotarul câmpilor măgirești. Într'acel
 câmpu, până astăzi să văd ziduri multe și să văd pre acei câmpi multe turnuri
 25 de piatră, unde era mai nainte biserici. Și așa să văd, ca, când chip de oamenii
 cei vechi, mormânturi de piatră le făcea; iară acum au crescut pre acele pietri
 mușchiu. Tătarăi cei bătrâni spunea, că au auzit de bătrânii lor, cum au
 fost lăcuit pre acele locuri creștinii, ci n'au știut ce neam ar fi fost: Sarmati
 sau Petihoți sau Greci, căci aceia țin legea grească.

30 Doao săptămâni deplin au călătorit pîntre acei câmpi. Iară eșind din-
 tr'acei câmpi, la 9 zile a lui Octomvrie, au avut conacul de mas fără apă, iară
 a doao zi, au poposit la apa mică, ce-i zic Cughelnic. Ci până a sosi acolo,
 Turcilor giumătate de cai murisă și unii au leșinat pre cale de sete; așijderea
 și câțva Turci au murit, iară mulți bolnavi de sete și de foame, ruga pre alalții
 35 să-i omoară, să nu mai rabde sete și foame.

Într'aceia zi, acela vânt să scornisă, cât oborîia oamenii pedestri și caii
 homnisiți, cât nu putea de vânt să să clătească nicicum. Și

după vântu, ploae rece, trei zile ploând neîncetat; și aceia ploae au străcat mai rău pre Turci, câți mai rămăsesă; și pre lângă acea apă, au mersu trei zile până în Azac, că acea apă întră în apa Donului la Azac. Sosind la Azac, au fostu rămas ca la doaă sute de Turci pre cale. — Acolo între Don și între Cheoghelnic, Tătarăi erniază, iară vara mergu în câmpii cei mari cu dobitoacele sale. — 5

Supt Azac au sosit noaptea și s'au tăbărit lângă apa Donului, că acolo era o cetățue mică, care au fostu arsu de prav de pușcă, ce s'au fostu aprinsu; și acolo la acea cetățue își strângea hrană, până s'au strânsu Turcii cei rămași, că-i aducea Tătarăi pre caii săi, arătând milă cu dânșii, iară unii nămii cai dela Tătari. Și după ce sosiia la conac de acei leși-nați, la Azac, le hierbea păsat și le da și posmagi, că de multă flămân-giune, nu putea să mănânce, că li să înflasă capetele și pânțele; și într'aceia noapte mulți au murit. 10

Și dela Azac, au intrat în corăbii împărătești și au purces pre mare spre Chefea. Și scornindu-să furtună pre mare, s'au înneecat corăbiile acelea și s'au înneecat toți. 15

ntr'aceia zi, au omorît mulți oameni și cai căzuți. După vânt, s'au slobozit ploae rece 3 zile ploând nepărăsit; și acesta ploae au stricat oastea turcăscă ce mai rămăsese, că s'au umplut de apă călmalele și hainele, de nu putea să să clătească de greimea lor, și să făcusă tină mare și lunecuș. Și pre această apă Ghioghelnic, au mers 3 zile până la Azac, că cădea în apa Donului. Sosind la Azac, au 168 v aflat la 200 de oameni | rămași pre cale. — Acolo între Don și între Ghioghelnic, Tătarăi Nohai érnează, iară vara merg în câmpii cei mari cu dobi-toacele sale, că acolo sânt mlaștine de sapă puțuri dobitoacelor sale. 20 25

Supt Azac au sosit noaptea, Octomvrie 14 zile, și s'au pus cu tabăra pe apa Donului, că acolo era o cetățue mică, care au fost ars de praf de pușcă, ce s'au fost aprins; și acolo la acea cetățue își strângea hrană, până ce s'au strâns din zi în zi Turcii cei ce au fost rămas, pre carii îi aducea Tătarăi pre caii săi, arătând milă cu dânșii; însă aceia avea câte puțini bani, își năimii cai la Tătari, carii, după ce sosiia la conac în Azac, le herbea păsat și le da și posmagi, că de mare flămângiune, nu putea să mănânce, că li să înfla capetele și pânțele; și într'aceia noapte, mulți au murit dintr'aceia. Într'a-ceiași noapte, s'au tâmplat ger mare, de care mulți din cei slabi au murit. 30

A doao zi, cumpărându-și hrană și intrând în corăbii împărătești, câteva s'au slobozit pre Marea Neagră spre Chefea. Ci a treia zi, s'au scornit aceia furtună pe mare și s'au sfărâmat vasele acelea și s'au înneecat toți. 35

Iară beglerbeiu cu cinci sanğaggi au rămas la Azac cu rămășița oamenilor săi, ca la o mie de oameni poate să fie fost, și acolo aștepta poronca împărătiască, că avea grijă să nu-l omoară împăratul pentru ce au pierdut atâta oaste; că den vr'o doaă sute de mii de
 5 oaste cu călărime, cu pedestrime, și vasă pre apă 150 au pierdut, abiiia doaă mii de oameni s'au înturnat înapoi. Iară den Tătară puțini au perit, fiind mai deprinși cu lipsa, și având câteva iape cu dâșii, trăia | cu laptele lor, fără numai Tătarăi, c'au trecut peste Volga pentru
 hrana, în Țara Moscului, niceunul nu s'au întorsu înapoi, nice s'au
 10 știut ce s'au făcut.

Iar în anul dela Hristos Mântuitoriul nostru 1571, intrat-au Tă-
 tarăi în Țara Moscului și în zua de Ispas, au aprinsu târgul Moscul
 și o cetate den ȝos, de au arsu până în pământu, și mulți oameni au
 perit de foc; numai cetatea Chitaigorod au hălăduit că s'au apărat
 15 Moscalii, și cu mare plian s'au întorsu Tătarăi, fără de niceo scădere
 sau dodeială.

Iară oastea tătărăscă au trecut peste Don și cu [așea] de Silistra, carii mai
 avea puțini oameni cu sine. Iară singur beglirbeiu cu 5 sanğacgi au rămas
 20 supt cetatea Azacului cu rămășița oamenilor săi, ca la 1000 poate să fie fost, și acolo aștepta porunca împărătească, că avea grije să nu-l omoară împăratul pentru căi s'ar fi lăsat amăgit de Tătari, de au pierdut atâta oaste. Mare scădere de oști au avut Turcii, ca 200 și mai bine de mii de oameni cu călări, cu pedestri, și 150 de vasă au pierdut; abiiia 2.000 de oameni de s'au întors la Țarigrad. Iară din Tătari puțini au perit, fiind mai deprinși cu lipsa și având
 25 câteva iape cu dâșii, trăia cu laptele lor, fără aceia Tătari, ce au fost trecut peste Volga pentru hrana în Țara Moscului, din carii niciunul nu s'au întors înapoi, nice au mai putut ști de dâșii, Tătarăi, ce s'au făcut.

Iară la anul dela Hristos Mântuitoriul nostru 1571, iară dela zidirea lumii
 [7079] au intrat Tătarăi Crâmului în Țara | Moscului și în zioa de Ispas, au
 30 aprins târgul Moscul și o cetate din ȝos de au ars până în temelie, unde mulți oameni au perit de foc; numai cetatea ce-i zic Chitaigorod au hălăduit că o au apărat Moscalii, și cu mare plean s'au întors Tătarăi, fără de nicio dodeială. Iară să ne întoarcem de unde am lăsat.

30: târgul Mcsăsul B și B¹.

Acest capitol este tradus cuvânt cu cuvânt din P a s z k o w s k i, *Cronica o ziemi Tataraskieiy*, p. 19.

Domniia lui Ion Vodă

CAP XXXV

Acestu Ion Vodă, a cui fiçor ar fi, scrie la istoriile leşăşti să fie fiçor unui Ştefan Vodă, însă nu cu cununie. Alţii zic că au fostu dela Mazoviia, den Țara Leşască, să fie slujit la Ferlii, voevodul Cracăului, și să fie mersu acestu Ion Vodă în Țarigrad; iar nu însămniază cu ce triabă să fie mersu, nice cronicarii leşăşti. Iară letopisăţul vornicului Ureche scrie că Ion Vodă să fie fostu fiçor de Arman, iară den cine au aflat ačasta, nu arată dovadă.

5

Înţelegând împărăţiia de amestecăturile lui Bogdan Vodă, cum s'au fost împriiatenit cu Leşii, de-ş măritasă surorile după Leşi, și el era să-ş ia doamnă den Țara Leşască și ținea Leşi de svat pre lângă sine, au

10

De domniia lui Ion Vodă

CAP LIV

1570 Fiind cursul anilor 7078. Acest Ion Vodă a cui feçor ar fi, la istoriile leşeşti aflu, cum zic unii, să fie fost feçor a unui Ştefan Vodă, însă nu cu cununie. Alţii zic să fie fost din Mazoviia, din Țara Leşască, să fie fost slujit acest Ion Vodă la Ferleiu, voevodul Cracăului. Acest Ion Vodă să fie mărşu la Țarigrad la împărăţie; iar a cui feçor ar fi și pentru ce au mers la Țarigrad, nice cronicarii leşeşti nu însemnează. Iară și letopiseţul lui Ureche zice — să fie fost feçor de Arman, — din ce ar fi fost ştiut ačasta, nu scrie, poate fi din poveste au înţeles.

15

20

Pre acest Ion Vodă, înţelegând sultan Sălim, împăratul turcesc, de amestecăturile lui Bogdan Vodă, cum s'au zis mai sus, că s'au fost împrietenit cu Leşii, de-ş măritase și surorile după Leşi, și singur încă pusese gând să-şi ia doamnă din Țara Leşască, și că avea Leşi sfetnici pre lângă sine, pre carii mai mult îi asculta decât pre boiarii țărâi, socotiia împăratul să nu

25

mazilit pre Bogdan Vodă și au adus dela Rodos pre Ion Vodă și i-au dat domniia țării. Însă și la Rodos nu putem ști pentru ce au fostu dus Ion Vodă, poate fi surgun, făcut de mai nainte. Luând stiag de domnie în anul 7078, au purces cu oaste turcăscă, cum scrie Gvagnin, ca la 1570
 5 20.000. Eșit-au în tâmpinarea lui Ion Vodă o samă de boiari de țară, mai de frunte: Gavril Logofătu și Dinga Hatmanul.

Iară Bogdan Vodă, înțelegând de domniia dată lui Ion Vodă, au răpezit la niște boiari în Țara Leșască, ce-i trimisese cu prieteșug în partea sa, cu priiateșugul poftindu-i de ajutoriu împotriva lui Ion Vodă.
 10 Ce, sirguind Ion Vodă cu oaste turcăscă și cu Tătari, au apucat Ion Vodă scaunul domniei în Iași în postul mari. Iară Bogdan Vodă s'au dus la Hotin, neavând niceun ajutoriu. |

Ion Vodă, dacă s'au așezat în scaunul domniei țării, socoti la înce- 137^v
 putul stăpânirii sale să să areate groznic și strașnic, să să tiamă toți
 15 de însul; că atunceș în zua de Paști, au tăiat pre Ionașco Zbiara.

Bine au zis de tirani, că niceo vreme n'au de blândeță. Precum acest Ion Vodă, nice la zua Paștilor nu s'au înfricoșat de Dumnăzău să nu

cumva < să > facă Bogdan Vodă așăzământ cu craiul leșesc, să dezbată țara dela ascultarea împărăției turcești și să o lipască cătră crăiia leșască, au mazilit pre Bogdan Vodă și au pus domnu pre Ion Vodă, fiind pre acele vremi acest Ion Vodă la Rodos, pe semne surgun mai nainte făcut. Carele luund și steag de domnie, au purces cu câtăva oste turcăscă — cum scrie Gvagnin — ca la 20.000, eșind în timpinarea lui Ion Vodă o seamă de boiari de față, mai de frunte, anume Gavriil Logofătul și Dinca Hatmanul.

Iară Bogdan Vodă, după ce au înțeles domniia dată lui Ion Vodă, au repezit la boiari în Țara Leșască, pre carii trimisese în partea sa cu prieteșugul, poftindu-i de ajutoriu împotriva lui Ion Vodă. Ci, Ion Vodă sâr-
 20 guind cu oastea turcăscă, și era și Tătari cu dânsul, au apucat scaunul de
 25 au sosit în Iași în postul mare, care acum să așăzase scaunul domniei, Iașii
 30 târgul. Bogdan Vodă, necutezându-se mai mult să stea, și pentru lipsa ajuto-
 rului său din Țara Leșască nevenind la dânsul, s'au mutat la Hotin, la marginea țării despre Leși, despărțindu-i numai apa Nistrului.

Iară decât ce s'au așăzat Ion Vodă în scaunul țării, socoti la începutul stă-
 pânirii sale să să arate groaznic și strașnic, să să teamă toți de dânsul; că acolo
 35 în Iași au tăiat pre Ionașco Zbiera în zioa de Paști. — Bine au scris de
 tirani că nicio vreme n'au de blândețe — precum acest Ion Vodă nici la
 zioa Paștilor nu s'au înfricoșat de Dumnezeu să nu

facă vărsare de singe. Stătut-au îndată îngrijiți biiții boiari, măcar că alergasă în tâmpinarea lui Ion Vodă, cu mare poftă de domnu creștin și blând, și să tânguia că mai bine le-ar fi fostu cu Bogdan Vodă; măcar că avea Leși pre lângă dânși, că, de le lua Leșii hrana, cu cât mai vartos Turcii, carii își râdea de muirali și de copii lor.

5

Iară lui Bogdan Vodă, viindu-i ajutoriu la Hotin den Țara Leșască, dela priiatinii lui, doă mii de Leși, cu Nicolae Milițchii Hatmanul și cu Neculaiu Siniavschii, voevodul Țării Rusăști, întrând acele 2.000 de Leși în țară, prăda și străca tot ce afla. Pre urmă au mai întorsu o samă de Leși, oameni mai proști, innapoi, pentru să nu străce în țară, zic Leșii, și trecând codrul Milițchii, au agiunsu la apa Prutului și de acolo au răpezit pre Bielavschii cu oamenii lui la Bogdan Vodă, la Hotin, de au pogorit pușcele, și după ce au sosit pușcele, s'au clătit și Bogdan Vodă până la Ștefănești cu oaste leșască. Și tâmpinându-să cu oastea lui Ion Vodă, n'au cutezat Leșii să stea la războiu, ce numai străjile

10

15

facă vărsare de sânge. Stătut-au îndată îngrijiți bieții boiari, măcar că alergase întru întimpinarea lui Ion Vodă, cu mare poftă de domnu creștin și blând, și să tânguia că mai bine le-ar fi fostu cu Bogdan Vodă, măcară că avea Leși pre lângă dânsul; că, de le lua Leșii hrana, cu cât mai mult Turcii, cari își râdea de muerile și de copiii lor și-i batjocoria cu spurcata faptă a sodomiei. Acestea la începutul domniei lui Ion Vodă s'au arătat. Iară vei afla pre urmă ce tiran au stătut.

20

Iară lui Bogdan Vodă i-au venit ajutoriu la Hotin din Țara Leșască, dela priiatinii lui, că și cumnați își făcuse din casa Padnevschilor, că o soru avea după Podnetovschii, alta o logodise după Zborovschii și el să logodisă cu fata lui Tarlo și o vrea lua, de nu i s'ar fi schimbat norocul. Așezându-se Bogdan Vodă cu ajutoriul priiatenilor săi, că-i venisă doao mii de Leșii cu Nicolai Milițschii hatmanul, au poruncit prin tabără de au făcut și au pus spân-zurătoare, poruncind cu certare de moarte, cine ar face cuiva strâmbătate cât de puțin, zicându-le că nu în țara a vrăjmași, ci a priiateni merg și ca la țara sa.

30

Și acolo, pre loc, îndată au ales Milițschii 700 de Leși, întorcând alte sacs-nale și oameni mai proști în Țara Leșască. Iară singur cu 300 de oameni au ales Milițschii și trecând codrul, a doao zi au sosit la apa Prutului, de unde au repezit pre Bielavschii și cu oamenii lui Bogdan Vodă la Hotin, de au pogorit pușcile. Și, după ce au sosit pușcile, s'au clătit și singur Bogdan Vodă până la Ștefănești cu oaste leșască. Acolo au prins veste Leșii cu Bogdan Vodă că și Ion Vodă să apropie de dânșii și străjile lui Ion Vodă să vedea. Și așa, sfătuiră Leșii să pornească pre Stanislav Lascoronschii și pre Nicolai Iazlovițchii,

35

170*

s'au lovit și s'au întorsu spre Hotin. Și Moldovenii lui Ion Vodă, cu Turci amestecați, s'au luat după Leși, să-i poată închide undeva la

pre Nicolai Herbort, pre Stanislav Volchii și pre Cruzin Nițschii, pre acești rohmistri cu steagurile sale și cu dâșii pre Tezroc petihovțul cu 30 de Cazaci.

5 Iară Moldovenii lui Ion Vodă, după ce au văzut aceste oști trimise de Leși, au trecut Prutul în ceia parte, așa cât Leșii mergea de ceia parte de Prut, Moldovenii pre de časta parte, și măcar că la Moldovenii lui Ion Vodă era mai mulți, scrie ca la 6.000, iară Leși era 400, pre semne prea laudă Leșii pre ai săi, iară bătae nu ș'au dat Leșii cu Moldovenii. Aicea să vede că s'au temut Leșii și au avut direptate 400 de 6.000 să să teamă, ci s'au înturnat Leșii la tabăra sa.

10 A doao zi, iară au pornit aceia oaste Leșii, carii dând asupra străjii lui Ion Vodă, unde era și Turci amestecați, și acolo ș'au dat război. Și îndată au înfrânt Turcii pre Volschii și pre Temruc, carii au fost dat năvală întâi, iară după ce s'au apropiat Herbort Lascoronschii și Iazlovețchii și Crunzinschii, 15 zicând în trâmbițe de războiu, au făcut mare năvală, cât au plecat straja lui Ion Vodă de fugă, și acolo au dobândit Leșii 24 de robi; iar din Leși un Căzac numai de a lui Temruc și acela având cal tare în gură, neputându-l ținea să-l întoarcă, au perit de un Turc, tăiat de sabie. S'au tâmplat și un 20 Tătar între Căzaci lui Temruc, care văzând întâi războiul pierdut a lui Timroc de oamenii lui Ion Vodă, au fost fugit la tabără, să spue hatmanului Mielitșchii că au încungiurat Turcii oștile lui; ci pre urmă, văzând că n'au fost adevărat ce au grăit Tătarul, au poruncit de au pus în lanțuri pre acel Tătar.

25 Iară, după ce înțeleseră Leșii din spusoarea limbilor, prinsă din străjile lui Ion Vodă, de mulțimea oștilor lui Ion Vodă și cum peste deal numai stă oastea cu Ion Vodă, și le venisă și dela rohmistrii, carii să afla tot în orânduială, stând gata de războiu, la hatmanul ca să le trimită ajutor; și așa pre 30 spusoarea celui care venisă, trimis dela straja leșască la hatmanul, anume Lișcinschii, au trimis hatmanul pre Ioan Iordan și pre Maciisco Zaleschii cu steagurile sale într'agutoriu, după care și singur hatmanul cu toată oastea s'au pornit.

Apropiindu-se oastea leșască de Iași, au văzut atunci Mielitșchii Hatmanul, că au fost adevărat ce-i spunea limbile, că era câtăva oaste a lui Ion Vodă, care au stătut toată gata în arătarea Leșilor. Iară pre vremea după Rusalii, 35 goi acestea, acolo vrând hatmanul Mielitșchii să ispitească pre nepriatenul său, au pornit pre Herbort și pre Iațlovățchii și pre Timroc, să facă harț cu dâșii, doar îi va scoate mai în latură, unde supusese Mielitșchii Hatmanul o seamă de oaste a sa, că au fost pus o samă de Lipcani și cu răitari cu sinețe. Ci pricepuse și Ion Vodă meșteșugul lui Mielitșchii și n'au lăsat să iasă oastea 40 afară departe de tabără. Văzând Mielitșchii Hatmanul atâta mulțime de oaste

21 : Ie:itșchii B.

170v

vr'o strămtoare, dându-le războiu în multe locuri, până la cetatea Hotinului, fiind cetatea pre mâinile Leșilor; au trecut peste Nistru oastea leșască cu Bogdan Vodă fără smintială.

a lui Ion Vodă, căriia nu-i va putea sta împotriva, îndată au poruncit să cerce vad la Prut, să poată trece cu oștile sale asupra lui Ion Vodă; ci el nu spre Iași, ci spre Hotin avea voe să treacă, cum au și făcut. Văzând Ion Vodă că Leșii au dat dos și că trag înapoi, s'au lăsat după dâșii a-i goni.

Bogdan Vodă, văzându-se părăsit și căzut de nădejde a să așăza în scaunul țării, au căzut după Herbort Latcoronschii și după alte capete leșăști să stea să dea război lui Ion Vodă, ci n'au isprăvit nimic, răspunzând Leșii lui Bogdan Vodă că n'au loc bun de dat război. Ci așa ducându-să Leșii, i-au așuns într'o vale pre Leși Ion Vodă și acolo le-au dat război și au slobozit tunurile în Leși. Ci tunurile nimic nu le strica, că-i covârșia glonțurile tunurilor pre Leși. Iar într'acea noapte, n'au mai dormit Leșii, ci sta toți gata pre malul Prutului de să strejuia de oastea lui Ion Vodă; iar, după ce s'au făcut zio, să văzură Leșii că Ion Vodă stă cu tot deadinsul să-i poată închide pre Leși undeva, să-i bage la strămtoare.

171^r Ci au lăsat hatmanul pre Herbort pre urmă și | el să treacă cu tabăra în sus pe Prut. Însă mare năvală au avut Herbort despre oamenii lui Ion Vodă, și cu vărsare de sânge de îmbe părțile, până ce sosia Leșii în tabăra lor. Iară un Turc, umblând preșur tabăra leșască, băindu-și sulița, chiema să să lasă unul dintr'înșii, din Leși, la harț cu dânsul. Ce-l lovi pre acel Turc un Leav cu bardia ce poartă ei, cât căzu Turcul de pre cal. Dat-au năvală Turcii să apuce pre Turcul cel căzut mort, Leșii să nu-l dea, au stătut un război între dâșii, cât au perit de amândoa părțile câțva, iară mai mulți din Turci. Și acolo au luat un steag roșu turcesc un Leah, anume Jicmont Rojin, tăind mâna stegariului.

A doao zi, iarășilea mare buluc de Turci au făcut năvală la tabără, din care un Turc, luund aminte pre un Leav, anume Stanislav Čolpa, că era pre cal împodobit, îl chiema Turcul sârbește să iasă la harț cu dânsul. Vrea Leavul să iasă la câmpu cu acel Turc, ci nu l-au lăsat hatmanul pentru unele pricini. Iar în locul lui Čolpa au trimis pre Pavl Hanjovschii să facă harț cu acel Turc; pre semne era Harvat sau Sârb pre voroava lui cea sârbească. Scrie Belschii de acest Stanislav că așa era de tare, cât pre doi oameni rădica într'o palmă a sa, și întâmplându-să în Cracău, au rădicat un clopot în clopotniță așa de mare, cât nu l-ar fi rădicat 40 de oameni. Zic că așa de tare era, cât lemnul verde așa-l strângea, cât curgea apă dintr'însul; doao potcoave de cal le frângea. Și alte multe de acest Stanislav scriu cronicarii leșăști, care lăsam la dâșii să le știe.

Ci, cum am pomenit, în locul acestui Stanislav Čolpa, au fost eșit la harț Hančovschii, care făcând cu Turcul harț, l-au lovit cu colcăcul în frunte Leavul

35: 8 de oameni B.

Iară Ion Vodă, după ce au trecut Leșii peste Nistru, au început a bate cetatea Hotinului și în câteva săptămâni neputându-o dobândi

pre Turc. Să poticnisă Turcul să dea ȝos de pre cal, la care să-l apuce sărisă și alți Leși, anume Stanislav Bozga și Stanislav Negoțchi. Ci Turcul, până
 5 sosi ceia Leși, s'au zmult din mâna lu Hančovschii și acolo au stătut un război mare pre urmă, cât înfrânsese Turcii pre Leși; ci, adăogându-să Leșii cu Herbort și Volschii cu polcurile sale, de iznoavă tare război stând, și au înfrânt Leșii pre Turci. Și mergând câțva loc | în goană Leșii după Turci și neputând capetele Leșilor să întoarcă pre gonașii săi, au purces și altă oaste leșască
 10 să întoarcă pre gonașii săi. Ci cei ce goniia înaintea, văzând că vin de a lor pe urmă, au tot mers în goană, până ce i-au băgat pre Turci în tabăra lui Ion Vodă. Ci de acolo au luat pre Leși în goană, ci nimic nu le-au stricat, că s'au apărat Leșii până aproape de tabăra lor. Și apropiindu-se Leșii de Hotin, la un loc mlăștinos, acolo le-au dat mare năvală Turcii și cu Moldovenii; ci și acolo s'au apărat Leșii, că înglotindu-să Leșii din tabără, au căutat Turcilor a da dosul; până în Nistru au mers Leșii tot cu Moldovenii și cu Turcii petrecători. Că la Podeș, de n'ar fi pus Leșii 12 puști de apăra trecătoarea, ar fi venit la mare perire Leșii.

171^v

Ci cu noapte au sosit Leșii trecând Nistrul la Hotin, că Hotinul era încă pre seama lui Bogdan Vodă, unde lăsase în cetate pre Leaful; anume Dobroslovschii. Iar, după ce sosită Leșii la Hotin, au avut și mai mare război cu Turcii și cu Moldovenii. Ci nici acolo nu i-au putut străbate pre Leși, ci bărbătește s'au apărat și acolo Leșii, care anume scriu cronicarii leșești. Ci noi pentru lungimea voroavei, trecem cu condeiul.

Deaca au văzut Leșii că nu vor putea sta îndelung împotriva lui Ion Vodă, și având grije și de Bogdan Vodă, că eșia singur la război de multe ori, fără știrea lui Milițschie Hatmanul, că și din tabăra lui Ion Vodă nepărăsit da din tunuri în Leși, s'au pornit cu tabără și n'au stătut supt cetatea Hotinului, că capete ce era și cu Bogdan Vodă au intrat în cetate.

Bogdan Vodă au trimis din cetate pre Leaful Radițschii la Ion Vodă, pof-tindu-l să nu-i ia domniia, — Vezi poftă nebună! — aducându-i aminte cum
 30 nici Ion Vodă nu să va putea răzima îndelung, de vreme că au scos fără de dreptate pe Bogdan Vodă din domnie. Socotească cum iaste de greu lucru, cela ce au fost mai dinainte stăpân, să nu aibă nimic, și că ce face astădată lui Bogdan Vodă, alții că vor face lui să știe și să nădăjduiască că iaste
 35 Dumnezeu, care răsplătește toată strâmbătatea.

La această solie a lui Bogdan Vodă, Ion Vodă nimic n'au | răspuns, nici
 s'au turburat, ci pre sol al lui Bogdan Vodă, pre Radițchie, l-au trimis la împărăție ca pre un rob; pre carele ducându-l un căuș la Mehmet Pașa, spuindu-i
 40 căușul că iaste rob luat din oaste, măcar că bietul Radițschii au spus pașii că nu rob, ci sol au fost trimis de Bogdan Vodă la Ion Vodă. Iar pașa oblicise

172^r

cu armele sale, au trimis sol la Iazlovețchii, hatmanul crăii leșăști, poftindu-l să poroncăscă lui Dobrosolovschii, ce ținea cetatea, să-i dea cetatea.

138* Să făgăduia Ion Vodă de pre atunci să facă | giurământ craiului leșăscu, că-i va fi cu credință și cu priință în toate poroncile crăești, precum au fostu și alți domni de mai nainte de însul, iproci. Iazlovețchii Hatmanul, văzind ačasta solie a lui Ion Vodă, au făcut știre lui Jicmont, craiului leșăscu, și au priimit craiul gărământurile lui Ion Vodă. 5

Bogdan Vodă, pierzindu-și nădejdea de domnia Țării Moldovei, fiind și bolnav de ochi, viind la Cameniță cu Milițchii, au mulțămīt tuturor capetelor leșăști, pentru nevoința č'au pus pentru dânsul să-l ducă la domnie. Și de acolo s'au dus cu puținei Leși la Moscu și acolo ș'au sfârșit viața. 10

și de perirea a câțva oameni ai săi de Leși, mâniindu-se, au trimis pre Radițhe Leavul la catargă. Pre urmă Meelișchii Hatmanul l-au scos din robie pre Radișchi, trimițând la Mehmet Pașa pre Gerzec Leavul, ce știia și arăpește. 15

Văzând Mieleșchii că voia lui Dumnezeu nu iaste să să așaze Bogdan Vodă la domnie, au început a trece cu oastea sa Nistrul în ceia parte; cică era poduri puține, au pierdut câțva cai Leșii în Nistru înnecați. Păziia Moldovenii, după ce să vor mai împuțina Leșii la trecătoare, să le dea război, să-i poată apuca. Ci văzând aceia Leșii, au lăsat în urmă o samă de pedestrime, care era pre lângă tunuri de împroșca cu gloanțele, și din cetatea Hotinului încă da nepărăsit în Moldoveni. 20

Iară, după ce au trecut oastea leșăscă cu Meelișchii Hatmanul, au început Ion Vodă a bate cetatea Hotinului și o au bătut câteva săptămâni. Tare apăra cetatea leavul Dobroslovchii. Iară, văzând Ion Vodă că nu va putea lua cetatea cu armele sale, au trimis sol la Iazlovețchii, care era hatman crăiei leșești pre atunci, poftindu-l să poroncăscă lui Dobroslovchii, să-i dea cetatea. 25

Să făgăduia de pre atunci Ion Vodă să facă gărământ craiului leșesc, cum îi va fi cu credință și cu priință în toate poroncile crăești, precum era și alți domni mai nainte de dânsul, au fost legați crailor leșăști, și ca acestea. Iară Iazlovețchi Hatmanul, văzând ačastă solie a lui Ion Vodă, au făcut știre lui Jicmont, craiului leșesc, și au priimit craiul gărământul lui Ion Vodă. 30

Așa Bogdan Vodă, pierzându-și nădejdea de a să mai întoarce la domnia țării, fiind și bolnav de ochi, viind dela Cameniță cu Mieleșchii, au mulțemit tuturor capetelor leșăști, pentru nevoința ce au fost pus cu dânsul să-l ducă la domnia țării, făgăduindu-se | Bogdan Vodă că până la moartea sa va fi mulțemitor. Au purces d'acolo cu puținei Leși și s'au dus la Mosc și acolo au murit. 35

172*

In anii dela Hristos Mântuitoriul nostru 1572, au murit Jicmont, 1572
craiu leșăscu, în oraș în Ticoțin. Acestu Jicmontu au fostu cel de pre
urmă săminție Iaghelilor; crăit-au ani 42.

Iară al doile an, s'au strânsu toți domnii și boiarii leșăști la Varșav; 1573

5 acolo au mârșu soli și dela Ion Vodă, poftind pre recipospolita să-i
dea pre Bogdan Vodă, pentru care au făcut pâra Ion Vodă și la împă-
răție, și să făgăduia Ion Vodă că va fi în prietenie cu crăiia leșăscă, cum
s'au fostu adeverit și mai nainte, numai să-i dea pre Bogdan Vodă. Po-
menit-au solii lui Ion Vodă și pentru Pocutiia că nu o va cere dela dâșșii.

10 Făcut-au Leșii răspunsu lui Ion Vodă într'acest chip: « Că, te-ai jelu-
împăratului turcescu pre Bogdan Vodă să ți-l dăm noi; cum nu l-am che-
mat, așa nice vom să auzim de însul, și că nu să află Bogdan Vodă în
crăiia leșăscă, să știi; iară, de ar fi strângând Bogdan Vodă undeva oști,
să știi că pen Țara Leșăscă nu-l vom lăsa să triacă cu oști Bogdan Vodă,
15 iară pentru Pocutie, că nu o vei mai cere dela Leși, bine vei face ».

Venit-au sol la acel seim și dela hanul Crâmului, poftind pre Leși
să nu-ș aliagă craiu pre împăratul Moscului, nice pre vreun fișor a lui,

Iară fiind cursul anilor dela Hristos 1572 iar dela zidirea lumii [7080] au
murit Jicmont, craiu leșăsc, în târg în Ticoțin. Acest Jicmont, craiu leșesc,
20 au fost cel după urmă seminție Iaghelilor, crăind 42 de ani.

Iară al doilea an, care iaste dela Hristos 1573, s'au strâns toți domnii și 1573
boiarii leșăști după moartea lui Jicmont și soli despre alte domnii megiași,
la Varșav; acolo au nemerit și solul dela Ion Vodă, poftind pre recepospolita
să-i dea pre Bogdan Vodă, pentru care au făcut Ion Vodă pâra și la împărăție;
25 iar să făgăduia Ion Vodă că va fi în prietenie cu crăiia leșăscă, cum s'au fost
adeverit mai nainte, numai să-i dea pre Bogdan Vodă, că au pomenit solii
lui Ion Vodă și pentru Pocutie, că nu o va cere dela dâșșii.

Făcutu-i-au Leșii răspunsul lui Ion Vodă într'acestași chip: « Că, te-ai
jăluit împăratului turcescu pre Bogdan Vodă să ți-l dăm; cum nu l-am chie-
30 mat, așa nice vom să auzim de dânsul, și că nu să află Bogdan Vodă în crăiia
leșăscă, să știe Ion Vodă; iar de va fi strângând Bogdan Vodă unde va fi
oști, să știe că prin Țara Leșăscă nu-l vor lăsa pre Bogdan Vodă să treacă
cu oștile sale, și să știe Ion Vodă că s'au dat poruncă hatmanilor să-l păzească
pre Bogdan Vodă; iară pentru Pocutie ce pomenește Ion Vodă, că nu o va
35 cere dela Leși, bine va face ».

Nemerit-au la Varșav, la săim, și soli dela hanul Crâmului, poftind hanul
pre Leși să nu-ș aleagă craiu pre împăratul Moscului, nici pre un feșor al lui,

18: 1572 din A

că Moscalul de demult iaste vrăjmaș lor, iaste și țărilor sale, și atunci nu stăpân, ce vrăjmași ari avea. Arăta solul hanului, cum mai bine să aibă Leșii priiaten pre Turcu decât pre Moscal, și-i svătuia solii hanului să-ș aliagă Leșii craiu ori fie pre cine, fără pre Moscal.

Au fostu trimis și Turcul la craiul leșăscu cărți și neapucând viu pre craiul, au cetit cărțile la ivala tuturor Leșilor, scriind să dea liafă hanului Crâmului, ce au fostu mai nainte Leșii să dea Crâmului. Ce, au răspunsu Leșii că gata sintu, numai întâi să facă dreptate cu Tătarăi, carii mainte, încă viu fiind craiul, au lovit în Podolia de au arsu cetatea Barul și câteva sate și târgșoare, care nu s'au căzut Tătarilor să facă, peste legătură, acea stricăciune în Podolia. 5 10

Ion Vodă, după ce rămasă izbânda la dânsu, de scoasă den țară pre Bogdan Vodă și pre Leși, de să și arăta deodată pre voia țării, însă pre urmă pre toți domnii au covârșit cu vrăjmășia și cu morți cumplite. O, Doamne svinte, să oțărăște condeiul a scrie tirăniile și mijlocele tirănești acestui cumplit tiran domnu ! Băgat-au în foc, de viu, pre vlădica Gheorghie, de au arsu, pentru prepus de avuție. Tot tiranul iaste lacom; și bine au zis oarecine, că lacomul nice șie, nice altuia iaste de folos. 1

că Moscalul de demult iaste vrăjmaș lor și țărilor sale, și atunci nu stăpân, ci vrăjmaș ar avea. Arăta solul hanului, cum mai bine să aibă Leșii priiaten pre împăratul turcesc decât pre Moscal, și-i sfătuia solii hanului să-ș aleagă Leșii craiu ori fieș pre cine, fără pre Moscal. 20

Fost-au trimis împăratul turcesc cărți la Jicmont, craiul leșăscu, pre carele neaflându-l viu, le-au citit cărțile la iveala tuturor Leșilor, în care scriia pentru hanul Crâmului, să-i dea leafă ce au fost | legat să dea Crâmului mai nainte Leșii. Ci, au răspuns Leșii că gata sânt, numai să le facă dreptate întâi cu Tătarăi, care încă fiind viu Jicmont craiul, au fost lovit în Podolie de au arsu Barul cetatea și câteva sate și târgșoare, pre carii măcar că-i lovise Bučaschii, staroste de Cameniță și au fost scos robii, iar nu s'au căzut Tătarilor, peste legătură, să facă acea stricăciune în Podolia. 25 30

Ion Vodă, după izbândă cu norocul ce goni pre Bogdan Vodă și pre Leși din țară, s'au așăzat în scaun. Însă, de și să arăta deodată spre voia țării, iar pre urmă pre toți domnii au covârșit cu vrăjmășia și cu morți cumplite. O, Doamne sfinte, să oțărăște condeiul a scrie tirăniile și mijloacele tirănești acestui cumplit tiran domn ! Băgat-au de viu în foc, pre vlădica Gheorghie, de au ars, pentru prepusul pre dânsul de avuție. Tot tiranul iaste lacom; și bine au zis oarecine, că lacomul nice șie, nici altuia iaste folos. 35

Mitropolitul Theofan au fugit prin munți de groaza lui Ion Vodă, temnițele toate era pline de călugări și-i îngropa de vii: pre Veveriță și pre Cozma și pre Molodețu călugărul. Așijderea den boiarii de cinste sabiia lui știia, omorându-i cu tot feliul de morți, asămănându-să cumpliților tirani lui Nero și lui Dioclitiiian. Însă, acia era păgâni, iară
 5 acesta creștin ! Însă, de au fostu creștin, nime nu scrie, că precum nime nu adeverește niamul lui, așa nice legea lui de ce lege au fostu. Nice crezu să fie fostu creștin pravoslavnic — Vedeau-veți plata de tiran și a lui Ion Vodă, la ce au vinit pe urmă — că, de ar fi fostu creștin, nu
 10 s'ari fi însurat în postul mare.

Iară al treile an a domniei lui Ion Vodă, făcându atâtea munci și morți cumplite, urite lui Dumnăzău și oțărîte lumii, iată îi vini veste că l-au mazilit împăratul și au dat domniia | lui Pătru Vodă Șchiopul. 139^r
 Acestu Pătru Vodă era den Țara Munteniască, fișor Mircii Vodă și
 15 nepot de sor Mihnii Vodă.

Ion Vodă, dacă s'au simțit streinat și scos den domnie — Iată aicea să începe urgie și răsplătire dela Dumnăzău asupra lui Ion Vodă, pentru tirăniia lui — i-au fostu scris capichihăile lui Ion Vodă, să trimită bani să împingă pe Pătru Vodă Șchiopul. Sfātuindu-să Ion Vodă cu boiarii

20 Mitropolitul Theofan nu ar fi vrut eși întreg, de nu ar fi fugit prin munți de groaza tiranului Ion Vodă; temnițele toate era pline de călugări și-i îngropa de vii: pre Veveriță și pre popa Cozma și pre Molodețu călugărul. Așijderea din boiari, dintru cei de cinste, sabia lui omorându-i cu tot feliul de morți, asămănându-se cumpliților tirani lui Neron și lui Diocletiiian. Ci aceia, pă-
 25 gâni; iar acesta Ion Vodă creștin de au fost, nu scrie nimeni; că, precum nimeni nu adeverește neamul lui, așa nimeni nu scrie legea lui, de ce lege să fie fost. Nici crez să fie fost creștin pravoslavnic — Vedeau-vei plata de tiran, Ioane Vodă — că, de ar fi fost creștin, nu s'ar fi însurat în postul cel mare.

Iară al treilea an al domniei lui Ion Vodă, arătând munci și morți cumplite, urite lui Dumnezeu și oțărîte lumii, iată îi veni veste că l-au mazilit împăratul și au dat domniia lui Pătru Vodă, ce l-au poreclit Șchiopul. Acest Pătru Vodă era din Țara Rumânească, dela Munteni, feșor Mircii Vodă, nepot de soru Mihnii.

Ion Vodă, deaca s'au simțit înstreinat și scos din domniia țării, iată aicea
 35 să începe urgia și răsplătirea dela Dumnezeu asupra lui Ion Vodă, pen tirăniia lui, i-au fost scris capichehaialele | lui Ion Vodă, să trimiță bani să împingă pre Pătru Vodă Șchiopul. Ion Vodă, orbirea lui Dumnezeu, sfātuindu-se cu boiarii 173^v

ce-i avea svetnici, tirani ca și dânsul, cum ar fi mai bine: trimite-va bani la Poartă să-ș tocască domnia despre împărăție, au să să apere de Pătru Vodă cu sabiia? Sfătuitu-l-au toți, mai bine să facă cu acia bani oaste asupra împărăției Turcului și să nu lasă pre Pătru Vodă la scaunul țării. — Vezi aicea cum strămută Dumnăzău sfaturile cele bune spre rele cu rău sfârșit tiranilor ! — Dumnăzău, dela cea ce nu are dreptate în sine, nice silește să o aibă; ia dela dânsul mintea cea bună și o întoarce în socotiala cea rea, ca să nu cunoască nemic de cele ce greșeste. 5

Socotiia Ion Vodă să agiungă și la Henric, craiul leșăscu, de agutoriu; ce, știind că are crăiia leșăscă legături de pace cu împărăția Turcului și nu-i va da agutoriu, au ales de au trimis la Căzaci să-i cheme în liafă, ca pre niște oameni slobozi. Strâns-au și țara, cătră carii să ruga cu multe cuvinte blânde — acmu blând de frică — ca să le poată întoarce și să tragă inimile spre dânsul; arăta și nesațiul turcescu și lăcomiia lor. — Vedeă ștercul în ochiul Turcilor, iară bârna în ochii săi nu vedeă, — zicând că Turcii toate schimburile fac pentru mărda și pentru să sărăcăscă țara, să slăbască. Arăta țării Ion Vodă și ačasta, că de vor videă ceva și or vrea cu toții, pre lesne va depărta mâna Turcului 10 15

ce-i avea sfetnici, făcuți tirani lacomi ca și dânsul, cum ar fi mai bine: trimite-va el bani la Poartă, pentru să-ș poată el tocmi domnia despre împărăție, măcar că Turcii cuvântul creștinului nu-l țin, au să se apere de Pătru Vodă cu sabia? Sfătuitu-l-au toți mai bine să facă cu aceia bani oaste asupra împărăției Turcului și să nu lasă pe Pătru Vodă la scaunul țării. — Vezi aicea cum strămută Dumnezeu sfaturile cele bune și le aduce spre rele, cu rău sfârșit tiranilor. 20 25

Socotiia Ion Vodă deodată să agiungă și la Henrec, craiul leșesc, de agutoriu; ci, știind că are crăiia leșăscă legătură de pace cu împărăția turcăscă și că nu-i va da agutoriu, au ales sfat să trimiță la Cazaci să-i chiiame în leafă, ca pre niște oameni slobozi. Și așa, strângând și țara, cătră care să ruga cu multe cuvinte blânde, — acum blând de frică — ca să le poată întoarce și trage inimile spre dânsul; arăta și nesațiul turcesc și lăcomiia lor — Vedeă ștercul în ochiul Turcilor, iară bârna în ochii săi nu vedeă, — zicând, că Turcii toate schimbările fac pentru mărda și pentru să sărăcăscă țara, că din sărăcie să va mai slăbi. Și ca acestea le arăta Ion Vodă; țării le arăta și ačasta, cum pre lesne de vor vrea cu toții, va depărta mâna Turcului 30 35

25: că rău sfârșit B¹.

deasupra țării, că și pre Leși îi are priatani, Căzaccii s'au adevărit să vie într'ăgutoriu, cărora nu le pot sta Turcii înaintea la război.

Și ca acestea, zicea țării, cum de au făcut oricui înalțosul, tot pentru Turci au făcut, și cum l-au fostu cunoscut țara de rău pre Ion Vodă, așa acmu să-l cunoască de bun și mai mult spre folosul lor. |
 5 Așa, Ion Vodă, împlând pre toți de nădejde, au străgat cu toții că 139^v lângă dânsul vor peri, precum s'au și tâmplat.

Căzaccii, văzind lefe, și carii den firea lor sintu gata la jac și dobânzi, s'au strânsu ca 1.200, neîntrebând voia craiului sau a altor căpetenii
 10 a crăiei leșăști, au purces în țară la Ion Vodă; între care Căzaci era acești căpetenii: Sverčovschii și Barsam, amândoi avea câte 200 de Căzaci și dela Brațlav era 200 de Căzaci, Cozlovschii iarăși avea 200 de Căzaci, așijdirea și Slujinschii, iară Ianci și Socolovschii avea câte o sută.

Iară, dacă au sosit Căzaccii în tabăra lui Ion Vodă, au poroncit Ion
 15 Vodă de au dat, de bucurie, den tunuri și den sineță. După ce s'au rădicat masa, au poroncit de au adus câteva tipsii de argintu, pline de galbeni de aur, și le-au pus denaintea Căzacilor, pofindu să priimască

deasupra țării, că și pre Leși priatani, Căzaccii s'au adevărit să vie într'ăgutoriu la carii au trimis, căror nu le pot sta niciodată Turcii înaintea.

20 Și ca acestea, zicea țării, cum de au făcut cuiva înnașosul, tot pentru Turci au făcut, — Bine, dară Dumnezeu știe pentru cine făceai! — pentru să-i umpli și să le întri în voe; ci că nu s'au putut sătura, nici le-au întrat în voe Turcilor, să vede cu maziliia lui. Pentru ce cu cât l-au fost cunoscut țara pre Ion Vodă de rău, așa acum să-l cunoască de bun și mai mult spre
 25 folosul lor. Așa Ion Vodă, umplând pre toți cu nădejde, au strigat cu toții, că lângă dânsul vor peri, precum s'au și tâmplat.

Căzaccii, văzând leafă, și carii din firea lor sânt gata la jacuri și dobânzi, s'au strâns ca la 1200, neîntrebând voia craiului sau a altor căpetenii | a crăiei leșăști,
 30 au purces la Ion; între care Cazaci era aceștea căpetenii: Sverčovschii și Barsam, amândoi avea câte 200 de Cazaci și dela Brațlav era 200 de Cazaci, Cotlovschii iarăși avea 200 de Cazaci, așijderea și Lujenschii, iar Ianci 100, Socolovschii iarăși 100. 174^r

După ce sosiră Cazaccii la tabăra lui Ion Vodă, carii era cu corturi osebi, capetele osebi, cei mai proști osebi, poruncit-au Ion Vodă de au dat cu tunurile de bucurie și din sânețe. După ce s'au rădicat masa, au poruncit de au
 35 adus câteva tipsii de argint, pline de galbeni de aur, și le-au pus denaintea Cazacilor, pofindu-i să-i priimească

acea dată dela dânsul. Deodată Căzacia nu primiia atâta liafă, apoi luară-i și să împărțiră cu galbenii și i-au așezat den-a-stânga oștii sale și le-au trimis 6 buți de vin de au băut Căzacia pentru sănătatea lui Ion Vodă și le-au dat și taleri câteva sute.

A doa zi, mai nainte de răvărsatul zorilor, au mersu Ion Vodă la Căzacia și i-au poftit la cortul său; și mergând, așa le-au grăit Ion Vodă, leșește, că știia limba leșască că era așaș Liav de naștere:

« Pentru lucrurile voastre și vitejilor înțelepți de nu aș ști, nice dănă-oară n'aș fi trimis la voi să vă fiu ostenit de atâta cale; iară, știindu-vă că aveți mare laudă întru meșterșugul osteniiei, pentru aceia v'am chemat la această triabă ce am cu sultan Selim, împăratul, vrăjmașul meu de cap, rugându-vă să-mi slujiți pre bani, măcar că voaă a vă arăta liafă nu îndrăznescu, având grijă să nu vă arăt puțin, în prejma lucrurilor voastre cele mari; iară orice v'ar trebui, sau bani, sau haine, așa voaă, cum și cailor voștri, de toate den destul veți avea. Iară și eu nu mă îndoesc întru aceasta, că veți sta și veți începe cum să cuvine celor buni. Pe lângă acestea, pentru osteniaia voastră, foarte vă mulțămăscu, că fiind oameni creștini, ați vinit la mine, pentru care pururea voi fi

acea dată dela dânsul. Deodată nu vrea Cazacia să priimească atâta leafă, ci pre urmă luară-i și împărțiră galbenii între dâșșii. I-au așăzat pre Cazaci din stânga oștilor sale, unde s'au așăzat Cazacia toți, și acolo le-au trimis 6 buți de vin, să bea pentru sănătatea lui Ion Vodă, și câteva sute de talere.

A doao zi, mai nainte de zori de zio, sculându-să Ion Vodă, au mers la Cazacia și au poftit pre toți la cortul său. Și acolo la cortul lui, Ion Vodă le-au grăit Cazacilor leșește, că știia Ion Vodă limba leșască că era Leah, așa:

« De n'aș ști de lucrurile voastre și vitejilor înțelepți, nici odinioară nu aș fi trimis la voi să vă fiu ostenit așa de departe aicea; iar, că vă știu că sânteți oameni viteji și aveți mare laudă într'acest feliu de meșterșug, pentru aceia v'am chemat pre voi la aceasta treabă, care o am cu sultan Selim împăratul, vrăjmașul meu de cap, rugându-vă să-mi slujiți pre bani, măcar că voa a vă arăta leafă nu îndrăznesc, având grijă să nu vă arăt puțină, în preajma lucrurilor voastre cele mari; iarăș orice v'ar trebui, veri bani, veri haine, așa voa, cum și cailor voștri, de toate din destul veți avea. Iar și eu nu mă îndoesc întru aceasta, că veți sta și veți începe cum să cuvine celor buni. Pre lângă acestea, pentru osteneala voastră aceasta, foarte vă mulțămesc, că fiind oameni creștini, ați venit la mine și într'astă tâmplare a mea nu m'ați lăsat, pentru care pururea voi fi voa

datoriu și pre atâta voi să vă plătescu, | precât viți vrea voi; că, măcar 1402
 că văzu puțini înaintea vrăjmașului așa de mare, iară așa vă soco-
 tescu, ca când ați fi vinit doă mii de călări, măcar că de acestu vrăj-
 maș pagubă nu iaste noă a socoti să nu fie de noi biruit. Îmi caută a
 5 mărturisi ačasta, că le slujește nărocul, că den mic, așa de puternic
 s'au înălțat, tot dentru slobozâniia lui Dumnăzău, pentru păcatele
 noastre s'au făcut, și orice au dobândit, tot cu vicleșug și cu amăgirea
 lor, iară nu cu tărie. De celor mai sus zburând, mai lesne cu vreme
 socotesc că pot cădea. Mai mult a grăi, de bucurie lacrămile nu mă
 10 lasă. Cum vă sint de voios și ce inimă am spre voi, Dumnăzău știe
 și voi veți putea cunoaște de mine. Pentru ce dar mai mult cum trebuie
 voă a mă lăuda, ačasta numai să știți, că nărocul mieu, nărocul vostru
 iaste ». Acestea zicând, au lăcrămat Ion Vodă.

La aceste cuvinte a lui Ion Vodă, răspuns-au Sfirčovschii dela toți,
 15 ca un oștian deplin, pre scurtu zicând: « Nice banii — de carii puțin
 băgăm samă — ni-au adus pre noi la ačasta să venim la tine, Ioane,
 ce ca să batem pre vrăjmașul tău; pentru aceia nice de o plată nu bă-
 găm samă, destul vom avea, de vom goni de aicea pre vrăjmașul tău
 și pre tine vom împăca cu dânsul. Tu, precum ne vei mulțami, nărocul

20 datoriu și pre atâta pre cale voi să plătescu, pre cât veți vrea voi; că
 măcar că vă văz puțini împotriva vrăjmașului așa de mare, iar | așa vă 174^v
 socotesc ca când ați fi venit 2.000 de călări, săvai de acest vrăjmaș pagubă
 nu iaste noao a socoti să nu fie de noi biruit. Îmi caută a mărturisi ačasta,
 că le slujaște norocul, de vreme că din mică începătură, așa s'au înălțat
 25 tot pentru slobozeniia lui Dumnezeu, pentru păcatele noastre s'au făcut, și
 orice au dobândit, tot cu vicleșug și cu amăgirea lor, iar nu cu tărie. Ci celor
 ce mai sus zburând, mai lesne cu vreme socotesc că pot cădea. Mai mult
 lacrămile de bucurie a grăi nu mă lasă. Cum vă sânt de voios și ce inimă am
 spre voi, Dumnezeu știe și voi veți putea cunoaște de mine. Pentru ce dară
 30 mai mult nu-mi trebuie voao a mă lăuda, ačasta numai să știți, că norocul
 mieu, norocul vostru iaste ». Acestea zicând, au lăcrămat Ion Vodă.

La aceste cuvinte ale lui Ion Vodă, au răspuns Sfirčovschii dela toți, ca un
 oștean deplin, precum în scurt au răspuns lui Ion Vodă: « Nici bani — de
 care puțin băgăm seamă — ne-au adus pre noi la ačasta, ca să venim la tine,
 35 Ioane, ci ca să batem pre vrăjmașul tău; pentru aceia, nici de o plată nu băgăm
 în seamă, destul vom avea de vom goni de aicea pre nepriiatenul tău și pre
 tine vom împăca cu dânsul. Tu, precum ne vei mulțemi, norocul

tău va arăta aăasta. Noi de puterea turcăscă cât de puțin nu ne temem; fără cât, ce sfârșit va fi, Dumnăzău știe, iară vom nevoi foarte, cum am putea să te apărăm de vrăjmașul tău ».

Apoi i-au poftit Ion Vodă la ospăț cu sine și-i pusă pregiur masă Ion Vodă, cu sâne; la altă masă, logofătul cel mare și Irimiia, hatmanul lui Ion Vodă, și cu alți boiari moldoveni, au șazut.

Toate acestea auzindu-să la sultan Sălim, împăratul turcesc, de sirgu au trimis Turci 30.000 și Unguri 2.000 la Alexandru Vodă, domnul muntenesc, să margă să prinză pre Ion Vodă și să ducă pe frate-său, Pătru Vodă, domnu țării.

Alexandru Vodă, domnul muntenesc, den poronca împărătiască, împreună cu frate-său, Pătru Vodă, cu oastea turcăscă, cu Unguri și cu Munteni, au purces și, viind până peste apa Siretiul, s'au tăbărit, slobozindu-ș caili la pășune.

140^v Ion Vodă, înțălegând de Alexandru | Vodă și de Pătru Vodă că-i vin cu oști asupră, îndată au pornit o samă de Căzaci cu Sfirčovschii și cu 5.000 de Moldoveni, știutori lucrurilor pre unde vor merge. Iară pre

tău va arăta aăasta. Noi de puterea turcăscă cât de puțini nu ne temem; fără cât ce sfârșit va fi, Dumnezeu știe numai, iar aăasta vom nevoi foarte, cum am putea să te apărăm de vrăjmașul tău ».

Și așa i-au poftit la ospăț Ion Vodă pre Cazaci cu sine și i-au pus pregiur masă cu dânsul, Ion Vodă; la altă masă, logofătul lui Ion Vodă și Erimiiia Hatmanul și cu alți boiari moldoveni au șazut.

Acestea toate auzindu-le împăratul turcesc, de sârg au trimis 30.000 de Turci și 2.000 de Unguri la Alixandru Vodă, domnul muntenesc, într'ăgutoriu, căruia i-au poruncit să-l prinză pre Ion Vodă și să ducă pre frate-său Pătru Vodă, în scaunul domniei Țării Moldovei.

Alexandru Vodă, domnul muntenesc, din porunca împărătească, împreună cu frate-său, Pătru Vodă, cu oaste turcăscă și Unguri și cu Munteni, — scrie cronica leșască să fie avut Alixandru Vodă Munteni de 40.000 — au purces, și viind la apa Siretului, după ce au trecut în ceia parte, s'au tăbărit deodată acolo la bună | pășune, slobozind caili slobozi să pască.

175^r Iar, după ce luo Ion Vodă veste de Pătru Vodă și de Alixandru Vodă, domnul muntenesc, den niște Moldoveni ce au fost în chip de strajă, îndată au pornit pre Sfirčovschii cu o seamă de Cazaci, dându-i și 5.000 de Moldoveni, știutori locurilor pre unde vor merge. Și singur Ion Vodă cu ceialaltă oaste, în

urma lor s'au pornit Ion Vodă cu oastea. Mers-au Sfirčovschii cu ai săi măl-comiș și dede pre strajea de oștenii munteni—400 era—și încunghurându-i fără de veste, pre toți i-au prinsu. Și înțelegând dentru acia Svirčovschii, că nemic nu știe Pătru Vodă de oastea lui Ion Vodă, au și răpezit la Ion
 5 Vodă să sirguiască, să vie mai de sirgu cu oastea. Grăbit-au Ion Vodă, și după ce s'au împreunat cu toții la un loc, s'au împărțit în trei polcuri și au lovit de trei părți pre oastea lui Pătru Vodă, când toți dormii fără de grijă, în nădejdea străjii. Multă moarte au făcut într'înșii, că de nimic nu să putea apuca, numai de fugă pedestri, și numai cu cămeșile abia au scăpat
 10 Alexandru Vodă cu Pătru Vodă, frate-său; Pătru Vodă fugi la Brăila, lăsindu toată tabăra în mâna lui Ion Vodă. Și multă dobândă făcură Căzaccii, că așa poroncisă Ion Vodă să lasă mai multă dobândă Căzacilor.

Purces-au Ion Vodă în goană după Pătru Vodă și după Alexandru Vodă cu toată oastea sa, de au arsu și au prădat Țara Munteniască, mai mult
 15 de gumătate, și au pus domnu pre Vintilă Vodă, în Țara Munteniască.

urma lui Sfirčovschii au purces. Iară Sfirčovschii, mergând pre cale, rugă pre ai săi să meargă fără gomon, arătându-le că vor isprăvi bine, numai să meargă tare și fără sunet, să-i poată lovi fără veste.

Lovit-au Sfirčovschii asupra a 400 de oșteni, straja lui Pătru Vodă, și încunghurându-i, i-au prins pre toți. Înțelegând Sfirčovschii din oștenii ce-i prinsese, cum Pătru Vodă și cu Alixandru Vodă nimic nu știu de oastea lui Ion Vodă, au repezit la Ion Vodă să sârguiască, că-i biruința lui, că-i vreme ca
 20 aceia până a nu prinde vrăjmașul de veste, fiind oaste multă, și Sfirčovschii sta de păzia pre Pătru Vodă și pre Alixandru Vodă. Grăbit-au și Ion Vodă cu oastea ce era cu dânsul și, după ce s'au împreunat cu toții la un loc, s'au împărțit în trei polcuri și de trei părți au lovit pre oastea lui Pătru Vodă, când dormii fără grije. Așa nimini de nimic nu să putea apuca, fiind dezbrăcați și fără cai, că caii le era slobozi, nici să să apere, nici să fugă nu putea, că să
 25 lăsară în nădejdea străjii. Așa, impresurându-i oastea lui Ion Vodă, multă moarte au făcut într'înșii, abia au scăpat amândoi domnii, Pătru Vodă cu
 30 Alexandru Vodă, frate-său. Pătru Vodă au fugit deodată la Brăila, lăsând toată tabăra în mâna lui Ion Vodă și a Căzacilor; au dat jac în tabără și mai mult au lăsat pre Căzaci să facă dobândă.

După izbânda ce au avut, Ion Vodă au și purces în goană după Pătru
 35 Vodă și după Alixandru Vodă, cu toată oastea sa, de au ars și au prădat Țara Muntenească, mai mult de gumătate, tăind și ce le eșia înaintea, și au pus domnu pre Vintilă Vodă, în Țara Muntenească.

6: în tre polcuri A.

Oblicind Ion Vodă că Pătru Vodă și Alexandru Vodă s'au oprit în Brăila, întorsu-s'au cu oștile sale asupra Brăilei și, tăbărind supt Brăila, trimis-au doi Munteni la beiful de Brăila, cerând pre amândoi domnii să-i dea pre mânu, că, apoi de nu-i va da, el va sta cu războiu pregiur cetate, până o va dobândi. Trimis-au și beiful de Brăila patru agi la Ion Vodă, cu zece glonțuri mari de tunuri și cu zece mici, zicând lui Ion Vodă că cu acel feliu de bucate îl va ospăta den cetate, care nu le va mistui.

5

Mâniatu-s'au tare Ion Vodă pre acei agi, și au poroncit de le-au tăiat urechile și nasurile cu buză cu tot și i-au spânzurat de piçoare înaintea cetății și îndată au poroncit pedestrimei de au făcut năvală asupra târgului. Având loitre gata, au oborît gardul târgului și întrând în târgu, au tăiat pre Turcii den Brăila, | cât nice câne n'au rămas viu, și curea sângele pârau în Dunăre și au dat foc de au arsu târgul și multă avere au luat și scule de aur și de argint și mărgăritar mult, că era bogat acel târgu, nefiind prădat niceodată, de când l-au fostu dobândit Turcii în sama lor.

10

Vrând Ion Vodă atunci să bată și cetatea, numai ce-i vini veste că-i vin într'ăgutoriu Brăilei 15.000 de Turci, și îndată au trimis pre

15

Oblicind Ion Vodă că Pătru Vodă și Alixandru Vodă s'au oprit la Brăila, s'au întors cu oștile sale asupra Brăilei și puindu-să cu tabăra supt Brăila, au trimis doi Munteni la beiful de Brăilă, cerând pre amândoi domnii să-i dea lui Ion Vodă, și să spue Turcului că, de nu-i va da, va șădea supt cetate și o va bate, până o va dobândi! | Iar beiful din cetatea Brăilei, după ce înțelese soliia și cererea lui Ion Vodă, au trimis și el 4 agi, cu carii au trimis zece glonțuri mari de tunuri și zece mici, să zică lui Ion Vodă că cu acel feliu de bucate îl va ospăta Turcul din cetate, care nu le va mistui.

20

Mâniatu-s'au tare Ion Vodă pre acei soli turcești, cărora au poruncit de le-au tăiat urechile, buzele și nasurile și au pus de i-au spânzurat de piçoare înaintea cetății și au poroncit de sârg pedestrimei dărăbanilor să facă năvală asupra târgului. Având loitre gata, oborît-au de grabă gardul târgului dorobanții lui Ion Vodă și au intrat în târgul Brăilii, de au tăiat pre Turci, de n'au lăsat nice câne viu în târg. Acela sânge s'au vărsat, cât curgea pârau în apa Dunării, și au aprins târgul de au ars; unde multă avere au aflat: aur și argint și mărgăritari mult, că era bogat acel târg, neștiind asupra sa alte prăzi, de cum l-au dobândit Turcii în seama lor.

25

Vrut-au să să apuce și de cetatea Brăilei, ci luund Ion Vodă veste de 15.000 de Turci ce vin într'ăgiutoriu Brăilii, au pornit Ion Vodă pre

30

35

Sfirčovschii cu Căzacia împotriva acelor 15.000 de Turci, dându-i şi opt mii de Moldoveni. Şi tâmpinându-să Sfirčovschii cu Turcii, datule-au războiu vitejeşte şi înfrângând pre Turci, i-au topit aşea, cât abia au scăpat vreo mie călări.

5 Iară, după această izbândă cu năroc asupra acelor Turci, venit-au veste lui Ion Vodă den urmă, că au intrat în ţară Turci şi Tătari. Lăsat-au Brăila şi s'au întorsu cu oastea împotriva Turcilor şi a Tătarălor şi lovindu-i vitejeşte, i-au răsipit şi i-au gonit.

10 După aceia au mersu cu oştile sali Ion Vodă supt Tighinea şi bătând-o câteva zile, o au dobândit şi o au arsu. Trimis-au de acolo 600 de Căzaci la Cetatea Albă şi o au aprinsu de au arsu gumătate de târgu. Iară Ion Vodă cu oastea sa, până a vini Căzacia dela Cetatea Albă, s'au odihnit.

15 Şi după aceia, înţelegând Ion Vodă de nişte Turci, ce eşisă de prin cetăţi şi să oştisă cu Tătarăi Bugiagului şi mergea la Cetatea Albă, au orânduit pre Căzaci şi cu trei mii de Moldoveni, pre carii, lăsindu-i Sfirčovschii pre urmă, au tocmnit Căzacia în trei polcuri: în polcul cel denainte era 400 de Căzaci cu sineţă şi toţi cu calcanuri, să să sprijenască de suliţale turceşti, orânduiţi. Al doile polcu, iară pre atâtea,

20 Sfirčovschii cu Cazacia împotriva acelor 15.000 de Turci, dându-i şi 8.000 de Moldoveni; pre care timpinându-i Sfirčovschii şi dându-le război tare, au înfrânt pre Turci şi mare moarte au făcut într'înşii; abia au scăpat 1.000 de călări.

25 După acesta război cu izbândă a lui Svirčovschii cu acele 15.000 de Turci, tot nu vrea lăsa Ion Vodă cetatea Brăila în pace, ci viind din urmă veste de o seamă de Turci şi de Tătari că au intrat în ţară, au lăsat cetatea Brăila şi au purces cu Sverčovschii asupra acelor Turci şi Tătari şi i-au lovit de i-au răsipit şi pre acea oaste turcăscă.

30 După care izbândă, Ion Vodă au tras cu oştile sale supt Tighina şi au bătut Tighina câteva zile şi o au luat şi o au ars. De acolo au rânduit 600 de Cazaci la Cetatea Albă de o au aprins şi o au ars gumătate de târg. Iar Ion Vodă, până a să întoarca Cazacia dela Cetatea Albă, au odihnit cu oştile sale câteva zile.

35 Ci pre urmă, înţelegând de o samă de Turci, eşiţi de prin cetăţi şi cu Tătarii Bugacului, care mergea la Cetatea Albă, au orânduit Cazacia, dându-le şi 3.000 de Moldoveni, pre carii lăsându-i Svirčovschii pre urmă, au tocmnit Cazacia lui în trei polcuri: în polcul cel dinainte era 400 de Cazaci cu sineţe şi toţi cu calcanuri împotriva suliţilor turceşti orânduiţi. În al doilea polc, era pre atâtea

cu săneță și cu arce; pre acii i-au orânduit în cornul den driapta; acolo, într'acel polcu, era și Svirčovschii. În al treile polcu, pre atâtea, cu suliță lungi; pre aceștia i-au tocmnit în cornul den stânga.

141^v Iară Turcii, văzind oameni de oameni, au sărit cu îndrăznire asupra Căzacilor, iară Sfirčovschii au poroncit polcului celui den mijloc, de au sărit împotriva Turcilor, slobozind focul în Turci, și să făcu o amestecătură mare într'înșii. Atunce, | și singur Svirčovschii cu alt polcu i-au lovit den dos, săgetând în Turci den arce, și ciia cu sulițele lungi, de altă parte, năvălind asupra Turcilor de-i giunghea și-i împungea. Stă- 10
tut-au un čas acest războiu de îmbe părțile, până au sosit și Moldovenii, și cu mare îndrăznire au năvălit asupra Turcilor și înfrângând pre Turci, prins-au vii zoo de Turci și-i mâna denapoi ca pre niște dobitoace, de i-au închinat la Ion Vodă; și îndată au poroncit Ion Vodă de-i tăiară cu coasăle. 15

Pre acea oaste turcăscă era cap un agă prea bogat și să prețaluia cu mulți bani și odoară să răscumpere dela Căzaci, să nu-l mai ducă la Ion Vodă. Ce, Căzacii mai mult socotia credința spre Ion Vodă decât averea, și fu omorît și acela ca și ciialalți Turci.

cu sinețe și cu arce; pre aceștea i-au rânduit în cornul de-a-dreapta, și într'acela polc și singur Sverčovschii. În al treilea polc, și iar pre atâtea, cu sulițe lungi, pre carii i-au pus în cornul de-a-stânga. 20

Turcii, văzând oameni de oameni, au sărit cu mare îndrăzneală asupra Cazacilor, iar Sfirčovschii au poruncit polcului celui din mijloc, de au sărit asupra Turcilor, slobozind într'înșii focul, și așa să făcu o amestecătură 25
mare între dânșii. Atunce, și singur Sfirčovschii cu alt polc, din dos i-au lovit, săgetând în Turci din arce, și ceialalți cu sulițe lungi dintr'altă parte, năvălind asupra Turcilor, de-i împungea și-i giunghea cu sulițele. Stăut-au un čas acest război între amândoa părțile, până ce sosesc și Moldovenii proaspeți, și, cu mare îndrăzneală năvălind asupra Turcilor, au înfrânt pre Turci 30
și i-au bătut. Prins-au vii zoo de Turci, pre carii ca pre niște dobitoace i-au mânat de i-au închinat lui Ion Vodă; pre carii îndată au poruncit Ion Vodă de i-au tăiat cu coasele.

Cap pre această oaste era un agă prea bogat; să prețuia cu mult aur Cazacilor și cu mai mult argint și alte odoară făgăduind, numai să nu-l aducă Cazacii la Ion Vodă. Ci, Cazacii mai mult socotia credința spre Ion Vodă decât averea, și așa fu omorît și acel Turc cu ceialalți. 35

Înțelegând acestea sultan Selim, împăratul turcesc, foarte să tulbură tare și socotiia să să scoale el cu puterea sa, să vie asupra lui Ion Vodă, că întrasă în grijă mare să nu piarză Moldova și cât stăpâniia el dencoace de Dunăre. Poruncit-au și hanului Crâmului să să porniască
 5 cu oaste, să margă asupra lui Ion Vodă; trimis-au iarăș și pe Pătru Vodă cu multă oaste turcăscă.

Înțelegând Ion Vodă de atâtea oști, ce-i vin asupră, au orânduit pre Ieremiia, pârcălabul de Hotin, cu 1300 de Moldoveni la trecătoare Turcilor la Dunăre, să poată opri să nu triacă Turcii, că Pătru Vodă cu Turcii acmu
 10 sosisă la Dunăre. Iară Ion Vodă au lăsat oștile de să odihniia, până îi va vini veste dela Ierimiia Pârcălabul, să știe de vrăjmașul său, de Pătru Vodă.

Irimia Pârcălabul, mergând la Dunăre și văzind în ceia parte atâta mulțime de Turci, oștiți cu Pătru Vodă, el s'au agiunsu pre taină cu Pătru Vodă și au luat 30.000 galbeni de aur dela Pătru Vodă, daru,
 15 și s'au făcut că nu poate opri trecătoarea Turcilor, pentru mulțimea de oști ce sintu; și întorcându-să Ierimiia Pârcălabul dela Dunăre, au aflat pre Ion Vodă supt Tighinea, bătând cetatea Tighinei, și-i spusă cum n'au putut opri atâta mulțime de oști.

Acestea înțelegându-le împăratul turcesc, sultan Selim, foarte s'au turburat tare și socoti singur să meargă cu oști asupra lui Ion Vodă, că întrasă
 20 în grijă mare împăratul să nu piarză Moldova și cele dincoace de Dunăre. Poruncit-au și la hanul Crâmului să să porneasă cu oastea Crâmului asupra lui Ion Vodă, și de iznoavă au pornit pre Pătru Vodă Șchiopul cu multă oaste turcăscă asupra lui Ion Vodă.

Înțelegând Ion Vodă această gătire mare, și de hanul că-i vine asupră de o parte și Turcii cu Pătru Vodă, care acum sosisă la Dunăre, de altă parte, au orânduit pre Eremiia, pârcălabul de Hotin, cu 1300 de Moldoveni la trecătoarea Dunării, să apere trecătoarea Turcilor. Iar Ion Vodă au lăsat oștile |
 25 sale să să odihnească, până îi va veni veste dela Eremia Pârcălabul de 1769

Iară Eremia Pârcălabul, viind la Dunăre și văzând de ceia parte atâta mulțime de oști turcești cu Pătru Vodă, s'au așuns pre taină cu Pătru Vodă, dela care au luat 30.000 de galbeni de aur, și s'au făcut că nu poate opri trecătoarea, pentru mulțimea Turcilor; și întorcându-se Eremia Pârcălabul la
 35 Ion Vodă, pre carele l-au aflat supt Tighina, de bătea cetatea Tighinei, și i-au spus cum că nu au putut opri atâtea mulțime de oști.

14—16. «Vicleșugul Ierimii pârcălabul» titlu marginal la unele din manuscrisele din grupa A. 21: și din A. 29: veste din A.

142^r Iară auzind acestea Ion Vodă dela Ierimii Pârcălabul, că Turcii întâi trecusă tunurile cu enicerii | de peste Dunăre în căsta parte, s'au gătit și el de grabă; strângând oastea, au purces în tâmpinarea Turcilor la Dunăre și s'au tăbărit aproape de Dunăre.

Iară Căzaccii, neavând limbă, căci pre Irimii Pârcălabul nu-l credea Căzaccii, fiind în grijă cu toții, s'au strânsu la cortul lui Ion Vodă și au zis Svirčovschii: « Noi că Ț'am ȝurat să-ți fim cu credință, Ioane, să-ți slujim până la acest ȝas împotriva vrăjmașilor tăi, și de acum gata sintem să-ți slujim; și știm că vrăjmașii tăi nu pentru țara ta, ce pentru trupurile noastre vin. Ce, noaă întâi ne trebuie să știm: mulți sint? ce gândesc? Pentru să nu fim ca niște morți aduși la mormântu și să nu ne punem capetele ca niște dobitoace mute. Pentru aceia, ce veste ai de dâșii? ce svat? ce meșterșug? spune, să știm și noi ».

La aceste cuvinte a lui Svirčovschii, au suspinat Ion Vodă, răspunzind prostește: « Cunoscute-am de multe ori priința voastră spre mine, iubiții miei viteji, și nu aș fi bucuros să vă amăgesc, nice să fac ceva fără svatul vostru; ce așea vă înștiințazu, cum Irimii nu-i departe cu altă oaste și i-am poroncit să ne dea știre de nepriiatenul nostru, când

Iară auzind ačasta Ion Vodă dela Eremia Pârcălabul, că Turcii întâi trecuse tunurile cu enicării Dunărea s'au gătit și el mai de grabă; strângându-și oastea ce s'au fost slobozit pre aproape, au purces cu oștile sale în timpinarea Turcilor la Dunăre și aproape de Dunăre s'au așăzat Ion Vodă cu tabăra.

Iară Cazaccii, neavând limbă, căci pre Eremia Pârcălabul nu-l credea Cazaccii, fiind în grije, s'au strâns la cortul lui Ion Vodă și i-au zis Sfirčovschii: « Noi că Ț'am ȝurat să-ți fim cu credință, Ioane Vodă să-ți slujim până în cest ȝas împotriva vrăjmașilor tăi, și de acumă sântem gata să-ți slujim; și știm că vrăjmașul tău, nu pentru țara ta, ci pentru trupurile noastre vine. Ci, noao ne trebuie întâi să știm: mulți sânt? ce gândesc? Pentru să nu fim ca niște oameni morți aduși la mormânt și să nu ne punem capetele ca niște dobitoace mute. Pentru aceia, ce veste are de dâșii? ce sfat? ce meșterșug? spune noao! ».

La aceste cuvinte ale lui Sfirčovschii, suspinând Ion Vodă, au răspuns prostește: « Am cunoscut de multe ori credința voastră spre mine, iubiții miei viteji, și n'aș fi bucuros să vă amăgesc, nice să fac ceva fără sfatul vostru; ci așa vă dau știință, cum Eremia nu-i departe cu altă oaste, căruia i-am poroncit să ne facă știre de sâng de nepriiatenul nostru, căci

ari avea așa deplin veste și știință de dânsul. Eu pre Irimia crezu
ca pre sănătatea mea, că i-am cunoscut și-i știu bine credința și bună-
tatea lui; el mi-au făcut știre că mai mult de 15.000 de Turci nu sint.
Ce, de ar fi și treizăci de mii, ne vom bate cu dânșii, de ne va ajuta

5 Dumnăzău ».

Nu s'au așezat pre cuvântul lui Ion Vodă, Sfirčovschii, ce au poftit
pre Ion Vodă să șază cu tabăra acolo, iară el cu oamenii săi au mărșu
10 pentru limba; și-i dede Ion Vodă și pre Veronie, hatmanul său, cu
cinci mii de Moldoveni călări. Și mergând, au dat peste straja tur-
căscă, atâtea de mulți, pre câți era și oștenii lui Ion Vodă; și dându-le
războiu, au înfrât pre Turci. Iară altă limbă n'au putut lua, fără numai
un Turcu rănit foarte tare, ce nemic dintru acela n'au putut să înță-
liagă; ce numai pre singură straja, au cunoscut ei că iaste multă oaste
turcăscă. Pentru aceia au zis Căzacia lui Ion Vodă să fie triaz și cu pază,
15 cum va crede pre Irimia pârcălabul | mai mult.

142

La aceste cuvinte, nemic altă Ion Vodă n'au răspunsu, fără numai
ce au zis: « Nu avăm de ce avea grijă. Știu și nădăjduescu, că în scurt
să va arăta, că eu pentru aceia am vinit, pentru să-mi apăr moșiia până
la moarte ». Și au eșit Ion Vodă den tabără, cu trei sute de Moldoveni,

20 are așa deplin veste și știre de dânsul. Eu pre Eremia îl crez ca pre sănătatea
mea, că i-am cunoscut și-i știu bine credința și bunătatea lui; el mi-au
făcut știre cum mai mult decât 15.000 de Turci nu sânt. Ci, de or fi și
30.000, ne vom bate cu ajutoriul | lui Dumnezeu cu dânșii. »

177^r

Nu s'au așăzat pre cuvântul lui Ion Vodă Sfirčovschii, ci au poftit pre
25 Ion Vodă să așază acolo cu tabăra, iară el cu oamenii lui va merge supt nepriia-
tenul pentru limba. Priimit-au Ion Vodă cu dragoste socoteala lui Sfirčovschii,
și l-au slobozit să meargă și i-au dat pre hatmanul său, pre Veronie, cu 5.000
de Moldoveni călări, carii mergând, au dat peste straja turcăscă, carii era
30 pre atunci cât și oamenii lui Ion Vodă; și dându-le război, au înfrânt pre
Turci. Și n'au putut lua altă limbă, fără numai pre un Turc rănit foarte tare,
dintru care alt nimic n'au putut înțelege; fără numai din singură straja au cu-
noscut că iaste oaste multă turcăscă. Pentru aceia, au zis Căzacia lui Ion Vodă
să fie treaz și cu pază, cum va crede mai mult pre Eremia Pârcălabul.

La care alt nimic Ion Vodă n'au răspuns, fără atâta: « Nu avem pentru
35 ce să avem grije. Știu cum nădăjduesc, că în scurt să va arăta, că eu pentru
acea am venit, să apăr moșiia până la moarte ». Și au eșit din tabăra lui, Ion
Vodă cu 300 de călăreți,

și s'au lipit de balta la Cahul și s'au suit într'un piscu de dial să poată cunoaște câtă samă de oaste va fi turcăscă. Ce nemic n'au putut pricepe, că oastea era pre văi tăbărită, ce numai străjile s'au văzut în patru locuri, care nelăsindu-să să văză de tot de Moldoveni, s'au clătît pre încet în văi. Neputând dar pricepe Ion Vodă pe nepriiatinul său, s'au tras cu toată oastea sa, care era 30.000, și au tocmît-o în treizăci de polcuri, și la tot polcul era tunuri. 5

Iară atunce, o samă den boiarii cei mari, anume: Murgu vornicul cel mare și Bilăe vornic mare și Slăvilă Hatmanul, văzind atâta putere de oaste, ce venisă cu Pătru Vodă, temându-să să nu cază în mrejea vrăjmașilor săi, au părăsit pre Ion Vodă și au fugit la Turci, la Pătru Vodă. 10

Avea Ion Vodă și pive 80 de aruncat cumbarale, călărime deosebi. Avea țiitoare Săsui(?) Ion Vodă, sta deosebi; care pentru multă dragoste ce avea spre Ion Vodă, nu l-au lăsat între oastea cea călăriață, temându-să să nu-l vicleniască boiarii țării, precum au și făcut de nevoe, și să nu-l dea Turcilor, ce numai în Căzaci nedejduia și credea. 15

După ce împărți Ion Vodă oastea sa în treizăci de polcuri, până a să începe războiul, atunce au văzut Ion Vodă mulțimea oștii turcești,

și s'au lipit de baltă la Cahul, care baltă iase din Dunăre, și s'au suit într'un pisc de deal să poată cunoaște câtă seamă de oaste turcăscă va fi. Ci nimic n'au putut pricepe, că oastea era pre văi tăbărită, ci numai străjile au văzut în patru locuri, care nelăsându-să să văză de tot de Moldoveni, s'au clătît pre 'ncet în văi. 20

Și așa, neputând Ion Vodă pricepe nepriiatenul său, s'au tras cu toată oastea sa, care era 30.000, puind-o în treizeci de polcuri, și tot polcul avea tunurile sale. 25

Iară acolo, o seamă de boiarii țării, anume: Murgul vornicul cel mare și Bilăe vornicul cel mare și Slăvilă Hatmanul, văzând atâta putere de oaste turcăscă ce venisă cu Pătru Vodă, temându-să să nu cază în mrejea vrăjmașilor săi, au părăsit pre Ion Vodă și au fugit la Turci, la Pătru Vodă. 30

Avea Ion Vodă și pive 80 în oastea sa de arunca cunbarale, călărime deosebi. Avea țiitoare Săui Ion Vodă, sta deosebi; care pentru multă dragoste ce avea spre Ion Vodă, nu l-au lăsat pre Ion Vodă între oastea cea călare, temându-se să nu-l viclenească boiarii țării, precum au și făcut de nevoe, și să nu-l dea Turcilor, ci numai în Cazaci nădăjduia și credea. 35

După ce împărți Ion Vodă oastea sa în 30 de polcuri, până a să începe războiul, atuncea au văzut Ion Vodă oastea turcăscă multă,

care să socotiia mai bine de cincizăci de mii; și atunci să văzu amăgit de Irimia Pârcălabul, pre carele îl avea mai de credință decât pre alții, și chemându-l Ion Vodă la sine, s'au apărât Irimia Pârcălabul, zicând că el n'au putut pricepe să cunoască mulțimea Turcilor, iară priița
 5 și credința lui cătră domnu-său, Ion Vodă, să va videa că întâi el va da războiu Turcilor. Și îndată cu polcul său au purces Irimia Pârcălabul asupra Turcilor; iară, apropiindu-să de Turci, au poroncit stegarului său, de au slobozit | stiagul în ȝos și ș'au luat toți șlicele 143^r și ș'au plecat capetele la Turci. Văzind Turcii, ce era în frunte să-ș
 10 dea războiu, au stătut până s'au închinat Irimia Pârcălabul cu ai săi.

Iară alți Moldoveni, văzind faptele Irimii Pârcălabul, înspăimați, au alergat la Ion Vodă și i-au spus. Ce, Ion Vodă, ca un om cu inemă mare ce era, să nu-ș blăzniască inimile pentru Irimia Pârcălabul, care au viclenit pre domnu-său, așea, îndată au poroncit să dea
 15 în dobe și în trâmbiță sămnu de războiu. Iară Turcii au pus în frunte pre Irimia Pârcălabul cu oamenii săi, de-i mâna denapoi ca pe niște vite asupra oștii lui Ion Vodă.

Iară Ion Vodă, văzind pre Moldovenii săi cu Irimia Pârcălabul în frunte, au poroncit de au slobozit sănețele toate într'înșii, de au perit

20 care socotiia mai bine de 50.000; și atunci s'au văzut amăgit de Eremia Pârcălabul, pre carele îl avea mai mare credință decât pre alții, și îndată porunci Ion Vodă să chiiame la sine pre Eremia Pârcălabul, ci s'au apărât Eremia Pârcălabul cu aceste cuvinte: că n'au putut pricepe și cunoaște, iară priița și credința lui cătră Ion Vodă, să va veda că întâi el va da
 25 război Turcilor. Și îndată au purces Eremia Pârcălabul cu polcul său asupra Turcilor și apropiindu-se de Turci, au poruncit stegariului său, de au slobozit steagul în ȝos, și ș'au luat toți șlicele și ș'au plecat capetele. Turcii, văzând ce era să-și dea război, au stătut până s'au apropiat Irimia Pârcălabul cu oamenii săi și s'au închinat la Turci.

30 Iară alți Moldoveni, văzând faptele Ieremie Pârcălabul, înspăimați, au alergat toți la Ion Vodă și i-au spus de Ieremia Pârcălabul. Ci, Ion Vodă, ca un om cu inimă mare ce era, să nu-și piarză inimile pentru Ieremia, care au viclenit pre domnu-său, și îndată au poruncit să dea din trâmbițe și în dobe sămnu de bătae. Iară Turcii au pus în frunte pre Ieremia Pârcălabul cu oamenii
 35 săi, de-i mâna denapoi ca pre niște dobitoace asupra oștii lui Ion Vodă.

Iară Ion Vodă, văzând pre Moldovenii săi cu Ieremia Pârcălabul, au poruncit de au slobozit sinețele toate într'înșii, de au perit

până la unul, și câți n'au perit de focul lui Ion Vodă, îi ucidea Turcii den urmă, de nu putea străbate de trupurile lor căzute.

Iară Căzaccii, văzind ce să luciază, au slobozit focul în Turci așa de tare, cât au dat dos Turcii deodată, ori că nu le putură sta mai mult împotrivă, ori că-i vrea mai aproape să-i ia în foc, apropiindu-i de pedestrime. Ce, Svirčovschii, pricepând aceia, au strigat asupra Moldovenilor să să întoarcă; înturnară-să Moldovenii și Turcii luară-i în goană. Văzind Moldovenii că-i gonescu așa de tare Turcii, să întoarsără la Turci și să făcu un războiu mare între dânșii, cât de a mână să tăia și să împungea în suliță. Slobozit-au Turcii focul în Moldoveni; aceia moarte să făcu, cât pica de pre cai, așa Moldovenii cum și Turcii, de îmbe părți; nice să mai auzia de trăsnetul pușcilor, nice să vedea locul de fum, nice mai știia pușcașii în cine dau cu pușcile, cât le slăbisă mânuile a să tăia unii pre alți.

Atunce Ion Vodă au îndreptat pre ai săi denapoia pușcilor să să odihniască cevaș și să-ș păzască stiagurili sale. Așjidirea și Turcii s'au dat înapoi să să odihniască și ei. Așa stând și prăvind unii spre alți,

până la unul: că, câți n'au perit de focul lui Ion Vodă, îi omorîia Turcii din urmă, de nu putea străbate de trupurile lor căzute.

Iară Cazaccii, văzând ce să lucrează, au slobozit focul în Turci așa de tare, cât să amestecă Turcii în de ei. Iar și Moldovenii dintr'altă parte, așa au dat de tare năvală asupra Turcilor, cât deodată i-au împins de au dat dosul Turcii; ori că nu le putuse sta mai mult Turcii împotrivă, ori că vrea să-i ia în foc, mai apropiindu-i de pedestrime. Ci, Sfirčovschii, pricepând aceia, au strigat asupra Moldovenilor să să întoarcă; întoarnă-să Moldovenii și Turcii îi iau de goană. Văzându-se Moldovenii că-i gonesc așa tare Turcii, de iznoavă s'au întors la Turci. Au stătut un războiu mare între dânșii, că așa să apropiase unii de alții, cât de-a-mână să bătea. Slobozit-au Turcii foc din sinețe asupra Moldovenilor; aceia moarte s'au făcut între dânșii, cât pica de pre cai, așa Turcii, cum și Moldovenii; nici să mai auzia de trăsnetul pușcilor de amândoa părțile, până slăbise mânila tuturor, să tăia unii cu alții: nici pușca și nu mai știia în ce dau, nici putea vedea unul pre alt de praf și de fumul pușcilor.

Atunce Ion Vodă au îndreptat pre ai săi denapoia pușcilor să să odihnească puțin, și să-și păzească steagurile sale. Așjiderea și Turcii s'au dat înapoi să să odihnească și ei. Așa stând și privind unii la alții,

au dat Dumnăzău ploae mare și repede și s'au udat pravul de puști, de unde avea nădejde de ajutoriu Moldovenii. Ce numai de a mână le căuta a să bate, | ce și mâinile le era slăbite și nu putea sprejeni mul- 143^v
 5 țimea Turcilor; că și Tătari proaspeți să adăogea, viind den dos, i-au lovit pre Moldoveni și i-au înfrânt și-i goniră împreună cu Turcii și i-au tăiat, cât numai pedestrime au rămas și oastea de strânsură, Căzaci 250. Ce, fiind și Turcii osteniți, nu cuteza a năvăli asupra Căzacilor.

Văzind așa Ion Vodă, alergat-au de sirgu la Căzaci și le zisă: « Văzu, 10 bunii miei viteji, că den vicleșugul Irimii Părcălabului am sosit la ačasta, să ne punem capetele; ce, unde or pica capetele voastre, acolo și al meu, sufletul să margă dreptu la ceriu ». La acestea i-au răspunsu Svirčovschii: « De moarte nice cât de puțin noă nu ni-i grijă și cu drag vom muri toți; ce încă să mai dăm războiu acelor spurcați păgâni ».

15 Și îndată s'au pedestrit cu toții și împreunându-să cu oastea, ce venisă mai mulți în dobândă de cât în liafă, ce era ca 20.000, și năvălind cu dânșii, singur Ion Vodă au apucat pușcele dela Turci cele ușoare; o pușcă de acelea singur Ion Vodă o au apucat, că așa era de tare Ion Vodă, cât o au tras singur. Și împlându pușcele acele de prav, le-au

20 au dat o ploae mare și repede de s'au muiat praful. Ci n'au fost îndămână Moldovenilor că li s'au muiat praful și pușcile, de unde avea mare nădejde și ajutor, ci numai de a mână le căuta a să bate; ci le era mâinile slăbite și nu putea sprijini mulțimea Turcilor că și Tătarăi proaspeți veniți era din dos, i-au lovit pre Moldoveni și i-au înfrânt, de i-au gonit împreună cu Turcii, 25 și i-au omorît de au rămas numai pedestrimea și oastea de strânsură, Cazaci 250. Ci, fiind și Turcii osteniți, nu cuteza a năvăli asupra Cazacilor.

Văzând acestea Ion Vodă, alergând de sârg la Cazaci, le-au zis: « Văz bunii miei viteji, că din vicleșugul Ieremieii Părcălabul am sosit la ačasta, să ne punem capetele; ci, unde vor pica capetele voastre, și al meu acolo, 30 sufletul să meargă drept la ceriu ». La acestea, i-au răspuns pre scurt Sfirčovschii: « De moarte nici cât de puțin noao nu n'e frică, nici grijă, și cu drag vom muri toți; ci să dăm încă război acelor câini de păgâni ».

35 Și aceste zicând, s'au pedestrit cu toții și împreunându-să cu oastea, ce era venită mai mult în dobândă, decât în leafă, care era ca la 20.000, și năvălind cu dânșii, singur Ion Vodă au apucat pușcile dela Turci cele ușoare și o pușcă dintr'acelea singur Ion Vodă o au apucat. Și așa era de tare Ion Vodă cât o au tras; care umplându-le acele puști de praf, le-au

spart și le-au lepădat și legând tabără, s'au tras cale de o zi, la un sat, de s'au îngropat; însă, de apă le era lipsă mare și nevoie.

Iară Turcii, dacă s'au strânsu cu toții cu cei den goană, i-au încungiurat de mai nainte de apusul soarelui. Și era mulți Turci cu Tătara, cât nu-i puteai cuprinde cu ochii, și acolo toată noaptea i-au străjuit să nu scape dentr'acel loc și au aprinsu casăle în sat ce era pustii, să să facă lumină să să vază Turcilor. Iară, dacă s'au făcut ziua, început-au Turcii cu toate pușcele a bate într'înșii, ce nu le putea străca nemic că să îngropasă bine. De acolo, trei zile s'au apărat, făcând năvală Căzaccii în multe rânduri asupra Turcilor. Văzind Turcii că cu greu îi vor dobândi, au pus socotială să facă legătură cu Ion Vodă, să li să închine.

144^r Ion Vodă, încă văzind că flămânzăscu și leșină de sete și pravul încă împuținasă, să fugă să scape loc nu era, că tot locul cuprinsese Turcii, au gândit că doar cu blândeță și cu gura mântu făcând Turcii, să va scoate den peire. Era jeale | mare lui Ion Vodă de oastea ce venisă în dobândă, măcar că Căzaccii toți era gata să moară lângă Ion Vodă; începu a trimite la Turci că să va închina, de-i vor trimite om ca acela să-i giure la poftele lui Ion Vodă. Turcii bucuroși era la una ca aceasta,

178^v spart și le-au lepădat și legând tabără, | s'au tras de o zi cale, la un sat, de s'au îngropat; unde de apă mare nevoie și lipsă avea.

Iară Turcii, deaca s'au strâns cu toții, cu cei din goană, i-au încungiurat mai nainte de apusul soarelui. Și era atâtea de mulți cu Tătari, cât nu-i putea cuprinde cu ochii, și acolo toată noaptea i-au străjuit Turcii, să nu iasă dintr'acel loc, și au aprins casele într'acel sat ce era pustii, să li să facă Turcilor lumină. Deaca s'au făcut zio, cu toate pușcele au început Turcii a bate într'înșii, ci nu le putea strica nimeni, că să îngropase bine; unde trei zile s'au apărat, făcând Căzaccii în câteva rânduri năvală asupra Turcilor. Văzând Turcii că cu greu îi vor dobândi, au pus socoteală să facă legătură cu Ion Vodă să li să închine.

Ion Vodă, încă văzând că flămânzesc și mor de sete și praful încă împuținase, să fugă să scape loc nu era, doar să zboare, că tot locul cuprinsese Turcii, au gândit că doar cu blândețe și cu giurământ, făcând Turcii, să va scoate de moarte. Era jale mare lui Ion Vodă de oastea ce venisă în dobândă, măcar că Căzaccii era gata să moară toți lângă Ion Vodă; începu a trimite la Turci că să va închina, de va trimite un om ca acela să-i giure la poftele lui Ion Vodă. Turcii bucuroși au fost la una ca aceia;

decât cu arme și cu vărsare de singe, mai bine cu înșălăciune să-l dobândiască. Și trimisără un Turcu la Ion Vodă de-i giură într'acesta chip: Întâi, pre Căzaci să-i sloboază cu zile, întregi să să ducă; a doa, să-l ducă pre Ion Vodă viu la stăpânul său, împăratul; iară pentru oastea
 5 de țară nemic n'au pomenit, căci nu să îndoia, cum nu o vor erta, fiind raia, și pagubă împărăției s'a face de-i va omorî.

După ce au giurat Turcul pentru acestea lui Ion Vodă, au eșit den șanțu, luând cu sine pre toți Căzaccii, și așa au zis cătră Turcu: « De vreme ce iaste voia lui Dumnăzău să casu eu astăzi în mânule voastre,
 10 mă rog să-mi arătați acele ce mi-ați giurat, să sloboziți pre acești oameni buni, iară de aveți vreo mânie spre dânșii, de pre mine vă răsplătiți, și lor le dați pace ».

Și așa, împărțindu-și Ion Vodă tot al său între Căzaci, ș'au luat ertăciune dela dânșii, zicând că până la moartea sa nu-i va uita. Au-
 15 zind Căzaccii acestea, au început cu toții a plânge și a-l săruta. Și dacă s'au depărtat ca trei pistrele dela Căzaci, ș'au luat ertăciune dela țară cu multe lacrimi și iar s'au întorsu la Căzaci, de le-au împărțit aur, odoară č'au avut la sine, zicând: « N'au vrut ačasta Dumnăzău, bunii miei voinici, ca să pot a vă avea mai mult pre voi, sau pre acia deplin

20 decât cu arme și cu sânge, mai bine cu înșelăciune să-l dobândească. Și trimiseră un Turc la Ion Vodă, giurând pre acestea: întâi, pre Cazaci să-i sloboază întregi și cu viață; a doao, ca să-l ducă pre Ion Vodă viu la împăratul, stăpânul lui; iară pentru oastea de țară, nimic n'au pomenit, căci nu să îndoia că o va erta, fiind raia, și pagubă împărăției s'ar face de i-ar
 25 omorî.

După ce au giurat Turcul pe acestea lui Ion Vodă, au eșit din șanț, luând cu sine pre toți Cazaccii, și așa au zis cătră Turc: « De vreme că iaste voia lui Dumnezeu să caz eu astăzi în mânile voastre, mă rog să-mi arătați aceia
 30 ce mi-ați gurat, să sloboziți pre acești oameni buni; iară, de aveți vreo mânie pre dânșii, de pă mine vă răsplătiți și lor le dați pace ».

Și așa, împărțindu-și tot al său între Cazaci, ș'au luat Ion Vodă ertăciune dela dânșii, făgăduindu-să că până la moartea lui nu va uita pre Cazaci. Au-
 35 zind acestea Cazaccii, au început cu toții a plânge și a-l săruta. | Apoi depăr-tându-se ca trei pistrele de săgeți dela Cazaci, ș'au luat ertăciune dela țară, cu multe lacrimi și de iznoavă s'au înturnat la Cazaci, de le-au împărțit aur, odoară ce au avut la sine, zicând: « N'au vrut ačasta Dumnezeu, bunii miei voinici, ca să pot avea mai mult pre voi, sau pre aceia deplin

1.200, că m'aș fi nevoit cu așutorul lui Dumnăzău, să nu îmble aceștia
câini pre locul mieu, carii mi-au luat Dumnăzău pentru multe ale
mele păcate. Ce, în zădar, acestea îmi caută a răbda ce au slobozit Dum-
năzău asupră-mi, să mă despartu de voi. Dumnăzău să vă ducă sănătoși
la casăle voastre ! Iară pre mine, de mă va păzi Dumnăzău dentru sân- 5
geroasă mâna acestor oameni răi și mă vor duce cu viață la stăpânul
mieu, nu mă îndoescu nemic întru stăpânul mieu, că-mi va da iarăș
144^v domniia și voi ști mulțami crăiei leșăști și niamului leșăscu. | Ce am
avut pre lângă mine, mai bine voaă să rămăe, decât acestor câini, pentru
priința și slujbele ce am cunoscut de multe ori dela voi ». 10

Clătit-au la multă curgere de lacrimi pre Căzaci ačasta voroavă a
lui Ion Vodă și ș'au lăsat și sabiia la dâșii și au purces însuș al doile
numai cu un Liah, anume Osmonschi, ca un rob în tabăra turcăscă.

Dacă au dus pre Ion Vodă la pașea, ce era sarascher pre oști, l-au
muștrat pașea ca la patru časuri. Ce ar fi răspunsu Turcilor, să cunoaște 15
că au răspunsu cuvântu mare, l-au giungheat pașea cu hamgeriul în
pântece și în gură și scoțindu-l afară, i-au tăiat capul și-l pusără într'o
suliță, iară trupul lui l-au legat de coadele a doăă cămile și l-au ruptu
bucăți. Așa scrie cronica lui Gvagnin istoricul.

1200, că m'aș fi nevoit cu așutorul lui Dumnezeu, să ne umble aceștea câini pre 20
locul mieu, care mi-au luat Dumnezeu pentru multe ale mele păcate. Ci, în
zadar, acestea îmi caută a răbda ce au slobozit Dumnezeu asupra mea, să mă
despart de voi. Să vă ducă Dumnezeu sănătoși la casele voastre ! Iară pre mine,
de mă va păzi Dumnezeu de sângeroasă mâna acestor păgâni și oameni răi
și mă vor duce cu viață la stăpânul mieu, nu mă îndoesc nemic întru stă- 25
pânul mieu, că-mi va da iarăși domniia și voi ști mulțemi crăii leșești și nea-
mului leșesc. Și ce am avut pre lângă mine, mai bine voao să rămăe, decât
acestor câini, pentru credința și slujbele ce am cunoscut de multe ori dela voi ».

Clătit-au la multă vărsare de lacrimi pre Cazaci ačastă voroavă a lui Ion
Vodă; și ș'au lăsat și sabiia la dâșii și au purces singur al doilea numai cu 30
un Leaf, anume Osmonschi, ca un rob în tabăra turcăscă.

Acolo, după ce l-au dus pre Ion Vodă la pașea, care era sarascheriu, 4
časuri l-ar fi muștrat pașea. Ce ar fi răspuns Ion Vodă Turcilor, să cunoaște
că ari fi răspunsu cuvânt mare: că acolo, fiind Ion Vodă la pașea, l-au giungheat
pașea cu hangiarul în pântece și în gură și scoțându-l afară, i-au tăiat capul 35
puindu-l într'o suliță, iară trupul l-au legat de coadele a doao cămile de l-au
rupt bucăți. Așa scrie cronicariul Gvagnin de moartea lui Ion Vodă.

Iară Ureche Vornicul în letopisățul țării, scrie că de viu l-au legat pre Ion Vodă de coadele a doăă cămili de l-au sfărâmat, și să fie zis atunce Ion Vodă că: « Eu multe feliuri de munci și morți groznice am făcut, iară moarte ca ačasta n'am știut să fiu făcut ». — Vezi ce feliu de pocăință are tiranul ! — Apoi Turcii toți îș ungea sabiile cu sângele lui Ion Vodă.

Plata ș'au luat Ion Vodă pentru cumpărate morți, ce au făcut și el. Mai scrie Gvagnin zicând, că pentru aceia l-au pedepsit Dumnăzău pe Ion Vodă, căci să turcisă, ca, cu legea turcăscă, să poată scăpa de moarte.

10 După aceia s'au slobozit Turcii la aceialaltă spuză de țară de i-au snopit și i-au sfărâmat. Iară Căzaccii, văzindu spre ce iaste lucrul, nelăsindu-să pre giurământul Turcilor, au silit să între în șanțu să să apere până la moarte. Ce, n'au putut, că era șanțul cuprinsu de Turcii. Ce, s'au slobozit cu toții de au întrat în tabăra turcăscă, în grămadă, tăind 15 și omorînd pre Turci, până au perit și ei până la unul. Iară pe Svirčovschii polcovnicul și pre alți sotnici au luat Turcii în robie și pre urmă au eșit den robie cu preț de răscumpărare.

Domnit-au Ion Vodă 3 ani; ce om au fostu nu trebuie mai mult a-l tălmăci, că faptele lui l-au arătat.

20 Iară Ureche Vornicul scrie cum de viu l-au legat pre Ion Vodă de cozile a doao cămile de l-au fărâmat, și atunci, zic, să fie zis Ion Vodă: « Caută, că eu multe feliuri de morți am făcut groaznice, iar ačastă moarte n'am știut să fiu făcut » — Vezi, ce feliu de păcăință are. tiranul ! — Mai apoi, ceialalți Turci îș ungea sabiile cu sângele lui Ion Vodă.

25 Plata ș'au luat Ion Vodă pentru | cumpărate morți ce au făcut și el. Mai scrie Gvagnin de zice, că pentru aceia l-au pedepsit Dumnezeu pre Ion Vodă, căci să turcisă, ca, cu legea turcăscă, să poată scăpa de moarte. 179v

Pre urmă s'au lăsat Turcii la ceialaltă spuză de țară de i-au znopit și i-au fărâmat. Iară Căzaccii, văzând spre ce-i lucrul, nelăsându-se pre giurământul 30 Turcilor, au silit să între în șanț iar, să să apere până la moarte; ci n'au putut că era șanțul cuprins de Turci. Ci, au întrat în tabăra turcăscă, în grămada turcăscă, tăind și omorînd pre Turci, de au perit până într'unul. Iară pe * * de Căzacci i-au prins vii Turcii: pre Sfirčovschii Hatmanul, pe Vavrinț Cozlovschii, pe Ploțan, pre Zadorschii, pre Iancil, pre Zalețschii, pre Boguțschii. 35 Aceștea pre urmă s'au răscumpărat și au eșit din robie.

Domnit-au acest Ion Vodă ani 3; ce om au fost nu trebuie mai mult a tălmăci, că faptele lui îl arată.

145^r După peirea lui Ion Vodă și răsipa oștii sale, slobozitu-s'au | Tătarăi
în pradă în toată țara și au robît, cît mai mare pustiire decît atunci
n'au mai fostu de cîndu-i țara noastră, împresurându-i pre toți fără
de veste pre la casăle lor. Și dentru aceia pradă de atunci, pre multe
locuri pînă astăzi multe sate au rămas pustii, ales la câmpu, den Prut 5
pînă în Nistru.

Turcii, după izbîndă c'au făcut asupra lui Ion Vodă, s'au întorsu
înapoi, iară Pătru Vodă au trimis pre Bilăe Vornicul înnainte, cai-
macam, la scaonul domniei, la Sučavă, dînd veste de domnu nou, și
au scos bejenile pre acasă; pre urmă au sosit și Pătru Vodă la Iași, 10
Iuni 25.

După perirea lui Ion Vodă și răsipa oștii lui, s'au slobozit Tătarăi în pradă
peste toată țara de au robît, de n'au fost niciodată mai mare pustiire în țară
decît atunci, împresurându-i pre toți fără veste pre la casele lor.

Știrile din acest capitol sunt copiate și traduse de N. C o s t i n din autorii: G r i g o r e
U r e c h e V o r n i c u l - S i m i o n D a s c ă l u l , *l. c.*, pp. 151—162 și din P a z -
k o w s k i , în *Cercetări istorice*, pp. 142—153, din care cronicarul a tradus cuvînt
cu cuvînt.

CAP XXXVI

Leșii, după moartea lui Jicmont Craiu, au fostu ales craiu leșăscu
pre Henric, frate craiului franțozesc. Iară Henric, pre urmă, oblicind
5 de moartea frăține-său lui Carol, craiului franțozesc, au eșit pre taină,
neștiind Leșii den Cracău, pre o portiță, și s'au dus în Țara Franțozăscă,
de l-au făcut acolo craiu franțozăscu în locul frăține-său, lui Carol.

Într'acest an, au murit sultan Selim, împăratul turcesc, după ce luă
veste de bucurie pentru doă cetăți în Africa, la Ișpaniia, anume: Tunes
10 și Goleta; dacă făcu dunanma de bucurie, mai trăind doă săptămâni,
au murit și au rădicat Turcii împărat pre sultan Murat, fișorul lui

Domniia lui Pătru Vodă ce l-au poreclit Șchiopul

CAP LV

Pașa, după izbândă ce au făcut cu Ion Vodă, au pornit pre Pătru Vodă
15 la scaun și singur cu oștile turcești s'au întors înapoi. Iară Pătru Vodă au
și pornit pre Bilăe Vornicul de cuprinsese scaunul Sučavei și au dat veste
de pace și de domn tânăr și au scos și băjaniile pre acasă și pre urmă au
sosit și Pătru Vodă la scaon, în Iași, în 25 a lui Iunie.

Leșii, după moartea lui Jicmont craiului leșesc, au fost ales crai leșesc
20 pre Henrec, fratele craiului franțozesc. Acest Henrec, craiul leșesc, obli-
cind de moartea frăține-său, Carol, craiul franțozesc, au eșit pre taină, neștiind
Leșii din Cracău, pre o portiță și s'au dus la Țara Franțozească, de au stătut
craiu franțozesc în locul frăține-său, Carol. |

Într'acest an, soltan Selim, împăratul turcesc, după ce luo veste de bucurie
25 de 2 cetăți la Africa a hatmanilor că le-au dobândit, anume Tunes și Goleta,
după doao săptămâni, după ce să făcuse dunalma de bucurie pentru acele
cetăți, au murit. 180r

sultan Sălim cel mai mare. Acela Murat au omorît pre 5 frați ai săi mai mici. Împărățit-au sultan Sălim ani 7 și luni 5.

1575 În anul dela Hristos Mântuitorul nostru 1575, în luna lui Octomvri, mare pradă au făcut Tătarai în Țările Rusăști, în Volin și în Podoliia. 55.000 de suflete au perit, cu mic cu mare; 340.000 au robît; cai, iape, vaci, boi, oi, fără samă au luat, fără alte prăzi ce au luat. Cu aceste oști tătărăști în Țara Leșască, au fostu șapte sultani.

Pre aceste vremi, murit-au Alexandru Vodă, domnul muntenesc; domnit-au ani 9 și lună 1 și au rămas domnia fiiu-său, Mihni Vodă. Arătat-u-s'au în văzduh stea cu coadă, ce să chiamă cometa.

145^v Scriu cronicarii leșăști că acea pradă ce am pomenit că au făcut | Tătarai în Țara Leșască, să fie fostu cu știrea lui Pătru Vodă, și zic, să fie fostu și oamenii lui Pătru Vodă, și zic că și plianul č'au adus Tătarai den Țara Leșască, să-l fie împărțit cu Pătru Vodă. Ce, nu-i de crezut să-l fie împărțit. Poate să-și fie având bănat Pătru Vodă pre Leși, pentru Căzacii č'au vinit agiutoriu lui Ion Vodă, să fie fostu și cu știrea lui; iară dobânda să o împarță cu Pătru Vodă, eu nu crezu.

Tăinuitu-s'au câțeva vreme moartea lui sultan Selim, până au ales împărat pre sultan Amurat, feçorul lui sultan Selim cel mai mare. Acest Amurat au omorît pre cinci frați ai lui mai mici. Împărățit-au sultan Selim ani 7, luni 2.

1575 La anul dela Hristos 1575, iară dela zidirea lumii 7083, în luna lui Octomvrie, mare pradă au făcut Tătarai în Țările Rusești, în Volin și în Podoliia. 55.000 de suflete au perit cu mic cu mare; 340.000 au robît; cai, iape, ca la 150.000; alt dobitoc 500.000, oi 200.000, fără alte prăzi ce au luat. Cu aceste oști tătărăști în Țara Leșască, au fost 7 sultani.

Murit-au Alixəndru Vodă, domnul muntenesc, domnind 9 ani și o lună și au rămas domnia fiiu-său, Mihni Vodă. Arătat-u-s'au în văzduh stea cu coadă, ce-i zic cometa.

Scriu cronicarii leșești că acea pradă ce au făcut Tătarai în Țara Leșască, să fie fost cu știrea lui Pătru Vodă, și zic că au fost și oamenii lui Pătru Vodă, că și pleanul ce au adus Tătarai, zic, să-l fie împărțit cu Pătru Vodă. Poate să fie și adevărat, având Pătru Vodă bănuială pe Leși și pentru agiutoriu Cazacilor ce au fost cu Ion Vodă, să fie fost cu știrea lui Pătru Vodă; iară, pleanul să-l fie împărțit Tătarai cu Pătru Vodă, nu-i de crezut, că nu-s acel fel de neam Tătarai să facă la tovaroși împărțea.

Iară și Căzaccii n'au șezut fără lucru pre acea vreme, că au lovit ** având povață pre un Căzac anume Bogdan, de au făcut multă pagubă Tătarălor.

Leșii, părăsiți de Henric, craiul lor, că numai șapte luni crăisă, stătură cu toții după alesul craiului nou. S'au strânsu toți la Varșav: unii poftiia pre Maximilian, sau pre fiiu-său Ernest, unde și solii lui Maximilian, fiind în Varșav, tras-au cu daruri pre mulți domni leșăști în partea lui Maximilian. Craiul șvezăscu încă trăgea la sine crăiia leșască, având și el soli în Varșav. Era și fata lui craiu Jicmont, ce numai ia singură rămăsese den săminția lui Iaghelo, iar parte bărbătiască să stânsese. Ștefan Bator, domnul de Ardial, iară trăsese o samă de domni leșăști în partea sa. Și Alfonsu, domnul de Feraria, așijdirea. Iară o samă de domni numai pre Anna, fata craiului celui mortu, socotiia să o aliagă să fie crăiasă și să o mărite după Ștefan Bator, domnul de Ardial.

Maximilian avea parte mai tare și făcuse și gūrāmānt înaintea solilor leșăști, la Beci. Ce, zăbăvindu-să Maximilian a vini în Țara Leșască, ciia ce trăgea cu Ștefan Bator au nemerit mai curund den Ardial împreună cu Bator, lăsind în locul său pre frate-său, domnu în Ardial. Iară Maximilian, rămasă fără crăie leșască.

Iară și Cazaccii n'au șazut fără lucru pre acea vreme, că i-au lovit, având povață pre un Cazac, anume Bogdan, de au făcut mare pagubă Tătarălor.

Leșii, părăsiți de Henrec, craiul lor, care numai 7 luni crăisă, au stătut cu toții după alesul craiului nou. Strânsu-s'au cu toții la Varșav. Era câteva părți și socotele la alesul craiului nou. Unii din domnii leșești poftiia pre Maximilian, sau pre fiiu-său, Ernest, unde și solii lui Maximilian era la Varșav, trăgând cu daruri scumpe pre o seamă de domni în partea lui Maximilian; alții pre Ernstu, fečorul lui Maximilian. Craiul șvezesc încă trăgea la sine crăiia leșască, având și el solii săi la Varșov. Era și fata craiului Jicmont, care singură rămăsese din seminția lui Iaghelo, iară partea bărbătească să stinsese. Domnul de Ardeal, Ștefan Bator, iară trăsese câțva domni leșăști în partea sa. Și Alfonsu, domnul de Feraria, așijderea. Iară o samă numai pre Anna, fata craiului celui mort, socotiia să o aleagă să fie crăiasă și să o mărite după Ștefan Bator, domnului Ardealului.

Maximilian împăratul avea parte mai tare și făcuse și giurāmānt înaintea solilor leșești la Beciu. Ce, că s'au zăbovit Maximilian a veni în Țara Leșască, ceia ce trăgea cu Ștefan Bator, domnul de Ardeal, au nemerit mai curând din Ardeal împreună cu Bator, lăsând Bator în locul său în Ardeal, pre frate-său domnu. Iară Maximilian împăratul au rămas fără crăiia leșască.

8: era și din ediția M. Kogălniceanu. 27: era și din ediția M. Kogălniceanu.

146^r Cu aceste legături și tocmele, s'au așezat Ștefan Bator la crăie leșască: întâi să țină că va ține toate legile Leșilor; a doa: datoriile crăii să le plătiască; a triia: oricât loc de a Leșilor au dobândit Moscalii, să-l răscumpere; a patra: cu Turcii večnică pace să aibă; a cincea: hotarăle să le păzască și să aibă de grijă; | a șasea: mai nainte de întrarea lui în Țara Leșască, să trimită 100.000 de zloți, de răscumpărarea robilor den Tătari; a șaptea: robii dela Tătari să-i răscumpere. 5

Venit-au Ștefan Bator în luna lui April pen Moldova și au mersu în Țara Leșască. Eșitu-i-au în tâmpinare la marginea Țării Leșești, Ieronim, voevoda Țării Rusăști, și Sinevceștii, cu mare gloată și slujitori. Și mergând Bator în Cracău, fu ales craiu și atunceș s'au cununat cu Anna, fata lui Jicmont Craiu, iară în treizăci de zile a lui Maiu, fu coronit craiu. Noi să vinim la rândul istoriei noastre, lăsând la Leși, ei să scrie de Ștefan Bator, craiul lor. 10

Cu aceste legături și tocmele, s'au așăzat Ștefan Bator craiu leșesc: întâi: să giure la toate legile Leșilor că le va ține tare; a doao: datoriile crăii să le plătească; a treia: orice au dobândit Moscalii loc d'al Leșilor, să-l răscumpere; a patra: cu Turcii večnică pace să aibă; a cincea: hotarăle să le păzească și să le poarte grijă; a șasea: mai înaintea de întrarea sa în Țara Leșască, să trimită 100.000 de zloți; a șaptea: robii dela Tătari să-i răscumpere. 15 20

Și așa, la luna lui Aprilie, au purces Bator în Țara Leșască pen Moldova. Eșitu-i-au întru întimpinare la marginea Țării Leșești, Ieronim, voevodul Țării Rusești și Nicolai, cașteleanul de Cameniță, și Sânevceștii cu câțava curte și slujitori. Și, viind Bator la Cracău, fu ales craiu, carele îndată s'au cununat cu Anna, fata lui Jicmont craiului. Cununatu-l-au episcopul de Cracău în neîntâmplarea arhiepiscopului de Gnezna. Acest arhiepiscop s'au fost despărțit cu alții, care ținea în partea lui Maximilian. Și în 30 de zile ale lui Mai, după calindariul lor, fu și coronit. 25

181^r Iară după ce au auzit arhiepiscopul de Gnezna, arhiepiscopul Gneznei în crăia leșască iaste cap și el ține crăia leșască pe vremea când moare vreun crai leșesc | până să va alege altul, și el are datorie întâi a însemna vremea să să strângă alți domni pentru alesul craiului nou și el are datorie cu mâna lui să coronească pre crai. Atuncea era peste voia episcopului de Gnezna acea alegere la crăia leșască pre Bator; iară, după ce să isprăvi de alții Ștefan Bator crai leșesc, și să cunună cu fata lui Jicmont craiu, nici el, nici alții ce era cu dânsul, n'au mai stătut împotrivă. 30 35

Ci să venim la rândul nostru noi, lăsând la Leși să scrie ei de Ștefan Bator, craiul lor.

2: întâi din B, 15: craiu leșăști B.

După ce trecu un an în domniia lui Pătru Vodă, la anul 7082, s'au scoțorît un Căzac, anume Ivan Potcoavă, dintre Căzacii dela Praguri, făcându-să, cum zic unii, frate lui Ion Vodă, răspunzindu-să dela Mazoviia, de unde au fostu și Ion Vodă; iară Potcoavă îi era poreclă, 1574
5 pentrucă frângea în mâini potcoave de cal. Acesta au tras o samă de Căzaci la sine.

Scrie cronica leșască, că auzind o samă de boiari de țară de acest Căzac că să scrie și să numește frate lui Ion Vodă și strânge Căzaci lângă sine, au trimis pre taină la dânsul, den țară, poftindu-l să vie la 10
moșie-și, că pre urma frăține-său, lui Ion Vodă, lui să cuvine domniia țării, și ca acestea. Să jeluia și pre Pătru Vodă, pentru mari strâmbătăți și nevoi cu dările peste puțință ce le face lor, și au mari asuprele de Turci, întru carii mare dragoste avea Pătru Vodă și-i avea în curte pre o samă de Turci. Priimit-au Potcoavă pofta boiarilor și le-au 15
mulțămît și-i întreba de sfat, în ce chip și cu ce mijloace ari putea Potcoavă să vie la domnie, să-i facă răspunsu acei boiari ce-l poftiia.

Trimis-au acei boiari doaă cărți, scriind una la cneaz Costantin, voevodul de Chiev, că pre atunce era Chievul leșăscu, și altă carte la

20 După ce trecu un an din domniia lui Pătru Vodă, la anul 7085, s'au scoțorît un Cazacu, anume Ivan Potcoavă, dintre Cazacii dela Zaporoj, făcându-se, cum zic unii, frate lui Ion Vodă. — Și potcoavă l-au poreclit, pentrucă frângea în mâini potcoave. — Acest Potcoavă, răspunzându-se de moșie dela Mazovie, de unde au fost și Ion Vodă, au tras o samă de Cazaci la sine. 1577

25 Scrie cronica leșască, că auzind o samă de boiari de țară de acest Potcoavă, cum că să răspunde frate lui Ion Vodă și că strânge Cazaci la sine, au trimis pre taină la dânsul, din țară, poftindu-l să-și vie la domnie și la moșie-și, de vreme ce că pe urma frăține-său, lui Ion Vodă, lui să cuvine domniia țării, și ca acestea. Să jăluia și pe Pătru Vodă, pentru mare strâmbătăți și nevoi cu dările peste puțință ce le face lor Pătru Vodă; așijderea și 30
cum au mare asupreală dela Turci, în carii avea mare dragoste Pătru Vodă și-i avea și în curte o seamă de Turci. Priimiit-au cu dragoste, bucuroș, Potcoavă acea poftă a boiarilor, pentru care le-au mulțemit, ce-i întreba de sfat în ce chip și cu ce mijloace ar putea Potcoavă să vie la această domnie, să facă 35
acei boiari ce le poftiia răspuns.

Trimis-au curând din țară 2 cărți: o carte scriia la cneazul Costandin, voevodul de Chiov, că pre atuncea era Chievul în seama Leșilor, și altă carte la

146v starostea de Bar, cu pecețili a câțva boiari mai de frunte, în care cărți
ruga-i tare să dea ajutoriu lui Potcoavă numai până | la Nistru, iară
acolo la Nistru, ei îl vor tâmpina cu oaste. Luând Potcoavă cărțile
acelea, au mârșu necunoscut la Bar și le-au dat starostelui de Bar și
au avut cu dânsul multă voroavă cu taină.

5

Răspunsu-i-au starostele, bucuros i-ari da ajutoriu și pre lesne ari
putea face ačasta, ce, știind de legăturile și tocmelele, ce are craiul leșăscu
cu împărăția Turcului, a face ačasta, nu i să cade fără voia crăiască;
însă, între alte trebi, scriind la craiul starosteli, va pomeni și pentru
ačasta și fiind cu voia craiului, nu să va apăra de acest lucru. Și au zis
lui Potcoavă, până-i va vini răspunsu dela craiul, să zăbăvască într'alt
loc, căci șezind în Bar, să nu să sune, și s'ari face spaimă la Moldova.
Deci, mulțămind Potcoavă starostelui, s'au dus de acolo.

10

Iară un Căzac, anume Copețhii, ce nemerisă de curundu acolo în
Bar, înțelegând ačasta, au mârșu la Potcoavă, bucurându-să de noro-
cirea lui și guruhind-i ajutoriu după putința lui. Mulțămitu-i-au
Potcoavă și l-au rugat pentru ce-i adeverește, să-i arete și întru faptă,
și-i va mulțami și-i va plăti osteniala lui.

15

starostele de Bar, cu câteva peceți de țară și a boiari mai de frunte; în
care cărți îi ruga tare să dea lui Potcoavă ajutoriu numai până la Nistru,
și acolo îl vor aștepta pre Potcoavă cu oști. Luund Potcoavă aceste cărți,
au mers necunoscut cu dânsle la Bar și le-au datu starostelui de Bar cu
care au avut și câtăva voroavă pre taină.

20

181v Răspunsu-i-au starostele de Bar, | că bucuros i-ar da ajutoriu și pre lesne
ar face ačasta; ci, știind de legăturile și tocmelele, care are craiul leșesc cu
împăratul turcesc, a face ačasta, nu i să cade fără voia și învățătura crăiască;
pentru ce, scriind la craiul starostele alte trebi, și de ačasta va pomeni craiului,
și, fiind cu voia craiului, nu să va apăra de acest lucru. Și lui Potcoavă i-au
zis, până va veni răspunsul dela craiul, să să zăbovească într'alt loc, căce
șăzând în Bar, să nu să sune, și s'ar face vreo spaimă și amestecătură în Mol-
dova. Așa Potcoavă, mulțemind starostelui, s'au dus de acolo.

25

30

Iară Copețchi, care au fost nemerit de curând la Bar, înțelegând ačasta, au
mers la Potcoavă, bucurându-se de norocirea lui, și îndată i s'au făgăduit de
ajutoriu după putința sa. Mulțemit-au lui Copețchi Potcoavă și l-au rugat ceia
ce i s'au adevărit, să-i arate și în faptă, făgăduindu-se Potcoavă lui Copețchi că-i
va mulțemi și plăti osteneala lui, de-l va mila lui Dumnezeu și-l va bucura cu
domnia Țării Moldovei, să să poată așeza la moșie, la care îl chiamă Moldovenii.

35

Copețchii, având cunoștință între Căzaci, cu carii au fostu vr'o doazăzaci de ai, mers-au la Căzaci; având puținei bani Copețchii den agonisita sa, i-au împărțit Căzacilor și să găsi și un Moldovan, anume Țopa, ce era însurat în Țara Leșască și trăia în ținutul Braslavului, care și acela să amestecă
 5 cu Copețchii. Și cu nevoința lor s'au strânsu 330 de Căzaci aleși și au intrat în țară. Iară, înțelegând Căzacii cu Potcoavă că Pătru Vodă vine cu oaste mare și cu puști în tâmpinarea lor, ei au apucat ce au putut dela margine și s'au întorsu înapoi, păzindu-ș vreme pre altădată.

Pătru Vodă, având grijă de Căzaci, ca să nu mai între și altădată
 10 în țară să prade, trimis-au cărți pre un căuș la caștalianul de Halici, ce era mergător sol la împărăția Turcului pentru legătura păcii, făcând jalobă, că peste legăturile păcii ce au Leșii cu Poarta împărăției Turcului, pustiescu Căzacii țara împăratului și vor să așează domnu țării pre Potcoavă; pentru aceia dă știre, să | scrie la craiul să opriască acea
 15 faptă a Căzacilor și să prinză pre Potcoavă să-l pedepsască, să facă dreptate despre toți Căzacii, ce sint cu Potcoavă, că apoi, nevrând craiul să facă acasta, să știi că împăratul turcescu va străca pacea cu craiul. 147^r

Având dară Copețchi mare cunoștință și dragoste între Cazaci, cu carii au fost 20 de ani, s'au dus la Cazaci, căror, ce au avut bani din agonisita slujbelor sale Copețchi, i-au împărțit Cazacilor; cătră care și un Moldovean, anume Țopan, care s'au fost însurat în Țara Leșască și trăia în ținutul Brațlavului, s'au amestecat cu Copețchii. Și iată, cu nevoința acestor doi: a lui Copețchi și Topei s'au strâns la 330 de Cazaci într'ales, pre carii era hatman un Cazac, anume Șah. Și au intrat Potcoavă în țară. Cî, înțelegând Cazacii că Pătru
 25 Vodă i-au eșit lui Potcoavă înaintea cu oaste multă, având și puști cu sine Pătru Vodă, au apucat ce au putut dela margini și s'au întors Cazacii înapoi, cruțindu-să pre altă dată.

Iară Pătru Vodă, având grijă de Potcoavă și de Cazaci, ca să nu între de iznoavă în țară să prade, trimis-au pre un Turc căuși cu cărți la cașteleanul
 30 de Halici, carele era mergătoriu sol la împărăția Turcului să lege pace, făcând jalbă, că peste legăturile păcilor ce au cu Poarta, pustiescu Cazacii țara împăratului și că vor Cazacii să așaze pe Potcoavă domn la Moldova; pentru aceia îi face știre, să scrie la craiul, să împiadece acest lucru și să prinză pre Potcoavă și | după legăturile de pace să-l pedepsească și să facă
 35 dreptate despre toți acei Cazaci, ce sânt cu Potcoavă. Că, de n'ar vrea craiul să facă acestea, atuncea împăratul turcesc va strica pacea cu craiul și nu va sta așazământurile ce s'au așăzat între dânșii. 182^r

Acestea toate deplin le-au scris caștelianul la craiul și îndată, înțelegând craiul, au trimis la hatmanul și la o samă de boiari de margine, să pue nevoință să prinză pre acel Potcoavă și pre Căzacii ce fac rocoșituri cu dânsul; și nu l-au putut prinde. Ce încă mai bine s'au gătit Potcoavă cu mai mulți Căzaci și au trecut Nistrul pre la Soroca; și auzind oamenii de domn tânăr, mulți i s'au închinat de pre margine.

5

Aceste toate deplin le-au scris cașteleanului de Halici, care înțelegându-le craiul, tare s'au îngrijat și de sârgu, prin cămărașul său au pornit cărți la hatmanul și la o samă de boiari de margini, să pue nevoință să prinză pre Potcoavă împreună și pre Cazacii ce fac rocoșituri cu dânsul. Au trimis hatmanul trei roate de slujitori cu Bobolețchi, sluga sa, ca să-l afle la Nemirova, că acolo să afasă Potcoavă mai înainte. Ci viind Bobolețchi la Nemirov l-au aflat acolo.

10

Ci Potcoavă, căruia i s'au zis și Crețul, prinzând de veste, au eșit din târg, având cu sine 50 de Cazaci cu sinețe pedestri și au venit la un vadu, unde au intrat în apă până în pântecetele calului și au pus Căzacii denainte frunte. Iar Boblițchi, deaca au sosit după dânsul la vad, văzând pre Potcoavă că iaste gata de a să bate și la loc strântu, nu s'au apucat de război, ci s'au întors înapoi și aciași, și Potcoavă după dânsul la Nemirov: Boblițche la curte, iară Potcoavă în târg, la gazdă. Deci au chiebat Boblețche pre mai marele târgului și i-au zis să-l prinză pre Potcoavă, să i-l dea; iar mai marele târgului s'au lepădat de dânsul și au zis că el nu-l va prinde, nici îl apără, ci, de-i trebuiaște, el să și-l prinză.

15

20

Văzând omul hatmanului că nimic nu poate folosi, s'au dus den Nemirova și au spus hatmanului. Acestea toate le-au trimis hatmanul la urechile craiului; cum au aflat pre Potcoavă în Nemirov, și namistnicul voevodului Brațlavului n'au vrut să-l dea din Nemirov. Trimis-au craiul cu ponoslu la voevodul de Braslav, ca să poruncască să prinză pre Potcoavă și să-l trimiță la craiul. Ci, până a merge comornicul craiului la voevodul Braslavului, iară Potcoavă mai cu mulți Cazaci și bine gătit, să gătează să între de iznoavă pre la Soroca, în țară.

25

30

Iară Șah Hatmanul, lăsând în Nezia 400 de Cazaci și luund cu sine 600 de oameni, s'au dus pre șleahul ce să chiamă Probita și acolo s'au împreunat cu Potcoavă și l-au numit domnu Moldovei pre Potcoavă. Și îndată dau în dobe și l-au petrecut toți pre Potcoavă până la Soroca și acolo au trecut Nistrul. Iară, cumu-i rândul oamenilor mulți, i s'au închinat, deaca s'au vestit domn tânăr.

35

182v

Auzind Pătru Vodă că au intrat Căzaccii cu Ivan Potcoavă în țară, îndată s'au gătit și au eșit cu oaste împotriva Căzaccilor, având Turci 500, și au luat și pușcele cu sâne și tocmind pușcele, și după pușci pe acei beșlei turci în frunte, învățându-i să sloboază pușcele în Căzaci, și dacă vor slobozi pușcele, să sloboază ei cu năvală asupra Căzaccilor. Ce, Căzaccii, cumu-ș sintu învățați la războiu, dacă au văzut că slobod pușcele, ei toți s'au plecat la pământu, de i-au covârșit focul. Iară Turcii, părându-le că sintu uciși Căzaccii de pușci, s'au lăsat la dâșii. Atunce Căzaccii sloboziră focul în Turci și îndată căzură trei sute de cai și ciialalți au și dat dos și multă pagubă făcură în oastea lui Pătru Vodă.

Văzind Pătru Vodă nenorocirea sa, au dat dos și lăsind scaonul său, Iașii, au trecut în Țara Munteniască. Iară Potcoavă Crețul au venit cu Căzaccii domnu în locul lui Pătru Vodă, Noemvri 23.

Iară Pătru Vodă, fiind în Țara Munteniască, au trimis jaloabă pre Căzaci la împărăție, că l-au gonit den țară și strică țara; ce, să-i dea așutor împărăția. Venit-au ponoslu lui Pătru Vodă dela împărăție, pentru moi lucrurile lui, iară și poroncă au trimis la Dobrogeni și la Tătari bugegeni și domnului muntenescu, să oștască asupra lui Potcoavă Crețul.

Auzind acestea Pătru Vodă Șchiopul, cum Ivan Potcovariul, ce-i zicea și Crețul, au intrat în țară cu oaste căzăcască, de sârg s'au gătit și au eșit cu oaste împotriva lui, având 500 de Turci beșlii, și au luat și pușcile cu sine, și s'au gătit de război, puind pe acei 500 de beșlii pe după pușci în frunte, dându-le învățătură, când vor slobozi pușcile, să sloboază în Cazaci. Ci Cazaccii, cum iș sânt învățați la război, cum au slobozit pușcile, văzând că să înnață fumul, toți s'au lăsat la pământ, de i-au covârșit focul. Turcii, socotind că-s uciși Cazaccii de pușci, s'au lăsat la dâșii și Cazaccii au slobozit într'înșii focul. Și acolo au picat 300 de cai și ciialalți au dat dosul și multă pagubă au făcut în oastea lui Pătru Vodă.

Văzând Pătru Vodă nenorocirea sa, au dat dos și au purces Pătru Vodă în ȝos, lăsând scaunul său, Iașii, și s'au dus în Țara Muntenească. Iară Potcoavă au venit cu Cazații domn și au intrat în Iași, Noemvrie 23.

Iară Pătru Vodă, după ce au venit în Țara Muntenească, au dat știre la împărăție, făcându jalbă pre Cazaci ce sânt supt ascultarea craiului leșesc, cum l-au gonit din țară și să strică țara; cerșut-au agiutoriu Pătru Vodă dela împărăție.

147^v Iară Potcoavă Crețul, dacă au vinit în Iași, întâi au slobozit | tem-
nițele și pre alții, ce era închiși, apoi au făcut boiari: pre Țopa l-au
făcut vel postelnic, pre Copețchii, pârcălab de Hotin, iară în sama lui
Șah au dat pre toți Moldovenii și au răpezit și la împărăție să-ș scoată
stiaș de domnie. Ce, pre cine au trimis Potcoavă la Țarigrad pentru
domnie, l-au prinsu oamenii lui Pătru Vodă și n'au agiunsu la Poartă.
Pătru Vodă au intrat în țară cu oaste, ce s'au pomenit mai sus, viindu-i
și Moldoveni de Țara de Țos agutoriu.

5

Înțelegând Căzaccii de vinirea lui Pătru Vodă, au svătuit pe domnul
lor pe Potcoavă, cu nume ce-i pusese ei Ion Vodă, de au eșit den Iași,
și s'au dus până la Docolina, în tâmpinarea lui Pătru Vodă. Mulți era
și oameni de țară între Căzacci, ce să închinasă la domnu tânăr, Ion
Vodă. Au vrut Potcoavă să tocmască în frunte pre Moldoveni la răz-
boiu, ce nu priimiia Căzaccii, necrezindu de tot pre Moldoveni. Ce
au orânduit Șah pre o samă de Căzacci, să ia aminte ce feliu de rânduire
face Pătru Vodă oștilor sale, și yăzură că au poroncit Pătru Vodă de au

10

15

Iară Potcoavă, după ce au intrat în Iași, întâi au slobozit temnițele și
pre cei ce era închiși, între carii era și un șlehtici dela Volin, anume Bosie,
pre carele l-au fost vândut Tătarăi unor Turci den Iași. Apoi au împărțit
Potcoavă boeriile: pre seama lui Șah au dat pre toți Moldovenii; pre Țopa
l-au făcut postelnic, pre Copețchi l-au făcut pârcălab de Hotin și au repezit
și la împăratul turcesc să-i scoată steag de domnie. Iar pre acel sol al lui
Potcoavă, mergând la Țarigrad, l-au prins oamenii lui Pătru Vodă și n'au
ağuns la Poartă.

20

Lui Pătru Vodă i-au venit și ponoslu dela împărăție, pentru moi
lucrurile lui. Iarăși poruncă la Dobrogeni și la Tătarăi bugegeni și la
domnul muntenesc au trimis împărăția, să meargă într'agutoriu lui Pătru
Vodă asupra lui Potcoavă Crețul. Așa, | Pătru Vodă s'au pornit cu oștile
asupra lui Potcoavă și intrând în țară, i-au venit Moldovenii gosenii
într'agutoriu.

25

30

Iară Cazaccii, după ce înțeleseră de Pătru Vodă că le vine asupră, au sfă-
tuit pre Potcoavă, de au eșit din târgul Iașilor, și au purces înaintea lui Pătru
Vodă la Docolina. Fost-au și de țară oaste cu Cazaccii, că mulți să închinasă
la Potcoavă, carele îi pusese numele de domnie Ion Vodă. Și tocmindu-se
de război, vrea Potcoavă să pue pe Moldoveni în frunte, să dea întâi război, ci,
nu-i priimiia Cazaccii, necrezând de tot pre Moldoveni. Ci, au orânduit Șah câțva
Cazaci de streajă, să ia aminte ce feliu de orânduială face Pătru Vodă oștilor
sale, și au văzut cum au poroncit Pătru Vodă să

35

183^r

pus înaintea herghelii de cai, cirezi de vaci, pentru să calce pedestri-
 trimea lui Potcoavă cu acel dobitoc, și înaintea cirezii au eșit Turcii
 la harțu. Și așteptând Căzaccii până să mai apropie oastea lui Pătru Vodă,
 sloboziră focul și acele dobitoace mai multă zăhăială făcură Turcilor, că
 5 înturnându-să dobitoacele înapoi, au dat peste oastea lui Pătru Vodă;
 și loviră Căzaccii în oastea lui Pătru Vodă, Căzaccii den driapta și Șah
 den stânga, și înfrânsără pe Pătru Vodă și rămasă izbânda iar la Căzacci.

Ivan Potcoavă, după ce birui pe Pătru Vodă, măcar că-i mergea
 cu năroc, iară nu să încrezu de tot, ca să să așează la domnie, că Pătru
 10 Vodă iar strângea oaste turcăscă, și Unguri i-au fostu venit într'gutoriu.

pue înaintea herghelii de cai și cirezi de vaci, pentru să calce pe pedestri-
 mea lui Potcoavă cu acel dobitoc, și înaintea acei cirezii au eșit Turcii la harț
 și s'au hârțuit câtva, cât Cazaccii nu mai putea suferi. Ci Șah, vrând să să mai
 apropie de Pătru Vodă, și atunci să sloboază focul într'înșii. Și așa apropi-
 15 indu-să, au slobozit Cazaccii focul, că acea herghelie de cai și cireadă de
 vaci, după ce sloboziră focul Cazaccii, mai multă zăhăială făcură Turcilor
 decât Cazacilor, că înturnându-se dobitoacele înapoi, da peste oastea lui
 Pătru Vodă. Văzând acea zăhăială de acele dobitoace, Căzaccii au lovit din
 dreapta și Șah de-a-stânga pre oastea lui Pătru Vodă și au înfrânt și aici
 20 pe Pătru Vodă și rămasă izbânda iară la Cazacci.

Potcoavă, < ce > să numiia Ion Vodă, după izbândă ce făcuse asupra lui Pătru
 Vodă, măcar că și acea dată rămasă biruitoriu, iară să se așaze la domniia
 țării nesocotindu-să, căci Pătru Vodă iar strângea oaste turcăscă, și Unguri
 i-au venit într'ağutoriu, — ci înturnându-se la Iași, nimic n'au zăbovit, ci
 25 grijindu-să de hrană, luund cu dânșii și 14 puști și alte jacuri, au purces
 din Iași, spre locul său de unde venise.

Iar pârcălabul de Hotin, care era pus de Pătru Vodă mai nainte și pre
 urmă gonit dela Hotin de Copețchi, să afla lăcuitoriu de acea parte de Nistru,
 cu numele lui Iacob Strus, înțelegând că Potcoavă au eșit din Iași și trage la
 30 locul său, având oameni ai săi păzitori, au trecut Nistrul pe taină la Hotin,
 și au prins pre Copețchii | și luundu-l cu sine să-l ducă la Pătru Vodă, domnul
 său, pre cale s'au întimpinat cu Cazaccii, carii era trimiși de Potcoavă la Copetschi,
 să-l ia din cetate, pentru să nu cază pre mâinile lui Pătru Vodă. Acolo au
 năvălit Cazaccii și au luat pre Copețchii din mâinile lui Strus Pârcălabului
 35 și au omorât și pre pârcălabul lui Pătru Vodă împreună și pre alții, ce au fost
 pre lângă dânșul.

Iară, după ce s'au apropiat Potcoavă de Soroca, nu-și putea afla cale
 încâtro ari merge; spre Nijov pre câmp, să temea de omeți mari, pre lângă

Ce, întorcându-să la Iași, nemic n'au zăbăvit, ce s'au grijit de hrană și au luat cu sine 14 puști și alte jacuri și au eșit den Iași și s'au dus den câtro au venit. Și pre urmă, pre Potcoavă cu înșelăciune l-au dus
1848^r la craiul și puindu-l la închisoare, i-au tăiat capul, pentru aceste rocoșituri ce făcuse asupra lui Pătru Vodă.

5

Pătru Vodă, înțelegând că Potcoavă au lăsat scaunul domniei și au trecut în Țara Leșască, au venit în Iași și s'au așezat cu pace al doile

Nemirov să temea de hatmanul și de voevodul de Braslav, că era poruncă dela craiul la voevodul de Braslav să-l prinză pre Potcoavă și-l păzia tare și dela hatmanul și dela voevodul. Fostu-i-au ieșit în cale hatmanul; ci, văzând că Potcoavă să gătează de gâlcevă, că avea Cazaci cu sine de treabă, nu i-au cutezat, că vedea că să va vărsa sânge mult.

10

Iară voevodul de Braslav, aflându-se în Nemirov pre acea vreme, au poftit la sine la curte pre câțva Cazaci, între carii au fost Șah Hatmanul. Acolo le-au spus voevodul cum are mare bănat dela hatmanul pentru Potcoavă, neștiind el nimic că ei l-au dus la domnia Țării Moldovei: « de ați dat pricină stricării păcii între împăratul turcesc ». Să nu le pară șagă să mânia pre craiul; ce l-au sfătuit să margă Potcoavă la craiul să să îndrepteze, și pentrucă iaste om de treabă, îl va priimi craiul cu dragoste și voi vă veți curăți de acea vină și Potcoavă încă va hălădui. Și au zis voevodul cum singur cu Potcoavă va merge la hatmanul și hatmanul va merge cu dânsul la craiul.

15

Acestea, deaca le-au spus Cazacii lui Potcoavă, el fu bucuros și au mers cu voevodul de Braslav la hatmanul; au dat voevodului 12 puști și hatmanului 2. Trimisu-l-au pre Potcoavă hatmanul la craiul, fiind atunci craiul la săim la Varșav, pre care îndată au poruncit craiul să-l pue la închisoare, puindu-i heară în piçoare și cu pază tare. După săim, s'au pornit craiul den Varșav la Liov, mai mult pentru amestecăturile ce să făcuse cu Potcoavă, iară pre Potcoavă l-au trimis la altă închisoare, la Rava, că la săim fiind, îl vrea fi omorît, că avea mare mânia pre dânsul, ci socotea voia țării, carii tare sta pentru Potcoavă, arătând craiului cum ar fi om de treabă. Nemerit-au
1848^r la craiul un căuș dela împăratul turcesc în Liov, care între alte făcând jalbă și pre Potcoavă, au poruncit de au tăiat capul lui Potcoavă. Făcut-au jalbă tot acel căuș și pre Ion din Zbaraj și pre voevodul de Braslav și pre Filon Cmita, pentrucă slobod pre Cazaci, pre carii îi țin prin ținuturile sale, de fac mare pagubă în olaturile împărăției turcești. Orânduit-au craiul comisari pre la târguri, să să facă cercare aceluia lucru.

25

30

35

Pătru Vodă, înțelegând că Potcoavă au părăsit scaunul și țara și au trecut în Țara Leșască, au venit la Iași și s'au așăzat la scaunul țării al doilea

18; n'au sfătuit B și B¹.

rând, fiind cursul ailor 7086. Atunce au pus mitropolit pre Theofan, 1578 care fugisă de frica lui Ion Vodă, precum s'au pomenit la rândul său, și fugisă pren munți.

Căzaccii, fiind scârbiți pentru moartea lui Potcoavă, iară s'au rădicat
5 cu Alexandru, fratele lui Potcoavă, tot într'acelaș an, Fevruarie 9, au
întat în țară asupra lui Pătru Vodă. Ce Pătru Vodă, știind poticala
dentâi c'au pățit cu Căzaccii, nu s'au apucat de războiu, ce întâi le-au
dat cale. Iară Alexandru au întat în Iași, Fevruarie 9. Pătru Vodă de
sirgu au strânsu oaste turcăscă și unguriască și fără veste au lovit în
10 Iași și au încunșurat pre Alexandru în curtea domniască și au
bătut den Cășlegi până la Miiază-Părese. Iară într'o noapte, Martu
12 zile, au eșit Alexandru cu Căzaccii den curte, că nu mai putură suferi,
că și iarba de pușcă sfârșisă și bucatele li să înpuținasă, și nedejduind
că vor scăpa, au fugit spre codru. Iară, prinzind veste oastea lui Pătru
15 Vodă, au sărit după dâșșii și agiungându-i la iazerul Curbestilor, au
prinsu viu pre Alexandru, depreună cu boiarii lui.

Atunce Pătru Vodă, așezându-să în scaon al treile rând, au zidit
mânăstirea Galata, în vale, care fără zăbavă vreme s'au răsipit.

20 rând, fiind cursul anilor 7086, și au dat mitropolia lui Theofan, carele în
zilele lui Ion Vodă să lăsasă de frica lui Ion Vodă, — precum s'au pomenit la
domnia lui Ion Vodă — și fugisă prin munți. 1578

Cazaccii, cum s'au pomenit, dela Nizove, fiind scârbiți pentru moartea lui
Potcoavă, de iznoavă s'au rădicat cu Alixandru, fratele lui Potcoavă, și într'ace-
lași an ce să așăzase Pătru Vodă la domnie al doilea rând, la luna lui Fevruarie
25 9, au întat în țară asupra lui Pătru Vodă. Ci Pătru Vodă, știind potecala ce
pățise mai nainte cu Cazaccii, nu s'au apucat de război, ci le-au dat cale întâi.
Iară Alixandru au întat în Iași și s'au așăzat în scaon, Fevruarie 9. Iar Pătru
Vodă de sârg cu oaste turcăscă și ungurească, și fără veste, au lovit în Iași
și au cuprins pre Alixandru în curtea cea domnească și au bătut din Cășlegi
30 până la Miază Păresimi. Iar într'o noapte, Martie 12 zile, au eșit Alixandru
cu Cazaccii din curte, că n'au mai putut suferi, că și iarba de pușcă și bucatele
li să înpuținasă, și socotind că vor scăpa, au fugit spre codru, căroră prinzân-
du-le veste oastea lui Pătru Vodă, s'au pornit după dâșșii și la iazerul Curbestilor
i-au așuns și pre Alixandru l-au prins viu, dinpreună cu boiarii
35 lui. Acest Alexandru au ținut o lună scaunul. Așezatu-s'au Pătru Vodă
în scaun al treilea rând și făcu mânăstirea Galata în vale, care, nu după multă
vreme, s'au răsipit.

De năroc era Pătru Vodă cu Căzacia. Așa știe face tâmplări norocul omului, de nu-i lasă loc de odihnă; că bine de unii nemântuit, alții
 1578 viniia asupra-i; că într'acelaș an 7086, Iulie 26, venit-au niște Căzaci cu un domnișor până la Nistru, ce, dintr'acia niceunul nu s'au întorsu, toți s'au pus capetele.

5

Așjidirea, curund după aceștia Căzaci, la anul 7087, Octomvrie 12, un Costantin iară cu Căzaci viniia în țară și toți s'au înecat în Nistru.

Pre acea vreme și într'acel an și într'acea lună, Zborovschii, cu
 1487 oaste căzăcască, au lovit Dașovul de l-au arsu și l-au prădat | și multe Turcoae au robii și cu multu duium s'au întorsu înapoi fără de smintială.

10

Domnit-au Pătru Vodă Șchiopul 5 ani și i-au vinit mazilia dela împărăție; viind un agă împărătescu, l-au luat den scaon și l-au trimis la Halep, la pază, iară în locul lui, au pus domnu pre Iancul Vodă.

De noroc era Pătru Vodă cu Cazacia — așa știe face tâmplări norocul
 1847 omului, de nu-i lasă loc de odihnă, — că bine de unii | nemântuit, alții venia asupra lui; că într'acelaș an, după ce s'au așzat al doilea și al treilea rând la
 1578 domnie, în anul 7086, Iulie 20, au venit niște Cazaci cu un domnișor la Nistru, ci, aceștea nu s'au întors înapoi, că s'au pus toți capetele. Așjiderea, curând
 1578 după aceștea Cazaci, la anul 7087, Octomvrie 12, un Constantin iară cu Cazaci venia în țară și s'au toptit toți în Nistru.

15

20

Intr'acestaș an și într'acastaș lună, când Constantin cu Cazacia trecea, iar Zborovschii cu oaste căzăcască, au lovit Dașovul de l-au ars și l-au prădat și multe Turcoae au robii și mult plean au luat și mai apoi s'au întors înapoi fără de niceo smintială.

25

1578 *De mazilia lui Pătru Vodă Șchiopul în anul 7087 Dechemvrie 2*

Acest Pătru Vodă ce-i zic Șchiopul, după ce au domnit 5 ani, l-au mazilit împăratul și au trimis pre un Turc mare de l-au luat din scaun și l-au trimis la Halep, la pază, iară domnia o au dat Iancului Vodă.

Pentru prima domnie a lui Petru Șchiopul, N. Costina copiat din Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul, l. c., pp. 167—173; a tradus din Isthuanf-fius, o. c., p. 347, 360 și din *Cronica Polska* a lui Paszkowski, dată în traducerea din Cercetări istorice, p. 155.

Domniia Iancului Vodă ce-i zic Sasul

CAP XXXVII

În anul 7088, Februarie 17, venit-au Iancul Vodă în țară și s'au așezat la 1580
domnie, carele de naștere au fostu Sas, liutoran de lege; pravoslaviia nu iu-
5 biia. Și, dacă s'au așezat domnu țării, toată eriticiia și nedumnăzăriia ș'au
arătat, că lăcomie de avuție nespusă avea, pentru care pre mulți au
omorît, și au trimis de au luat de-a-zecea den boi de pren toată țara.

Pentru Ion Lungul ce s'au rădicat domnu

Iancul Vodă, de multă lăcomie ce avea, scos-au în țară zăciuală
10 de boi, care obiceiul țara n'au suferit. Ce s'au rădicat Lăpușnenii să

Domniia Iancului Vodă ce-i zic Sasul anul 7088 Februarie 17

1580

CAP LVI

Dacă au mazilit împăratul pe Pătru Vodă Șchiopul, dat-au domniia Iancului,
carele de naștere sa au fost Sas, de lege luteran; pravoslaviia nu iubiia. Decii
15 au venit în țară și au șăzut în scaun, Februarie 17. După aceia toată nedumne-
zeirea și ereticiia sa ș'au arătat, că lăcomie de avuție nespusă avea, pentru care
pre mulți au omorît. Mai apoi, de lăcomie mare ce avea, trimis-au să ia a zecea
din boi din toată țara.

De un domn ce-i zicea Ion Vodă Lungul anul 7089

1581

20 CAP LVII

Iancul Vodă, fiind plin de lăcomie, izvodi obișnă care n'au fost în țară
niciodată, de au trimes în toată țara să ia boi de a zecea, care obișaiu nu l-au
putut suferi țara. Ci s'au rădicat | Lăpușnenii de s'au sfătuit ca să

13: dela «dat-au domniia...», întreg capitolul cu domnia Iancului Vodă Sasul și
primul alineat din a doua domnie a lui Petru Vodă Șchiopul, lipsesc din B¹;
copistul a lăsat filele albe. 15—16: tot nedumnezeirea B.

să dezbată de supt mâna Iancului Vodă și oștindu-să, au rădicat dintre dâșii domnu pre Lungul și l-au numit Ion Vodă și au purces pe Prut în sus.

Iancul Vodă, prinzindu de veste că Lăpușnenii s'au rădicat asupra lui, îndată au trimis pre Bućum Vornicul cu oaste împotriva lor, și 5
tâmpinându-să la Balota, s'au lovit de față și dând războiu de îmbe părți vitejește, pierdură Lăpușnenii războiul și pre domnișor încă l-au prinsu viu. Unii scriu să s'au înecat în Prut domnișorul.

Pribeğirea boiarilor de răul Iancului Vodă

Multe lucruri spurcate și de Dumnăzău urite făcea Iancul Vodă 10
în domnia lui, cât de răutățile lui, toată țara și boiarii să oțărîia; că legea creștiniască nu iubii, la avuție, lacom și prădătoriu, țara cu dările îngreuiă și era curvariu peste samă, că nu numai afară, ce nice de curtea sa nu să ferii. Giupănesăle dela masa doamnii sale le scotea de le făcea silă. 15

să dezbată de supt stăpâniia Iancului Vodă și bulucindu-se, au rădicat dintre dâșii domn pre Lungul și i-au pus numele Ion Vodă și de acii au purces pe Prut în sus.

Iară Iancul Vodă, prinzând de veste că Lăpușnenii s'au rădicat asupra lui, de sârg au trimis pre Bućum Vornicul cu oaste împotriva lor, și întâmpinându-se oștile la Bolota, s'au lovit de față și dând război de amândoa 20
părțile vitejaște, pierdură Lăpușnenii războiul și domnișorul încă să înecă în Prut.

Acastă poveste ce să scrie mai sus, că s'au rădicat Lăpușnenii pre Iancul Vodă, cronicariul leșăsc nimic nu scrie, iară letopisețul nostru cest moldo- 25
venesc cam pre scurt și ačasta.

Când au pribeğit boiarii Țării Moldovei prin țări streine de răul Iancului Vodă

CAP LVIII

Multe lucruri spurcate și de Dumnezeu urite făcea Iancul Vodă în domnia sa, cât de răul lui toată țara și boiarii să oțără; că legea creștinească nu iubii, la avuție lacom și prădător, țara cu dările o îngreioia și era om curvariu peste 30
seamă, că nu numai afară, ci nici de curtea sa nu să ferii, că giupănesele boiarilor dela masa domniei sale le scotea de le făcea silă.

22; pierdea Lăpușnenii B.

Aceste toate neputându-le suferi boiarii, mai vârtos Movileștii: vlădica Gheorghie, Irimiia Vornicul și frate-său | Simion Păharnicul și 149^r
Balica Hatmanul, s'au sfătuit pre taină să pribegiască; carii, întâi ș'au
făcut prilej cu voia lui, că mărgu să svințască mănăstirea Sucevița, și
5 așea au pribegit în Țara Leșască cu toții. Iară alți boiari au fugit în Țara
Munteniască, alții la Turci și în alte părți.

Iară pe urmă, mărgând jalobă la împărăție de răsipa țării, au
mazilit pre Iancul Vodă și au dat domniia iară lui Pătru Vodă Șchiopul.

În anul 7091, înțelegând Iancul Vodă de mazilie dela împărăție și 1583
10 cunoscând la ce-i va vini mai apoi lucrul, gândi că, de va merge la Turci,
va avea pâră multă și cândai să nu piiac. Ce s'au sfătuit să triacă în
Țara Leșască și de acolo să triacă în Țara Unguriască, că prin țară
nu putea să triacă peste munți, că să temea de țărani. Și așea, au eșit
den țară și au trecut în Țara Leșască și, trecând pre la Pocutiia, i-au
15 ținut calea Iazlovețchii și l-au dus în Liov cu toată averea lui și de sirgu
au trimis la craiul de i-au dat știre. Iară craiul au scris la Sinevschii Hat-
manul și la Herbort, staroste de Liov, de au tăiat capul Iancului Vodă,

Aceste toate neputându-le suferi boiarii, mai vârtos Movileștii: vlădica
Gheorghie, Irimiia Vornicul și frate-său, Simeon Păharnicul, Balica Hatmanul,
20 s'au sfătuit pre taină ca să pribegiască; carii, întâi ș'au făcut prilej cu voia
lui ca să meargă să sfințească la mănăstirea Sucevița, și apoi cu toții au trecut
în Țara Leșască. Alții la Turci, alții la Munteni și într'alte părți.

Mergând apoi jalbă la împărăție de răsipa țării, i-au luat domniia și o au
dat iar lui Pătru Vodă Șchiopul.

25 *De pribegia Iancului Vodă și de moartea lui anul 7091*

1583

CAP LIX

Înțelegând Iancul Vodă de maziliia sa dela împărăție, și domniia | lui 185^v
Pătru Vodă Șchiopului dată, cunoscând la ce ar veni mai apoi lucrul, gândi că,
de va merge la Turci, va avea pâră multă, și mai apoi gândia să nu piiac.
30 Ci, s'au sfătuit să treacă în Țara Ungurească prin Țara Leșască, că prin țară
spre munți nu era puțință, că să temea de țărani. Și așa au eșit din țară și
trecând pre la Pocutiia, i-au ținut calea Iazlovățschii și l-au dus la Liov cu toată
averea lui și îndată au scris la craiul de i-au dat știre. Iar craiul au scris la
Sinevchii Hatmanul și la Herbort, starostele de Liov, să-i ia toată averea în
35 sama crăiei și lui să-i tae capul.

și i-au luat averea în sama crăiască, numai o parte de avere au lăsat doamnei și cuconilor lui, să le fie de hrană.

Scrie Ureche Vornicul că perirea Iancului Vodă s'au făcut cu învățătura împărăției Turcului, de i-au tăiat capul.

Domnit-au Iancul Vodă ani 3 și luni 7. Zic, că acesta Iancul Vodă
îmbla vara cu sanie de os. 5

Și îndată au trimis craiul pre podscarbul lui de i-au luat toată averea Iancului Vodă, numai doamnei lui și coconilor lui le-au lăsat o parte, să le fie de hrană. Și după învățătura craiului, au tăiat capul Iancului Vodă.

Scrie Ureche Vornicul că moartea Iancului Vodă au fost cu învățătura
împăratului turcesc, de i-au tăiat capul. 10

Și au domnit Iancul Vodă 3 ani și 7 luni.

Acest Iancul Vodă, zic, că au fost umblând vara cu sanie de os. Așa au petrecut Iancul Vodă țenchiul său.

13: zic din A.

Acest capitol este transcris de cronicar cuvânt cu cuvânt din Gr. Ureche Vornicul-Simion Dascălul, o. c., pp. 171—173.

A doa domnie a lui Pătru Vodă Șchiopul

CAP XXXVIII

În anul 7092, Octomvrie 17, venit-au domnu țării Pătru Vodă 1583
Șchiopul, pre carele toți îl aștepta, și auzind pribegii ce era fugiți pentr'
5 alte țări de nevoe ce trăgea de Iancul Vodă, cu dragoste s'au întorsu
la domnul lor, la Pătru Vodă, și i-au miluit iar cu boeriile lor.

Pentru niște Căzaci ce venia în țară

De năroc era Pătru Vodă cu Căzacii, că în domniia dentâi numai
avu odihnă de Căzaci, și acmu, la o doa domnie, bine nu să așezasă la
10 scaon, | iată Căzacii vinia să apuce scaonul, într'ăcastă lună, Octomvrie 149v

De domniia lui Pătru Vodă Șchiopul anul 7092 Octomvrie 17

1583

CAP LX

După ce au mazilit împăratul pre Iancul Vodă, dat-au domniia lui Pătru
Vodă Șchiopul iarăș, pre carele așteptându-l toți, iată au venit al doilea rând
15 în țară și au șazut în scaon Octomvrie 17.

Auzind de ceia pribegii, carii era fugiți pentr'alte țări de nevoia Iancului
Vodă, cu dragoste s'au întors la domnul său, Pătru Vodă, pre carii iar i-au
miluit cu boeriile sale.

De niște Cazaci ce venisă în țară 7092

1583

20 De noroc era Pătru Vodă cu Căzacii, că în domniia dintâi nu mai avea
odihnă de dâșșii, acum la a doao domnie, bine nu să așezase la scaun, iar
Cazacii venia să apuce scaunul, Octomvrie

27. Ce, prinzind veste Pătru Vodă, le-au eșit înnainte la Prut, la sat la Bogdănești și acolo încunșurându-i, le-au căutat Căzacilor a să închina lui Pătru Vodă. Și dintre acei Căzaci au ales Pătru Vodă o samă, carii au socotit oameni mai de triabă, și i-au oprit să-i slujască; iară pre alții cu gūrāmāntu i-au slobozit de s'au dus.

5

După ačasta, nu multă vreme trecând, au lovit alți Căzaci la Nistru de ceia parte, mai sus de Tighinea, niște sate, ce descălecasă pre hotarul leșăscu, Turci čutaci și Moldoveni foarte mulți, eșiți den țară de nevoi în zilele Iancului Vodă, și mare perire au făcut într'înșii și robie și s'au întorsu cu dobândă la locurile sale Căzaccii.

10

Într'acest an, Pătru Vodă, dacă s'au așezat la domnie, nu lăsă în uitare pomana sa, mănăstirea Galata, ce o zidisă în vale și să răsăpisă, ce cu oserdie au silit și au zidit Galata în dial, care stă și până astăzi.

1584 În anul 7092, Avgust 7, venit-au Căzaccii și fără veste au lovit Tighinea, de o au arsu și o au prădat, și au robit pre cei tineri, copii și fete, iară pe bătrâni până la unul i-au tăiat și multă dobândă au luat.

15

27 АНН. Ci Pătru Vodă, prinzând de veste, le-au eșit înnainte la Prut, la sat la Bogdănești, cu câți oameni au putut avea acea dată și acolo i-au încunșuratur. Fiind Cazaccii la strâmtoare mare, căutatu-le-au a să închina, din carii au ales Pătru Vodă o samă, carii i-au părut oameni mai de treabă, de i-au oprit să-i slujască; pre alții cu giurământ i-au slobozit.

20

186r Nu multă vreme după aceea, au mai lovit alți Cazaci pe decindea de Nistru niște sate ce să descălecasă pe hotarul leșesc, Turci čutaci și Moldoveni foarte mulți, carii eșise din țară de răul nevoilor Iancului Vodă, și mare moarte au făcut într'înșii și pradă și robie și cu dobândă s'au întors la locurile sale.

25

Într'acest an, deaca s'au așezat Pătru Vodă la domnie, nu vru să lasă în deșărt pomana sa, mănăstirea Galata din vale, care o zidise în domniia sa dintâi și să răsăpisă, ci cu toată nevoița au silit și au zidit Galata din deal, care trăiaște și până astăzi.

30

1584 Într'acestaș an 7092, Avgust 7, s'au strâns Cazaccii și fără veste au lovit Tighina, de o au ars-o și o au prădat-o, și au robit pre cei tineri: copii, fete; iar pre alții până la unul i-au tăiat și multă dobândă și neavând cine le sta împotrivă, s'au întors fără de nicio sminteală la locurile lor.

35

În zilele acestui Pătru Vodă, în anul 7093, mare secetă au fostu în 1585 țară, cât au săcat toate izvoarele, pâraiale și bălțile; și unde mai nainte prindea pește, acolo ara cu plugul, și piatră pre multe locuri au căzut și copacii au săcat de secetă și dobitoacele, neavând ce paște, le dărâma 5 frunză. Și atâta pulbere era, cât, dacă bătea vântu, să strângea troiane în râpi și pe la garduri, ca și iarna de omăt. Iară despre toamnă, dacă s'au pornit ploi, au otăvit câmpul și s'au făcut mohor pen țarini și au strânsu de acel mohor de ș'au scos sărăcimea foamea, că să făcuse foamete în țară.

10 În anul 7094, Avgust 15, adunatu-s'au Pătru Vodă cu nepotu-său, 1586 Mihnea Vodă, domnul muntenesc, la sat, la Munteni pe Prut, amândoi cu curte multă și cu gloate mari și s'au ospătat împreună.

În anul 7095, Ghenarie 8, rădicatu-s'au o samă de Căzaci, ca nește 1587 lupi | învățați la prăzi, de au intrat în țară și au prădat în ținutul So- 150^r rocii și multe bucate au luat. Iară Pârvul, pârcălabul de Soroca, au sărit cu hânsarii după dâșșii și cu alții cine au vrut; și agiungându-i la Periaslav, vrând să-ș scoață al său și Căzaccii nevrând să-ș lasă do- bânda, tare războiu făcură și în doaă zile abiiu au spartu pre Căzaci

De o secetă mare ce au fost în zilele acestui Pătru Vodă anul 7093

1 585

20 Domnind Țara Moldovei, mare secetă s'au tâmplat în țară, cât au săcat toate izvoarele, râurile, bălțile; și unde mai nainte prindea pește, acolo ara cu plugul, și piatră pe multe locuri au căzut și copacii au săcat de secetă, dobitoacele n'au fost având ce paște vara, ci le-au fost dărâmând frunze. Și atâta praf era, cât, deaca să scornea vânt, să strângea troian de pulbere la gropi 25 și la garduri, ca de omet. Iară despre toamnă, deaca s'au pornit ploi, au apucat de au crescut mohoară, și cu acelea ș'au fost prinzând foamea sărăcimea, că-i cuprinsese pretutindenea foametea.

Anul 7094, Avgust 15, s'au împreunat Pătru Vodă cu nepotu-său, Mihnea 1586 Vodă, domnul muntenesc, la sat, la Munteni pre Prut, amândoi cu curte multă și cu gloate mari și s'au ospătat amândoi împreună.

30 În anul 7095, Ghenarie 8, rădicatu-s'au o seamă de Cazaci, ca niște lupi 1587 ce era pururea învățați la pradă, de au intrat în țară și au prădat și multe bucate au luat dela ținutul Sorociei. Iară Pârvul pârcălabul | s'au îndemnat 186^v cu hânsarii și cu alții, carii au vrut să meargă de bună voce, și i-au așuns la Periaslav, unde Cazaccii vrând să nu-ș dea dobânda, Moldovenii să-ș scoață al său, tare război s'au făcut și doao zile bătându-se, abiiu au spart pre Cazaci;

și pre toți i-au omorât; numai pre unul, lăsindu-l viu, l-au trimis la Pătru Vodă.

Într'acestaș an, în luna lui Iunie, Pătru Vodă au făcut nuntă nepotu-său, lui Vlad Vodă, fičorul lui Miloș Vodă, și au luat fata Mircii Vodă, domnul muntenesc, și au chemat la nuntă pre Mihnea Vodă, domnul muntenescu, în târgu în Tecucu. Nuntă domniască cu multă cheltuială și cu frumoasă podoabe și ȝocuri și mulți den vecini au vinit de le-au înfrumusețat masa.

1587 În anul 7096, Noemvrie 23, venit-au Căzacii în țară cu un Ivan să-l rădice domnu. Ce, eșindu-le Pătru Vodă înnainte cu oaste den sus de Țuțora, și dând războiu vitejește de îmbe părțile, mulți au perit și în Noemvri 26, birui Pătru Vodă pre Căzaci și-i sili de i-au dat pre cine avură mai mare, carele ș'au luat plată după vina sa. Iară mulți să ascundea prin păduri și pre unde putea și Moldovenii îi goniia. Mai apoi pen păduri fugând Căzacii, care pre unde putea să scape, apărându-să până la Cirimuș, puțini întregi au scăpat, tot răniți și pedestri.

mai apoi, deaca i-au biruit, pre toți i-au omorât, fără numai unul, zic, să fie scăpat; pre o samă vii i-au prins și i-au trimis la Pătru Vodă, pre carii i-au trimis la împărăție.

Într'acesta an, în luna lui Iunie, Pătru Vodă au făcut nuntă nepotu-său, lui Vlad Vodă, fečorul lui Miloș Vodă, de au luat fata Mircii Vodă, și au chiebat la nuntă pre Mihnea Vodă, domnul muntenesc. Nuntă domnească au făcut, cu multă cheltuială și ȝocuri și mulți vecini au venit de le-au înfrumusețat masa. Acastă veselie s'au făcut în târg în Tecuciu.

Într'acestași an și într'acastași lună, pe acea vreme, fără veste au lovit Cazacii Dașovul de l-au ars și oamenii au tăiat; și prădând, multe dobitoace și avere multă au luat și robi ce le-au plăcut și s'au întors înapoi fără de zmintală.

1587 Iară la anul 7096, Noemvrie 23, au venit Cazacii în țară cu un domnișor, anume Ivan, căroră le-au eșit înnainte Pătru Vodă cu oaste de sus de Țuțora, Noemvrie 23, și dând război vitejaște de amândoaș părțile, au picat mulți și în 26 de zile birui Pătru Vodă pre Cazaci și-i siliia de i-au dat pre cine au avut mai mare, carele ș'au luat plată după vina sa. Iară ceialalți să ascundea prin păduri și carii unde putea și Moldovenii îi goniia. Mai apoi Cazacii fugând prin păduri, carii unde au putut scăpa, apărându-se până la apa Cermușului, de au întrat în țara lor, ci puțini întregi, mai toți răniți și pedestri.

14: prin poduri A.

34: prin poduri B.

Domnind Pătru Vodă Țara Moldovei ca un domnu cum se cade, cu de toate podoabele câte trebuescu unui domnu de cinste, că boiarilor era ca un părinte și-i ținea la mare cinste și den svatul lor nu eșia; țărăi era apărare, săracilor milostiv, mănăstirile miluia și întâriia; cu megiașii de pen pregiur bine petrecea, cât la toți avea nume bun și dragoste; la gudețu blând și fără fățarie era, cât nu era a zice că nu-i harnic de domnie.

Mai apoi, văzind nevoia țărăi, că Turcii, precum iaste feliul lor cel păgânesc și nestâmpărat de lăcomie, trimis-au de cerea o somă de bani să dea peste adetiul, ce era să dea țara, s'au svătuț cu boiarii țărăi, ce vor face și cum vor putea rădica și alte dări ce n'au mai fostu; că de acea | dată nu-i era că nu va putea rădica acea somă de bani den 150^v țară, ce-i era să nu să facă obicei, carele nu ari mai eși den țară, că și aceasta ari lua și altele vor izvodi, cum s'au și tâmplat.

Și au ales cu sfatul său Pătru Vodă să să ducă den țară să nu să facă dela dânsul începătură, ce dela altul; și s'au gătit de dus. Iară boiarii toți-l apăra de acea cale, să nu să ducă den țară și den domnie, ce mai bine să dea acea somă de bani den țară, precum dă și alte dări obișuite, și să-ș ție țara și domniia, că altul, ce va vini domnu în locul lui, va da și țara tot nu va hălădui. Ce, Pătru Vodă nice într'un

20 *Când au lăsat Pătru Vodă domniia și scaunul și s'au dus în Țara Nemțască*

Domnind Pătru Vodă Țara Moldovei ca un domnu cum să cade, cu de toate podoabele câte trebuesc unui domnu de cinste, că boiarilor era ca un părinte, pre carii la cinste mare îi ținea și din sfatul lor nu eșia; țărăi era apărătoriu, spre săraci milostiv, mănăstirile | întâriia, pre călugări miluia; cu vecinii de prin pregur bine viețuia, cât la toți avea nume bun și dragoste, de nu era a zice că nu-i harnic de domnie; giudecățile cu blândețe și fără fățării făcea. 187^r

Mai apoi, văzând nevoia țărăi, că Turcii, după obiceiul lor cel spurcat și nestâmpărat de lăcomie, trimisără de cerea să dea bani mai mult decum era obiceiul țărăi. S'au sfătuit cu boiarii ce vor face, cum vor putea rădica și alte dări, care n'au mai fost; că nu-i era de aceasta, că doară nu va putea plăti această dată țara, ci-i iaste că să face obicei, carele nu va mai eși; și aceasta vor lua și altele vor izvodi, cum s'au și întâmplat. Și s'au ales sfat aceștii nevoi, ca să să încapă dela altul, iar nu dela dânsul. Ci s'au gătit să să ducă din țară, măcar că boiarii toți apăra să nu să ducă din țară, ci să dea acea nevoe, că alții vor da și țara tot nu va hălădui. Ci, Pătru Vodă nici într'un

20: și scaunul de bună voe... B¹. 21: țara din B¹.

chip nu vru să să apuce să dea acea dare, să ia asupra-ș domniia țării cu blăstăm dela țară, ce-ș tocni lucrul înaintea și lăsă boiarii să ție scaunul țării, până le va vini domnu dela împărăție.

Iară el s'au rădicat cu o samă de boiari de frunte, carii să temură a rămâne, să nu petriacă ca mai nainte cu Iancul Vodă. Anume era Stroici vel logofăt, Irimia Vornicul, cu frate-său Simion Păharnicul, Andrei Hatmanul și alții mulți. Și trecând prin Țara Leșască la Țara Nemțască și acolo s'au așezat Pătru Vodă. Iară boiarii toți s'au întorsu în Țara Leșască și s'au așezat la târgu, la Podhaet și pre aiurea.

Spun de Pătru Vodă că acolo, când da bani de cheltuială bucatelor, au fost lăcrămând și zicea: « Aceștea sintu lacrămile săracilor ! ».

Deci, putem să-i zicem Pătru Vodă cel milostiv, că binele său l-au lepădat pentru țară, că altul ca acesta n'au mai făcut. Era domnu blând, milostiv, la gudeț dreptu, nu bețiv, nu curvariu, nu lacom, nu răsipitoriu; putem zice că toate pre izvod le-au ținut, ca să nu să smintiască.

Domnit-au în a doa domnie ani 7 și luni 6 și în domniia dentăi ani 5 și luni 6, care fac toți doisprăzece ani și gumătate.

chip nu vru să să apuce de acea dare și să ia blestemul țării a upră-și, ci au tocnit lucrul înaintea: au lăsat boiarii să păzească scaunul, până le va veni alt domn dela împărăție.

Iară el, plinind domniei sale 7 ani și gumătate, s'au rădicat cu fruntea boiarilor, carii să temură a rămâne să nu pață ca mai nainte ca cu Iancul Vodă, între carii au fost: Stroici Logofătul, Ieremia Vornicul cu frate-său Simeon Păharnicul, carii mai apoi amândoi au căzut la domnie, Andrei Hatmanul și alții mulți, carii nu să îndura de dânsul. Și au trecut prin Țara Leșască la Țara Nemțască și acolo s'au așezat, unde spun că, când au fost dând bani de cheltuială bucatelor, au fost lăcrămând și au fost zicând: « Aceștea-s lacrămile săracilor ».

De acolo boiarii s'au întors în Țara Leșască cu toții și s'au așezat acolo la târg, la Podhaet și pre aiurea.

Și așa Pătru Vodă putem să zicem cel milostiv, că binele său l-au lăsat pentru țară, carele ca acesta altul nu s'au mai aflat. Era domn blând, ca o matcă fără de ac, la gudeț drept, nebițiv, necurvariu, nelacom, nerăsipitoriu; putem să zicem că toate pe izvod le-au ținut, să nu să zmintească.

Acest Pătru Vodă au domnit într'amândoa domniile 12 ani și gumătate. |

Domniia lui Aron Vodă cel Cumplit

CAP XXXIX

În anul 7099, dacă au părăsit Pătru Vodă domniia și țara, înțelegând 1591
împărăția că țara au rămas fără domnu, au cercat, pre cine vor trimite
5 domnu în locul lui Pătru Vodă. Ce nărocul țării | să schimbă, că după 151^r
năroc bun, iată vini și rău, ca cum ar fi de Dumnăzău însămnat, după
vreme bună și sânin să vie vreme turburată, după domnie lină și blândă
să vie cumplită și amară. Aflară Turcii pre Aron, căruia i-au dat domniia
cu multe datorii; fiind fără sulfet și îmblând și alții pentru domniia,
10 pre toți i-au împlut Aron cu bani, luând bani cu camătă dela Turci și
dela alții, și au eșit la domnie.

*Domniia lui Aron Vodă cel Cumplit carele mult greu au adus țării
în anul 7099*

187^v
1591

CAP LXI

15 După ce au părăsit Pătru Vodă domniia și țara, înțelegând Turcii că au
rămas fără domn țara, au cercat pre cine vor trimite în locul lui Pătru Vodă.
Ci norocul cel bun a țării să schimbă, că după noroc bun, iată veni și rău,
ca cum ar fi dela Dumnezeu însemnat, după vreme bună și senin să vie vreme
rea și turburată, după domnie lină și blândă să vie cumplită și amară. Aflară
20 Turcii pre Aron, căruia i-au dat țara cu multe datorii, care fiind om fără de
suflet, și, umblând și alții pentru domnia, pre toți i-au împlut de bani,
luund bani cu camătă dela Turci. Așa, după multă cheltuială și datorie
ce împresurasă țara, ș'au scos domniia la Moldova și au venit în țară de au
șăzut în scaun.

Iară după ce au venit în țară, nu-i era grijă de altă, fără numai afară de a prădare, iară den lontru, nu să sătura de curvie, de jocuri, de cimpoiași și de măscărici ce-i ținea. Așijdirea dabilele pren țară, ce îngreuiasă țara; nu îmbla numai dăbilarii singuri, ce și Turci trimitea de îmbla pren țară cu dăbilarii, de nu-ș era biiații țărani volnici cu nemic; muirile nu era a lor, fetile le rușina, ce vrea să facă, făcea. Pe dăbilaru, pentru un potronic de-l vrea pâri la dânsul, nu-l gudeca, ce trimitea acolo de-l piardea; pre boiari, pentru avuție îi omorîia, gupânesăle le siliia; și domnind, nu altă, ce ciudesă și pozne făcea.

Acestea făcând, cunoscă că tuturor iaste urît și socoti ca să nu să înciază lefeciiilor țării, ce au strânsu în liafă Unguri, călări și pedestri, și au făcut celor pedestri odăi în curtea domniască, în Iași, să-i aibă pururea lângă dânsul.

Apoi văzu că de datornici nu să va putea mântui, ce au orânduit de tot omul să ia câte un bou și au trimis în toată țara cu Turci de strângea, și pentru care om nu avea bou, ei lua a cui găsiia în sat. Dela unul lua boii toți, pentru alții, că mulți rămăsese de răutăți și de dabile ce era în țară, săraci, fără boi de hrană.

După ce s'au așăzat la domnie Aron Vodă, nu-i era grijă de alt, numai afară de a prădare, iar dinlăuntru nu să sătura de curvie, de jocuri, de cimpoiași, și de măscărici ce-i ținea. Așijderea dabilele cu care îngreuiasă țara; nu umbla numai dăbilarii singuri, ci și Turci trimitea de umbla cu dăbilarii, de nu-ș era bieții țărani volnici cu nimic; muerile nu era a lor, fetele le rușina, ce vrea să facă, făcea. Dăbilaru pentru un potronic de-l vrea pâri la dânsul, nu-l giudeca, ci trimitea acolo la dânsul de-l pierdea; boiarii, pentru avuții îi omorîia, gupânesăle le siliia și domnind, nu alte, ci ciudese făcea.

Acestea și altele mai multe făcând, cunoscă că tuturor iaste nevăzut și urît, ci gândi ca să nu să încrează țării și lefeciiilor, ci au tras în leafă Unguri călări și pedestri și au făcut celor pedestri odăi în curte, să fie pururea lângă dânsul.

Mai apoi, văzând că de datornici nu să va putea mântui, au orânduit ca să ia de tot omul câte un bou și așa au trimis în toată țara cu Turci de strângea, și care om n'avea bou, el lua al cui găsiia în sat; dela altul îi lua toți câți avea pentru alții, că mulți de răutăți și dabile ce era, nici de hrană n'avea boi.

Iară în anul 7100, într'aceste răutăți și belituri ce făcea Aron Vodă, 1592
neputând suferi țara, s'au rădicat Orheianii și Sorocenii cu un dom-
nișor, ce-i zicea Ionașco, ce-l alesesă cap dintre dânșii și-i pusără
nume Bogdan Vodă.

5 Dacă întâliasă Aron Vodă de acasta, au dat știre țării să să strângă
și el fără zăbavă au eșit cu curtea și cu lefecii săi; și | până a eși den 151v
curte, au tăiat pre Bućum vel vornic și pe Bârlădianul Logofătul și pe
Paos Vornicul, dându-le vină de vicleșug, că-i cu știrea lor. Deci au
purces împotriva vrăjmașilor săi. Atunce mergând, au pus pe Ureche
10 Vornicul, logofăt mare; și tâmpinându-să oștile la Răut, ș'au dat răz-
boiu vitejește de îmbe părțile. Și izbândi Aron Vodă și prinsă și pe
domnișorul acela și-i tăia nasul și l-au călugărit.

Iară, dacă au spartu Aron Vodă pre viclenii săi, niceun loc n'au
rămas să nu fie plin de vrăjmășia lui, că nu numai pre cei vinovați ce au
15 fostu într'acel războiu pierdea, ce și sămințiile lor, și vinovați și nevinovați.

Pentru mazilie

Gătindu-să Aron Vodă să facă mai mari vrăjmășii, iată îi viniră
călărași cu veste de mazilie, că întâlegând împărăția de atâtea răutăți

Iară la anul 7100, într'aceste răutăți și belituri ce făcea Aron Vodă | de 1592
nevoi mari mai neputând suferi țara, s'au rădicat Orheianii și Sorocenii cu 188r
un domnișor, ce-i zicea Ionașco, pre care îl alesese cap dintre dânșii, și-i
pusără numele Bogdan Vodă.

Aron Vodă, deaca au înțeles de acasta, au dat știre alții țări să să strângă
și el fără zăbavă au eșit cu curtea și cu lefecii săi. Însă mai nainte, până a eși
25 din curte, au tăiat pre Bucium Vornicul și pre Bârlădean Logofătul și pre
Paosu Vornicul, dându-le vină că-i cu știrea lor. Deci au purces împotriva
vrăjmașilor săi și mergând au pus pre Ureche logofăt mare și de acii s'au
întimpinat cu oștile la Răut și dând război vitejaște de amândoa părțile,
au izbândit Aron Vodă și-i bātu pre toți și pre domnișor încă-l prinse și-i
30 tăe nasul și l-au călugărit.

Decii, daca au spart Aron Vodă pre viclenii săi, niciun loc n'au lăsat să
nu fie plin de vrăjmășia lui, că nu pierdea numai pre care au fost într'acel
război, ci și semințiile lor, și vinovați și nevinovați.

Gătindu-să Aron Vodă să facă mai mare vrăjmășie decât acasta, iată că
35 au venit călărași dela Țarigrad cu veste, cum l-au mazilit, că împăratul turcesc
și tot sfatul, auzind de atâtea răutate

și morți și asuprele fără măsură ce făcea, l-au mazilit. Atunce Aron Vodă tainui acea veste, să nu o înțâliagă țara și slujitorii, temându-să să nu-l omoară, că mulți era bucuroși să auză veste ca aceea, că unora părinții, altora fișorii și frații le perisă și alții rămăsesă săraci de multe răutăți a lui. Ce pre taină învăță pre acei călărași să nu scoată cuvântu 5 afară și îndată au răpezit în Iași la doamna sa, să să încarce și să purcăză în ȝos, iară pre boiari i-au învățat de au chemat gloatele, și le-au mulțamit de slujbă ce i-au făcut și le-au zis să margă cineș pre acasă, gândindu că să vor duce și el să ia drumul în ȝos, spre Gălați.

A doa zi, părăndu-i că să vor fi dus curtenii și călărașii, au încălecat 10 și au purces spre Iași, silind să agiungă el mai curund, să nu oblicască cineva, și iată gloatele mergea pe de toate părțile. Atunce au chemat pre boiari, zicând: « Crezi, eu am slobozit oastea să-ș margă pre acasă, dar cine-i oprește? » I-au spus boiarii că o samă s'au dus, iară celora ce le iaste calea spre Iași și mai la munte, ačasta le iaste calea. Și așea 15 depreună au mărșu, până au însărat; apoi noaptea au silit Aron Vodă de au mersu, și nefăcând zăbavă în Iași, au purces în ȝos spre Țarigrad și pre cale l-au tâmpinat capegiu împărătescu, ce viniia să-l ia den | scaon, să-l ducă la împărăție.

152r

ce făcea cu morți și cu jacuri fără măsură, l-au mazilit. De acii să 20 mira Aron Vodă, cum va face să nu prinză oastea de veste și țara de mazilie, ca să nu-l omoară, că mulți era bucuroși să vază una ca ačasta, că unora părinții le perise, altora feșorii, altora frații, alții sărăcise de multe răotăți. Ci pre taină au învățat călărașii să nu scoată cuvânt afară, și au trimis în Iași la doamnă-sa, să să încarce și să purcăgă în ȝos, iar pre 25 boiari i-au învățat de au chemat gloatele și le-au mulțemnit de slujbă ce i-au făcut și le-au zis să meargă cine-ș pre la casele sale, gândind că doar să vor duce și el să ia drumul la Țarigrad.

A doao zi, părăndu-i că să vor fi dus curtenii, au încălecat și au purces spre Iași, ca să silească și el mai tare, să nu oblicască cineva, iată gloatele mergea 30 pe de toate părțile. Atunce au chiebat boiarii de le-au zis: « Crez, eu am slobozit oastea să meargă pre acasă-și, dară cine-i oprește? ». I-au spus boiarii cum o samă s'au dus, iar căror le iaste calea spre Iași și spre munți, ačasta le-i calea. Așa | împreună au mers, până au înserat; de acii noaptea au silit de 188r au mers și nimic zăbavă făcând în Iași, ci au silit spre Țarigrad, unde mergând, au întâmpinat capigiu împărătesc, viind să-l ia din scaun, să-l ducă la împărăție.

Iară, dacă înțâliasără toți de maziliia lui Aron Vodă, nu într'alt chip, ce cum după furtună și vremea rea, dacă văd oamenii sănin și liniște, să bucură toți, așa toată țara s'au bucurat.

Întorsu-s'au Aron Vodă de pre cale cu domnie noadă

5 Într'acesta chip s'au tâmplat întoarcerea lui Aron Vodă cu domnie noadă, de pre cale, nesosit încă în Țarigrad. Dacă au înțâles datornicii de maziliia lui Aron Vodă, mai vârtos Edoard Barton, ce era pre atunci sol dela crăiasa de Anglia la Poartă, că au fostu luat bani împrumut câtăva somă dela alți neguțitori greci și englezi, de au dat lui Aron
10 Vodă, când au eșit domnu întâi, și n'au fostu apucat Aron Vodă să-i plătiască banii. Măcar că deodată aștepta acel sol să vază pre Aron Vodă, sosit mai curund mazil în Țarigrad, iară apoi, pricepându că-ș va piiarde banii, adunat-au pre toți datornicii neguțitorii, dela carii luasă bani pre chizășiia sa, și i-au învățat de au mersu la viziriul și au
15 făcut jalobă asupra lui Aron Vodă, că pentru scurtă domniia lui, n'au putut plăti banii c'au împrumutat pentru domnie. Alții de altă parte, zicea că n'au fostu vreme așa curund să să maziliască Aron Vodă; că agiunsesă de mai nainte Aron Vodă la priiatini săi; dat-au știre și împărției și încă neîntrat în Țarigrad, l-au tâmpinat caftan de domniia țării.

20 Iară, deaca înțeleseră toți de maziliia lui Aron Vodă, nu într'alt chip, ci cum după multă furtună și vreme rea, dacă văd oamenii sănin, să bucură cu toții de liniște, așa toată țara s'au bucurat.

A doao domnie a lui Aron Vodă

CAP LXII

25 După ce s'au mazilit Aron Vodă, Dumnezeu încă nu-și umpluse certarea sa deplin, că Aron Vodă încă n'au fost așuns la Țarigrad, domniia iar i-au dat-o și scaunul țării, că datornicii lui, Turcii, cu toții au mers la veziriul de au strigat pentru dânsul și de nevoia datornicilor, iar i-au întors domniia. Aron Vodă, după obiceiul său cel rău și cumplit, deaca au înțeles că i-au
30 dat domniia de iznoavă, cumu-și era vrăjmaș și cumplit, nu să apucă de alt, ci iară gândi, că ce n'au putut împlini cu rău în domniia dintâi, să plinească cu a doao domnie. De pre cale au repezit pre credinșosul său, pe Oprea,

21; și oamenii din B¹.

Dumnăzău încă nu-ș plinisă certarea deasupra țării, că Aron Vodă, după obiceiul lui cel rău și cumplit, dacă au înțales că i-au dat domniia, îndată au răpezit pe crezută slugă a sa, pre Oprea, armașul cel mare, cu cărți în țară, să ție scaunul și să poată prinde pre cine i-au scris într'un izvod, că să apucasă Aron Vodă, nu de altă, ce tot de răutăți să facă. Și ce n'au plinit cu rău în domniia dentâi, să pliniască acmu, să-i ție pre toți Oprea Armașul la închisoare, până va vini el să-i piarză. 5

Pribegit-au Ureche Logofătul de grija lui Aron Vodă

Oprea Armașul, după învățătura domnu-său, lui Aron Vodă, viind 152^r de olac, | au intrat în Iași sara și s'au dus în curte și au descălecat la 10 odăile dărăbanilor ungurești și noaptea au venit la gazda lui Ureche Logofătul, ce era caimacam la scaon, până va vini domnu în țară, și arătându-i poronca domnu-său; iară Ureche, auzind de numele domnu-său, lui Aron Vodă, numai ce s'au întristat și vrând să hălăduiască, să nu-i fie a-l mai videa, zis-au cătră Oprea Armașul: « Cu bucurie 15 priimăscu și gata sintu bucuros să slujăscu domnului nostru acestea ce-mi poroncește Măriia Sa. Numai să fie cu taină, nime să nu știe, și bine ai vinit dumnita, să șezi la taină, până îi vom oblici pre toți, să-i știm, cine unde sintu; că pre câți-i scrie în izvod, să-i putem prinde, să nu cumva prinză veste să fugă, și ne va fi cu smintială ». Mers-au 20 Oprea Armașul de au șezut la taină, cum au zis Ureche Logofătul, la odăile dărăbanilor într'acea noapte și a doa zi, până au însărat.

armașul cel mare, cu cărți, ca să cuprinză scaunul, și cu izvod, ca pre câți au vrut el să-i piarză, să-i prinză și să-i ție la închisoare până va veni și el la scaun.

Oprea Armașul, după învățătura lui Aron Vodă, de olac au venit și seara 25 au intrat în Iași; nici aiurea au mers în gazdă, ci la odăile dărăbanților ungurești în curte au mers și noaptea au venit la gazda lui Ureche Logofătul, carele îl lăsasă Aron Vodă să păzească scaunul, și au arătat porunca domnu-său. Iară el de grabă, auzind de numele domnu-său, lui Aron Vodă, cum iarăș 30 au dobândit domniia, vrând să hălăduiască de dânsul, au dat răspunsul Oprii Armașul zicând: « Acest lucru cu bucurie primesc și sânt bucuros să-i slujesc, numai să fie cu taină, să nu știe niminea. Bine că ai venit să șezi la taină | 189^v până vom oblici pre toți, cine unde sânt; pre câți scrie catastiful să-i prindem, să nu cumva zmintim să oblicască să fugă ». Și așa Oprea s'au amăgit cu acest sfat și s'au așăzat iară la dorobanți într'acea noapte și într'acea zi. 35

Iară Ureche Logofătul numai ce să mira încătrow să va duce, de urîtul lui Aron Vodă, să nu-i fie a-l mai videa, știind câtă groază și răutăți făcuse mai nainte în domniia sa, și acmu mai de mari cazne să va apuca. Aflând vreme și cale deschisă Ureche Logofătul, de a să depărtare să
 5 iasă den țară, s'au gătit și purcezind, au învățat pre gazdă-ș, cine-l va întreba a doa zi, să spue că s'au dus acasă, în Cârligătură. Și așea, au purces și, mergând cu sirguire într'aceia noapte și a doa zi toată zua, au trecut pre la Soroca în Țara Leșască.

A doa zi sara, Oprea Armașul au mersu la gazda lui Ureche Logofătul să sfătuiască și neaflându-l, atunce au văzut că l-au înșălat într'acesta chip și îndată au trimis cărți pre la margini să păzască să prinză marginile. Iară, dacă au înțales că Ureche au trecut în Țara Leșască și s'au depărtat, el s'au așezat și au ținut scaonul, până au vinit Aron Vodă.

Ureche Logofătul, dacă au trecut Nistrul, au mersu unde era și
 15 ciialalți boiari pribegi strănși, unde aștepta toți sfârșitul lucrului.

Scrie Ureche Vornicul, în anul 7101, încă până a sosi Aron Vodă 1593
 în țară cu domniia, s'au rădicat un Pătru Căzac din Țara Leșască cu pușintei pribegi, înțelegând că țara iaste fără domnu. | Și întrând în țară, 153

Înțelegând Ureche de venirea lui Aron Vodă și de porunca ce-i trimisese pre
 20 Oprea Armașul, nu cuteza să-l aștepte în țară, știind câtă groază și răutăți făcuse mai înainte în domniia dintâi, și acum a dooa oară mai de mari cazne să va apuca.

Ci, deaca s'au așăzat Oprea la odăile dărăbanților, aflând Ureche vreme și cale deschisă de a să depărtare și a eșire din țară, învățat-au pre gazda sa, cine va întreba a dooa zi de dânsul, să-i spue că s'au dus acasă la Cârligătură.
 25 Așa, noaptea toată noaptea și zioa toată zioa fugând, au eșit pre la Soroca în Țara Leșască.

A dooa zi seara, Oprea Armașul, dacă s'au dus la gazda lui Ureche să să sfătuiască și nu l-au aflat, văzând că l-au amăgit într'acestași chip, îndată au chemat pre alții ce s'au întâmplat acolo și au repezit cu cărți în toate părțile,
 30 să prinză marginea. Deaca au oblicit că Ureche Logofătul au trecut Nistrul și s'au depărtat, n'au mai avut ce face; ci s'au așăzat de au ținut scaunul, până la venirea lui Aron Vodă. Iară Ureche, dacă au trecut Nistrul, s'au dus îndată unde era și alți boiari pribegi strănși, de aștepta sfârșitul lucrului.

De Pătru Cazacul anul 7101

Scrie Ureche Vornicul, că încă până n'au fost sosit Aron Vodă la scaun, iară Pătru Cazacul s'au rădicat din Țara Leșască cu pușini pribegi, înțelegând că scaunul iaste deșărt și sânguindu-să să apuce scaunul,

1593

153^r au venit în Iași la scaonul domniei și au domnit doaă luni. Iară, dacă au venit Aron Vodă, au prinsu pe Pătru Căzacu și l-au trimis la împărăție.

Aron Vodă, dacă s'au așăzat al doile rând în domnie, cumu-ș era vrăjmaș, să apucă tot asuprele să facă țărâi și punea dabile mari. Și întâi, cu voia lui îmbla Turcii prin țară, de strângea dabilele cu oamenii domnești, iară mai apoi, nu-i putea opri și silă mare tuturor făcea, bucatele fără preț le istovii și fără de bani le lua.

Însă, apoi, cunoscând Aron Vodă că nu va fi bine până în sfârșit, că țara scârșca, pribegii sta înținați, gândi, după toată răutatea ce făcuse, să arete și vreun lucru bun, ca să să curățască de strigare și să zică țărâi, că nu-i den voia lui ce s'au lucrat în țară, ce-i de nevoe și de sila Turcilor. Și socoti să să ajiungă cu Mihai Vodă, domnul muntenesc, ca să să dezbată de supt stăpâniia Turcilor. Și întâi să apucă de zădi mânăstire în țarina Iașilor, care să chiamă până astăzi Aron Vodă, pre numele lui, unde iaste hramul svintului Nicolae, în anul 7102.

1594 Iară în anul 7103, au intrat în țară Lobodă cu oaste căzăcască și
1595 au gonit pre Aron Vodă den scaon și au arsu târgul Iașii.

au intrat în țară și au apucat scaunul la Iași și au domnit doao luni. De aci au sosit și Aron Vodă și au prins pe Pătru Cazacu și l-au trimis la împărăție.

Iară cronicariul leșesc de ačasta poveste, ce spun că au venit Pătru Vodă Cazacu de au apucat scaunul, nimic nu să scrie.

189^v Aron Vodă, deaca s'au așăzat al doilea rând la scaun, cumu-ș era | vrăjmaș, nu de altă să apuca, ci iar de asuprele a face țărâi și de dabile mari. Și întâi, cu voia lui, Turci strângea dabilele cu dăbilarii, mai apoi nu-i putea opri și silă mare pretutindenea făcea; lua slujitorii de țară cu sila de-i pune de le rânii la cai, bucatele fără preț și fără bani le lua.

De acii, cunoscând Aron Vodă că nu va fi până în sfârșit bine, că țara scârșca, pribegii sta înținați, gândi, după toată răutatea ce făcuse, să să curățască și să arate țărâi, că nu-i din voia lui ce s'au lucrat, ci din sila Turcilor. Socoti să să ajiungă cu Mihai Vodă, care domniia pre acea vreme Țara Muntenescă, ca să să dezbată de supt mâna Turcilor. Însă întâi socoti, că după atâtea răutăți ce făcuse, să să apuce să facă și vreun lucru bun, ca să nu-i vie cu osândă; s'au apucat în anii 7102, de au făcut mânăstirea în țarina Iașilor, care să chiamă pre numele domnului Aron Vodă, unde iaste hramul Sfetăi Nicolae.

1594 În anul 7103, au venit Lobodă cu oaste căzăcască și
1595 au gonit pre Aron Vodă din scaun și au ars târgul Iașii.

30: cu Mihnea Vodă B¹.

Scris-am de aicea înaintea mai pre largu domniia lui Aron Vodă, precum scrie în istorii streini.

Aron Vodă, viind în țară cu a doa domnie, cum am pomenit mai sus, și mântuindu-să de Pătru, părându-i-să a fi mai slobod, vrut-au să-ș așează domniia mai fără grijă. Și îndată pre o samă de boiari ce-i avea în prepus, i-au omorît; den carii unul era anume Brut, iară ce boiarie au avut, nu putem ști, fără cât că era Arbănaș de niam, om știind câteva limbi și sosit la mare avere, știut și la Poarta împărăției. Pre acesta, încă pentru avere l-au omorît; și alte greutăți cu dabile îngreua țara. Văzindu-să Aron Vodă în ura tuturor, și den casă și de afară, și la împărăție sunasă pentru moartea lui Brut, fiind cunoscut la Poartă acel Brut, că era rudă cu Sinan Pașa, vestit pre atunce acel pașă la împărăție. |

Faptele lui Aron Vodă oblicindu-să la împărăție, întâi poronci la Bator Jicmond, craiul Ardialului, prin Ahmet Pașea, ce era cu oști în părțile Țării Ungurești, să trimiță la Aron Vodă să-ș rădice oamenii ce-i în liafă, ce-i trăsese Aron Vodă pre lângă sine den Ardial, și să ia aminte să nu-ș mai lasă oamenii să margă să slujască în Moldova. 153^v

Edoard, solul crăiasei de Angliia, așjidirea părții pre Aron Vodă pentru banii ce-l îndatorisă și nu-i putea scoate și siliia să-l poată aduce la Țarigrad pentru acea datorie, căci să făcusa veste de Aron Vodă, cum să cărcă să fugă în părțile creștinești. Pârît-au pre Aron Vodă și pentru Oprea Logofătul — care au fost și armaș — și pentru Răzvan Hatmanul, pentru că aceștea ar hi svecnici lui Aron Vodă la toate răutățile.

Aceștea săpându-l den zi în zi, văzind că nu va fi bine de dânsu, s'au agiunsu cu Mihai Vodă, domnul muntenescu, să să dezbată de supt mâna Turcului; să agiunsă cu Mihai Vodă, Bator Jicmontu, craiul Ardialului, și cu Aron Vodă, îndemnându-i să să rădice pre Turci, nepriiatinii creștinătății și să să uniască toți cu împăratul nemțascu.

Iară aceștea îmblând pre taină, iată vini veste lui Bator Jicmond dela capichihaia lui dela Poartă, dându-i știre, precum Sinan Pașa să gătiază cu Tătarăi să între în Ardial, să pue supt sabie și copiii de opt ani.

Iară, dacă s'au dezvărat, întrat-au Tătarăi în Țara Unguriască, de s'au împreunat hanul cu Sinan Pașa. Întrând hanul pen țară, pe poronca

23; Arăzvat Hatmanul A.

împărăției, i-au grijit conace Aron Vodă și Mihai Vodă. Iară hanul au fostu dat știre la Leși, precum merge pren Moldova și pren Țara Munteniască la Beligrad să să împreune cu Sinan Pașa; acasta au făcut să nu aibă grijă Leșii de Tătari.

Ce hanul, dacă au trecut Nistrul, au lăsatu-ș calea pen Țara Munteniască și au mărșu dreptu la Hotin, la marginea Țării Leșăști, și de acolo, măcar că era și alte căi, ce au ales trei căi de mersu: pre la Haliču și pre la Caluș, fiind și mai largu locul și sate mai dese pentru prada lor, și pre acea cale au mărșu până la Sambor o samă; altă oaste, pe 154^r Nistru | până la Striiu și au trecut la Muncaci: iară a triia oaste pre 10 la Pocutiia și au lovit la Maramoroș.

Acestea înțelegând Zamoschii, canțileriu crăii leșăști, au strânsu oaste ce au putut în grabă, să apuce pe Tătari la strâmtori; ce nemic n'au isprăvit, că trecusă Tătarăi peste munți, cu mare pradă pen Țara Leșască. Iară ce au făcut Tătarăi la Unguri, dacă au trecut pen Mara- 15 moroș, să scrie ei, iar noi ne întoarcem la rândul nostru.

Lucrându-să acestea, iară Căzaccii, ce trăia pe lângă Nistru în Podoliia, supărându-să de prăzile Tătarălor, înțelegând precum Bator Jicmontu stăpânește Țara Moldovei și Țara Munteniască, au trimis sol la dânsul și viind la Beligrad, la Bator Jicmontu, au cerșut să-i 20 priimască la slujba sa și, de le va da liafă de doă luni și să-i lasă să triacă prin Țara Munteniască, vor sta nevoitori de vor merge până la Odriiu cu armele sali. Acasta solie dela acei Căzacci o au priimit Bator Jicmont, fiind agiunsu și cu Aron Vodă și cu Mihai Vodă, cu îndemnarea lui Rodolfu, împăratul nemțăscu, și i-au întorsu cu mari daruri. 25

Iară aice în Moldova și în Țara Munteniască, mare sunet de arme să afla; că Aron Vodă, înțelegându de vinirea hanului den poronca împărăției, să între într'aceste țări, într'amândoaă, să le prade, îndată au răpezit la Mihai Vodă și la Bator Jicmontu; și îndată Bator Jicmond 30 au trimis cu oști pre Albertu Chiral și cu oști muntenesști, și lovind pre Tătari, i-au înfrântu; și dobânda ce luasă Tătarăi dela Unguri în anul trecut, o au luat-o înapoi Aron Vodă și cu Mihai Vodă, cu Ungurii. Și au luat câteva cetăți mici pe Dunăre.— Nu le scriu anume istoricii unguri.

Iară oarecare Iancul, fiică a unui domnu muntenescu, având oaste turcăscă și cu Tătari, au intrat în Țara Munteniască asupra lui Mihai 35

Vodă. Ce, eșindu-i mai curund înaintea Mihai Vodă, cu oștile sale, și cu Ungurii lui Bator Jicmontu și cu Moldovenii lui Aron Vodă, având și oarece Căzaci, înfrânt-au pre acel domnișor și multă vărsare de sînge au făcut în Turci și în Tătari și au mersu în goană de au încunghurat Cetatea Albă și au aprinsu tîrgul de afară de au arsu. |

După acea izbîndă, au dat știre lui Bator Jicmontu, cerșind Aron 154^v Vodă și Mihai Vodă să-i trimită mai multu agiutor, să stăpîniască Dunărea toată. Trimis-au câteva tunuri lui Bator Jicmontu, dobîndite dela Turci, den care puști era pe dooă puști scrisă stiaurile și numele lui Ferdinand, împăratului nemțescu, și pre alte dooă, numele și stiaurile lui Huniad Ioan, tatul lui Matiaș, craiul unguresc. — Aceste puști socotescu că sintu dobîndite de Ștefan Vodă cel Bun, când au bătut pre Matiaș Craiu la Bae.

Aicea să vedem și svârșitul lui Aron Vodă

15 Bator Jicmontu să ținea stăpîn așea Țării Moldovei, cum și Țării Muntenești, măcar că uric pe aceste dooă țări nu-ș făcuse. Iară acestea lucrîndu-să, iată Ștefan Răzvan, hatmanul lui Aron Vodă, au scris pre taină la Bator Jicmontu, precum Aron Vodă să cărcă să-ș facă pace iar la Turci, să-ș tocmască lucrurile despre dînșii. Și îndată trimisă 20 oșteni de ai săi într'ales Bator Jicmontu asupra lui Aron Vodă și l-au prinsu și legat l-au dus în Țara Unguriască și l-au închis cu toată casa lui în cetate în Alvinču în anul 1595, în luna lui Mai, și acolo ș'au sfârșit viața, pedepsit la închisoare.

Iară în locul lui au pus domnu Bator Jicmontu pre Ștefan Răzvan 25 hatmanul.

Iară după acestea, să făcură legături între Bator Jicmontu cu Ștefan Răzvan Vodă și cu Mihai Vodă, după ce au pus la închisoare pre Aron Vodă, într'acestu chip:

30 «Noi, Jicmont, den darul lui Dumnăzău a țărălor Ardialului, a Moldovei, a Țării Muntenești și a împărăției Râmului domn, a părților crăiei ungurești stăpînitoriu și a Săcuilor oblăduitoriu».

Dăm în știință cu cartea așta, tuturor celor ce să cade, că den bună facerea lui Dumnăzău celui prea bun, după ce am dobîndit cărna crăiei Ardialului și după ce au început și groaza tirăniei Turcului și a Tătarului

155^v a să arăta în Țara Unguriască, nemic altă n'am avut în cuget, fără cât
 lepădându și depărtându prieteșugul nesuferitului vrăjmaș, pentru a
 lor nestătătorie și necredință republicii creștinești. Și fiindu crăiia un-
 guriască de multă lipsă încunghurată și mai în cele de pre urmă pri-
 mejdii aflată, câte ni s'ar cădea, după Dumnăzău a agiutori și a apăra, 5
 și crăiile și țările asuprite de gūgul Turcilor, den cumplita a lor robie
 a le rădica și în ce veche și de oarecându poftită volnicie a le înturna
 să putem. Și acestui prea bun svat, decât care nemic lui Dumnăzău
 mai drag și noăa niceun lucru mai lăudat că va fi, și niceun liac spre
 agonisita numelui nostru nemuritorie și mai de folos nu să va putea 10
 afla. Pentru aceia, ca să rădicăm den robiiia Turcilor crăiia noastră,
 adunându oștile noastre și toată gătirea oșteniască măritului domnu
 Mihai Vodă — carele lăsindu necredința Turcilor, pre sine împreună
 cu toată boiarimea mai nainte s'au fostu închinat — am nevoit și cu no-
 rocite lucruri, cu multe războaie biruind vrăjmașii și scoțindu-să 15
 den țară, s'au așezat țara în volniciia sa cea veche. Și încă ostașii noștri,
 văzindu asupră răul norodului dela marginile Bolgariei, biruind pre
 Turci în Țara Bolgariei, cu multe războaie și cu mare peire într'înșii,
 prădându târgurile și satele și olaturile turcești în Țara Bolgariei, s'au
 întorsu întregi la hotarale sale. Și acea țară, care s'au așezat de nu-i 20
 în volnicie, pentru să să poată mai bine otcărmui în legea creștiniască
 și să să poată apăra de vrăjmași, viindu la noi dentru acea țară cu plină
 poroncă și volnicie a lui Mihai Vodă și a tuturor staturilor acei țări,
 să aliagă și să închee ponturile și legăturile întru amândoaă părțile.

Ponturile și legăturile între Mihai Vodă și între Bator Jicmont 25
craiul ungurescu

155^v Den partea lui Jicmont craiu au fostu boiari, anume: Ștefan Iosica
 logofătul cel mare, Gheorghie Ravazdi, svetnicul a lui Jicmont și sta-
 rostele cetății Uivarului-Șamos. | Iară den partea lui Mihai Vodă și a
 Statului Țării Românești era: Eftimie, mitropolitul Târgoviștii, Theofil 30
 episcopul de Râmnic, Luca episcopul de Buzău, Mitrul vel vornic,
 Cârstea Vornicul, Dimitrie Logofătul, Danul Visternicul, Theodosie
 Vistiernicul, Radul Clučariul, Radul Postelnicul, Bordur Logofātu,

Vintilă Cluțarul, Stamati Postelnicul și Preda; în Beligrad, în luna lui Mai, în 9 zile pe calendariul papistașilor, în anii 1595 așezate și încheiate, dentru amândoaă părțile fără vătămare păzite și ținute.

Intâi, noi, episcopii și boiarii, stăpâniia, priiateșugul și robiiia toată
 5 a Turcilor, ca unor necredincoși și călcători de lege, o vom lepăda și toți cu o inemă și cu un cuget, așea noi, carii ne aflăm aicea, cum cei mai mari și mai mici a moșiei noastre nărod, împreună cu Mihai Vodă, așijderea cu tot clirosul besericii și toți boiarii, pre noi singuri, sâninatului domnului Jicmont, den darul lui Dumnăzău, țărălor Ar-
 10 dialului, a Moldovei, a Țării Românești, a țărălor peste munte și a slăvitei împărăției Râmului, domnului, a părților crăiei ungurești stăpânitoriu și a Săcuilor oblăduitoriu, iproci, stăpânului nostru milostiv ne supunem; și această împreună cu noi și a tot nărodului țărăi noastre, a lăcuiitorilor, supt puterea lui o dăm, cu toată deplin giudecata prii-
 5 toarei și amestecate împărății; și pre dânsul îl așezăm, îl innălțăm cu o inemă și cu un glas a toată țara domnu noă și țărăi noastre stăpân și craiu de moșie, luând întru dânsul aceia nădejde, că Măriia Sa pre noi și moșiiia noastră, împrotiva tuturor groazălor turcești și a altor vrăjmași, ne va apăra și ne va acoperi; și pre noi în volnicia cea veche,
 20 că ne va păzi întru adevăr; că ne va ghideca, precum pre alte țări și domnii a Mării Sale supusă supt poronca sa, după așezământurile și legăturile acestea, care pre această vreme le așezăm | dentru amândoaă 156^r
 părțile, întru tăriia acestui lucru și întru mărturie.

Intâi, noi, carii cu chipurile ne aflăm credinții Măriei Sale, cu numele domnului nostru, lui Mihai Vodă, și a toată țara lui, nărodului, facem giurământu noi și toată țara, lui și urmașilor lui, cum vor fi credincoși până la moarte. Aăasta cu iscălitura, mânule noastre întă-
 25 rind. Așea și Mihai Vodă, acmu așezat domn, și cei pre urma lui domni și tot Statul Țării Românești, vor fi datori a păzi. Și de vreme ce sâni-
 30 natul domnu, stăpânul nostru milostiv, în țara noastră nu poate sta și lăcui pururea, noă, în locul său, ne va pune domnu, pre care staturile țărăi, cu socotială de obște și părere dela Măriia Sa, vom pofti; care să fie știutor limbii moșii noastre și care ari cârmui după orânduială țara aceia și care pricinele noastre, drept și cu orânduială, după

17; ca Măria Sa A.

veche volnicie și deprindere, și după legăturile acestea și așezămături, și cu poronca sâninatului domnului nostru și aceleia ce va fi în urmă, să giudece și să aliagă. Și pentru ca acestea mai bine și mai drept să se poată a isprăvi și a urma, Măriia Sa, supt numele și norocirea sa, după Dumnăzău, stiaș oștesc, buzdugan și sabie domnului de țară, ca unui namesnic al său îi va trimite, den care să cunoască toți, că iaste în locul său pus și toți dela cel dentâi până la acel de pre urmă, după aceste legături și așezământ, să fie ascultători domnului, întru tot ce va poronci Măriia Sa craiul.

5

Așjidirea, domnu de țară, pentru să poată plini mai bine datoria și slujba sa, dată după voia Mării Sale craiului și după folosul staturilor, 12 boiari, știuți lucrurilor cu vârsta și cu ispita, și isteți, să se adaogă cătră dânsul, cu a căroră svat, așa întru pricinele gudecătoare, a le alege, cum și întru isprava altor lucruri. După aceste legături și așezămături, singur domnul țării să păzască, ca să nu se facă nemăruie strâmbătate peste dreptatea și puțința. Și acia |boiari precum cu socotiala numai și voia și cu știrea Mării Sale craiului și a lor săi urmași, să vor pune; așa și cu aceiaș știre și voe, să fie depărtați de slujba și locul lor.

10

15

156v

Așjidirea, ce să atinge de viniturile țării, de acelea, așa așezăm, cum, de câte ori să vor faci de Măriia Sa, stăpânul nostru, în țara sa în Ardial comisie, să se trimiță boiari și den Țara Munteniască la acea adunare, carii ari socoti după voia Mării Sale și a urmașilor săi, după trebuință a pune dări pre țară. Și la acele adunări și de obște a țării împreunări, să aibă loc deosăbit, ca și alți trimiși, cu slobodă voe aș da părere și socotiala, să fie cei întâi cu locul și cu voroava și domnul și boiarii den Moldova. Și birul așezat, îl vor spune numai domnului. Și acei 12 boiari și boiarii vor cunoaște dela Măriia Sa, carii vor fi aleși și orânduți, carii în toți anii depline și îndestulate same de cuprinse cheltuiuale și veniturile să fie datori a da samă.

20

25

Toate hărăziturile, uricile și întăriturile a domnilor celor dentâi a țării, Măriia Sa craiul și urmașii lui să le lasă neclintite, precum stau; și pe urmă, supt numele și pecetea Mării Sale și a urmașilor lui, toate acele cărți și direse să iasă și prețul tuturor scrisorilor, făcut după lege și obișaiul acei țări, să se pue, iară moșiile să nu se poată hărăzi altora, fără lăcutorilor acei țări.

30

35

Domnilor puși până la vreme, de viniturile țării aceia, după datoriile slujbelor lor, Măria Sa craiul le va orânduie vinit pe pofta țării și a boiarilor.

5 Toate pricinele, după veche legi și obiceiuri a țării, înaintea giudecătorilor orânduieți să să încapă să să giudece, și înaintea domnului și a 12 boiari; după giudecată, să să obârșască osăbit de toate. Și orice feliu de pricini de pediapsă, atingându-să de viața și averile boiarilor, carii săvai că den giudecata de cap s'ari pune în oprială, însă să să lasă loc | de milă și de ertare, și nice viața, nice averea boiarilor
10 lor ce-s de pediapsă, fără știrea craiului și a urmașilor săi, să nu să poată lua. 157r

Iară, de s'ari pedepsi cineva cu moarte, averea lui, după obiceiul țării aceia, să margă la rude și la urmașii lui.

15 Și întru aceasta orânduială și ispravă să să închiză toată Țara Munteniască suptu hotarale și marginile ei vechi, despre partea Moldovei și a munților, despre Dunăre până la mijlocul matcii Dunării, dela Rușava până la Brăila și după vechile hotară și margini să să ia vinitul țării.

20 Toată orânduiala besericii și a preoților sau a călugărilor, să o lasă Măria Sa în veche ținere și obiceiuri, pravile, țereemonii și volniciile, să fie slobozi a-ș lua obiceiute viniturile sale. Așijdirea și toate besericele muntenești, care să află în țările Mării Sale sau a urmașilor, vor fi supt giudecata așezământului mitropolitului de Târgoviște, după așezarea legii besericii și orânduialei țării aceia, și viniturile sale să-ș
25 poată lua pre obiceiuri.

Tituluș va avea Măria Sa și urmașii lui dela domnu și dela toată orânduiala țării, așa: Prea sâninatul domnu, stăpânul Jicmond, den darul lui Dumnăzău, a Ardialului, a Țării Moldovei, a Țării Românești și a svintei împărăției Râmului domn, a părților crăiei ungurești
30 stăpân și a Săcuilor oblăduitoriu, iproci, stăpânul nostru milostiv.

Iară domnul de țară: Dumnealui măritul domnu Mihai Vodă a Țării noastre Românești, credinșosul noă iubit.

Iară însuș domnul, la titulușul său, pe urmă să nu să pue cu mila lui Dumnăzău, nice târgul sau locul de unde va trimite cărțile sale
35 la Măria Sa, la urmașii lui, să nu să pomeniască.

Domnul țării să aibă pecetea niamului său, iară nu cea de obște a domnilor Țării Muntenesti, iară cu cără roșie. Iară pecetea țării să fie la Măriia Sa și la urmașii lui.

Boiarii toți să vor chema a domnului de Ardial, nu a domnului
157^v țării și fieștecare va avea într'acela chip tiutiuluș. 5

Domnul muntenesc să va scrie între svetnicii de Ardial.

Domnul țării prin soli sau cu altă socotială, cu nime den nărodul strein sau den domni, fără slobozâniia și voia dela domnul Ardialului și dela urmașii lui, — și lor le va fi — nice de une lucruri să nu poată socoti și a isprăvi. Ce, când va fi trebuință ca aceia, să întrebe de Măriia 10
Sa domnul Ardialului și de urmașii lui și lor le va fi a isprăvi pricina domnului și a toată țara a le isprăvi și a le urni.

Iară de ostașii ungurești sau de alt niam, de va face strâmbătate vreunuia den lăcuiitorii țării, den partea aceluia, căpitanul domnului de Ardial, care va fi acolo pus pentru cercătura vinii și faptii. Așjidirea 15
de va face vr'o silă cinevaș den lăcuiitorii domnului sau a țării vreunui ostaș a domnului Ardialului, den partea aceluia, singur domnul prin vornicul să cerce gudețul fără de niceo zăbavă. Iară care, ori chipurilor boiariilor, ori curții, va face silă împotriva legii și dreptății, să i să facă certare de cap. 20

Între cei 12 boiari gurați, să nu poată fi niam de Grec și niceo slujbă sau rându care razimă de cârmuirea acei țări, a avea să nu poată.

Ospetăle și hărăziturile ce sint obișuite la Paști și la Botezul Domnului nostru Isus Hristos, să să facă den vinitul țării.

Așjidirea domnul țării și toți boiarii, făcând gurașmânt cu încredințarea sa Mării Sale, domnului de Ardial, și urmașilor lui, să vor lega cu tainele credinței. 25

După aceste ponturi și așezământuri, atunce când să va trimite stiagul oștescu domnului țării, așjidirea Măriia Sa, domnul Ardialului, să făgăduiaște cu toate puterile, cu bani, cu puști, cu iarbă de 30
pușcă și cu altă gătire de oaste, în Țara Munteniască, împotriva tuturor vrăjmașilor a o apăra și a o sprijeni și a o cârmui. După aceste legături și așezământuri și urmașii lui vor face. Pentru a cărui | lucru, încredințasă și večnica pomenire Măriia Sa, domnul Ardialului, întâi, și noi, chipurile ce ne-am pomenit mai sus, dentru amândoaă părțile, 35

spre a obârși aceste ponturi și așezământuri cu iscălitura de mânuile noastre și cu pecetili noastre obișuite le vom întări și întemeia. Lucrațu-s'au acestea în Beligrad.

5 Și iată îndată singur Jicmont, craiul și domnul de Ardial, toate cele mai de sus scrisă ponturi și așezământuri dentru amândoaă părțile prefăcute și încheiate, priimindu-le, și neschimbate și tare avându-le, cu iscălitura mâinii și cu pecetea inelului nostru adevărat, a le întări au vrut; și spre acelea a le ținea și neclătite a le păzi, așa și cu a urmașilor noștri nume — când vor sta ei stăpânitori, — credința și cuvântul
10 nostru domnescu, ne legăm. Lucratu-s'au acestea în oraș, în Beligrad, Mai în 20 de zile, anul dela Hristos 1595.

1595

Acestea isprăvindu-le, solii muntenești s'au întorsu în țara sa. După dânșii au mârșu Palatiție cu buzdugan și cu stiaș de au întemeiat pre Mihai Vodă domnul Țării Muntenești. Giurat-au acolo pre loc așa
15 Mihai Vodă, cum și toți boiarii, după ponturi înaintea lui Palatiție.

După aceasta, în luna lui Iunie, în zi întâi, trimis-au boiarii și Ștefan Răzvan Vodă, domnul Moldovei, la Beligrad de s'au legat și ei, după așezământul lui Mihai Vodă, cu Jicmontu Craiu.

Iară la sfârșitul lui Mai, au intrat Tătarași în Moldova și în Țara
20 Munteniască cu multă oaste și lovindu-i Muntenii cu Ungurii și cu Căzaccii la marginea Țării Muntenești, i-au bătut și i-au tăiat; perit-au mulți Tătari.

Curund după aceasta, lovit-au Mihai Vodă la Nicopoe pre Ferhat pașea, pre carii biruindu-l, au aprinsu târgul de au arsu, puindu pre
25 toți supt sabie; numai cetatea au rămas întriagă. Iară curund după aceea, au lovit în Bugiaș și mare pradă au făcut; luat-au și șapte bunčucuri tătarăști de le-au închinat lui Jicmontu Craiu și mulți robi.

Aceste rocoșituri și turburări înțelegând împărăția Turcului, au
și orânduit pre Sinan Pașa și cât s'au dezvărat, au și purces cu oști
30 den Țarigrad asupra lui Mihai Vodă. Înțelegând Mihai Vodă de clătirea lui Sinan Pașa că-i vine asupra, tras-au agiutoriu dela Bator Jicmond, craiul Ardialului, 2.000 de Unguri călărime și 500 de pedestrime cu Cvilarie; și până a vini Sinan Pașa, iară Mihai Vodă și cu Cvilarie au lovit pre Turcii ce să afla la oraș, la Floci, și pre toți i-au
35 pus în sabie. Lovit-au și la Rușava și la Silistra și la Dristor le-au

1587

dobândit și le-au arsu. Lovit-au pe un Mehmet Pașa, Mihai Vodă, care viniia cu un Bogdan Vodă cu oaste turcască și cu Tătari și cu 14.000 de Sirbi și l-au bătut Mihai Vodă. Trecut-au Mihai Vodă peste Dunăre pe ghiață de au prădat în Dobrogea și au dobândit Lastova, Oblucița; răsipit-au Cernavodă, Azgradul, Rihova și până la Chilia și la Cetatea Albă. 5

Sosit-au și Sinan Pașa în Dobrogea cu 100.000 de oaste turcască, și făcând pod peste Dunăre, au mersu dreptu la București și la Târgoviște; nefiind niceo oaste, pre lesne le-au luat, că Mihai Vodă nu să nedejdui în oștile ce avea. Ce ș'au trimis doamna și cu fiiu-său, Pătrașco Vodă, în Sibiiu, în Țara Ardialului, și el cu Cviralie au intrat cu oștile sale în munți, la o cetățue ce-i zic Cernavoda, cetate veche și stricată de Turci mai de mult, iară în loc tare pietros. 10

Iară Sinan Pașa, strângând den toată țara oameni, au încungiurat Bucureștii și Târgoviște cu șanțu și cu părcani, iară oastea o au împărțit în doaă părți: o parte cu Ali Pașa au lăsat în Târgoviște să isprăvască lucrul cetății, iară cu alta au mărșu Sinan Pașa după Mihai Vodă. Și, dacă s'au apropiat de unde era Mihai Vodă, au orânduit 12.000 de Turci într'ales să margă să lovască pre Mihai Vodă peste acele locuri strâmte și să nu să întoarcă până nu-l vor birui. 15 20

Iară Mihai Vodă cu Cviralie, nedejduindu întru Dumnăzău și bizuindu-să și locului, au eșit în tâmpinarea Turcilor la acele strâm- 159^r tori, | ce s'au pomenit mai sus, și stătu un războiu mare între dânșii cu multă vărsare de singe, până au dat dos Turcii; și-i goniia oștenii lui Mihai Vodă până în tabăra turcască, și de acolo, iar lua înapoi a 25 goni pre oamenii lui Mihai Vodă; și tot îmblară într'acea zi până în desară tot hărățindu-să, și să goniia unii pre alții, neputându-ș alege.

Iar într'apusul soarelui, nemerisă trei sute de Unguri pedestrime, ce era eșiți den tabără pentru pășune, și sosindu în războiu, îndată den poronca lui Mihai Vodă stătură și acia bărbătește la războiu. Iară 30 Turcii, înțelegând că au vinit agiutoriu proaspăt lui Mihai Vodă, neștiind numărul lor, ș'au făcut spaimă și au dat dos și i-au luat oștenii lui Mihai Vodă în goană după Turci și pre mulți au agiunsu și i-au omorît. Apucat-au și patru tunuri și câteva stiaguri; și fugând Sinan

4: Astova A

5: Blucița A.

pașa, zic, că au căzut cu calul de pre un pod în apă și abii au eșit, întinat. Și după acest războiu, nezăbăvind Sinan Pașa, iară s'au gătit cu oaste și au mărșu asupra lui Mihai Vodă. Iară Mihai Vodă s'au dus în munți și să gătiia mai cu mare gătire împotriva lui Sinan Pașa și

5 au dat știre lui Bator Jicmontu de vinirea lui Sinan Pașa.

Pornit-au Bator Jicmontu pre Binedectu Mindișintie, otcârmui-toriul Săcuilor, și pre Valtazar Bogasie și pre Nicolae Cornisie cu oști să să adune în câmpii Barčului, la un târgu săsăscu ce să chiamă Valea Niagră; și singur Jicmontu au purces den Beligrad la Săbeș. Și acolo

10 i-au nemerit vești bune: întâi, că au dobândit oamenii lui cetatea Lipa; a doa, de biruința lui Mihai Vodă asupra lui Sinan Pașa; a triia, Cazi-Chirii han, eșind den Crâm să vie în Moldova cu oaste să prade, iară viind Moscalii de peste Nipru, au lovit în Crâm de au prădat și au arsu; care veste înțelegând hanul, s'au întorsu iar în Crâm.

15 Venit-au lui Jicmontu așutoriu den Țara Leșască Ian Vihernii cu trei sute de Căzaci; așijdirea și oaste nemțască, călărime 1500, dela împăratul nemțăscu cu Albert ghenărariul, iară osăbit oastea Ardi-alului 24.000. Mers-au poronca lui Jicmontu | și la Răzvan Vodă den 159^v Moldova, de au intrat de grijea Tătarălor pre la Săcui cu 2300 de pedestrime și 800 de călărime și cu 22 de puști și s'au tăbărit la cetatea Terhvara între munți, ce era făcută de Ludovic craiul unguresc și mai apoi lărgită de Ian Huniad Craiu, care o stăpâniia pre atunce Brașovenii.

Și acolo vini veste lui Răzvan Vodă, că au intrat în țară cu oaste leșască Ieremiia Moghila cu Zamoskii, hatmanul leșăscu. Văzindu

25 Leșii că au pus Bator Jicmontu dela sine domnu în Moldova, și pre atunce, Leșii o scriia pe Moldova că iaste soție crăiei leșăști, încă de pe legăturile ce făcuse Leșii cu Ștefan Vodă cel Bun și mai apoi cu Bogdan Vodă, cum s'au pomenit la rândul acelor domnii, n'au suferit pre Răzvan Vodă.

30 De unde au luat Miron Logofătul de scrie în letopisățul său de Ștefan Radul Vornicul, să-l fie pus domnu țării în locul lui Aron Vodă, eu nu poci afla; nice iaste alt Ștefan, fără Ștefan Răzvan Vodă, că și cronicarii streini, Nicolae Isfanfii și Volfgang de Betleen, carii în istoriile sale pomenescu de domniile Moldovei, scriu că pre urma lui Aron

35 Vodă au stătit domnu Ștefan Răzvan, pus de Bator Jicmontu, craiul

Ardialului, precum s'au pomenit mai sus, că au mărșu Răzvan Vodă pe poronca lui Bator Jicmontu într'agiutoriu lui Mihai Vodă.

Iară Movileștii, precum scrie Ureche Vornicul, încă cu Pătru Vodă Șchiopul trecusă în Țara Leșască. Au pus domnu Leșii pre Irimia Moghila vornicul cu alesul boiarilor de țară, puind deodată și pren
 1595 cetățile țării slujitorii săi Leșii, în anul 7103. 5

Împărăția Turcului pre atunce lupta pentru crăia unguriască cu Nemții, pentru Buda, pentru Astrogon și pentru Elnicul. Iară văzind că cuprind Leșii Țara Moldovii, au orânduit pre Cazi-Chirii soltan, hanul Crâmului, trimițindu-i și 2.000 de eniceri, cătră 70.000 de
 10 Tătari ce era. Trimis-au împărăția și stiag și tuiuri de domnia Moldovii să așează pre cine ari socoti el la domnie, să fie den partea împărăției. 10

Prinzind veste Leșii de clătirea hanului la Moldova, cu rușini |
 1607 socotind a lăsa la smintială pre domnul pus de dânșii, au orânduit 15 și ei pre Zamoschii Hatmanul cu zece mii de oaste. — De nu să laudă. —
 1595 În anul 7104, Octomvrie 9, au sosit Leșii la Țuțora, iară a doa zi să văzură și străjile tătărăști, iară a triia zi, Octomvrie 11, au sosit și hanul cu tătărăme. Iară Leșii, văzind atâta tătărăme, n'au putut răbda fără
 20 șanțuri, ce ș'au întărit tabăra cu șanțuri pe împregiur. Făcut-au și băști de pământu denafară de șanțul taberii așa de departe, cât agiungea glonțul pușcii, și au pus oaste în băști și de acolo da den tunuri. Și într'acea zi, au stătut războiul toată zua, năvălindu Tătarăi spre tabăra
 25 Leșilor den față, iară dosul nu putea să-l ia Tătarăi, că Leșii sta neclățiți. Iară a doa zi, socotisă hanul cu mesterșug să depărteze pre Leși dela șanțuri; au orânduit pre o samă de Tătarăi de făcea năvală asupra
 30 Leșilor, apoi să făcea a fugi. Ce Leșii, pricepând meștersugul, sta între băști neclățiți până în desară. Atunce, deprinzind Leșii pe Tătari, văzind că să tem de foc Tătarăi, luat-au Leșii în goană până la oastea cea supusă, apoi s'au întorsu Leșii încet, sprijenindu-să de năvala Tătarălor până între băști. 30

Nu dormia Irimia Vodă; că, deși avea nădejde în Leși, iară îndată au agiunsu cu daruri la hanul și au dat cele 7 sate de țară hanului, ce să zic hănești până astăzi; au legat atunce și miiarea ce să dă în toți
 35 aii balcibașlăc și alte daruri; și cu nevoița Irimii Vodă, au stătut legături 35

de pace între hanul tătarăscu și între Zamoschii, dând și hanul zălog la Leși și Leșii la hanul, până să va închide tocmala.

Capetele de pace au fostu acestea: Irimia Vodă să fie domnu țării birnic împărăției den an în an după obișaiu, iară hanului să-i dea acele
 5 sate și alte daruri, cum s'au pomenit mai sus; și oștile leșăști să nu mai între în Țara Moldovii; și să margă sol dela Leși la împărăția Turcului, pentru întăritura păcii. Iară hanul să dea stiag și tuiuri de domnie Ieremie Vodă și să-i scoată atșiref, sau | uric de domnie večnică dela împărăție. 160v

Și așa s'au împăcat; și s'au dus hanul la locurile sale cu Tătarași
 10 și Zamoschii cu Leșii la țara lor, lăsindu lângă Irimia Vodă pre Albert Hanschii și pre Iani Potoțchii cu trei mii de oșteni, că să temea Ierimii Vodă de Unguri. Și au purces și Irimia Vodă și s'au așezat la Sučavă, la scaunul domniei.

Aăsta veste, dacă au agiunsu la Bator Jicmont, craiul Ardialului,
 15 au adunat svat, cum vor face să scoată pre Irimia Vodă den țară, ținind Moldova a lui; au ales cu svatul să îngăduiască până li să va alege cu Turcii, cu Sinan Pașa, cum s'au pomenit mai sus, ce vinia cu mare putere de oști asupra lui Mihai Vodă, domnul muntenesc.

Făcând căutare oștii sale Jicmont Craiu, care era împărțită în noaă
 20 polcuri: 20.000 călărime cu suliță și 32.000 pedestrime, avea și puști pe roate 53 și câteva cară cu iarbă de pușcă și alte trebuitoare de războiu; și au trecut peste munți în Țara Munteniască la Rucal. Acolo viind și Mihai Vodă cu Cviralii, cu 8.000 de oșteni într'ales. Vinit-au acolo și Ștefan Răzvan Vodă cu Moldovenii și de acolo,
 25 pornindu-să Jicmont cu tabără, au mărșu unde era tăbărât Mihai Vodă, o milă de loc dela Târgoviște și au șezut pre loc zece zile.

Iară Sinan Pașa cu Turcii era în Târgoviște, unde o întărisă cu șanțuri și cu părcane și cu spini îngrădit. Și mergea Sinan Pașa de pră-
 30 via oastea lui Jicmont dentru un dial; și poate fi cunoscut că nu-i va putea sta împotrivă. S'au svătuț cu ai săi să nu aștepte acolo pre Jicmond Craiu; ce, au lăsat la Târgoviște pre Ali Pașa cu o samă de oaste și pre Mehmet Beiu, iară Sinan Pașa s'au tras cu altă oaste de sirgu la București.

Iară Jicmont cu tocmala oștilor sale, cu Mihai Vodă și cu Răzvan Vodă, au încungiurat Târgoviștea: înaintea era Mihai Vodă cu 4000

29: poate fi cunoscu A.

161^r de călărime într'ales, cu suliță, și Cviralie cu câteva polcuri, den driapta și den stânga, câte cinci mii de sulițași | călări; iară în mijloc era pedestrime și Săcui, cu suliță, cu coasă; după aceia, carăle cu pive de aramă; pe urmă roate nemțăști; iară după Nemți, singur Bator Jicmont cu 12.000 de călărime, cu suliță; și pre urmă, ceialaltă oaste. Precum scriu istoricii streini, au fostu de toată oastea ca 60.000; și au sosit în locul unde stătusă Sinan Pașa.

Și înțelegându că au fugit Sinan Pașa, să temea Jicmont de vicleșug și poronci de stătu oastea în tocmala sa toată noaptea și a doa zi până amiazăzi, până au vinit cercătorii ce-i trimisese Jicmontu de au cercat să știe de oastea lui Sinan Pașa ce s'au făcut. Și, dacă știură că s'au tras la București Sinan Pașa, s'au sfătuit Jicmont Craiu: merge-vor în goană după Sinan Pașa? Și au ales cu sfatul să nu rămâe nepriiatinii în urmă și s'au apucat a bate Târgoviște de trei părți cu metereză și cu coșuri.

Răzvan Vodă cu Săcuii era orânduie despre răsărit cu zece tunuri, iară Mihai Vodă și Jicmont cu Cviralii despre munte și despre apa Ialomiții cu doazăci de puști. Să apăra tare Turcii den lontru și împingea pe ciia ce pusese acmu loitre pe zădiurile cetății; nepărăsit da den tunuri și cumbarale arunca. Iară Săcuii strânsesă lemne uscate și catran și rășină și altele de aprinsu foc și au aruncat în cetate; ce nu s'au putut aprinde îndată. Iară a doa zi Săcuii, vrând să să arete mulțamitori pentru volniciia ce le făcuse atunce de curund Jicmontu, au și mai strânsu grămăzi de lemne uscate și au aruncat în șanțu, unde era Turcii, și aprinzindu-să, au dat năvală Săcui cu loitre peste zidiuri și s'au suit pe o parte de zid și iară au dat foc cu acele vriascuri și pe altă parte de zid. Atunce Turcii, văzindu-să aprinși și încunghurați de foc, nu să mai putură apăra și eșiră pe o porțiță ce era neștiută de oștile lui Jicmontu. Ce n'au scăpat, că era călărime împrejurul cetății, mai la câmpu. Încăput-au viu în mânuile lui Jicmontu Ali Pașea și Mehmet Bei. Dat-au în pradă cetatea, den carii mai multă dobândă au luat | Săcuii, că ei au sărit întâi în cetate. Aflat-au și doaă puști mai mari; era glonțul câte de 56 de ocă.

Sinan Pașea, dacă au înțales că au dobândit cetatea Târgoviște, mare frică l-au cuprinsu. Lăsat-au și Bucureștii și au fugit la Dunăre.

Deodată întărisă Sinan Pașa o beserică în București cu șanțuri și cu băști, ce era zidită de Mihai Vodă și de Alexandru Vodă, domnul Țării Muntenesti. Ce nime nice acolo n'au cutezat să aștepte pre Jicmontu Craiu. Au fostu pus lagumuri împregurul acei beserici și lăsasă
5 o cătă de oameni ca, de ari vini Jicmont pre aproape, să aprinză lagumurile asupra oștii lui Jicmont.

Ce s'au înșălat în svat Sinan Pașa, că Jicmont, după ce au dobândit Târgoviște, n'au vinit dreptu pe șliavul Turcilor, că pre unde mersesă Turcii, au fostu rămas numai pământul; ce, pre altu loc au mersu,
10 rămâind București di-a-stânga.

Apropiindu-să Jicmont de Dunăre spre Giurgev, au înțăles că Sinan Pașa au trecut peste Dunăre cu o samă de oaste, iară altă samă de oaste au rămas dencoace de Dunăre. Pornit-au îndată Jicmont o samă de oșteni într'ales, de au cercat să afle iaste așa, și pre mulți Turci au
15 aflat pre cale, mergând să agiungă la cetatea Giurgevului. Ce, puțini au scăpat, iară mai mulți i-au tăiat și i-au prinsu vii; gonitu-i-au până la Giurgev.

Apucasă Sinan Pașa de trecusă peste Dunăre într'un ghecet. Iară mulțime de Turci trecea peste pod, cât nu mai încăpea pe pod; ce, să
20 sloboziia unii și înnot și mai mulți să înneca. Sosit-au atunci și Jicmont cu oștile și mare moarte să făcu în Turci de oștenii lui Jicmontu, mai ales de Săcui, ce arătară mare vitejie. Perit-au mulți Turci, cât să amestecasă apa cu sângele lor, de să făcusă roșie de singe; iară den ceia parte, Sinan Pașa nu înceta a bate den puști în oastea lui Jicmont; ce, niceo
25 scădere făcea.

Iară pedestrimea, ce era în liafă la Răzvan Vodă, au dat năvală la podul despre cetate de au apucat podul și acolo mare și cea de pre urmă frică în Turci era, carii trecusă Dunărea, de au tăiat și au străcat podul, temându-să să nu triacă oastea lui Jicmontu și în ceia parte
30 de Dunăre.

Dobândit-au Jicmontu și cetatea Gurgevul și o au arsu și omorî pre toți cetățenii și au străcat podul și au arsu vasăle, pre carele era făcut podul. Întorsu-s'au Jicmont, petrecut de Mihai Vodă până la Gherghiță, și îndată au gătit pre Răzvan Vodă cu oști să margă asupra
35 Irimii Vodă și i-au dat 12.000 de oaste unguriască.

Și înțelegând Irimia Vodă de vinirea lui Răzvan Vodă cu Ungurii, au strânsu și el oaste de țară, câtă au putut, și s'au gătit să stea cu războiu împotriva lui Răzvan Vodă. Era într'o duminică, când s'au apropiat Răzvan Vodă cu Ungurii de târgul Sucevii; era eșit și Irimia Vodă la sat la Areni. Iară oastea leșască, ce era la Irimia Vodă lăsată de Zamoschii, o au tocmnit mai la câmpu, despre Șcheia, pe supt un mal ce iaste alătura pre lângă drumul Băii.

Irimia Vodă era în beserică la svinta slujbă, când să agiungea hărății den oastea lui Răzvan Vodă cu oștile țării. Și când au eșit Irimia Vodă den beserică, să tâmpinară oștile de imbe părțile și după câtăva luptă între oști, au lovit Leșii în oastea unguriască den aripa despre Schee și îndată au înfrântu pe Unguri.

Iară supt Răzvan Vodă, precum scrie Istvanfii, doi cai au căzut în războiu atunce; și, încălecând pre al triile cal, au silit de au îmbărbătat oastea sa și au tocmnit războiul la loc. Ce, curund purcăsără în răsipă oastea lui Răzvan Vodă. Părăsit de toți, Răzvan Vodă fugind, l-au prinsu oștenii Irimii Vodă; scrie Isfanfie că era rănit Răzvan Vodă. Și întâi au poroncit Irimia Vodă de l-au sluțit de nas și de buză și după câtăva mustrare i-au tăiat capul și l-au pus într'un par împotriva cetății. Să pomenește și astăzi movila lui Răzvan Vodă pe drumul Băii ce merge dela Sučavă. Iară pre Unguri i-au gonit până în munți, tăindu-i și ucigându-i oștenii Irimiei Vodă cu mare vărsare de singe.

1595 Fost-au acest războiu în anul 7104, Dechemvrie 5 zile. Așea s'au plătit lui Răzvan răul ce făcuse și el lui Aron Vodă, dela carele au avut milă și cinste.

1629 Iară Săcuii, cum cei ce scăpasă den războiul dela Sučavă, așea și acei de pre loc, văzindu-să în volniciia sa | ce le dedesă de curund Bator Jicmont craiu, au început a face goană asupra nemișilor de le-au prădat casăle și multe nebunii au făcut. Acestea înțelegând Jicmont, au strânsu svat și le-au străcat volniciia ce dedesă Săcuilor.

După acest războiu și perire a lui Răzvan, s'au așezat domnia Irimii Vodă fără grijă; nice Bator Jicmont, domnul Ardialului, nu s'au mai ispitit să mai trimiță oști în Moldova.

Ačasta perire a lui Ștefan Răzvan, cum și răsipa oștilor lui Jicmont Craiu deodată, și dezbateră Țării Moldovii de supt ascultarea crăiei

ungurești, <nu> numai împăratului nemțascu, — ca unui craiu unguresc, de care răzimasă și de mai nainte vreme Moldova, încă de mai nainte de ce au luat Turcii Țarigradul era și întovărășită — i-au părut rău, ce și lui Climentie, papa Râmului, mare părere de rău, pentru căci

5 crăiia leșască <se unia cu Turcul, când craiul Jicmond>, luptând el să dezbată țara de supt mâna Turcului, să cuprinză Țara Moldovii, să împreune și pre Moldoveni cu sâne, împotriva Turcilor; căci trimisesă Jicmontu Craiu sol la cumnatu-său Rodolfu, împăratul nemțascu, și la Climentie, papa de Râm, jeluindu de mare pagubă, ce i-au făcut

10 Leșii în oastea lui, și Leșii au împiedecat lucrul spre scăderea creștinătății, de au așezat Țara Moldovii iară supt birul Turcilor, de supt care bir era eșită țara cu nevoința lui. Iară și papa mare ponoslu au trimis Leșilor și osăbire de beserica lor craiului leșăscu, ca unui împiedecător binelui creștinilor.

15 Trimis-au și craiul leșăscu sol la papa, făcându-i știre, că are el de grijea Țării Moldovii; fiind mai aproape, vecini Țării Leșești și mai înhotărită, mai cu cale au socotit a fi să razime de crăiia leșască și de republica leșască, decât de crăiia unguriască. Acea grije o poartă el, să nu fie Moldova cu Turci, și de mai nainte vreme fiind supt grijea

20 sa, cum și acmu de curund cu puterea sa au scos den Moldova pre hanul Crâmului. Iară craiul unguresc, neavând putere să să apere pre sine, cum poate să apere pe Moldova de Turci și de Tătari, mai | având 163^r prilej fiecând crăiia leșască de oaste.

Aceste pricini avea ei între sine, pentru Moldova.

5; se unia . . . Jicmond din ediția M. Kogălniceanu; în manuscrisele cu letopisețul lui N. Costin, aflate la Academia Română, acest text e omis de copist.

Prima domnie a lui Aron copiată din Ureche Vornicul-Simion Dascalul, *l. c.*, pp. 179—182; a doua domnie idem, pp. 182—185; în plus autorul a tradus din Isthuanffius, *o. c.*, pp. 390—420; Domnia lui Răzvan Vodă, transcrisă din Letop. lui Miron Costin, ed. V. A. Urechia, pp. 435—439; celelalte știri traduse din Isthuanffius, *o. c.*, p. 421, 433, 436, 464, 465, 466, 467 și 468 și Wolfgang de Bethlen, *Historia de rebus Transilvanicis*, p. 556, 608—631.

Domniia Ierimii Moghila Vodă

CAP XL

Irimia Vodă domniia cu pace și cu lucruri așezate și întemeiate
că ținea și oști streine și păziia și datoriia despre împărăție.

Iară nu multă vreme după ačasta, Bator Jicmont, văzindu-să îm-
bătrânit și fără cuconi și văzind că Turcii den an în an să întârescu
și cască să cuprinză Ardialul și el obosit de vârtute, alegându-și bătrâ-
nețelor viață cu odihnă, au socotit că frații săi niceunul nu va putea
să ție Ardialul de răul Turcilor și au făcut tocmală cu cumnatul său,
cu împăratul nemțascu, să fie pre sama împăratului nemțascu Ardialul;
iară lui i-au dat cumnatu-său, împăratul nemțascu, doaă olate, anume:
Ratișbor și Opoliia, la Țara Sileziia, care să chiamă Slonsca, ce să
hotărește cu Leșii.

Și după aceia Jicmont, după legăturile ce făcuse cu cumnatu-său
Rodolfu, împăratul nemțascu, pentru Ardial, lăsat-au deodată Ardialul
pe sama lui Caspar Cornisie, pre care îl avea credinčos Jicmontu, și
chemându-l în taină, i-au zis: « Așea iaste voia mea, ca după ce voi
eși eu den Ardial, nemărui să nu lași domniia Ardialului, ce să o
tragi la tine. Pentru aceia ti-am făcut hatman pre oștili Ardialului ».

A doa zi, iară au chemat pre Ștefan Boțcai, unchiu-său, și-i zisă:
« Așea te sfătuescu că, de-ți va trebui domniia Ardialului, să nu răbzi
pe vr'un Muntian, arătând pre Iosica, să ție domniia ». După aceia,
nezăbăvind vreme, toamna, au dat domniia Ardialului lui Ștefan Iosica,
logofățul său, a căruia svat nu numai în cele de obște, ce și în cele deo-
săbite, le ținea Jicmontu. Aceste sămănături de netocmală și de neiu-
bire între acei trei, au aruncat Jicmontu.

Iară Rodolfu, împăratul nemțascu, nezăbavă vreme, au trimis sol la Jicmont de l-au întrebat de ține tocmla cu dânsul, făgăduindu-i prin solii săi multe vinituri den an în an lui Jicmontu. Și să despărțisă Jicmontu și de fămeia-ș, | alegându-și viață singuratecă. Iară, după ce
 5 au înțales papa, cum s'au despărțit Jicmontu de fămeia-ș și va să petriacă viața călugăriască, i-au gurut episcopiia dela Olom sau dela Vratislav, în Slonsca, să-i dea. Cu acestu feliu de făgăduință sau
 10 pârându-să lui Jicmontu, au răspunsu solilor, că să va lăsa în tăriia acelora, carii așa de cele de cinste, cum și de cele de folos, îl vor sfătui.

Iară, căindu-să Jicmontu de legăturile sale ce făcuse cu împăratul nemțascu, socoti pre taină să trimiță sol la împărăția Turcului, să facă craiu în locul său pre Ștefan Iosica, să-i trimiță împărăția stiaș și buz-
 15 dudan. Aceste așazăndu-să într'acesta chip, pentru să obârșască deplin lucrurile, au răpezit Iosica den poronca lui Jicmontu cărți la namesnicul Cassovei, să nu să grăbască nice el, nice comisarii împăratului nemțascu a intra în Ardial, căci încă de purcesul lui Jicmontu den Ardial, nemic adevărat nu s'au așăzat și statul Ardialului spre aceia să
 20 pliacă, ca să nu rămăe Ardialul în mânele streinilor.

Aceste cărți de sirgu le trimite Iosica la Cassovie, iară namesnicul Cassoviei îndată le trimite la Rodolfu, împăratul nemțascu. După aceia, Jicmontu au poroncit să să strângă toți la Beligrad și acolo viind Jicmontu, au zis cătră toți să fie într'o tocmlă și să să bată cu Rodolfu, împăratul nemțascu, și pentru să nu înmulțim povestea, lăsăm de aice
 25 altele la Unguri să scrie mai pre larg.

Iară Jicmontu, după legăturile ce făcură cu Rodolfu împăratul, pentru Ardial, au lăsat Ardialul pre sama oamenilor lui Rodolfu.

Atunce, Mihai Vodă au fostu trimis sol la Jicmontu, poftind agiutoriu să margă asupra Irimii Vodă, să-l scoată den domnie, să apuce el și domniia Moldovii. Ce Jicmontu au răspunsu lui Mihai Vodă, precum
 30 mai bine să stea în pace, de vreme ce și papa de Râm și Rodolfu, împăratul nemțascu, poroncescu să nu scoțorască arme asupra Leșilor și a Moldovenilor; | că așa papa, cum și Rodolfu, arătând că veți afla
 35 Ardialul și femeia-ș, au purcesu spre Opoliia.

Iară Mihai Vodă, înțelegând de Jicmontu că au lăsat Ardialul în sama lui Rodolfu, împăratului nemțescu, de sirgu au trimis la solii lui Rodolfu împăratului, la Ardial, cerșind svat ce va face și de ce să va apuca, de vreme ce Jicmontu au părăsit Ardialul, și de unde-i va vini ajutoriu împotriva Turcilor, că nice oști, nice bani nu are; și pentru zăloage ce au pus pentru plata oștii, pe poronca lui Jicmontu, să-i arete solii împărătești de unde le va putea scoate, și pentru altă plată oștilor ce le-ari trebui, de unde să va da? Răspuns-au solii să nu poarte grijă Mihai Vodă, ce să fie cu inemă bună, că în scurtă vreme poftete i să vor plini.

Mai trimis-au Mihai Vodă pre Radul Cluceriul și pre Mierăște Logofătul la comisarii lui Rodolfu cu solie, în care era mari lucruri a le descoperi, și-i pofti de viniră comisarii lui Rodolfu cu o samă den boiarii Ardialului în Târgoviște și au sfătuit cu Mihai Vodă pentru grija oștilor. Și îndată au dat bani lui Mihai Vodă 10.000 galbeni de aur și au făcut așezământuri între dânșii. Mihai Vodă, domnul muntenesc, să aibă stăpân pre Rodolfu, împăratul nemțescu și craiul unguresc, iar Rodolfu, ca pre o țară de moșie să o dea lui Mihai Vodă și fiuu-său, lui Pătrașco Vodă, fără de niceo dare, numai Mihai Vodă să trimiță daruri împăratului, cum să cade unui domnu, și pre acea alegere să stea Rodolfu, iproci.

Purces-au Mihai Vodă, după aceia, trecând Dunărea la Nicopoe, în țările Bolgariei, de au prădat și au arsu și au adus robi în Țara Munteniască 15.000 de bărbați cu fâmei, de i-au așezat în Țara Româniască.

Peste voe era Ardelenilor tocmala ce făcuse Jicmontu cu Rodolfu, împăratul nemțescu, temându-să pre urmă de supunere de Niamțu. Ce, nezăbăvind vreme, după ce au purces la Slonsca Bator Jicmontu, s'au strânsu toți boiarii Ardialului și au ales craiu pe Bator Andriiaș, carele era atunci în Țara Prusii.

Împrotivă era acestu lucru, tocmellii ce făcuse împăratul nemțescu cu Jicmontu pentru Ardial, precum am pomenit mai sus. Ce, nelăsând în voia căpeteniilor de Ardial, împăratul nemțescu au socotit și cu sabiia să-i supue, având tocmală cu Bator; și au orânduit pre un ghenăral al său, anume Bașta Giurğa, și au trimis și la Mihai Vodă de l-au îndemnat să vie asupra lui Bator Andriiaș, pentru mai pre lesne supu-

nerea Ardelenilor de doă pârți, că Mihai Vodă pururea avea cu împăratul Niamțului răspunsuri.

Pre lesne au priimit Mihai Vodă acestu lucru și fără zăbavă au strânsu oaste den țara sa, ca 30.000, și au intrat în Ardial până la Sibiu
5 și acolo tăbărind, au așteptat pre Bașta Giurgi cu oștile nemțăști.

Trimis-au Bator Andriiaș la împăratul nemțăscu solie, cu rugă-
minte să nu facă asuprială să-l scoată den crăie, ce-i i de moșie de atâtea
veci a Batoreștilor; ce, acele oști gătite asupra lui, mai bine împreună
cu dânsul să să orânduiască asupra Turcilor, arătând că el nu den
sine, ce den voia tuturor svetnicilor și a boiarilor Ardialului, au priimit
crăia Ardialului; rugându-să împăratului nemțăscu să-l priimască supt
mila sa, iproci. Și cu această solie au fostu trimis Bator Andriiaș pre
Volfungu și deodată l-au fostu pus la oprială în Beču și iar l-au slobozit.

Pre urmă au trimis sol și aicea, la Ieremiia Vodă, legând prieteșug
15 cu Irimia Vodă, poftindu-i și fata să-ș dea Ierimiia Vodă după frate-
său Ian, socotind Bator Andriiaș că încuscrindu-să cu Irimia Vodă,
să să poată lăți și la domnia Moldovii, puindu pe frate-său domnu.

Știind Bator Andriiaș de prieteșugul č'au avut frate-său, Bator Jicmont
cu Mihai Vodă, domnul muntenescu, au trimis sol la Mihai Vodă
20 pentru prieteșug; și cine au fostu cu acea solie, în loc de prietenie între
dânșii, au ațitat pre Mihai Vodă cu mare vrajbă spre Bator Andriiaș. |

Ce, Mihai Vodă, îndemnat de împăratul nemțăscu asupra lui Bator 165^r
Andriiaș, au făcut veste că au gătit oastea aceia împotriva Turcilor.
Iară pe urmă, simțind Bator Andriiaș că merge Mihai Vodă asupra
25 lui cu oaste, au trimis sol la Baștea Giurğa să afle de lucrurile lui Mihai
Vodă. Ce Bașta Giurgea au răspunsu că gândul lui Mihai Vodă nu-l
știe. Trimis-au Mihai Vodă de au iscodit; ce vrând Mihai Vodă să
înșele pre Bator Andriiaș, au făcut gurământu că el nu uită binele și
mila lui Bator Jicmontu, frăține-său, care l-au așutorit împotriva Tur-
30 cilor, și precum au fostu în bună megieșie, așa și acmu cu Bator An-
driiaș. Pre urmă s'au descoperit vicleșugul lui Mihai Vodă, după multe
soliî între Mihai Vodă și între Bator Andriiaș.

Poronci Mihai Vodă să să gătează de războiu oșteli sale; așidirea
și Bator Andriiaș. Iară, să scurtăm voroava, au rămas izbânda la Mihai

Vodă, înfrângând oastea lui Mihai Vodă pre oastea lui Bator Andriiaș, și purcăsără în răsipă den războiu, lăsind toată tabăra cu toată gătirea oștească, în mâna lui Mihai Vodă, că singur Mihai Vodă, văzind că sta războiul neales, au dat năvală în Ardeleni de i-au șpârcuit. Perit-au multe capete în războiu, fugit-au Bator Andriiaș cu puțini boiari de ai săi. 5

Iară după izbândă, Mihai Vodă au purces cu oaste la Beligrad, trimițind înaintea la cetățeni să le vază socotiala. Însă, după ce s'au făcut ziua, îndată au răpezit gonași după Bator Andriiaș. Iară cetățenii den Beligrad, înțelegând de răsipa Ardelenilor cu Bator Andriiaș și de Mihai Vodă că le vine asupra, trimisără sol cu daruri la Mihai Vodă 10 și-l tâmpinară nu departe de Sibiiu cu tabăra și i să rugară Beligrădenii să le fie milă, iproci.

Iară Bator Andriiaș, părăsit de toți, simțind că-l gonescu Săcuii să-l prinză, au fugit și rătăcind pedestru numai cu Nicolae Mica, au nemerit la niște păstori și fiindu însătat, au cerșut apă; iară păstorii, 15 neavând apă, i-au dat zăr de lapte. Și dând la Nicolai Mica | să guste, zisă Bator Andriiaș: « Să bem aceste mișelii, care ne-au dires și ne-au închinat vânzătorii și hiclenii noștri ». Și bându puțin dentr'acel țițiuu, au trimis pe un păstoriu să-i aducă apă și-i dede un galbăn de aur. Și eșind Andriiaș den coliba čobanului, s'au lăsat supt un brad să odihniască puținel și au zis lui Nicolae să-l străjuiască. Și neștiind Bator 20 Andriiaș că-i sintu nepriiatinii aproape, luându-l pe urmă, pen frânturi, pen locuri grele, și nemerind gonașii la čobani, i-au întreat. Și auzind Nicolae Mica de unde era de păziia pre Bator Andriiaș, l-au deșteptat; și nemerindu-i Săcuii, au eșit la dâșii Nicolae, doar îi va îmblânzi. 25 Ce, nemic isprăvind, ca niște oameni turbați, au năvălit cu arme și l-au omorît. Apoi, găsind și pre Bator Andriiaș, au năvălit ca niște hiiari sălbatece asupra-i și în loc l-au omorît.

Vesel și îndrăznețu Mihai Vodă, după izbândă, pre lesne cuprinde orașele pre sama sa și i să închina și cetățile, numindu-l domnu lor, priimind 30 pren cetăți oșteni de a lui.—De pre atunce are nume de-i zic Mihai Craiu.—

După ce-i dusără gonașii capul lui Bator Andriiaș la Mihai Vodă, au trimis Mihai Vodă de au adus și trupul, gol de toate hainele lui, a noa zi după ce perisă, și cosindu-i capul la trup, l-au îngropat în Beligrad, îmbrăcat cu haine scumpe. 35

Stând Mihai Vodă după așezarea Ardialului, iară de aicea den țară s'au rădicat Irimia Vodă, îndemnat de Turci, și au mărșu cu oaste în Țara Munteniască; și neavând cu nime niceun războiu, au mersu în București și au pus domnu pe frate-său, Simion Păharnicul, și, lăsind
5 oaste de a sa pre lângă dânsu, s'au întorsu la scaunul său, la Sučavă.

Înțelegând Mihai Vodă de cuprinsul scaunului Țării Muntenesti de Irimia Vodă, îndată au purces cu oaste den Beligrad, de au mărșu asupra lui Simion Vodă. N'au așteptat Simion Vodă să stea împotriva
10 lui Mihai Vodă, ce s'au dat spre marginea țării, spre Focșeani, pentru agutoriu dela frate-său, Irimia Vodă. Și strângând câtăva samă de oaste | la margine, au așteptat pre Mihai Vodă la Milcovul cel Mare, 166^r
— Are și altu nume grozav acea apă, de atunci, spun Muntenii — și ținu războiul câtva čas. Apoi pierdu Simion Vodă războiul și s'au
15 dus în răsipă oștenii lui Simion Vodă, cine încătro au putut; iară Simion Vodă au năzuit la frate-său, Irimia Vodă, la Sučavă.

Iară Mihai Vodă, după izbândă asupra lui Simion Vodă, n'au zăbovit; ce, strângând oaste c'au avut și Săcui, și au mărșu asupra Irimii Vodă, care să afla la Trotuș, nuntind, nepurtând grijă așa în grabă
20 să-i fie oaspe Mihai Vodă.

Iară, dacă înțaliasă că Mihai Vodă trece munții și-i vine asupra cu multe oști, nefiind gata Irimia Vodă să poată sta împotriva lui Mihai Vodă, au mărșu spre Sučavă. Mihai Vodă, nemic zăbăvind, s'au pornit după Irimia Vodă, cu mare sirguială; și lăsind Irimia Vodă oaste
25 leșască ce avea lângă dânsu, să poată lua limbă den oastea lui Mihai Vodă, supuindu-să acei oșteni leși, au lovit pre niște Munteni și Sirbi dentr'o aripă a oștii lui Mihai Vodă, în laturi de tabără, și-i înfrânsără și-i goniră până în tabără, cât să îngrijească și însuși Mihai Vodă deodată. Iară stând Ungurii, au înfrântu pre Leșii Irimii Vodă și
30 acolo pre loc au perit o sută dentr'înșii.

Înțelegând Irimia Vodă de perirea oștenilor săi, au năzuit la Hotin; așa îl pripisă Mihai Vodă de aproape pre Irimia Vodă, cât și pre niște haiduci pedestri cu oarecate cară, mergând pre urma oștii Irimii Vodă, i-au agiunsu fruntea oștii lui Mihai Vodă și au stătut haiducii la răz-
35 boiu, apărându-să câtva čas. Ce, înglotindu-să oastea lui Mihai Vodă,

i-au înfrântu la sat, la Verbiia, pre Jijia, unde stă movilă, făcută de Irimia Vodă deasupra acelor trupuri.

Și atâta era de groznic Mihai Vodă și vestit de războaie în toate aceste părți, cât, îndată ce au sosit la Sučavă, i s'au închinat cetatea, și a Sucevii și a Niamțului și au pus oșteni de ai săi de pază la cetăți, pedestrași. Și nice cu atâta nu s'au lăsat Mihai Vodă, ce au purces
166v dela Sučavă | spre Hotin, de au gonit pre Irimia Vodă și pre Simion Vodă până la Hotin.

Cetatea Hotinului era bine grijită de Irimia Vodă, cu slujitori nemți de ai săi; iară Irimia Vodă au trecut peste Nistru la Leși pentru așuturiul. Pusese Mihai Vodă și un domnu dela sine aicea în țară, anume Marcul, a căruia nume nu să povestește, pentru scurta vreme c'au avut acel domnișor; nice la letopisățile streine nu să află numele acei domnii. Și socotind Mihai Vodă că va domni și Țara Moldovii, poronică la oastea sa să nu facă stricăciune pen țară.

Era Leșii pre aceia vreme strânși toți la săim, la Varșav, sfătuind de oaste împotriva Șvedului; că craiul leșăscu Jicmontu, fiind moșan acei crăii, ce încă viu tată-său, Ian Craiu, au ales Leșii pre Jicmontu la crăie și după moartea tatăne-său, neavând alt fecor fără Jicmont, cuprinsese crăiia șvezască un frate a craiului șvezăscu, anume Gustav. Deci, fiind mai aproape Jicmontu, fișorul craiului șvezăscu, de acea crăie, decât unchiu-său Gustav, siliia pre Leși la acela săim numai să pozvoliască să facă oști împotriva lui Gustav.

Iară socotind Leșii că nice într'un chip acele doaă crăii să să facă una nu vor putea, fiind una dencoace și alta dencolo de Marea Balticum și prilejindu-să această tâmplare Irimieia Vodă cu Mihai Vodă, au dat Leșii nădejde craiului lor pre altă dată asupra Șvedului, arătându mare triabă această și cu grijă crăii leșăști, să lasă cuprinsă țările aceste de Mihai Vodă: Ardialul, Moldova și Țara Munteniască. Ce, au stătut săimul după triaba aceasta: să să facă oști împotriva lui Mihai Vodă, având Irimia Vodă gineri, oameni mari, domni la Leși.

Istoriile ungurești scriu, că Irimia Vodă au intrat în cetatea Hotinului și de acolo s'au apărat câteva zile de Mihai Vodă.

Iară după spartul săimului leșăscu, îndată au purces Bator Jicmontu, fratele lui Bator | Andriiaș, care să afla atunce în Țara Leșască, den

alesul săimului svatului, împreună cu Zamoschii, canțileriul crăii leșăști, la tabără în Podoliia și fără zăbavă s'au pornit împotriva lui Mihai Vodă. Vestit era acela hatman la Leși, a cărui fapte nice Conețpolschii Hatmanul n'au agiunsu.

5 Înțelegând Unguri de clătirea lui Bator Jicmontu cu Zamoschii, îndată au trimis sol la dânsul den svatul boiarilor de Ardial, arătând nevoia ce au despre Mihai Vodă și rugându-să lui Bator Jicmond să să întoarcă la crăiia Ardialului, iproci. — Scrie Volfgangu de Betleen.

10 Acestea înțelegând Jicmontu, au răspunsu solului zicând: « Dumnăzău iaste unul stăpân, care au făcut toate și carele, luându domniia unuia, o mută și o dă la altul. Pentru ce, niceo nevointă nu-i trebue, nu numai în cele mari, ce nice în cele mici lucruri, de nu-l va noroci Dumnăzău pre dânsul; măcar că cnezii Ardialului iaste în primejdie, ce de va plăcea lui Dumnăzău și de-l va chema la acea sarcină, nu să
15 va pune împotriva lui Dumnăzău ».

Iară Zamoschii, văzind acea solie la Bator Jicmontu, au priimit. Iară Irimii Vodă, apărându-să de Mihai Vodă den cetatea Hotinului, prins-au veste că vin oștile leșăști asupra lui. Lăsat-au Mihai Vodă o samă de oaste, călărime și pedestrime, cu Mârzea, cu 6.000, și cu Moiseiu, care era pus mai mare căpitan pre Unguri. Iară Mihai Vodă cu
20 ceialaltă oaste, lăsându Hotinul, s'au dus pre Oituz în Ardial. Iară Zamoschii cu Irimii Vodă, încă dacă au înțales de purcesul lui Mihai Vodă, au trecut Nistrul pre la Colodrubca, la ținutul Cernăuților, și Prutul pre la Cernăuți și au trecut codrul Cozminului și au mărșu la
25 Sučavă. Mihai Vodă întărisă cetatea cu oamenii săi, iară el singur, cum s'au pomenit mai sus, au trecut la Ardial, pentru să-ș înglotiască oastea și să mai obosască oastea Leșilor.

Aflat-au Zamoschii și Irimii Vodă bine grijită cetatea Sucevii de oamenii lui Mihai Vodă și au ales cu sfatul să nu facă zăbavă la
30 cetate, ce să margă întinsu după Mihai Vodă. 167v

Împărăția Turcului, avându războaie cu Nemții pentru crăiia unguriască, era bucuroasă că să sfădește Irimii Vodă cu Mihai Vodă; și s'au tras cuvântul până astăzi, cum să fie trimis cu taină 40.000 de galbeni de aur la Irimii Vodă, să facă oaste asupra lui Mihai Vodă,
35 și hrisov sau uric de domnie večnică, lui și săminției lui.

Simțind Mihai Vodă că-i vin asupra Leșii cu Irimia Vodă, au purces den Ardial și au ales loc să-ș dea războiu cu Leșii pe Teleajin. Era la Mihai Vodă 60.000 slujitori la acel războiu: Munteni, Unguri, Sirbi și Nemți puținei și au tocmnit oastea pre malul dencolo; călărime au pus de îmbe părțile la aripi, iară pedestrime au tocmnit asupra vadului. Și au așteptat pre Leși, puind apa ca o puiadecă între oști, până ar de- 5
prinde oștenii lui acel fel de oaste și să vază până încât sintu de simeți Leșii la războiu.

Oastea lui Zamoschii era 30.000 Leși aleși și la Irimia Vodă 5.000 oșteni de țară. Dacă au sosit Leșii la vad, precum era oastea lui Mihai 10
Vodă tocmită, așa au tocmnit și Zamoschii oastea sa, dreptu împotriva oștii lui Mihai Vodă.

Cu atâta era mai meșter Zamoschii decât Mihai Vodă, că îndată cât au sosit la vad, au făcut cu pedestrimea sa băști de pământu înalte și acolo au suit pușcele; și așa, toată zua aceia au stătut, dându numai 15
den tunuri și den sineță peste apă, unii spre alții. A doa zi, Zamoschii au trecut mai sus, într'altu vad, apa mai despre munte, oastea călărime și îndată bulucuri au purces la vad, unde era oastea lui Mihai Vodă; iară singur Zamoschii cu pedestrime-au stătut mai tare cu focul asupra vadului. 20

Mihai Vodă, văzind că trec Leșii pentr'altu vad, au mai întărit pedestrimea și el cu șanțuri, iară el singur cu toată călărimea să ție vadul pe unde trecea Leșii. S'au mirat Mihai Vodă de simeția Leșilor, 168
cu ce sirguială au apucat vadul; și să făcu | un războiu mare pentru vad. Singur Mihai Vodă, ca un leu, în fruntea oștii îmbărbătând pre 25
ai săi, și au ținut războiul câteva časuri, până au vinit husarii.

Nedeprișă oastea lui Mihai Vodă cu acel fel de oaste, husari: că sintu tot în hier, numai ochii și buzăle să vād; mulți pun și aripi tocmite de vultur sau de alte pasiri mari și cei mai de-a-firea cu pardoși peste platoșe; iară slugile care nu au pardos, pun scoartă turcești; iară în frun- 30
tea cailor, câte o tablă de hier; mulți pun și la piiaptul cailor pentru feriala de glonțuri. Nice fiecă cal încalică, ce tot cai groși, mari, să poată purta tarul și tot cai frije nemțăști sau cai turcești, la cei mai de firea. Nu aliargă la războae niciodată, rar dau în triapădul cailor, când ari 35
sări asupra vreunii pedestrimi sau a taberii, iară asupra oștii sprintene,

cumu-s Tătarați, niceodată nu aliargă, că Tătarați să rășchiră și nu fa^c niceo izbândă cu sulia. Suliațele lor sintu de optu coți de lungi și cu prapore până în pământu; stau ca un zid la războiu.

5 Și cum au sosit Leșii peste vad și au mărșu asupra oștii lui Mihai Vodă, îndată, dela celalaltu vad, au înfrântu cu focul Zamoschii pe pedestrima lui Mihai Vodă den șanțurile lor, și câtă pedestrima era, toată au încăput în mânuale lui Zamoschii cu armata lor, cuprinzindu-i călărimea ce mai era rămasă la acela vad cu Zamoschii.

10. Dat-au știre lui Mihai Vodă de înfrângerea pedestrima lui, și acolo, unde era el cu călărime, nu avea putere să stea împotriva Leșilor. Numai ce i-au căutat a da dos lui Mihai Vodă; însă nu de tot în răsipă, ce cu tocmală, întorcându-să singur Mihai Vodă, unde era grije, și tot apărându-să, au mărșu până la Târgșor.

15 Știindu Zamoschii, cine iaste la războae Mihai Vodă, să nu să mai depărteze oastea lui cea călăreață, să nu aibă vr'o smintială, au trimis trambacii, de au zis de întorsu oștii. Căzut-au la acel războiu 1.000 de trupuri de îmbe părțile, iar prinși | vii, mulți de a lui Mihai Vodă 1687 și pedestrima cu totul. Fost-au acestu războiu în anul dela zidirea lumii 7108. 1600

20 Să urisă Muntenilor cu Mihai Vodă, cu atâta oștire. Ce, după fuga lui Mihai Vodă, trei zile după războiu, au stătu pre loc Irimia Vodă și Simion Vodă cu Zamoschii, până au vinit toți boiarii acei țării și slujitorii, primind pre Simion Vodă, domnu cu gura mântu. Mers-au cu toții până în București și au așezat la scaon pre Simion Vodă și i-au 25 lăsat Zamoschii trei mii de Leși cu Ian Potochii, starostele de Cameniță; apoi s'au întorsu Ierimia Vodă cu Zamoschii la Sučavă.

Iară Mihai Vodă, după ce au pierdut războiul la Teleajin, au strânsu oaste prin munți, de ai săi și den Țara Unguriască cunoscuți și den Săcui, vr'o 7000 de oșteni, cum scrie hronograful, și pornisă pe Udrea 30 Spătariul cu patru mii de oșteni să fie de straje, iară el tot să mai gătiia în munți, să iasă odată cu puști și gătit mai bine.

Ce, au grăbit Simion Vodă, de n'au avut vreme să să mai întemeiază, că de sirgu strângând oști de țară și cu Leșii, pre svatul iar a boiarilor, au purces den București și au mărșu cu zi cu noapte, prin locuri ascunsă, până la Argeș, unde era Udrea cu oastea lui Mihai Vodă de 35

strajă. Prins-au de veste și Udrea și au scos oaste de strajă la câmpu, că loc de fugă nu era, că să apropiiasă oastea lui Simion Vodă; și până în trei ori ș'au dat războiu cu Leșii; întorcându-să iară a patra oară, au purces în răsipă Udrea cu oștenii săi.

Mihai Vodă nu era departe, mai în munți de acolo, viind să să îm- 5
preune cu ceialaltă oaste. Ce, dacă au dat știre Udrea de răsipă oștii
c'au fostu cu dânsul, l-au părăsit cu toții și ciialalți; ce, numai i-au
căutat lui Mihai Vodă a lăsa Țara Munteniască și au trecut la Ardial.
Udrea Spătariul, după aceia, curund au vinit și el și s'au închinat la 10
Simion Vodă. Și așa, Mihai Vodă, vrând să domniască Ardialul, au
pierdut și Țara Româniască. |

169^r In Ardial, după ce au sosit Mihai Vodă și au aflat oamenii săi ce-i
pusese pen cetăți, scoși de Bașta Ćorgu și puși oșteni de a împăratului
nemțăscu, văzindu că nu are loc nice în Ardial, s'au rădicat cu toată
casa lui și cu câțva căpitani crezuți ai săi: Mărzea, Ghiețe, Racea și 15
au mărșu în Beçu la împăratul nemțăscu, în nădejdea slujbei ce făcuse
împotriva Batoreștilor. Și l-au priimit împăratul bine; iară pentru
Ardial, că n'au fostu pentru dânsul așezat, ce pentru sine, atunce s'au
arătat.

Iară Bașta Ćorgi, înțelegând că au așezat Zamoschii, cum în Țara 20
Moldovei, așa și în Țara Munteniască, domn, avându grijă să nu facă
vreo clătire și asupra Ardialului, trimis-au cărți la Zamoschii, aducându-i
aminte și poftindu-l să nu stăpâniască cu armele Țara Munteniască și
Țara Ardialului, care țări sintu den vremile vechi supusă împărăției
nemțăști, să nu turbure legile a bunii megieșii și a vechilor tocmele, 25
nice să fie pricină de învrăjbire între chesariul și între craiul leșăscu,
carii îș sintu rudă și cunoscuți. Iară, de ari vrea să facă îndărăptnicie
să stea împotriva, vor agiunge armele împăratului său, cu care să va
apăra și pre sine și țările sale.

La acestea, Zamoschii, trimițind om al său, au răspunsu, precum 30
nice el, nice stăpânul său, craiul leșăscu, care iaste iubitor de creștină-
tate și poftitoriu de pace, n'au ațîțat niceun huet de arme; ce, pentru
să-ș răscumpere de pre Mihai Vodă Muntianul, om îndrăzneț, mândru,
lacom și cumplit, carele nu numai Țara Moldovii ce iaste supusă crăiei
cu sila au fostu cuprinsu, ce și hotarăle rusăști și a Podoliei și locurile 35

peste Nistru, le-au prădat cu foc și cu sabie. Și precum el mai mult nu poștește decât liniște a toată creștinătatea și între domni încredințare și întemeiat prieteșug. Iară Mihai Vodă au dat pricină tuturor răutăților și măcar că iaste izgonit den toate țările, iară socotiala nu
5 ș'au mutat. Ce, trebue să rădice den mijloc | Mihai Vodă ca un 1697
amestecătoriu și turburătoriu de prieteșug între domni, și viclian tuturor cu totul, iproci. Iară rămâindu Ardialul pre sama stăpâniei chesariului, îi pare bine; și de vreme ce Ardialul iaste părete Țării Leșăști, pentru aceia au socotit și el și sinatul, ca, aprinzindu-să Ardialul, să nu arză
10 Țara Leșască.

La acestea, Bașta Ğorgi, cu boiarii de Ardial făcând svat, au ales precum prin scrisori nu vor putea să așează acele ce era de îndoială între sine. Ce, au ales cu svatul de au trimis pre Ștefan Čachi, ġuruindu-i
15 mult, numai să margă la Zamoschii, că tot nu eșisă den Țara Munteniască, să vorovască cu dânsul să nu supere mai mult Țara Munteniască și Ardialul, fiind străcate de oști, ce să margă înapoi de unde au vinit; și Bașta Ğorgi va sta la mijloc, lipsind pre Mihai Vodă, și să aducă pre Bator Jicmontu la mila chesariului, numai de va fi nevoitoriu să
20 întoarcă pre Zamoschii cu oștile leșăști.

Deci, viind Ștefan Čachi cu soliia la Zamoschii, după câtăva voroavă, au eșit Zamoschii den Țara Munteniască la Moldova. Iară și slujitorii
25 lui Mihai Vodă, carii i-au fostu adus Moisi Șecheli den Țara Leșască, au trecut den Ardial pre la Ciuc, la Moldova, la Zamoschii. Iară Bașta Ğorgi, strângând toată boiarimea și nemișii Ardialului den poronca împărătiască, i-au făcut de au giurat toți, cum vor fi credinčoși
împăratului.

Nu peste multă vreme, Bator Jicmontu, văzindu perirea frăține-său, lui Bator Andriiaș, pogorît dela cumnatu-său, împăratul nemțascu, s'au căit de tocmala č'au făcut, cum s'au scris mai sus, și lăsindu ola-
30 tele, carii dedese cumnatu-său, au trecut în Țara Leșască, că-i era Zamoschii ginere, fiindu doamna lui Zamoschii fată lui Bator Andriiaș.

Iară între atâtea amestecături între Ardeleni, intrat-au Ibraim Pașa cu oști turcești în Țara Unguriască, de au dobândit cetatea Baboția, iară Tătarași au prădat pre la Canejul.

35 Iară înțelegând Ardelenii, că Mihai Vodă, cum să află la împăratul

170^r nemțascu, la Beču, întrară | în grijă să nu-ș isprăvască deregătorii
Ardialului dela împărăția Niamțului; avea grijă și de oaste turcăscă,
ce era acmu la Bolgariia cu Mehmet Pașa; și atunce făcură ghiuliuș
acolo la Cluj și aflară o samă de boiari să aducă iar pre Bator Jicmontu,
la care socotială era și Ștefan Čachi și Moisi Șecheli; și alții sta impro- 5
tivă, zicând să nu întărîte pe împăratul nemțascu, căci trag pre Bator
Jicmontu și să liapadă de Rodolfu, împăratul nemțascu.

Și după aceia, lăsară toate giurământurile ce făcuse cătră Bașta
Ģorgi, și trimisără sol la Bator Jicmont cu 300 de slujitori, carele
era în Botășeani, în țară la noi, în curtea domniască, supt paza Irimiei 10
Vodă; căci, măcar că-l avea priiaten Irimia Vodă pre Bator Jicmontu
ce având grijă să nu să facă nescari amestecături pentru dânsul, îl ținea
în Botășeani cu pază de slujitorii săi, împregiur. Iară Ungurii au scos
pre o feriastră, den curtea domniască den Botoșeani, pre Bator Jicmontu,
și au năzuit de olac spre Ardial, cum au putut mai de sirgu. Iară, dacă 15
obliciră slujitorii Irimii Vodă, ce era de pază, purčasără a-i goni pre
Unguri și nu i-au mai agiunsu.

Și trecându Bator Jicmontu peste munți, au mersu în cetatea Bi-
striții și, priimindu-l toți cu bucurie, i-au vinit slujitori înnaite și
au mărsu la Cluj. Și îndată au trimis sol la împărăția Turcului și capi- 20
chihae au trimis să să afle pururea pre lângă împărăție, supuindu-să
la împărăția Turcului. Trimis-au soli și la Rodolfu, împăratul nemțascu.

Ce, împăratul nemțascu, mâniindu-să pre solii Ardialului, au po-
roncit solilor să iasă den Praga, că acolo găsiră solii acia pre împăratul.
Și îndată au și pornit pre Mihai Vodă, dăruit bine de Rodolfu împă- 25
ratul, să margă să să împreune cu Bașta Ģorgi Mihai Vodă și să să
sfătuiască pentru răscumpărarea Ardialului de supt Jicmontu Bator,
cu nevointă să-l aducă iar supt ascultarea sa, poroncind și la Baștea
Ģorgi să să împreune cu Mihai Vodă și cu alte căpetenii.

Iară Jicmontu Bator întâi au trimis asupra Săcuilor, vrând să-ș 30
170^v răscumpere pentru | moartea frăține-său, lui Andrei Bator. Iară solii
Ardelenilor, după ce spusără lui Jimontu, cum nu i-au priimit Ro-
dolfu, împăratul nemțascu, și cum au pornit pre Mihai Vodă asupra-i,
îndată începu a face oști, călărime și pedestrime, și puind căpitani cre-
zuți de ai săi. 35

Însă, nelăsându-să Jicmontu Bator în nădejdea oștenilor săi, ca să poată sta împotriva așea de puternic nepriiatinului său, au trimis sol la Pașa de Buda și la Pașa de Beligrad și la Beiu de Timiș-
 var și aicea la Ierimii Vodă, poftindu-i de ajutoriu. Ce, pașii i-au
 5 făgăduit că la vreme îi vor trimite ajutoriu; iară Ierimii Vodă i-au trimis 3.000 de oșteni. Strâns-au și dela Sirbi ajutoriu.

Iară Bașta Ğorgi au pus de au sunat, precum el nu asupra Ardialului strânge oaste, ce pentru să ducă pre Mihai Vodă în Țara Munteniască, domnu.

10 Iară dela împărăția Turcului au vinit lui Bator Jicmontu răspunsu, precum cu bucurie au priimit împărăția pofta lui, și nezăbavă vreme, îi va trimite ajutoriu. De aceste vești dela Poartă, mare bucurie au avut Ardelenii împreună cu Jicmontu Bator.

Ce gătindu-să Jicmontu den Cluj să iasă în tabără, s'au războlit și
 15 au trimis la Bașta Ğorgi sol, precum au înțales Jicmont Bator de bănatul cumnatu-său, lui Rodoflu împăratul, asupra sa. Ce, el nu pentru altă s'au întorsu la moșia sa, cum să fie împotrivnic împăratului, ce pentru să-ș poată apăra moșia sa despre varvari; și el, nu den voia sa, ce cu pofta a tuturor Ardelenilor, au vinit la Ardial, iproci.

20 Răspuns-au Bașta Ğorgi solului, precum el nu poștește vărsare de singele creștinesc, măcar că ari și voia lui Jicmontu, și Rodolfu împăratul nu iaste chip prostu, ca acela, să să poată împăca cu un ospățu, ce i se cuvine mai mare cinste și ascultare decât tuturor domnilor. Și cu aceste cuvinte au slobozit dela sine pre solul lui Jicmontu.

25 Și iară au mai trimis sol Jicmontu la Bașta Ğorgi cu gura-mântu, de i-au spus că el nu pentru scăderea ce mai mult pentru adaogerea | 171^r și creșterea între creștini, au vinit. Ce, de vreme că Jicmontu au cunoscut pe Bașta Ğorgi că vine asupra lui, el încă iaste gata a sta împotrivă-i.

30 La aceste au răspunsu Bașta Ğorgi, precum el iaste slugă, și ce i-au poroncit, are datorie a le face și să știe Jicmontu această poveste: să înduplece nuiaoa, iară să nu o frângă și la înduplecatul nuialii, multu să socotiască în cuget; adăogând și aceasta: mujicul, când să vede aproape de stăpânire, și hainele sale a cheltui pentru dânsa iaste gata; iară craiul
 35 Jicmontu den stăpâniia care o are, va să să dezbrace și altuia să o dea.

Cu aceste cuvinte, Bașta Țorgi au vrut să înștiințeze pre Jicmontu că, cu acele pricini ce împlă împotriva lui Rodolfu, îș va piiarde stăpânia, care ari putea să o ție, de ari fi cu credință lui Rodolfu.

Și așa, den iscoade înțelegând Jicmontu Bator, precum Bașta Giurgi și cu Mihai Vodă s'au pornit cu oști asupra-i, au tras și el toate oștile de prin toate locurile la un sat aproape de Cluj, anume Șamos Falva, și el încă au purces din Cluj cu 43 de stiağuri făcute de curund.

Iară Bașta Țorgi, clătind dela Dobrișin, s'au tăbărit la Maetin, făcând împregiur șanțu.

Până aicea acest letopisăt iaste scris de pre izvodul, ȕ'au scris răpăosatul Nicolae Costân, ȕ'au fostu vel logofătu.

11: Intre letopiseșul lui Nicolae Costin de tipul A și între letopiseșul lui Miron Costin, tipul care începe cu: « Batoreștii... », copiiștii au intercalat aceste versuri, care sunt extrase din poema « Viața lumii », opera poetică a lui Miron Costin:

Moartea într'un chip calcă toate, casă
 Domnești și împărătești; pre nime nu lasă.
 Pre bogați și pre săraci, ia le tae vacul,
 O, viciaha, în toată vremea, vinezi ca cu sacul.
 Năprăvălit, strămutat, ce nu stăruiaște?
 De tine în tot ȕasul ce hălăduiaște?
 Spre cădere de tine, și cu vreme toate
 Primenești și nemic să stea în veci nu poate.
 Tu, părinte tuturor, Doamne și'mpărate,
 Numai singur covârșești vremi nemăsurate.
 Ai poroncit vremilor să nu stea,
 Nemic în veci pre lume nu poate să custe.
 Mulți au fostu și mulți sintem și mulți te aștaptă,
 Lumea den primenele nu să mai deștiaptă.

La acest capitol N. Costin a copiat letopiseșul lui M. Costin, pp. 442—450 și a tradus din Isthuanffius, l. c., pp. 460—468, 469, 477, 478, 484, 485, 489, 490, și din Wolfgang de Bethlem.

BIBLIOGRAFIE

Bethlen Wolfgang, *Historia de rebus Transilvanicis*.

1. Baronius Soranus (Caesar), *Annales ecclesiastici editio novissima*, Tom. I—XV, 1622. Coloniae Agripinae.
2. Bianu I., *Catalogul manuscriselor românești*, Vol. I, 1907. Buc. 746 pag.
3. Bianu I., Nerva Hodoș și Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, Vol. III, 1936. 777 pag.
4. Bălcescu N., *Magazin istoric pentru Dacia*, Tom. III, 1846. Buc. 378 pag.
5. Bonfinius Antonius, *Historia Pannonica sive Hungaricarum rerum*. 1690, Coloniae Agripinae, 16 + 702 + 2 (f) + 98 pag.
6. Cartoian N., *Ceasornicul Domnilor în Revista Istorică Română*, Anul 3 (1933). Buc. 469 pag. și în Cercetări literare, IV, 1941. Buc. 313 pag.
7. Chișimie C. I., *Incoronarea regilor poloni la N. Costin în Cercetări literare*, Vol. IV. Buc. pp. 139—163.
8. Costin Miron, *De neamul Moldovenilor din ce țară au eșit strămoșii lor*, ediția C. Giurescu, 1914. Buc. 64 pag.
9. Costin Miron, *Despre poporul Moldovei și al Țării Românești*, ediția Kogălniceanu în Cronicile României, II, Vol. III, 1874. Buc. 487—521 pag.
10. Cromeri Martini, *Polonia sive De origine et rebus gestis Polonorum*, 1586, Colonia, 9 file + 846 pag. + 27 file, Acad. Rom. cota S 2302.
11. Gaster M. Dr., *Voroava Garamanților în Literatura populară română*, 1883. Buc. 605 pag.
12. Giurescu C-tin, *Noui contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene*, 1908. Buc. 93 pag.
13. Grecescu Constant, *Mărturiile comisului Iștoc, un fragment de cronică*, 1659—1664 în Revista Istorică Română, 1938, București.
14. Gwagnin Alecsander, *Kronika Sarmaczej europejskiej Cracovia*, 1611.
15. Ioanid, *Istoria Moldo-României*, 1858. București.
16. Iorga N., *Istoria literaturii românești*, I, Secol XVIII, Vol. II.
17. Isthuanffius Nicolaus, *Historia Hungaria sive Regni Hungarici Historia post obitum*, 1685, Coloniae Agripinae.

18. Kogălniceanu M., *Cronicele Romaniei seu Letopiseșele Moldovei și Valahiei*
Vol. I, 1872. Buc. 501 pag.
19. Miehovius, *Cronica Polonorum*, 1521, Cracovia, 498 pag. In folio.
20. Mustea Nicolai, *Letopiseșul Țerei Moldovei în Cronicele Romaniei*, Tom. III,
1874, Buc. 535 pag.
21. Panaitescu P. P., *Influența polonă și rusă în vechea noastră literatură*, curs
litografiat.
22. Panaitescu P. P., *Influența polonă la cronicarii Gr. Ureche și Miron Costin*
în *Memoriile secțiunii istorice ale Academiei Române*, Vol. IX, 1925. Buc.
1—224 pag.
23. Panaitescu P. P., *Știri noi despre Miron Costin și familia lui în «Omăgiu lui*
Ion Bianu», 277—284 pag. 1927. București.
24. Panaitescu P. P., *Influența polonă asupra Românilor în secolele XVI și XVII.*
Cracovia, 1931.
25. Panaitescu P. P., *Miron Costin, Istorie în versuri polone despre Moldova și*
Țara Românească, *Memoriile Secț. Istorice Academia Română, Seria III,*
Tom. X.
26. Panaitescu P. P., *O istorie a Ardealului tradusă de Miron Costin* în *Memoriile*
secțiunii istorice Academia Română, Vol. XVII.
27. Pascu George, *Istoria literaturii române. Cronicarii moldoveni și munteni,*
1926. Buc. 180 pag.
28. Paszkowski, *Cronica Sarmasyey europskyey.*
29. Petre Șt. Ioan, *Nicolae Costin Vieța și opera*, 1939. Buc. 286 pag.
30. Pușcariu Sextil, *Istoria literaturii române epoca veche*, 142—146, 1930.
Sibiu, 259 pag.
31. Râmniceanu Constantinescu Gh., *O nouă variantă a cronicii lui*
Nicolae Costin în *Arhiva*, VI, 1895, pp. 419—429.
32. Strjkowski, *Kronika Polska Litewska.*
33. Tocilescu Gr., *Studii critice asupra cronicilor româneși* în *Revista pentru*
Istorie, Arheologie și Filologie, VII, 1894.
34. Toppeltinus Laurentius, *Origines et occasus Transsylvanorum. Lug-*
dunii, 1667.
35. Ureche Grigore Vornicul și Simion Dascălul, *Letopiseșul*
Țării Moldovei, ediția C. C. Giurescu, 1934. Craiova, 216 pag.
36. Urechia V. A., *Miron Costin opere complete*, două volume. Buc. 1886 și 1888.
37. Manuscrisele Nr. 53, 59, 104, 115, 120, 123, 125, 168, 232, 236, 238, 240, 252, 253,
254, 256, 266, 268, 338, 340, 352, 353, 354, 400, 401, 492, 503, 580, 601,
731, 932, 1298, 1665, 2305, 2575, 2591, 2601, 2942, 3039, 3056—3057,
3067, 3410, 3439, 4161, 4456 și 4797 dela Biblioteca Academiei Române
și Nr. 70, 75, 88, 91 și 116 din Biblioteca Universității din Iași, care conțin
letopiseșul lui Nicolae Costin.
38. Manuscrisele Nr. 772 și 938 hronografe de tipuri diferite.

G L O S A R

A

abate vrb, a se năpusti 377
acmu adv, acum 601
actinamea s, jurământ 387
adetiul s, dare, dajdie 562
adulmeca vrb., a descoperi, a afla 386
agă s, ispravnicul darabanilor 370
agarlăcul s, bagaj, calabalăc 500
ai s. pl, ani 94, 153, 484, 546, 552
aiave adv, în ființă, în realitate 405
albineț adj, albicios, bălan 414
amăruntul adv, amănuntul 294
amelița și *amenința* vrb, a pomeni în treacă despre ceva, a menționa 43, 46, 89, 175
amistui vrb,¹ a ascunde 47, 96, 365, 492
aprimedioasă adj, primejdioasă 497
aprod s, slujitor la Curte 367
armatd s, tunuri 405, 406, 598
arx s, jalbă, raport, memoriu 455
aspru s, monetă veche turcească 505
astronomia s, știința care se ocupă cu studiul corpurilor cerești 403
astruca vrb, a înmormânta 343, 425, 436, 490
astrucare, înmormântare 383
asupreală s, nedreptate, silă 567, 571
așeaș adv, de asemenea, iarăși 521
au conj, sau, ori 519

B

bae = săsește olărie 174
bahnă s, mlaștină 168, 383
balcibașlăc s, tribut de miere care se da în fiecare an Hanului Tătarilor 583
baliemex s, tun de cel mai mare calibru 497
bardișd s, armă veche, în formă de topor cu coadă lungă 513
basnd s, povestire mincinoasă, legendă 92, 403
baștd s, cazemată în formă de turn 207, 303, 304, 360, 583, 586, 597
băia vrb, a mângâia, a desmierda 513
băjenie s, pribegie, loc de adăpost de frica năvălirilor dușmane, 303, 540
bănat s, supărare, necaz 304, 455, 551, 602; bănuială 355, 457
becisnic adj și s, netrebnic, nemernic 220
beglerbeiu s, guvernatorul unei provincii turcești cu rang de vizir 501, 508
beiu s, guvernator (la Turci) peste un oraș sau provincie 525
beliturd s, despuiere de averi 566
beșliu, beșlei s, corp de călăreți turci, care făceau slujbă de curieri 548
bineți oame? expresie 172
biuhme 172
bișug s, belșug 83, 108, 125, 203

blagorodnic adj și s, nobil, de neam 38
blagoslovenie s, binecuvântare 57, 194
blăzni, vb., a se înșela, a se amăgi 532
boaz s, 496
bold s, par ascuțit, prăjină lungă 501, 502
bolniță s, spital 201
borduh s, sac din pielea stomacului unui animal 305
boz s, zeu păgânesc, idol 100, 147; bozoaia 64, 65
brodi vrb, a nimeri undeva, a ajunge din întâmplare 82
bucim s, buciom, instrument muzical 502
buluc s, companie de soldați, ceată de oameni înarmați 117, 126, 399, 451, 501, 513, 597
buluci vrb, a se concentra, a se strânge în rânduri 234, 241, 346, 555
bunciuc s, steag 580
busurman și *busiurman* s, musulman 389, 390
buturd, s, butuc, buturugă 498

C

cabaniță s, mantie cu guler de samur pe care o primește domnul dela Poartă 268
caftan s, haină cu mâneci dată domnului de Sultan 396, 397, 418, 568
caimacam s, ocârmuitor 384, 569
calcan s, pavăză 526
calici vrb, a ologi 179
calo s, Țigan, om crud, vărsător de sânge 378
camătă s, dobândă 564
cămăraș s, slujbaș la camera domnească, camerier 547
canaf s, ciucure 501
cap s, conducător, om de frunte 411, 412, 413, 431, 474, 514, 515, 520, 527, 553, 566, 593; condiție de pace, paragaraf 584

capegiu și *capigiu* s, portar al seraiului din Constantinopol, însărcinat cu mazălirea sau decapitarea domnului 567
capicheaia s, capucheia, agentul diplomatic al domnilor noștri pe lângă Poartă 518, 572, 601
capite s, templu păgân 145
căpitan-pașă s, 497
cardă s, caretă, trăsură închisă de paradă 408, 472
carte s, scrisoare 302, 356, 517, 544, 546, 590
câsaș s, cap de familie 126
caștalianul și *cașteleanul* s, 128, 185, 249, 258, 543, 546, 547
catargă s, galeră, rob la galeră 515
catastif s, condică, registru 569
cauc s, căciulă 500
cehdi vrb, a supăra 299
cerca vrb, a cerceta, a iscodi 585, 586; *cercare* și *cercătură*, cercetare 551, 579; *cercător*, cercetaș, iscoadă 269, 585
cerșut vrb, cerut 230, 301, 340, 421, 548, 573, 593
chelșug s, chielțuială 441
chezaș s, garant 493
child s, măsură veche de capacitate pentru grâne: în Muntenia de 400 oca, în Moldova de 240 oca 505
chivdră s, chipiu înalt 143
čalma s, turban 507
čambul s, năvală pentru pradă 116, 304
čauș s, curier, ștafetă (la Turci) 370, 481, 501, 514, 546, 551
cineș pron, fiecare, toți 312, 399, 402, 453, 567
cinsteș adj, vrednic de cinste, demn 283
cin s, tagmă, stare socială 312
cirac, *ciriac* și *cireac* s, protejat, favorit 385, 386, 397, 398, 399
čutaci adj și s, poreclă dată Turcilor 559

ciudese = ciudă, lucruri de mirare, minuni 565
clăti vrb, a porni, a merge 398, 489, 502, 506, 507, 511; *clătire* s, mers, pornire 368, 403, 583, 596
cliros s, cler 311
cobuz, s instrument cu coarde 42
colfi și *colfo* s, golf 106
colțac s, jambiere 513
comănac s, căciulă de lână 366
comisie s, 577
comisar s, persoană delegată pentru o misiune 551, 590, 591
comișel s, slujbaș al grajdurilor domnești 423
comornic s, cel însărcinat să execute o sentință, o judecată 547
computove 291
conac s, popas 457, 501, 502, 507, 573
conteni vrb, a se opri, a înceta 494
corn s, aripă de oștire 527
coroni vrb, a încorona 457, 543; *coronația* s, încoronare 184
coș s, tabără la șes a Tătarilor 585
coteică s, cățea de vânat cu picioarele scurte 172
cozmografia s, studiul corpurilor cereșt și al lumii astronomice 403
crezut adj, credincios, de încredere 569 599, 601
crunt adj, plin de sânge 102, 162, 376
crângul cerului s, *crugul* cerului, bolta cerească 387
crug s, orbita unei planete 403
cucon și *cocon* s, fiu de domn sau de boier 316, 393, 483, 491, 556
culoglu s, soldat pedestru la Turci 126
cumbara s, ghiulea, bombă, granată 469, 531, 585
cumpând s, primejdie 220, 401
cura vrb, a curge 85, 337, 366, 499, 525; *curătoriu* adj, curgătoriu 504, 506

curugiu s, soldat turc milițian 126
custa vrb, a trăi, a fi în viață 603
cândai adv, poate, cumva 556
cântar și *fițnar* s, greutate de circa 50 kgr 505
câșlegi s, perioadă de timp în care nu se postește 552

D

da cale expresie, a se retrage 445, 552;
da dosul, a fugi, 198, 221, 233, 361, 514, 581
dabilă s, dare, bir 565, 571, 572; *dăbilar* s, agent de percepție 565
dais adică războiu 91
dava s, oraș 91
dândoară adv, odată; nicedănăoară = niciodată 324, 521
dărâban s, ostaș din pedestrimie sau din garda domnului moldovean 326, 525, 569
dejghinare s, desbinare 197
deșărt adj, în loc: cu —, fără să fi luat nimic 427
deșugubind s, amendă pentru crimă 194
detunat adj, trăsnet 289
dezbate vrb, a scăpa de sub stăpânire 188, 415, 510, 555, 572; *dezbatere* s, scăparea de sub stăpânire 587
diiaș s, logofețel, scriitor de cancelarie 232, 409
diregător și *deregător* s, conducător, slujbaș 358, 387, 394, 427, 459; *diregătorie* și *deregătorie* s, slujba unui înalt funcționar 62, 63, 374, 431, 418, 601
dișes s, document, hrisov 276, 412, 577
diva s, minune, lucru de mirare 111, 126
divan s, pat 279; tribunal 439
dobă s, tobă 261, 447, 500, 502, 532
dobândă s, pradă, jaf 37, 520, 524, 534,

535, 541, 560; *dobândi* vrb, a câștiga 393
dodeiald s, supărare, strâmtorare 308,
 334, 508
dorobaș s, soldat de infanterie 525
dos s, partea dinapoi a oștirii 583; *dosi*
 vrb, a fugi 341
dricul s, mijloc 107, 122
duium s, pradă 335, 427, 553
dunalma și *dunanma* s, serbare la Turci 540
dvorbitoriu adj, de serviciu la curtea Dom-
 nului 194
dvorelnic s, curtean 186, 297, 320, 490
dvorean s, curtean 288

E

echingii s, corp turcesc de călăreți 126
endromida s, numele unei haine 143
ensiferi = purtători de sabie 204
eparhie s, ținut sub jurisdicțiunea epi-
 scopului 194
eresă s, credință eretică, erezie 340
eretice s, erezie, doctrină eretică 54, 340,
 554
ezoviți și *ezuviți* s, iezuiții (călugări) 461

F

famen, famân s, om castrat, eunuc 62
faunu s, zeu câmpenesc 156
fât s, băiat 65, 393
fădărie s, părtinire 562
fânar s, felinar 300
feceră vrb, perf dela a face = făcură 475
fereca vrb, a lega în fier 423
feredeu s, baie (local) 152
fericie s, fericire
ferman s, firman, poruncă scrisă a sul-
 tanului 375, 436
fiecând adj, oricând 588
fiia s, fiică 393, 406

filandră, filantră, falantră s, falangă, corp
 de infanterie la Macedoneni 118
firea s, în locuțiuni: de a — deosebit de
 bun 378, 597
flămângiune s, foame grozavă 507
frântură s, loc prăpăstios 593
friji s, cai din Frizia 597
fuste s, bătă, lance 101, 246

G

galion s, corabie mare de războiu 199,
 269, 497, 498, 499
găbza vrb, a prinde pe cineva la strâm-
 toare 422
găta vrb, a se pregăti 405, 427
gălăvadă s, sfadă, războiu 551
gâmba vrb, a prinde, surprinde 441,
 448
gebhana s, material de războiu 498, 500
ghecet s, vad, trecătoare 586
ghessis = bărnă lungă sau paliță 91
ghiuluș s, sfat, adunare, 404, 405, 410, 601
goc s, danț 565
gudecată de cap, expresie — pedeapsă cu
 moartea 578
gudeț și *giudeț* s, judecată și judecător
 230, 268, 323, 407, 425, 562, 563, 579
gupâneasă s, soție de boier 555, 565
gurui vrb, a fâgădui 315, 545, 590, 600
glavă s, capitol 191
gloată s, oaste de țară 420, 560, 566, 567
globnic s, funcționar cu amenzile 194
glonț de tun expresie, proiectil 513, 515,
 525
glugă și *cuglă* s, acoperământ al capului 143
gomon s, sgomot 524
gonaș s, călăreț-cercetaș 514
greime s, mulțime, grosul armatei 296,
 390, 507
grumaz s, în locuțiuni: de ~; prizonier 441

H

haiduc s, mercenar ungar în armata română 594
halca s, cerc de fier prin care se asvârle geridul 491, 492
hangiar și *hamger* s, pumnal încovoiat 537
harț și *harțu* s, încăierare între avangărzile dușmane sau între mici detașamente 360, 512, 513, 550
hasechiu și *hasichiu* s, ofițer din garda sultanului 410
hatșerif s, poruncă a sultanului scrisă de mână sa 374
hălădui vrb, a se mântui, a scăpa cu viață 99, 306, 341, 361, 364, 368, 411, 430, 475, 505, 508, 551, 562, 569, 603;
hălăduire s, mântuire 390
hămnisi vrb, a *hămisi*, a leșina de foame 505, 506
hărdă s, soldat din avangardă 587
hărdă vrb, a se încăiera, a se lupta 581
hărdăzitură s donațiune, dar 577, 579;
hărdăzitor 314
hânsar și *husar*, soldat îmbrăcat în fier 560, 597
hătru adj, isteț 322, 439
hereghie s, origine, neam 137
hiclean adj, viclean, trădător 593
hidropică s, boală 146
hihot s, hohot 414
hochium și *huchium* s, poruncă scrisă dela sultan 413, 479
homnisi vrb, vezi *hămnisi*
hotărî vrb, a se învecina 588, 589
hotnog s, căpitan 242
hronograf s, cronică 380, 598

I

iazer s, lac adânc, mare 497, 502, 504, 506
iereticie vezi *eretice*

imbrihor s, slujitor la grajdurile sultanului 419
infula s, mantie 319
iproci adv, și altele 319, 320, 418, 515, 578, 591, 592, 593, 596, 600, 602
iscoadă s, spion, cercetaș 289, 603
ispită s, cercetare 36
ispovedanie s, spovedanie 311
ispravnic s, dregător 239, 320, 358, 406, 418, 422, 427, 432, 438, 442, 456, 459;
isprăvnice s. 423, 428
istov s în locuțiuni: de ~, cu totul, cu desăvârșire 37, 382
istovi vrb, a isprăvi, a sfârși 571
iznoavă s, în locuțiuni: de ~, din nou 248, 317, 437, 547
izvod s, manuscris, catastif 563, 569, 603;
izvodî vrb, a crea, a inventa 204, 403, 554, 562; *izvodire* s, 46

I

îmbe pron, amândouă 107, 533, 561
îmbundător adj, lingușitor 348
împroșca vb, a trage cu săgeți la țintă 515
împrotiva, *împotrivă* adv, în dreptul, în față 587
împrotivnic, *împotrivnic*, adversar, dușman 602
încailea adv, barem, măcar 407
începătură s, început 562
încrunta vrb, a se umple de sânge 391, 420
îndărăptnicie s, îndărătnicie 599
îndelunga v.b, a se îndepărta 221, 362, 413
îndupleca vrb, a se îndoi, încovoia 602;
înduplecatul 602
îngloti vrb, a strânge oaste 300, 359, 514, 594, 596
îngreca vrb, a rămâne însărcinată 218
înhotărî vezi *hotărî*
înașosul și *înalșosul* 520
însădimă vrb, a se spăimânta 405, 409, 532

întina vrb, a se împli de tină (noroiu)

383

înturna vrb, a se întoarce, înapoia 354, 427, 432, 575; *înturnare* și *înturnatul* s, 304, 375

înțina vrb, a sprijini slab 179, 296; a fi gata de bătaie 571

învăscut adj, *îmbrăcat* 317

învis, part dela a învia 446

J

jac s, pradă 292, 520, 524, 550, 551, 567;

jăcui vrb, a prăda, a jefui 296, 364, 505

jalbă și *jalobă* s, cerere, reclamație 266, 364, 374, 399, 404, 415, 439, 443, 455, 546, 548, 551, 556, 568

jărtâvnic și *jărtvenic* s, altar și masa din altar 52, 251

judeşul s, judecata 390; vezi și *giudeșul*

L

lagum s, mină (pentru explozii) 363, 586

lastră s, ștofă scumpă de lână 423

lege s, religie 518

lefeciu și *lefegiu* s, soldat mercenar cu leafă și tain 295, 565, 566

liasă s, împletitură de nuiele 452

liman s, port 82

limbă s, informație despre inamic 529, 530, 594; prizonier 246, 512; popor, neam 265; fâșie de pământ 107

litie s, procesiune religioasă, slujbă 265, 317

loază s, ramură verde, vlăstar 452

loită s, partea laterală a carului 360, 525, 585

lontru = lăuntru, înăuntru 167, 186, 344, 365, 483, 565, 585

M

madem s, metal 82, 83

mainte adv, mai înainte 83, 233

malgrab s, 182, 205

mamcă s, doică 387, 398

mamind s, colos 47

mano țigănește 127

marșalăcul s, mareșal 267, 288, 298

mas vrb, part dela a mânca 503, 505, 506;

masul, popasul 457

maștehă și *mașteră* s, mamă vitregă 212

mădular s, temei 196, 458

măscăriciu s, bufon, caraghiosul Curții 565; *măscăriciune* 492

mălcomiș adv, încet, fără sgomot 524

mârzac s căpetenie la Tătari 239, 346

măzdă s, mită 150, 519; *măzdi* vrb, a mitui 99

medelnicer s, boier la curtea Domnului 336

megiaș adj, vecin 93, 128, 266; *megieșie* s, vecinătate 198, 427

meidan și *meidian* s, maidan 399, 462

melenholie s, melancolie 416

meser adj, sărac 314

meterez s, șanț, fortificație 474, 585

metrică s, condică, registru 307

mierță s, măsură de capacitate pentru cereale 505

miță s, măsură de distanță 337, 421, 498, 502, 584

milosărdie și *miloserdie* s, milă, îndurare 52

mistru s, ispravnic 202, 208, 286, 292

mișelie s, ticăloșie 593

mitră s, acoperământ al capului la episcopi 312

molitvă s, rugăciune 312, 313, 316, 317, 318, 453

moșan s, moștenitor 100, 298, 489, 595;
moșancă 489
mreață s, cursă 531
musaip s, curtean, consilier intim 400
musicichește adj, muzical 502

N

namesnic s, locșitor, vicar 288, 374, 384,
 547, 577, 590
năboiu s, revărsare de ape 54
năduși vrb, a se înăbuși 351, 383
năimi și *nămi* vrb, a angaja, a închiria 507
năramză s, portocal
năruit adj, ruinat, prăbușit
nedodeit adj, nesupărat, nestingherit 221
nemeș și *nemiș* s, nobil ungur 173, 201,
 205, 218, 266, 269, 587, 600
nemuritorie s, nemurire 575
nepărdăsit adj, fără încetare, mereu 37,
 360, 449, 507, 514, 515, 585
nepriiaten s, dușman 530, 531
nescari pron, niște, oarecari 601
nestătore s, nestătornicie 575
neștine pron, cineva, oarecine 252
nevoitor adj, străduitor 600
neznai-rusește 172
niceș 400
numere s, pluralul dela nume 68, 129
 204

O

obadă s, pl obezi, cătuși 291, 390, 423
obârși vrb, a sfârși 309, 313, 315, 317,
 320, 378, 580, 590
obișui vrb, a obișnui, a deprinde 562, 578,
 579, 580;
obișnă, deprindere 554
oblăduitor s, cârmuitor 574, 578
oblici vrb, a afla, a descoperi 124, 170,
 359, 373, 451, 525, 601

oborî vrb, a doborî 296, 378, 448, 506, 525
obrezui vrb, a circumcide, a tăia împrejur
 389
obsidis = zălog 125
obuz s, tabără 198
ocind s, moșie, moștenire părintească 194
ocol s, plasă, circumscripție 238
ocop s, șanț de întăritură 299
odgon s, funie groasă pentru corabie 452
odor s, giuvaer 403
olac s, curier, ștafetă și cal de poștă 219,
 264, 396, 458, 569, 601; *oldcar* s,
 ștafetă 264, 479
olat s, ținut, regiune 99, 230, 305, 306,
 322, 413, 551, 575, 589
oprială s, arest 578, 592
orație s, cuvântare 313, 382
ort s, monetă: 10 parale 137
osebi și *usebit* adv, 413, 449, 520, 578;
 osăbire, despărțire 588
oserdie s, zel, sărguință 49, 436
ostrov s, insulă 496
oștenie s, războiu 521
otac s, tabără, lagăr 366
otăvi vrb, a tăia iarba 560
otcenaș și *oscenaș* 204, 317
oturac s, veteran (la Turci) 126
oțări vrb, a se mânia, înfuria 188, 379,
 517, 518, 555

P

palidă s, bărnă, par, băț 91
pantheon s, biserică păgână 145
papistaș adj și s, catolic
pardoș s, leopard 597
parola s, lozincă, cuvânt convențional 450
părcan s, gard de scânduri 581, 584
păretar, covor de perete 449
pânză s, primejdie, nevoie 276
pedestraș s, soldat infanterist 464, 466;
pedestri vrb, a descăleca; *pedestru*, care

- umblă pe jos 488, 500, 506, 524, 547, 593, 594
petrecanie s, petrecere, veselie 393; *petrecător* adj, însoțitor 402, 514
peveș s, cântăreș bisericesc 317
pieritor adj, care pierie 233
pihotă s, pedestrimă, infanterie 291
pisar s, scriitor de cancelarie, copist 269
pistreală s, distanța cât o aruncătură de săgeată 536
pistrelat adj, stropit, mânjit 418
pitrop s, epitrop 393, 398
piuă, pl *pive* s, mortieră (tun foarte scurt) 531, 585
planită s, planetă 403
plean s, pradă (de războiu) 211, 274, 281, 304, 305, 308, 335, 338, 340, 355, 382, 391, 508, 541, 553; *plean* de dobitoc 426
plodi vb, a (se) naște, a se înmulți 80;
plod s, roadă 62, 64; *plodnicie* s, rodnicie 64
pocon s, plocon, dar unuia mai mare 456
podalgie s, podagră, gută 269
podan s, supus, birnic 124
podcaș s, vistier 185
podcomor s, subcămăraș, dregător polon 185, 250, 298
podscarb s, vistier al doilea 271, 557
podinoc s, luptă în doi 168
pogoritul s, coboritul 411
pohtori și *poftori* vrb, a repeta, a înnoi 290, 327
pohvală s, pompă, triumf 193, 265, 277
polc s, regiment 152, 231, 280, 356, 361, 466, 501, 584
polcovic s, colonel, comandantul unui regiment 280, 299, 335, 364, 447, 468, 475, 538
politie s, stat 332
pomand s, amintire 449, 559
pomăzui vrb, a unge cu mir un împărat 184, 283, 318; *pomăzduită* (de bum-bac) 318
ponorît adj, prăbușit, prăpăstios 451
ponoslu s, ponos 547, 548, 549, 588
pont s, condițiune, punct 293, 333, 470, 575, 579, 580
porușnic s, porucic, ofițer la Ruși 477
poticală s, înfrângere, supărare 552
potronic s, monetă veche de aramă și de argint 565
povață s, conducător, șef 317, 396, 482, 490, 502, 542; *povățuitor* de tunuri 464
povod s, în ~, dus de căpăstru 500
povodnic s, cal de călărie 289, 500
pozvoli vrb, a permite, a îngădui 595;
pozvolenie 283
prapor s, steag ostășesc 501, 598
pravilă s, lege 38, 100, 344, 398, 402, 415, 578
pravoslavie s, ortodoxie 430, 554; *pravoslavnic* adj, ortodox, drept credincios 194, 333, 334, 518
precupie s, vânzare cu amănuntul 307
premeneală s, schimbare, înnoire 403
prepus s, bănuială 398, 404, 405, 413, 422, 444, 457, 480, 517, 572; *prepune* vrb, a bănui 428, 475, 483, 484
prestol s, sfânta masă din altar 290, 313, 320
preșdlui vrb, a evalua 527
price s, ceartă, gâlceavă 93, 196, 358
pricestui vrb, a se împărtăși (cu sfintele taine) 311
priință s, bunăvoință 515, 529; *priitor* adj. 466
prinsoare s, închisoare 381
priseacă s, stupină, 172
pristăvi vrb, a muri 275, 281, 321, 436
pritorani s, pretorian, soldat din garda împăraților romani 126
proașcă s, țință (în care se trage) 473

probosciul s, preotul 270
proclat adj, afurisit, blestemat 412.
protivnic adj, de seamă, la fel 418, 491
purces s, pornire, plecare 500
pușcă (pl *puști* și *puști*) s, tun 207, 292, 360, 378, 465, 546, 598; puști pe roate 584; *pușcariu* s, tunar 360
pușintea adj, puțin 393

R

rahnd s, epilepsie, boala copiilor 269
raia s, cetate sub stăpânire turcească 536
raitar s, soldat cavalerist 447, 478, 512
răsfăce vrb, a desface 390
rășchira vrb, a se împrăști, a se risipi 90, 292, 452, 598
răvaș s, scrisoare, bilet 399
războli vrb, a se îmbolnăvi deodată 602
recipospolită s, stat, regat 185, 516
rediu, pl *reade* s, pădurice 172
roată s, companie de soldați 547; roate nemțăști 582
rocoși vrb, a se răscula, a se răzvrăti 95, 117, 310, 321, 381, 411; *rocoșire* răsccoală 96, 120, 147, 341, 463; *rocoșitură* s, 437, 467, 547, 551, 580; *rocoșean* s, 467; *rocoșitor* adj 469
rohmistru s, căpitan de cavalerie (la Poloni) 296, 362, 477, 512
rostul s, gura 61
rumpe vrb, rupe 118

S

sarascher s, comandantul unei armate sau al unei provincii turcești 377, 497, 500, 501, 505, 537
satir s, geniu al pădurilor 156
săbor s, sobor, sinod 196, 240
săciui vrb, a secui, a tăia 478
săcșor s, săculeț 501

săim și *seim*, divanul sau sfatul polon 183, 215, 235, 327, 385, 486, 490, 516, 596
sărdar s, serdar, general de cavalerie 378, 501
săvai conj, măcar, chiar, fie 300, 319, 522, 578
sărg și *sirg* s, grabă numai în locuțiune: de ~, iute 37, 96, 178, 264, 283, 304, 359, 418, 498, 502, 556, 601; *sărgui* vrb, 446, 510, 524, *sirguire* 570, *sărguială* 394, 401, 403, 594
scaldă s, port 82, 136, 337, 496
scărșca vrb, a scrâșni 571
scoțorî vrb, a scormoni, scotoci 544, 590
schiptru s, sceptru 312, 319
sculă, obiect mic de mare preț, giuvaer 364
scursură s, 91
shizmă s, deslipire, despărțire 197
siială și *săială* s, sfială 221, 397, 398
sineață și *săneață* s, pușcă 246, 360, 444, 478, 512; *sinețas* s, pușcaș 450, 451
sângeac de Timișvar 402; *sîngegaș* s, soldat port-drapel 497, 501
slobozi vrb, a libera, a descărca pușca 368, 488, 532, 579; *slobozenie* s, iertare de păcate 522
sminteală și *zminteală* s, pagubă, stricăciune 248, 278, 294, 350, 354, 559, 561, 598. *sminti* și *zminti* vb 563, 569
sobol s, blană de samur 268, 456
soci = ungurește jococariu 174
Sočavă — ungurește jococărie 174
sodomie s, viciu 269, 511
solac s, 500
sotnic s, căpitan la Cazaci 538
sofie s, tovarăș, asociat 392, 480, 582
spahiu s, cavalerist turc 500, 501
spart adj, împrăștiat, risipit 595
spăimat vezi *însăpăimat*
spânzura vrb, a atârna 408, 501 .

spusoare s, vorbire 512
spuză s, mulțime, grămadă 538
staroste s, guvernatorul unei cetăți 264, 298, 363
steag s, batalion sau escadron 391, 512
stepend s, treaptă, rang 313
stih s, verset (din biblie) 317
stihie s, element (al lumii) 47
stol s, coloană de soldați în marș 398, 500
strajă s, avangardă 511, 549, 598; *străjar* s, sentinelă, paznic 207
strileț s, vânător 360
strog 122
stroși vrb, a strivi în picioare 272, 273
suciu s, blănar 174
supune vrb, a ascunde 450, 451, 483, 512, 583
surlă s, instrument muzical 500, 501
svințdnile = *pace*, carte de hirotonie 320

Ș

șafar și *șufar* s, dregător având în grijă garderoba domnească 336
șagă s, glumă 474, 551
șaică, pl *șăici* și *șeici*, șalupă, vas mic cu pânze 337, 499
șerb s, rob 312, 318
șirag, *șireag* s, rând 320, 447, 500
șiștac s, monedă 137
șleahță s, nobileme polonă 183, 191, 240, 258, 379, 281, 286, 295, 297, 306, 335; *șlehticiu* s, nobil polon 209, 211, 289, 328, 363, 445, 549
șliavul, *șleavul* și *șliahul* s, drum 132, 293, 294, 547, 586
șlic s, *șlic*, căciulă de domn și boieri 143, 315, 500, 532
șpârcui vrb, a face fărâme 593
șpan s, vice-comite în Ungaria 125
șterc s, așchie 519

T

tablă s, listă 394, 406
tabulhana s, muzică militară turcească 501
taftă s, mătase subțire și lucioasă 502
taler s, monedă veche austriacă, de argint 521
tarul s, povara, greutatea 597
tabări vrb, a așeza tabăra 426, 507, 529, 592
tâlcui vrb, a tâlmăci, a traduce 83
telal s, strigător public, crainic 399
terziman s, tâlmăciu, dragoman 437
tij adv, de asemenea, idem 199
timar s, corp militar turcesc 126
tină s, noroiu 497, 507; *tinós* adj, 504
tirari = italienește, săgetare 85
tiron = elev militar 125
tituluș și *titiuluș* s, titlu, cuvânt care arată demnitatea și rangul 177, 202, 578
trăgdna vrb, a amâna, a lungi 411
trâmbaciu s, trâmbișă 598
trecătoare s, trecere 336, 346
trezi vrb, a se trezi 489
triapădă s, trapăt 597
tuiu s, steag din coadă de cal 583

Ț

țarmure s, țarm 446, 496
țâncă s, cățea 172
țenchiu s, hotar, sfârșit 557
țitnar s, chintalul, 50 de kilograme 505
țîțiu s, o băutură a păstorilor 593

U

uțungiu, corp militar la Turci 126
ughi s, galben de aur, unguresc 40, 370, 380
uric s, hrisov, document 176, 188, 207, 217, 438, 574
următor s, urmaș 383, 391, 393, 413, 489

V

val s, necaz, frământare 413
vanda? = o boierie în Țara Ungurească
 174
vădăciure s, eternitate, veșnicie 38
vădăre s, ieșire la iveală 314
văleat s, dată, an, 90, 160
vădămare s, jignire 291, 459
văllhvă, vălfă, îmbărbătare 277, faimă 385,
 386
vărtute s, putere, tărie, vigoare 383, 589
velcopolean s, soldat din garda regelui
 polon 295, 300
veri conj = ori 521
viclenitor adj și s, trădător 269
vintre s, pânțec, abdomen 146, 467
vistier, pl *vistere* s, comoară 370
vivliothică s, bibliotecă 460
volnicie s, libertate 125, 203, 220, 249,
 314, 357, 415, 575, 576, 577, 578, 585,
 587; *volnic* adj 565
vorovă s, vorbire, cuvântare 35, 267,
 315, 318, 423, 443, 484, 513, 514,
 545,

577, 592, 600; *vorovi* vrb, 398, 428,
 451, 475, 502

Z

zacan s, obicei, datină 201, 205
zahara și *zaharea* s, proviant, hrană
 pentru oameni și vite 402, 474, 489,
 497, 500
zapis s, înscris, act de cumpărare sau vân-
 zare 439, 440
zarvă, turburare, neliniște 404
zatocenie s, exil, urgie 112
zavistie s, invidie, pismă 497; *zavistui* vrb,
 a invidia, a râvni 52, 252, 348, 383
zădări vrb, a întări, a așăta 249, 270, 358
zăhăială s, turburare 550
zalog s, amanet 406; *zalogi* vrb, a amaneta
 442
zbura vrb, a vorbi 522
zburdat adj, sburdalnic 414
zdvornitor, care servește 194
zmult, part dela a smulge 229, 514
znopi vrb, a tăia în bucăți 538
zugrăvitură s, pictură 449

I N D I C E

A

- Abubechier* 388
Acona (Ancona) 199, 200, 201
Ada, femeia lui Lameh 54
Adam 39, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 68
Adrasie Martin, căpetenia Săcuilor 376
Adriian (Andriian, Andreian) nepot lui Traian 133, 146; strică podul de peste Dunăre 147, 162; își alege moștenitor 148
Afet, fecior lui Noe 59, 62, 63, 69, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 89
Afri, împărăție 105
Africa 69, 75, 77, 82, 103, 105, 122, 129, 130, 147, 152, 540
Africani 83
Afud (Aphudim, Pfut și Pfutim), fecior lui Ham 77
Agarenii 146
Agriia, cetate 486, 487
Aguropol (Agoropol), oraș 410
Ahaiia (Ahiia) 65
Ahileia (Ahiliia și Ahellia), Chilia 136, 270; vezi și Chilia
Ahilevsu (Ahileus, Ahileos), Ahile 38, 41, 42, 136, 438
Ahmat (Ahmet) 310
Ahmet, Pașa dela Buda 572
Ahmet, Pașa din Nicopole 422, 423
Alam (Alan) 86
Alaman, German 139
Alanii (Elanii) 83, 86, 87
Albania 284, 389
Albert, craiul Austriei 382, 383
Albert, general neamț 582
Alberth (Albrecht, Olbrecht) Iane, regele Poloniei: conflicte cu Tătarii 281, 308; ales craiu 283; face pace cu Turcii 284; războiul cu Ștefan Vodă 286—301; are sfetnic pe Callimah 302; pradă Moldova 304—305; legături cu Vladislav al Ungariei 306; moartea lui 310, 335, 342, 478
Albim, râu 167
Albim Clondie, împărat 150
Albu, sultan dela Pericop 345
Alexandria, oraș în Egipt 126, 151; cucerit de Turci 388
Alexandria, roman popular 92
Alexandru Vodă cel Bătrân, fecior lui Roman Vodă 177; ia domnia 193; organizează biserica și dregătoriile 194; alianță cu Leșii 195; ia parte la sobor 196, 197; ia zălog Pocuția 197; ajută pe Vladislav contra Crijacilor 208, 209; pradă Polonia 210; moartea lui 211; mănăstiri zidite 193—211; feciorii lui 212, 217, 222; 213

- Alexandru Vodă Cornea*, ia domnia și cere ajutor lui Ferdinand 418; părăsit de boieri 419; omorîrea lui 420
- Alexandru Vodă Lăpușneanul*, ia domnia 434, 435; așează în scaun pe Ian Jicmont 436; conflictul și războiul cu Despot 440—451; pribeag la Țarigrad 452; tiran 453—454; a doua domnie 473, 479, 480; părăște pe Tomșa Polonilor 481; omoară 47 boieri 483, 484; dărămnă cetăți 485; învinge pe Ștefan pretendent 488; călugărit 489, moartea lui 490; 455, 461, 462, 491
- Alexandru Machedon (cel Mare și Machedoniamul)* 38, 39, 41, 81, 94, 118, 126
- Alexandru (Alixandru)*, cneazul Litvei 283; frate cu Albreht 286; alianță cu Olbreht contra lui Ștefan Vodă 287, 288, 294, 300, 304, 306; ales craiu leșesc 311; lupte cu Tătarii 321, 327; boala și moartea 326, 329; 322, 328, 333, 342
- Alexandru Vodă*, domnul Țării Românești: război cu Ion Vodă 523; fuge la Brăila 524, 525; moartea și urmașul său 541
- Alexandru Vodă cel Rău* 586
- Alexandru Vodă*, fecior lui Iliaș Vodă, lupte cu Bogdan Vodă 229—232; pribeag la Leși 234; războiul cu Pătru Vodă 236, 237; otrăvit 238; 235
- Alexandru Vodă*, fecior lui Ștefan Vodă cel Mare 285
- Alexandru*, fratele lui Potcoavă 552
- Alexandru*, împărat roman, fiul Mamii 151; face terme în Râm 152
- Alexandru Vodă*, tatăl lui Ștefan Lăcustă 370
- Alexandru din Sineucești*, căpetenie leșească 361
- Alexandru-Vigul*, frate cu Iaghelo 187
- Alexie*, stolnic 253
- Alfonso*, domnul din Feraria 542
- Ali*, învățător tainic la Turci 388
- Ali-Beiu* 380
- Ali Pașa*, ajutorul lui Sinan Pașa 581 584; prins de Bator Jicmont 585
- Ali (Hali) Pașa Hadâmnul* 432
- Aliad (Alead)*, craiul Lidilor 86
- Alibiad*, general athenian 41
- Alvinču*, cetate 574
- Amasiia*, cetate în Țara Siriei 342
- Amastria*, țară 388
- America* 129, 130
- Anaclit (Anaclet)*, papă 115
- Anadol* 105, 122, 129, 181, 255, 401, 431
- Anania*, episcop 161
- Anatolia* 381; vezi și *Anadol*
- Anastasiu*, episcop și mitropolit 436
- Anastasiu*, împărat al Țarigradului 159, 160
- Anaximenes* 48
- Anna*, fiica lui Cazimir 181
- Anna*, fiica lui Ferdinand 406
- Anna*, fiica lui Jicmont, pretendentă la crâia leșească 542; căsătorită cu Ștefan Bator 543
- Andi-Ghirii (Chirii)*, sultan 502
- Andrei*, fiul lui Grit 378
- Andrei*, hatman 563
- Andrei*, hatmanul Venețienilor 391
- Andronic* 229
- Anglia* 568
- Anibal* vezi *Hanibal*
- Antenor* 99, 109
- Antiohia* 145, 151, 388
- Antisidoreni* 73
- Anton*, feciorul lui Grit 378
- Anton Săcuil (Ungurul)* 444, 445, 446, 449, 450, 451, 453, 454, 456, 458, 459, 466
- Antoneni*, împărați romani 149
- Antonie Friar*, dregător 128, 129
- Antonii Marco*, diiac 409

- Antonin Caracal*, împărat roman 151
Antonin Piu, împărat roman 148, 149
Apulia (Apulea), provincie în Italia 107
Arabon, râu 488
Aramleni, seminție 73
Aran (Aram), fecior lui Sim 64, 73, 156
Arapii 75, 83, 146
Ararat (Hararat), munte 60, 67
Aravia 103, 104, 145, 147, 388
Arbănașii, Albanezii 82, 105, 572
Arbure Hatmanul 347, 348
Arbureștii 417
Ardeal (Ardial) 42, 92, 95, 121, 122, 128, 133, 140, 141, 159, 242, 247, 248, 249, 354, 355, 356, 366, 369, 370, 371, 374, 375, 380, 382, 390, 392, 402, 403, 405, 406, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 415, 416, 422, 423, 424, 426, 427, 432, 433, 436, 437, 440, 441, 459, 461, 469, 473, 474, 486, 490, 542, 572, 574, 575, 578, 579, 582, 583, 584, 587, 589, 590, 591, 592, 595, 596, 597, 600, 601
Ardelenii 95, 247, 356, 357, 358, 377, 393, 410, 437, 486, 591, 600, 601, 602
Areni, sat 476, 587
Arfaran (Arferat), fecior lui Sim 74, 78
Argenta (Arghentina), cetate 158
Argeș 388, 430, 509, 598
Ariia, Arie 412
Aristotel 48
Armeni 145, 149
Armenia (Armeniile) 104, 105, 145
Aron Vodă Tiranul, ia domnia 564, 565; bate pe Ionașco pretendent 566; mazălirea 566, 567; vine iară domn 568, 569, 570; prinde pe Pătru Cazacul 571; pune biruri mari 571; zidește mănăstirea Aron Vodă 571; omoară boieri 572; lupte cu Turcii și Tătarii 573; sfârșitul lui în Țara Ungurească 574
Artha, apă 133
Artandin Pavel, nobil ungar 383
Artaxerxu, împăratul Persilor 44, 152
Assamof, fiul lui Ioctan 78
Ascanes (Ascenet, Ascernet), fecior lui Gomer 85, 86
Ascani, neamuri nemțești 85, 86
Ascanenii, urmașii lui Ascanes 85
Asia (Asiia, Aziia, Lazia) 37, 69, 74, 80, 81, 82, 83, 88, 104, 122, 129, 130, 131, 134, 255, 302; *Asiia cea Mare* 78; *Asiia cea Mică* 78, 81, 86; *Asia Răsăritului* 86
Asiria 73, 87, 98, 104, 105, 131, 145
Asirianii 73, 78
Aslan, pașa de Buda 486
Astrahamul 74, 131, 433, 495, 496, 500; Astrahanul cel Vechiu 500
Astrogon, cetate 583
Asur (Assur), fecior lui Sim 73
Athina 108, 147
Atila (Atilla) 127, 144, 155, 158, 160, 161, 162, 164
Aval Dionisie, doftor 473
Avel, fiul lui Adam 52, 53, 55, 64
Averoes, filosof 48
August, chesar 93, 94, 95, 98, 99, 102, 112, 115, 133, 146
Augusta, oraș 486
Augustin, sfântul 203
Avraam (Avram), personaj biblic 74, 77, 316
Avrilia, cetate 161
Avrilie, împărat vezi *Marco Avrilie*
Avriliian (Avrilian), Aurelian împărat 163
Avstria (Avestria, Astria) 107, 150, 380, 382, 383, 394, 402
Azac, cetate 86, 497, 498, 499, 502, 503, 505, 508
Azgradul, Rasgrad, cetate 581

B

- Baboștia*, cetate 432, 600
Badeuți, sat 277, 369
Bahax Pavel, oștean 383
Baia (Bae) 174, 246, 248, 424, 425, 574, 587
Baiazit (Baexit) I, sultanul Turcilor 191; moare în cușcă 192
Baiazit II, birue pe Izum Turcul 275; ia cetățile Chilia și Cetatea Albă 278; pradă Albania 284; pace cu Albrecht 308; războiul cu Selimbeg 341; părăsește împărăția 341; 283
Balas (Bălas) Maer, serdarul lui Matei Corvin 267
Balasie, ispravnic și general în Ardeal 379, 437
Balbim Deșie Țelie, împărat roman 152
Baldovin, rege cruciat 199, 201
Balica, hatman 556
Balinschii, căpitan polon 361
Balota (Bolota) râuleț 555
Balta vezi *Cetatea de Baltă*
Bălești, Băldărești 326
Bamfi Lindva Ioan, voevodul Ardealului 374, 392
Baptiște (Batista, Babiște) Castand, generalul lui Ferdinand 405, 406, 407, 409, 410, 411, 412, 427
Bar, cetate 517, 545
Barbouschii (Barbouschii), hatman 356
Barciul, câmpi 356, 582
Barsam, căpitan la Cazaci 520
Barton Edoard, sol englez 568, 572
Barvarezii (Barbarezii), Africa 103, 122
Bărlad, râu 137, 258, 261, 264; oraș 194, 218
Bărlădianul, logofăt 566
Bărnov (Bărnovie, Barnovču, Bernov), hatman 453; otrăvește pe Ioan Luscenie 462; trădează pe Despot 467, 468; moartea lui 474
Bârșă, râu 357
Basarab (Băsdărab) Vodă Laiot, înscăunat de Ștefan Vodă 256, 257; pribeag în Moldova 258
Basarab (Băsdărab) Vodă Neagoe, moare lui 346
Basarab (Bărdărab) cel Tânăr, aliat cu Turcii la Valea Albă 274; vezi și *Țăpăluș cel Tânăr*
Bastarni (Bastarti), neam 86
Bastiian (Batiian), căpitan ungar 377
Bașta Gorgi (Giurgi, Giurğa), generalul lui Rodolf 591, 592; solii la Zamoschii 599, 600; la Bator Jicmont 601, 603; conflict cu acesta 600, 603
Batavii, ramură din Alamani 140
Bator Andrei, voevodul Ardealului 409
Bator Andriiaș (Andrei), ales craiu în Ardeal 591; solii la vecini 592; războiul cu Mihai Vodă 592—593; omorîrea lui 413, 600; 414
Bator Gavriil (Gabriel), cneaz al Ardealului 413; face fără de legi la Sibiu 414; omorîrea lui 430
Bator Jicmont, cneazul Ardealului 413; alianța cu Aron Vodă 572, 573; ridică pe Aron Vodă 574; numește pe Ștefan Răzvan domn 574; alianța cu Mihai Vodă 575—583; războiul cu Turcii 584—586; solii la Rodolf 588, 589, 601; părăsește Ardealul 590, 591; pribeag la Leși 595, 600; conflict cu Rodolf, Mihai și Bașta 596, 601, 602, 603; ridică libertatea Săcuilor 587; 592
Bator Nicolae, nobil ungar 392
Bator Ștefan, voevod al Ardealului 380; partizanul lui Ferdinand 383; namesnicul crăiei ungurești 384

- Bator Ștefan*, cneaz în Ardeal 413; candidat la crâia leșească 542; ales craiu leșesc 416, 543
- Batoreștii* 413, 415, 592
- Batoție*, căpitan ungur 378
- Beču (Beciu, Beci)*, Viena 150, 390, 405, 411, 415, 454, 467, 487, 488, 542, 592, 601
- Becter-Beiu*, dela Chefea 497
- Bela al II*, fecior lui Nemrot 84
- Belghii (Belgdi)*, ramură din Alamani 140
- Beligradul (Belgrad)*, românesc, Alba Iulia 374, 405, 573, 576, 580, 582, 590, 593, 594
- Beligradul (Belgrad)*, sârbesc 106, 374, 377, 386, 387, 400, 402, 602
- Beligrădenii*, locuitorii din Alba Iulia 593
- Beli-Bei*, căpitanul Samandrei 377
- Belorossia* vezi *Țara Rusească cea Albă*
- Belsca (Belca)*, ținut în Polonia 350
- Belzul*, cetate 249, 251, 258, 271; țară 270, 271, 308
- Bendecuc*, tata lui Atila 158
- Berindeiu (Berindel)*, pretendent la domnia Moldovei 244, 245; pierde în războiu 247
- Berlum*, localitate 208
- Bernardie Toma*, fruntaș săcui 378
- Bersula*, localitate la Cazaci 490
- Bertaș*, pașă 486, 487
- Berula (Berila)*, fruntaș la Cazaci 482
- Besăricanii*, Bisericanii, mănăstire 366
- Besictaș*, localitate lângă Țarigrad 220
- Bet-Gherei (Chirii)*, sultan pradă Moldova 337, 338, 340
- Betlen Bernomicu*, sol 336
- Betlen Gabor*, cneaz al Ardealului 415, 416
- Betlen Ștefan*, părăsește cnezia Ardealului 415
- Bicaz*, mârzac 346
- Biciul lui Dumnezeu* = Atila 144, 158, 161; vezi și Atila
- Biela*, târg moschicesc 490
- Bielauschii*, nobil polon 511
- Biesovschie (Bienscovschii)*, nobil polon 233
- Bilde*, vornic 531, 539, 540
- Bistrița*, cetate săcuiască 355, 356, 357, 364, 424, 601
- Bistrița*, mănăstire 193, 211, 285, 365, 425
- Bistrișeni (Bistriceni)* 357, 358
- Bișovschii Dobieslav*, castelanul Belzului 249, 258
- Bleda*, fratele lui Atila 161
- Boazul*, Marea de Marmara 129, 220, 373; cură în Marea Albă 130
- Boblișchi (Boboleșchi)*, căpitan de oaste 547
- Bodgintu*, arhiepiscopul Gnezului 183, 184
- Bogdan și Bogdanovlahia*: Moldova 141
- Bogdan Vodă I*, domnul Moldovei, născut în Maramureș 127; descalecă Moldova 171, 176
- Bogdan Vodă II*, fiul lui Alexandru Vodă 229; războiul cu Alexandru Vodă și cu Polonii 230—233; domnia lui 234; omorîrea lui de Pătru Vodă Aron 235; 236, 237, 241
- Bogdan Vodă*, fecior lui Ștefan Vodă, moartea lui 276
- Bogdan Vodă III cel Orb*, comparat cu tatăl său 324; ia domnia 325; închină țara Turcilor 326; prăzi în Pocuția 327, 328; peștește pe Elisafra 329; războiul cu Radu Vodă 330—332; pradă Țara Leșească 333; războiul cu Leșii 335, 336; cu Tătarii 340—341; cu Trifăilă 342; face pace cu Leșii 338, 339; alte fapte 334; moartea lui 343; 345, 351, 582
- Bogdan Vodă IV Lăpușneanul*, fecior lui Lăpușneanul 435, 447, 489; domnia

- lui 491; mazilirea 492, 510; pribeag la Leși 493, 494, 509; războiul cu Ion Vodă 511—514; pribegia și moartea lui 515; cerut dela Leși de Ion Vodă 516
- Bogdan Vodă Ionașco*, pretendent 566
- Bogdan Vodă*, pretendent muntean 581
- Bogdan*, povață a Cazacilor 542
- Bogasie Valtazar*, general 582
- Bogdănești*, sat 559
- Bogoria Nicolai*, sol leșesc 185
- Bogușchii*, cazac 538
- Bohemi*, Cehi 140, 167, 169, 248
- Bohemia*, Cehia 167, 219
- Boi (Boei)*, neam francez 92, 93
- Boleslav*, numele de botez al lui Sfidrigailo 187
- Bolsun Athanasie*, arhimandrit 321
- Bona*, crăiasă, mama Izavelei 433
- Bordur*, logofăt 575
- Bordur (Boldur)*, vornic 299
- Boris*, craiul Litvei 184
- Borisovschii Andrie*, preot 270
- Boristenes* = Niprul 129
- Bosforum*, strâmtoare 87
- Bosie*, nobil dela Volin 549
- Bosna (Bosnia)* 182, 188, 389, 400, 487
- Bosneni*, ostași 497
- Botoșani (Botășeni, Botășeni)* târg ars de Tătari și Leși 218, 335; târg 304, 305, 306, 328, 362, 472, 601
- Boțcai Ștefan*, unchiul lui Bator Jicmont 589
- Bourenii*, loc pe apa Moldova 172, 173
- Bozga Stanislav*, oștean polon 514
- Brandaburg (Brandeburcul)*, principat 182, 415
- Bransco*, localitate în Țara Moscului 310
- Braslav (Breslav, Brașlav, Branlav)*, cetate în Podolia arsă de Moldoveni și refăcută de cneazul Litvei 288; arsă de Iliaș Rareș 428; alte știri 215, 287, 294, 300, 301, 520, 547, 551
- Brașeu (Brașăv, Brașov)* 356, 357, 375, 376, 427, 440, 441
- Brașovenii* 277
- Brăila*, târg ars de Ștefan Vodă 253; de Ion Vodă 525; cetatea 419, 479, 524, 525, 526, 578
- Bremen (Brzemea)*, cetate 167
- Brescea*, cetate în Litfa 215
- Britania* 147, 150, 151
- Brut*, boier, rudă cu Sinan Pașa 572
- Brut*, sfetnic în Râm 101
- Buăciul*, oraș 211; vezi și Buceciul
- Buățchii Mihail*, hatman moare în războiu 231, 233
- Buățchii Mihai*, nemeș din Podolia, moare în lupta cu Tătarii 218
- Buățehii Mihai*, staroste de Sneten, coboară în ajutorul lui Ștefan cel Mare 258
- Buceățchii Theodor*, staroste luptă cu Tătarii 228
- Buceciul (Buăciul)*, oraș ars de Ștefan 303, 304
- Bușum Vornicul*, bate pe Ion Vodă Lungul 555; omorât de Aron Vodă 566
- București*, cetate 257, 581, 584, 586, 598
- Budd*, cetate și oraș 92, 351, 352, 383, 384, 390, 391, 392, 393, 394, 396, 397, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 409, 411, 412, 422, 486, 583, 602; *Buda Veche* 160, 397
- Buğac* 93, 136, 137, 497, 526, 580
- Buh*, râu 92, 88, 129
- Bulgaria (Bolgarii, Volgaria)* 159, 191, 231, 270, 389, 575, 601
- Bulgarii (Bolgarii, Volgarii)*, se trag din Masoh 84; s'au așezat în Dația 159; pradă țările grecești 160; alte știri 140, 144, 155, 158, 159, 160, 164, 165, 166, 167, 170, 182, 188, 228, 341

Bulgărime = Bolgarii 127
Burgundie, oraș 444, 454
Burgundii, cavaleriști francezi mercenari 447
Burna, iazer 502
Buturlin Vasilie, voevod moschicesc 490
Buzău, eparhie 575

C

Cadmos, erou mitologic la Greci 56
Cahul, baltă 531
Cain, feciorul lui Adam 52, 53, 54, 55, 57, 58
Caina-Toval, meșter în fier 82
Cair (Caer), oraș 388
Calabrii (Calambria), provincie în Italia 107
Calabriianii 82
Calestin (Chelestin) III, papă 202
Çallimah Filip, sfetnic regesc 302
Calimpiari 134
Calipol (Calipoli), peninsulă 181, 220
Calpurnie Publie, dregător roman 134
Caluș, localitate în Polonia 573
Călăbărian Thoma, căpitan de oaste 466
Camciuga (Caciugloca), târg 303
Camenia, cetate 92, 210, 226, 227, 250, 251, 307, 328, 333, 459, 515, 543, 598
Camenieșchie Nicolai, hatman 335, 336
Căminiceni 334
Campania, provincie în Italia 108
Câmpii Măgarelor 503
Canejul, oraș 600
Caniza, localitate 488
Cantacuzino Ioan, împărat 181
Capadochia 105, 145, 302, 388
Capelian, hatmanul lui Maxim 152
Capolnax Franțesco, nobil ungar 392
Căpriana, mănăstire zidită de Petru Rareș 424
Caracal vezi Antonin Caracal

Caramania, țară 388
Caravlah = Muntean 141
Carcovschii Ioan, polcovnic polon 280
Carintia, provincie în Italia 107
Carlampii Oswald, sol maghiar 336
Carol V Chesariul, Carol Quintul 438, 440
Carol IX, craiu francez moare 540
Carol din Trevir, mistru al Crijacilor 208
Carol, frate cu Maximilian împărat 486
Carpén Osto, mistru al Crijacilor 204
Cartaghenii 83
Carvanul, provincie a Austriei 218
Cărbăf, vornic 346
Cărdă, stolnic 336
Cărligătura, ținut 338, 340, 370
Cârstea, vornic 575
Casie Avidie, general roman 150
Cassova (Cassovia), cetate 444, 457, 590
Cașa, cetate 406
Catlabuga, sat 282
Caucas (Cafcas), munte 104
Cazacii, bătuți de Ștefan Vodă 264, 265; de Tomșa 471; pradă Țara Moscului 482, 490; Soroca 560; lupte cu Tătarii 226, 508, 541; fac pagube Tătarilor 542, 580; în slujba lui Ion Vodă 519—541; războaie cu Turcii 498, 499 512, 526, 534; războaiele cu Petru Schiopul 545, 546—561; în slujba lui Bator Jicmont 573, 574, 582; 544
Cazanul, cetate 131
Cazi-Chirii, hanul Crâmului 501, 582, 583
Cazimir (Cazemir), oraș în Polonia 185, 305
Cazimir II, Cazimir cel Mare, fiul lui Vladislav Lochetec 170; câți ani a domnit 171; războiul cu Petru Vodă 177—179; moartea lui 180, 181
Cazimir III 209
Cazimir IV, domnia lui 224, 225, 227, 228; dă ajutor lui Alexandru Vodă 236;

- relații cu Petru Vodă 237, 238, 244;
 cu Ștefan Vodă 246—274, 278, 279;
 face pace cu Mehmet 275; conflict cu
 Tătarii 281; moartea lui 282, 283; alte
 știri 280, 306, 311, 342, 350
Cazimiru = Schirgailo 187
Cazon, voevodul de Ardeal 392
Cecumul, ținut 214
Ceh, descălicătorul Cehilor 167, 169
Cehii (*Cehul*, *Ceși*, *Čași*) 84, 166, 167,
 169, 248, 283, 286, 293, 335, 343,
 380, 415
Censtihov (*Censtohov*), oraș în Polonia 297
Cerchezii, țară și neam 104, 144, 497
Ceremuș (*Cirimuș*), râu 561
Cernavodă, cetățue 581
Cernăuți, oraș și ținut 194, 292, 299, 301,
 307, 335, 362, 596
Cernu, polcovnic ceh 335
Cervoni, oraș 362
Cesibisii, ținut 326
Cetatea Albă 112, 137, 138, 174, 216, 217,
 236, 243, 272, 276, 278, 287, 289, 290,
 321, 339, 341, 452, 463, 526, 574,
 581
Cetatea de Baltă 224, 249
Cetatea lui Constantin = Țarigrad 84
Cetatea Neamțului 230, 465, 467, 481, 488,
 595
Cetatea Noao 419
Cachi Ștefan, sol ungur 600, 601
Čarnocojînți, oraș ars de Petru Rareș 362
Chefeș, oraș și cetate 88, 136, 269, 270,
 341, 497, 507
Cherdon, filosof 148
Chervonul (*Chiervonul*), ținut 186
Cherzgal, sol lituan 225
Chesaria, cetate și țară 145, 388
Chesceniia, iazer 502
Chetim (*Hetim*), fecior lui Iavan 81
Chiev (*Chiov*) 131, 240, 243, 287, 321,
 544
Chilia, cetate 135, 136, 174, 216, 228, 242,
 243, 269, 270, 272, 275, 276, 278, 287,
 289, 290, 341, 452, 494, 581
Chilichii, țară 81, 146, 388
Chilichii 81
Chimerium (*Chimernum*), strâmtoare 87
Chipriani 82
Chipru, insulă 52
Chir împărat (*Cirus*) 41, 72
Chitaigorod, cetate 508
Čiceul, cetate 249, 368, 371, 417, 421,
 424, 455
Čolpa Stanislav, ostaș polon 513
Čolpan Trifan, sol moldovean 370
Ciubăr Vodă 299
Čurbesti (*Čorbești*) iazer 552
Ciuc 600
Ciucico, iazer 337
Ciuhra (*Čuhru*), râu 346
Čvorașnoe vezi Vřorașnoe
Clavdie, fratele lui Ioan Russel 444
Climent al V-lea, papă 208
Climentie, papă 588
Clujul (*Clujvar*) 405, 406, 455, 487, 601,
 602, 603
Cneajna (*Chineajna*), soția lui Ștefan cel
 Mare 257, 276
Cogălnic, râu 137, 506
Colodrubca, sat 595
Colomăia 197, 217, 250, 279, 281, 358
Colna, oraș german 199
Colosa, ținut secuiesc 427
Comaran (*Comorani*), localitate 488
Comita Filon, nobil polon 551
Comodveru, fiul lui Marco Avriile 148
Comod, împărat roman 150
Comsu Gutard, nobil ungur 376
Conetpolschii 231
Conrad, cneazul Mazoviei 205, 206, 207,
 286, 299
Conrad, malgratul din Durea 205
Constantinopol 84, 388

- Constrinția* 158
Copeșchii, fruntaș la Cazaci 545, 546, 549, 550
Corcin oraș 252, 253, 270
Coricel, fetele lui Iaghello 187
Corinthul 389
Cornea Portariul vezi *Alexandru Vodă*
Cornea
Cornisie Caspar, nobil ungur 589
Cornisie Nicolai, fruntaș al Săcuilor 376
Cornisie Nicolae, generalul lui Bator Jicmont 582
Curovac (*Curocva*), localitate 287
Corovia, vale 346
Corpaci, hatman 328, 338, 340
Constantin cel Mare 144
Costantin (*Constantin*), pretendent 553
Costantin, voevodul de Chiev 544
Costân Nicolae, logofăt 603
Costea, boier moldovean 229
Costea, păharnic 263
Costea, pârcaș 349
Cotnăr (*Cotnariu*) școală și biserică la 460
Coșovlahi, neam 122
Cozlovșchii (*Cotlovșchii*) *Vavrinț*, căpitan cazac 520, 538
Cozma, boier moldovean 419
Cozma, popă 518
Cozminul, codrul 295, 335, 478, 596; sat 297
Cracdu 179, 180, 183, 184, 185, 186, 191, 219, 225, 238, 249, 250, 267, 268, 280, 283, 298, 301, 303, 304, 307, 310, 311, 326, 329, 335, 361, 509, 540, 543
Crache, numele unei corăbii 200
Crasinschii, dregător polon 481
Crasnec (*Crasnec*), oraș 308
Crasneș, boier moldovean 419
Crasnostav (*Cratnostav*), oraș 308
Crâciuna, cetate 136, 262, 264
Crâm, Crimeea 85, 91, 116, 131, 136, 226, 227, 251, 269, 304, 321, 322, 340, 341, 364, 411, 502, 508, 516, 517, 528, 582, 583, 588
Crâm = *Hersonesul*, oraș 88, 136, 270
Crâmeni 337, 340, 341, 497
Creslav din Curocva, episcop 287
Cretcovschie, sol polon 363
Creful vezi *Ivan Potcoavd*
Crijeci (*Crijaci*, *Crizaci*) 197—210, 299
Cristin din Ostrov, sol 185
Critenii 82, 438, 455
Croația 389
Crunșinschii, căpitan polon 512
Crupa, cetate 437
Cucude Ioan, nobil maghiar 392
Cuculom 427
Cughelnic vezi *Cogâlnic*
Cun Götard, nobil ungur 392
Curțianii, descendenții lui Gomer 80
Curio, hatman roman 94
Curlandiia, țară 124
Cursii, neam 89
Cursul Apei vezi *Izvorul Apei*
Custreh, pașă 400
Cvadii, neam 149
Cvendie Franțușco, nobil maghiar 376, 378
Cviralie (*Chiral*) *Albert* 573, 580, 581, 584, 585
Cvizdie, cetate 426
Čvorașnoe vezi *Včorașnoe*

D

- Dachia* (*Dația*) 88, 92, 105, 128, 129, 134, 151, 152, 154, 155, 158, 174, 406, 410; *Dachia de Gös* 112, 128, 129; *Dachia de Sus* 112, 128, 129
Dachii (*Dații*) 46, 49, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 106, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 134, 137, 138, 144, 148, 158, 163, 166, 188
Dalmația 166, 218, 389
Dalevici Gnevoș, podcomor 185, 186

- Danao*, fratele craiului Eghipt 76
Damascul 73, 388
Damaschenii 73
Dâmbovița, râu 257
Dancenii, descendenți din Gomer 80
Danii (*Danenii*), din ramura Alamanilor 89, 140
Daniia, țară 104
Danul, visternic 575
Darie, monarhul Perșilor 81
Darcomanii 128
Dărmănești, sat în Bucovina 214
Dașovul, cetate 553
Dațiv Ioan, nobil ungar 383
David Prorocul, smerenia lui 317
Davidovschii, nobil polon 233
Decheval 95, 96, 98, 115, 116, 117, 119, 120, 122, 166
Deleghetii (*Delagheții*), sfetnic lui Despot 474
Derbal, cneazul Bulgarilor 158, 166
Derhah, cetate 284
Descani, Nemți 85
Desna, râu 88
Desovul, cetate 437
Despot dela Râm 439
Despot (*Dispot*) *Vodă*, slugă la un Despot 438, 439; rudă cu Doamna Roxandra 440, ia domnia cu ajutorul lui Laschi și Maximilian 437, 438, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 458; războaiele cu Lăpușneanu 446, 447, 448, 450, 451; cere lui Jicmont cetăți 455; face bani 454; își schimbă firea 457, 460, 461; războiul cu Tomșa 466, 469, 473, 474, 475, 476; alte fapte 449, 456, 459, 462, 463, 465, 467, 470, 471; omorîrea lui 477, 478
Deșidava, oraș 91
Deție (*Duție*), împărat roman 153
Deucalion, Deucalion 65, 66
Devan (*Delie*, *Divan*, *Divoie*, *Dival*) *Pătru*, polcovnic 447, 456, 466, 468, 475
Diei, biserică în Galați 137
Dimitrie, arhiepiscopul Strogonului 184
Dimitrie, logofăt 575
Dimitrie, sfântul 436
Dimitrovici Fedco, căpitan rus 215
Dinbov 207
Dinga (*Dinca*), hatman 510
Diocletian 116, 518
Direptate, loc lângă Suceava 242
Doboca 427
Dobrițin oraș 603
Dobrogea 91, 92, 93, 95, 117, 153, 154, 159, 163, 164, 182, 191, 303, 581
Dobrogeni 549
Dobroslovschii, Leah 514, 515
Dobrovodul, mănăstire în județul Vaslui 424
Docolina, sat în județul Fălciu 549
Dodanen (*Dodanim*), fecior lui Iavan 81
Dodomeni (*Dodeiani*), urmași 81, 82
Doljești, sat în județul Roman 241, 263, 310
Domentian (*Domintian*, *Domenchiian*) 95, 96, 115, 116
Domislav, castelanul Cracăului 186
Don, fluviu 80, 86, 88, 94, 104, 126, 129, 130, 131, 132, 191, 310, 497, 498, 507
Dorohoiu 194, 335, 337, 338, 340
Dorothei, boierinaș 336
Dosothei, mitropolitul 177
Doție, căpitan ungar 375, 378
Dragoș Vodă, ridicat domn 173, 174; a doua descălecare 43, 46, 141, 164, 172; domnia lui 127, 128, 163, 165, 171, 175; moartea 176
Drascovici Gheorghie, episcop 443
Drava, râu 92, 93, 382
Dristor (*Drăstor*, *Dârstor*), cetate 375 419 580,
Drohobeci, oraș în Polonia 305, 306
Drvința, râu 206
Duca Constantin Vodă 134

Dulfu (Dolfu) Rohan 392, 396, 397, 403
Dumitrașco Bolgariu (Sârbul) 461, 480
Dunăre 85, 91, 92, 93, 95, 96, 106, 112,
 113, 117, 119, 120, 129, 132, 136, 137,
 147, 149, 151, 159, 160, 161, 162, 165,
 167, 173, 191, 220, 231, 272, 274, 306,
 364, 370, 375, 380, 387, 419, 422, 448,
 452, 463, 494, 525, 528, 529, 531, 574,
 578, 581, 591
Durea, malgrab din 205
Dvihelmu (Gvihelmu), cneazul Știliei 181
Dvisconi sau *Tvisconi* = Nemți 85

E

Ecatarina, domana lui Bethlen Gabor
 415
Edoard vezi *Barton Eduard*
Efrat, fluviu 69
Efes, episcop de 196
Eftimie, mitropolit 575
Eghip (Eghipet), craiu 76
Eghiptul (Eghipetul), țară 75, 76, 77,
 78, 103, 105, 124, 126, 130, 148, 275,
 388
Ehello, Ehelum = Atila 158; vezi și *Atila*
Elam, fiul lui Sim 72, 73
Elamitii (Elamitenii), neam 72
Elbiangu, oraș 208
Emilie, voevodul vezi *Emilian* împărat
Elena, doamna lui Petru Rareș 368, 421
Elena, soția lui Menelau 66, 99
Elenii (Elinii) vezi *Grecii*
Elesa, fecior lui Iavan 81
Elia-Capitolina, oraș în Siria 147
Elieveru, Chesariu = *Comodueru*
Elisafta (Elisatha), mama lui Ludovic
 craiu 181, 183, 187, 189
Elisafta, sora lui Alexandru craiu 326,
 329, 333
Elisafta, soția lui Vladislav craiu 218, 219

Elisafta, crăiasă, văduva lui Cazimir
 IV-lea 283
Elnicul, cetate 583
Emilie, voevodul = *Emilian* împărat 153
Enanim (Eneanim, Ananim), fiul lui Hesaraim 77
Enea (Eneas) 99, 100, 109
Englitera (Engletera, England) 103, 104,
 105, 158
Enoc, oraș 53
Enoh, fiul lui Cain 53
Enohia, oraș 53
Enos (Enoh), feciorul lui Sith 57, 58
Enovezii 182, 308
Eolii, neam 81
Eon (Ioan) = neamul grec 81
Epaminend (Epimenonda) 41
Epir 81, 82
Epiroții, vezi *Arbănașii*
Erchi Ioan, sol 394
Ernest, fiul lui Maximilian 542
Eroba (Eropa), târgovăț 289
Esop, povestea lui 416
Estepnici, localitate 445
Estîpionii și Știpionii 41
Ethiopia (Țările Murinilor) 78, 153, 388
Ețcani, loc 173, 174; mănăstire 173
Ețco vezi *Iățco*
Eție, hatmanul Râmlenilor 162
Eughenie, împărat 154
Eva (Eeva) 50, 51, 52
Evarestu vezi *Iorest*
Euboria, țară 406
Evdochiia, soția lui Ștefan Vodă 243
Evreii 74
Evropa 69, 78, 82, 95, 126, 129, 130,
 131, 161, 181;
Evropa de Țos 388
Evuzdu (Ebuzim), feciorul lui Hanaam
 77
Eutropiia, sora sfântului Nicazie 162
Ezavela vezi *Isavela*

F

Făgărașul, cetate 422
Fălciul 340
Farcaș Martin, căpitan 466, 475
Faros, craiu al Egiptului 66
Felex, comandant de oaste 427
Feraria, domnul de 542
Ferdinand, chesariul bătut de Petru Rareș 355, 356; războiul cu Ioan Zapolie 352, 354, 391; relații de pace 364, 369, 370, 392, 394; sprijină pe Alexandru Cornea 419; războaiele și intrigile pentru crăia ungurească 383, 384, 385, 386, 387, 395, 396, 397, 403, 404, 405, 406, 408, 409, 410, 418, 422; sprijină pe Despot Vodă 442, 443, 444, 456, 458, 459; moartea lui 437, 574
Ferdinand, fratele lui Maximilian 487
Ferhat, pașă 580
Ferleiu (Ferlii), voevodul Cracăului 509
Fesul 105, 130
Filandii 80, 89
Finichia 388
Finichii, neam jidovesc 56
Filip Arapol, împărat roman 153
Filiș, hatmanul Romanilor 118
Filiș al doilea, craiul Hispaniei 134
Filiș II, împăratul Macedoniei 41, 94
Filiș II, regele Franței 204, 205
Filipopol, cetate 153
Flac (Flacus, Fliac, Flah) 112, 113, 114, 142
Floci, oraș 580
Florenția (Florentina) 196, 302
Florentinii, în războiul cu papa 308
Focșani 136, 594
Forbaci Francesc, episcop 443
Franceșic (Frantișdău), mănăstire 186
Franța 162
Franțozii 83, 92, 93, 102, 104, 105, 107, 110, 122, 140, 142, 147, 199, 308

Fotie 412
Frâncii 83, 181
Fridiric (Frideric), cardinalul 287
Fridiric, episcopul Cracăului 283, 310
Fridiric (Frederic, Federih) II, împărat 205, 206, 207
Frideric III, împărat 248, 284
Friderih, mistru Crijecilor 204
Frihia, țară 388
Fuscu Avriliu, hatman lui Domentiiian 96

G

Gaie, împărat roman 163
Galați (Gălați) 131, 132, 134, 137, 420, 460, 567
Galata, ce-i zic Pera 84, 129, 373, 473
Galata, mănăstire zidită de Petru Șchiopul 552, 559
Galateni (Tiltenei) = Franțozii 83; vezi și *Franțozii*
Găldănenii 137
Galba Iuliu, împărat 151
Galba (Galbul) Tribunalie, împărat 153
Galian, fecior lui Emilian 154
Galia vezi *Franța*
Galii 140
Galie (Galian), împărat 154
Galileia 388
Găneștii, boieri 417
Gava, cetate 77
Gavaonii (Gavaonitenii) 77
Gavril, logofătul 510
Gdansa, oraș 123
Gerzez Leavul 515
Ghedeon, episcopul Pelomcului 207
Ghenovezii vezi *Ianovezii*
Ghemua (Genua, Enua), țară 107, 181
Ghepidii 83, 86, 88, 95, 158
Gherman, pârălab în Cetatea Albă 278
Gherman = Neamț 140

Gherghina, cetățue 137
Gherghița, târg 586
Gheorghe, călugăr 375
Gheorghe Despot 228
Gheorghe Movilă, vlădică 556
Gheorghe din Săcu, cărșor 381
Gheorghe (Strus) 328
Gheorghe, vlădică 517
Gherontei (Ghirontei), căpitan de oaste 466, 474
Gherluc (Ghierluc), grec 239
Gherulii, neam 158
Ghesla Nicolai, nobil maghiar 383
Gheta, împărat 151
Ghetter, fiul lui Aram 74
Gheții (Ghetii) 86, 90, 91, 92, 93, 95, 112, 113, 136
Ghiețe, căpitan de oaste 599
Ghioghelnic, râu 507
Ghiula, cetate 486, 487
Gianclăi (Ğaclăi), domnul Azacului 502
Gigherlic (Gegherlic), iezer 505
Giurgev, cetate 586
Giurgii (Ghiurgii), țară 104, 388
Glogovul, cnezie 303
Gnar Ferens, nobil ungur 383
Gnezna (Gnezdo) oraș 168, 180, 184, 310, 543
Goleta, cetate în Africa 540
Gomer (Gomor, Gomir), fecior lui Afet 79, 85, 86, 89
Gomor (Togomor, Tbormu), fecior lui Gomer 85, 87
Gomireum (Gomerium), strămtoare 87
Goranschii Dumitru, vistiernic 186
Gordüan (Gordin), împărat 152, 153
Gordüan cel Tândr 152
Gordeiu, munte în Armenia 60
Gotii (Gottii) 79, 80, 83, 87, 88, 92, 94, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 160, 162, 163, 165, 188
Gotin (Gotil), regele Gotilor 94

Goțibii, nobil polon 363
Gratiian (Grațian), chesarul Râmului 157
Grecii 38, 39, 47, 48, 56, 70, 81, 82, 85, 88, 90, 91, 99, 107, 108, 111, 136, 137, 140, 141, 142, 156, 182, 208, 219, 239, 269, 428, 438, 440, 455, 466, 506, 579
Grefiia 105, 106, 107, 389
Grefin, prieten lui Ovidiu 112
Grigorie, mitropolitul 436, 453
Grigorie IX-lea, papa Râmului 207
Grit Aloiz, fecior lui Andrei 391; înscăunat namesnic al Ardealului 374; trădează pe Zapolia 375; omoară pe Țibac 376; alte fapte 377, 392; moartea lui 364, 378, 379
Grodec, târguleț 215, 234
Grodna, în Litva 489
Grozea, vornic mare 356
Grumăzești, sat pe Răut 264
Gustav, fratele craiului șvăzăsc 595
Gutard, căpitan de oaste 378
Gvihelm (Dvihelm), cneazul Racuzilor 185, 186
Gvozdețul, târgșor 359

H

Habeșii, împărăție 105
Halep (Halebi), oraș în Asia 82, 388, 553
Halchidon 88, 389
Haldei 57, 74, 388
Halibianii, urmașii lui Toval 82
Hali, ginerele lui Mehmet 73
Hali, ofițer din garda sultanului 410, 411
Hanjovschii (Hančovschii) Pavl, ostaș polon 513
Halici, cetate 217, 279, 305, 306, 359, 360, 546, 547, 573
Halil, pașă 220
Halum = Siretiul 129; vezi și *Siretul*.

- Ham*, feciorul lui Noe 59, 62, 69, 75, 76, 77, 78, 80
Hamon, craiul Liviiianilor 77
Hamon, dascăl lui Suleiman 403
Hanaam (Canaam), fiul lui Ham 77
Hananea, țară 388
Hanibal Carthaghenul 41, 83
Hanschii Albert, polcovnic polon 584
Hândii, țară 104; marea dela 388
Hărgi, ținut 497
Hărea, chelariul 365
Hărlău 346, 347, 353, 425, 435, 449
Havnul, starostea Vilnei 184
Helespont (Halespontu), Marea de Maramara 88
Helmul, cetate 208; voievozii 226; starostele de 251, 271
Henric, chesariul al șaselea 202, 208
Henric, craiul leșesc 519, 540, 542
Henric den Vapolo, ispravnicul Crijecilor 201, 202, 203, 204
Heracli (Iracli), erou mitologic 461
Herbort, starostele de Liov 556
Herbort (Hierbort) Avenie, nobil polon 298
Herbort Nicolai, căpitan polon 512
Herbul Leleva, localitate 363
Herma Hesmonatic, sat 136
Herman, oraș săsesc 426
Herman din Salci (Olsația), mistru al Crijecilor 205, 208
Hersomul (Hersonesul), Crâmul 136, 389; vezi și *Crâmul*
Hestruc, fecior lui Deție 153
Hetruria 108
Hever 78
Heviru (Hivra, Ever sau Evra), fiul lui Solomon 74
Hevron, cetate 77
Hierazus (Herazis) = Prutul 129, 138; vezi și *Prutul*
Hindul, fuviu 126
Himitiianii (Henetianii), neam 86
Hințu dela Rogovcas, sol 185
Hîpanes (Hîpanis, Hîpan), Bugul 88, 129; vezi și *Buhul*
Hișpanii 115, 308, 390, 405
Hișpaniia (Ișpania) 82, 103, 104, 105, 107, 122, 130, 134, 140, 147
Hiteu, fecior lui Hanaan 77
Hitiianii 77
Hmelovul, ținut 214
Holovici Pătru, paharnic moschicesc 490
Homelnicul, stolnic 336
Horvat Ștefan, căpitan de oaste 466
Horvații, Croații: neam 84, 140, 375, 513; țară 188
Hotin, cetate 194, 216, 227, 230, 231, 232, 307, 328, 335, 351, 353, 363, 421, 456, 459, 461, 470, 473, 485, 510, 511, 513, 514, 515, 528, 549, 550, 573, 593, 595, 596
Hrebor, voievod moschicesc 490
Hristofor, ostaș neamț 197
Hristofor, papă 197
Hroiot (Hroiutu), arde Suceava 281; omorît de Ștefan 284
Hrosoi, craiul Parthilor 147
Hrun, domnul Bulgarilor 160
Hudaiat, terziman 437
Hudchevici Ioan, polcovnic 489
Hul, fiul lui Aram 74
Humna, râu 157
Humnii (Ungurii) 87, 157, 158
Huniad Ioan, tatăl lui Mateiaș craiu 380, 574; lărgeste cetatea Terhara 582; alte fapte 220, 221, 224, 228; moartea lui 239
Huniud Matiaș 42; vezi *Matei Corvin*
Hus, fecior lui Avram 74
Hus, fecior lui Ham 70, 75, 76
Husaan Cazan, bate pe Turci 255; trimite sol la Poloni 267
Husitiianii (Husitenii), neam 75

Huși, târg 343, 428, 448, 449, 450
Hvalensca (*Hvalinsca*) *More* = Marea
 Caspică 433; vezi și *Marea Caspiei*

I

Iachintie, cămăraș 145
Iacov, mormânt 297
Iacov Vasilie vezi *Despot Vodă*
Iadviga (*Iadvida*), fata lui Cazimir craiu
 181
Iadvida (*Iagvida*), fiica lui Ludovic craiu
 182, 183; pomăzuită crăiasă 184; lo-
 godită cu Gvihelm cneaz 186; căsă-
 torită cu Vladislav Iaghelo 187
Iafet vezi *Afet*
Iaghelo Vladislav vezi *Vladislav Iagehelo*
Iagheli, săminție 516
Iagolnița (*Iaghelnița*), oraș 362
Iahaoglu, vezi *Mehmet*, pașa de Belgrad
Iaița, cetate 255
Ianci (*Iancil*), căpitan de Cazaci 520, 538
Iangul, vezi *Huniad Ioan*
Iancu, pretendent muntean 573; înfrânt
 de Mihai Vodă 574
Iancu Vodă Sasul, ia domnia 553, 554;
 războiul cu Lăpușnenii 555; mazilit
 556; omorât de Leși 556—559, 563
Ianoș, feciorul lui Zbigneu 298
Ianovezii 83, 107, 136, 137, 269, 341
Ianuș vezi *Iavan*
Iaroslav, arhiepiscop de Gnezna 180
Iaroslav, oraș 303, 304
Iaroslav Rafael, staroste de Liovului 251
Iaroslav Stepca, sol 250
Iasinschie Pavel, staroste de Belzului 251;
 podscarbi 271
Iași 134, 194, 216, 265, 338, 340, 448,
 453, 483, 510, 512, 539, 540, 549, 550,
 567, 569, 571
Iatveii (*Iatdăveștii*), descendenți din
 Gomer 80, 87

Iașco, Rusul din vremea lui Dragoș 173,
 174
Iavan (*Eon*, *Ion*, *Ianuș*) fecior lui Afet
 79, 80, 81
Iavrim, localitate 487
Iazlovețhii, hatman crăiei leșești 515
Iazlovețhii (*Iazlovățhii*), dregător polon
 556
Iazlovățhii Nicolai, căpitan de oaste 511,
 512
Ibraim, pașă cucerește Baboția 600
Ibraim, pașă-vizir 362, 374, 375
Idantirsu (*Idantisbu*), domnul Gotthilor
 155
Iebbal (*Iebbat*), oraș făcut de Cain 53
Ieronim, voievodul Țării Rusești 543
Ierusalim 74, 77, 105, 147, 199, 202, 203,
 205, 388
Ighin, papa 149
Ignatie Sfântul, episcop de Antiohia 145
Ilie, boier muntean 375
Iliiaș, fiul lui Alexandru cel Bun: gonește
 pe Ștefan Vodă 212; bătut de Ștefan
 Vodă 214, 216; sprijinit de Leși 213,
 215; Domn al Țării de Sus 216, 217;
 orbit de Ștefan 222, 223, 237; feciorii
 săi 238, 309
Iliiaș Rareș, fiul lui Petru Rareș 368,
 421, 424; domnia lui 426; pradă Ar-
 dealul 427; trece la legea turcească
 428, 429; sfârșitul său 430
Iliria (*Ilirac*) 92, 96, 105, 157, 161, 166
Indul, cetate 437, 487
India 75, 144
Inflanti (*Iflanti*, *Infleanti*, *Luflanti*) 209,
 210, 215
Inochentie al treilea, papa Râmului 204,
 205
Ioctan, nepot lui Hever 78
Ioan, cneazul Ostrogonului 240
Ioan, episcopul Sighinului 218
Ioan, episcopul Varadinului 184

- Ioan*, împăratul de Mosc 275, 285, 307
Ioan, pârclăb de Cetatea Albă 278
Ioan, tatăl lui Tecenschie 249
Ion Vodă cel Cumplit, adus dela Rodos 492; înscăunat domn de Turci 494, 509, 510; războiul cu Bogdan și Leșii 512—514; tiran 517; mazilit 518; primește în leafă Cazacii 520—522; războiul cu Pătru Vodă 523, 524; războiul cu Turcii 519, 521, 526, 527, 529, 530—536; omorît de Turci 537—540
Ioan Vodă Lungul 554, 555
Ioan Novăi (Novi), sfântul mucenic 193, 211
Ion (Ivan) Vodă Potcoavă, pretendent 544, 545; ocupă Moldova cu Cazacii 546, 547; numit domn 548, 549; războiul cu Petru Șchiopul 549; părăsește domnia 550; omorît de Leși 551, 552
Ioan Prediteci, biserică cu numele sfântului 264
Ioan Zapolie, ridicat craiu de Unguri 351, 382, 383; pribeag în Țara Leșească 352, 354, 355, 384, 385, 386; relațiile cu Petru Rareș 356, 357, 363, 364; legăturile sale cu Ferdinand 368, 369, 370, 392, 406; supus Turcilor 371, 387, 389, 390, 391, 395, 403, 405, 411; alte fapte 362, 373, 374, 377, 379, 381, 393; moartea lui 424, 432, 436
Ion din Zbaraj, nobil polon 551
Ionic, al patrulea fiu al lui Noe 79
Iordan Ioan, căpitan de oaste 512
Iorest (Evarest), papă 146
Iorndut (Ioanutu), mare 81
Iosica Ștefan, logofătul lui Bator Jicmont 575, 589; namesnic al Ardealului 590
Iosif, arhimandrit 251
Iosif Bătrâmul, logodnicul Fecioarei 204
Ionășăști, pe Siret 262
Ionașco, pretendent călugărit 566
Iov al doilea = sfântul Eustafie Plachida 146
Iovis = Iupiter 147
Ioval (Iabal), fecior lui Lameh Orbul 54
Irachie, Hercule 39, 41, 65; domn al Iverilor 82; Irachie zevsu 150; neam 438
Irimia (Ierimia), hatman 523, pârclăb și vicelșugul 528, 529, 530; se închină Turcilor 532
Irimiia Vodă Moghildă, vornic pribeag la Leși 556, 563; numit domn de Leși 582, 583, 584; războiul cu Răzvan Vodă 589; bătut de Mihai Vodă 590, 592, 594, 595; aliat cu Leșii învinge pe Mihai 596, 597, 598; legăturile cu Bator Jicmont 601, 602
Isac, pașă, feciorul lui 262
Isac Trapezimianul, sol 267
Isac, vistiernic 290, 291
Isaia, vornic 253
Isavela (Ezavela), crăiasa, soția lui Ioan Zapolie 393; pribeagă la Leși 405, 432, 433; înscăunată de Mircea Vodă 401, 410; supune pe Ardeleni 412
Ispas, ziua de 508
Istria 108
Isus a lui Navi 316
Ișpania vezi Hîșpania
Iudeia 388
Iuga Vodă, a descălecat orașe 192, 194, 195
Iulie, papă 338
Ital, craiul Italiei 110; neam 302
Italia 42, 82, 99, 100, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 141, 142, 149, 157, 196, 199, 302, 308
Italianii (Itali) 100, 110, 111, 113, 114, 128, 140, 142, 373
Iugra (Hugra), râu 80
Iuhra 156, 157, 164
Iulian Măzdelnicul, împărat roman 150

Iulie, chesar 41, 123, 124, 133, 147
Iuxbec, Tartaria cea Mare 104, 131
Iuzum Turcul 275
Ivan, împăratul Moscului 494
Ivan, pârcaľab 264
Ivangorod, cetate 337
Ivanovici Simion, cneaz 288
Ivanovici Vasile, împăratul Moscului
Ivaşco (Ivanco), logofăt 349
Ivaşco, pârcaľab 278
Iveria, ținut în Spania 83
Iverii (Inberii) 82, 140, 145
Izvorul Apei, lupta dela 256

J

Jicmont, cneazul de Constrinția 158
Jicmont, cneazul de Litva 226
Jicmont, craiul leşesc: frate cu Alexandru
 Craiu 323, 333; relațiile cu Bogdan
 Vodă 335, 336, 338; cu Ștefăniță 350;
 alte fapte 339, 342 343, 354, 384,
 393, 395
Jicmont, craiu unguresc (Sigismund):
 lupta cu Muntenii 188—190; bătut de
 Turci 191; inamicul Leşilor 197
Jicmont, fratele lui Albert: pretendent la
 tronul Moldovei 283, 286; participă
 la expediția din Moldova 287, 289,
 300; renunță la domnie 303; mediator
 între Ștefan și Albert 306; candidat
 la crăia leşească 311
Jicmont, împărat nemțesc 280
Jicmont, malgrabul Brandaburgului 182,
 183
Jicmont August, coronit de tată-său 352;
 relații cu Petru Rareș 358, 359, 362,
 363, 364; nu lasă pe Despot cu oaste
 442; ajută pe Bogdan Lăpuşneanul 492,
 493; are legături cu Ion Vodă 515;
 alte fapte 480, 489, 494; moartea lui
 516, 517, 542

Jicmont Ian (Ioan), craiul Ungariei; nu-
 mele de copil 436; primeşte daruri de
 crăie 397; scaunul de crăie 402, 403;
 adus la crăie 410, 432, 436; se face
 arian 412; războaiele cu Nemții 437,
 479, 487, 488; duşman lui Despot 441,
 455, 461; ajută pe Tomşa 469, 474;
 supus Turcilor 486; alte fapte 490, 494
Jicmont Rojin, Leah 513
Jicmont, Sigismund III, craiu polon 595
Jidačov, oraş în Polonia 305, 306
Jidova, oraş în Polonia 251
Jidovii 67, 74, 77, 147, 148, 149, 305, 437
Jijiia, râu 433
Jiul, judeţ în Oltenia 137
Joldea Vodă, ales domn 433; călugărit
 434, 435
Joseni (Goseni), locuitori din Moldova
 de Jos 346
Jura (Jora), polcovnic 265

L

Laabim (Laabin), fecior lui Ham 77
Lachedemonie, dela 66
Lacon 38
Ladislav, craiu unguresc 224
Ladislav, comandant de oaste 427
Lahi vezi Leşii
Lameh Orbul 53, 54
Lanhe, țară 388
Laschi Ieronim (Albert, Olbert), ține
 parte lui Grit 374; adăposteşte pe Za-
 polie 375, 384, 385, 386, 387; ajută
 pe Despot 441—449, 456; duşman
 lui Despot 457, 459; alte ştiri 463, 466,
 470, 476, 477, 478
Laşco Vodă, fiul lui Sas 176
Lascoronschii (Laşcoronschii) Herbert, că-
 pitan 512, 513, 514
Lascoronschii Stanislav, hatman 340, 341
Lascoronschii Stanislav, căpitan 511

- Laslou (Laslo)*, craiu unguresc 127, 163, 164
- Lastova*, cetate 581
- Latin (Latinus)*, craiu 100, 107
- Latinii* 92, 156
- Latium (Lațium)* 107
- Lauce* Ioan, nobil polon 240
- Lavreanii*, biserică 153
- Lazia cea Mică* vezi *Asiia cea Mică*
- Lazăr*, despot sârbesc 182
- Lănțești (Lenciuciu, Lăncenți)* oraș în Polonia 185, 213; voevod de 311
- Lențăști*, sat 299
- Lăpușna* 338, 340, 424, 494
- Lăpușnenii*, în războiul cu Iancul Sasul 554, 555
- Leah (Leaf, Leav, Lev)* = polon 180, 209, 471, 493, 513, 537
- Leed*, oraș făcut de Cain 53
- Leh*, fratele lui Ceh 166, 167; a stăpănit până la Marea Sarmației 168; a descălecat Țara Leșească 169, 180
- Leonid*, Leonida, regele Spartei 41
- Leșco*, podcășul Cracăului 185
- Leșii*, sunt din neamul Sarmaților 78; se trag din Masoh 83; se numesc de pe Leh 169; chestiuni interne 183, 185, 213, 224, 225, 226, 270, 279, 283, 288, 302, 304, 311, 413, 480, 540, 542, 543, 544; lupte cu Prusii 207, 310; cu Moscailii 489; războaie și legături cu Țătarii 96, 281, 340, 341, 517, 573, 584; războaie și relații cu Moldovenii 178, 179, 211, 214, 231, 232, 233, 234, 239, 278, 289, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 299, 303, 304, 322, 327, 328, 329, 333, 335, 336, 350, 359, 360, 361, 362, 363, 365, 442, 471, 472, 476, 478, 499, 509, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 520, 541, 582, 583, 587, 588, 595, 597, 598, 599; alte știri 92, 110, 118, 125, 128, 140, 141, 169, 180, 182, 186, 187, 198, 206, 208, 209, 210, 237, 280, 300, 305, 306, 307, 326, 327, 334, 350, 352, 355, 358, 364, 385, 430, 445, 475, 485, 504, 510, 540, 589, 590, 596
- Liba (Liva)*, târg 124
- Liban (Livan)*, munte 53
- Libon*, ocârmuitor 123
- Lichinie*, împărat 154
- Licurg*, legist 38
- Lidia*, țară 388
- Lidianii* = Medianii, urmașii lui Ludin 74, 77, 86
- Liguri*, neam 373
- Liguria (Leguria)*, provincie 107
- Liov* 179, 187, 216, 225, 226, 234, 250, 251, 279, 286, 289, 291, 292, 303, 334, 335, 336, 350, 363, 459, 480, 551, 556
- Lița*, cetate 402, 404, 409, 582
- Lipcani*, Țătarii în Litva 191; ostași 512
- Lipniși*, dumbravă 250
- Lipovăț*, sat 231
- Liscenschii*, hatman 512
- Lisimahia*, oraș în Trachia 84
- Litva (Litfa)* 78, 80, 88, 89, 122, 123, 124, 158, 182, 184, 185, 187, 190, 191, 209, 215, 225, 227, 228, 231, 239, 240, 247, 251, 262, 265, 267, 268, 275, 279, 283, 286, 287, 288, 290, 291, 292, 294, 300, 301, 303, 304, 307, 310, 311, 322, 337, 338, 339, 340, 342, 343, 382, 389
- Litvenii (Litfinii, Litvinii)* 83, 86, 240, 251, 300, 301
- Liubar (Lubar)*, munte 60, 67
- Liubcenie (Lubcenie, Luscenie)* Ian, episcop 460; otrăvit de Bârnov 462
- Liublin*, oraș 267, 308, 322, 494
- Liuter Martin* 340
- Liva (Liviia)*, apă 123
- Liviia*, Libia 77, 78, 105, 388
- Livianii*, Libienii 77
- Livilant (Liflantu)*, țară 123
- Livo (Libo) Publius*, hatman 124

Livonia (Litvinia), țărișoară lângă golful Riga 123
Livonii (Lovinii) 124
Lobodă, hatman cazac prins de Ștefan cel Mare 264, 265
Lobodă, hatman cazac gonește pe Aron Tiranul 571
Lochetec Vladislav, craiu leșesc 208; vezi *Vladislav Lochetec*
Loloni (Lolotni), loc 212
Longhin, hatmanul Romanilor 119
Longobardia, provincie 199
Lubec, oraș 199, 200
Lubov, oraș în Polonia 183
Luca, episcopul de Buzău 575
Lucație, fratele crăișorului Gheorghe 381
Luchis (Luchil) Veru, împărat 149
Lucreția, nobilă romană 101
Lucul (Luculus), hatman 94
Lucul Marco, general roman 37
Ludin, fecior lui Mesraim 77
Ludovic, craiu unguresc (Ludovic cel Mare) zidește Severinul 138; face cetatea Terhvara 582; ales și craiu leșesc 180, 181; moartea lui 182, 188; Iadviga e urmașa lui 187
Ludovic II, craiu unguresc, fiu lui Vladislav 333, 343, 381; învins de Turci 350, 382; pierе în războiul 351, 383, 404; văduva lui ține cu Ferdinand 352
Lugdun, cetate 158
Lupul Sasul, meșter de bani 463
Lusația (Luzafia), stăpânită de Ceh 167, 168

M

Macabei (Macavei), cărțile 81
Macarie, episcop de Roman 436
Machedon (Macheton), Macedonean 81
Machedonia 94, 105, 161, 303, 389
Machedonenii 81, 118

Macrin den Ilirie, hatman Râmlenilor 157
Macrin Opilie, împărat 151
Madiam (Madian, Maidiîn), fecior lui Afet 80
Maelat (Mailax, Mailat) Ștefan, hatman 364, 376; asediază Meghisia 378; ispravnic Ardealului 379, 383, 393; prins de Turci cu vicșug 422, 423
Maetin, localitate 603
Magmibali, de neam 444
Magnisia, cetate 220
Magog (Magor), fecior lui Afet 79, 80
Mainac, han 251
Malborc (Maleborc), cetate 168, 197, 298
Malcoci, bătut de Ștefan 282
Malgrabstva 168
Mamiia, muma lui Alexandru Împărat 152
Mana, mama lui Maxim împărat 152
Mangop (Mancop), 88, 275
Manoil Paleolog 181
Maramoroș (Maramorăș) 127, 141, 159, 164, 171, 172, 174, 176; de aici s'a ridicat Dragoș 173; Tătarii lovesc 573
Maramoroșeni (Maramuroșani) 127, 173, 174
Marchelin Emeric, postelnicul Siliției 218
Marchion den Pontu, eretic 148
Marco, episcop de Efes 196
Marco Aurilie, împăratul Râmului 120, 149; mărturie despre creștini 150; birue vrășmașii 150
Marcomanii 149, 158
Marcu, domn în Moldova 595
Marea Adriei (Adriaticum, de Adriia) 82, 107
Marea Albă, Marea Mediterană 37, 76, 77, 82, 99, 105, 106, 107, 130, 159
Marea Balticum 88, 123, 595
Marea Caspia 74, 104, 105, 131, 388, 433, 496
Marea Mediteranium 107; vezi și *Marea Albă*

- Marea Moartă* 87
Marea Neagră 80, 86, 90, 91, 92, 94, 104, 105, 112, 120, 130, 131, 132, 136, 159, 341, 504; *Marea Moartă* = *Marea Neagră* 87; *Pontul Evxinus* 88
Marea Prusilor = *Marea Balticum* 88, 123; vezi și *Marea Balticum*
Marea Roșie 76, 103, 104, 388
Marea Sarmatiei 168
Marea Trahiei 88
Marea Venedecum 88
Maria, doamna lui Iliș Vodă: mama lui Alex. Vodă 234; cere ajutor pentru fiu 234, 235; mumă lui Pătru Vodă 238; primește târgul Siretul 238, 239
Maria, doamna dela Mangop 275
Maria, doamna Radului Vodă 257
Maria-Voichița, doamna lui Ștefan Vodă 338
Maria Feoară, naște pe Mântuitor 99; bolniță pentru pomenirea ei 201
Maria, fiica lui Ludovic 182
Maria, văduva lui Ludovic 352
Marie (Maries), consul 41
Marița, râu 133
Marmara, numele unui Turc sau Grec 428
Martin (Martinengu) polcovnic 474, 476
Martinuzi (Martinengu, Martinuc) Gheorghie, cârmuitor Oradiei 393; epitrop 398; viclesug împotriva crăiasei 404, 407; merge la Poartă 408; omorât de Ferdinand 409, 410
Marți-dava, cetate 91
Mârzea, căpitan lui Mihai Vodă 596, 599
Mârzea-Cazi, povața oardelor Nohailor 502
Masagheti, neam 74, 90, 92
Massiliianii (Masimeni) 82
Matei, logofăt 336
Mateiaș craiu Corvin, războiul cu Ștefan Vodă 242, 244, 245, 246; scapă rănit 247; pregătire contra Cehilor 248; dă cetăți lui Ștefan 249, 368; pradă Țara Leșească 254; se laudă cu vitejia lui Ștefan 266, 280; aduce moaștele sfântului Ioan 352; moartea lui 285, 455, 574
Mathusal 53
Mavli, oraș făcut de Cain 53
Mavritania 82
Mavritanii 83
Mazovii și Mazurii, se trag din Mosoh 84; iau parte la expediția lui Albert 291; înfrânți de Ștefan 299, 301; 207, 208
Mazovia, provincie la Nord de Vistula 205, 206, 207, 227, 286, 509
Maxim, împărat roman 152
Maxim, pârcălab la Chilia 278
Maximilian, călugăr 331
Maximilian I, în războiul cu Svecerii 308
Maximilian (Maximian) II, chesar 395, 403; expediție în Ardeal 437; coronit craiu unguresc 457; ajută pe Despot 458; războiul cu Turcii 485—488; se împacă cu Jicmont Ian 494; alte fapte 490, 542, 543
Mediolanii (Medeolanii), în războiul cu Sforța 308
Medopa, fata lui Gotin 94
Meghisia, cetate 377
Mehmet, proroc 73, 191, 337, 388, 473, 502
Mehmet Beiu, lăsat de pază la Târgoviște 584; prins de Bator Jicmont 585
Mehmet Beiu, pretendent al Țării Românești 346
Mehmet, pașă dela Belgrad 377, 396, 400
Mehmet, pașă de Bosna 487
Mehmet, pașă bătut de Mihai Vodă 581, 601
Mehmet, pașă-vezir 487, 514, 515
Mehmet-Chirii, feciorul hanului 501
Mehmet, sultan (*Mohamed II*) urmează după Murat 220; ia Țarigradul 239,

- 240; pradă Bosna și Țara Munteniască 255, 258; războiu cu Ștefan Vodă 260, 266, 267, 268, 272; cucerește cetăți pe malul Mării Negre 269, 270, 276, 341; relații cu craiul Cazimir 274, 275; moartea lui 275
- Mehmet Shiac*, împărat 389
- Melnic*, cetate 215
- Menelau* 99
- Mendi (Mendli, Menghe, Mugle) Chirii* hanul Crâmului; prieten lui Cazimir 251; prăzi la vecini 338, 340; relații cu Turcii 269, 321
- Mengrili (Mingreli)*, țară 104, 388
- Meotid (Meotis)*, Marea Neagră 80, 86, 87, 497; vezi și *Marea Neagră*
- Merulii*, câmpie 228
- Mes (Messe)*, fiul lui Avram 73
- Meset (Mizel)*, urmaș lui Sim 156
- Mesopotamia* 388
- Mesraim (Mecraim, Misir)*, fecior lui Ham 76, 77
- Meșno*, stăpânită de Ceh 167
- Mica Nicolae*, nobil ardelean 593
- Midia*, țară 388
- Midii*, au ieșit din Afet 80; craiul lor 158
- Miena* 205
- Miecislav cel Bătrân*, craiu polon 204, 205
- Mielitschii Nicolai*, hatman 511, 512, 514, 515
- Mierăște*, logofăt 591
- Mihai Vodă*, domn muntenesc 571; ajută pe Aron Vodă 573; înfrânge pe Iancu pretendent 574; face ponturi cu Bator Jicmont 575—580; prăzi în Bulgaria 580; lupte cu Mehmet și Sinan Pașa 581—586; legături cu Rodolf 591; cucerirea Ardealului 413, 592, 593; războiul cu Simion și cucerirea Moldovei 590, 594, 595; întoarcerea în Ardeal 596; războiul cu Leșii și Irimia la Teleajen 597, 598; pribeag la Beciu 599; Leșii îl socotesc turburător și viclean 600; în slujba lui Rodolf 601
- Mihailo (Mihail)*, cneaz: gonit de Pătru Vodă 226; fuge din Litva 227
- Mihnea Vodă cel Rău* 332, 518
- Mihnea Vodă Turcitul*, urmează după Alexandru, tatăl său 541; se ospătează cu Pătru Șchiopul 560, 561
- Mihul*, hatmanul completează contra lui Ștefan Lăcustă 417; cere ajutor lui Ferdinand 418; omoară pe Alexandru Cornea 419
- Mijibojii (Mejiboje)*, oraș în Polonia 482
- Milcov* 136, 256, 264, 330, 479; *Milcovul cel Mare* 594
- Miletin*, pârâu 433
- Miloș Vodă* 561
- Mindișintie Binctu*, otcârmutorul Săcuilor 582
- Mircea*, comis 254
- Mircea Vodă (cel Mare)* domn la Munteni 188, 189, 192
- Mircea Vodă (Ciobanul)* ajută pe Isavela crăiasa 410; vine în ajutorul lui Lăpușneanu 450, 451, 452, 454; rival lui Tomșa 461; omoară pe Dumitrașco Sârbul 480; pierde războiul cu Tomșa 479; alte știri 518, 561
- Miserli*, căpitan pașa 497
- Misia*, ce-i zice Dobrogea 95, 113, 117, 153, 400; Misiile amândouă 92, 159
- Misitiu*, socrul lui Gordian împărat 153
- Mișcowschii Pătru*, voievodul Linciciului 311
- Mitridat* 37, 136, 137
- Mitrul*, vornic 575
- Mocra*, rău 206
- Mohaci (Mohar)*, cetate 350, 382, 383
- Moisi*, proroc 316
- Moiseiu*, căpitan 596
- Molda*, numele ținței 172
- Moldova*, râul 141, 172, 277

- Moldova* 85, 89, 95, 121, 128, 133, 140, 141, 155, 165, 171, 172, 179, 189, 195, 227, 230, 231, 238, 239, 246, 254, 258, 267, 268, 270, 279, 280, 287, 289, 290, 302, 307, 322, 335, 338, 340, 342, 364, 368, 369, 389, 409, 411, 433, 444, 455, 461, 478, 528, 543, 545, 546, 564, 572, 573, 574, 575, 577, 578, 580, 582, 583, 584, 587, 588, 592, 595, 600
- Moldovenii* 86, 88, 95, 106, 110, 111, 112, 113, 141, 152, 158, 188, 197, 198, 209, 211, 225, 231, 232, 233, 241, 247, 262, 264, 270, 273, 279, 288, 291, 297, 299, 305, 306, 322, 327, 328, 336, 339, 340, 359, 360, 361, 362, 363, 378, 426, 464, 466, 468, 471, 472, 473, 474, 481, 512, 514, 515, 523, 526, 527, 528, 531, 532, 533, 534, 545, 549, 559, 560, 561, 574, 584, 588, 590; *Moldovenii Goseni* 549
- Moldovița*, mănăstire zidită de Alexandru Vodă 193, 211
- Molodeț*, călugăr 518
- Molteni* = Munteni 110, 141
- Morava* 92, 158; stăpânită de Ceh 167; de Zapolia 389
- Moraviț* 298
- Morea*, luată de Turci dela Venețieni 308
- Morin*, în Toroana 440
- Moroșeni*, Maramoroșeni 174; vezi și Maramoroșeni
- Moruna Panaiotachie* vezi *Panaiotachie*
- Moscarii* 78, 84, 96, 97, 112, 118, 140, 142, 190, 310, 342, 343, 350, 433, 471, 482, 489, 490, 498, 499, 500, 508, 517, 543, 582
- Moscul*, Rusia 74, 190, 275, 285, 338, 339, 340, 342, 343, 350, 433, 437, 494, 500, 515, 516; târg 508
- Mosoh* (*Masoh*, *Mesca*), fecior lui Afet 79, 83, 84, 86
- Moșoc Vornicul*, prinde pe Joldea 434; hatman lui Alexandru Lăpușneanul 446, 447, 451; în slujba lui Despot 454, 462; de partea lui Tomșa 467, 468, 480; omorât în Polonia 481
- Movila Căiatei* 330
- Movila Șendrii* 263
- Movile* (*Movild*), loc unde a fost războiu 236
- Movileștii*, pribegesc în Țara Leșească 556, 583
- Muncaci* (*Mucaci*) 413, 445, 487, 573
- Muntenii* 88, 95, 110, 111, 112, 113, 127, 138, 141, 142, 158, 159, 165, 188, 189, 260, 263, 264, 270, 276, 277, 292, 332, 378, 423, 518, 523, 525, 556, 560, 580, 589, 594, 597, 598
- Murat* (*Amurat*) I; ia cetăți grecești în Europa 181; ucis de Lazăr 182
- Murat II*, trimite sol la Vladislav 219; luptă la Varna cu Ungurii 220, 221; bate pe Huniad 228
- Murat?* (între 1504—1510), i se închină Bogdan cel Orb 326
- Murat* (*Amurat*) III, fecior lui Selim 541
- Murgul*, vornic mare 531
- Murinii*, neam din Afud 77
- Mustafa*, pașa de Bosna 437
- Mustafa*, sarascheriu tătarăsc 497
- Mușat Vodă*, tatăl lui Pătru Vodă 171, 176
- Muzin Ioan*, voievodul Podoliei 250

N

- Nadazdie Thoma*, nobil maghiar 374, 390, 392; ispravnic Țării Ungurești 432; palatin 443
- Nadur-Gherei*, han 274
- Narva*, cetate 337
- Navohodonosor* 98
- Neapolă* (*Neapolis*) 107, 308
- Negoțchi Stanislav*, ostaș 514

Negrea, paharnic 253
Negru Vodă, descalecă Țara Muntenească 164, 165
Nelivaico, hatman căzăcesc 264, 265
Nemirov (Nemirova), oraș 547, 551
Nemții 79, 83, 86, 93, 104, 105, 110, 116, 122, 123, 140, 142, 148, 150, 152, 154, 167, 198, 199, 200, 310, 335, 381, 390, 392, 397, 401, 402, 405, 410, 415, 422, 427, 443, 444, 446, 464, 465, 466, 467, 469, 476, 477, 485, 486, 487, 583, 597;
Neamțul = împărăție 395, 415, 601
Neoptolim, fecior lui Mitridat 136, 137
Neoptolim, turn pe Nistru 137
Neron 116, 122, 123, 347, 518
Nerva 115, 116, 134
Nessova, cetate 207
Neurod (Nembrut, Nemrot), fecior lui Hus 70, 75, 84; bunicul lui Atila 158; stăpân al Vavilonului 76
Nexia, târg 547
Niamțul vezi Cetatea Neamțului
Nicazie, sfânt 161
Nichea, oraș 389
Nichita, fecior lui Arbure Hatmanul 347
Nicolai, casteleanul de Cameniță 543
Nicolae de Salmaș, apără Viena 390
Nicomidia, oraș 75; stăpânit de Suleiman 389
Nicopoe (Nicolopol) oraș 84, 137, 422, 580, 591
Nievorschie, nobil polon 233
Nijov, localitate 550
Nilul 75, 76, 126, 130
Nimitie, comandant peste oști nemțești 437
Nin 73
Nineva, oraș în Asiria 73
Ninevii 73

Niprul 88, 129, 131, 132, 582
Nistrul 84, 85, 92, 121, 129, 132, 136, 137, 173, 174, 211, 231, 250, 265, 272, 279, 281, 291, 300, 305, 306, 322, 333, 335, 336, 338, 340, 345, 346, 359, 363, 460, 463, 513, 514, 539, 545, 547, 550, 553, 559, 570, 573, 595, 596, 599
Nișchi Cruzin, căpitan 512
Noe, feciorii lui 51, 67; nașterea sa 57; înmulțește neamurile 58; scapă de potop 59; blagoslovit de Dumnezeu 60; răsădește vie 61; batjocorit de Ham 62; învață pe feciori bogoslovia 63; seminția și urmașii lui 66, 69, 70, 73, 75, 76, 79, 87, 156
Noegla, femeia lui Afet 59
Noela, femeia lui Ham 59
Noema, fata lui Lameh 54
Nohaii, oarde tătarești 337, 340, 341, 496, 497, 502
Nom, cneaz 215
Notmanii, neam 83
Novogorod (Novrogrod), cetate 226, 227, 275, 310

O

Obărtin 360
Oblucița, cetate 581
Odobești, târg 264
Odra, fluviu 168
Odriu, Adrianopol; oraș în Trachia 84, 182; zidit de Adrian 133, 162; stăpânit de Bulgari 159; alte știri 267, 270, 337, 341, 486
Oghighes (Lughiges) 64, 65
Ogrocenschii Blodec, podčas al Cracăului 185
Ohran, tatăl lui Murad I 181
Ohrida, patrierhia de 192, 197
Oituz, trecătoare 245, 422, 596

Olah = Român 110, 141

Olah Nicolai, arhiepiscopul Strigonului

443

Olom, episcopia din 590

Olaș = Italian 110

Olbreht vezi *Albert Ioan*

Olovăț, localitate 175, 176

Olsația 205

Oltul, râu 110, 127, 141, 159, 164

Olteni = Munteni 110, 141

Onciul, logofăt 229

Onorie al treilea, papă 205

Opolia, olat în Țara Silezia 181, 589

Opatrul, cnezie 303

Oprea, armaș 569; logofăt 572

Opto (Ofto), împărat german 205

Oradia 393, 405, 415

Orbai, oraș săcuesc 426

Orbic, sat în județul Neamț 241

Orheiu, ținut 337

Orheianii, în războiu cu Aron Vodă 566

Ortamașar = Țara Ungurească de Mijloc 220

Osdia, ținut săcuesc 427

Oslenschi Zbigneu 179

Osman, învățător tainic la Turci 388

Osmangic (Osmangin), prima căpetenie a Turcilor 140

Osmanlă, prima căpetenie a Turcilor 140

Osmonschi, Liah 537

Ostrogon, cneazul de 240

Ostrov, localitate în Polonia 185

Ostrovskii Crestin, starostea Cazemirului 185

Otoman 140, 181, 386, 397, 398

Ovarin 487

Ozdrovov (Odrivov), voevodul Țării Ru-sești 238

Ozdrovov Andrei, voevodul Cracăului 179

Ozdrovov Herbul 494

Ozdrovov (Ozdrovov) Pătru, hatman 231, 233, 234

P

Padova 108

Padneuschi (Podnetovschi), familie polonă 511

Pași Bantazab, nobil ungar 383

Paflagonia, țară 388

Paisie, arhimandritul Putnii 321

Paisie, călugărul Alexandru Lăpușneanu 489

Palatiție, sol ardelean 580

Palavișin, polcovnic 409

Paleolog, împărat bizantin 196, 239, 240

Paleolog Ioan 181, 219, 220

Paleolog Mihail 170

Palus Meotodis, vezi *Meotid*

Pamfilia, țară 388

Panaiotachie (Panaioti), postelnic și ter-giman 131, 132, 135

Pandora, soția lui Sm 59

Panon, urmaș al lui Sim 156

Panonia, Ungaria 92, 93, 156, 160, 164

Pângărați, mănăstire 436

Paos, vornic 566

Parčov, târg în Polonia 287

Paris-Alixandru, fiul lui Priam 66, 99

Parthii 104, 145, 147, 149; țara 151, 388

Pârvul, pârclăb de Soroca 560

Patac, ținut 413

Patrichie, boierinaș 336

Paș Stanislav, voevod de Vitegsca 490

Pauloban, dregător 427

Pășanii Gheorghe, nobil ungar 383

Pătrașco, boier moldovean 419

Pătrașco Vodă, fiul lui Mihai Vodă 581, 591

Pătru Măjariul vezi *Pătru Vodă Rareș*

Pătru Vodă Mușat 176

Pătru Vodă, fecior al lui Ștefan Vodă 170, 171, 175, 177; războiul cu Leșii 178, 179, 180; se duce la Liov 187; alte știri 188, 189, 192, 195

- Pătru Vodă*, fecior lui Ștefan, frate lui
 Iliș 222; ia domnia cu ajutorul Ungurilor 223, 224; jurământul către Leși 226, 227; găzduște pe Mihailo 227; moartea lui 228, 229
- Pătru*, fecior lui Alexandru Lăpușneanul 435
- Pătru Vodă*, fecior lui Ștefan cel Mare 276
- Pătru Vodă*, fecior lui Bogdan Orbul 351
- Pătru Vodă Aron*, omoară pe Bogdan Vodă 235; domnia lui 236, 237; face jurământ lui Cazimir 238; dă tribut Turcilor 239; bătut de Ștefan Vodă 241, 242; pribeag la Leși 244, 245, 247, 310; omorât de Leși 309
- Pătru Vodă Rareș*, domnia lui 345, 353; pradă Țara Săcuiașcă 354; războiul cu Ferdinand 355—357; războiul din Potcuția 358, 359; bătut la Obertin 360—362; complot contra lui Grit 374—379; pribeag în Ardeal și la Țarigrad 363—374, 417, 418; a doua domnie 419, 421; omoară boieri 420; prinde pe Maelat 422, 423; moartea lui 425, 426, 429, 433, 435
- Pătru Vodă Șchiopul*, numit domn 518, 519; bătut de Ion Vodă 523—528;; înscăunarea sa 531, 539, 540, 541; războiul cu Potcoavă 544, 546, 548—550; iară războiul cu Cazacii 552, 553; mazălirea 553; a doua domnie 558; lupte cu Cazacii 559; seceta din zilele sale 560; bate pe Jvan pretendent 561; lasă domnia 562—563; pribegește în Țara Nemțească 563
- Pătru Cazacul*, apucă scaunul și domnește două luni 570, 571
- Peicinghii*, ieșiți din Gomor 87, 88
- Pelepomisul*, stăpânit de Suleiman 389
- Pelleșii (Poliișii)*, sosiți la apa Buhul 288
- e lomcul*, episcop de 207
- Pelusia* 147
- Penceciul*, localitate 270
- Peonia* = Panonia 156; vezi și Panonia
- Pera*, ce-i zic Galata 84, 393; vezi și Galata
- Perenie Pătru*, hatmanul lui Ferdinand 356, 364
- Perevoloca (Perevoloca)*, munte 497, 498
- Periiaslav*, oraș 560
- Pericoș* 340, 345
- Persdv (Persiv)*, împăratul Machedonilor 118
- Persii (Perșii)* 72, 78, 126, 133, 152, 153 154, 255, 341, 382, 388
- Persul (Persia)* 68, 81, 105
- Perusie Gașpar*, nobil maghiar 375, 377
- Pertinax Helvie*, împărat roman 150
- Peso Iacob*, sol 338
- Petric*, Thetricus hatman 157
- Petricov*, oraș în Polonia 225, 283, 309, 433
- Petrovici Chișca Stanislav*, namesnic 288, 300
- Petrea*, hatman și părcălab de Suceava 420
- Petrea Stolnicul* ridicat domn de boierii pribegi din Țara Leșească 431, 433; vezi *Alexandru Lăpușneanul*
- Petihoși* 506
- Petru*, sfântul apostol: icoana lui 144
- Peșii Lupul*, sol 459
- Piasovschii (Piasotșchii)* 456, 459, 470, 471, 472, 473, 481
- Piatra*, târg 365
- Pico (Peco)*, oraș în Litfa 337
- Pilijchi din Herbul* 363
- Pipa*, fata craiului nemțesc 154
- Piperești*, sat în județul Iași 216
- Pir*, împăratul Epiroților 81, 105
- Pirta (Perta)*, femeia lui Devcalion 65
- Pistini Gheorghie*, nobil maghiar 392
- Pisținie cel Negru*, împărat roman în Siria 150, 151
- Piu* vezi *Antonin Piu*

- Pius*, papă 149
Piveni (Pevceni), neam 88
Plachida Eustathie, sfântul hatman lui Traian 146
Ploștan, Cazac 538
Poarta 135, 363, 372, 373, 374, 385, 394, 408, 412, 417, 418, 428, 431, 546, 549, 568, 572, 602
Pobrata, mănăstire zidită de Petru Rareș 424, 425, 428, 354, 356
Pocuția 197, 290, 321, 322, 323, 327, 328, 358, 359, 361, 362, 363, 481, 516, 556, 573
Podhaeș, târg în Țara Leșească 303, 304, 336, 363
Podolia (Podol) 88, 92, 195, 210, 213, 218, 226, 228, 230, 234, 250, 251, 258, 270, 271, 279, 281, 303, 304, 322, 327, 333, 335, 363, 375, 442, 459, 481, 517, 541, 596, 599
Podolenii 218, 231, 232, 233, 334
Podraga, sat în județul Dorohoi 216
Pojun 352, 457, 486, 490
Poliași (Polași), porecla Leșilor 169
Polec, porecla lui Carcovschii Ioan 280
Poloșcul, cetate pe apa Zvina 437, 489
Polovșii, au strămoș pe Gomer 79, 87; bătuși de Unguri 80, 88, 155
Pomeranii (Pomorenii) 78, 168, 184, 286
Pomorsca, țară 168
Pompeiu cel Mare 41, 123, 124, 133, 147
Pontu 148
Pontum Euxenum = Marea Neagră 87; vezi și *Marea Neagră*
Porava Neculai, hatman leșesc 233
Portogalia 103
Portogalii 140
Potoșchii Ian, staroste de Camenița 584, 598
Pozonion = Preșburg 167
Praga 239, 601
Prașuri, Cazacii dela 544
Pravăției Vlodac 363
Preda, boier muntean 576
Prejmerul (Prejmăul), cetate în Ardeal 364, 426
Prepont (Propont) în Asia 88
Preșburg, Pozonion 167
Prevorschii (Prevoschii), târg 303, 304
Priam, împărat 99
Primisle, oraș în Polonia 226, 250, 287, 303, 304
Probita, cale, drum 547
Procop din Sineucești, căpetenie leșească 361
Prohnischii Pătru, nobil polon 298
Prometeu (Promothei) 65
Prudenschii (Prudenție) Ioachim Silexianul 465, 477
Prusacii, 89, 123, 205, 206, 207, 208; vezi și *Prusii*
Prusia 197
Prusii 80, 124, 168, 184, 198, 204, 208, 227, 286, 291, 292, 309, 310
Prutul 129, 131, 132, 138, 292, 299, 337, 345, 346, 349, 361, 450, 451, 452, 511, 512, 513, 539, 555, 559, 560, 596
Przevodnița, iazer curătoriu 504
Pupian Marco Clondie 152
Punevșchii Caspru, nobil polon 493
Putna, mănăstire zidită de Ștefan Vodă 176, 243, 281, 282, 321; îngropați: Bogdan Vodă 343; Doamna Maria 338; Ștefan cel Mare 323, 324; Ștefăniță 351
Putna, ținut 264, 329, 330, 331
Ptolomeada (Ptolemaida), cetate 199

R

- Racea*, căpitan la Mihai Vodă 599
Racoștăii, iau cnezia Ardealului 416
Racoșii Gheorghe, cneaz al Ardealului 416; moartea lui 416

- Racoșii Jicmont*, lașă Ardealul lui Gabriel Bator 413, 414
- Racovăț*, sat pe apa Bârladului 261
- Racuzii* 167, 185, 186
- Rădăuți*, episcop la 194
- Radac (Radec) Ladislav*, polcovnic 474, 475
- Rădișchii*, sol polon 514, 515
- Radocovici*, cetate 489
- Radonna*, oraș 303, 304, 326
- Radul*, clucer 575; sol la Rudolf 591
- Radul*, postelnic 575
- Radul Vodă cel Frumos*, domn munte-nesc 252; războiul cu Ștefan 253, 254, 256, 257; pribeag la Turci 257, 258; însoțește pe Turci în Moldova 260, 262, 263, 265; fiica lui 275, 276, 338
- Radu Vodă cel Mare*, pradă ținutul Putnei 329, 330; face pace cu Bogdan Vodă 331; moartea lui 331, 332
- Radul Vodă dela Afumați*, ia domnia 346; împacă pe Ștefăniță Vodă 351
- Radu Vodă Paisie* 375, 376
- Răfivul*, sol lituan 225
- Răgivel (Răgivil)* 202
- Rămit Pătru*, postelnic crăiesc 311
- Râmul*, Roma 40, 93, 94, 96, 97, 99, 101, 105, 108, 109, 112, 113, 115, 121, 123, 125, 127, 129, 133, 134, 143, 145, 146, 147, 149, 150, 152, 153, 161, 162, 166, 186, 199, 202, 206, 207, 208, 266, 275, 283, 329, 338, 347, 380, 438, 588, 590; împărăția Râmului 37, 93, 95, 98, 101, 102, 103, 104, 116, 117, 120, 122, 126, 144, 148, 151, 154, 164, 574, 575, 578
- Râmleți*, Romani 36, 82, 83, 90, 98, 104, 111, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 137, 138, 141, 143, 144, 146, 147, 149, 153, 154, 157, 160, 162, 163, 164
- Râmnic*, oraș și râu 263, 287, 330
- Râmnic*, Râmnicu-Vâlcea: episcop de 575
- Râșca*, mănăstire zidită de Petru Rareș 424; îngropat episcopul Macarie 436
- Ratevi* 158
- Ratisboria (Ratișbor)*, ținut în Silezia 406, 589
- Rătezații*, sat în județul Râmnicul Sărat 330
- Răuseni*, sat în județul Baia 235
- Răut*, râu în Basarabia 264, 566
- Rava (Revii)*, domnul Hunilor 157
- Rava*, cetate 551
- Ravazdi Gheorghie*, sfetnic al lui Jicmont 575
- Răzvan Vodă*, movilă 587
- Războianii*, sat în județul Neamț 273, 274
- Rem*, urmaș lui Enea 100; zidește jumătate din Roma 101
- Remi*, oraș 460
- Renul*, apa 104, 105, 122; ținut 199, 200
- Reveles Ioan*, episcop 454
- Reveles (Leveles) Gheorghie*, sfetnic lui Despot 454; închis în Cetatea Neamțului 467; omorât de Alex. Lăpușneanul 481
- Rifaz (Rifat)* = Ascanes 85
- Riga*, cetate la Marea Baltică 209
- Rihova*, târg în Bulgaria 581
- Rizvanschii Dierslav*, voevodul Cracăului 267
- Rizvanschii Iani*, caștelanul Sandomirului 267
- Robeu Pătru*, ispravnicul Siibiului 418
- Rodolf*, împărat nemțâscu 573; legături cu Jicmont Bator 588, 590, 602; legături cu Mihai Vodă 591, 601; dușman lui Bator Andriiaș 591
- Rodos*, insula 82, 201, 275, 492, 494, 510
- Rogotin*, târg supus de Crijei 208
- Rogovcas*, localitate 185
- Rohatin*, cetate în Polonia 334, 363

Roma 99, 101, 109, 141, 205, 208; vezi și Râmul
Roman, târg descălecat de Roman Vodă 177, 229, 245, 349; cetate 277, 292; episcopie 194, 424, 436
Roman Pribagul, prădă ținutul Putnii 330, 331
Roman Vodă I, frate lui Pătru Vodă 176; scaunul domniei la Roman 177; prizonier la Svidrigailo 195; jurământul de credință 195; eliberat din închiisoare 196
Roman Vodă II, fecior și urmaș lui Iliăș Vodă 222; ia domnia 223; fuge la Leși 224, 225; otrăvit de Pătru Vodă 225
Romanii 37, 40, 112, 118, 121, 128, 137, 140, 302
Romania, provincie în Italia 108, 389
Românii 121, 127, 128, 133, 141, 143, 159, 163, 164, 171, 172, 174
Romna (Rovca), cetate 240
Romer, cnezul Stiriei 181
Romnove (Remove) târg la Marea Baltică 123, 124
Romul, descendent din Enea 100; zidește jumătate din Roma 101
Romul, ispravnicul lui Traian împărat 145
Rostin, pașă, ginere lui Suleiman 400
Roxanda, fiică lui Petru Rareș 368, 434; vine din pribegie 421; logodită cu Joldea 433; doamnă lui Lăpușneanul 435, 483, 489; de neamul Despoților 440; otrăvește pe Lăpușneanu 490; îngropată la Slatina 491
Rucal, Rucăr 584
Rudava, râu 303, 304
Ruft Avriliie, dregător roman 134
Rumele, Rumelia 122, 125, 411
Ruseglu (Russel) Pătru 444, 447, 456, 457

Rusii 78, 124, 140, 142, 155, 169, 172, 173, 174, 215, 288, 302, 333, 442, 433;
 Rusimea 295
Rușava, Orșova 578, 580
Ruzmir, oraș în Volinia 251

S

Saba (Sava), fecior lui Hus 75
Sabina, provincie în Italia 107
Sabinii (Sabinenii) descendenți din Saba 75
Sabinul, polcovnic 129
Sacmariul, cetate 437, 486
Săcui 260, 330, 354, 355, 356, 366, 376, 378, 381, 408, 409, 426, 427, 474, 574, 575, 578, 582, 585, 587, 593, 598, 601
Sadahmat, hanul de peste Volga 239
Sahmat-Gherei, feciorul lui Ahmat 310; închis 321
Saim, oraș în Egipt 66
Săitii, neam 83
Sala 78
Sala Ioan, nobil maghiar 383
Salonic 146
Salma Nicolai, sol 394, 403
Salmaș, de 390
Salța (Salci) de 205, 208
Samaria, țară 388
Sambor, oraș în Polonia 234, 305, 306, 573
Samovit, cneazul Mazoviei 183
Samuș, insulă 438
Sandomir, ținut în Polonia 179, 267, 304, 305
Săneveștii, nobili poloni 543
Sanoncul, ținut în țara Legească 350
Sappor, împăratul Persilor 154
Sarachinii (Sarachinenii, Cheraițenii) 199, 205
Sărașion, matematician 151
Sărădnia, localitate 445

- Sărbaca*, sat mai sus de Ștefănești 345
Sardanapal, porecla lui Galba Iuliu 151
Sărâtenii 82
Săred Gașpar, nobil maghiar 383
Săredii Gheorghie, văduva lui 441
Sares Patac, prădat de Tătari 487
Sargheția (Sarviția), apa 122
Sarmația 129
Sarmații (Sarmotenii) 78, 86, 128, 148, 160, 166, 168, 506
Sas Vodă, fecior lui Dragoș 176
Saselle-Gighirligu, iazer curătoriu 506
Sasi (Sahi, Saci) 86, 90, 92, 93, 174, 199, 200, 356, 408, 426, 460, 554
Saturn 76
Saturnin Peurie, dregător 129
Sava, râu 92, 93, 382
Saxonia, țară 93, 168, 340
Saxonii, ramură a Alamanilor 140
Savromatii = Nemții 140, 145; vezi și *Nemții*
Sebeș, oraș în județul Alba; Sas Sebeș 393
Sela, femeie lui Lameh Orbul 54
Seldeșie Pătru, căpitan de oaste 444
Selim = Iuzum Turcul 275
Selim I, feciorul lui Baiazit: războiu cu tatăl său 341, 342; bătălia dela Mohaci 350; ia Buda 351; alte știri 355
Selim II, fiul lui Suliman; face expediția la Astrahan 495, 497, 499; mazălește pe Bogdan Lăpușneanul 492; numește domn pe Ion Vodă 509, 510; solii la Leși 493, 494; războiul cu Ion Vodă 521, 523, 528; dobândește cetăți în Africa 540; moartea lui 541, 541
Semendrova, cetate 137
Senaar (Senear), câmpii în Persia 67
Seneca (Sineca), omorât de Neron 347
Serghi-dava, oraș 91
Setna (Sătina), târgșor la Moscali 482
Sever, împărat 150; cucerește Vizantia 151; face Severinul 137
Sever Iulie, hatman roman 147, 148
Severinul, cetate, 119, 137, 138, 151
Scanderbeg Castriot 82
Scandinavia (Scandia) ostrov 94; mare 155
Scheia, sat în județul Suceava 587
Schiuder (Schider), la Marea de Marmara 129, 220
Schirghel (Schirgailo), vezi *Sfidrigailo*
Schitia (Șfîția) 160, 161, 389
Scodopa, soția lui Filip 94
Scorditii (Scurdastii), neam francez 92, 93
Sfidrigailo (Sfidrighel) frate lui Vladislav Iaghello 184, 187; prinde și închide pe Roman Vodă 195, 196; războiu cu frate-său 210, 213; pradă Litva 215
Sfirčovschii (Svirčovschii) polcovnic cazac 520, 522, 524, 526, 527, 529, 530, 533, 538
Svetăi Dimitrie, mănăstire zidită de Ștefan Vodă 265
Sfântul Franțesc, ziua lui 335
Sfântul Gotard, târgșor în Țara Ungurească 476
Sfântul Ioan, biserica Crijeclilor 201
Sfetăi Ioan cel Milostiv, moaștele lui 352
Sfântul Martin, ziua lui 449
Svetăi Nicolae, biserică zidită de Ștefan Vodă 265
Svetăi Omufrie, mănăstire în Liov 481
Svintul Procopie, mucenic 277
Sfetăi Ștefan Vodă 324
Sfântul Stratilat Tiron 125
Sfindie Lazăr, hatman nemțesc 437
Sforța Ludovic, în războiu cu Mediolanii 308
Sibiui, oraș 376, 414, 581, 592, 593
Sicamvriia (Sicarbriva), Buda veche 160
Sidomul, cetate în Siria 77
Sidonenii 77
Sidor (Zedor), mitropolitul Chievului 240
Sighet 38

- Sighidin*, cetate 432, 486, 487
Sighimul, episcopul din 218
Sila 41
Silistra 423, 452, 580
Siliția, postelnic din 218
Silivriia, oraș în Trachia 84, 159
Sim, fecior lui Noe 59, 62, 69, 72, 73, 156
Sima, vistiernic 349
Simeon, cneaz 300
Simion, împărat 241
Simion Vodă Movilă, paharnic pribeag la
 Leși 556, 563; domn al Munteniei 594;
 lupte cu Mihai Vodă 594, 599; alte
 știri 599
Sinan Pașa, rudă cu Brut 572; pregătește
 oști 572; războiu cu Mihai Vodă 580,
 581, 582, 584, 585, 586
Sinapul, oraș în Asia Mică 255
Sineucești, localitate în Polonia 361
Sineuschii, hatman, voevodul Rusiei 433
Sineuschii, hatman 482, 556
Siniavschii Ioan, voevod Țării Rusești 230
Sineuschii Nicolae, hatman Polni 362, 363
Siragi, cetate în Polonia 183, 214, 215,
 225, 477
Sirbia, țară 149
Sirbii (Sârbii) 84, 140, 182, 341, 463,
 464, 465, 513, 581, 594, 597, 602
Siret, râu 129, 141, 262, 263, 284, 310,
 326, 330, 362, 363, 424, 471, 477, 523;
 târgul 238
Siria 69, 73, 77, 104, 131, 147, 388
Siriianii, urmașii lui Aram 73
Sirmea, oraș în Ungaria 152
Sith, fecior lui Adam 55, 56, 57
Sipilenii 82
Sivila Cumea 40; Sivilele (cărți) 148
Sixtus (Sextus), papă 144
Slatina, mănăstire zidită de Alex. Lă-
 pușneanul 435, 490, 491
Slăvilă, hatman 531
Slinauschii Neculae, căpitan de oaste 361
Slonsca, țară 158, 168, 184, 284, 303,
 589, 591
Slovaci 83, 160
Slovenii 140, 166, 169
Slujinschii (Lujenschii) căpitan de Ca-
 zaci 520
Smeredova, cetate 277
Smila, râu în ținutul Tutovei 262
Smolensc (Smolenska), cetate 190, 227, 342
Snetin (Sneten), oraș pe Prut, în Pocuția
 173, 197, 217, 250, 258, 301, 359,
 478, 481
Spančoc, spătar 480, 481
Sobețchii Ioan, rege 334
Soci, sat 254
Socolowschii, căpitan de Cazaci 520
Sofiia, doamna lui Iliaș Vodă 213, 214
Sohodolschii Eghidei, sol polon 258
Solohur, ispravnic 343
Solomon 74, 85, 317
Solon 38, 66
Sona (Sosa), apă 88
Sondeț, oraș în Țara Leșească 180, 183
Solomul, cetate 181
Soroca 264, 287, 547, 550, 560, 570
Sorocenii, în războiu cu Aron Vodă 566
Srăbrânic, hatmanul Moscalilor 498
Stamati, postelnic 576
Stanislav, biserica lui 311
Starodubal (Starobudul), oraș în Țara
 Sibirului 226
Stiria (Astiria) 107, 181, 402
Stan, doftor 412
Stan, logofăt 254
Ston (Stol) Beligrad, Alba Regală 393
Straș Ibraim, Leah turcit 494
Strogon (Strigon), arhiepiscop din 184,
 443
Striîu, râu în Polonia 573
Stroici, logofăt lui Despot 453; de partea
 lui Tomșa 467, 468; pribeag la Liov
 480; omorât de Leși 481

Stroici, logofăt lui Petru Schiopul 563
Strus, doi frați șlehtici 328
Strus Iacob, părcălab 550
Ștepusie, oraș secuiesc 426
Știlia (Țilia) 181
Știti (Schitii) 78, 80, 140
Suceava, râu 174
Suceava, scaun și târg 172, 174, 193, 194, 214, 216, 230, 241, 242, 243, 245, 246, 251, 257, 265, 273, 275, 277, 281, 291, 292, 293, 294, 303, 305, 323, 335, 354, 356, 357, 358, 370, 417, 418, 421, 427, 435, 436, 448, 449, 450, 453, 456, 458, 460, 465, 467, 473, 474, 477, 494, 539, 540, 584, 587, 594, 595, 598; câmpii 446; mitropolia 424, 436; ținutul 326
Sucevița, mănăstire în județul Rădăuți 556
Suleiman Magnificul, pradă Moldova 356, 363, 364, 365, 369; îi fixează bir 370, 371; numește pe Grit în Ardeal 374, 379, 392; bate pe Unguri la Mohaci 381, 382; înscăunează pe Ion Zapolie 388, 389, 392; ia Buda 351, 394, 395, 396, 400; numește craiu pe fiul lui Zapolie 398, 400, 402; relații cu Ferdinand 386, 387, 404, 437, 485; este om învățat 403; prinde pe Maelat 409, 422, 432; omoară pe Iliș Rareș 428; înscăunează pe Alex. Lăpușneanul 455, 479; războiul cu Maximilian 486, 487; moartea lui 487, 488; e tatăl lui Selim 492
Sulet-Beiu, sarascheriu tătarăsc 497

Ș

Șafranici Pătru, sol 185
Șah, hatman numește domn pe Potcoavă 547; strânge Cazaci 549; luptă cu Petru Șchiopul 550; chemat la Braslav 551

Șahmat, vezi *Sahmat*
Șam, de neam dela Samos 438
Șamos Flava, sat aproape de Cluj 603
Șcepinul (Șipenul), ținut 214, 217
Șceșni (Cșeșni) slehtic polon 328
Șcheie, sat pe Siret în județul Roman 281
Șearpe, postelnic, pribegeste în Țara Leșască 346, 348
Șecheli Moisi, nobil maghiar 600, 601
Șendrea, hatman, cumnat lui Ștefan Vodă 262; pierde la Râmnic 263
Șeremet, voievod moschicesc 490
Șipinți, sat în județul Cernăuți 301
Șipote, sat pe Miletin în județul Iași 433, 434
Șpaniol, vezi *Hișpan*
Ștefan, cu porecla Balog, căpitan de oaste 447
Ștefan Vodă, tatăl lui Petru și Ștefan 170, 171, 177
Ștefan Vodă, fecior lui Ștefan Vodă 170, 171, 175; pribeg la Leși 177; războiul cu Petru Vodă 180, 187
Ștefan Vodă, domnul muntenesc 188; războiul cu Jicmont 189
Ștefan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun: gonește pe Iliș 212; face jurământ lui Vladislav 213, 214, 217; bate pe Tătari 215; pe Iliș Vodă 215; orbește pe Iliș 222; este omorât de Roman II 223
Ștefan Vodă, înainte de Ciubăr 229
Ștefan Vodă cel Bun, luptele cu Petru Aron 241, 310; proclamat domn 242; luptele cu Turcii 242, 243, 260, 262, 268, 269, 271, 272, 273, 274, 278; prăzi în Ardeal și Polonia 242, 248, 305, 321, 322; lupte cu Ungurii 245, 249, 259; lupte cu Tătarii 250, 251; războaiele cu Muntenii 252, 253, 254, 256, 257, 259, 263, 267, 276, 277; cu Leșii 286, 304, 306, 335; solii la Leși 247, 250, 258, 269, 270; la Turci 266;

- lupte cu alți pretendenți 282, 284; se închină lui Cazimir 279—281; zidește biserici și mănăstiri 243, 251, 264, 265, 274, 277; face orașe și cetăți 135, 265, 277; doamnele lui 243, 257, 265, 275; alipește ținut 264; moartea lui 323, 324, 325; alte știri 136, 309, 326, 330, 336, 338, 353, 368, 425, 574, 582
- Ștefan Vodă cel Tânăr*, fiu lui Bogdan 345; războiul cu Tătarii 345, 346; omoară pe Arbure 347; complotul boierilor 348, 349; bate pe Turci 349; legături de pace cu Leșii 350; pradă Muntenia 351; otrăvit de doamna 351, 353; tată lui Ion Vodă 509
- Ștefan Vodă Lăcustă*, ales domn 370; tiran 373, 417; omorât de boieri 418, 420
- Ștefan Vodă Rareș*, fiu lui Rareș 368, 421; ales domn după Iliș Rareș 428, 429; desfrânat 430; expediție în Ardeal 409; complotul boierilor 431, 432; omorîrea lui 433, 434
- Ștefan Vodă Tomșa*, ales domn 457, 468; cere ajutor lui Jicmont Ian 469; războiul cu Vișnovețchii 470, 471, 472, 473; războiul cu Despot 464—466, 474—477; omoară pe Despot 477; războiul cu Mircea Vodă 478; trimite solie la Țarigrad 479; pribeag la Liov 480; omorîrea lui 481
- Ștefan Vodă*, pretendent învins de Lăpușneanu 488
- Ștefan Vodă Răzvan*, sfetnic lui Aron Vodă 572; înscăunat de Bator Jicmont 574, 582; ponturile cu Bator și Mihai 574, 580; luptă cu Mihai contra Turcilor 583—586; războiul cu Ieremia Movilă 582, 586, 587; învins și omorât 587
- Ștefan Radul Vornicul* = Ștefan Vodă Răzvan 582
- Ștefănești*, târg în județul Botoșani 335, 338, 340, 345, 346, 511
- Ștrascovschii*, tunar 360
- Svabii (Svibii)* 158
- Svecerii*, Elvețienii 308
- Svezii*, Suedezi au strămoș pe Gomer 80; ramură a Alamanilor 140; alte știri 89, 104, 158, 595

T

- Taloneamul Matei*, starostele Dalmației 218
- Thara*, fecior lui Aran 64
- Tălmășeni*, sat în județul Roman 229
- Tanais*, Donul 80, 129; vezi și Donul
- Tarasduși*, sat pe Prut în județul Hotin 361
- Tarasie*, episcop 251
- Tarcvinie Mândrul*, 40, 101, 102, 115
- Târgoviște* 190, 581, 584, 585, 586, 591; mitropolitul de 575, 578
- Târgșor*, sat în județul Prahova 190, 351, 598
- Tarnovschii Andrei*, sol 493, 494, 495
- Tarnovschii Ioan*, hatman primește pe Ion Zapolie 355; înfrânge pe Petru Rareș 359—364; ia robi Moldoveni 421
- Tarsul*, oraș în Chilichia 81; stăpânit de Suleiman 388
- Tarsus*, fecior lui Iavan 81
- Tartara*, apa 140
- Tartaria* 389; *Tartaria cea Mare* 104
- Tatar Bunari*, cetate pe Cogălnic 137
- Tătardî*, să trag din Magog 80; primesc bir dela Leși 96, 97; prăzi la Leși 214, 218, 228, 234, 251, 281, 283, 298, 301, 303, 304, 308, 322, 481, 482, 487, 517, 541, 593, 600; prăzi în Moldova 218, 250, 260, 272, 337, 340, 341, 346, 364, 451, 463, 480, 510, 526, 535, 539, 573; la Moscali 226, 508, 541; în slujba Turcilor 364, 411, 486, 499, 502, 503,

- 504, 505, 507, 534, 572; chestiuni interne 113, 116, 127, 131, 132, 136, 137, 140, 142, 144, 158, 160, 164, 170, 171, 176, 191, 279, 291, 305, 311, 321, 335, 338, 471, 479, 543, 582, 588, 598; Tătarăi Bugegeni (Buğacului) 542, 526; Tătarăi Crâmului 340, 341, 508; Tătarăi Nogai 490, 503, 507; Tătarăi Perecopului 88; Tătarii de peste Volga 496; Tătărăme 191
- Tații*, neam 140
- Tăutul*, logofăt sol 290; închină țara Turcului 326; zidește biserică 326; moartea lui 338
- Tavania*, localitate pe apa Nistrului 281
- Tavrica (Tariuca)*, unde sunt Tătarii Perecopului 88, 388
- Tavristii (Tlaviștrii)*, neam francez 92, 93
- Taurus*, munte în Armenia 60
- Techel*, tălmăcitorul legii lui Mehmet 337
- Tecenschii Andrei*, staroste Rohatinului 362, 363
- Tecenschie Gavril*, din Moraviț 298
- Tecenschii Navoi*, nobil polon 179
- Tecenschii Grebiadin Nicolai*, voevod Țării Rusești 298
- Tecenschie Stanislav*, fecior castelanului de Cracău 249
- Tecuciu* 262, 561
- Tehe*, oraș făcut de Cain 53
- Teleajin*, râu 597, 598
- Teleajina*, cetate cucerită de Ștefan Vodă 259
- Telesforos*, papă 148; moartea lui 149
- Telie Ioan*, ispravnic Belgradului 374
- Telițiții Ștefan*, sol 333
- Temeh*, soră și femeie lui Cain 53
- Temerlan*, han tătarăsc 190; pradă Țara Rusească și Litva 191; ia rob pe Biazit 192
- Temistocles (Temistocleu)* 41
- Temruc*, căpitan de oaste 512
- Teras*, fecior lui Alfet 79, 84
- Terhvara (Terh)*, cetate pe Prut, făcută de Ludovic 138, 582
- Testabanii*, sate hânești din Bugiac 93
- Tetea (Peteia)*, femeia lui Noe 59
- Tevton (Tevcon)*, căpetenia Teutonilor 79, 140
- Teutonii (Tvisconii)*, Nemții în istorii 79, 85, 86, 140
- Tezroc*, căpitan de oaste 512
- Theoctist*, mitropolit sub Iuga Vodă 192
- Theoctist*, mitropolit pomăzușet pe Ștefan Vodă 242; moartea lui 275; mărturia lui 353
- Theoctist*, mitropolit întărește la domnie pe Ștefăniță 345
- Theodoric (Theodorim)*, craiul Gotilor 162
- Theodosia (Teodozia)*, Chefea 136; vezi și Chefea
- Theodosie*, împărat grecesc 159, 165
- Theodosie*, vistiernic 575
- Theofil*, mitropolit de Suceava 488, 518, 552
- Theofil*, episcop de Râmnic 575
- Theofil*, mitropolit 251
- Themes*, bozoaia 65
- Thesalia* 65, 389
- Thrachia* 191
- Ticoțin*, oraș în Polonia 116
- Tifenie Ioan*, ministru Prusilor 286, 292
- Tigheci*, sat în județul Cahul 338
- Tighina* 216, 526, 528, 559
- Tigranes (Tigdnes)*, rege al Armeniei 37
- Timișvar*, cetate 380, 381, 383, 402, 602
- Timuș*, mărzac 346
- Tinea*, loc în satul Doljești 241
- Tiras*, Nistrul 84, 92; vezi și Nistrul
- Tirenii* 77
- Tirighetii*, Trachii 84
- Tirul*, cetate în Siria 77; făcută de Teras 84
- Tismenița*, oraș în Galiția 326, 359
- Tit*, împărat 147

- Tiveria*, mare 388
Tivrul, apă în Italia 99
Toader, fecior lui Arbure Hatmanul 347
Tocai, oraș în Ungaria 354, 486, 488
Togomer (Togormu), cneaz 87
Tomșa, vezi Ștefan Vodă Tomșa
Torian, localitate în Ardeal 426
Toroana, provincie în Italia 440
Toroman (Torman) Ilie, căpetenie de oști 464, 465, 469
Toronschii Valentin, 356
Torun (Torunea), oraș în Polonia 207, 208, 309
Toruben (Torunben), oraș în Țara Leșască 308
Toval (Tubal), fecior lui Afet 79, 82
Toval (Tobal)-Cain, fecior lui Lameh Orbul 54
Trachia (Trația) 84, 85, 88, 91, 133, 153, 159, 161, 182, 389
Trachii 84
Traian, descalcă Dacia 42, 110, 141, 155, 164; aduce Râmleni 142, 154; omoară pe Decheval 120; află averile lui 122; zidește podul peste Dunăre 119, 137; Nicopol 137; columna 144; numele său complet 115, 133; supune alte neamuri 145; moartea lui 146; 94, 96, 97, 98, 114, 115, 116, 117, 121, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 147, 159, 160, 162, 163, 166, 174
Traianopolis, oraș 146
Trâmboule (Trâmbole), oraș 240, 251, 336
Trava, vezi Drava
Trapezont (Trapezond), împărăție pe malul sudic al Mării Negre 193, 255, 388
Trevir (Trivăr), din 208
Tribal, Bulgar 383
Trifăildă, pretendent moldovean bătut de Bogdan Vodă 342
Troada, cetate 66, 85, 99, 100, 109
Troadenii, 39, 85, 99, 100
Troaiamul, șanț în sus de Galați 131
Troianovschii, căpetenie leșască 361
Trotuș, râu 245, 264, 461, 594
Trotușan, logofăt omoară pe Ștefan Lăcustă 417; cere ajutor lui Ferdinand 418; omoară pe Alexandru Cornea 419
Tudertina, oraș în Spania 115
Tulcea 494
Tudeschi (Tudesco), Nemți 79, 140
Tunes, cetate în Africa 540
Tunghia, apă în Peninsula Balcanică 133
Turcii, au ieșit din Tătari 80; războaie cu Ungurii și Nemții 42, 219, 220, 221, 228, 380, 381, 382, 389, 391, 396, 397, 399, 405, 410, 411, 412, 413, 415, 423, 426, 427, 473; prăzi, relații și lupte cu Românii 258, 260—264, 273, 274, 281, 362, 428, 443, 447, 449, 450, 451, 466, 487, 488, 523, 525, 526, 528, 529, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 543, 544, 556, 562, 564, 565, 571, 572, 574, 575, 580, 581, 584, 585, 586, 594; prăzi la Leși 282, 298, 303, 304, 305, 336, 349, 350, 512, 513, 514; lupte cu Cazacii și Moscalii 498, 499, 500, 527, 530, 548, 549, 550, 559; cuceriri 196, 231, 269, 272, 588; diferite știri 73, 82, 84, 107, 111, 125, 126, 132, 135, 136, 140, 141, 142, 191, 218, 224, 232, 245, 250, 255, 257, 266, 267, 268, 270, 271, 277, 278, 279, 284, 286, 287, 289, 290, 291, 292, 296, 307, 308, 311, 321, 322, 324, 335, 338, 339, 341, 352, 371, 375, 378, 392, 403, 404, 406, 408, 430, 479, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 520, 553, 592, 595; împărăția Turcilor 132, 249, 293, 324, 326, 329, 365, 374, 385, 412, 419, 443, 444, 457, 517, 519, 545, 583, 584, 590, 596, 601, 602; vezi și Poarta

Turcoae = Turcoaice 553
Turhistan 140
Turnul Neoptolimul, cetate în gura Ni-
 strului 136; vezi și *Neoptolim*
Turnul Săverinul, vezi *Severinul*
Turnus, domn de Italia 110
Turoge, nobil maghiar 383
Tuscana, provincie în Italia 107
Tutova, ținut 262
Tvoropii dela Bučaciu 336
Tvoroschii, hatman leșesc 340, 341

T

Țamblac Grigorie 197
Țăpăluș Vodă Laiotă, războiu cu Ștefan
 Vodă 259
Țăpăluș Vodă cel Tândr, bătut și omorât la
 Râmnic 276; știre contrarie 277
Țara Arăpească 153
Țara Ardealului 128, 164, 461, 581; vezi
 și *Ardealul*
Țara Armenească 37, 60; vezi și *Armenia*
Țara Ascania 85
Țara Austriei 404; vezi și *Austria*
Țara Belzii 234; vezi și *Belzul*
Țara Bohemii 169; vezi și *Bohemia*
Țara Bolgariei 575, 591; vezi și *Bulgaria*
Țara Bosnei 255; vezi și *Bosna*
Țara Candiei 60
Țara Căzdăscă 194
Țara Cuiavului (*Cuvuiavului*) 207
Țările Dașilor 98; vezi și *Dachia*
Țara Dobrinului 207
Țara Eghiptului (*Eghiptului*) 66; vezi și
Eghiptul
Țara Franțoească 161, 199, 540; vezi
 și *Franța*
Țara Hananeilor 78; vezi și *Hananea*
Țara Harvaților (*Arvaților*); vezi și
Horvații

Țara Helmului, dată Crijecilor 206, 207;
 părăsită de Prusaci 208; vezi și *Helmul*
Țara Grească 65, 82, 91, 147, 191;
Țările Grecești 105, 106, 122; vezi și
Greția
Țările Ierusalimului 105
Țara Infantiei 204, 337
Țara Italiei 123; vezi și *Italia*
Țările Țidovești 105
Țara Leșască 63, 165, 166, 167, 168,
 169, 170, 173, 174, 177, 179, 180, 181,
 182, 183, 184, 185, 191, 194, 204, 205,
 210, 211, 214, 218, 226, 230, 231, 234,
 237, 241, 247, 254, 267, 270, 278, 280,
 283, 293, 295, 298, 302, 303, 304, 307,
 309, 321, 327, 333, 334, 335, 338, 348,
 349, 350, 352, 355, 363, 365, 384, 406,
 413, 431, 434, 437, 440, 441, 459, 460,
 461, 462, 463, 476, 492, 493, 494, 495,
 509, 510, 511, 516, 541, 542, 551, 556,
 563, 570, 573, 582, 583, 600; *Țara cea*
mică Leșască 178
Țările Livioilor (*Livianilor*) 75; vezi și
Livii
Țara Litfei (*Litvei*) 180, 184, 338; vezi
 și *Litva*
Țara Mazovii 183; vezi și *Mazovia*
Țara Moldovei 87, 160, 164, 166, 170,
 171, 242, 253, 272, 278, 279, 289, 335,
 336, 356, 417, 436, 445, 458, 478, 493,
 523, 545, 551, 562, 574, 583, 584, 587,
 588, 595, 599; *Țara de Țos* 216, 218,
 290, 294; *Țara de Sus* 216, 218, 294;
 vezi și *Moldova*
Țara Moscului 83, 131, 159, 482, 508;
 vezi și *Moscul*
Țara Muntenască 36, 87, 88, 89, 95,
 119, 120, 121, 128, 131, 132, 133, 137,
 140, 151, 155, 160, 164, 165, 189, 190,
 241, 256, 257, 258, 259, 265, 276, 277,
 330, 331, 332, 351, 375, 411, 422, 441,
 461, 483, 518, 524, 548, 556, 573, 574,

- 575, 578, 579, 580, 584, 591, 594, 599, 600, 602
Țărdle Murinilor 75, 78
Țara Nemțească 91, 104, 107, 134, 150, 152, 157, 158, 167, 200, 440, 460, 562, 563
Țara Olteniască = *Țara Muntenească* 189
Țara Panonia 157; vezi și *Panonia*
Țara Persului (Persilor) 81, 131; vezi și *Persul*
Țara Pocuției 358; vezi și *Pocuția*
Țara Podoliei (Podliaș, Podleși) 184, 333, 350; vezi și *Podolia*
Țara Pomeraniei 209
Țara Prusii 591; vezi și *Prusia*
Țara Românească (Rumânească) 141, 142, 166, 263, 346, 375, 480, 518, 575, 576, 591, 599; vezi și *Țara Muntenească*
Țara Rusească 178, 191, 197, 210, 225, 230, 234, 250, 252, 266, 270, 271, 279, 281, 298, 303, 304, 305, 308, 322, 327, 334, 336, 339, 457, 481, 541; 543
Țara Rusască cea Albă 275
Țara Săcuiașcă 242, 248, 354
Țara Sășască 199, 200
Țara Sârbească 42; vezi și *Sirbia*
Țara Scepiniului 441; vezi și *Scepiniul*
Țara Sibirului 226, 310
Țara Sileziia 589; vezi și *Slonsca*
Țara Siriei 342; vezi și *Siria*
Țara Tătărască 161
Țara Turcăscă 42, 193, 261, 290, 298, 302, 350
Țara Ungurească 92, 93, 94, 120, 142, 148, 151, 152, 153, 156, 157, 160, 174, 181, 183, 185, 188, 224, 227, 228, 239, 245, 283, 355, 356, 363, 366, 369, 374, 375, 376, 380, 400, 402, 422, 424, 430, 432, 441, 444, 445, 456, 457, 461, 476, 486, 572, 574, 575, 598, 600; *Țara Ungurească de Gös* 150; *Țara Ungurească de Sus* 154
Țara Vloholui = *Italia* 110, 114
Țarigrad 84, 88, 107, 126, 129, 136, 137, 159, 160, 165, 170, 196, 197, 219, 220, 224, 239, 240, 337, 341, 352, 372, 373, 375, 387, 388, 391, 400, 401, 423, 428, 437, 452, 459, 461, 472, 473, 477, 486, 488, 493, 494, 495, 497, 499, 508, 509, 549, 566, 567, 568, 580; vezi *Constantinopol* și *Vizantiia*
Țeбал, târg 153
Țelez (Țelem), oraș făcut de Cain 53
Țibac, episcop Varadinului 374
Țibac Emiric, ispravnic Ardealului 375, 376, 379, 392, 393
Țicaon Alfonsu, tipograf 134
Țiganii 77, 259
Țiltiverii (Țiltiberii) 83, 140
Țimbrii 79, 83, 86, 87, 88
Țimirii (Țimerii) = *Țimbrii* 87
Țimirium (Țimernum) = *Bosfor* 87
Ținob 407
Țirene, oraș 77; ținut în *Africa* 77
Țoli Iani, dregător polon 214
Țopa, boier 549
Țuțora, sat în județul Iași 431, 432, 433, 561, 583

U

- Udrea*, spătar 598, 599
Uhru 156
Uivar Șamos, cetate 408, 575
Ula, cetate 489
Ulița Tătărască, în *Suceava* 449
Ulpianii 128
Ulpus, vezi *Traian*
Ulpus (Opus) Sabinul, dregător 95
Umbria, provincie în *Italia* 107
Ungurii 80, 94, 110, 121, 122, 127, 144, 149, 150, 153, 155, 156, 158, 164, 170, 174, 178, 183, 187, 189, 191, 218, 219, 221, 224, 228, 246, 247, 248, 250, 259,

267, 278, 284, 291, 292, 307, 311, 322, 340, 341, 351, 352, 356, 357, 375, 377, 378, 380, 381, 386, 391, 392, 397, 399, 400, 401, 403, 405, 409, 410, 411, 416, 417, 424, 427, 436, 437, 448, 451, 464, 465, 466, 471, 474, 487, 523, 550, 565, 573, 574, 580, 581, 584, 587, 590, 594, 596, 597, 601; *Ungurimea de Sus* 406, 416
Urban (Urvan), căpitan de oaste 377
Ureche, logofăt 566; pribegeste în Țara Leșască 569, 570
Ustreh (Ustref), pașă 396
Utsnet, târg moschicesc 490

V

Vaca, apă în Litva 191
Vadul Jurdî (Jordî), la Nistru 265
Vadul Turcilor, la Siret 262
Valahia 128, 389; vezi *Țara Muntenească*
Valah (Vlah) 111, 112, 113, 114, 128, 141, 142, 171, 176, 188; vezi și *Muntenii*
Valarie Stanislav, dirigătorul Belgradului sârbesc 374
Vâlcea, staroste 264
Valea Albă, unde Ștefan a pierdut războiul 172, 173, 174
Valea Niagră, târg sășesc 582
Valentin, eretic dela Egipt 148
Valentin, sol 58
Valentis, nobil maghiar 383
Valerian, împărat 154
Vandalii (Vandalitii) 83, 168
Varadin, cetate în Ungaria pe Dunăre 369; episcop al 184, 374, 443
Varna 219, 220, 221, 224, 227, 228, 270
Varșav 433, 516, 542, 551, 595
Varta, apă 214
Vartic, hatman 420, 428
Vasian, fiul lui Sever 151

Vasilie, împăratul Moscului 190, 340, 342, 343
Vasilie Vodă 416
Vasilevici Ivan, împăratul Moscului, cuceriri 433, 437, 496
Vaslui, târg 218, 253, 264, 342; ținut 424
Vavilon, cetate 70, 76, 81, 84, 145, 388; turn 67, 68, 69, 87, 89, 93
Vavilonenii 68
Vĕorașnoe, târg în Ucraina 131
Vegosfarimul, cetate 437
Velhelmu, baron de Ronghel 392
Veliaga, căpitan pașă 497
Velleiu Ioan 444
Velsko Leonard, ghenerar 395
Veneția 99, 106, 181, 224, 382; colfo Veneția 107
Venețianii 106, 107, 181, 182, 199, 283, 284, 308, 380, 391, 412
Venție (Vinție) Grigorie, căpitan de oaste 474
Verbeșie Ștefan, nobil maghiar 374, 383, 392, 394, 402
Verbiia, sat pe Jijiia, în județul Dorohoi 448, 595
Vercicani, sat în județul Baia 472
Verona, oraș 153
Veronie, hatman 530
Vessurgu (Vissera, Vessera), apă 167
Vethua, cetatea Jidovilor 148
Veveřiđă, călugăr 518
Veveřiđă, postelnic pribeg la Leși 480; omorît la Liov 481
Vidin, aga de 423
Vidov, baltă la Cetatea Albă 112, 174
Vielis, târg moschicesc 490
Vierșun 168
Vihernii Ian, nobil polon 582
Vigul (Vigumu), cneazul Chervonului 186
Viișchii Pătru, rudă lui Zapolie 393
Vilna, oraș 184, 225, 247, 321, 338, 489
Vinglinschii din Herbul 363

- Vintilă*, clucer 576
Vintilă Vodă 524
Visla, Vistula 155, 167, 168, 206, 207, 308
Vislița, localitate 249
Visloca, apă 303
Vișnovețchii Dimitrie, voevod al Podoliei 442; în războiul cu Despot 457, 459; amăgit de boieri 469—472; rob la Țarigrad 472; omorîrea lui 473, 477, 480, 481
Vitegsca (Vetigsa) Cazacii dela 490
Vitembergu, oraș în Saxonid 340
Vithinia 388
Vitold, cneazul Litvei învinge pe Tătari 190, 191; mediator între Iaghelo și Crizeci 209, 210
Vizantiia, Constantinopol 84, 151; vezi și Țarigrad
Vlad Vodă Cdlugărul 277, 278
Vlad Vodă, fiul lui Miloș Vodă 561
Vladislav, cneazul Opoliei 181
Vladislav, fecior lui Huniad 228
Vladislav al III-lea, regele Poloniei și Ungariei: fiul lui Iaghelo 215; împacă pe Iliș cu Ștefan 216; dă Haliciul lui Iliș Vodă 217; primește și crăia ungurească. 218; războiul dela Varna 219—221; piere la Varna 224, 227, 228, 333, 383
Vladislav al IV-lea, regele Ungariei; moartea lui 239
Vladislav V, regele Ungariei: fiu lui Cazimir 282; frate lui Albert 283; craiu unguresc și al Țașilor 286, 304, 311, 339; împacă pe Ștefan cu Albert 293, 335; pe Bogdan cu Jicmont 336; moartea lui 343
Vladislav Lochetec (Locheten) craiu leșesc 170, 171
Vladislav Iaghelo, cneaz al Litvei chemat la crăia leșească 185—187; legături cu Vitold 191, 210; cu Moldovenii și Muntenii 188, 189, 195, 197, 211, 213; războiul cu Crijecii 208, 209; moartea lui 215; seminția lui 542
Vladimir, oraș în Volinia 251
Vlodie Macii, nobil polon 361
Vloh, Italian 110, 111, 141, 142; Vloși 466, 467; vezi și *Italiami*
Vloșca Zemlea (*Volosca Zemea*) = Țara Muntenească 110
Voiche Albert, craiu unguresc 219, 224
Voichița, fiica lui Radu Vodă, doamna lui Ștefan cel Bun 257, 265, 275, 276
Volfungu, sol 592
Volga, apă 74, 80, 88, 104, 127, 139, 155, 156, 157, 250, 251, 310, 321, 340, 341, 496, 498, 499, 508
Volin, provincie în Țara Leșească 88, 251, 308, 541, 549
Volinii (*Volilenii*) 78, 84, 288
Volusian, împărat 153
Voloveș, vezi *Olovăș*
Volschii, căpitan de oaste 512, 514
Vontrobca Slantislav, voevodul Belzului 270
Vratislav, în Slonsca, episcopie 590
Vroblonschie Nicolae, canonicul Cracăului 311
Vrocemovschii Martin, sol 268, 270

Z

- Zadorschii*, căpitan de Cazaci 538
Zalețschii, căpitan de Cazaci 538
Zaleschii Maciisco, căpitan de oaste 512
Zamoschii (Zamoiscii) canțelar crăiei leșești 573; expediție în Moldova cu Ieremia Moghilă 582, 583; legături de pace cu hanul 584, 587; războiul cu Mihai Vodă 596, 597, 598; corespondență cu Bașta 599
Zaie (*Zase*), ghenear și ispravnic în Ungaria de Sus 437, 442; ajută pe Despot 443, 444, 458, 466

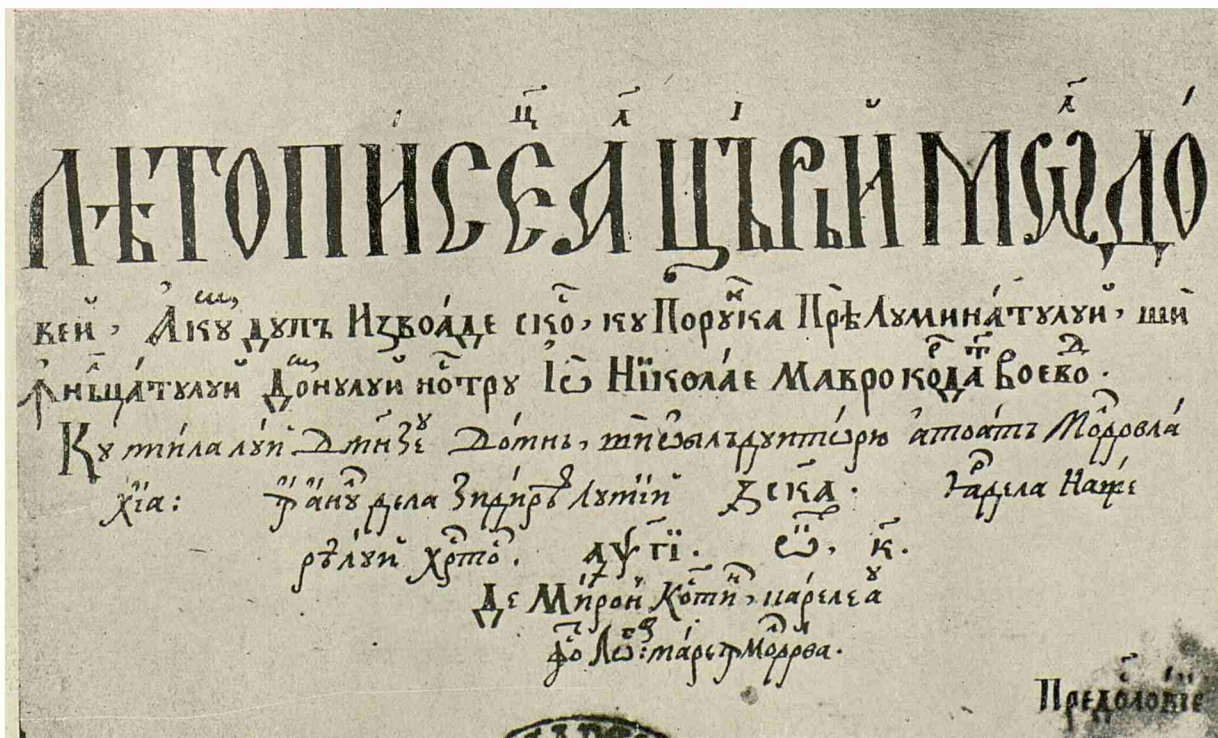
- Zavishostchii*, sol 185
Zbaraj, oraș în Podolia 551
Zbiera Ionașco, boier moldovean 510
Zbigneu, arhiepiscopul Cracăului 179, 225, 283
Zborovschii, polcovnic de Cazaci 553
Zborovschii Cristof, logodnicul fiicei lui Lăpușneanul 493, 511
Zborovschii Martin, socrul lui Despot Vodă 463, 466, 476
Zeret Ioan, nobil maghiar 392
Zevila, fiica lui Hus 75
Zeusu = Iupiter 147
Zgrabii, episcopul de 443
Zinon (Zenon) împărat 159
Zitomiru, oraș în Volinia 251
Zmuzii (Smusi) 78, 80, 89, 124, 288
Zoroastel (Zoroastris) = Ham 62
Zrin Nicolae, comandant de oaste 487, 488
Zvina (Ĝvina), apă 437

INDICE DE AUTORII CITAȚI

- Aghel* 143
Agrippa Cornilie « De deșertarea științei » cap LI 48
Amie (Amiia) Marchel carte XXVII 144
Apolonie 88
Baronie (Varonie) 46, 115, 117, 144, 146, 149
Bernand (Bernad) 46
Berosie, Cartea De lucrurile vechi 56; De niamuri 46; Cartea I 53, 62; Cartea III 63; Cartea V 80, 84; 58, 59, 60, 63, 64, 67, 69, 76, 79
Bielschii (Belschiu, Belschie, Pilschii) Ioachim 46, 290, 294, 295, 513
Biblia, istorie sfântă 39, 50, 58, 74
Bonfin (Bomfin), Carte II De lucrurile Ungurilor 138; Carte X decad II 171; mărturie din Suida și Eutropie 163; 46, 92, 93, 119, 120, 121, 128, 132, 134, 136, 137, 172, 176, 188, 189, 190, 247
Canin (Cachin) Ieronim 95
Capitol Iulie, la Viața lui Maxim 46, 95
Carion 46, 81, 85, 113, 121
Cavație (Cavații) 46, 111, 121
Claudie 384
Časornicul Domnilor 120
Costin Nicolae 45
Criton 91
Cromer (Cromver, Cromeu) Martin, Carte III foi 61, 123; carte XVI 195, 238; carte XX 210, 215; carte XXI 217, 218; carte XXII 227, 234, 236, 240; carte XXVI 244; carte XXX list 649, 295; 46, 121, 160, 178, 188, 212, 235, 247, 251, 257, 298, 300, 301, 305, 310, 328, 428
Curtius (Curtii) Cvintus, carte « De Alexandru Machidoneanul » 74; cartea IV—V « De lucrurile lui Alexandru cel Mare » 81; « Viața lui Alexandru Machidon » 90; 92, 120
Damiil Prorocul 76, 81, 98
David Prorocul psalmul 53, stih 6, 71
Diodor Sicul II 81
Dion (Dio), « Invățătura lui Traian » 46; « Viața lui Traian, împăratul Râmului » 121, 137; Dion din Toppeltin 92; začalo 3, 115; Dion din Bonfin 119; 46, 116, 117, 120, 133, 162
Dioghenes Lambertanus 48
Dionisie, poetice 86
Dimocrat (Dimocrit) 48
Dlușoș 46, 123, 232, 237, 238, 251
Empedocles (Empidoclei) 48
Enea Silvie 74, 112, 113, 121
Epicur 48

- Epifanie*, episcopul de Chipru; carte I tim I 52, 69; carte I tim III, 54; 60, 64, 67
- Eutropie (Eutropii)*, «Viața lui Adriian, împăratul Râmului» 121, 133; 46, 163
- Filon Iidovul*, «De bibliile vechi» 60; «De neamurile vechi» 68; 53, 58, 79, 87
- Filostrat*, «De lucrurile Gheților» 91
- Flor (Florus)*, «De lucrurile Râmlenilor» 123, 124
- Gvagnin (Gvagnis, Gvatnin, Gvatuin)* Alexandru «Istoricul țării și lucrurile Litvei» 209; 46, 121, 428, 478, 510, 537, 538
- Herbat*, carte XVIII list 349, 295
- Hiparh (Hipparch)* 47, 48
- Hronograf grecesc* 181
- Ioan cel Mare*, istoric «De năroadele» 46, 94
- Iona Prorocul* 73
- Iornand (Iornaldu)* 88, 94
- Iosif Iidovul*, «De lucrurile cele vechi jidovești» 55, 58; 53, 58, 59, 67
- Ieraclit (Ieroclit) Efisiarul* 48
- Irodote (Irodote, Erodit)*, carte V 56; «Istoria de Chir» 74; 81, 86
- Isaia Prorocul* 73
- Istoria Sfântă*, vezi *Sfânta Scriptură*
- «Istoria de patru monarși ai lumii» 117
- Istoricii greci* 88
- Istratie Logofătul* 126, 127, 144
- Istvanfie (Istvalfie, Istefafii, Istfalfie, Istfanfie)* 46, 247, 375, 376, 378, 379, 420, 429, 447, 461, 469, 480, 481, 582, 587
- Iustin*, carte XI 81; XVIII 81; XLIV 83
- Lazie* 122
- Let Pomponie* 160
- Letopisățile moldovenești* 189
- Letopisățile leșăști* 189
- Livie*, «De lucrurile Râmlenilor» 123
- Mancineglu*, carte IV 50
- Manetan*, «De craii Eghiptului» 76
- Martin Iexiler (Iexeleftu)* 95
- Marțiales*, dascăl 143
- Melanthu Filip*, din Toppeltin 95
- Mihovie (Miehovni, Mehovie, Mehoveta, Mehovita)*, carte IV 298; carte IV list 357, cap LXXV 294; carte glav XLI list 271, 191; 46, 232, 240, 251, 290, 295, 310, 326, 328
- Miron Logofătul* 43, 44, 127, 131, 132, 134, 137, 582
- Milisie Thales* 47
- Misail Călugărul* 43, 126, 127, 144
- Moisi (Moisdău) Prorocul* 39, 49, 53, 58; vezi și *Sfânta Scriptură*
- Omire (Omirel)*, Iliad cap. XVI, 47; Iliadele 47, 85, 88; 38, 39, 85, 88, 388
- Ovidius (Ovidie)* «De Metamorfos» I 47; «Pont» 112; cititor al lui Plato 49; 65, 112
- Pavel Apostol*, Cap I către Corinthieni 431; 73
- Piaseschii (Persinschii)* 121
- Pithagora Samianul* 48
- Plato (Platon, Plafu)*, «Timeos» 48; carte «De fire» 66; 49, 143, 149
- Plinie* 83
- Plutarh* 348
- Procopie* 88
- Pruseu (Prusău) Dion Sofista* 91
- Ptolomeiu* 74, 75, 88
- Rimighie (Dimighie)* 73
- Salustie (Salustin)* 347
- Savelic (Sabelic)* 86
- Sfânta evanghelie* 105
- Sfântul evanghelist Luca* 474
- Sfânta Scriptură (Biblie)*, Ezdra cap III 430, 431; 39, 431; Iov cap XV 484; Leviticon (Liviticon) cap XXVI 71; cap XX—XXVII 430; Moisi Bitie (Facere) IV 82; X, 85; Pilde c ap

- XXVIII 484; 39, 48, 49, 52, 58, 62,
64, 68, 73, 76
- Simion Dascăl* 43, 126, 127
- Solin* 88
- Spartu Elie* 95
- Strabo (Strabon)*, carte V, list 705, 70;
91
- Stricovschii Ian*, carte II, cap V «De
Litva» 123; carte XIV, začalo 7, 195;
carte XVI, 210; carte XVI začalo 4,
215; carte XVII zač 2, 216, 218; carte
XX zač 3, 261; 46, 72, 124, 233, 251,
275, 297, 350, 363
- Suida* 163
- Ștefan*, istoricul 81
- Teliman Stela (Toliman Stela Siginianul)*
57, 73, 83, 84
- Topeltin (Tolpetin) de Mediași*, Dion 92;
46, 97, 113, 116, 121, 137, 143, 163
- Tucidides (Tucitides)* 35
- Ținsorin (Țensorin)* 48
- Țițero (Țițeron)* 35, 48, 181, 484
- Ureche Grigorie Vornicul* 43, 113, 135,
136, 170—172, 175, 275, 276, 306,
356, 448, 489, 509, 538, 557, 583
- Ureche Vornicul și Simeon Dascălul* 426,
489
- Valerie cel Mare* 348
- Vapovschii (Vapouschii, Vapovie)* 46, 232,
290, 294, 307, 328
- Volfgang de Bethlen* 46, 582, 596
- Zambuc* 122
- Zeno (Zenon)* 48
- Xenofont (Xenofan)* 48, 64, 66, 72



Pagină cu titlul letopisetului, redacțiunea către domn. Ms 2715 din anul 1723 dela Academia Română.



ПЕНТЪЗИДІАУМІИ

[illegible]



Medalioanele lui Sas, Dragoș și Lasco Vodă din letopisețul închinat cetitorului.
Ms 238 dela Academia Română.

C U P R I N S U L

	Pagina
PREFAȚĂ	5
INTRODUCERE	7— 33

Letopisețul Țării Moldovei

Predoslovie letopiseșului	35— 45
Izvodire de istorici	46
Pentru zidirea lumii cap. I	47— 66
Pentru împărțirea limbilor când să zidiia turnul la Vavilon și de înmulțirea a multe năroade den trei fićori a lui Noe anul dela potop 131 pre mărturiia lui Berosie iară dela zidirea lumii după cum numără Jidovii 1787; iară alții scriu aducând mărturie pre Iosif Jidovul 2243 cap. II	5 71
Pentru săminția și niamul lui S' n și de cinci fićori a lui cap. III	72— 74
Pentru săminția lui Ham cap. IV	75— 78
Niamul lui Afet cap. V	79— 89
Pentru Dați cap. VI	90— 97
Pentru împărășia Râmului și pentru hotarăli ei cap. VII	98—105
Pentru Italia de unde au eșit niamul moldovenescu după răsipa Dachilor den locurili acestee cap. VIII	106—109
Pentru numele Moldovenilor și a Muntenilor după ce au descălecat Traian cap. IX	110—114
Pentru Traian împăratul Râmului și pentru oștili lui Ț'au venit asupra lui Decheval craiul Dachilor și la ce vreme cap. X	115—134
Aice ne vine rândul să pomenim și pentru cetățile ce să află aice în țară la noi cap. XI	135—138
Pentru numele niamului acestor țări și pentru portul lor și pentru graiul sau limba lor cap. XII	139—154
Pentru răsipa Dașiei ce era de Traian descălecată cap. XIII	155—162
Aicea arată câți ani au trăit pre aceste locuri așezarea Românilor ce i-au așezat Traian și câți ani au trecut până la vremea lui Laslou craiul un-	

	Pagina
guresc și pre urmă câți ani au stătut locul pustiu până la descălecarea lei Dragoș Vodă cap. IV.....	163—165
Pentru descălecarea Țării Leșăști cap. XV	166—169
Descălecatul al doile a Țării Moldovii la ce velet s'au tîmplat cap. XVI..	170—174
Domniia lui Dragoș Vodă	175—192
Domniia lui Alexandru Vodă cel Bun și Bătrân cap. XVII.....	193—198
Pentru Crijeci ce niam au fostu și de unde s'au izvodit în Țara Leșască tij cap. XVII	199—211
Pentru doi fișori a lui Alexandru Vodă și pentru războaiele lor cap. XVIII..	212—222
Domniia lui Roman Vodă fișorul lui Iliăș Vodă și războaiele č'au avvut cu Pătru Vodă fișorul lui Ștefan Vodă cap. XIX	223—235
Domniia lui Pătru Vodă Aron cap. XIX	236—240
Domniia lui Ștefan Vodă cel Bun feșorul lui Bogdan Vodă cap. XX.....	241—324
Domniia lui Bogdan Vodă feșorul lui Ștefan Vodă cap. XXI.....	325—344
Domniia lui Ștefan Vodă feșorul lui Bogdan Vodă cap. XXII.....	345—352
Domniia lui Pătru Vodă Rareș fișorul lui Ștefan Vodă cel Bun cap. XXIII..	353—372
Domniia lui Ștefan Vodă [Lăcustă] cap. XXIV	373—379
Aicea scriem de lucrurile crăiei ungurești și cum au cuprinsu Turcii Țara Unguriască cap. XXV	380—420
A doa domnie a lui Pătru Vodă Rareș cap. XXVI	421—425
Domniia lui Iliăș Vodă feșorul lui Petru Vodă Rareș cap. XXVII	426—428
< Domniia lui Ștefan Vodă feșorul lui Pătru Vodă > cap. XXVIII.....	429—434
Doi ... lui Alexandru Vodă ce i-au zis Lăpușnianul cap. XXIX	435—452
Domniia lui Dispot Vodă cap. XXX	453—467
Domniia lui Ștefan Tomșa cap. XXXI	468—482
A doa domnie a lui Alexandru Vodă Lăpușnianul cap. XXXII	483—490
Domniia lui Bogdan Vodă fișorul lui Alexandru Vodă Lăpușnianul cap. XXXIII.....	491—495
Pentru țara și stăpânirea Astrahanului cap. XXXIV	496—508
Domniia lui Ion Vodă cap. XXXV	509—539
Domniia lui Pătru Vodă Șchiopul în anul 7081 cap. XXXVI	540—553
Domniia Iancului Vodă ce-i zic Sasul cap. XXXVII.....	554—557
A doua domnie a lui Pătru Vodă Șchiopul cap. XXXVIII	558—563
Domniia lui Aron Vodă cel Cumplit cap. XXXIX	564—588
Domniia Ierimii Moghila Vodă cap. XL.....	589—603
Bibliografie	605—606
Glosar	607—617
Indice de nume proprii și de materie	619—657
Indice de autorii citați	659—661

MONITORUL OFICIAL
ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ.
BUCUREȘTI, 1942

